

รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

มหิธร จิตตเกษม

คุณูปการนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การออกกำลังกายและการกีฬา

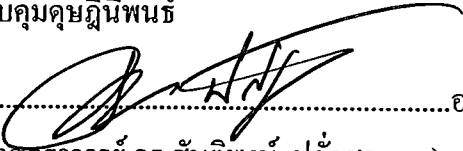
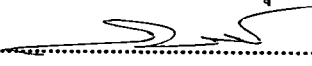
คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพา

มีนาคม 2554

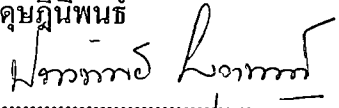
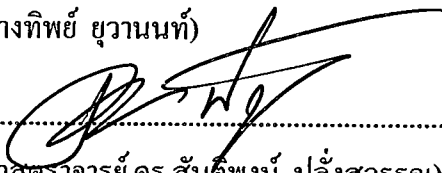
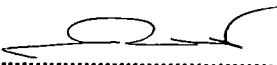
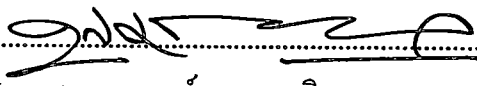
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

คณะกรรมการควบคุมคุณวุฒิบัณฑิตและคณะกรรมการสอบคุณวุฒิบัณฑิต ได้พิจารณา
คุณวุฒิบัณฑิตของ มหิธร จิตตเกษม ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การออกกำลังกายและการกีฬา
ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

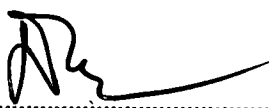
คณะกรรมการควบคุมคุณวุฒิบัณฑิต

.....อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สันติพงษ์ ปลั่งสุวรรณ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมโภชน์ อเนกสุข)

คณะกรรมการสอบคุณวุฒิบัณฑิต

.....ประธาน
(ดร. ปรางทิพย์ ยูวานนท์)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สันติพงษ์ ปลั่งสุวรรณ)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมโภชน์ อเนกสุข)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.คุณวุฒิ กอนฉลาด)

คณะวิทยาศาสตร์การกีฬาอนุมัติให้รับคุณวุฒิบัณฑิตฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การออกกำลังกายและการกีฬา
ของมหาวิทยาลัยบูรพา

.....คณบดีคณะวิทยาศาสตร์การกีฬา
(ดร.ศักดิ์ชาย พิทักษ์วงศ์)

วันที่ 14 เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2554

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนคุยฎีนิพนธ์ ระดับบัณฑิตศึกษา
จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา
ประจำภาคต้น ปีการศึกษา 2552

ประกาศคุณูปการ

งานวิจัยนี้สำเร็จได้ด้วยคำแนะนำและความช่วยเหลือจากผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย เริ่มจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สันติพงษ์ ปลั่งสุวรรณ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมโภชน์ อเนกสุข อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ดร.ปรางทิพย์ ยูวานนท์ ประธานสอบคุชฎินิพนธ์ และ รองศาสตราจารย์ ดร.คุณวุฒิ คนฉลาด กรรมการสอบคุชฎินิพนธ์ ผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่กรุณาสละ เวลาตรวจเครื่องมือ คณบดี คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ เพื่อนร่วมรุ่น รุ่นพี่ รุ่นน้องบัณฑิตศึกษา คณะ วิทยาศาสตร์การกีฬาทุกท่านที่ให้การสนับสนุนและให้กำลังใจ คณาจารย์ต่างคณะและคณาจารย์ ต่างสถาบันที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ บุคลากรสำนักหอสมุด สำนักคอมพิวเตอร์ สำนัก ทะเบียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย บุคคลและหน่วยงานทุกหน่วยงานที่ให้ความอนุเคราะห์ ข้อมูล บุคลากรอบต. S235 ได้แก่ นายกอบต. ปลัดกอบต. เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน ตลอดจนบุคลากรทุกท่าน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หัวหน้าหน่วยงานในตำบล ผู้นำชุมชน และชาวตำบล S235 ทุกท่านที่ร่วมแรงร่วมใจให้กระบวนการวิจัยสำเร็จลุล่วง บิดา มารดา ญาติผู้ใหญ่ และ น้องสาวทั้งสองที่คอยไต่ถามอยู่เสมอ และท้ายที่สุด คุณอรพรรณ ภรรยา และบุตรสาวสุดที่รัก ทั้งสอง ได้แก่ พี่อ้อม มั่นดาวิ และน้องอุ้ม ปรีชญา ที่ช่วยแบ่งเบาภาระงาน ให้คุณพ่อมีเวลาทำงาน วิจัยนี้ได้สะดวกตั้งแต่ต้นจนจบ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูง และขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย จงดลบันดาลให้ทุกท่านที่ผู้วิจัยกล่าวถึง รวมทั้งผู้เกี่ยวข้องทุกท่าน จงประสบแต่ความสุข ความ เจริญยิ่ง ๆ ขึ้น ตลอดไป

มหิธร จิตตเกษม

48810298: สาขาวิชา: วิทยาศาสตร์การออกกำลังกายและการกีฬา; ปร.ด.

(วิทยาศาสตร์การออกกำลังกายและการกีฬา)

คำสำคัญ: รูปแบบ/ กีฬาเพื่อมวลชน/ วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม/ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง/ วิจัยแบบผสม

มติธร จิตตเกษม: รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (EXERCISE AND SPORTS PROMOTION MODEL IN COMMUNITY FOLLOWING THE SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY) คณะกรรมการควบคุมคุษฎีนิพนธ์: สันติพงษ์ ปลั่งสุวรรณ, Ph.D., สมโภชน์ อเนกสุข, กศ.ด. 389 หน้า. ปี พ.ศ. 2554.

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Kemmis and McTaggart โดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ งานวิจัยแบ่งเป็น 2 ระยะ โดยระยะที่ 1 ดำรงสภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน โดยมีกลุ่มประชากร คือ ตำบลที่อยู่ในความดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) จำนวน 6,179 แห่ง สุ่มตัวอย่างแบบมีระบบจำนวน 743 ตัวอย่าง นำผลการสำรวจมาจัดกลุ่มตามประสิทธิผลในการดำเนินงาน แบ่งเป็นกลุ่มที่มีประสิทธิผลสูง ประสิทธิภาพปานกลาง และกลุ่มที่มีประสิทธิผลต่ำ ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเลือกตำบลที่สำรวจพบว่ามีประสิทธิผลการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในระดับต่ำเป็นสนามวิจัย และใช้เกณฑ์ประสิทธิผลระดับปานกลางที่ได้จากการสำรวจในระยะที่ 1 เป็นเป้าหมายในการพัฒนา

ผลการวิจัยระยะที่ 1 พบว่าสภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลมีประสิทธิผลอยู่ในระดับปานกลางในทุกด้าน ยกเว้นการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการออกกำลังกายและการเล่นกีฬาที่พบว่ามีส่งเสริมค่อนข้างน้อย ในขณะที่พบว่าสถานศึกษาเปิดโอกาสให้เด็กเยาวชน และประชาชนในชุมชนได้ใช้สถานที่ออกกำลังกายและเล่นกีฬา ในระดับค่อนข้างดี สำหรับการวิจัยระยะที่ 2 พบว่า รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีรูปแบบแสดงความสัมพันธ์กันใน 5 ขั้นตอน คือ 1) คัดเลือกแกนนำและสร้างความเข้าใจกับคนในชุมชน 2) สร้างกรอบแนวคิดการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3) สร้างองค์การและจัดโครงสร้างองค์การ 4) วางแผนปฏิบัติการตามกรอบแนวคิดที่วางไว้ และ 5) ปฏิบัติ ปรับปรุง และพัฒนา

48810298: MAJOR: EXERCISE AND SPORT SCIENCE; Ph.D.

(EXERCISE AND SPORT SCIENCE)

KEYWORDS: MODEL/ A SPORT FOR ALL/ PARTICIPATORY ACTION RESEARCH/
SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY/ MIXED METHODS RESEARCH

MAHITORN CHITTAKASEM: EXERCISE AND SPORTS PROMOTION MODEL
IN COMMUNITY FOLLOWING THE SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY.

ADVISORY COMMITTEE: SUNTIPONG PLUNGSUWAN, Ph.D., SOMPOCH ANAGASUKHA,
Ed.D. 389 P. 2011.

This research aims to develop the exercise and sport promotion model in community using participatory action research process as proposed by Kemmis and McTaggart through sufficiency economy philosophy as a guideline for operation. The study was divided into 2 phases, the first one was to survey the state of exercise and sport promotion in communities. The population were collected from 6,179 subdistricts governed by Subdistrict Administrative Organization (SAO) and 743 participants were randomly selected by systematic random sampling. The surveys' results were then grouped by the performing effectiveness as high, normal, and low effective group. The second phase of this research developed the model by choosing one subdistrict from the low effective group employed for the field of research and utilized the norm of effectiveness from phase 1 employed for the goal of developing process in phase 2.

The results of research from phase 1 reveal that the exercise and sport promotion in communities were fairly efficient in almost all aspects except for the education and research concerning exercise and sport which have been rather slightly support while the schools have been give rather good opportunity for children, youth and communities to use the places for exercise and sport. The research results in phase 2, the development of exercises and sports in communities' promotion, has been shown that there are 5 relative model steps: 1) to select key man and promote the common understanding in communities. 2) to build the frame idea for support exercises and sports in communities to follow sufficiency economy philosophy. 3) to create organization and also to arrange organization structure. 4) to implement the frame idea planning and 5) to improve and develop.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	จ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฌ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
กรอบแนวคิดเพื่อการวิจัย.....	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	6
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
การส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน.....	8
การปกครองท้องถิ่น.....	45
องค์การ การบริหารและการจัดการ.....	59
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	109
การวิจัยแบบผสม.....	127
การพัฒนารูปแบบ.....	131
การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.....	135
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	150
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	157
ขั้นตอนการวิจัย.....	157

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการวิจัย.....	168
ระยะที่ 1 สภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชนในตำบล....	168
ระยะที่ 2 รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนตามแนว	
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	184
5 สรุปและอภิปรายผล.....	328
สรุป.....	328
อภิปรายผล.....	336
ข้อเสนอแนะ.....	350
บรรณานุกรม.....	352
ภาคผนวก.....	364
ภาคผนวก ก.....	365
ภาคผนวก ข.....	379
ภาคผนวก ค.....	382
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	389

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2-1 แนววิทยาศาสตร์ที่ควรบรรจุไว้ในพันธกิจ.....	89
4-1 เปรียบเทียบประชากรและขนาดกลุ่มตัวอย่างตามข้อมูลเดิมกับข้อมูลที่สำรวจใหม่.....	169
4-2 ค่าความถี่และร้อยละแสดงพฤติกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของคนในตำบล...	172
4-3 ความถี่และร้อยละด้านแผนและงบประมาณกับความพร้อมในการตั้งศูนย์กีฬาตำบล.....	174
4-4 ค่าเฉลี่ยกับการแปลความหมายในการประเมิน.....	175
4-5 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้านการเผยแพร่ความรู้ด้านกีฬาเพื่อมวลชน.....	176
4-6 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้านสถานที่และอุปกรณ์.....	177
4-7 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้านบุคลากร.....	178
4-8 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้านกิจกรรม.....	178
4-9 สภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบล.....	180
4-10 สภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลแยกตามประเภท อบต.....	181
4-11 การวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณ (MANOVA) ของประสิทธิผลในการส่งเสริม การออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลเปรียบเทียบตามประเภทของอบต.....	182
4-12 การวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) ประสิทธิภาพรายด้านการส่งเสริม การออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลเปรียบเทียบตามประเภทของอบต.....	183
4-13 การจัดกลุ่มตามประสิทธิผลในการดำเนินงาน.....	184
4-14 การเลือกสนามวิจัยที่มีคุณลักษณะตามที่กำหนด.....	187
4-15 เปรียบเทียบประสิทธิผลการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบล S235 กับเกณฑ์เฉลี่ย.....	187
4-16 จำนวนประชากรและครัวเรือนจำแนกตามกลุ่ม.....	192
4-17 การประเมินสภาพแวดล้อมในตำบล S235 ตามยุทธศาสตร์การพัฒนากีฬาเพื่อ มวลชน 4 มาตรการในแผนพัฒนากีฬาแห่งชาติฉบับที่ 4.....	216
4-18 กระบวนการปรับฐานชุมชนครั้งที่ 1.....	238
4-19 กระบวนการปรับฐานชุมชนครั้งที่ 2.....	242
4-20 จุดอ่อนในการส่งเสริมกีฬาตำบล S235 และแนวทางแก้ไข.....	246
4-21 กระบวนการปรับฐานชุมชนครั้งที่ 3.....	249

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4-22	254
4-23	257
4-24	264
4-25	276
4-26	285
4-27	288
4-28	293
4-29	299
4-30	309
4-31	313
4-32	314
4-33	315
4-34	316
4-35	321
5-1	329
5-2	330

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
5-3	
ค่าเฉลี่ยประสิทธิผลการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบล S235 ก่อนและหลังกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.....	334

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1-1 กรอบแนวคิดเพื่อการวิจัย.....	5
2-1 วงจรการบริหารแผนยุทธศาสตร์.....	84
2-2 การกำหนดกลยุทธ์โดยวิธี SWOT Analysis.....	87
2-3 วงจร PDCA ในยุคแรก.....	101
2-4 วงจร PDCA แบบญี่ปุ่น.....	102
2-5 วงจร PDCA กับการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง.....	102
2-6 การทำงานของ Balanced Scorecard.....	108
2-7 ภาพรวมขององค์ความรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	120
2-8 การวิจัยแบบ Triangulation Design.....	129
2-9 การวิจัยแบบ Embedded Design.....	130
2-10 การวิจัยแบบ Explanatory Design.....	130
2-11 การวิจัยแบบ Exploratory Design.....	130
2-12 การแบ่งงานวิจัยเป็น 2 ระยะ.....	141
2-13 โครงการที่จัดเป็นระยะเดียวทั้งโครงการ.....	141
2-14 โครงการที่เน้นการแก้ปัญหาขนาดใหญ่.....	141
2-15 วงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการ.....	148
2-16 กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ.....	149
4-1 คำร้อยละแสดงพฤติกรรมของคนในตำบล.....	173
4-2 แผนงานและความพร้อมในการจัดตั้งศูนย์กีฬาตำบล.....	174
4-3 ผังตำบล ประกอบด้วยหมู่บ้าน 8 หมู่ ตามลักษณะทางกายภาพ.....	191
4-4 การจัดลำดับกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับประเด็นวิจัยและกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญ.....	229
4-5 บทบาทผู้นำชุมชนและผู้เกี่ยวข้องในตำบล S235.....	232
4-6 ระดับความสนใจและการให้ความร่วมมือของคนในตำบลและผู้เกี่ยวข้อง.....	235
4-7 รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบล S235 จากการปรับฐาน ชุมชนครั้งที่ 4.....	254

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
4-8 สภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบล S235 ตามการสะท้อนของ แกนนำ.....	260
4-9 สภาพความมีส่วนร่วมในตำบล S235.....	262
4-10 การปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระยการปรับฐานชุมชน.....	263
4-11 รูปแบบการปรับฐานของชุมชนในตำบล S235.....	266
4-12 กรอบแนวคิดในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาตามแนวปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงในตำบล S235.....	280
4-13 การจัดโครงสร้างกลุ่มกีฬา นันทนาการและการท่องเที่ยวตำบล S235 ในรอบที่ 1.....	282
4-14 กรอบแนวคิดในการจัดทำปฏิทินตำบล S235.....	287
4-15 ขั้นตอนการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนตามแนวปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง ในตำบล S235.....	322
4-16 รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนตามแนวปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง.....	327

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เคยมีพระราชดำรัสถึงความสำคัญของการรักษาสุขภาพร่างกายให้แข็งแรงอยู่เสมอมีใจความว่า

การรักษาความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกาย เป็นปัจจัยของเศรษฐกิจที่ดีและสังคมที่มั่นคง เพราะร่างกายที่แข็งแรงจะอำนวยผลให้สุขภาพจิตใจสมบูรณ์ และเมื่อมีสุขภาพสมบูรณ์ดีพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจแล้ว ย่อมมีกำลังทำประโยชน์ สร้างสรรค์เศรษฐกิจและสังคมของบ้านเมืองได้เต็มที่ (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549)

เพื่อรักษาความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกาย นอกจากการบริโภคตามหลักโภชนาการ การจัดสภาพแวดล้อมให้ถูกสุขลักษณะ การเสริมสร้างพัฒนาการทางอารมณ์ที่ดี และการควบคุมโรคไม่ให้แพร่กระจายแล้ว สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งในการรักษาความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกายที่ขาดไม่ได้คือ การออกกำลังกายหรือมีการเล่นกีฬาอย่างสม่ำเสมอ (วัลลภ ไทยเหนือ, 2546) เพราะการออกกำลังกายและเล่นกีฬาทำให้กระดูกแข็งแรง สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของอวัยวะต่าง ๆ ภายในร่างกาย (ประภัสสร วสินีดิวงษ์, 2542) ชะลอความเสื่อมของอวัยวะ (วินิตา รัตตบุรณินท์, 2542) การออกกำลังกายเบา ๆ สามารถฟื้นฟูการเจ็บป่วย ให้มีอาการดีขึ้น (ดำรง กิจกุลศล, 2540) ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ซึ่งเป็นฉบับที่ใช้ในปัจจุบัน มีนโยบายส่งเสริมให้คนไทยหันมาออกกำลังกายกันให้มากขึ้น โดยมีเป้าหมายเพื่อลดอัตราการเพิ่มของการเจ็บป่วยด้วยโรคที่ป้องกันได้ใน 5 อันดับแรก ได้แก่ โรคหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคหลอดเลือดสมองและโรคมะเร็ง (สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550) เช่นเดียวกับแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2550-2554) ที่มียุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมกีฬาเพื่อมวลชน ซึ่งมีเป้าหมายในการส่งเสริมให้ประชาชนได้มีการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชีวิตประจำวันให้เหมาะสมกับสภาพร่างกายของตน เพื่อให้มีสุขภาพดีและมีคุณภาพชีวิต โดยมีมาตรการ 4 ข้อ คือ การเผยแพร่ความรู้ด้านกีฬาเพื่อมวลชนอย่างจริงจัง การจัดให้มีสถานที่และอุปกรณ์ออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างทั่วถึง การจัดให้มีผู้นำในการออกกำลังกายและเล่นกีฬา และการจัดกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาสำหรับประชาชนทุกกลุ่มอย่างเหมาะสมและทั่วถึง (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2550)

แม้จะเห็นถึงประโยชน์และความสำคัญของการออกกำลังกายและเล่นกีฬา แต่อุปสรรคในการนำนโยบายและมาตรการต่าง ๆ ไปสู่การปฏิบัติคือ การมีข้อจำกัดในด้านบุคลากรงบประมาณ สถานที่ และวัสดุอุปกรณ์ (กาหลง เข็นจิตต์, 2548; เฉลิมชัย บุญรักษา, 2546) โดยเฉพาะการนำนโยบายไปใช้ในพื้นที่ซึ่งมีทรัพยากรอย่างจำกัด ที่ยังมีอยู่อีกเป็นจำนวนมากและไม่เฉพาะแต่พื้นที่ซึ่งมีทรัพยากรจำกัด แม้ในพื้นที่ซึ่งมีความสามารถในการจัดสรรทรัพยากรมาเพื่อใช้ในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาสำหรับประชาชนได้อย่างดี แต่หากขาดการวางแผนอย่างรอบคอบ และระมัดระวังในการทำโครงการอย่างดีแล้ว เจ้าของโครงการอาจพบภายหลังว่าโครงการนั้นขาดความสมดุล และไม่สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน ทั้งยังจำเป็นต้องแบกรับภาระในการดูแลโครงการต่อไป โดยไม่คุ้มกับค่าใช้จ่าย หรือไม่ก็อาจต้องเลิกล้มโครงการในเวลาต่อมา ดังมีตัวอย่างให้เห็นในโครงการกีฬาหลายโครงการ ที่พบว่ามีการใช้งบประมาณจำนวนมากเพื่อสร้างสถานออกกำลังกายและเล่นกีฬายขนาดใหญ่ มีอุปกรณ์ที่ทันสมัยและราคาแพง มีค่าบำรุงรักษาสูง แต่มีการใช้งานน้อย เป็นภาระในการดูแล สิ้นเปลืองทรัพยากรไปโดยขาดความคุ้มค่าในการใช้งาน ประเทศไทย มีประสบการณ์จากวิกฤติเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 (มุลนิธิชัยพัฒนา, 2548) ประเทศได้รับผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์ ระบบเศรษฐกิจโลก เทคโนโลยีและการสื่อสารที่ก้าวหน้าทันสมัย ได้เข้ามาครอบงำเศรษฐกิจและสังคมไทยอย่างรุนแรง แนวคิดในการพัฒนาประเทศตามกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้มองว่าประเทศมีความเสียเปรียบในทุก ๆ ด้าน จึงมีการทุ่มเทงบประมาณ และทรัพยากรจำนวนมากเพื่อใช้ในการแก้ปัญหา เมื่อเกิดภาวะวิกฤติจึงเกิดความเสียหายจำนวนมาก (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2542) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า วิธีการแก้ปัญหาที่ผ่านมามองไม่ใช่วิธีการที่ถูกต้อง ดังนั้น หากเราเปลี่ยนวิธีคิด โดยการเริ่มจากการทำโครงการที่มีขนาดเล็กแต่พอเหมาะ ใช้เทคโนโลยีที่ราคาไม่แพงแต่ถูกหลักวิชาการ มีความเสี่ยงต่ำ หลีกเลี่ยงการก่อหนี้โดยไม่จำเป็น เน้นการตอบสนองความต้องการของชุมชนเป็นหลัก และคิดถึงการพึ่งพาตนเองแทนการพึ่งพาปัจจัยจากภายนอก อาจเป็นการแก้ปัญหาในการจัดการได้ และไม่จำเป็นต้องมีมาตรการมากมายเพื่อช่วยเหลือดังเช่นที่เคยทำมา (อภิชัย พันธเสน, สรวิชญ์ เปรมชื่น และพิเชษฐ เกียรติเดชปัญญา, 2546) นอกจากนี้ การมีชุมชนที่เข้มแข็งและพึ่งตนเองได้มากย่อมหลีกเลี่ยงการถูกรอบงำได้มาก (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2542) แนวคิดในการพึ่งพาตนเอง อันประกอบด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เป็นแนวคิดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระราชทานเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของประชาชนชาวไทยตลอดมาเป็นเวลานานกว่า 30 ปี (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2547, หน้า 90) และได้มีการอัญเชิญมาใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ

สังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 และฉบับที่ 10 ตามลำดับ (สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550) และในแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติฉบับที่ 4 ก็ได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกรอบแนวคิดในการกำหนดนโยบายเพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ด้วยเช่นกัน โดยมุ่งหวังว่าจะสามารถจัดหรือลดอุปสรรคด้านบุคลากรงบประมาณ สถานที่และอุปกรณ์ และทำให้ชุมชนเกิดการพึ่งพาตนเองไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2550, คำนำ, บทสรุปสำหรับผู้บริหาร)

ทางออกในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาสำหรับประชาชน ให้สำเร็จตามเป้าหมายโดยไม่ติดขัดในเรื่องบุคลากร งบประมาณ สถานที่และอุปกรณ์ตามที่กล่าวมาจึงควรนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางดำเนินการ แต่การใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยขาดความรู้ ความเข้าใจที่แท้จริง อาจทำให้ผลการดำเนินงานประสบความล้มเหลว เนื่องจากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีแนวคิดที่แตกต่างจากการพัฒนาตามกระแสหลัก หรือกระแสนิยมที่เน้นการสะสมทุน วัตถุนิยมและบริโภคนิยม อันเป็นวิธีคิดที่ใช้พัฒนาประเทศมาเป็นเวลานาน (วิชัย รูปขำดี, 2550) การปฏิบัติให้ได้ผลจริงนั้น จำเป็นต้องมีการเรียนรู้ ทำความเข้าใจ และนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะงาน ตามสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน (ปริญานูช พิบูลสรารุช, 2550) ดังนั้น แม้จะเห็นว่าควรนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางแก้ปัญหาในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชน แต่ ควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำความเข้าใจในหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และศึกษาถึงแนวทางในการนำมาประยุกต์ใช้อย่างถูกต้องและเหมาะสมก่อน

การส่งเสริมให้ประชาชนหันมาออกกำลังกายและเล่นกีฬาให้มากขึ้น จะทำให้อัตราการเจ็บป่วยลดลง ประหยัดค่าใช้จ่ายของรัฐบาลในการรักษาพยาบาล ประชาชนได้มีคุณภาพชีวิตที่ดี แต่การขาดแคลนทรัพยากร เป็นอุปสรรคสำคัญในการดำเนินการ การนำกรอบแนวคิดของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ที่ให้ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางปฏิบัติ จึงเป็นทางออกที่สอดคล้องและเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการดำเนินการ แต่เนื่องจากยังไม่พบว่ามีการศึกษาถึงการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬามาก่อน เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาเพื่อประชาชนอย่างได้ผล ผู้วิจัยจึงได้ศึกษา รูปแบบและกระบวนการในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากร ผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อนำผลที่ได้ มาใช้เป็นแนวทางให้ชุมชน องค์กร หรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่สนใจ ได้นำไปศึกษา และปรับใช้ให้เหมาะสมกับตนเองต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชนระดับตำบล
2. เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบประสิทธิผลในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชนระดับตำบล จำแนกตามประเภทขององค์การบริหารส่วนตำบล [อบต.]
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

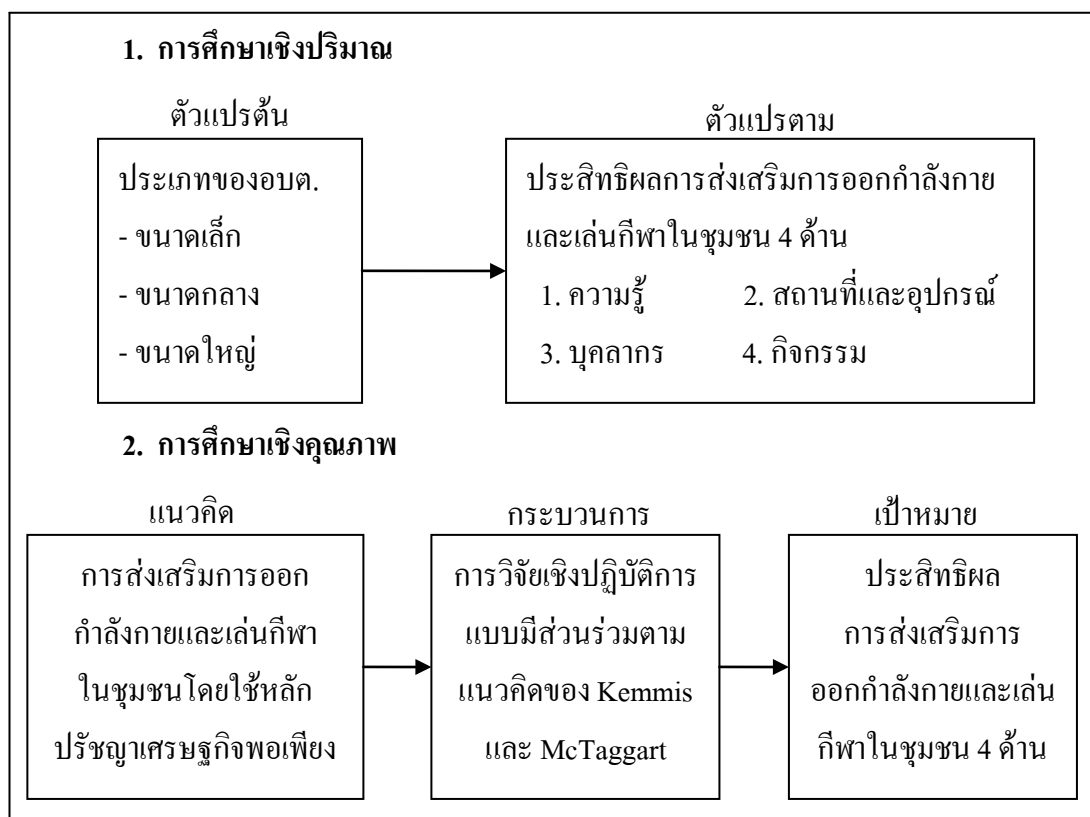
กรอบแนวคิดเพื่อการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งการศึกษาในครั้งนี้ออกเป็นสองระยะ (Two-phases) โดยใช้กระบวนการวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Designs) ในรูปแบบของ Explanatory Mixed Methods Designs (Creswell, 2005) ระยะที่หนึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชนระดับตำบล และทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบประสิทธิผลในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชนระดับตำบล ระยะที่สองเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อทำการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีวิธีการ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชนในพื้นที่ดูแลของอบต. เป็นการศึกษาโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ ที่ผู้วิจัยทำการสำรวจสภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชนในตำบล ซึ่งอยู่ในพื้นที่ดูแลของอบต. โดยนำมาตรการในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาตามแผนการพัฒนากีฬาเพื่อมวลชน 4 มาตรการ ของแผนพัฒนากีฬาแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2550-2554) มาเป็นกรอบในการสำรวจเพื่อใช้ในการประเมินสภาพในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชนในตำบล โดยมีกลุ่มประชากรคือตำบลที่อยู่ในความดูแลของอบต. ทั่วประเทศจำนวน 6,498 แห่ง (ส่วนวิจัยและพัฒนาระบบรูปแบบและโครงสร้าง สำนักพัฒนาระบบรูปแบบและโครงสร้าง กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2550) ใช้วิธีแบ่งเป็นชั้นภูมิ และสุ่มอย่างมีระบบ (Systematic Random Sampling) (พิสนุ พงศ์ศรี, 2552) จำนวน 556 ตัวอย่าง (Krejcie & Morgan, 1970) นำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์สภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชนในตำบล ที่อยู่ในพื้นที่ดูแลของอบต. โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป และทำการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบพหุคูณ หรือ Multivariate Analysis of Variance [MANOVA] (ไพรัตน์ วงษ์นาม, 2542) เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชน จำแนกตามประเภทของอบต. ที่แบ่งเป็นสามประเภท คือ อบต. ขนาดใหญ่ อบต. ขนาดกลาง และอบต. ขนาดเล็ก

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ผู้วิจัยทำการคัดเลือกชุมชนตำบลแห่งหนึ่งซึ่งพบจากการศึกษาในระยะที่หนึ่งว่ามีประสิทธิผลในการดำเนินงานในระดับต่ำ ที่ประสงค์ที่จะร่วมมือกับผู้วิจัยในการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนให้เกิดประสิทธิผลโดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ ผู้วิจัยดำเนินการโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Kemmis และ McTaggart ประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Act) การสังเกต (Observe) และการสะท้อนกลับ (Reflect) (Kemmis & McTaggart, 2005) โดยมีเกณฑ์เฉลี่ยประสิทธิผลของการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลที่ได้จากการศึกษาในระยะที่ 1 เป็นตัวชี้วัด

เพื่อให้เข้าใจกระบวนการในการวิจัยได้ชัดเจนขึ้น ผู้วิจัยได้แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัยไว้ในภาพที่ 1-1

ภาพที่ 1-1 กรอบแนวคิดเพื่อการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. สามารถอธิบายสภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชนในตำบลที่อยู่ในความดูแลของอบต.
2. สามารถอธิบายประสิทธิผลการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชนในระดับตำบล จำแนกตามประเภทของอบต.
3. ได้รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนในตำบลที่ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางปฏิบัติให้เกิดประสิทธิผลในการดำเนินงาน
4. ได้แนวทางการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนที่พึ่งพาตนเองเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ขอบเขตของการวิจัย

1. การศึกษาครั้งนี้เป็นการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนให้เกิดประสิทธิผลตามยุทธศาสตร์การพัฒนากีฬาเพื่อมวลชน 4 มาตรการ ในแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติฉบับที่ 4 ซึ่งมุ่งเน้นการออกกำลังกายและเล่นกีฬาเพื่อสุขภาพมากกว่าการเล่นกีฬาเพื่อความบันเทิงหรือกีฬาอาชีพ
2. ประชากรที่ทำการศึกษาคือตำบลที่อยู่ในพื้นที่ดูแลของอบต. ทั่วประเทศ จำนวน 6,498 แห่ง ไม่รวมส่วนตำบลที่อยู่ในความดูแลขององค์กรประเภทอื่น เช่น เทศบาล ตามข้อมูลจากส่วนวิจัยและพัฒนาระบบรูปแบบและโครงสร้าง สำนักพัฒนาระบบรูปแบบและโครงสร้าง กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ณ วันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2550
3. การเก็บรวบรวมข้อมูลในระยะที่หนึ่งใช้เวลา 4 เดือนตั้งแต่ 1 เมษายน ถึง 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2551 ระยะที่สองใช้เวลา 6 เดือนตั้งแต่ 1 สิงหาคม 2551 ถึง 31 มกราคม พ.ศ. 2552
4. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยระยะที่หนึ่ง ตัวแปรต้น ได้แก่ อบต. จำแนกเป็น 3 ประเภท คือ อบต. ขนาดใหญ่ อบต. ขนาดกลาง และอบต. ขนาดเล็ก ตัวแปรตาม คือ มาตรการส่งเสริมให้ประชาชนทุกกลุ่มได้ออกกำลังกายและเล่นกีฬาเป็นประจำ 4 มาตรการในแผนพัฒนาการกีฬาเพื่อมวลชนตามแผนการพัฒนากีฬาแห่งชาติฉบับที่ 4 ได้แก่
 - การเผยแพร่ความรู้ด้านกีฬาเพื่อมวลชนอย่างจริงจัง
 - จัดให้มีสถานที่และอุปกรณ์ออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างทั่วถึง
 - จัดให้มีผู้นำการออกกำลังกายและกีฬาเพื่อมวลชน
 - จัดกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างเหมาะสมและทั่วถึง

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **ชุมชน** หมายถึง สถานที่ซึ่งบุคคลมีการรวมกลุ่มกันอยู่อาศัยอย่างถาวร โดยมี วัฒนธรรม วิถีชีวิต และความผูกพันต่อสถานที่ในฐานะของสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่มนั้น ในงานวิจัยนี้ จะศึกษาชุมชนในระดับตำบลที่อยู่ในความดูแลของ อบต. ซึ่งผู้ที่เป็นผู้แทนของชุมชนนั้น ได้แก่ นายก อบต. ปลัด อบต. สมาชิกสภา อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) เป็นต้น

2. **การส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน** หมายถึง การให้คำแนะนำ การให้ความช่วยเหลือ การให้ความสนับสนุน ตลอดจนการประสานให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีบทบาททำให้สมาชิกในชุมชนเกิดความรู้ ความเข้าใจและให้มีเจตคติที่ดีต่อการออกกำลังกายและเล่นกีฬา รวมถึงการอำนวยความสะดวกในการจัดหาและพัฒนากุศลกร งบประมาณ สถานที่ วัสดุอุปกรณ์และการจัดการเพื่อให้นักในชุมชน มีการออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างถูกวิธีและมีจำนวนผู้ร่วมกิจกรรมเพิ่มขึ้นตามยุทธศาสตร์การพัฒนากีฬาเพื่อมวลชน 4 มาตรการในแผนพัฒนากีฬาแห่งชาติ ฉบับที่ 4

3. **การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางปฏิบัติ** หมายถึงการมีแนวทางดำเนินงานที่มีวิธีการคิด (Thinking) การปฏิบัติ (Acting) และการประเมินผล (Evaluating) ทั้งในด้านบุคลากร งบประมาณ สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนวิธีการจัดการที่คำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี รวมถึงการใช้ความรู้และคุณธรรมในการปฏิบัติงาน สามารถพึ่งพาตนเอง ตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างพอเพียงและมีการพัฒนาเพื่อไปสู่จุดหมายคือความมั่นคงและยั่งยืน

4. **สภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชน** หมายถึง ลักษณะโดยรวมที่แสดงถึงความพร้อมหรือความเป็นไปได้ในการดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จตามยุทธศาสตร์การพัฒนากีฬาเพื่อมวลชน 4 มาตรการในแผนพัฒนากีฬาแห่งชาติ ฉบับที่ 4

5. **ประสิทธิผลในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชน** หมายถึง ผลสำเร็จในการดำเนินงานตามแนวทางของยุทธศาสตร์การพัฒนากีฬาเพื่อมวลชน 4 มาตรการในแผนพัฒนากีฬาแห่งชาติ ฉบับที่ 4

6. **รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน** หมายถึงรูปแบบที่ตอบสนองนโยบายตามยุทธศาสตร์การพัฒนากีฬาเพื่อมวลชน 4 มาตรการ ในแผนพัฒนากีฬาแห่งชาติ ฉบับที่ 4

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัยในแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ได้แก่ ตำรา ข่าวสาร งานวิจัย บทความ เอกสารเผยแพร่ และการสืบค้นทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ต รวมถึงการเข้าร่วมสัมมนาทางวิชาการ จึงได้รวบรวมประเด็นที่เกี่ยวข้องจำนวน 8 รายการ ประกอบด้วย

1. การส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน
2. การปกครองท้องถิ่น
3. องค์กร การบริหาร และการจัดการ
4. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
5. การวิจัยแบบผสม
6. การพัฒนารูปแบบ
7. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน

กิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาเป็นกิจกรรมที่สนุกสนานและเป็นประโยชน์ต่อร่างกาย ทั้งยังมีผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศชาติ การออกกำลังกายและเล่นกีฬาจึงได้รับการส่งเสริมจากหลายฝ่าย เพื่อให้มีคนไทยในชุมชนได้มีการออกกำลังกายและเล่นกีฬาเพิ่มขึ้น เพื่อให้เข้าใจถึงประโยชน์และกระบวนการในการออกกำลังกายและเล่นกีฬา รวมถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน ผู้วิจัยจึงแบ่งหัวข้อในการศึกษาเป็น 4 หัวข้อ ดังนี้

1. การออกกำลังกายและเล่นกีฬา
2. นโยบายสาธารณะด้านการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในประเทศไทย
3. แนวทางการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน
4. หน่วยงานที่ให้การส่งเสริมในด้านการออกกำลังกายและเล่นกีฬา

1. การออกกำลังกายและเล่นกีฬา (Exercise and Sports)

ความหมายของการออกกำลังกายและเล่นกีฬา การออกกำลังกายมีความสัมพันธ์กับการเล่นกีฬา โดยการเล่นกีฬาถือเป็นการออกกำลังกายอย่างหนึ่ง (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2542) มีผู้ให้ความหมายของการออกกำลังกาย (Exercise) ไว้หลายแง่มุม ดังนี้

ชูศักดิ์ เวชแพศย์ (2519) อธิบายว่า การออกกำลังกาย หมายถึง การให้กล้ามเนื้อหลายทำงาน เพื่อให้ร่างกายมีการเคลื่อนไหว พร้อมกับการได้แรงงานด้วย ในขณะที่เดียวกันยังมีการทำงานของระบบต่าง ๆ ในร่างกายเพื่อช่วยในการจัดแผนงาน ควบคุมและปรับปรุงส่งเสริมให้การออกกำลังกายมีประสิทธิภาพและคงอยู่

วรศักดิ์ เพียรชอบ (2525) กล่าวว่า “การออกกำลังกาย คือ การที่เราทำให้ร่างกายได้ใช้แรงงาน หรือกำลังงานที่มีอยู่ในตัวนั้น เพื่อให้ร่างกายหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายเกิดการเคลื่อนไหวนั่นเอง เช่น การเดิน การกระโดด การวิ่ง การทำงาน หรือในการเล่นเกมกีฬา” ส่วน เสก อักษรานุเคราะห์ (2534) อธิบายความหมายของการออกกำลังกายในเชิงวิทยาศาสตร์ว่า การออกกำลังกาย คือการที่กล้ามเนื้อต่าง ๆ หดตัว พลังงานที่ใช้ในการหดตัวของกล้ามเนื้อนี้ได้มาจากการแปรสภาพของสารพลังงาน (Adenosine Triphosphate) โดยปกติกล้ามเนื้อสามารถเก็บสารพลังงานไว้ได้เป็นจำนวนเล็กน้อย จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่เซลล์ของกล้ามเนื้อจะต้องสังเคราะห์สารพลังงานขึ้นมาเพิ่มเติมเมื่อจะต้องออกกำลังต่อไป เพราะจำนวนสารพลังงานที่กล้ามเนื้อเก็บไว้นั้น จะใช้ได้เพียงไม่กี่วินาทีก็จะหมดไป การสังเคราะห์สารพลังงานในกล้ามเนื้อกระทำที่ไม่ต่อเนื่องกัน ซึ่งเป็นส่วนของเซลล์กล้ามเนื้อและต้องอาศัยออกซิเจนที่มากับเม็ดเลือดและไฮโดรเจนที่ได้มาจากการแตกตัวของกรดไขมันและกลูโคส

สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2542) ให้คำอธิบายว่าการเล่นกีฬาเป็นการออกกำลังกายอย่างหนึ่ง โดยให้คำจำกัดความว่า การออกกำลังกาย หมายถึง การกระทำการใด ๆ ที่ทำให้มีการเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมสุขภาพ เพื่อความสนุกสนาน เพื่อสังคม เพื่อการแข่งขัน การเล่น การฝึก อาจจะเคร่งครัดต่อกฎ กติกาหรือไม่ก็ได้ การเล่นกีฬาเป็นการออกกำลังกายอย่างหนึ่ง (ยกเว้นกีฬาที่ไม่ใช้แรง เช่น หมากระดาน บริดจ์)

จากคำจำกัดความที่ได้รวบรวมมา สามารถสรุปได้ว่า การออกกำลังกาย หมายถึง การเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาระบบการทำงานต่าง ๆ ของร่างกายให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ การเล่นกีฬาที่มีการเคลื่อนไหวให้เกิดการใช้แรง ก็ถือเป็นการออกกำลังกายด้วยเช่นกัน

วัตถุประสงค์ในการออกกำลังกายและเล่นกีฬา ในการออกกำลังกายนั้นจุดประสงค์สำคัญที่สุดที่คนส่วนใหญ่ต้องการ คือ การสร้างเสริมสุขภาพ (มหิธร จิตตเกษม, 2547) ในส่วนของการเล่นกีฬานั้นตามความหมายปัจจุบัน อาจแบ่งตามจุดประสงค์ได้เป็นสองประเภท คือ กีฬาเพื่อแข่งขันกับกีฬาเพื่อสุขภาพ ในประเภทแรกนั้น ผู้เล่นจำเป็นต้องฝึกซ้อมอย่างหนักเต็มที่เพื่อจะเอาชนะคู่ต่อสู้ แต่ในประเภทหลังคือ กีฬาเพื่อสุขภาพนั้น ไม่มีความจำเป็นต้องซ้อมหนัก การปฏิบัติหรือฝึกซ้อมกระทำเพียงให้ได้ผลที่ต้องการเท่านั้น ผลที่ว่านี้อาจมีได้หลายอย่าง ดังที่โครงการ

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (2530) ได้ อธิบายไว้ดังนี้

1. เพื่อรักษาสภาพของร่างกายไว้ไม่ให้เสื่อมโทรม เรียกว่า กีฬานูร์รักษ์
2. เพื่อแก้ไขสภาพที่เสื่อมโทรมให้กลับเป็นปกติ เรียกว่า กีฬาแก้ไข
3. เพื่อป้องกันการเกิดโรคบางอย่าง เรียกว่า กีฬาป้องกัน
4. เพื่อรักษาโรคบางโรค เรียกว่า กีฬาบำบัด
5. เพื่อช่วยให้ร่างกายที่เจ็บป่วยกลับเป็นปกติ เรียกว่า กีฬาฟื้นฟูสภาพ

การออกกำลังกายและเล่นกีฬาทำให้ร่างกายเกิดการเปลี่ยนแปลง โครงการ

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (2530) ได้ อธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายเมื่อมีการออกกำลังกายและเล่นกีฬาว่าจะเกิดปฏิกิริยาเกิดขึ้น ในหลายส่วน ที่สำคัญ ๆ ได้แก่

- กล้ามเนื้อ เมื่อมีการออกกำลังกายจะมีการหดตัวของกล้ามเนื้อทุกครั้งเพื่อให้ร่างกายเกิดการเคลื่อนไหวในการทำกิจกรรมต่าง ๆ
- หัวใจและหลอดเลือด เมื่อออกกำลังกายหัวใจจะได้รับการกระตุ้นทางระบบประสาทให้เต้นเร็วและแรงขึ้น สูบฉีดเลือดได้ปริมาณมากขึ้นหากต้องทำการเช่นนี้บ่อย ๆ หัวใจจะปรับตัวโดยเพิ่มขนาดของเส้นใย (แบบเดียวกับกล้ามเนื้อแขนขา) ทำให้ผนังห้องหัวใจหนา มีแรงสูบฉีดและกำลังสำรองมากขึ้น
- ปอดและการหายใจ ในการหายใจตามปกติ ศูนย์หายใจ ซึ่งอยู่ในส่วนท้ายสมอง (Medulla Oblongata) สั่งการให้กล้ามเนื้อซี่โครงและกะบังลม หดตัว ทำให้ทรวงอกขยาย อากาศภายนอกดันผ่านจมูก หลอดลมคอ และหลอดลมปอดเข้าไปในถุงลม
- ระบบประสาท การออกกำลังกายเกิดขึ้นเพราะสมองสั่งให้กล้ามเนื้อหดตัว เมื่อกล้ามเนื้อทำงานไปเรื่อย ๆ จะมีการเปลี่ยนแปลงทางประสาทและเคมีย้อนไปกดศูนย์สั่งการในสมองมากขึ้น ๆ โดยลำดับในที่สุดเมื่อออกกำลังกายเหนื่อยถึงขีดหนึ่ง (ซึ่งขึ้นอยู่กับความเคยชินต่อการออกกำลังกาย) ศูนย์สั่งการจะถูกกดจนต้องหยุดทำงานคือ ถึงระยะเหนื่อยจนหมดแรง (ซึ่งในความจริงเรายังมีแต่สมองไม่สั่งการ)
- ระบบและส่วนอื่น ๆ การออกกำลังกายอย่างค่อนข้างหนักและอย่างหนัก ย่อมทำให้เกิดปฏิกิริยาอย่างมากในร่างกาย ได้แก่ กระดูกที่ถูกกล้ามเนื้อดึงจะมีผิวหนาและแข็งแรงขึ้น ในเด็กกระดูกบางซึ่งจะยาวขึ้นด้วย ทำให้ร่างกายสูงใหญ่ เลือดจะมีฮีโมโกลบิน (Hemoglobin) และจำนวนเม็ดเลือดแดงมากขึ้น ปริมาตรเลือดสำรองที่เก็บไว้ในม้ามและที่อื่น ๆ จะมากขึ้น ต่อมาน้ำเลี้ยงภายในที่หลังฮอร์โมนบางอย่าง เช่น ต่อมหมวกไต ต่อมใต้สมอง ถูกกระตุ้นให้หลังมากขึ้น ทำให้

เกิดผลเสมือนฉีดฮอร์โมนนั้น ๆ เข้าในร่างกาย รวมทั้งมีการสะสมสารเคมีบางอย่างไว้สำหรับใช้ระหว่างการออกกำลังกาย ระบบควบคุมอุณหภูมิกายจะมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

ความจำเป็นที่ต้องมีการออกกำลังกายและเล่นกีฬา มีการศึกษาค้นคว้าถึงผลเสียของการขาดการออกกำลังกาย โดยให้ผู้มีสุขภาพดีและสมบูรณ์นอนบนเตียง ไม่ให้มีการใช้กำลังเลยเป็นเวลาสองถึงสามสัปดาห์แล้วนำมาตรวจสอบร่างกายพบว่า ผู้ถูกทดลองมีกระดูกบางลง เม็ดเลือดและปริมาณของเลือดน้อยลง กล้ามเนื้อลีบลง ความสามารถในการจับออกซิเจนและขนส่งออกซิเจนน้อยลง อัตราการเต้นของหัวใจและปริมาณของเลือดที่ถูกสูบฉีดแต่ละครั้งน้อยลง ทำให้อัตราการเต้นของหัวใจขณะพักเพิ่มขึ้นกว่าปกติ ผู้ถูกทดลองรู้สึกเหนื่อยเมื่อใช้กำลังเพียงเล็กน้อยมีอาการหน้ามืดเมื่อลุกจากเตียงเร็ว ๆ เมื่อนำมาทดสอบสมรรถภาพทางกายพบว่าสมรรถภาพต่ำลงทุกด้านเมื่อเปรียบเทียบกับเมื่อก่อนทดลอง (วุฒิพงษ์ ปรมัตถการ และอารี ปรมัตถการ, 2542)

จรรยาพร ธรณินทร์ (2538) ได้กล่าวถึง ผู้ที่คิดว่า การออกกำลังกายเป็นสิ่งไม่จำเป็น ว่าควรตรวจสอบตนเองโดยพิจารณาอาการต่อไปนี้ที่ละรายการ ได้แก่

1. น้ำหนักเกิน หน้าท้องยื่น อ้วนเกินกว่าที่ควรจะเป็นตั้งแต่ 10 กิโลกรัม ขึ้นไป
2. อ่อนเพลียง่าย เหนื่อยง่าย ขึ้นบันไดตึกสูง 3 ชั้น ไม่ไหว ต้องหยุดพัก
3. หงุดหงิด โมโหง่าย ฉุนเฉียว วิตกกังวล ไม่มีอารมณ์ขัน
4. นอนไม่หลับ ง่วงนอนในขณะที่ทำงาน
5. ความดันเลือดสูง ไขมันในเลือดสูง ระดับน้ำตาลในเลือดสูง
6. สูบบุหรี่จัด ดื่มสุราจัด
7. อ่อนแอไข้โรค ป่วยง่าย ต้องพัก และกินยาเป็นประจำ
8. ยืนตรง ก้มลำตัวท่อนบนลงมาให้ปลายนิ้วแตะพื้น จะแตะไม่ถึง
9. จากท่านอนหงาย ลุกขึ้นมา นั่งไม่ไหว
10. ขยับเขยื้อนเคลื่อนไหวข้อต่อ จะได้ยินเสียงกุกกัก รู้สึกข้อต่อยึดติดขัด

การพบอาการที่กล่าวถึงแม้แต่เพียงข้อใดข้อหนึ่ง สามารถบอกได้ว่าร่างกายอ่อนแอขาดการเคลื่อนไหว อวัยวะจึงเสื่อมสภาพ มีแนวโน้มที่จะท้องผูก ท้องอืด เป็นโรคกระเพาะอาหาร โรคกรดไหลย้อน โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ โรคไขมันอุดตันในหลอดเลือด โรคเก๊าท์ โรคเกี่ยวกับข้อและกระดูก และน้ำหนักเกิน

ไอลีน ลัดดิงตัน, ฮันส์ เดล และกิตติพร ตันตระรุ่งโรจน์ (2542, หน้า 78) กล่าวว่า การออกกำลังกายและเล่นกีฬาช่วยให้ร่างกายเผาผลาญพลังงานส่วนเกินให้หมดไปได้เร็วขึ้น เช่น การเผาผลาญพลังงานที่ได้จากการบริโภคไอศกรีม 1 ถ้วย โดยการวิ่ง 16 กิโลเมตร ถ้าเราไม่ออกกำลังกาย เราสามารถเลือกทางอื่นได้ เช่น การนอน 15 ชั่วโมง หรือนั่งดูโทรทัศน์นาน 12 ชั่วโมง เพื่อให้

ร่างกายเผาผลาญพลังงานที่ได้จากไอศกรีมที่รับประทานเข้าไป แต่ปัญหาก็อยู่ตรงที่ว่า เราไม่มีเวลา ยาวนานพอที่จะทำอย่างนั้นได้ และถ้าเราจะเผาผลาญแคลอรีที่ได้จากอาหารทั้ง 3 มื้อ ในแต่ละวัน เราก็ต้องนอนหรือนั่งดูโทรทัศน์นานข้ามวันเลยทีเดียว ดังนั้น วิธีที่ดีที่สุดในการช่วยเผาผลาญ แคลอรีในร่างกายก็คือการออกกำลังกาย และเล่นกีฬา และการออกกำลังกายก็ไม่เพียงจะช่วยเผาผลาญพลังงานได้มากขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว แต่ยังมีผลต่อเนื่องไปอีกหลายชั่วโมงหลังจากนั้น นี่คือเหตุผลว่าทำไมคนส่วนมากจึงรู้สึกกระปรี้กระเปร่าขึ้นเมื่อได้ออกกำลังกาย การออกกำลังกาย และเล่นกีฬาอย่างสม่ำเสมอจะช่วยให้น้ำหนักลดลงเพราะพลังงานถูกเผาผลาญเร็วขึ้น

โดยสรุป จะเห็นได้ว่าคนที่ไม่ได้ออกกำลังกาย จะมีสมรรถภาพทางกายลดลงมีความเครียด อ่อนแอ ไม่กระฉับกระเฉง มีโอกาสที่จะเจ็บป่วยสูง อีกทั้งการไม่ได้ออกกำลังกาย ทำให้มีการใช้พลังงานน้อย ทำให้เกิดโรคอ้วน เนื่องจากมีปริมาณในการบริโภคสูงกว่าปริมาณการใช้พลังงาน การออกกำลังกายจึงเป็นการขจัดพลังงานส่วนเกินนี้ให้ออกไปจากร่างกาย จึงจำเป็นที่จะต้องมีการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ

ประโยชน์ที่ได้จากการออกกำลังกายและเล่นกีฬา ประโยชน์ของการออกกำลังกายและเล่นกีฬามีหลายประการทั้งประโยชน์ในทางตรงและประโยชน์ในทางอ้อม

ประโยชน์ในทางตรง แบ่งเป็น 2 ด้าน คือ ทางด้านร่างกายและทางด้านจิตใจ

ด้านร่างกาย ได้แก่

1. หัวใจ ปอด และหลอดเลือดทำงานดีขึ้น (ตำรง กิจกุล, 2540, หน้า 18) ขณะออกกำลังกาย หัวใจมีอัตราเต้นและความแรงในการหดตัวเพิ่มขึ้น เพิ่มปริมาณเลือดที่สูบฉีดออกจากหัวใจภายในหนึ่งหน่วยเวลา หลอดเลือดแดงขยายตัวในกล้ามเนื้อที่กำลังทำงาน เพิ่มอัตราการไหลของเลือดไปสู่กล้ามเนื้อ โครงร่าง ลดความต้านทานรอบนอกและหลอดเลือดแดงยังบีบตัวในอวัยวะภายในช่องท้อง ช่วยรักษาความดันเลือดแดง ส่งเลือดไปสู่กล้ามเนื้อที่กำลังทำงาน ปริมาณเลือดกลับหัวใจเพิ่มขึ้น ช่วยเพิ่มปริมาณโลหิตที่สูบฉีดออกจากหัวใจ ขณะเดียวกัน ระบบการหายใจมีความลึกและอัตราการหายใจเพิ่มขึ้นเนื่องจากการกระตุ้นศูนย์ควบคุมการหายใจในระบบประสาทกลาง เพิ่มการแลกเปลี่ยนก๊าซ และจากผลของการมีเลือดไปสู่ปอดมากขึ้นทำให้สมรรถนะการแพร่เพิ่มขึ้นก็เป็นการเพิ่มการแลกเปลี่ยนก๊าซอีกทางหนึ่ง (จินดา บุญช่วยเกื้อกุล, 2542, หน้า 82)

2. กล้ามเนื้อแข็งแรงและทนทานขึ้น เพราะการออกกำลังกายและเล่นกีฬามีการใช้พลังงานที่หนักและนานกว่าปกติ การใช้กล้ามเนื้อในการออกแรงต้านทาน การออกกำลังกายที่ต้องออกแรงต้านกับน้ำหนักที่หนักถึงหนักมากจะทำให้กล้ามเนื้อมีความแข็งแรงเพิ่มขึ้น ขณะเดียวกัน การใช้กล้ามเนื้อออกแรงซ้ำ ๆ อย่างต่อเนื่องกันหลาย ๆ ครั้ง จะทำให้กล้ามเนื้อมีความทนทานขึ้น (Cyber Health, 2000)

3. ร่างกายมีความอ่อนตัวหรือมีความยืดหยุ่นสูง (Cyber Health, 2000) การทำงานของข้อต่อและเส้นเอ็นในส่วนต่าง ๆ ของร่างกายดี (เจก ธนะสิริ, 2541, หน้า 49)
4. รูปร่างดี ไม่อ้วนหรือพอมจนเกินไป มีกล้ามเนื้อที่กระชับ มีทรวดทรง ได้สัดส่วน (เจก ธนะสิริ, 2541, หน้า 49)
5. มีกระดูกที่แข็งแรง โดยเฉพาะผู้ที่มีอายุเลย 40 ปี ขึ้นไป จะมีการสูญเสียแคลเซียมและเนื้อกระดูกมากขึ้น เมื่อมีการออกกำลังกาย ร่างกายจะเก็บแคลเซียมและแร่ธาตุอื่น ๆ ที่สำคัญต่อกระดูกไว้ (ไอลีน และคณะ, 2542 หน้า 163) การออกกำลังกายของสตรีวัยหมดประจำเดือนสามารถป้องกันโรคกระดูกพรุนได้ (พินิจ กุลละวณิชย์, 2537, หน้า 12)
6. เพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของไต กระตุ้นการขับของเสียออกจากร่างกาย (ประภัสสร วศินนิตวิวงศ์, 2542, หน้า 127)
7. กระตุ้นระบบสมองและระบบประสาทให้เกิดการตื่นตัว สมองเป็นศูนย์สั่งการของร่างกาย การที่ร่างกายมีการเคลื่อนไหวเพราะสมองสั่งให้กล้ามเนื้อหดตัว เมื่อกล้ามเนื้อทำงานบ่อยขึ้น จะมีการเปลี่ยนแปลงทางประสาทและเคมีย้อนไปกดศูนย์สั่งการในสมอง สมองจะสั่งการและส่งเลือดไปหล่อเลี้ยงมากขึ้นทำให้ร่างกายทำงานเพื่อตอบสนองความต้องการได้อย่างรวดเร็วขึ้น (ประภัสสร วศินนิตวิวงศ์, 2542, หน้า 127)
8. เพิ่มประสิทธิภาพการย่อยอาหารและการขับถ่าย เพราะการออกกำลังกายช่วยให้กล้ามเนื้อท้องแข็งแรง ทำให้กระเพาะและลำไส้มีการเคลื่อนไหว น้ำย่อยต่าง ๆ ทำงานดีขึ้น มีผลดีต่อการย่อยและดูดซึมอาหาร ไม่ค่อยเป็นโรคกระเพาะอาหารอักเสบและโรคท้องผูก (ประภัสสร วศินนิตวิวงศ์, 2542, หน้า 127)
9. ช่วยให้ผู้ที่มีผู้ป่วยมีอาการดีขึ้น เช่น ผู้ที่เป็นเบาหวานจะมีระดับน้ำตาลต่ำลง ผู้ที่มีแรงดันเลือดสูงจะมีแรงดันเลือดลดลง ส่วนผู้ที่มีแรงดันเลือดต่ำจะช่วยให้แรงดันเลือดสูงขึ้นได้ ไชมันน์ในเลือดลดลง อาการปวดหลังปวดคอจะดีขึ้น (ดำรง กิจกุลศล, 2540, หน้า 18)
10. ชะลอความเสื่อมของอวัยวะ ทำให้แก่ช้าลง เพราะนอกจากการออกกำลังกายจะช่วยให้ระบบหายใจ กล้ามเนื้อ กระดูก ข้อต่อ ไต และสมองทำงานดีขึ้นแล้ว ระบบต่อมไร้ท่อต่าง ๆ ในร่างกายก็มีการทำงานอย่างสมดุล และจากการที่ระบบไหลเวียนเลือดดีมีผลให้เซลล์ในร่างกายได้รับอาหารมากขึ้น ประสิทธิภาพในการทำงานดีขึ้น (วินิตา รัตตบุรณินท์, 2542, หน้า 216)
11. พลังทางเพศดีขึ้น เพราะมีความแข็งแรงทนทาน ข้อต่าง ๆ เคลื่อนไหวได้ดี นอกจากนี้ การออกกำลังกายที่พอดียังช่วยให้มีฮอร์โมนเพศหลังออกมาเพิ่มขึ้นทั้งชายและหญิง ความคล่องแคล่วทางเพศจึงมีมากขึ้น (ดำรง กิจกุลศล, 2540, หน้า 18)

12. ช่วยให้ตั้งครกและคลอคนุตร่าง การออกกำลังกายอาจช่วยให้ผู้หญิงที่ตั้งครกยากตั้งครกง่ายขึ้น เวลาคลอก็คลอได้ง่าย ปัญหาหลังคลอจะน้อย รูปร่างจะกลับคืนสู่สภาพเดิมได้เร็ว (ดำรง กิจกุศล, 2540, หน้า 18)

13. เจริญอาหาร การออกกำลังกายและเล่นกีฬาต้องใช้พลังงานมาก ร่างกายจึงต้องการพลังงานทดแทนส่วนที่ได้ใช้ไปด้วยการบริโภคอาหาร

14. นอนหลับได้ดีขึ้น เนื่องจากการออกกำลังกายและเล่นกีฬามีการใช้พลังงานมาก ร่างกายจึงต้องการพักผ่อน

15. เล่นกีฬาได้ดี เพราะร่างกายมีความพร้อมในทุก ๆ ด้าน เช่นมีการทรงตัวที่ดี มีความแคล่วคล่องว่องไว เพราะร่างกายได้มีการเคลื่อนไหวอยู่เสมอ การทำงานของอวัยวะต่าง ๆ มีความสัมพันธ์และประสานงานกันได้ดี

ด้านจิตใจ ได้แก่

1. จิตใจแจ่มใส เพราะเมื่อร่างกายมีความสมบูรณ์แข็งแรงดีแล้ว จิตใจก็จะปลอดโปร่งสบาย ยิ้มแย้ม แจ่มใส ดังคำกล่าวที่ว่า จิตที่สดใสอยู่ในร่างกายที่สมบูรณ์

2. ช่วยคลายเครียด ลดความวิตกกังวล เพราะการออกกำลังกาย เป็นกิจกรรมนันทนาการประเภทหนึ่ง (สมบัติ กาญจนกิจ, 2541, หน้า 12) รูปแบบของกิจกรรมจึงเน้นความสนุกสนาน ผ่อนคลายผู้ที่เครียดจากการทำงานจึงควรจัดเวลาบางส่วนในชีวิตประจำวันเพื่อใช้ในการออกกำลังกาย

3. มีความมั่นใจในตนเอง เพราะผู้ที่ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ จะเป็นผู้ที่มีรูปร่างดี มีความกระฉับกระเฉง ดูอ่อนกว่าวัย ซึ่งเป็นบุคลิกภาพที่ดี ทำให้ได้รับคำชมและการยอมรับจากคนทั่วไป

4. ฟื้นฟูแก้ไขอาการผิดปกติทางจิต เช่น พวกที่มีอาการซึมเศร้า กลับมีอาการดีขึ้นได้ เพราะการออกกำลังกายที่หนักพอสมควร จะทำให้มีการหลั่งของสารเอ็นดอร์ฟิน ซึ่งสารนี้นอกจากจะลดความเจ็บปวดได้แล้ว ยังเป็นสารที่ต่อต้านความซึมเศร้าได้ด้วย (ดำรง กิจกุศล, 2540, หน้า 18)

ประโยชน์ในทางอ้อม นอกเหนือจากประโยชน์ที่ได้รับทางด้านร่างกายและจิตใจแล้ว การออกกำลังกายและเล่นกีฬายังให้ประโยชน์ในทางอ้อมอีกหลายประการ ดังที่ มหิธร จิตตเกษม (2547) ได้อธิบายไว้ดังนี้

1. ประหยัดค่าใช้จ่าย เพราะการมีสุขภาพร่างกายที่ดีย่อมทำให้มีค่าใช้จ่ายเพื่อการรักษาโรคน้อยลง และในอีกทางหนึ่ง การออกกำลังกาย เป็นกิจกรรมที่ใช้งบประมาณน้อย แต่ได้ประโยชน์คุ้มค่ามากเมื่อเทียบกับกิจกรรมประเภทอื่น เช่น การไปเที่ยวหรือการไปดูหนัง ฟังเพลง เดินซื้อสินค้า ดื่มสุรา เสพยา เล่นการพนัน ฯลฯ

2. มีประสิทธิภาพในการทำงานและการใช้ชีวิตประจำวัน เพราะการออกกำลังกายและเล่นกีฬาทำให้อ่อนล้าได้ง่าย ร่างกายจึงได้รับการพักผ่อนอย่างเต็มที่ การทำงานจึงสดชื่น กระฉับกระเฉง ไม่ง่วงซึม การใช้แรงในชีวิตประจำวัน เช่น การเดินขึ้นลงอาคาร เดินขึ้นสะพานลอย เพื่อข้ามถนน การนั่งอยู่บนรถยนต์หรือยืนบนรถประจำทางเป็นเวลานาน ๆ การยกของที่มีน้ำหนักมาก การก้มตัวหรือเอี้ยวตัวเพื่อเก็บของที่ตกหล่น ฯลฯ จึงเป็นสิ่งที่กระทำได้โดยง่ายในผู้ที่ออกกำลังกายและเล่นกีฬาเป็นประจำ

3. มีความพร้อมในสถานการณ์ที่ฉุกเฉิน เช่น ไฟไหม้ ตกน้ำ หรือเห็นคนตกน้ำ หรือเผชิญหน้ากับพวกมิจฉาชีพ ผู้ที่มีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงจะมีการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ ย่อมได้เปรียบกว่าผู้ที่ไม่ได้ออกกำลังกาย โดยเฉพาะพวกมิจฉาชีพมักจะละเว้นผู้ที่ดูมีร่างกายแข็งแรงและมักจะเลือกเหยื่อที่ดูอ่อนแอกว่า หรือในสถานการณ์ที่มีการประสูติเหตุและมีการบาดเจ็บ ผู้ที่มีร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรงจะมีความอดทนต่อการบาดเจ็บได้ดีกว่าและสามารถฟื้นตัวได้เร็วกว่า

4. ได้กลุ่มสังคมที่ดี เพราะคนที่ออกกำลังกายส่วนใหญ่ เป็นกลุ่มคนที่เห็นความสำคัญของการรักษาสุขภาพ มีระเบียบวินัย รู้จักจัดสรรเวลา และรู้จักการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การได้พบเพื่อนใหม่ทำให้มีสังคมกว้างขวางขึ้นสามารถช่วยเหลือเกื้อกูลกันต่อไปในอนาคต

ประเภทของการออกกำลังกาย การออกกำลังกาย มีหลายวิธี ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์หรือข้อจำกัดในการออกกำลังกาย จากการรวบรวมวิธีการออกกำลังกายประเภทต่าง ๆ สามารถทำการแบ่งประเภทของการออกกำลังกายออกได้ ดังนี้

1. การเกร็งกล้ามเนื้อโดยไม่เคลื่อนไหว (Isometric Exercise) เป็นการออกกำลังกายโดยการเกร็งกล้ามเนื้อโดยอวัยวะส่วนอื่น ๆ ไม่มีเคลื่อนไหวหรือออกแรงผลัดวัตถุที่ไม่เคลื่อนไหว การออกกำลังกายประเภทนี้ สามารถเพิ่มขนาดและความแข็งแรงของกล้ามเนื้อมัดที่ฝึกได้ แต่ไม่เกิดประโยชน์ต่อระบบหัวใจและหลอดเลือด และการออกกำลังกายแบบนี้จะทำให้ความดันสูงขึ้น จึงไม่เหมาะกับผู้ที่เป็นโรคความดัน (จิตติกร ศิริสุขเจริญพร, 2541, หน้า 65) การออกกำลังกายวิธีนี้เหมาะสำหรับนักบริหารที่ไม่สามารถหาเวลาไปออกกำลังกายประเภทอื่น หรือมนุษย์อวกาศ เป็นต้น ตัวอย่างของการออกกำลังกายประเภทนี้ได้แก่ การใช้วัตถุเครื่องใช้ในห้องทำงาน เช่น กำแพง โต๊ะ เก้าอี้ ประตู หรือในรถประจำทาง เช่น พนักเก้าอี้ หรือราวจับสำหรับผู้โดยสารที่ยืนมาเป็นอุปกรณ์การออกกำลังกายโดยจับยึดสิ่งเหล่านั้นซึ่งอยู่กับที่ ด้วยการเกร็งกล้ามเนื้อหรือห้อยโหน หรือบีบหมอนข้อ หรือบิดลำตัว ต้นคอ เอว และข้อต่อต่าง ๆ เป็นต้น (เจกษณะสิริ, 2541, หน้า 46)

2. การออกกำลังกายแบบยกน้ำหนัก (Isotonic Exercise) เป็นการออกกำลังกายที่กล้ามเนื้อพร้อมกับการเคลื่อนไหวข้อต่อ หรือแขน ขาด้วย เช่นการยกน้ำหนักของนักเพาะกาย การออกกำลังกายแบบนี้ เป็นการบริหารกล้ามเนื้อมัดต่าง ๆ ให้แข็งแรงและโตขึ้น แต่พัฒนาหลอดเลือดและหัวใจน้อยมาก

3. การออกกำลังกายแบบกายบริหาร (Calisthenic Exercise) เป็นการออกกำลังกายให้ร่างกายเกิดการตื่นตัว ใช้เพื่อการอบอุ่นร่างกายก่อนเล่นกีฬา (Warm-up) หรือใช้เป็นกิจกรรมการออกกำลังกายในผู้สูงอายุเป็นต้น ทำการบริหารที่นิยม เช่น ดันพื้น ลูกนั่ง กระโดดตบ เป็นต้น

4. การออกกำลังกายแบบเหยียดยืด (Stretch Exercise) เป็นการออกกำลังกายที่เน้นการพัฒนาบุคลิกภาพท่าทาง ความอ่อนตัวและการผ่อนคลายความตึงเครียด (Clark, 1992, p. 17) การออกกำลังกายแบบเหยียดยืดเหมาะสำหรับใช้ในเวลาที่ปรับอุณหภูมิในร่างกายลง (Cool-down) และต้องการให้กล้ามเนื้อมีการผ่อนคลายหลังการเล่นกีฬาหรือออกกำลังกายด้วย

5. การออกกำลังกายต่อสู้แรงต้านด้วยความเร็วคงที่ (Isokinetic Exercise) เป็นการออกกำลังกายโดยอาศัยเครื่องมือที่ทันสมัย (สามารถควบคุมความเร็วและแรงต้านให้คงที่ได้) การออกกำลังกายคล้ายแบบยกน้ำหนัก แตกต่างกันที่การออกแรงกับเครื่องมือไม่ว่าจะดึงเข้าดึงออก ยกขึ้นหรือยกลงด้วยความเร็วคงที่และแรงต้านเท่ากัน (จิตติกร ศิริสุขเจริญพร, 2541, หน้า 65)

6. การออกกำลังกายแบบไม่ใช้ออกซิเจน (Anaerobic Exercise) เป็นการออกกำลังกายที่ไม่ได้นำออกซิเจนมาใช้ในการสันดาปพลังงาน ได้แก่ การวิ่งอย่างรวดเร็วระยะสั้น การยกน้ำหนัก กระโดดไกล เป็นต้น การเล่นกีฬาหลายประเภทเป็นการออกกำลังกายแบบไม่ใช้ออกซิเจน เช่น การเล่นฟุตบอล เพราะการเล่นฟุตบอลจะมีการวิ่งอย่างรวดเร็วระยะสั้น ๆ แล้วหยุดวิ่งแล้ววิ่งต่อ เป็นต้น

7. การออกกำลังกายแบบใช้ออกซิเจน (Aerobic Exercise) เป็นการออกกำลังกายที่พัฒนาระบบหายใจและระบบไหลเวียนโลหิต โดยมีวิธีการฝึกแบบใช้ความเร็วปานกลาง ในระยะเวลาอย่างน้อย 15 นาที ขึ้นไป ตัวอย่างเช่น ว่ายน้ำ กระโดดเชือก วิ่ง ขี่จักรยาน เป็นต้น (จิตติกร ศิริสุขเจริญพร, 2541, หน้า 65) การออกกำลังกายแบบใช้ออกซิเจนมีความจำเป็นที่สุดในการมีสุขภาพดี เพราะการมีหัวใจ ปอด และการไหลเวียนโลหิตที่ดี ทำให้การนำออกซิเจนและอาหารเข้าสู่ร่างกายทำได้มีประสิทธิภาพ รวมถึงการขับของเสียออกจากร่างกาย ความทนทานของระบบหายใจและระบบไหลเวียนโลหิต ทำให้การใช้ชีวิตประจำวันเป็นไปได้อย่างราบรื่น

องค์ประกอบของการมีสุขภาพอนามัยที่แข็งแรงจากการออกกำลังกายและเล่นกีฬา การออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างถูกต้อง จะทำให้เกิดพัฒนาการทางร่างกายในทุกด้าน แต่การออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาเพียงบางประเภท จะก่อให้เกิดพัฒนาการเพียงด้านใดด้านหนึ่ง การ

ออกกำลังกายหรือเล่นกีฬา ควรจัดรูปแบบหรือวิธีการในการออกกำลังกายในแต่ละครั้งให้ครอบคลุมองค์ประกอบพื้นฐานที่มีความสัมพันธ์กับการมีสุขภาพที่ดี (Health-Related Physical Fitness) ซึ่ง Powers and Dodd (1997) อธิบายว่าประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญ 5 ประการ คือ

1. ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ (Muscular Strength) คือ ความสามารถของบุคคลในการใช้กล้ามเนื้อหรือกลุ่มของกล้ามเนื้อ เพื่อทำการยกน้ำหนักให้น้ำหนักที่สุด เท่าที่จะยกได้ในหนึ่งครั้ง หลักในการฝึกความแข็งแรงของกล้ามเนื้อมีหลายวิธี เช่น การฝึกโดยใช้แรงต้าน (Resistance Training) การฝึกโดยเฉพาะเจาะจง (Specifically Training) และการฝึกความแข็งแรง (Strength Training) เป็นต้น

2. ความทนทานของกล้ามเนื้อ (Muscular Endurance) คือ ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อในการทำงานซ้ำ ๆ หลาย ๆ ครั้ง เช่น การตีกอล์ฟหลาย ๆ ครั้ง การเล่นเทนนิส เป็นต้น รวมทั้งความสามารถในการยกน้ำหนักให้ค้างไว้ในระยะเวลาสั้น ๆ เช่น การแบกของหนักในระยะเวลาหนึ่ง เป็นต้น

3. ความอ่อนตัว (Flexibility) คือ ความสามารถในการเคลื่อนไหวของข้อต่อ การก้มเงยเหยียดยืด บิด ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การที่ร่างกายมีความอ่อนตัวหรือมีความยืดหยุ่นสูงจะทำให้ลดการเกิดอาการบาดเจ็บหรือปวดเมื่อย

4. ความทนทานของระบบหายใจและระบบไหลเวียนโลหิต (Cardiorespiratory Endurance) เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นที่สุดในองค์ประกอบของการมีสมรรถภาพทางกายที่ดี เพราะการมีสุขภาพดี หมายถึงการมีหัวใจ ปอด และการไหลเวียนโลหิตที่ดี เพื่อความสามารถในการนำออกซิเจนและอาหารเข้าสู่ร่างกายได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการขับของเสียออกจากร่างกาย ความทนทานของระบบหายใจและระบบไหลเวียนโลหิต ทำให้การใช้ชีวิตประจำวันเป็นไปได้อย่างราบรื่น

5. สัดส่วนของร่างกาย (Body Composition) การมีสัดส่วนของร่างกายที่ดีสามารถบ่งบอกได้ถึงสุขภาพและสมรรถภาพที่ดี เพราะการมีร่างกายที่อ้วนหรือผอมเกินไปนั้นแสดงถึงสภาวะการขาดสมดุลระหว่างการใช้พลังงานกับการบริโภคพลังงาน

หลักในการออกกำลังกายและเล่นกีฬา การออกกำลังกายและเล่นกีฬาเพื่อให้ร่างกายเกิดการพัฒนานั้น จะต้องทำกิจกรรมที่มีระดับของความหนักมากกว่าระดับของกิจกรรมที่ทำตามปกติ ซึ่งในความหนักนั้นจะมากหรือน้อยเพียงใดย่อมแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ขณะเดียวกันต้องพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ที่ทำการออกกำลังกายว่าต้องการพัฒนาอะไรบ้าง การเลือกวิธีการออกกำลังกายที่ให้ประโยชน์ที่แตกต่างกัน รวมถึงระเบียบวิธีการออกกำลังกายที่ถูกต้องเหมาะสมที่จะช่วยให้การออกกำลังกายเป็นไปอย่างปลอดภัย ป้องกันการบาดเจ็บและป้องกันการออกกำลังกาย

ที่หนักเกินความต้องการของร่างกาย สิ่งเหล่านี้เป็นหลักเบื้องต้นที่ควรทราบก่อนทำการออกกำลังกาย โดย Getchell, Mikesky and Mikesky (1998) ได้ให้หลักเกณฑ์ ดังนี้

1. หลักความแตกต่างระหว่างบุคคล (The Individuality Principle) กิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาแต่ละกิจกรรม ไม่ได้ออกแบบมาสำหรับคนทุกคน เพราะแต่ละบุคคลมีสมรรถภาพทางกายที่แตกต่างกัน ระดับความหนักของกิจกรรมย่อมต้องแตกต่างกัน รวมถึงข้อจำกัดทางร่างกาย ความแตกต่างทางอายุ เพศ สุขภาพ และวัตถุประสงค์ในการออกกำลังกายและเล่นกีฬาที่แตกต่างกัน การพิจารณารูปแบบ ความหนัก ระยะเวลา ต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับแต่ละบุคคล

2. หลักการเพิ่มงาน (The Overload Principle) การออกกำลังกายเพื่อให้เกิดการพัฒนาสมรรถภาพทางกาย จะต้องปฏิบัติกิจกรรมให้มีความหนักกว่ากิจกรรมระดับปานกลางของผู้ทำการออกกำลังกาย แต่จะต้องไม่หนักเกินไปจนเกิดผลเสียต่อร่างกายเช่นเกิดการบาดเจ็บหรือหมดแรง หลักการเพิ่มงาน (Overload) ควรจะต้องพิจารณาองค์ประกอบหลัก 3 ประการ คือ ความหนัก (Intensity) ระยะเวลา (Duration) และความบ่อย (Frequency)

- ความหนัก (Intensity) หมายถึงความหนักที่เพิ่มขึ้น ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามประเภทของการออกกำลังกายหรือกีฬา เช่น ความหนักสำหรับการฝึกเพื่อพัฒนาระบบหัวใจและการหายใจ (Cardiorespiratory) จะพิจารณาที่อัตราการเต้นของชีพจรขณะออกกำลังกาย (Exercise Heart Rate) การฝึกเพื่อความแข็งแรง (Strength) จะพิจารณาความหนักจากน้ำหนักที่ยกได้ ส่วนการฝึกเพื่อพัฒนาความอ่อนตัว (Flexibility) จะพิจารณาจากความรู้สึกถึงความตึงที่เกิดจากการเหยียดยืดของร่างกาย เป็นต้น

- ระยะเวลา (Duration) หมายถึงระยะเวลาที่ร่างกายใช้ในการฝึก ซึ่งในการฝึกเพื่อพัฒนาระบบหัวใจและการหายใจนั้น ควรออกกำลังกายให้ต่อเนื่องกัน โดยอาจเริ่มจากการใช้เวลา 20 นาที และเพิ่มเวลาการฝึกในครั้งต่อ ๆ ไปจนถึง 60 นาที หรือมากกว่า ส่วนการฝึกความแข็งแรงนั้น Duration หมายถึง จำนวนครั้งที่ได้จากการยกน้ำหนักซ้ำได้หลาย ๆ ครั้ง แต่หากเป็นในด้านความอ่อนตัว Duration จะหมายถึงระยะเวลาในการคงอยู่ในขณะทำการเหยียดยืดในความตึงที่เกินกว่าปกติ เป็นต้น

- ความบ่อย (Frequency) หมายถึงจำนวนครั้งของการออกกำลังกาย ซึ่งนิยมนับเป็นจำนวนครั้งในหนึ่งสัปดาห์ การฝึกเพื่อพัฒนาระบบหัวใจและการหายใจมักจะฝึกประมาณสัปดาห์ละ 3-5 ครั้ง การฝึกเพื่อความแข็งแรงควรฝึก 2-3 ครั้งต่อสัปดาห์ และการฝึกความอ่อนตัวสามารถฝึกได้ทุกวันหรือ 7 วันต่อสัปดาห์

3. หลักเฉพาะเจาะจง (The Specificity Principle) การออกกำลังกายและเล่นกีฬาโดยวิธีที่แตกต่างกันจะให้ผลแตกต่างกันทางชีวกลศาสตร์ กายวิภาค และทางกายภาพ ลักษณะท่าทางการออกกำลังกายและเล่นกีฬา ข้อต่อ มุมและองศาในการเคลื่อนไหว กล้ามเนื้อที่ใช้ ความเร็ว ความหนัก ระยะเวลาที่แตกต่างกัน พลังงานที่ใช้ ฯลฯ ล้วนเป็นปัจจัยทำให้ผลในการออกกำลังกายและเล่นกีฬาต่างกัน หลักเฉพาะเจาะจง ใช้ในการพิจารณาเลือกกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของผู้ออกกำลังกายและเล่นกีฬา เพื่อให้ผู้ออกกำลังกายได้เน้นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาสมรรถภาพทางกายในส่วนที่ตนต้องการ

4. หลักการกลับคืนสู่สภาพเดิม (The Reversibility Principle) การออกกำลังกายและเล่นกีฬาจะต้องกระทำอย่างต่อเนื่องและถือเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต การหยุดออกกำลังกายทำให้สมรรถภาพทางกายลดต่ำลงและกลับคืนสู่สภาพเดิมเหมือนขณะที่ไม่ได้ออกกำลังกาย การออกกำลังกายและเล่นกีฬาจึงต้องปฏิบัติเป็นประจำและสม่ำเสมอเพื่อรักษาความสมบูรณ์ของร่างกายให้ได้อยู่ตลอดเวลา

ลำดับขั้นในการออกกำลังกายและเล่นกีฬา การออกกำลังกายและเล่นกีฬาควรทำอย่างมีขั้นตอนและถูกวิธีเพื่อป้องกันการบาดเจ็บและเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ดี การออกกำลังกายและเล่นกีฬาที่ถูกต้องมีขั้นตอนแบ่งได้ 3 ขั้นตอน ตามที่ Getchell et al. (1998) ให้ไว้ ดังนี้

1. อบอุ่นร่างกาย (The Warm-up) เป็นช่วงเวลาในการเตรียมร่างกายและจิตใจให้พร้อมสำหรับการออกกำลังกาย ช่วยป้องกันการบาดเจ็บ กระตุ้นการทำงานของหัวใจและปอด เพิ่มอัตราการไหลเวียนโลหิต เพิ่มอุณหภูมิในร่างกาย โดยการเคลื่อนไหวเบา ๆ เช่น วิ่งเหยาะ ๆ เหยียดยืดกล้ามเนื้อและข้อต่อ ระยะเวลาที่ใช้ในการอบอุ่นร่างกายไม่กำหนดตายตัวขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลและสภาพอากาศ แต่ให้อบอุ่นร่างกายจนเริ่มมีเหงื่อออกจึงจะถือว่าพร้อมสำหรับการฝึก

2. ช่วงเวลาฝึก (The Conditioning Period) เป็นช่วงพัฒนาสมรรถภาพ โดยพิจารณาถึงหลักในการฝึกซึ่ง ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ความหนัก (Intensity) และระยะเวลา (Duration) กิจกรรมการออกกำลังกาย เช่น เดิน วิ่ง จักรยาน ว่ายน้ำ เต้นแอโรบิก กายบริหาร ยกน้ำหนัก การฝึกแบบสถานี ฯลฯ เป็นต้น หรือฝึกแบบผสมผสานกัน หรืออาจฝึกสลับกันในวัน เป็นต้น

3. การลดอุณหภูมิลง (The Cool-down) หลังจากเสร็จสิ้นการฝึก กิจกรรมต่อมา คือ การลดอุณหภูมิในร่างกายลง (Cool-down) ด้วยการเคลื่อนไหวเบา ๆ รวมถึงการเหยียดยืดเพื่อให้ระบบกล้ามเนื้อและอัตราการเต้นของหัวใจค่อย ๆ กลับคืนสู่สภาพปกติ ขั้นตอนนี้ใช้เวลาทั่วไปประมาณ 5- 0 นาที หรือจนกว่าอัตราการเต้นของหัวใจจะต่ำกว่า 100 ครั้งต่อนาที

วิธีการออกกำลังกายและเล่นกีฬาเพื่อสุขภาพ เจก ธนะสิริ (2541) ได้แสดงความเห็นว่าเป็นคนทั่วไปที่ออกกำลังกายและเล่นกีฬาจะมีวัตถุประสงค์ต่างกัน 3 ประการ คือ

1. ออกกำลังเพื่อต้องการสุขภาพอนามัย
2. ออกกำลังกายเพื่อความสนุกสนานและแข่งขันกัน
3. ชอบการพนัน โดยกีฬาประเภทนั้นช่วยในการออกกำลังกายด้วย เช่น

บิลเลียด โบว์ลิ่ง หรือกอล์ฟ

การออกกำลังประเภทแรก จะช่วยพักผ่อนสมองและประสาทที่เคร่งเครียดมาได้ทั้งวัน ส่วนอีกสองประเภทมีประโยชน์ในแง่ของการออกกำลังกาย แต่ในด้านระบบประสาทและสมอง การออกกำลังประเภทที่ 2 ยังเครียดน้อยกว่าประเภทที่ 3 มาก วิธีออกกำลังกายประเภทแรก คือ การออกกำลังกายเพื่อต้องการสุขภาพอนามัยจึงเป็นวิธีที่ดีที่สุด การออกกำลังกายและเล่นกีฬาที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพนั้น มีการออกกำลังกายและเล่นกีฬาบางชนิดเท่านั้น ไม่ใช่เป็นการออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาอะไรก็ได้ การออกกำลังกายและเล่นกีฬาเพื่อสุขภาพ คือ การออกกำลังที่ทำให้หัวใจระบบหมุนเวียนโลหิต และปอดแข็งแรง ซึ่งการออกกำลังกายวิธีนี้ คือ การออกกำลังกายที่ต้องใช้กล้ามเนื้อกลุ่มใหญ่อย่างต่อเนื่อง เป็นเวลานานพอสมควร ด้วยความหนักและต้องออกกำลังกายบ่อยพอ การออกกำลังกายวิธีนี้จะต้องใช้ออกซิเจนในการเผาผลาญพลังงาน จึงทำให้เราเรียกการออกกำลังกายชนิดนี้ว่า แอโรบิก (Aerobic) ตัวอย่างของการออกกำลังกายแบบแอโรบิก ได้แก่ การเดินเร็ว ๆ การวิ่ง ว่ายน้ำ ฝึกจักรยาน เต้นแอโรบิก กระโดดเชือก ฯลฯ สรุปคือ การออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาอะไรก็ได้ที่ทำต่อเนื่อง แต่ต้องหนักพอ และทำบ่อย ๆ (พินิจ กุลละวณิช, 2537, หน้า 12)

วุฒิพงษ์ ปรมัตถากร และอารี ปรมัตถากร (2542, หน้า 35- 37) แนะนำว่า หลักการออกกำลังกายที่ดีควรประกอบด้วย

1. การประมาณตน ต้องคำนึงถึงหลักความแตกต่างระหว่างบุคคล มีวิธีสังเกตว่าหากฝึกจนเหนื่อยแล้วเมื่อทำการพักประมาณ 10 นาที ก็รู้สึกหายเหนื่อย แม้จะเพลียบ้างแต่วันรุ่งขึ้นก็หายแล้วกลับสดชื่นเช่นเดิมก็แสดงว่าการฝึกซ้อมนั้นไม่หนักเกินไป แต่ถ้าพักเป็นเวลานานเป็นชั่วโมงแล้วก็ยังไม่หายเหนื่อย วันรุ่งขึ้นมีอาการอ่อนเพลียมาก แสดงว่าการฝึกนั้นหนักเกินไป การจะฝึกซ้อมใหม่ต้องรอให้ร่างกายกลับสู่สภาพเดิมก่อน แล้วเริ่มใหม่ด้วยความหนักที่ลดลง
2. การแต่งกาย ควรเหมาะสมรัดกุม เหมาะกับชนิดและประเภทของกีฬาสามารถระบายความร้อนออกจากร่างกายได้ดี
3. เลือกเวลา ดินฟ้าอากาศ ควรกำหนดเวลาที่แน่นอนและควรเป็นเวลาเดียวกันทุกวัน เพราะมีผลต่อการปรับตัวของร่างกาย เวลาที่เหมาะสมคือเช้านี้หรือตอนเย็น
4. สภาพของกระเพาะอาหาร ควรงดออกกำลังในขณะที่อิ่มจัด หากท้องว่างหรือหิว ควรรับประทานอาหารที่ย่อยง่ายในปริมาณไม่ถึงอิ่มจัด

5. การดื่มน้ำ การขาดน้ำทำให้สมรรถภาพลดลง หากกระหายน้ำแสดงว่าร่างกายขาดน้ำ ขาดอยู่เท่าไรให้ใช้ความกระหายเป็นเกณฑ์ แต่ต้องค่อย ๆ ดื่ม ไม่ควรดื่มครั้งเดียวจนหมด

6. ความเจ็บป่วย อากาศแพ้อากาศหรือเป็นหวัดหากไม่มีไข้ สามารถออกกำลังกายได้ แต่หากมีไข้ อุณหภูมิในร่างกายจะสูง หัวใจต้องทำงานมากขึ้นเพื่อระบายความร้อน ควรงดออกกำลังกาย

7. การบาดเจ็บหรือไม่สบายขณะออกกำลังกาย หากบาดเจ็บเล็กน้อยควรพักชั่วคราว แต่เมื่อเล่นต่อแล้วอาการเดิมกลับเป็นมากขึ้นต้องหยุดทันที โดยเฉพาะผู้ที่อายุ 35 ปีขึ้นไป อาการหายใจขัด จุกแน่น เจ็บบริเวณหน้าอก อาจเป็นอาการของการขาดเลือดหล่อเลี้ยงหัวใจ หากเล่นต่ออาจเกิดหัวใจวายได้

8. ด้านจิตใจ ควรทำจิตใจให้ปลอดโปร่ง

9. ความสม่ำเสมอ การหยุดฝึกฝนทำให้สมรรถภาพลดลง จึงควรฝึกซ้อมอยู่อย่างสม่ำเสมอ

10. การพักผ่อน หลังการออกกำลังกายแล้ว ควรมีการพักผ่อนอย่างเพียงพอ โดยมีหลักสังเกตว่า ก่อนการฝึกซ้อมครั้งต่อไป ร่างกายจะต้องสดชื่นอยู่ในสภาพเดิม หรือดีกว่าเดิม การฝึกซ้อมวันต่อมาจึงจะกระทำให้มากขึ้นตามลำดับได้ การพักผ่อนอย่างเพียงพอจะช่วยชดเชยพลังงานที่เสียไป และช่วยซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอ

อภิสิทธิ์ วิริยานนท์ (2542, หน้า 19-20) ได้ให้หลักของการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพไว้ดังนี้

1. จะต้องเป็นการออกกำลังกายที่ทุกส่วนของร่างกายได้เคลื่อนไหวยืดหด ไม่ใช่จะใช้ส่วนใดส่วนหนึ่งมากเกินไป

2. จะต้องค่อยเป็นค่อยไปแล้วจึงค่อย ๆ เพิ่มปริมาณทีละน้อย เพิ่มระยะเวลาให้นานเข้า และเพิ่มความยากขึ้นตามลำดับจนกว่าร่างกายอยู่ตัว ออกกำลังกายติดต่อกันได้เป็นระยะเวลาอย่างน้อย 20 ถึง 30 นาที หรือมากกว่านั้นก็ยิ่งดี แต่ระวังอย่าให้เกินกำลังของตน

3. จะต้องออกกำลังกายโดยสม่ำเสมอ อย่างน้อยสัปดาห์ละ 3-4 ครั้ง ถ้ามากกว่านั้นในสัปดาห์ควรหยุดสัก 1 วัน

4. ในขณะที่ออกกำลังกายไม่ควรคิดถึงเรื่องงาน ควรปล่อยจิตใจให้ว่าง ถ้าบังเอิญหวนคิดถึงเรื่องใด ก็ให้รู้ตัวเองแล้วหยุดคิดเสีย เป็นการพักจิต

5. การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพไม่มีการจำกัดอายุ เพศ และเวลา แต่หากเป็นเวลาเช้าจะดีกว่า เพราะจะได้รับอากาศบริสุทธิ์กว่าและได้แสงแดดตอนเช้าซึ่งมีรังสีอัลตราไวโอเล็ตอ่อน ๆ ซึ่งไม่เป็นอันตรายอีกด้วย และไม่ควรรออกกำลังกายหลังอาหารอย่างน้อย 4 ชั่วโมง

จรรยาพร ธรณินทร์ (2538) ได้แนะนำหลักในการออกกำลังกายทั่วไป ดังนี้

1. ค่อยทำค่อยไป
2. อบอุ่นร่างกาย
3. ประมาณตนไม่หักโหม
4. ฝึกในเวลาประจำสม่ำเสมอ
5. สร้างกำลังใจ โดยเฉพาะใน 6 สัปดาห์แรก ที่เริ่มต้นฝึก
6. ออกกำลังกายเป็นกลุ่ม ชวนพรรคพวกมาร่วมเล่นด้วย
7. เปลี่ยนกิจกรรมบ่อย ๆ เพื่อให้สนุกน่าสนใจ
8. ตรวจสอบความก้าวหน้า โดยดูจากน้ำหนักตัวและชีพจร

จรรยาพร ธรณินทร์ (2538) ยังได้แนะเพิ่มเติมอีกว่า ขณะทำการออกกำลังกายและเล่นกีฬา ควรมีการปฏิบัติ ดังนี้

1. มีจังหวะการหายใจสม่ำเสมอ
2. ไม่กระแทก ไม่ต้องเบ่งแรง
3. ต้องมีคุณค่า เกิดประโยชน์ที่สังเกตหรือรู้สึกได้
4. สนุกที่จะฝึก
5. ต้องเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง
6. ทำแล้วเหนื่อยอย่างสบายใจ

สุวิมล ตั้งสัจจงณ์ (2526, หน้า 3) ได้เสนอเกณฑ์ขั้นต่ำในการป้องกันไม่ให้ร่างกายเสื่อมสภาพเร็วกว่าปกติ สรุปได้ดังนี้

1. ออกกำลังกายโดยใช้พลังงานให้สมดุลกับปริมาณในการบริโภคอาหารเพื่อไม่ให้เกิดไขมันสะสมในร่างกาย ผู้ที่มีการใช้แรงงานมาก เช่น เดิน ปีน ยก แบกหาม เฉลี่ย 5 นาที ของทุก ชั่วโมง ก็ไม่จำเป็นต้องออกกำลังกายเพิ่มเติมในวันนั้น ส่วนผู้ที่ไม่ได้ใช้แรงงานจำเป็นต้องออกกำลังกายเพื่อให้เกิดการใช้พลังงาน เช่น การเดิน 4 ชั่วโมง หรือเล่นกอล์ฟ 4 ชั่วโมง เป็นต้น
2. ควรออกกำลังกายให้หัวใจเต้น 110 ครั้งต่อนาที อย่างน้อยวันละ 5 นาที เพื่อให้ระบบหายใจและระบบไหลเวียนโลหิตทำงานได้ดี เช่น การเดินอย่างกระฉับกระเฉง การเดินขึ้นบันได เป็นต้น
3. ฝึกให้กล้ามเนื้อทำงานมากกว่าครึ่งหนึ่งของความตึงสูงสุดในแต่ละวัน เพื่อรักษาความแข็งแรง เช่น การยกของที่มีน้ำหนักมาก ๆ เป็นต้น
4. เคลื่อนไหวข้อต่อต่าง ๆ ของร่างกายให้มีพิสัย (Range) ของการเคลื่อนไหวมากที่สุด อย่างน้อยสัปดาห์ละ 2 ครั้ง เพื่อให้เนื้อเยื่อมีความยืดหยุ่น เช่น การหมุนแขนในทิศทางที่มีพิสัยมากที่สุด

การออกกำลังกายและเล่นกีฬาสำหรับคนวัยต่าง ๆ โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (2530) ได้แนะนำแนวทางการออกกำลังกายและเล่นกีฬาสำหรับคนวัยต่างกันว่าควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

- วัยเด็ก ก่อนวัยอนุบาลควรปล่อยให้เล่นตามใจชอบ การวิ่ง กระโดด ปีนป่ายเป็นวิธีของธรรมชาติสำหรับส่งเสริมการเติบโต ผู้ใหญ่คอยแต่ระวังป้องกันอันตราย เด็กที่ไม่ชอบเล่นควรกระตุ้น และชักจูงให้ออกกำลังกาย ๆ จนเปลี่ยนนิสัยได้ อายุ 13 ปี ขึ้นไป ควรแยกแยะหว่างหญิงกับชายเพราะความแตกต่างระหว่างเพศเริ่มปรากฏชัดเจนเด็กหญิงควรให้เล่นกีฬาที่ส่งเสริมทรวดทรงให้สวยงาม การเคลื่อนไหวนุ่มนวลชดช้อยนาฏศิลป์ ซึ่งเป็นการออกกำลังกายแบบหนึ่งของไทยเรามีประโยชน์ในเรื่องนี้ไม่แพ้การเดินรำปลายเท้าหรือบัลเลต์ของฝรั่ง กีฬาของเด็กชายบางอย่างก็ใช้ได้สำหรับเด็กหญิง แต่บางอย่างก็ไม่เหมาะสม เช่น ตะกร้อ ฟุตบอล ซึ่งนอกจากไม่เหมาะสมในเรื่องความงดงามทางจิตใจแล้ว ยังอาจทำอันตรายต่อสุขภาพด้วย

- วัยหนุ่มสาว (อายุ 18-25 ปี) ระยะเวลาเป็นเวลาที่สมรรถภาพทางกายดีที่สุด การออกกำลังกายจะใช้วิธีใดก็ได้ทั้งนั้น แต่พึงระวังไม่ให้หนักหรือมากเกินไป

- วัยผู้ใหญ่หรือวัยฉกรรจ์ (อายุ 26-35 หรือ 40 ปี) ในครึ่งระยะเวลาแรกร่างกายกำลังแข็งแรงเต็มที่ พ้นจากนั้นแล้ว ก็เริ่มเสื่อม ในระยะแข็งแรงจะเล่นกีฬาอะไรก็ได้ รวมทั้งกีฬาแข่งขันต่าง ๆ แต่ในระยะหลัง ต้องลดความหนักลงและงดการแข่งขันในประเภทหนักมาก ๆ

- วัยกลางคน (อายุ 35 หรือ 40-45 ปี) ในวัยนี้กำลังความคิดขึ้นสูงเต็มที่ แต่กำลังกายและสมรรถภาพทางกายลดลงเรื่อย ๆ ผู้ที่เคยออกกำลังกายมาก่อนแล้วพึงระลึกถึงความจริงข้อนี้มีจะนั้นอาจเกิดอันตรายเนื่องจากออกกำลังกายหนักเกินไป เพราะคิดว่ายังแข็งแรงเช่นแต่ก่อน

- วัยสูงอายุ (อายุ 55 ปี ขึ้นไป) เมื่ออายุย่างเข้าขั้นนี้ความตด้าของร่างกายมักปรากฏชัดเจน แต่ก็ยังออกกำลังกายได้ และจำเป็นต้องออกกำลังกายเพื่อรักษาสุขภาพและชะลอชรา การออกกำลังกายและการกีฬาของคนวัยนี้จำเป็นต้องกำหนดเป็นพิเศษ ให้เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในร่างกาย มีข้อที่ต้องระวังเป็นพิเศษ คือ หลีกเลี่ยงการออกกำลังกายที่มีการเบ่งหรือออกแรงหนักอย่างกะทันหัน หลีกเลี่ยงการแข่งขันแม้แต่ฉันมิตร (ยกเว้นผู้ที่เคยแข่งขันติดต่อกันมาตั้งแต่ยังหนุ่ม) หลีกเลี่ยงกีฬาที่ต้องใช้ความเร็วสูง และหลีกเลี่ยงการออกกำลังกายที่หนักและติดต่อกันเป็นเวลานาน

ระยะเวลาที่ใช้ในการออกกำลังกายและเล่นกีฬา จรรยาพร ธรณินทร์ (2538) แนะนำวิธีประมาณระยะเวลาในการออกกำลังกายและเล่นกีฬาว่าขึ้นกับเวลาที่แต่ละคนมี เช่น

1. ถ้าฝึกสัปดาห์ละ 2 วัน ควรฝึกวันละ 30 นาที
2. ถ้าฝึกสัปดาห์ละ 3 วัน ควรฝึกวันละ 15 นาที
3. ถ้าฝึกสัปดาห์ละ 5 วัน ควรฝึกวันละ 10 นาที

4. โดยทั่วไปควรฝึกสัปดาห์ละอย่างน้อย 3 วัน ในแต่ละครั้ง ถ้าจะให้ผลดีต้องฝึก 30 นาที ซึ่งรวมการอบอุ่นและผ่อนคลายร่างกายด้วย และช่วงฝึกควรติดต่อกัน โดยให้หัวใจทำงานหนักประมาณร้อยละ 70 ของอัตราเต้นสูงสุดของหัวใจ หรือใช้การออกกำลังกายแบบแอโรบิก

ไอลีน ลัดคิงตัน และคณะ (2542) แนะนำว่าสำหรับผู้ที่มีสมรรถภาพของร่างกายยังไม่ดีและยังต้องลดน้ำหนักอีก ควรออกกำลังกายให้มากกว่า 3 ครั้งต่อสัปดาห์และนานเกิน 30 นาที คือ ควรออกกำลังกายวันละ 1 ชั่วโมง ทุกวัน

พินิจ กุลละวณิช (2537) แนะนำ ให้้ออกกำลังกายสัปดาห์ละ 3 ครั้ง แต่ไม่ควรออกมากกว่า 6 ครั้ง เพื่อให้ 1 วันเป็นวันพัก การออกกำลังกายแต่ละครั้งควรต่อเนื่องประมาณ 20 นาที เป็นอย่างน้อย แต่ถ้าเดินต้องเดินเร็ว ๆ 45-60 นาที

วิธีการประเมินตนเองในการออกกำลังกายและเล่นกีฬา โครงการสาธารณสุขไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (2530) ได้แนะนำวิธีง่าย ๆ สำหรับใช้กับตัวเองหรือแนะนำผู้อื่นในเวลาออกกำลังในการตรวจสอบว่าตนเองออกกำลังกายเหมาะสมหรือไม่ โดยให้พิจารณาจากอาการต่อไปนี้

1. อาการเมื่อย เหมาะสมสำหรับใช้กับกายบริหาร กำหนดคว่ำก้นเนื้อที่กำลังใช้งานอยู่นั้นเริ่มมีอาการเมื่อยเมื่อใด (ตัวอย่างเช่น เริ่มเมื่อยเมื่อชกมวยได้ 10 ครั้ง) ลองทำต่อไปอีกประมาณ 1 ใน 4 ของที่ทำแล้วจึงหยุด สังเกตว่าอาการเมื่อยที่เกิดขึ้นแต่เดิมนั้นจะคงอยู่ต่อไปอีกนานสักเท่าใด ถ้าหายไปในเวลาสองสามชั่วโมง แสดงว่าที่ทำแล้วยังไม่พอ ควรจะเพิ่มได้อีก ถ้าหายภายใน 24 ชั่วโมง แสดงว่าที่ทำนั้นมากเกินไปต้องลดลง วิธีนี้เหมาะสำหรับผู้เริ่มออกกำลัง ข้อพึงจำคือหากออกกำลังเป็นประจำจนสมรรถภาพสูงขึ้นแล้ว ถ้าเว้นว่างไปเสีย สมรรถภาพจะลดลงภายในหนึ่งสัปดาห์สมรรถภาพที่สูงขึ้นจะกลับลดลงไปประมาณร้อยละ 30 และหมดสิ้นไปภายในสามสัปดาห์

2. อาการเหนื่อย วิธีนี้เหมาะสำหรับการออกกำลังประเภทอดทน เช่น วิ่งเหยาะ (วิ่งช้า ๆ เพื่อให้ได้ระยะทางมาก)

3. อัตราชีพจร ผู้ที่สนใจการออกกำลังอย่างจริงจังควรนับชีพจรของตนเองอย่างน้อยที่ข้อมือหรือที่คอก็ได้ วิธีแรกใช้นิ้วชี้ นิ้วกลาง นิ้วนางกดปลายลงไปร่องข้างเอ็นข้อมือทางด้านโคนนิ้วหัวแม่มือ (ของอีกมือหนึ่ง) ขยับจนรู้สึกการเต้นของหลอดเลือดเป็นจังหวะ ถือนาฬิกาที่มีเข็มวินาทีไว้ในมือที่ถูกกล่าว (หรือสวมไว้ในมือที่ใช้คลำ) นับการเต้นของชีพจรตามไปขณะที่ตาดูนาฬิกา นับชั่ว 10 วินาทีแล้วคูณด้วย 6 เป็นอัตราใน 1 นาทีก็ได้ (เป็นอัตราประมาณ)

4. ผลตามหลัง ผู้ที่ไม่เคยออกกำลังมาก่อน หลังจากออกกำลังครั้งแรก อาจมีอาการปวดข้อ ตึงกล้ามเนื้อ หรือปวดกล้ามเนื้อด้วยในวันเดียวกันนั้นหรือวันรุ่งขึ้น และอาจเป็นอยู่ต่อไปหนึ่ง

หรือสองวันเช่นนี้เป็นเรื่องธรรมดาแต่ถ้าอาการยังอยู่กินสองวันควรสงสัยว่าการ ออกกำลังที่ได้ทำ นั้นอาจจะมากเกินไปครั้งต่อไปควรทำให้น้อยลง

ข้อพิจารณาในการงดออกกำลังกายและเล่นกีฬา โครงการสาธารณสุขไทยสำหรับเยาวชนโดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (2530) แนะนำว่าควรงดการออกกำลังกายและเล่นกีฬาเมื่อเกิดอาการดังต่อไปนี้

1. เมื่อรู้สึกไม่สบาย เวลาที่รู้สึกเพลียไม่แข็งแรงเหมือนปกติ อาจต้องงดออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาชั่วคราว อาการดังกล่าวอาจเป็นการบอกล่วงหน้าของโรคที่รุนแรงหากเสียกำลังไปในการบริหารกายอาจลดความต้านทานของร่างกายและช่วยให้โรครุนแรงขึ้น แต่อาการที่ว่านี้ไม่ใช่ข้อห้ามเด็ดขาดทีเดียว โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่อยู่ในวัยเจริญวัยและร่างกายแข็งแรง เวลารู้สึกไม่สบายเล็กน้อย เช่น ทำท่าจะเป็นหวัด หากออก กำลังให้เหงื่อออกเล็กน้อย อาจจะกลับเป็นปกติก็ได้ ทั้งนี้เป็นเรื่องของบุคคล ความแข็งแรงและความเคยชินทางที่ปลอดภัย คือ งดไว้ก่อน

2. เมื่อเป็นไข้ เมื่อมีไข้ชัดเจนควรงดออกกำลังกายทุกอย่าง เพราะระหว่างนี้ร่างกายกำลังต่อสู้กับเชื้อโรค จำต้องรวบรวมกำลังทุก ๆ ทางเพื่อเอาชนะให้ได้ การออกกำลังกายในเวลาเป็นไข้ มีอันตรายเป็นพิเศษสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่มีหัวใจไม่ค่อยปกติ เนื่องด้วยไข้ทำให้หัวใจมีงานมากกว่าธรรมดาอยู่แล้วหากออกกำลังกายเพิ่มภาระให้อีก หัวใจอาจเป็นอันตรายได้

3. เมื่อมีอาการอักเสบ หากมีอาการเจ็บปวด ชัดยอก หรือบวมแดงที่ข้อกระดูกหรือกล้ามเนื้อแสดงถึงการอักเสบภายใน ซึ่งอาจเกิดจากการใช้งานมากไป ควรงดออกกำลังกายด้วยส่วนนั้นชั่วคราว เพื่อป้องกันการกำเริบมากขึ้นและเปิดโอกาสให้ส่วนนั้น ๆ พ้นตัว

4. เมื่อกระเพาะเต็ม หลังจากกินอาหารอิ่มใหม่ ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อกินอาหารหนักและมาก ร่างกายอยู่ในสภาพที่ไม่เหมาะสำหรับออกกำลังกาย เนื่องจากกระเพาะอาหารและลำไส้แบ่งเลือดไปใช้ทำให้การหล่อเลี้ยงกล้ามเนื้อบพร่องไป กระเพาะอาหารที่เต็มขัดขวางการทำงานของกะบังลม และอาจทำให้เกิดอาการจุกเสียดได้เมื่อกระเทือนจากการวิ่งหรือเคลื่อนไหวอย่างอื่นที่รุนแรง

5. เมื่ออากาศร้อนอบอ้าว เมื่ออากาศร้อนจัดและชื้น ทำให้มีความรู้สึกรอบอ้าว อึดอัด สมรรถภาพของร่างกายลดต่ำลง โดยเฉพาะผู้สูงอายุ และผู้ที่มีหัวใจไม่ค่อยแข็งแรง ไม่ควรออกกำลังกายหนักหากไม่อยากจะงดเสียเลยก็ควรออกกำลังกายประเภทที่เบา ๆ หรือหนักเพียงปานกลางเพื่อป้องกันอันตรายต่อหัวใจ

ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับการออกกำลังกายและเล่นกีฬา คำรง กิจกุศล (2540) ให้ข้อคิดว่ามีหลายคนเข้าใจผิดเกี่ยวกับการออกกำลังกายและเล่นกีฬาจึงควรทำความเข้าใจใหม่ในเรื่องต่อไปนี้

1. การออกกำลังกายทำให้รับประทานมากขึ้น โดยปกติผู้ที่ใช้แรงงานมากหรือออกกำลังกายหนักมาก จะรับประทานอาหารมาก เช่น กรรมกรผู้ใช้แรงงาน หรือนักวิ่งมาราธอน แต่คนเหล่านี้จะไม่อ้วนเพราะใช้พลังงานไปมากเช่นกัน ส่วนผู้ออกกำลังกายเพื่อสุขภาพมักจะออกกำลังกายไม่หนักมากจึงไม่ทำให้รับประทานมากอย่างที่กลัวกัน แต่หากออกกำลังกายแล้วหิวและรับประทานมากขึ้นบ้าง ถ้าเลือกชนิดของอาหารที่ไม่มีปัญหา และคิดว่าไม่ออกกำลังกายเลย เพราะการรับประทานมากเป็นเรื่องของนิสัยส่วนตัว

2. อายุมากแล้วไม่ควรออกกำลังกาย โดยข้อเท็จจริงแล้วร่างกายแตกต่างจากเครื่องจักรที่ใช้มากแล้วจะทรุดโทรม เพราะร่างกายมีระบบซ่อมแซมตนเองหรือปรับตัวได้ กล้ามเนื้อ กระดูก ถ้าถูกใช้งานบ่อย ๆ จะแข็งแรงกว่าอยู่เฉย ๆ

3. ทำงานมาเหนื่อยแล้วไม่ควรออกกำลังกาย เป็นความเข้าใจที่ตรงกันข้ามเพราะการออกกำลังกายที่ทำแต่เพียงพอดี จะช่วยผ่อนคลายความเครียดและความเมื่อยล้าต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดีที่สุด

4. การออกกำลังกายทำให้มีกล้ามเนื้อขึ้นเป็นมัด ๆ ผู้หญิงไม่น้อยเข้าใจว่าการออกกำลังกายทำให้มีกล้ามเนื้อเป็นมัด ความจริงหญิงที่ไม่ออกกำลังกายจะมีกล้ามเนื้ออ่อนแอ ลิข และห้อยยวบยาบ ผู้ออกกำลังกาย กล้ามเนื้อจะแข็งแรง กระชับตัว ร่างกายจึงคิดว่า การเคลื่อนไหวก็กระฉับกระเฉงนำดู ผู้หญิงที่มีกล้ามเนื้อเป็นมัดมักเป็นพวกที่เล่นเพาะกายเพื่อประกวดมากกว่า ความจริงกล้ามเนื้อของผู้หญิงจะไม่ใหญ่โตเท่าผู้ชายอยู่แล้วเพราะมีฮอร์โมนเพศที่แตกต่างกัน

5. การออกกำลังกายทุกชนิดป้องกันโรคหัวใจได้ เป็นความเข้าใจผิดมาก ความจริงการออกกำลังกายที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อหัวใจและระบบไหลเวียน เพื่อช่วยป้องกันโรคหลอดเลือดของหัวใจได้นั้น ต้องเป็นการออกกำลังกายในแบบแอโรบิกเท่านั้น แม้กระนั้นก็ยังมียังปัจจัยอื่นรวมอยู่ด้วย เช่น กรรมพันธุ์ ความอ้วน การสูบบุหรี่ โรคเบาหวาน ไขมันในเลือดสูง หรือความเครียด เป็นต้น

6. วิ่งมาราธอนป้องกันโรคหลอดเลือดของหัวใจได้ การออกกำลังกายแม้จะเป็นสิ่งที่ดีและช่วยให้ระบบหัวใจทำงานดีขึ้น แต่การวิ่งมาก ๆ ไม่ได้สามารถป้องกันโรคหัวใจได้อย่างสิ้นเชิง จึงไม่ควรประมาทจนเกินไป

การออกกำลังกายและเล่นกีฬาที่มีโทษหรือไม่ พินิจ กุลละวณิชย์ (2537) กล่าวว่า การออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างไม่ถูกต้องอาจเกิดโทษได้ ซึ่งมาจากหลายสาเหตุ เช่น

1. ออกกำลังกายที่ไม่เหมาะสมกับอายุ เช่น คนสูงอายุอาจใช้วิธีเดินเร็ว ๆ แทนการเล่นสควอช เทนนิส แบดมินตัน โดยเฉพาะถ้ามีการแข่งขันอาจมีอันตรายได้ การเล่นกีฬาแบบวิ่งบ้างหยุดบ้าง เป็นการออกกำลังกายแบบไม่ใช้ออกซิเจนเป็นส่วนใหญ่ (Anaerobic Exercise) เพราะ

มักไม่ต่อเนื่องเพียงพอที่จะเป็นประโยชน์ต่อปอดและหัวใจได้พอ ดังนั้น จึงควรออกกำลังกายแบบใช้ออกซิเจน (Aerobic Exercise) เป็นพื้นฐานแล้วจึงไปทำกิจกรรมอื่นที่สนใจ

2. ออกกำลังกายผิดเวลาเวลาร้อนจัดเกินไปอาจไม่สบายได้ หลังรับประทานอาหารเช้าใหม่ๆ อาจเป็นโรคหัวใจได้ เพราะหลังรับประทานอาหารเช้าร่างกายต้องการเลือดไปที่กระเพาะและลำไส้มาก ถ้าเราไปออกกำลังกาย ร่างกายจะต้องการเลือดไปที่กล้ามเนื้อมากด้วย ซึ่งอาจทำให้เลือดที่ไปหล่อเลี้ยงหัวใจมีน้อยไป จึงเกิดอาการของโรคหัวใจ

3. ออกกำลังกายเวลาที่ไม่มีสบาย เวลาที่ท้องเสีย ไม่ควรออกกำลังกายเพราะร่างกายอาจจะขาดน้ำหรือเกลือแร่ทำให้อ่อนเพลีย เป็นลม เป็นตะคริวหรือโรคหัวใจได้ เวลาเป็นไข้ไม่ควรออกกำลังกายเพราะอาจทำให้เกิดโรคกล้ามเนื้อหัวใจอักเสบหรือเยื่อหุ้มหัวใจอักเสบได้ ถ้าไม่สบายไม่ว่าด้วยอาการใด ๆ ถึงแม้ไม่รู้ว่าเป็นโรคอะไร ควรยกเว้นการออกกำลังกายไว้ก่อน

4. ออกกำลังกายโดยไม่อบอุ่นร่างกายหรือยืดเส้นก่อน โดยปกติไม่ว่าเป็นนักกีฬาระดับไหน หนุ่มสาวหรือแก่เฒ่า ก่อนออกกำลังกายต้องมีขั้นตอนที่ต้องปฏิบัติทุกครั้งโดยไม่มีการยกเว้น โดยเฉพาะผู้ที่สูงอายุหรือผู้ที่ไม่ค่อยได้ออกกำลังกาย กล่าวคือควรมีการอบอุ่นร่างกาย (Warm-up) และการยืดเส้นแล้วจึงออกกำลังกาย เมื่อออกกำลังกายเสร็จควรทำการลดอุณหภูมิของร่างกายลง (Cool-down) แล้วจึงยืดเส้นอีกครั้ง

5. ใช้อุปกรณ์การกีฬาที่ไม่เหมาะสม เช่น รองเท้า ไม้เทนนิส ทำให้เกิดการบาดเจ็บหรือเคลื่อนไหวได้ไม่คล่องตัว

6. ออกกำลังกายมากเกินไป จะเป็นการเสี่ยงต่อการเจ็บป่วยหรือการบาดเจ็บได้มาก

ความจำเป็นในการตรวจร่างกายก่อนออกกำลังกายและเล่นกีฬา ผู้ที่จะทำการออกกำลังกายหรือเล่นกีฬา ควรให้แพทย์ตรวจสุขภาพก่อน โดยเฉพาะถ้ามีอาการผิดปกติ ได้แก่ เจ็บหน้าอก ความดันเลือดสูง เป็นลมบ่อย หน้ามืด โรคหัวใจ บาดเจ็บเกี่ยวกับกล้ามเนื้อ ข้อต่อ ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของแพทย์อย่างใกล้ชิด จรรยาพร ธรณินทร์ (2538) แนะนำว่าผู้ประสงค์จะออกกำลังกายหรือเล่นกีฬา ควรตอบแบบสอบถามความพร้อมก่อนซึ่งประกอบด้วยคำถามต่อไปนี้

1. มีปัญหาเกี่ยวกับระบบหัวใจหรือไม่
2. มีอาการปวดที่หัวใจและอกบ่อยหรือไม่
3. มีอาการหน้ามืดเป็นลมบ่อยครั้งหรือไม่
4. เป็นโรคความดันโลหิตสูงหรือไม่
5. มีปัญหาเกี่ยวกับกระดูกและข้อต่อ ใด ๆ หรือไม่
6. มีปัญหาในร่างกายอื่น ๆ ที่ยังไม่ได้กล่าวถึง ซึ่งแสดงว่าไม่ควรออกกำลังกายหรือไม่
7. มีอายุสูงกว่า 60 ปี หรือไม่เคยเล่นกีฬา หรือหยุดเล่นมานานกว่า 1 ปี หรือไม่

ถ้าตอบว่าใช่ แม้แต่เพียง 1 ข้อ จำเป็นต้องให้แพทย์ตรวจร่างกายก่อนออกกำลังกายหรือเล่นกีฬา

พินิจ กุลละวณิช (2537) แนะนำว่า ผู้ที่ไม่เคยออกกำลังกายเลย ถึงแม้จะมีสุขภาพแข็งแรงก็ควรไปหาแพทย์ก่อนการออกกำลังกาย โดยตรวจตั้งแต่อายุ 30 ปี ขึ้นไป ปีละครั้ง แพทย์จะได้มีประวัติไว้เปรียบเทียบ เช่น ความดันโลหิต ชีพจร ความสูง น้ำหนัก ถ้ามีการเปลี่ยนแปลง แพทย์จะได้ทราบทันที เพราะความดันชีพจรของแต่ละคนไม่เหมือนกัน บางคนมีชีพจรที่เต้น 50 ครั้งต่อนาที บางคน 74 ครั้ง เพราะเกณฑ์ปกติของชีพจรอยู่ระหว่าง 50-80 ครั้งต่อนาที ถ้าไปหาแพทย์ครั้งเดียวและพบว่าชีพจรเต้น 74 ครั้ง อาจนึกว่าปกติ แต่ถ้าไปหลาย ๆ ครั้งมาแล้วอาจรู้ในครั้งนี้นี้ทันทีว่าผิดปกติ เพราะปกติชีพจรอาจเคยเต้น 60 ครั้งต่อนาที โดยเฉพาะหากอายุเกิน 40 ปี หากต้องการออกกำลังกาย ควรไปตรวจร่างกายก่อน

การส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาให้ได้ประโยชน์อย่างแท้จริง ควรทำการศึกษาหาความรู้และจัดให้เหมาะสมตามแบบแผนของการออกกำลังกายและเล่นกีฬาตามที่ได้มีการรวบรวมไว้ดังที่กล่าวไว้ข้างต้น

2. นโยบายสาธารณะด้านการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในประเทศไทย

สันนิษฐานว่าประเทศไทยมีการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬามาร่วมกับการเริ่มสร้างชาติไทย โดยมีวัตถุประสงค์ให้มีความพร้อมในการทำสงครามเพื่อป้องกันประเทศ และเพื่อความสนุกสนาน กีฬาสสมัยใหม่เริ่มเข้ามาในประเทศไทยในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการมอบหมายให้กระทรวงธรรมการเป็นผู้รับผิดชอบและมีการพัฒนาเรื่อยมา ได้แก่ การตั้งกรมพลศึกษาในปี พ.ศ. 2476 จัดตั้งองค์การส่งเสริมกีฬาแห่งประเทศไทยในปี พ.ศ. 2507 (เปลี่ยนชื่อเป็นการกีฬาแห่งประเทศไทยในปี พ.ศ. 2528) ตั้งกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาในปี พ.ศ. 2545 มีการกำหนดนโยบายด้านการส่งเสริมการออกกำลังกายและการเล่นกีฬาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ 4 ต่อมาจนถึงฉบับปัจจุบัน มีการจัดทำแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 ทั้งยังมีนโยบายด้านการสร้างเสริมสุขภาพจากกระทรวงสาธารณสุข รวมถึงการให้นโยบายสู่ท้องถิ่นในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาสำหรับประชาชน (เอกวิทย์ มณีธร, 2550) ในปัจจุบัน เพื่อให้มีการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬากันอย่างแพร่หลาย จึงมีการกำหนดนโยบายและแผนในการดำเนินงานในองค์กรและหน่วยงานระดับต่าง ๆ ให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง มีความตระหนักในความสำคัญของการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาเพื่อสุขภาพของประชาชนและนำไปกำหนดเป็นแผนปฏิบัติงานในองค์กรหรือหน่วยงานของตนรวมทั้งให้ความสนับสนุนให้ภาคส่วนต่าง ๆ มีการออกกำลังกายและ

เล่นกีฬากันอย่างทั่วถึง นโยบายสาธารณะที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬา ทั้งในทางตรงและทางอ้อมที่สำคัญ ได้แก่

ก. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 (2550, 24 สิงหาคม)

การปกครองของไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขได้ดำเนินมา กว่า 75 ปี ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ได้มีการประกาศใช้ยกเลิก และแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ หลายครั้งเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของบ้านเมืองและกาลสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป ในปัจจุบัน ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2550 ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการออกกำลังกายและการเล่นกีฬา ทั้งในทางตรงและทางอ้อม มีแนวทางในการดำเนินงานดังนี้

แนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดิน มาตรา 78 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดิน ดังต่อไปนี้

1. บริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปเพื่อการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และความมั่นคงของประเทศอย่างยั่งยืน โดยต้องส่งเสริมการดำเนินการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศชาติในภาพรวมเป็นสำคัญ

2. จัดระบบการบริหารราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ให้มีขอบเขตอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบที่ชัดเจนเหมาะสมแก่การพัฒนาประเทศ และสนับสนุนให้จังหวัดมีแผนและงบประมาณเพื่อพัฒนาจังหวัด เพื่อประโยชน์ของประชาชนในพื้นที่

3. กระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพึงตนเองและตัดสินใจในกิจการของท้องถิ่นได้เอง ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ พัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่นและระบบสาธารณสุขปโภคและสาธารณสุขการตลอดทั้งโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศในท้องถิ่น ให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกันทั่วประเทศ รวมทั้งพัฒนาจังหวัดที่มีความพร้อมให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในจังหวัดนั้น

แนวนโยบายด้านสังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม ในมาตรา 80 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านสังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม โดยการส่งเสริมสนับสนุน และพัฒนาระบบสุขภาพที่เน้นการสร้างเสริมสุขภาพอันนำไปสู่สุขภาพที่ยั่งยืนของประชาชน รวมทั้งจัดและส่งเสริมให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีมาตรฐานอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้เอกชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสุขภาพและการจัดบริการสาธารณสุข โดยผู้มีหน้าที่ให้บริการดังกล่าวซึ่งได้ปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรฐานวิชาชีพและจริยธรรม ย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย

แนวนโยบายด้านเศรษฐกิจ มาตรา 83 รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการดำเนินการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

แนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน มาตรา 87 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น
2. ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมืองการวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งการจัดทำบริการสาธารณะ
3. ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ ในรูปแบบองค์กรทางวิชาชีพหรือตามสาขาอาชีพที่หลากหลาย หรือรูปแบบอื่น
4. ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมือง และจัดให้มีกฎหมายจัดตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองเพื่อช่วยเหลือการดำเนินกิจกรรมสาธารณะของชุมชน รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายทุกรูปแบบให้สามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่
5. ส่งเสริมและให้การศึกษแก่ประชาชนเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนตามมาตรานี้ต้องคำนึงถึงสัดส่วนของหญิงและชายที่ใกล้เคียงกัน

การปกครองส่วนท้องถิ่น

มาตรา 281 ภายใต้บังคับมาตรา 1 รัฐจะต้องให้ความเป็นอิสระแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น และส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำบริการสาธารณะ และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาในพื้นที่ ท้องถิ่นใดมีลักษณะที่จะปกครองตนเองได้ ย่อมมีสิทธิจัดตั้งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 282 การกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องทำเท่าที่จำเป็นและมีหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่ชัดเจนสอดคล้องและเหมาะสมกับรูปแบบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยต้องเป็นไปเพื่อการคุ้มครองประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นหรือประโยชน์ของประเทศเป็นส่วนรวม และจะกระทบถึงสาระสำคัญแห่งหลักการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น หรือนอกเหนือจากที่กฎหมายบัญญัติไว้มิได้ ในการกำกับดูแลตามวรรคหนึ่ง ให้มีการกำหนดมาตรฐานกลางเพื่อเป็นแนวทางให้องค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่นเลือกไปปฏิบัติได้เอง โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและความแตกต่างในระดับของการพัฒนาและประสิทธิภาพในการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละรูปแบบ โดยไม่กระทบต่อความสามารถในการตัดสินใจดำเนินงานตามความต้องการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวมทั้งจัดให้มีกลไกการตรวจสอบการดำเนินงานโดยประชาชนเป็นหลัก

มาตรา 283 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่โดยทั่วไปในการดูแลและจัดทำบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น และย่อมมีความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบาย การบริหาร การจัดบริการสาธารณะ การบริหารงานบุคคล การเงินและการคลัง และมีอำนาจหน้าที่ของตนเอง โดยเฉพาะ โดยต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับการพัฒนาของจังหวัดและประเทศเป็นส่วนรวมด้วย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีความเข้มแข็งในการบริหารงานได้โดยอิสระและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาระบบการคลังท้องถิ่นให้จัดบริการสาธารณะได้โดยครบถ้วนตามอำนาจหน้าที่ จัดตั้งหรือร่วมกันจัดตั้งองค์การเพื่อการจัดทำบริการสาธารณะตามอำนาจหน้าที่ เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าเป็นประโยชน์ และให้บริการประชาชนอย่างทั่วถึงให้มีกฎหมายกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ เพื่อกำหนดการแบ่งอำนาจหน้าที่และจัดสรรรายได้ระหว่างราชการส่วนกลางและราชการส่วนภูมิภาคกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันเอง โดยคำนึงถึงการกระจายอำนาจเพิ่มขึ้นตามระดับความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละรูปแบบ รวมทั้งกำหนดระบบตรวจสอบและประเมินผล โดยมีคณะกรรมการประกอบด้วยผู้แทนหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีจำนวนเท่ากัน เป็นผู้ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายให้มีกฎหมายรายได้ท้องถิ่น เพื่อกำหนดอำนาจหน้าที่ในการจัดเก็บภาษีและรายได้อื่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมตามลักษณะของภาษีแต่ละชนิด การจัดสรรทรัพยากรในภาครัฐ การมีรายได้ที่เพียงพอกับรายจ่ายตามอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงระดับขั้นการพัฒนาทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น สถานะทางการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และความยั่งยืนทางการคลังของรัฐ ในกรณีที่มีการกำหนดอำนาจหน้าที่และการจัดสรรรายได้ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแล้ว คณะกรรมการตามวรรคสามจะต้องนำเรื่องดังกล่าวมาพิจารณาทบทวนใหม่ทุกระยะเวลาไม่เกินห้าปี เพื่อพิจารณาถึงความเหมาะสมของการกำหนดอำนาจหน้าที่ และการจัดสรรรายได้ที่ได้กระทำไปแล้ว ทั้งนี้ ต้องคำนึงถึงการกระจายอำนาจเพิ่มขึ้นให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นสำคัญ การดำเนินการตามวรรคห้าเมื่อได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีและรายงานรัฐสภาแล้วให้มีผลบังคับได้

มาตรา 287 ประชาชนในท้องถิ่นมีสิทธิมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดให้มีวิธีการที่ประชาชนมีส่วนร่วมดังกล่าวได้ด้วย ในกรณีที่การกระทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่นในสาระสำคัญ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องแจ้งข้อมูลรายละเอียดให้ประชาชนทราบก่อนกระทำการเป็นเวลาพอสมควร และในกรณีที่เห็นสมควรหรือได้รับการร้องขอจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นก่อนการกระทำนั้น หรืออาจจัดให้ประชาชนออกเสียงประชามติเพื่อตัดสินใจก็ได้ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องรายงานการดำเนินงานต่อประชาชนในเรื่องการจัดทำงบประมาณ การใช้จ่าย และผลการดำเนินงานในรอบปี เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและกำกับการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

มาตรา 290 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามที่กฎหมายบัญญัติ กฎหมายตามวรรคหนึ่งอย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในเขตพื้นที่
2. การเข้าไปมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่นอกเขตพื้นที่ เฉพาะในกรณีที่อาจมีผลกระทบต่อดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่ของตน
3. การมีส่วนร่วมในการพิจารณาเพื่อริเริ่ม โครงการหรือกิจกรรมใดนอกเขตพื้นที่ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่
4. การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

มาตรา 303 ในวาระเริ่มแรก ให้คณะรัฐมนตรีที่เข้าบริหารราชการแผ่นดิน ภายหลังจากการเลือกตั้งทั่วไปเป็นครั้งแรกตามรัฐธรรมนูญนี้ ดำเนินการจัดทำหรือปรับปรุงกฎหมายในเรื่องกฎหมายว่าด้วยการกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จะเห็นว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ได้ให้การส่งเสริมสนับสนุน และพัฒนาระบบสุขภาพโดยเน้นการสร้างเสริมสุขภาพอันนำไปสู่สุขภาพที่ยั่งยืนของประชาชนโดยให้มีการดำเนินการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศชาติในภาพรวมเป็นสำคัญ รวมทั้งให้ท้องถิ่นเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานโดยให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

ข. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550) ได้จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) เพื่อใช้เป็นแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของ

ประเทศ ในการวิเคราะห์ปัญหาเพื่อวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่ทำให้ประเทศไทยกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยประชากรวัยเด็กมีสัดส่วนลดลงอย่างรวดเร็วประชากรวัยทำงานยังคงมีสัดส่วนสูงอย่างต่อเนื่อง ประชากรวัยสูงอายุ มีสัดส่วนสูงขึ้นเป็นลำดับ การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากรที่ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุซึ่งประเด็นที่พึงระวัง คือ ภาระพึ่งพิงสูงขึ้น คนวัยแรงงานต้องรับภาระเพิ่มขึ้นในการดูแลผู้สูงอายุ กลุ่มวัยแรงงานจะมีสัดส่วนลดลง การบริการทางสังคมรวมถึงการจัดระบบการคุ้มครองทางสังคมต่าง ๆ ที่มีอยู่อาจไม่เพียงพอ โดยเฉพาะบริการทางการแพทย์ เนื่องจากแบบแผนการเกิดโรคเรื้อรังและโรคที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ค่าใช้จ่ายในการจัดบริการสาธารณสุขและการจ่ายผลตอบแทนเพื่อการเกษียณอายุที่จะเพิ่มขึ้น การประเมินสถานะการพัฒนาคนและสังคมไทยพบว่าคนไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แต่ผลการพัฒนาชี้ให้เห็นประเด็นสำคัญหลายประการที่ต้องเร่งแก้ไขและเสริมสร้างให้เข้มแข็ง การจัดบริการสุขภาพมีทั่วถึง คนไทยร้อยละ 96.3 มีหลักประกันสุขภาพ โครงสร้างพื้นฐานด้านสุขภาพระดับชุมชนครอบคลุมทุกพื้นที่ การเจ็บป่วยโดยรวมลดลง แต่การเจ็บป่วยด้วยโรคที่ป้องกันได้ยังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง อายุคาดหมายเฉลี่ยของคนไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ชาย 68 ปี หญิง 75 ปี สูงกว่าค่าเฉลี่ยของโลก แต่ยังห่างจากประเทศญี่ปุ่นที่มีอายุยืนที่สุด คือ ชาย 78 ปี และหญิง 85 ปี การเจ็บป่วยโดยรวมลดลง แต่เนื่องจากคนไทยยังมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพทั้งการบริโภคและการใช้ชีวิต ทำให้การเจ็บป่วยด้วยโรคที่ป้องกันได้เพิ่มขึ้น ทั้งการป่วยด้วยโรคความดันโลหิตสูง เบาหวาน โรคหัวใจ และมะเร็ง มีอัตราเพิ่มร้อยละ 18.4, 14.2, 13.4 และ 4.0 ตามลำดับ รวมทั้งปัญหาภาวะโภชนาการเกิน มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกกลุ่มอายุ การลงทุนด้านสุขภาพของประเทศไทยอยู่ในเกณฑ์ต่ำ คือประมาณร้อยละ 3.3 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศเป็นอัตราที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยที่ร้อยละ 7.7 สัดส่วนบุคลากรทางการแพทย์ต่อประชากรไม่เพียงพอ 30 คนต่อประชากรแสนคน ในขณะที่ญี่ปุ่นมี 201 คน อินเดีย 51 คน จีน 164 คนต่อประชากรแสนคน และมีการกระจุกตัวของบุคลากรในบางพื้นที่ โดยเฉพาะเขตเมือง เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ เมื่อสิ้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ในปี พ.ศ. 2554 ดังนี้

1. เป้าหมายเชิงคุณภาพ คนไทยทุกคนได้รับการพัฒนาให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกายสติปัญญา คุณธรรม จริยธรรม อารมณ์ มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีทักษะในการประกอบอาชีพ มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี และอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข
2. เป้าหมายเชิงปริมาณ อายุคาดหมายเฉลี่ยของคนไทยสูงขึ้นเป็น 80 ปี ลดอัตราเพิ่มของการเจ็บป่วยด้วยโรคที่ป้องกันได้ 5 อันดับแรก ได้แก่ โรคหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคหลอดเลือดสมอง โรคเนื้องอกร้าย (มะเร็ง) การเสริมสร้างสุขภาพคนไทยให้มี

สุขภาพแข็งแรงทั้งกายและใจ และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่ โดยมุ่งสร้างความมั่นคงด้านอาหาร และการดูแลสุขภาพเชิงป้องกัน สนับสนุนให้คนไทยลด ละ เลิกพฤติกรรมสุ่มเสี่ยงทางสุขภาพ ควบคู่กับการดูแลสุขภาพที่เหมาะสมตามช่วงวัย รู้จักการป้องกัน โรคเบื้องต้น มีการบริโภคที่เหมาะสม ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ เล่นกีฬา ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เสริมสร้างความร่วมมือของครอบครัวและชุมชนในการสร้างสุขภาพที่ดีและพัฒนาสภาพแวดล้อมในชุมชนให้เหมาะสมกับสุขภาพมากขึ้น (สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550)

ค. แผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ.2550-2554) เป็นยุทธศาสตร์ที่มีหน่วยงานรับผิดชอบหลักคือกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ซึ่งแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติ ฉบับที่ 4 มียุทธศาสตร์ในการดำเนินการแบ่งเป็น 6 ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาการกีฬาก้าวขึ้นพื้นฐาน

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาการกีฬาเพื่อมวลชน

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาการกีฬาเพื่อความเป็นเลิศ

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาการกีฬาเพื่อการอาชีพ

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการกีฬา

ยุทธศาสตร์ที่ 6 การพัฒนาการบริหารการกีฬา

ในแต่ละยุทธศาสตร์ มีเป้าหมายในการดำเนินงานที่แตกต่างกันตามชื่อที่เรียก โดยแต่ละยุทธศาสตร์ จะมีการวางวัตถุประสงค์ ผลผลิต ตัวชี้วัด และมาตรการอยู่ในทุกยุทธศาสตร์ การส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน เป็นกิจกรรมที่จัดอยู่ในยุทธศาสตร์ที่ 2 ของแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติฉบับที่ 4 โดยใช้ชื่อยุทธศาสตร์ว่า การกีฬาเพื่อมวลชน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2550 ก)

ยุทธศาสตร์การพัฒนาการกีฬาเพื่อมวลชน

ความหมายของกีฬาเพื่อมวลชน กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2550 ก) ได้นิยามความหมายของการกีฬาเพื่อมวลชน ยุทธศาสตร์ในแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติฉบับที่ 4 ว่าหมายถึง การออกกำลังกายหรือการเล่นกีฬารวมทั้งการออกกำลังกายในการประกอบอาชีพหรือ การออกกำลังกายในชีวิตประจำวัน ที่ประชาชนทุกกลุ่ม รวมทั้งบุคคลกลุ่มพิเศษและผู้ด้อยโอกาส ได้ออกกำลังกายและเล่นกีฬา ให้เหมาะสมกับสภาพร่างกายของตน เพื่อมีสุขภาพดีและมีคุณภาพชีวิต

จากนิยามข้างต้น การกีฬาเพื่อมวลชนจึงครอบคลุมทั้งการออกกำลังกาย (Exercise) และการเล่นกีฬา (Sport) ทั้งจากการประกอบอาชีพและกิจกรรมที่จัดขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อออกกำลังกายโดยเฉพาะ โดยมุ่งเน้นเป้าหมายที่ประชาชนโดยภาพรวมเป็นหลัก

จากการศึกษาแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติฉบับที่ 4 (คณะทำงานจัดทำแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติ ฉบับที่ 4, 2550; กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2550 ข, หน้า 32) ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาการกีฬาเพื่อมวลชนได้ระบุวัตถุประสงค์ ผลผลิต ตัวชี้วัด และมาตรการในการส่งเสริมกีฬาเพื่อมวลชนไว้ดังนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนทุกกลุ่ม รวมทั้งบุคคลกลุ่มพิเศษและผู้ด้อยโอกาสได้เล่นกีฬา ออกกำลังกายและร่วมกิจกรรมนันทนาการ ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตเป็นประจำ
2. เพื่อส่งเสริมสุขภาพ สมรรถภาพ รวมทั้งสร้างคุณธรรม จริยธรรม ความสามัคคี และความมีวินัยของคนในชาติ

ผลผลิต

1. ประชาชนทุกกลุ่มได้เล่นกีฬา ออกกำลังกาย และร่วมกิจกรรมนันทนาการเป็นประจำ
2. ประชาชนมีสุขภาพและสมรรถภาพที่ดี
3. ประชาชนมีคุณธรรม จริยธรรม ความสามัคคี และมีวินัย

ตัวชี้วัด

1. ประชาชนทุกกลุ่มอย่างน้อยร้อยละ 60 เล่นกีฬา ออกกำลังกาย และร่วมกิจกรรมนันทนาการเป็นประจำ
2. ประชาชนทุกกลุ่มอย่างน้อยร้อยละ 50 มีสุขภาพดี และสมรรถภาพอยู่ในเกณฑ์ดี
3. ประชาชนทุกกลุ่มอย่างน้อยร้อยละ 70 มีคุณธรรม จริยธรรม ความสามัคคี และมีวินัย

มาตรการ

1. จัดให้มีการเผยแพร่ความรู้ด้านกีฬาเพื่อมวลชนอย่างจริงจัง โดย
 - ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษา วิจัย เกี่ยวกับการออกกำลังกายและการเล่นกีฬาเพื่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี
 - จัดทำสื่อและนวัตกรรมเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายและเล่นกีฬาที่เหมาะสมกับเพศ วัย และสภาพร่างกาย เพื่อนำไปสู่การออกกำลังกายและเล่นกีฬาที่เป็นพฤติกรรมนิสัยต่อไป
2. จัดให้มีสถานที่และอุปกรณ์ออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างทั่วถึง โดย
 - สนับสนุนให้มีการระดมทรัพยากรจากทุกฝ่ายในการสร้างสถานที่ออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาประจำหมู่บ้าน โดยให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินงานการพัฒนาและการดูแลรักษา
 - สนับสนุนให้มีการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการและผู้สูงอายุในการใช้สถานที่ออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาทุกแห่ง

- สนับสนุนให้สถานศึกษาเปิดโอกาสให้เด็ก เยาวชน และประชาชนในชุมชน ได้ใช้สถานที่ออกกำลังกายและเล่นกีฬา รวมทั้งมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมอย่างทั่วถึง

- สนับสนุนและส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐและเอกชนเช่นกระทรวง กรม บริษัท ห้างร้าน และโรงงานอุตสาหกรรม จัดให้มีสถานที่ อุปกรณ์ รวมทั้งบุคลากรทางการกีฬา เพื่อให้บริการด้านการออกกำลังกายและการเล่นกีฬาแก่บุคลากรของหน่วยงาน

3. จัดให้มีผู้นำการออกกำลังกายและกีฬาเพื่อมวลชน โดย

- สนับสนุนและส่งเสริมให้มีอาสาสมัครผู้นำการออกกำลังกายและกีฬามวลชน เพื่อจัดกิจกรรมการออกกำลังกายและการเล่นกีฬาที่เหมาะสมกับวัยและภาวะเจ็บป่วยเฉพาะตนให้แก่ประชาชนทุกกลุ่ม รวมทั้งผู้สูงอายุและผู้พิการ

- จัดให้มีการพัฒนาผู้นำการออกกำลังกายและกีฬามวลชนอย่างต่อเนื่อง โดยมีการฝึกอบรม การสัมมนา การศึกษาดูงาน การจัดประชุมระดับจังหวัดและระดับประเทศเป็นประจำทุกปี

- จัดให้มีศูนย์กีฬาตำบลทุกตำบล เพื่อเป็นศูนย์บริการด้านการออกกำลังกายและการเล่นกีฬาแก่ชุมชน รวมทั้งมีอุปกรณ์กีฬาบริการแก่เด็ก เยาวชน และประชาชน อย่างทั่วถึง

4. จัดกิจกรรมการออกกำลังกายและกีฬาสำหรับประชาชนทุกกลุ่มอย่างเหมาะสมและทั่วถึง โดย

- ส่งเสริมให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนประสานการจัดทำแผนปฏิบัติการและกิจกรรมการออกกำลังกายและการเล่นกีฬา ให้แก่ประชาชนทุกกลุ่ม

- ส่งเสริมให้บุคลากรของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนได้ออกกำลังกายและเล่นกีฬาตามความสนใจเป็นประจำอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง

- ส่งเสริมการจัดกิจกรรมกีฬาเพื่อมวลชนทั้งระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล และระดับอำเภอเป็นประจำทุกปี

มาตรการที่จัดทำขึ้น จะเป็นจริงหรือไม่ ขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังของผู้ที่เกี่ยวข้อง และความเข้าใจอย่างชัดเจนในแผนและสาระเนื้อหาของแผนพัฒนาการกีฬาเพื่อมวลชน ในระดับผู้ปฏิบัติงานตลอดจนการได้รับความสนับสนุนจากทุกฝ่าย อย่างจริงจังและต่อเนื่องทั้งในด้านงบประมาณและในการติดตามประเมินผล (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2547, หน้า 124)

3. แนวทางการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน พฤติกรรมการออกกำลังกายของประชากร พ.ศ. 2540 พบว่ามีผู้ออกกำลังกายเพียงร้อยละ 30.7 ของจำนวนประชากร มีผู้ไม่ออกกำลังกายถึงร้อยละ 69.3 ของจำนวนประชากร และพบว่าเมื่ออายุมากขึ้น สัดส่วนของประชากรที่ออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาจะลดลง โดยพบว่าผู้ที่อยู่ในวัยทำงานมีการ

ออกกำลังกายเพียงร้อยละ 9.6 ไม่ได้ออกกำลังกายถึงร้อยละ 90.4 และในวัยสูงอายุมีการออกกำลังกายเพียงร้อยละ 3.9 ไม่ได้ออกกำลังกายถึงร้อยละ 96.1 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2542) นอกจากนี้ ข้อมูลที่สำรวจในปี พ.ศ. 2546, 2547 และปี พ.ศ. 2550 พบว่าอัตราการออกกำลังกายของประชากร เป็นร้อยละ 29.0, 29.1 และ 29.6 ตามลำดับ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2551) ซึ่งแสดงว่าใน 10 ปีที่ผ่านมา อัตราการออกกำลังกายของประชากรไม่ได้เพิ่มขึ้นแต่อย่างใด

อุปสรรคในการออกกำลังกายและเล่นกีฬา การที่ประชาชนยังออกกำลังกายและเล่นกีฬากันน้อยกว่าที่ควร Getchell et al. (1998) กล่าวว่าสาเหตุ ดังนี้

1. ไม่มีเวลา
2. ขาดสิ่งอำนวยความสะดวก
3. ขาดความรู้ความเข้าใจ
4. การไม่ประสบความสำเร็จ
5. ขาดการสนับสนุนจากครอบครัวหรือไม่ได้รับความสนใจ
6. ไม่สบาย
7. มีภาระหน้าที่ในครอบครัว
8. การผัดวันประกันพรุ่ง
9. สภาพอากาศไม่ดี
10. การบาดเจ็บ

การส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาจำเป็นต้องมีความเข้าใจและหาแนวทางในการจัดหรือลดปัญหาที่เกิดขึ้นให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

จิตวิทยาในการจัดโครงการออกกำลังกายและเล่นกีฬา อวย เกตุสิงห์ (2526) ได้กล่าวถึงจิตวิทยาในการจัดโครงการออกกำลังกาย เพื่อผลักดันให้ประชาชนหันมาออกกำลังกายมากขึ้นโดยให้มีแนวทางในการปฏิบัติ ดังนี้

1. ทำให้เกิดความสนใจ อาศัยสื่อมวลชนเผยแพร่ทางวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เพื่อปรับเจตคติของประชาชน สื่อมวลชนต้องอธิบายให้เห็นว่าการออกกำลังกายเป็นของจำเป็น ธรรมชาติสร้างมนุษย์และสัตว์ให้มีการเคลื่อนไหวและการทำงาน ถ้าอยู่เฉย ๆ ร่างกายจะเสื่อมไป ถ้าออกกำลังกายบ้างจะทำให้สภาพร่างกายดีขึ้น

2. ชวนให้ชอบปฏิบัติจนเกิดเป็นนิสัย โดยสอนให้รู้ว่าการออกกำลังกายจะทำอย่างไร ความจริงแล้วการออกกำลังกายสำหรับสุขภาพจะทำอะไรก็ได้ เช่น พรวนดิน หรือการ

รดน้ำต้นไม้ แต่ต้องให้มากพอควรจึงจะเกิดประโยชน์ ไม่ว่าจะเล่นกีฬาอะไรถ้าสามารถปฏิบัติได้สม่ำเสมอไม่ช้าจะเห็นผลว่าแข็งแรงขึ้น ถ้าเมื่อไรไม่ได้ออกกำลังกายจะรู้สึกอ่อนเพลีย ถ้าทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมรู้สึกเช่นนี้ได้ด้วยตนเองถือว่าเป็นผลสำเร็จ

3. ทำให้เข้าใจประโยชน์ที่จะได้รับ ในหลักวิชาแล้วควรจัดโครงการให้เหมาะสมกับแต่ละคน เด็กและผู้ใหญ่ย่อมเล่นแตกต่างกัน รวมถึงเพศหญิงกับเพศชายก็เล่นแตกต่างกัน ผู้นำการออกกำลังกายและเล่นกีฬา จึงต้องศึกษาว่าจะจัดการอย่างไรจึงจะเหมาะสมและทำให้ประชาชนเข้าใจถึงประโยชน์และโทษที่จะได้รับ

Powers and Dodd (1997) แนะนำว่าผู้ออกกำลังกาย ควรให้คำมั่นสัญญากับตนเองอย่างแข็งขันในขณะที่เริ่มต้นออกกำลังกายใหม่ ๆ เพื่อให้ผ่านไปสู่การเป็นผู้ออกกำลังกายเป็นประจำจนเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต และควรกระทำสิ่งต่อไปนี้ คือ

1. ตั้งเป้าหมายในการมีชีวิตที่สดชื่นกระฉับกระเฉง (Goal Setting for Active Lifestyles)
2. เลือกกิจกรรมการออกกำลังกาย (Selecting Activities)
3. จัดเวลาเพื่อการออกกำลังกาย (Planning Exercise Sessions)
4. สังเกตความก้าวหน้า (Monitoring Progress)
5. มีกลุ่มเพื่อน (Social Support)
6. ปรึกษาผู้รู้ (Peers as Role Models)
7. เปลี่ยนแปลงกิจกรรมไปตามวัย (Aging and Changing Physical Activity Needs)
8. เลือกสถานที่ ๆ มีเครื่องอำนวยความสะดวกในการออกกำลังกาย (Health Clubs:

Choosing a Fitness Facility)

สำหรับผู้ที่เริ่มต้นออกกำลังกาย Getchell et al. (1998) ได้ให้คำแนะนำไว้ ดังนี้

1. จัดลำดับของสมรรถภาพที่ต้องการ (Establish Fitness Priorities) เพราะแต่ละคน มีความต้องการแตกต่างกัน บางคนออกกำลังกายเพื่อลดไขมัน ในขณะที่บางคนออกกำลังกายเพื่อพัฒนาระบบหัวใจและระบบไหลเวียนโลหิต บางคนต้องการความแข็งแรงของกล้ามเนื้อเป็นสำคัญ ขณะที่บางคนต้องการความอ่อนตัวมากกว่า การจัดลำดับสมรรถภาพที่ต้องการก่อนหลัง จะช่วยให้สามารถเลือกกิจกรรมการออกกำลังกายให้เหมาะสมกับความต้องการ การเลือกกิจกรรมที่ตรงกับความต้องการจะทำให้เกิดแรงจูงใจในการออกกำลังกาย

2. วางเป้าหมาย (Set Some Goals) ผลจากการออกกำลังกาย จะเห็นได้อย่างชัดเจนหากได้มีการวางเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจงบางอย่างไว้แล้วทำการฝึกเพื่อให้ได้ผลตามเป้าหมาย เช่น การตั้งเป้าหมายลดระยะเวลาการวิ่งระยะทาง 1.5 ไมล์ จากเดิมที่เคยวิ่งได้ 14 นาที ให้เหลือเพียง 12

นาที โดยใช้เวลาฝึก 3 เดือน เป็นต้น การตั้งเป้าหมายทำให้เกิดการวางแผนในการฝึกซ้อมว่าจะต้องมีการฝึกซ้อมกี่วัน ๆ ละกี่นาที และปริมาณการฝึกหนักแค่ไหน

3. ติดตามแผน (Follow a Plan) การวางแผนการออกกำลังกายที่ดีทำให้การออกกำลังกายเป็นไปอย่างได้ผล การออกกำลังกายตามแผนการที่ได้วางไว้แต่ละวันและปฏิบัติตามคำแนะนำในการออกกำลังกายอย่างเคร่งครัดจะสามารถป้องกันการบาดเจ็บหรือการเหนื่อยล้าจากการออกกำลังกายได้

4. จัดเวลา (Find a Time) การจัดเวลาในการออกกำลังกายเป็นอุปสรรคสำหรับหลาย ๆ คน นอกจากเราจะให้ความสำคัญของการออกกำลังกายเป็นความสำคัญอันดับต้น ๆ ของชีวิต และต้องมีความซื่อสัตย์ต่อแผนการที่ได้วางไว้ บางคนอาจจัดเวลาในตอนเช้าตรู่ในขณะที่บางคนใช้เวลาช่วงเย็นในการออกกำลังกาย

5. หาสถานที่ออกกำลังกาย (Find a Place to Work Out) สถานที่ ๆ ดีที่สุดสำหรับการออกกำลังกาย คือ ที่ ๆ เราชอบมากที่สุด เป็นที่ ๆ สะดวกสบาย ปลอดภัย จูงใจ และทำกิจกรรมได้หลากหลาย

6. จัดเป็นกลุ่มทางสังคม (Make it Social) การไปออกกำลังกายกับเพื่อน หรือคู่สมรส หรือกลุ่มเพื่อน ทำให้รู้สึกเกิดความตื่นเต้นเร้าใจอยากร่วมกิจกรรม

7. มีอุปกรณ์และเครื่องแต่งกายที่เหมาะสม (Have the Right Equipment and Clothing) การมีอุปกรณ์และเครื่องแต่งกายที่เหมาะสม ช่วยให้การเคลื่อนไหวเป็นไปอย่างสะดวกและปลอดภัย เสื้อผ้า รองเท้าที่ใส่สบาย เหมาะกับประเภทของกีฬาช่วยป้องกันอันตรายจากการบาดเจ็บได้

8. เก็บบันทึก (Keep a Record) การเก็บบันทึกสถิติจากกิจกรรมการออกกำลังกายสามารถเพิ่มแรงจูงใจได้ การบันทึกกิจกรรมที่ได้กระทำในแต่ละวันทำให้เกิดความสนุกสนานและได้เห็นความก้าวหน้า

9. เพิ่มความหลากหลาย (Add Variety) การมีกิจกรรมการออกกำลังกายที่หลากหลายทำให้ไม่เบื่อ เช่น บางวันอาจไปขี่จักรยาน บางวันวิ่ง หรือบางวันไปว่ายน้ำ เป็นต้น

วรศักดิ์ เพ็ชรชอบ (2526) กล่าวถึงหลักจิตวิทยาในการจัดกิจกรรมการออกกำลังกายไว้ดังนี้

1. กิจกรรมการออกกำลังกายนั้นควรมีความสนุกสนาน ซึ่งเป็นผลมาจาก
 - 1.1 ตรงกับความต้องการ ความพอใจของตนเอง
 - 1.2 แสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึก เช่น การออกกำลังกายตามจังหวะดนตรี
 - 1.3 เป็นกิจกรรมที่มีการแสดงออกทางความสามารถ

- 1.4 มีความสัมพันธ์ผลและความก้าวหน้า
- 1.5 มีบรรยากาศเป็นกันเอง มีความเข้าใจกัน
- 1.6 สอดคล้องกับสังคมและขนบธรรมเนียมประเพณี
- 1.7 เป็นการออกกำลังกายที่ง่าย ไม่ต้องใช้เวลาฝึกมาก ไม่ใช่อุปกรณ์หรือสถานที่มาก
2. กิจกรรมการออกกำลังกายนั้นควรมีความสะดวก ได้แก่
 - 2.1 สถานที่ควรเดินทางสะดวก สะอาดปลอดภัย สวยงาม ถูกสุขลักษณะ เพียงพอกับความต้องการ
 - 2.2 อุปกรณ์มีราคาถูก จัดหาได้ง่าย สะดวก ถ้าเป็นอุปกรณ์กลางก็สามารถหยิบยืมหรือรับส่งได้ง่ายและสะดวก
 - 2.3 ก่อนออกกำลังกายควรเสนอความต้องการขั้นพื้นฐานเสียก่อน เช่น ความต้องการด้านอาหาร ความปลอดภัย ฯลฯ

จรรยาพร ธรณินทร์ (2538) แนะนำวิธีการที่จะให้คนสนใจออกกำลังกายว่า ควรมีขั้นตอนดังนี้

1. ต้องให้รู้อันตรายว่าขาดการออกกำลังกาย จะเกิดโทษอย่างไร
2. ต้องทำให้เชื่อผลดีของการออกกำลังกาย ทำแล้วได้ผลดีอะไรบ้าง
3. ต้องให้รู้หลักวิธีฝึกที่ถูกต้อง
4. ต้องฝึกให้เล่นเป็น เพราะถ้าทำเป็นจะสนุก (เหมือนการเดินรำ ถ้าเดินเป็นจะสนุก)
5. ทำแล้วเห็นความแตกต่างจากก่อนฝึก มีความก้าวหน้าจะมีกำลังใจ

จิตวิทยาการเป็นผู้นำการออกกำลังกายและเล่นกีฬา ผู้นำการออกกำลังกายและเล่นกีฬา เพื่อสุขภาพที่ประสบความสำเร็จ นอกจากจะต้องมีความรู้ในด้านการออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างถูกต้องแล้ว ยังควรมีความรู้ในด้านจิตวิทยาที่ทำให้คนหันมาออกกำลังกายและเล่นกีฬาเพิ่มขึ้น นฤพนธ์ วงศ์ตุรภัทร (2541) ได้อธิบายองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้คนออกกำลังกายและเล่นกีฬาว่ามาจาก

1. การให้ความรู้ในด้านการออกกำลังกายและเล่นกีฬา ได้แก่ การแสดงให้เห็นถึงประโยชน์ของการออกกำลังกายและเล่นกีฬาและโทษของการไม่ออกกำลังกายและเล่นกีฬา ซึ่งสามารถทำได้หลายรูปแบบ เช่น การอบรม การแนะนำ การชี้แจง การติดป้ายโฆษณา การจัดนิทรรศการ การใช้การกระจายเสียง เป็นต้น
2. แรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรม ได้แก่
 - การได้เห็นตัวอย่างจากนักกีฬาที่เก่ง ๆ
 - การมีเวลาและโอกาสที่เหมาะสมในการทำกิจกรรม

- แรงกระตุ้นจากวัฒนธรรมสังคม
- ลักษณะและบุคลิกของบุคคล
- ความสามารถในการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะ
- การได้พบปะเพื่อนฝูงและเพื่อนใหม่
- การได้เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มหรือทีม
- การมีสุขภาพที่แข็งแรงและรูปร่างที่สวยงาม
- ความตื่นตัวและท้าทายจากการแข่งขัน
- ความสนุกสนาน

ดังนั้น ผู้นำการออกกำลังกายและเล่นกีฬาควรให้การศึกษากับกลุ่มชนด้วยการเผยแพร่ความรู้ และมีการดำเนินการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับเหตุผลของการเข้าร่วมกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬา มีการให้บริการสนามกีฬาในเวลาที่เหมาะสม มีอุปกรณ์เครื่องใช้ที่สมบูรณ์และเพียงพอ มีการจัดการแข่งขันสำหรับกลุ่มที่มีความสามารถใกล้เคียงกัน การจัดเตรียมสนาม วัสดุอุปกรณ์ สภาพแวดล้อม ให้สะดวกสบาย สะอาด เรียบร้อย สวยงามปลอดภัยและมีบรรยากาศของสังคมที่ดี

กิจกรรมที่ควรนำมาใช้ส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2547) ได้แนะนำรูปแบบที่ชุมชนควรนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้มีการออกกำลังกายและเล่นกีฬา ดังนี้

1. กิจกรรมกีฬาเพื่อส่งเสริมความสามัคคี ควรเป็นกิจกรรมที่เน้นความสนุกสนาน ความบันเทิง ไม่เน้นการแข่งขัน แต่ส่งเสริมให้เกิดความรัก ความสามัคคี และความร่วมมือร่วมใจของประชาชน เช่นการแข่งขันกีฬาระหว่างชุมชน กีฬาระหว่างโรงเรียน ควรเป็นกีฬาที่อยู่ในความสนใจของคนในท้องถิ่น

2. กิจกรรมกีฬาส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว เป็นกิจกรรมที่ชุมชนควรให้ความสำคัญ สนับสนุน เพราะเป็นการสร้างความผูกพัน ความอบอุ่นให้แก่ครอบครัวอันเป็นรากฐานที่สำคัญของระบบสังคม เป็นกิจกรรมที่เน้นการสร้าง ความผูกพันในครอบครัว ระหว่าง พ่อ แม่ ลูก ควรเน้นความสนุกสนาน ความบันเทิง ไม่เน้นการแข่งขัน ไม่ควรเป็นกีฬาที่ต้องใช้ทักษะมาก หรือต้องฝึกฝนมาก มีกติกาที่ไม่ซับซ้อน เข้าใจง่าย เล่นได้ทั้งผู้ใหญ่ ผู้ชาย ผู้ใหญ่และเด็ก เช่น แฮร์บอล หรือกีฬาพื้นบ้าน เป็นต้น

3. กิจกรรมส่งเสริมความเป็นเลิศทางกีฬา เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมนักกีฬาในท้องถิ่นที่มีทักษะและมีความสามารถทางการกีฬา ให้พัฒนาตนเองไปสู่ระดับที่สูงขึ้น เพื่อส่งต่อไปเป็น

นักกีฬาระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ระดับเขต และระดับชาติ ต่อไป เป็นกิจกรรมที่ต้องทำอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง เป็นระบบ มีการแข่งขันอย่างสม่ำเสมอ

4. กิจกรรมกีฬาเพื่อส่งเสริมสุขภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนได้ออกกำลังกาย เป็นวิถีชีวิต ควรเป็นกิจกรรมที่เน้นการออกกำลังกายมากกว่าเน้นทักษะทางกีฬา ไม่เน้นการแข่งขัน หรือการใช้กำลังมาก ควรจัดเป็นประจำเช่นทุกวันหรือทุกสัปดาห์เพื่อให้ประชาชนได้ออกกำลังกาย ได้อย่างสม่ำเสมอ

5. กิจกรรมกีฬาเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะเรื่อง เป็นกิจกรรมกีฬาที่จัดขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น เพื่อการรณรงค์แก้ปัญหายาเสพติด ควรเป็นกิจกรรมที่มีความผสมผสานกับกิจกรรมอื่น เช่น มีการออกกำลังกาย แข่งขันกีฬา ร่วมกับการจัดนิทรรศการ การประกวด หรือการแสดงต่าง ๆ เป็นต้น

4. หน่วยงานที่ให้การส่งเสริมในด้านการออกกำลังกายและเล่นกีฬา จากการศึกษาข้อมูล ในด้านการจัดการกีฬาเพื่อมวลชน พบว่ามีหน่วยงานสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมให้ประชาชน ออกกำลังกายและเล่นกีฬาหลายหน่วยงาน ได้แก่

กลุ่มกีฬาเพื่อมวลชน สำนักงานพัฒนาการกีฬาและนันทนาการ กระทรวงการท่องเที่ยว และกีฬา เป็นหน่วยงานด้านนโยบายการจัดการกีฬาเพื่อมวลชน มีพันธกิจหลัก คือ การส่งเสริมและพัฒนาการกีฬาขั้นพื้นฐานและกีฬาเพื่อมวลชน (กลุ่มประชาสัมพันธ์ กองกลาง สำนักงานพัฒนาการ กีฬาและนันทนาการ, 2550) เนื่องจากนโยบายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นที่มอบหมายอำนาจ หน้าที่ในด้านการปฏิบัติการให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานนี้จึงทำหน้าที่ในส่วนของ การรณรงค์ เผยแพร่ ให้ความรู้แก่ประชาชนในด้านการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ

กองสุศึกษา กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข มีหน้าที่ภายใต้แผนการบริหารราชการ แผ่นดินตามยุทธศาสตร์การพัฒนาคคนและสังคมที่มีคุณภาพด้วยการเสริมสร้างสุขภาพของ ประชาชนอย่างครบวงจรและมีคุณภาพมาตรฐาน (สมาคมอนามัยแห่งประเทศไทย, 2549) กอง สุศึกษา มีบทบาทในการประสานงานกับเจ้าหน้าที่อนามัยชุมชนและอาสาสมัครสาธารณสุขใน การรณรงค์และจัดกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมสุขภาพด้วยการลงพื้นที่ตรวจสุขภาพ จัดทำสมุดทะเบียน ประวัติสุขภาพ และส่งเสริมกิจกรรมการออกกำลังกายในชุมชน

กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ตามพระราชบัญญัติกองทุนสนับสนุนการสร้าง เสริมสุขภาพ พ.ศ. 2544 (2544) ได้ให้คำจำกัดความหรือความหมายของคำว่า สร้างเสริมสุขภาพ หมายถึง “การใด ๆ ที่มุ่งกระทำเพื่อสร้างเสริมให้บุคคลมีสุขภาพะทางกาย จิต และสังคม โดย สนับสนุนพฤติกรรมของบุคคล สภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่จะนำไปสู่ การมีร่างกายที่แข็งแรง สภาพจิตใจที่สมบูรณ์ อายุยืนยาว และคุณภาพชีวิตที่ดี” พันธกิจของกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริม

สุขภาพคือสนับสนุนและพัฒนาขบวนการสร้างเสริมสุขภาพ อันนำไปสู่สุขภาพของประชาชน และสังคมไทย (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2550) การจัดตั้งกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพตามพระราชบัญญัติกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ พ.ศ. 2544 มีผลทำให้สำนักงานสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ [สสส.] ที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ พ.ศ. 2543 ยุติการดำเนินการลงและโอนกิจการมาเป็นของกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ คณะกรรมการกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขเป็นรองประธานกรรมการคนที่ 1 กรรมการโดยตำแหน่งประกอบด้วย ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ผู้แทนสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ผู้แทนกระทรวงการคลัง ผู้แทนกระทรวงคมนาคมผู้แทนกระทรวงมหาดไทย ผู้แทนกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการ ผู้แทนกระทรวงสาธารณสุขและผู้แทนทบวงมหาวิทยาลัย กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ ด้านการสร้างเสริมสุขภาพ การพัฒนาชุมชน การสื่อสารมวลชน การศึกษา การกีฬา ศิลปวัฒนธรรม กฎหมาย หรือการบริหาร จำนวนแปดคน ซึ่งในจำนวนนี้จะต้องเป็นผู้ปฏิบัติงานในภาคเอกชนจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่ง (พระราชบัญญัติกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ พ.ศ. 2544 (2544, 7 พฤศจิกายน) กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพในประชากรทุกวัยตามนโยบายสุขภาพแห่งชาติ
2. สร้างความตระหนักเรื่องพฤติกรรมที่เสี่ยงจากการบริโภคสุรา ยาสูบ หรือสารหรือสิ่งอื่นที่ทำลายสุขภาพ และสร้างความเชื่อในการสร้างเสริมสุขภาพแก่ประชาชนทุกระดับ
3. สนับสนุนการรณรงค์ให้ลดบริโภคสุรา ยาสูบหรือสารหรือสิ่งอื่นที่ทำลายสุขภาพ ตลอดจนให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
4. ศึกษาวิจัยหรือสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัย ฝึกอบรม หรือดำเนินการให้มีการประชุมเกี่ยวกับการสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ
5. พัฒนาความสามารถของชุมชนในการสร้างเสริมสุขภาพโดยชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรสาธารณประโยชน์ ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ
6. สนับสนุนการรณรงค์สร้างเสริมสุขภาพผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ในลักษณะที่เป็นสื่อ เพื่อให้ประชาชน สร้างเสริมสุขภาพให้แข็งแรง ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และลดบริโภคสุรา ยาสูบ หรือสารหรือสิ่งอื่นที่ทำลายสุขภาพ

ตามวัตถุประสงค์ข้างต้น กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ จึงมีอำนาจในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1. ถือกรรมสิทธิ์ มีสิทธิครอบครอง และมีทรัพย์สินสิทธิต่าง ๆ
2. ก่อตั้งสิทธิหรือกระทำนิติกรรมใด ๆ ทั้งในและนอกราชอาณาจักร
3. หาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของกองทุน
4. เผยแพร่ข้อมูลและประชาสัมพันธ์เพื่อรณรงค์ให้ประชาชนทราบถึงโทษภัยของการบริโภคสุรา ยาสูบ หรือสารหรือสิ่งอื่นที่ทำลายสุขภาพ และสร้างเสริมสุขภาพ ตลอดจนเผยแพร่และประชาสัมพันธ์กฎหมายที่เกี่ยวข้อง
5. กระทำการอื่นใดบรรดาที่เกี่ยวกับหรือเกี่ยวเนื่องในการจัดให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของกองทุน (พระราชบัญญัติกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ พ.ศ. 2544)

กองทุนฯ ประกอบด้วยเงินและทรัพย์สิน ต่อไปนี้

1. เงินบำรุงกองทุนจากผู้มีหน้าที่เสียภาษีตามกฎหมายว่าด้วยสุราและกฎหมายว่าด้วยยาสูบ ในอัตราร้อยละสองของภาษีที่เก็บจากสุราและยาสูบตามกฎหมายว่าด้วยสุราและกฎหมายว่าด้วยยาสูบ โดยกรมสรรพสามิตและกรมศุลกากรเป็นผู้ดำเนินการเรียกเก็บเงินบำรุงกองทุนเพื่อนำส่งเป็นรายได้ของกองทุน
2. เงินและทรัพย์สินที่ได้รับการโอนมาจาก สำนักงานสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ
3. เงินอุดหนุนจากรัฐบาล
4. เงินอุดหนุนจากภาคเอกชนหรือองค์กรอื่น รวมทั้งจากต่างประเทศหรือองค์กรระหว่างประเทศ และเงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้อุทิศให้
5. ค่าธรรมเนียม ค่าตอบแทน ค่าบำรุง ค่าบริการ หรือรายได้จากการดำเนินการ
6. ดอกผลของเงินหรือรายได้จากทรัพย์สินของกองทุน

ปัจจุบันกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการให้ความสนับสนุนกิจกรรมด้านการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬา ทั้งในด้านความรู้และทุนในการดำเนินการตามเงื่อนไขที่กองทุนฯ กำหนด

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนจังหวัด [อบจ.] อบต. เทศบาลนคร เทศบาลเมือง เทศบาลตำบล เมืองพัทยาและกรุงเทพมหานคร ปัจจุบันองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการดูแลทุกข์สุขของราษฎรและประชากรในท้องถิ่นมากกว่าเก่าตามนโยบายการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มีการกำหนดอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเองในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการกีฬาเพื่อมวลชน

ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส การบำรุงรักษาศิลปะ จารีต ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น การจัดให้มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่นและการส่งเสริมกีฬา (กระทรวงการ ท่องเที่ยวและกีฬา, 2547) เพื่อให้เข้าใจบทบาท อำนาจและหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นหน่วยงานสำคัญในการนำนโยบายการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬา หรือ การกีฬา เพื่อมวลชน ไปปฏิบัติ จึงควรทำการศึกษาโครงสร้างและการบริหารงานขององค์กรปกครองท้องถิ่น

การปกครองท้องถิ่น

การปกครองท้องถิ่น (Local Government) หมายถึงการปกครองชุมชนหรือท้องถิ่นใด ท้องถิ่นหนึ่งของประเทศ โดยมีองค์กรหรือหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นมาเป็นนิติบุคคล ซึ่งประกอบไปด้วยเจ้าหน้าที่ที่ประชาชนเลือกตั้งเข้ามา เพื่อดำเนินงานตามกำหนดระยะเวลา โดยมีงบประมาณ เป็นของตนเอง และมีอำนาจอิสระของตน ในการดำเนินกิจการของท้องถิ่นที่รัฐบาลได้มอบหมาย ให้ ทั้งนี้โดยส่วนกลางหรือรัฐบาลเป็นเพียงผู้คอยควบคุมเท่านั้น การปกครองท้องถิ่น เป็นผลมาจาก ความคิดของหลักการกระจายอำนาจ ซึ่งเป็นวิธีการที่รัฐบาลได้มอบอำนาจหน้าที่บางอย่างในการ ปกครองและในการจัดบริการสาธารณะ ให้แก่ท้องถิ่นรับไปดำเนินงานด้วยงบประมาณและ เจ้าหน้าที่ของตนเอง ทำให้เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการปกครอง และดำเนินกิจการในเรื่องที่เกี่ยวกับท้องถิ่น โดยเฉพาะ ตามที่ได้รับมอบหมาย การปกครองท้องถิ่น เป็นผลมาจากความคิดของหลักการกระจายอำนาจ ซึ่งเป็นวิธีการที่รัฐบาลได้มอบอำนาจหน้าที่ บางอย่างในการปกครองและในการจัดบริการสาธารณะ ให้แก่ท้องถิ่นรับไปดำเนินงานด้วย งบประมาณและเจ้าหน้าที่ของตนเอง ทำให้เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม ในการปกครอง และดำเนินกิจการในเรื่องที่เกี่ยวกับท้องถิ่น โดยเฉพาะ ตามที่ได้รับมอบหมาย การ ให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปกครองและบริหารท้องถิ่น ถือได้ว่าเป็นการสนับสนุนการ ปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพราะหลักการกระจายอำนาจยึดถือเสรีภาพของประชาชนเป็น สำคัญ โดยให้ประชาชนมีอิสระตามสมควรในการดำเนินงานปกครอง และจัดทำบริการสาธารณะ ต่าง ๆ ได้เอง เป็นการปกครองตนเองตามหลักของการปกครองระบอบประชาธิปไตย กฎหมาย หลักที่กำหนดรูปแบบ การปกครองท้องถิ่นของประเทศไทยในปัจจุบัน ได้กำหนดการจัดระเบียบ บริหารราชการส่วนท้องถิ่น ในท้องถิ่นที่เห็นสมควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง อัน เป็นการดำเนินการจัดระเบียบบริหารราชการตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการ กระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 (2542)

พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 (2542) มีสาระที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬา ดังนี้

มาตรา 4 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหมายถึง อบจ. เทศบาล อบต. กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่มีกฎหมายจัดตั้ง

มาตรา 6 ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า คณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประกอบด้วย

1. นายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นประธาน

2. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ปลัด

กระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงการคลัง ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ปลัดกระทรวงสาธารณสุข เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา เลขาธิการ ก.พ. เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ และอธิบดีกรมการปกครอง

3. ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 12 คน ประกอบด้วยผู้บริหารอบจ.

2 คน ผู้บริหารเทศบาล 3 คน ผู้บริหาร อบต. 5 คน และผู้บริหารกรุงเทพมหานคร ผู้บริหารเมืองพัทยาหรือผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่มีกฎหมายจัดตั้งขึ้นรวม 2 คน ทั้งนี้ โดยให้ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภทเลือกกันเองตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่นายกรัฐมนตรีกำหนด

4. ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 12 คน ประกอบด้วยบุคคลซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านการบริหารราชการแผ่นดิน ด้านการพัฒนาท้องถิ่น ด้านเศรษฐศาสตร์ ด้านการปกครองส่วนท้องถิ่นในสาขารัฐศาสตร์หรือรัฐประศาสนศาสตร์ และด้านกฎหมาย ทั้งนี้ การสรรหาผู้ทรงคุณวุฒิให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่นายกรัฐมนตรีกำหนด ให้หัวหน้าสำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเลขานุการคณะกรรมการ

มาตรา 12 ให้คณะกรรมการมีอำนาจและหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. จัดทำแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและแผนปฏิบัติการ เพื่อขอความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีและรายงานต่อรัฐสภา

2. กำหนดการจัดระบบการบริการสาธารณะตามอำนาจและหน้าที่ระหว่างรัฐกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันเอง

3. ปรับปรุงสัดส่วนภาษีและอากร และรายได้ระหว่างรัฐกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันเอง โดยคำนึงถึงภาระหน้าที่ของรัฐกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันเองเป็นสำคัญ

4. กำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนการถ่ายโอนภารกิจจากราชการส่วนกลางและราชการส่วนภูมิภาคให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

5. ประสานการถ่ายโอนข้าราชการ ข้าราชการส่วนท้องถิ่น และพนักงานรัฐวิสาหกิจ ระหว่างส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับคณะกรรมการพนักงานส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สอดคล้องกับการกำหนดอำนาจและหน้าที่การจัดสรรภาษี และอากร เงินอุดหนุน เงินงบประมาณที่ราชการส่วนกลางโอนให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการถ่ายโอนภารกิจตาม ข้อ 2 ข้อ 3 และข้อ 4

6. เสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีให้มีการกระจายอำนาจการอนุมัติหรือการอนุญาตตามที่มีกฎหมายบัญญัติให้ต้องขออนุมัติหรือขออนุญาตไปให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยคำนึงถึงความสะดวก รวดเร็วในการให้บริการประชาชน และการกำกับดูแลให้เป็นไปตามกฎหมายนั้น ๆ เป็นสำคัญ

7. เสนอแนะมาตรการด้านการเงิน การคลัง การภาษีอากร การงบประมาณและการรักษา วินัยทางการเงิน การคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

8. เสนอแนะการตราพระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา ออกกฎกระทรวง ประกาศ ข้อบังคับ ระเบียบ และคำสั่งที่จำเป็นเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามแผนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อคณะรัฐมนตรี

9. เร่งรัดให้มีการตราพระราชกฤษฎีกา ออกกฎกระทรวง ประกาศ ข้อบังคับ ระเบียบ และคำสั่งที่จำเป็นเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามแผนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

10. เสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีในการจัดสรรเงินงบประมาณที่จัดสรรเพิ่มขึ้นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากการถ่ายโอนภารกิจจากส่วนกลาง

11. พิจารณาหลักเกณฑ์การจัดสรรเงินอุดหนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามความจำเป็น

12. เสนอแนะและจัดระบบตรวจสอบและการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น

13. เสนอความเห็นต่อนายกรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาสั่งการในกรณีที่น่าปรากฏว่าส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจไม่ดำเนินการตามแผนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

14. เสนอรายงานเกี่ยวกับการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อคณะรัฐมนตรีอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง

15. ออกประกาศกำหนดตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้

16. ปฏิบัติการอื่นตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้และกฎหมายอื่น
ประกาศของคณะกรรมการตามข้อ 15 เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้
บังคับได้

มาตรา 15 ให้มีสำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่นในสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี โดยมีอำนาจและหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. รับผิดชอบงานธุรการของคณะกรรมการ
 2. รวบรวมข้อมูล ศึกษา และวิเคราะห์เกี่ยวกับการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่น และข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับงานของคณะกรรมการ
 3. ร่วมมือและประสานงานกับราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค องค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่น และรัฐวิสาหกิจ เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้
 4. ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามแผนตามที่คณะกรรมการมอบหมาย
 5. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการ
กระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือตามที่คณะกรรมการมอบหมาย
- การกำหนดอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะ

มาตรา 16 ให้เทศบาล เมืองพัทยา และองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจและหน้าที่ใน
การจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ดังนี้

1. การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง
2. การจัดให้มีและบำรุงรักษาทางบก ทางน้ำ และทางระบายน้ำ
3. การจัดให้มีและควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ ท่าข้าม และที่จอดรถ
4. การสาธารณสุขูปโภคและการก่อสร้างอื่น ๆ
5. การสาธารณสุข
6. การส่งเสริม การฝึก และประกอบอาชีพ
7. การพาณิชย์ และการส่งเสริมการลงทุน
8. การส่งเสริมการท่องเที่ยว
9. การจัดการศึกษา
10. การสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส
11. การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของ
ท้องถิ่น
12. การปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัดและการจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย
13. การจัดให้มีและบำรุงรักษาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

14. การส่งเสริมกีฬา
 15. การส่งเสริมประชาธิปไตย ความเสมอภาค และสิทธิเสรีภาพของประชาชน
 16. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น
 17. การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง
 18. การกำจัดมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และน้ำเสีย
 19. การสาธารณสุข การอนามัยครอบครัว และการรักษาพยาบาล
 20. การจัดให้มีและควบคุมสุสานและฌาปนสถาน
 21. การควบคุมการเลี้ยงสัตว์
 22. การจัดให้มีและควบคุมการฆ่าสัตว์
 23. การรักษาความปลอดภัย ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และการอนามัย โรงมหรสพ และสาธารณสถานอื่น ๆ
 24. การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 25. การผังเมือง
 26. การขนส่งและการวิศวกรรมจราจร
 27. การดูแลรักษาที่สาธารณะ
 28. การควบคุมอาคาร
 29. การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
 30. การรักษาความสงบเรียบร้อย การส่งเสริมและสนับสนุนการป้องกันและรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
 31. กิจการอื่นใดที่เป็นผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด
- มาตรา 17** ภายใต้บังคับมาตรา 16 ให้ อบจ. มีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ดังนี้
1. การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง และประสานการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดตามระเบียบที่คณะรัฐมนตรีกำหนด
 2. การสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นในการพัฒนาท้องถิ่น
 3. การประสานและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น
 4. การแบ่งสรรเงินซึ่งตามกฎหมายจะต้องแบ่งให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น

5. การคุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาป่าไม้ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
6. การจัดการศึกษา
7. การส่งเสริมประชาธิปไตย ความเสมอภาค และสิทธิเสรีภาพของประชาชน
8. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น
9. การส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสม
10. การจัดตั้งและดูแลระบบบำบัดน้ำเสียรวม
11. การกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลรวม
12. การจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษต่าง ๆ
13. การจัดการและดูแลสถานีขนส่งทั้งทางบกและทางน้ำ
14. การส่งเสริมการท่องเที่ยว
15. การพาณิชย์ การส่งเสริมการลงทุน และการทำกิจการไม่ว่าจะดำเนินการเองหรือร่วมกับบุคคลอื่นหรือจากสหการ
16. การสร้างและบำรุงรักษาทางบกและทางน้ำที่เชื่อมต่อระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น
17. การจัดตั้งและดูแลตลาดกลาง
18. การส่งเสริมการกีฬา จารีตประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น
19. การจัดให้มีโรงพยาบาลจังหวัด การรักษาพยาบาล การป้องกันและควบคุมโรคติดต่อ
20. การจัดให้มีพิพิธภัณฑ์และหอจดหมายเหตุ
21. การขนส่งมวลชนและการวิศวกรรมจราจร
22. การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
23. การจัดให้มีระบบรักษาความสงบเรียบร้อยในจังหวัด
24. จัดทำกิจการใดอันเป็นอำนาจและหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่อยู่ในเขตและกิจการนั้นเป็นการสมควรให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นร่วมกันดำเนินการหรือให้ออบจ. จัดทำ ทั้งนี้ ตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด
25. สนับสนุนหรือช่วยเหลือส่วนราชการ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นในการพัฒนาท้องถิ่น
26. การให้บริการแก่เอกชน ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น
27. การสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส

28. จัดทำกิจการอื่นใดตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นกำหนดให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของ อบจ.

29. กิจการอื่นใดที่เป็นผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

การจัดสรรสัดส่วนภาษีและอากร

มาตรา 23 เทศบาล เมืองพัทยา และองค์การบริหารส่วนตำบลอาจมีรายได้จากภาษีอากร ค่าธรรมเนียม และเงินรายได้จากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่ ภาษีโรงเรือนและที่ดิน ภาษีบำรุงท้องที่ ภาษีป้าย ภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีธุรกิจเฉพาะ ภาษีสรรพสามิต ภาษีสุรา และค่าแสดมปียาสูบ ภาษีและค่าธรรมเนียมรถยนต์ ภาษีการพนัน ภาษีเพื่อการศึกษา อากรการฆ่าสัตว์ อากรรังนกอีแอ่น ค่าภาคหลวงแร่ ค่าธรรมเนียมการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ ค่าธรรมเนียมสนามบิน ค่าธรรมเนียมใบอนุญาตขายสุรา ค่าธรรมเนียมใบอนุญาตเล่นการพนัน ค่าธรรมเนียม ค่าใบอนุญาต และค่าปรับในกิจการที่กฎหมายมอบหมายหน้าที่ให้เทศบาล เมืองพัทยา และองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเจ้าของหน้าที่ดำเนินการภายในเขตท้องถิ่นนั้น ๆ และให้ตกเป็นรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดังกล่าว ในกรณีกฎหมายกำหนดให้เทศบาลเป็นผู้จัดเก็บ ค่าใช้น้ำบาดาลตามกฎหมายว่าด้วยน้ำบาดาล ค่าธรรมเนียมใด ๆ ที่เรียกเก็บจากผู้ใช้หรือได้รับประโยชน์จากบริการสาธารณะที่จัดให้มีขึ้น รายได้อื่นตามที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นของเทศบาล เมืองพัทยา และอบต.

มาตรา 28 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจมีรายรับ จากรายได้จากทรัพย์สินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รายได้จากสาธารณูปโภค รายได้จากการพาณิชย์และการทำกิจการ ภาษีอากร ค่าธรรมเนียม ค่าใบอนุญาต ค่าปรับ ค่าตอบแทน หรือรายได้อื่นใดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้เป็นรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ค่าบริการ เงินอุดหนุนจากรัฐบาล ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น เงินช่วยเหลือจากต่างประเทศ องค์กรต่างประเทศ หรือองค์กรระหว่างประเทศ รายได้จากการจำหน่ายพันธบัตร เงินกู้จากกระทรวง ทบวง กรม องค์กร หรือนิติบุคคลต่าง ๆ เงินกู้จากต่างประเทศ องค์กรต่างประเทศ หรือองค์กรระหว่างประเทศ เงินและทรัพย์สินอย่างอื่นที่มีผู้อุทิศให้ เงินช่วยเหลือหรือเงินค่าตอบแทน รายได้จากทรัพย์สินของแผ่นดิน หรือรายได้จากทรัพย์สินของรัฐวิสาหกิจที่ดำเนินการเพื่อบ่มงหากำไรในเขตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

รายได้จากค่าธรรมเนียมพิเศษ

มาตรา 29 การกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับรายได้ตามหมวดนี้ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข อัตราการจัดสรร การนำส่งเงินรายได้และการได้รับเงินรายได้สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามที่คณะกรรมการกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

แผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

มาตรา 30 แผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ดำเนินการ ดังนี้

1. ให้ดำเนินการถ่ายโอนภารกิจการให้บริการสาธารณะที่เป็นการดำเนินการซ้ำซ้อนระหว่างรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือภารกิจที่รัฐจัดให้บริการในเขตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภารกิจที่รัฐจัดให้บริการในเขตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและกระทบถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น และภารกิจที่เป็นการดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาล ให้เสร็จสิ้นภายในสี่ปี
2. กำหนดขอบเขตความรับผิดชอบในการให้บริการสาธารณะของรัฐและขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันเองตามอำนาจและหน้าที่ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ให้ชัดเจน โดยในระยะแรกอาจกำหนดภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้แตกต่างกันได้ โดยให้เป็นไปตามความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่ง ซึ่งต้องพิจารณาจากรายได้และบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นจำนวนประชากรค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานตลอดจนคุณภาพในการให้บริการที่ประชาชนจะได้รับ ทั้งนี้ ต้องไม่เกินระยะเวลาสิบปี
3. กำหนดแนวทางและหลักเกณฑ์ให้รัฐทำหน้าที่ประสานความร่วมมือและช่วยเหลือการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ
4. กำหนดการจัดสรรภาษีและอากร เงินอุดหนุน และรายได้อื่นให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้สอดคล้องกับการดำเนินการตามอำนาจและหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภทอย่างเหมาะสม โดยในช่วงระยะเวลาไม่เกิน พ.ศ. 2544 ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้นคิดเป็นสัดส่วนต่อรายได้ของรัฐบาลไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 และในช่วงระยะเวลาไม่เกิน พ.ศ. 2549 ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้นคิดเป็นสัดส่วนต่อรายได้ของรัฐบาลในอัตราไม่น้อยกว่าร้อยละ 35 ทั้งนี้ โดยการเพิ่มสัดส่วนตามระยะเวลาที่เหมาะสมแก่การพัฒนา ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินการบริการสาธารณะได้ด้วยตนเอง และโดยการจัดสรรสัดส่วนที่เป็นธรรมแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยคำนึงถึงรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นด้วย
5. การจัดตั้งงบประมาณรายจ่ายประจำปีในส่วนที่เกี่ยวกับการบริการสาธารณะในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้รัฐจัดสรรเงินอุดหนุนให้เป็นไปตามความจำเป็นและความต้องการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น

มาตรา 32 ให้คณะกรรมการดำเนินการจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจตามแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยอย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. กำหนดรายละเอียดของอำนาจหน้าที่ในการให้บริการสาธารณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละรูปแบบจะต้องกระทำ โดยในกรณีใดเป็นอำนาจและหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการของรัฐหรือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกัน ให้กำหนดแนวทางวิธีปฏิบัติเพื่อประสานการดำเนินการให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม
2. กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีดำเนินการในการจัดสรรสัดส่วนภาษีและอากรให้เพียงพอแก่การดำเนินการตามอำนาจและหน้าที่ที่กำหนดให้เป็นอำนาจและหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ โดยต้องคำนึงถึงภาระหน้าที่ของรัฐในการให้บริการสาธารณะเป็นส่วนรวมด้วย
3. รายละเอียดเกี่ยวกับการเสนอให้แก้ไขหรือจัดให้มีกฎหมายที่จำเป็นเพื่อดำเนินการตามแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
4. จัดระบบการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกำหนดนโยบายและมาตรการการกระจายบุคลากรจากราชการส่วนกลางและราชการส่วนภูมิภาคไปสู่ส่วนท้องถิ่น โดยการสร้างระบบการถ่ายเทกำลังคนสู่ท้องถิ่น และสร้างระบบความก้าวหน้าสายอาชีพที่เหมาะสม แผนปฏิบัติการตามวรรคหนึ่งต้องกำหนดรายละเอียดวิธีปฏิบัติ และกำหนดหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ รวมทั้งระยะเวลาในการดำเนินการให้ชัดเจนด้วย

มาตรา 34 ให้คณะกรรมการพิจารณาทบทวนการกำหนดอำนาจและหน้าที่และการจัดสรรรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายหลังที่ได้ดำเนินการตามแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไปแล้ว โดยต้องพิจารณาทบทวนใหม่ทุกระยะเวลาไม่เกินห้าปี นับแต่วันที่มีการกำหนดอำนาจและหน้าที่หรือวันที่มีการจัดสรรรายได้ ทั้งนี้ จะต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมของการกำหนดอำนาจและหน้าที่และการจัดสรรรายได้ เพื่อกระจายอำนาจเพิ่มขึ้นให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542)

องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) คือ หน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น มีฐานะเป็นนิติบุคคลและราชการส่วนท้องถิ่น จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2538 และมีฉบับแก้ไขเพิ่มเติมในเวลาต่อมา พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ส่งผลให้มีการกระจายอำนาจสู่องค์กรประชาชนในระดับตำบลอย่างมาก โดยได้ยกฐานะสภาตำบลซึ่งมีรายได้ตามเกณฑ์คือ มีรายได้ไม่รวมเงินอุดหนุนใน

ปีงบประมาณที่ล่วงมาติดต่อกัน 3 ปี เฉลี่ยไม่ต่ำกว่าปีละ 150,000 บาท ขึ้นเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล กล่าวได้ว่าการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลนี้เป็นผลผลิตหนึ่งของกระแสของสังคมที่ต้องการจะปฏิรูปการเมือง ดังนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลจึงเป็นมิติหนึ่งของความพยายามในการปฏิรูปการเมืองโดยการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบล มีความสำคัญต่อท้องถิ่นเป็นอย่างมาก เพราะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดเล็กที่สุด แต่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด โดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่ชนบท องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนระดับตำบล หมู่บ้าน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตย (สถาบันพระปกเกล้า, 2551) สมาคมองค์การบริหารส่วนตำบล (2550) ได้อธิบายรูปแบบองค์กร การบริหาร รวมทั้งอำนาจหน้าที่ของ อบต. ไว้ดังนี้

รูปแบบขององค์กร องค์การบริหารส่วนตำบลประกอบด้วย สภาองค์การบริหารส่วน ตำบล และนายกองค์การบริหารส่วนตำบล

1. สภาองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วยสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวนหมู่บ้านละ 2 คน ซึ่งเลือกตั้งขึ้น โดยราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งในแต่ละหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนั้น กรณีที่เขตองค์การบริหารส่วนตำบลใดมีเพียงหนึ่งหมู่บ้านให้มีสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 6 คน และในกรณีมีเพียงสองหมู่บ้านให้มีสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล หมู่บ้านละ 3 คน

2. องค์การบริหารส่วนตำบล มีนายกองค์การบริหารส่วนตำบล หนึ่งคน ซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

การบริหาร กฎหมายกำหนดให้มีคณะกรรมการบริหาร อบต. ประกอบด้วย นายกอบต. หนึ่งคน รองนายก อบต. สองคน ซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน

อำนาจหน้าที่ของ อบต.

หน้าที่ตามพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2542) ได้แก่

1. พัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (มาตรา 66)
2. มีหน้าที่ต้องทำตามมาตรา 67 ดังนี้
 - 2.1 จัดให้มีและบำรุงทางน้ำและทางบก
 - 2.2 การรักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดินและที่สาธารณะ รวมทั้งการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล
 - 2.3 ป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ

- 2.4 ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- 2.5 ส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
- 2.6 ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็กและเยาวชน ผู้สูงอายุและพิการ
- 2.7 คุ้มครอง ดูแลและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 2.8 บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของ

ท้องถิ่น

- 2.9 ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ทางราชการมอบหมาย
3. มีหน้าที่ที่อาจทำกิจกรรมในเขต อบต. ตามมาตรา 68 ดังนี้
 - 3.1 ให้มีน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภคและการเกษตร
 - 3.2 ให้มีและบำรุงไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น
 - 3.3 ให้มีและบำรุงรักษาทางระบายน้ำ
 - 3.4 ให้มีและบำรุงสถานที่ประชุม การกีฬา การพักผ่อนหย่อนใจและสวนสาธารณะ
 - 3.5 ให้มีและส่งเสริมกลุ่มเกษตรกร และกิจการสหกรณ์
 - 3.6 ส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในครอบครัว
 - 3.7 บำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพ
 - 3.8 การคุ้มครองดูแลและรักษาทรัพย์สินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน
 - 3.9 หาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของ อบต.
 - 3.10 ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือ และท่าข้าม
 - 3.11 กิจการเกี่ยวกับการพาณิชย์
 - 3.12 การท่องเที่ยว
 - 3.13 การผังเมือง

4. อำนาจหน้าที่ของ อบต. ตามมาตรา 66 มาตรา 67 และมาตรา 68 นั้น ไม่เป็นการตัดอำนาจหน้าที่ของกระทรวง ทบวง กรม หรือองค์การ หรือหน่วยงานของรัฐที่จะดำเนินกิจการใด ๆ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในตำบล แต่ต้องแจ้งให้ อบต. ทราบล่วงหน้าตามสมควร หากอบต. มีความเห็นเกี่ยวกับการดำเนินกิจการดังกล่าวให้นำความเห็นของ อบต. ไปประกอบการพิจารณา ดำเนิน กิจการนั้นด้วย (มาตรา 69)

5. มีสิทธิได้รับข้อมูลข่าวสารจากทางราชการในเรื่องที่เกี่ยวกับการดำเนินกิจการของทางราชการในตำบล (มาตรา 70)

6. อาจออกข้อบังคับตำบลเพื่อใช้บังคับในตำบลได้เท่าที่ไม่ขัดต่อกฎหมายหรืออำนาจหน้าที่ของ อบต. โดยจะกำหนดค่าธรรมเนียมที่จะเรียกเก็บ และกำหนดโทษปรับผู้ฝ่าฝืนด้วยก็ได้ (มาตรา 71)

7. อาจขอให้ราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือหน่วยการบริหารราชการ ส่วนท้องถิ่น ไปดำรงตำแหน่งหรือปฏิบัติกิจการของ อบต. เป็นการชั่วคราวได้โดยไม่ขาดจากต้นสังกัดเดิม (มาตรา 72)

8. อาจทำกิจการนอกเขต อบต. หรือร่วมกับสภาตำบล อบต. อบจ. หรือหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นอื่น เพื่อกระทำ กิจการร่วมกันได้

อำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองท้องถิ่น พ.ศ.2542 อบต. มีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการ สาธารณะ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเองตามมาตรา 16 ดังนี้

1. การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง
2. การจัดให้มี และบำรุงรักษาทางบกทางน้ำ และทางระบายน้ำ
3. การจัดให้มีและควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ ท่าข้าม และที่จอดรถ
4. การสาธารณสุข โภค และการก่อสร้างอื่น ๆ
5. การสาธารณสุข
6. การส่งเสริม การฝึก และการประกอบอาชีพ
7. คุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
8. การส่งเสริมการท่องเที่ยว
9. การจัดการศึกษา
10. การสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส
11. การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น
12. การปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัด และการจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย
13. การจัดให้มี และบำรุงรักษาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
14. การส่งเสริมกีฬา
15. การส่งเสริมประชาธิปไตย ความเสมอภาค และสิทธิเสรีภาพของประชาชน
16. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น
17. การรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง
18. การกำจัดมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และน้ำเสีย

19. การสาธารณสุข การอนามัยครอบครัว และการรักษาพยาบาล
20. การจัดให้มี และควบคุมสุสาน และฌาปนสถาน
21. การควบคุมการเลี้ยงสัตว์
22. การจัดให้มี และควบคุมการฆ่าสัตว์
23. การรักษาความปลอดภัย ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และการอนามัย โรงมหรสพ และสาธารณสถานอื่น ๆ
24. การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
25. การผังเมือง
26. การขนส่ง และการวิศวกรรมจราจร
27. การดูแลรักษาที่สาธารณะ
28. การควบคุมอาคาร
29. การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
30. การรักษาความสงบเรียบร้อย การส่งเสริมและสนับสนุนการป้องกันและรักษาความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน
31. กิจอื่นใด ที่เป็นผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด โครงสร้างองค์กรของ อบต.

อบต. มีสภาตำบลอยู่ในระดับสูงสุด เป็นผู้กำหนดนโยบายและกำกับดูแลกรรมการบริหารของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นผู้อำนวยการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล และมีพนักงานประจำที่เป็นข้าราชการส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ทำงานประจำวัน โดยมีปลัดและรองปลัด อบต. เป็นหัวหน้างานบริหารภายในองค์กร มีการแบ่งออกเป็นหน่วยงานต่าง ๆ ได้เท่าที่จำเป็นตามภาระหน้าที่ของ อบต. แต่ละแห่งเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ที่รับผิดชอบอยู่ เช่น สำนักงานปลัด ส่วนการคลัง ส่วนสาธารณสุข ส่วนการศึกษา และส่วนการโยธา (สมาคมองค์การบริหารส่วนตำบล, 2550)

ระดับชั้นและเกณฑ์การแบ่งระดับอบต. ก่อนที่จะมีการยุบรวม อบต. เข้ากับราชการส่วนท้องถิ่นรูปแบบอื่น และตั้งสภาตำบลเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลเพิ่มมากขึ้นนั้น มีองค์การบริหารส่วนตำบลประมาณ 6,500 แห่ง (ณ วันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2550) (สถาบันพระปกเกล้า, 2551) โดยมีการแบ่งระดับออกเป็น 5 ชั้น ตามระดับของรายได้ ดังนี้

อบต. ชั้น 1 รายได้ตั้งแต่ 20 ล้านบาท ขึ้นไป

อบต. ชั้น 2 รายได้ระหว่าง 12-20 ล้านบาท

อบต. ชั้น 3 รายได้ระหว่าง 6-12 ล้านบาท

อบต. ชั้น 4 รายได้ไม่เกิน 6 ล้านบาท

อบต. ชั้น 5 รายได้ไม่เกิน 3 ล้านบาท

ต่อมาเมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม พ.ศ. 2547 ได้มีการยุบรวม อบต. เข้ากับราชการส่วนท้องถิ่นรูปแบบอื่น และตั้งสภาตำบลเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลเพิ่มขึ้น ต่อมาจึงมีจำนวนองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวนทั้งสิ้น 6,725 แห่ง (สถาบันพระปกเกล้า, 2551) และมีการเปลี่ยนแปลงการแบ่งกลุ่ม อบต. เป็น 3 ขนาด คือ

1. **อบต. ขนาดใหญ่** (ส่วนใหญ่จะเป็นอบต. ชั้น 1 เดิม)
2. **อบต. ขนาดกลาง** (ส่วนใหญ่จะเป็นอบต. ชั้น 2 และอบต. ชั้น 3 เดิม)
3. **อบต. ขนาดเล็ก** (ส่วนใหญ่จะเป็นอบต. ชั้น 4 และอบต. ชั้น 5 เดิม)

จากการสืบค้นที่ฐานข้อมูลการเมืองการปกครอง สถาบันพระปกเกล้า (สถาบันพระปกเกล้า, 2551) ได้มีคำอธิบายหลักเกณฑ์สำคัญที่ใช้แบ่งขนาดอบต. ซึ่งมี 5 เกณฑ์ ดังนี้

1. เกณฑ์ระดับรายได้

- 1.1 รายได้ไม่รวมเงินอุดหนุนสูงกว่า 20 ล้านบาท เป็นอบต.ขนาดใหญ่
- 1.2 รายได้ไม่รวมเงินอุดหนุน 6-20 ล้านบาท เป็นอบต.ขนาดกลาง
- 1.3 รายได้ไม่รวมเงินอุดหนุนต่ำกว่า 6 ล้านบาท เป็นอบต.ขนาดเล็ก

2. เกณฑ์ตัวชี้วัดด้านค่าใช้จ่ายบุคลากร

3. เกณฑ์ตัวชี้วัดด้านเศรษฐกิจและสังคม

- 3.1 จำนวนพื้นที่
- 3.2 จำนวนประชากร
- 3.3 จำนวนโครงสร้างพื้นฐาน
- 3.4 จำนวนโรงฆ่าสัตว์
- 3.5 จำนวนตลาดสด
- 3.6 จำนวนโรงงานนิคมอุตสาหกรรม
- 3.7 จำนวนโรงเรียน
- 3.8 จำนวนศูนย์พัฒนาเด็ก
- 3.9 จำนวนโรงแรม
- 3.10 จำนวนศาสนสถาน
- 3.11 จำนวนสถานพยาบาล
- 3.12 จำนวนศูนย์การค้า

- 3.13 การประกาศให้ อบรม. เป็นเขตควบคุมอาคาร
- 3.14 การประกาศให้ใช้บังคับกฎหมายว่าด้วยการรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อย
- 3.15 จำนวนวัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องมือด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- 3.16 จำนวนวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือด้านการกำจัดขยะและสิ่งปฏิกูล
- 3.17 จำนวนโครงสร้างส่วนราชการ
- 3.18 จำนวนหน่วยกิจการพาณิชย์
- 4. เกณฑ์ตัวชี้วัดด้านประสิทธิภาพในการปฏิบัติ
 - 4.1 ประสิทธิภาพด้านการจัดเก็บรายได้
 - 4.2 ประสิทธิภาพด้านการบริหารแผนงานและงบประมาณ
 - 4.3 ประสิทธิภาพและประสิทธิผลด้านงานบุคคล
 - 4.4 ประสิทธิภาพและประสิทธิผลด้านการบริการ
- 5. เกณฑ์ตัวชี้วัดด้านธรรมาภิบาล
 - 5.1 หลักนิติธรรม
 - 5.2 หลักคุณธรรม
 - 5.3 หลักความโปร่งใส
 - 5.4 การมีส่วนร่วมของประชาชน
 - 5.5 หลักความรับผิดชอบ
 - 5.6 ความคุ้มค่า

องค์การ การบริหารและการจัดการ

ในการพัฒนาใด ๆ ที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้อื่น จำเป็นต้องมีการทำความเข้าใจร่วมกัน ต้องวางแผนร่วมกัน มีเป้าหมายร่วมกัน กำหนดทิศทางและกิจกรรมที่จะทำร่วมกัน มีการใช้งบประมาณและทรัพยากรร่วมกัน มีผลทำให้เกิดกลุ่มคนและกิจกรรมของกลุ่มขึ้น เมื่อมีการทำงานร่วมกันมากขึ้นจึงก่อให้เกิดระบบงาน มีโครงสร้างการทำงานตามขนาดของกลุ่มคนที่จัดตั้งขึ้น กลุ่มเมื่อมีลักษณะเป็นทางการมีชื่อเรียกว่า องค์การ ในขณะที่กิจกรรมของกลุ่มที่มีรูปแบบตามข้อตกลงจึงเรียกว่า การบริหารและการจัดการ เพื่อทำความเข้าใจในเรื่องนี้ จึงได้อธิบายเป็น 2 ส่วน คือ

1. องค์กร
2. การบริหารจัดการ

1. องค์กร (Organization) สยามเอชอาร์ทีม (2544) ได้อธิบายความหมายของคำว่า องค์กร สาเหตุที่ทำให้เกิดองค์กร ประโยชน์ขององค์กร และการจำแนกประเภทขององค์กร ไว้ดังนี้
ความหมายของคำว่าองค์กร หมายถึง

1. การรวมตัวของคนตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไป
2. มีจุดหมายร่วมกันในการทำกิจกรรมหรืองานอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยอาศัยกระบวนการจัดโครงสร้างของกิจกรรม หรืองานนั้นออกเป็นประเภทต่าง ๆ
3. เพื่อแบ่งงานให้สมาชิกในองค์กรดำเนินการปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย สาเหตุที่ทำให้เกิดองค์กร สาเหตุสำคัญที่เป็นพื้นฐานให้ต้องมีองค์กร โดยทั่วไปมี

2 ประการ คือ

1. ความต้องการมีสิ่งที่ดีขึ้น
2. ข้อจำกัดทางด้านกำลังกายและกำลังความคิด ทำให้แต่ละคนไม่สามารถบรรลุเป้าหมายที่ตนต้องการได้โดยลำพัง

เพื่อให้สามารถเอาชนะข้อจำกัดที่มีอยู่ดังกล่าว จึงจำเป็นต้องมีการตกลงร่วมมือทำงานกับบุคคลอื่น ๆ อย่างน้อยที่สุดตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไป การร่วมกันทำงานดังกล่าวจะช่วยให้มีการรวมกำลังความสามารถเพื่อที่จะเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ ที่ยากขึ้นได้ ซึ่งผลงานที่ได้มาจะสามารถตอบสนองความต้องการของแต่ละคนและของกลุ่มได้ดีขึ้น องค์กรจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่จะช่วยให้มนุษย์เอาชนะข้อจำกัดของตนเองได้

ประโยชน์ขององค์กร องค์กรเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองประโยชน์สำคัญ 2 ประการ คือ

1. สนองความต้องการทางสังคม มนุษย์มีความต้องการทางสังคม (Social Need) จึงมีการรวมกลุ่มกันขึ้นเพื่อการพบปะกันทางสังคม ตัวอย่างขององค์กรทางสังคม ได้แก่ องค์กรทางศาสนา สโมสร ชมรม องค์กรสาธารณกุศล และกลุ่มอาสาสมัครต่าง ๆ เป็นต้น
2. สนองความต้องการทางวัตถุ องค์กรเกิดขึ้นเพื่อช่วยแก้ไขข้อจำกัดของมนุษย์ ให้มีการทำงานที่เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้นกว่าการกระทำโดยลำพัง

การจำแนกประเภทขององค์กร โดยทั่วไปแล้วการจำแนกประเภทขององค์กร อาจแบ่งได้โดยหลักต่าง ๆ กันดังนี้

1. การจำแนกองค์กร โดยยึดวัตถุประสงค์ขององค์กร ได้แก่
 - องค์กรเพื่อประโยชน์ของสมาชิกโดยตรง อาทิ พรรคการเมือง สหกรณ์ สโมสร สมาคมวิชาชีพ เป็นต้น

- องค์กรทางธุรกิจ เป็นองค์กรที่มุ่งแสวงหาผลประโยชน์หรือกำไร เช่น ห้างร้าน บริษัท ธนาคาร โรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น
- องค์กรเพื่อการบริการ ได้แก่ องค์กรที่มุ่งสร้างประโยชน์แก่สาธารณชน เช่น โรงพยาบาล โรงเรียน สมาคมเพื่อการสังคมสงเคราะห์ต่าง ๆ เป็นต้น
- องค์กรเพื่อสวัสดิภาพของประชาชน ได้แก่ องค์กรที่ตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประชาชน เช่น กระทรวง ทบวง กรม กองทหาร สถานีตำรวจ เป็นต้น

2. การจำแนกองค์กรโดยยึดโครงสร้าง ได้แก่

- องค์กรแบบเป็นทางการ (Formal Organization) เป็นองค์กรที่มีการจัดโครงสร้างอย่างเป็นทางการระเบียบแบบแผนแน่นอน การจัดตั้งมีกฎหมายหรือระเบียบรองรับ ได้แก่ บริษัท มูลนิธิ หน่วยงานราชการ กรม โรงพยาบาล โรงเรียน ฯลฯ
- องค์กรแบบไม่เป็นทางการ (Informal Organization) เป็นองค์กรที่รวมกันหรือจัดตั้งขึ้นด้วยความพึงพอใจและมีความสัมพันธ์กันเป็นการส่วนตัว ไม่มีการจัดระเบียบโครงสร้างภายใน มีการรวมกันอย่างง่าย ๆ และเลิกล้มได้ง่าย เช่น ชมรมต่าง ๆ หรือกลุ่มต่าง ๆ เป็นต้น

3. การจำแนกองค์กรโดยยึดการกำเนิด ได้แก่

- องค์กรแบบปฐมภูมิ (Primary Organization) หมายถึง องค์กรที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ สมาชิกทุกคนมีความเกี่ยวข้องกันมาแต่กำเนิด มีกิจกรรมเฉพาะกลุ่ม มีการติดต่อสัมพันธ์กันเป็นการส่วนตัว ถือหลักความมุ่งหวังและผลประโยชน์ร่วมกันมากกว่าระเบียบข้อบังคับที่กำหนดขึ้น องค์กรแบบปฐมภูมิ ได้แก่ ครอบครัว ศาสนา หมู่บ้าน เป็นต้น
- องค์กรแบบทุติยภูมิ (Secondary Organization) หมายถึง องค์กรที่มีการจัดตั้งขึ้น โดยสมาชิกมีความสัมพันธ์กันด้วยเหตุผลและความรู้สึกสำนึกอย่างเป็นทางการ มีข้อผูกพันที่กำหนดขึ้นในองค์กรในรูปของ กฎ ระเบียบ หรือข้อตกลงร่วมกัน ตัวอย่างเช่น ชมรม สมาคม หรือ สหกรณ์ เป็นต้น

องค์กรกับองค์กร ราชบัณฑิตยสถาน (2542) ให้คำจำกัดความคำว่าองค์กรว่า หมายถึง “ศูนย์รวมกลุ่มบุคคลหรือกิจการที่ประกอบกันขึ้นเป็นหน่วยงานเดียวกัน เพื่อดำเนินกิจการตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในกฎหมายหรือในตราสารจัดตั้งซึ่งอาจเป็นหน่วยงานของรัฐ เช่น องค์กรของรัฐบาล หน่วยงานเอกชน เช่น บริษัทจำกัด สมาคมหรือหน่วยงานระหว่างประเทศ เช่น องค์กรสหประชาชาติ” องค์กรมีความหมายตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Organization” ส่วนคำว่าองค์กรหมายถึง “บุคคล คณะบุคคล หรือสถาบันซึ่งเป็นส่วนประกอบของหน่วยงานใหญ่ที่ทำหน้าที่สัมพันธ์กันหรือขึ้นต่อกัน เช่น คณะรัฐมนตรีเป็นองค์กรบริหารของรัฐ สภาผู้แทน

ราษฎรเป็นองค์กรของรัฐสภา ในบางกรณี องค์กร หมายความว่ารวมถึงองค์กรด้วย” คำว่าองค์กรมีความหมายตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Organ”

เมื่อพิจารณาความหมายตามพจนานุกรมที่กล่าวว่า “ในบางกรณีองค์กร หมายความว่ารวมถึงองค์กรด้วย” จะเห็นได้ว่าคำว่าองค์กรสามารถใช้แทนคำว่าองค์กรได้ในบางโอกาส เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบลเป็นองค์กรเพราะเป็นศูนย์รวมกลุ่มบุคคลหรือกิจการที่ประกอบกันขึ้นเป็นหน่วยงานเดียวกัน ซึ่งตรงตามความหมายของคำว่า “องค์กร” แต่ในภาพรวมที่กว้างขึ้นองค์กรบริหารส่วนตำบลก็เป็นองค์กรบริหารของรัฐส่วนหนึ่งที่เรียกว่า “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ซึ่งประกอบไปด้วย องค์กรบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์กรบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่มีกฎหมายจัดตั้ง (พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542) องค์กรบริหารส่วนตำบลจึงเป็นทั้งองค์กรและองค์กรในเวลาเดียวกัน

การบริหารและการจัดการ (Administration and Management) สยามเอชอาร์ทีม (2544) ได้อธิบายความหมายของคำว่าการบริหารและคำว่าการจัดการไปด้วยกัน ดังนี้

ความหมายของการบริหารและการจัดการ

การบริหาร (Administration) หมายถึง การดำเนินกิจการใด ๆ ขององค์กรที่ไม่ได้มุ่งหวังผลกำไร โดยผู้บริหารจะต้องพยายามทุกวิถีทางที่จะทำให้เป้าหมายขององค์กรที่วางเอาไว้บรรลุผลสำเร็จโดยมิได้หวังผลตอบแทนที่ตนจะได้รับ คำว่า Administration จึงมักใช้ในองค์กรของรัฐบาล หรือหน่วยงานสาธารณะที่ไม่หวังผลกำไร

การจัดการ (Management) คำว่าจัดการ มีความหมายตามพจนานุกรมว่า “สั่งงาน ควบคุมงาน ดำเนินงาน” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542) ส่วนสยามเอชอาร์ทีม (2544) นิยามว่า “การจัดการ หมายถึง การบริหารใด ๆ ขององค์กรที่ต้องการหากำไร โดยผู้บริหารจะต้องทำให้องค์กรบรรลุเป้าหมายเพื่อให้ตนอยู่รอดในองค์กรได้” คำว่า Management จึงมักใช้ในองค์กรธุรกิจหรือองค์กรที่มุ่งผลกำไรในการดำเนินงาน

ในทางธุรกิจ Administration จะหมายถึงการบริหารงานระดับสูง ระดับการกำหนดนโยบาย การวางแผน ในปัจจุบันเนื่องจากบทบาทของภาคธุรกิจกับงานของภาครัฐมีการทำงานที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน สภาพเช่นนี้ได้ทำให้การบริหารงานของทั้ง 2 ภาค มีการทำงานที่มีวัตถุประสงค์คล้ายคลึงกัน และแลกเปลี่ยนกันได้ตลอดเวลา คำว่าบริหาร และการจัดการ จึงสามารถนำมาใช้แทนกันได้

สยามเอชอาร์ทีม (2544) ได้อธิบายอธิบายถึงองค์ประกอบการบริหาร และความสำเร็ของการบริหารไว้ ดังนี้

องค์ประกอบการบริหาร ประกอบด้วย

1. วัตถุประสงค์ (Objectives) หมายถึง ต้องทราบความต้องการขององค์การ เช่น วัตถุประสงค์ในการให้บริการ วัตถุประสงค์ในการผลิต ผลิตเพื่อใคร ต้องการผลตอบแทน เช่นใด หากไม่มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์แล้ว จะไม่มีทิศทางในการบริหาร การดำเนินงานต่าง ๆ จะไม่มีผลสำเร็จ เพราะไม่มีเป้าหมายกำหนดไว้แน่นอน
2. ทรัพยากรในการบริหาร (Administration Resources) ได้แก่ เครื่องมือเครื่องใช้ในการบริหาร ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้าน นิยมเรียกย่อ ๆ ว่า 4 M ได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุ เครื่องใช้ (Material) และการจัดการ (Management)
3. มีการประสานงานหรือมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน หมายถึง ทั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์การ รวมทั้งทรัพยากรในการบริหารทั้ง 4 ด้านข้างต้น ต้องมีปฏิสัมพันธ์กันมีระบบของการทำงานร่วมกัน โดยการนำเอาปัจจัยทั้งหลายเบื้องต้นมาไว้ร่วมกันเพื่อขับเคลื่อนองค์การไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ

ความสำเร็จของการบริหาร ในการนำเอาปัจจัยในการบริหารมาดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายต่าง ๆ ขององค์การนั้น ผู้บริหารต่างก็มุ่งพยายามสร้างผลสำเร็จในการบริหารให้เกิดขึ้นใน 2 ทาง คือ ประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งใช้เป็นเครื่องมือในการวัดความสำเร็จของกิจการ

- ประสิทธิภาพ คือ ความสามารถในการสร้างผลสำเร็จออกมาโดยได้ผลงานที่มีคุณค่าสูงกว่าทรัพยากรที่ใช้ไป หรือเป็นการวัดอัตราส่วนของรายได้ต่อค่าใช้จ่าย
- ประสิทธิผล คือ การวัดว่าองค์การสามารถทำงานได้สำเร็จผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่

ระดับของการจัดการ ในมุมมองด้านการจัดการ Bridges & Roquemore (2002) ได้อธิบายระดับของการจัดการว่ามี 3 ระดับ คือ

1. ระดับเทคนิค (Technical Level) เป็นงานเกี่ยวกับการควบคุมดูแลการปฏิบัติงานของงานประจำวันทั้งหลาย และการปฏิบัติงานต่าง ๆ ที่จำเป็น เพื่อให้งานด้านการผลิตและการบริการเป็นไปโดยราบรื่นและมีประสิทธิภาพ การจัดการระดับนี้เรียกอีกอย่างว่า การจัดการระดับหัวหน้างาน (Supervisory Management)
2. ระดับการจัดการ (Managerial Level) เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการภายใน โดยการประสานให้กิจกรรมขององค์การกับหน่วยงานย่อยต่าง ๆ ที่กระจายกันอยู่ ให้เข้ากันได้ ชื่อเรียกของการจัดการระดับนี้ เรียกอีกอย่างได้ว่า การจัดการระดับกลาง (Middle Management)

3. ระดับสถาบัน (Institutional Level) เป็นงานระดับนโยบาย ได้แก่ การจัดทำแผนระยะยาว การกำหนดวัตถุประสงค์ขององค์กร การปรับวิสัยทัศน์องค์กรให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของชุมชน การจัดการในระดับนี้เรียกว่า การจัดการระดับสูง (Top Management)

ชนิดของผู้จัดการ ผู้จัดการมีชื่อเรียกแตกต่างกันตามลักษณะงาน ตามความจำเป็นของงาน หรือตามประเภทขององค์กร (สยามเอชอาร์ทีม, 2544) ได้แก่

1. ผู้จัดการฝ่ายสนับสนุนและผู้จัดการฝ่ายปฏิบัติ

- ผู้จัดการฝ่ายปฏิบัติ (Line Managers) คือผู้จัดการในสายงานที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการผลิต การขาย รวมตลอดจนถึงผลกำไรด้วย

- ผู้จัดการฝ่ายสนับสนุน (Staff Managers) หมายถึง ผู้จัดการในสายงานรองที่เป็นด้านเทคนิค วิชาการหรือสนับสนุนต่าง ๆ ซึ่งไม่ได้เกี่ยวข้องกับการผลิต การขายโดยตรง

2. ผู้จัดการตามหน้าที่งานและและผู้จัดการทั่วไป

- ผู้จัดการตามหน้าที่งาน (Functional Managers) เป็นผู้จัดการที่มีขอบเขตรับผิดชอบงานเฉพาะบางด้าน เช่น ด้านการเงิน การตลาด การผลิต เป็นต้น

- ผู้จัดการทั่วไป (General Managers) หมายถึง ผู้จัดการที่รับผิดชอบต่องานขององค์กรที่อยู่ยากกว่า โดยเป็นหน้าที่รวม ๆ เช่น ผู้จัดการทั่วไปของห้างสรรพสินค้า

3. ผู้จัดการกับผู้ประกอบการ ผู้ประกอบการ (Entrepreneur) ใช้เรียกบุคคลซึ่งเริ่มต้นธุรกิจใหม่ เป็นผู้ดำเนินการด้วยตนเองตั้งแต่แรกเริ่ม จึงถือว่าเป็นผู้บริหารหรือผู้จัดการด้วยในตัว

ทักษะในการจัดการ ผู้จัดการคือผู้ที่ผลักดันกิจกรรมต่าง ๆ ให้ดำเนินไปสู่เป้าหมายและให้งานประสบความสำเร็จ การจัดการเป็นเรื่องสลับซับซ้อนที่จำเป็นต้องมีความรู้ ความสามารถ และใช้ศิลปะเพื่อให้บุคคลในองค์กรปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์สูงสุด ด้วยเหตุนี้ผู้จัดการจึงต้องมีทั้งศาสตร์และศิลป์ รวมทั้งมีทักษะที่จำเป็นในการจัดการด้วย Bridges and Roquemore (2002) ได้กล่าวถึงทักษะที่ต้องใช้ในการจัดการไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. ทักษะทางด้านเทคนิค (Technical skill) หมายถึง ความชำนาญในการใช้อุปกรณ์ เครื่องมือ วิธีการและเทคนิคต่าง ๆ สำหรับปฏิบัติงานประเภทใดประเภทหนึ่ง โดยเฉพาะผู้บริหารระดับต้นจะต้องมีทักษะด้านเทคนิคมากกว่าผู้บริหารระดับกลางและระดับสูง เพราะผู้บริหารระดับต้นมักจะต้องให้คำแนะนำหรือฝึกอบรมช่างเทคนิคต่าง ๆ อยู่เสมอ หรือบางครั้งอาจจะต้องสาธิตการปฏิบัติงานให้แก่คนงานหรือลงมือปฏิบัติงานเองในบางกรณี

2. ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human skill) หมายถึง ความสามารถในการติดต่อกับผู้อื่น มีความชำนาญในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี สามารถจูงใจผู้อื่น สร้างความรู้สึกที่ดีและสร้างความ

จงรักภักดีดีต่อองค์กรให้เกิดขึ้นกับคนงาน ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์มีความจำเป็นสำหรับผู้บริหารทุกระดับ เพราะต้องสร้างความสัมพันธ์ทั้งผู้ที่อยู่เหนือกว่า ต่ำกว่า และบุคคลภายนอกอีกด้วย

3. ทักษะด้านความคิด หรือความคิดรวบยอด (Conceptual skill) เป็นความสามารถในการเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ได้รวดเร็วฉับไว เข้าใจขอบข่ายของงานอย่างแท้จริง เมื่อพบปัญหาสามารถแก้ไขและตัดสินใจได้อย่างรวดเร็วถูกต้อง มีความชำนาญในการวางแผน สั่งการ ควบคุม และสามารถสร้างสรรค์งานใหม่ ๆ ผู้บริหารระดับสูงมีความจำเป็นต้องมีทักษะด้านนี้มาก สำหรับผู้บริหารระดับกลางและระดับต้นอาจใช้ทักษะนี้น้อยลงตามลำดับ

ความเป็นศาสตร์และศิลป์ในการบริหารจัดการ ดังที่กล่าวข้างต้นว่า ในปัจจุบันคำว่าการบริหารและคำว่าการจัดการสามารถใช้เรียกแทนกันได้ ในบางครั้งจะพบว่ามีการใช้คำสองคำนี้อยู่ร่วมกันโดยใช่ว่าการบริหารจัดการ อย่างไรก็ตาม มีผู้มองการบริหารและการจัดการว่าเป็นศาสตร์หรือศิลป์ จากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่าการบริหารจัดการเป็นได้ทั้งศาสตร์และศิลป์ (สยาม เอชอาร์ทีม, 2544; Bridges & Roquemore, 2002)

- ศาสตร์ (Science) งานด้านการบริหารจัดการสามารถจัดหมวดหมู่เพื่อศึกษาได้ การบริหารจัดการเป็นศาสตร์เพราะมีองค์ความรู้มาอธิบายกระบวนการบริหารจัดการ โดยอ้างอิงถึงหลักของเหตุผลความเป็นจริง มีการศึกษาวิจัยถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ และมีการนำข้อค้นพบไปใช้เป็นหลักการ และทฤษฎีต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ทั้งยังมีการวิจัยปรับปรุงหลักการให้สอดคล้องกับความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ

- ศิลปะ (Art) การบริหารจัดการ เป็นทักษะที่ต้องอาศัยประสบการณ์และความชำนาญในการปฏิบัติ นักบริหารจัดการต้องมีศิลปะในการนำความรู้ด้านการบริหารจัดการในหลายรูปแบบหลายวิธีการมาประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่มีสภาพแวดล้อมแตกต่างกัน นักบริหารจัดการที่ดีต้องมีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ มีการตัดสินใจที่ถูกต้อง รวดเร็ว สามารถแก้ปัญหาทั้งเฉพาะหน้าและปัญหาระยะยาวได้ ต้องมีทักษะในการบริหารทรัพยากรที่มี ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่และอย่างยั่งยืน นักบริหารจัดการที่เก่งจึงต้องเป็นผู้ที่มีศิลปะในการบริหารจัดการ

แนวความคิดและทฤษฎีทางการจัดการ ในการศึกษาทางด้านการจัดการ มีการรวบรวมแนวคิดและทฤษฎีทางการจัดการไว้ 3 แนวคิดใหญ่ ๆ ได้แก่ แนวความคิดการจัดการสมัยเดิม แนวความคิดการจัดการแบบมนุษยสัมพันธ์ และแนวความคิดการจัดการแบบสมัยใหม่ (สยาม เอชอาร์ทีม, 2544)

1. แนวความคิดการจัดการสมัยเดิม เป็นแนวคิดที่นิยมใช้กันในอดีตซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในปัจจุบัน แบ่งเป็น

1.1 การจัดการที่มีหลักเกณฑ์ (Scientific Management) แนวความคิดการบริหารที่มีหลักเกณฑ์เกิดขึ้นในสมัยการปฏิวัติอุตสาหกรรมโดย Frederick W. Taylor บิดาแห่งการจัดการที่มีหลักเกณฑ์ Taylor เป็นผู้ต้นคิดในการวางหลักและทฤษฎีการจัดการขึ้นเป็นครั้งแรก จากการศึกษาการปฏิบัติงานด้านการผลิตในโรงงาน Taylor ได้ประกาศใช้หลักการต่าง ๆ (Principles) ที่เขาใช้ในการปฏิบัติงานหรือที่เรียกว่า การจัดการที่มีหลักเกณฑ์ (Scientific Management) เขาไม่เห็นด้วยกับวิธีการทำงานอย่างไม่มีหลักเกณฑ์ ของผู้บริหารในสมัยนั้น Taylor เชื่อว่าการกำหนดปริมาณงานให้แต่ละคนทำในระยะเวลาที่กำหนด ไม่เป็นการบีบบังคับต่อผู้ทำงานนั้น และการศึกษาเกี่ยวกับเวลาดังกล่าว เป็นวิธีที่ถูกต้องและมีหลักเกณฑ์มากที่สุด Taylor ได้ใช้วิธีการต่อไปนี้

- ก. ศึกษาเกี่ยวกับเวลาในการทำงานขึ้นหนึ่ง ๆ ด้วยวิธีการจับเวลา (Time)
- ข. ศึกษาการเคลื่อนไหว (Motion) ในการทำงานเพื่อปรับปรุงวิธีการทำงาน
- ค. แยกงานออกเป็นขั้นตอน เพื่อให้คนงานทำงานได้อย่างเต็มความสามารถ

จากการวิเคราะห์เวลาและการเคลื่อนไหวของ Taylor นั้น สาระสำคัญของแนวความคิด คือการเปลี่ยนความไม่มีประสิทธิภาพจากการปฏิบัติโดยไม่มีหลักเกณฑ์ มาเป็นความมีประสิทธิภาพ โดยใช้วิธีการจัดการที่มีหลักเกณฑ์ (Scientific Methods) โดยตัวผู้บริหารต้องเพิ่มความรับผิดชอบให้มากขึ้นกว่าเดิม Taylor ได้แนะนำให้มีการแยกงานทางด้านการวางแผนออกจากการกระทำหรืองานด้านปฏิบัติ และเสนอให้มีการจัดองค์การสำหรับการควบคุมขึ้นใหม่ โดยให้มีการจัดตำแหน่งหัวหน้างานตามหน้าที่ (Functional Foremanship) ขึ้น การจัดการที่มีหลักเกณฑ์ที่พัฒนาขึ้นมาโดย Taylor นี้ มีพื้นฐานอยู่ในหลักสำคัญ 4 ประการ คือ

ก. ต้องคิดค้นและกำหนดวิธีที่ดีที่สุด (One Best Way) สำหรับงานที่จะทำแต่ละอย่าง โดยมีหลักเกณฑ์ที่พิสูจน์มาแล้วว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดจริง ขณะเดียวกันต้องให้ค่าตอบแทนเพิ่มในส่วน of ผลผลิตที่สูงกว่าเกณฑ์เพื่อสร้างแรงจูงใจให้พนักงานด้วย

ข. ต้องมีการคัดและพัฒนาคน Taylor ให้ความสำคัญกับการจัดงานให้เหมาะสมกับคนงาน และได้เน้นถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการอบรมและฝึกสอนคนงานให้รู้จักวิธีทำงานที่ถูกต้องด้วย Taylor แนะนำว่าในการคัดเลือกคนงาน (Selection) จะต้องมีการพิจารณาเป็นพิเศษเพื่อให้ได้คนที่มีคุณสมบัติที่ดีที่สุดตรงตามงานที่จะให้ทำ

ค. ด้วยวิธีการพิจารณาอย่างรอบคอบ เกี่ยวกับวิธีทำงานควบคู่กับการพิจารณาคน Taylor เชื่อว่าคนงานจะไม่คัดค้านต่อวิธีทำงานใหม่ที่ได้กำหนดขึ้น เพราะโดยหลักเหตุผล คนงานทุกคนจะเห็นถึงโอกาสที่เขาจะได้รับรายได้ที่สูงขึ้นจากการทำงานที่ถูกวิธีที่จะส่งผลให้มีผลผลิตสูงขึ้น

ง. การประสานความร่วมมือกันระหว่างผู้บริหารและคนงาน Taylor เชื่อว่าฝ่ายบริหารควรจะได้ประสานงานอย่างใกล้ชิดกับพนักงานที่เป็นผู้ปฏิบัติงาน แต่จะต้องไม่ใช่โดยการไปลงมือปฏิบัติงานที่ควรจะเป็นงานของพนักงาน

จากหลักการต่าง ๆ ของ Taylor ข้างต้น จะเห็นได้ว่าวิธีการต่าง ๆ เป็นวิธีที่มีหลักเกณฑ์ตามหลักวิทยาศาสตร์ ทั้งในแง่ของการศึกษางาน การวิเคราะห์ การกำหนดมาตรฐานงานที่ต้องมีการทดลองและพิสูจน์ให้เห็นชัดเจนก่อน หลักวิธีทั้งหมดของ Taylor นี้ อาจกล่าวได้ว่าทำให้เกิดเป็นทฤษฎีการจัดการขึ้นมา เพราะได้มีสิ่งใหม่เกิดขึ้น คือ

ก. ได้มีปรัชญาใหม่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างคนและงาน ซึ่งเป็นความรู้ ความเข้าใจที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารงาน ความรู้ใหม่นี้หาใช่เป็นแต่เพียงเทคนิค หรือเครื่องมือย่อย ๆ ที่เอามาใช้ช่วยให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานเล็ก ๆ น้อย ๆ เท่านั้น แต่เป็นรากฐานของการเข้าใจถึงการจ้องค์การและการจัดการต่าง ๆ อย่างมากมายอีกด้วย

ข. บทบาทและภาระหน้าที่ซึ่ง Taylor ได้ลงมือค้นคว้าเอง และนำมาปฏิบัติในฐานะที่เป็นผู้บริหารแบบใหม่ที่ Taylor ค้นพบกลายเป็นข้อแนะนำว่า งานวางแผนเป็นงานที่ต้องแยกออกจากงานด้านปฏิบัติ และผู้บริหารต้องทำหน้าที่ในการวางแผนการทำงาน แต่ขณะเดียวกันงานด้านการปฏิบัติจะเป็นงานของพนักงาน

Taylor แนะนำว่า ผู้บริหารเป็นศูนย์กลางของปัญหาและความสำเร็จของกลุ่มในการคิดวิเคราะห์ ปรับปรุงและพัฒนาประสิทธิภาพของกลุ่มให้ดีขึ้น และมากขึ้นเรื่อย ๆ งานที่ผู้บริหารต้องทำนั้นเป็นงานอีกชนิดหนึ่ง คือ งานบริหาร ซึ่งเป็นงานที่ต้องแยกออกจากงานด้านการปฏิบัติงานบริหารถือเป็นภาระกิจและความรับผิดชอบโดยตรงของหัวหน้างานทุกคน ที่จะละทิ้งหรือปัดไปให้พนักงานไม่ได้

1.2 การจัดการตามหลักการจัดการทั่วไป (General Principles of Management) แนวความคิดของ Henri Fayol เชื่อว่า มีความเป็นไปได้ในการศึกษาศาสตร์ที่เกี่ยวกับการบริหาร (Administrative Sciences) ที่สามารถใช้ได้กับการบริหารทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นการบริหารงานอุตสาหกรรมหรืองานรัฐบาล Fayol ได้สรุปสาระสำคัญตามแนวความคิดของตนไว้ ดังนี้

1.2.1 หน้าที่ในการจัดการ (Management Functions) Fayol ได้อธิบายถึงกระบวนการจัดการงานว่า ประกอบด้วยหน้าที่ (Functions) ทางการจัดการ 5 ประการ คือ

- การวางแผน (Planning) หมายถึง ภาระหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องทำการคาดการณ์ล่วงหน้าถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะเกิดผลกระทบต่อกิจการ และกำหนดขึ้นเป็นแผนการปฏิบัติงานหรือวิถีทางที่จะปฏิบัติเอาไว้ เพื่อใช้เป็นแนวทางการทำงานในอนาคต

- การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง ภาระหน้าที่ซึ่งผู้บริหารต้องจัดให้มีโครงสร้างของงานต่าง ๆ และอำนาจหน้าที่ เพื่อให้เครื่องจักร สิ่งของและตัวคน อยู่ในส่วนประกอบที่เหมาะสม เพื่อให้งานขององค์การบรรลุผลสำเร็จได้

- การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) หมายถึง หน้าที่ในการมอบหมายงานต่าง ๆ ให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา โดยที่ผู้บริหารจะต้องกระทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี จะต้องมีความเข้าใจในงานที่ตนมอบหมายและใช้คนให้ถูกกับงานที่ได้มอบหมายให้ไปทำ

- การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง ภาระหน้าที่ที่จะต้องเชื่อมโยงงานของทุกคนหรือทุกฝ่ายให้เข้ากันได้ และกำกับให้ไปสู่จุดมุ่งหมายเดียวกัน

- การควบคุม (Controlling) หมายถึง ภาระหน้าที่ในการกำกับให้สามารถประกันได้ว่ากิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำไปนั้นสามารถเข้ากันได้กับแผนที่ได้วางไว้ตามเวลาที่กำหนด

ทั้ง 5 หน้าที่ซึ่ง Fayol ได้วิเคราะห์นี้ เป็นแนวทางที่ช่วยให้ผู้บริหารสามารถบริหารงานของตนให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

1.2.2 ผู้บริหารต้องมีความพร้อมทางร่างกาย จิตใจ ไหวพริบ ความรู้ เทคนิคการทำงาน และประสบการณ์ Fayol อธิบายว่าคุณสมบัติทางด้านเทคนิควิธีการทำงานนั้น สำคัญที่สุดในระดับพนักงาน แต่สำหรับระดับสูงขึ้นไปกว่านั้นความสามารถทางด้านบริหาร จะเพิ่มความสำคัญขึ้นตามลำดับ และมีความสำคัญมากที่สุดในระดับผู้บริหารชั้นสูงสุด (Top Executive) ควรมีการอบรม (Training) ให้ความรู้ทางด้านการบริหารจัดการควบคู่ไปกับความรู้ทางด้านเทคนิควิธีในการทำงาน

1.2.3 หลักการจัดการ (Management Principles) Fayol ได้วางหลักที่ใช้ในการจัดการไว้ 14 ข้อ ซึ่งใช้สำหรับเป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้บริหาร ดังนี้

1.2.3.1 อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ (Authority and Responsibility) อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่แยกจากกันมิได้ ผู้ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ออกคำสั่งได้นั้น ต้องมีความรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นนั้นด้วย

1.2.3.2 เอกภาพในการบังคับบัญชา (Unity of Command) หมายถึงพนักงานควรได้รับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียวเพื่อป้องกันมิให้เกิดความสับสนในคำสั่ง การปฏิบัติตามหลักข้อนี้ ช่วยขจัดข้อขัดแย้งระหว่างแผนก และระหว่างบุคคลในองค์การให้หมดไป

1.2.3.3 การมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน (Unity of Direction) กิจกรรมของกลุ่มที่มีเป้าหมายเดียวกัน ส่งผลให้การทำงานของแต่ละคนหรือแต่ละฝ่ายดำเนินไปในทิศทางเดียวกันและสอดคล้องกัน เป็นไปตามแผนงานที่กำหนดไว้

1.2.3.4 การทำงานตามสายงาน (Scalar Chain) การทำงานตามสายการ

บังคับบัญชาจากระดับบนมายังระดับล่าง ช่วยให้เกิดระเบียบในการส่งทอดข่าวสารข้อมูลระหว่างกัน และช่วยให้การทำงานเป็นไปอย่างมีระบบและมีขั้นตอน

1.2.3.5 การแบ่งงาน (Division of Work or Specialization) หมายถึงการแบ่งแยกงานกันตามความถนัด โดยไม่คำนึงถึงว่าจะจะเป็นงานด้านบริหารหรือด้านเทคนิค

1.2.3.6 ระเบียบวินัย (Discipline) เกิดจากการปฏิบัติตามข้อตกลงในการทำงาน โดยมุ่งที่จะก่อให้เกิดการเคารพ เชื่อฟัง และทำงานตามหน้าที่ด้วยความตั้งใจ โดยผู้บังคับบัญชาต้องเป็นตัวอย่างที่ดี และมีความยุติธรรม และจะต้องยึดถือเป็นหลักปฏิบัติอย่างคงเส้นคงวา

1.2.3.7 การถือประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว (Subordination of Individual to General Interest) หลักข้อนี้ระบุว่า ส่วนรวมย่อมสำคัญกว่าส่วนย่อยต่าง ๆ เพื่อให้สำเร็จผลตามเป้าหมายของกลุ่ม (องค์กร) นั้น ผลประโยชน์ส่วนตัวเสียของกลุ่มย่อมต้องสำคัญกว่าประโยชน์ส่วนตัว

1.2.3.8 การให้ผลประโยชน์ตอบแทน (Remuneration) ควรให้ผลประโยชน์ตอบแทนที่ยุติธรรม และเป็นที่ยอมรับทั้งฝ่ายลูกจ้างและนายจ้าง

1.2.3.9 การมีศูนย์กลางการบังคับบัญชา (Centralization) การมีศูนย์กลางการบังคับบัญชา เพื่อสามารถควบคุมดูแลงานส่วนต่าง ๆ ขององค์กรให้เป็นไปด้วยความถูกต้อง

1.2.3.10 ความมีระเบียบเรียบร้อย (Order) ความมีระเบียบและรู้ว่าตนอยู่ส่วนไหนของส่วนรวม คือหลักมูลฐานที่ใช้ในการจัดสิ่งของและตัวคนและการจัดองค์การ

1.2.3.11 ความเสมอภาค (Equity) ผู้บริหารต้องยึดถือความเอื้ออารี และความยุติธรรมเป็นหลักปฏิบัติต่อผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ทั้งนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งความจงรักภักดี และการอุทิศตนเพื่องาน

1.2.3.12 ความมีเสถียรภาพของการว่าจ้างทำงาน (Stability of Tenure) ทั้งผู้บริหารและคนงานต้องใช้เวลาระยะหนึ่ง เพื่อเรียนรู้งานจนทำงานได้ดี การที่คนเข้าออกมากย่อมเป็นสาเหตุให้ต้องสิ้นเปลือง และเป็นผลของการบริหารงานที่ไม่มีประสิทธิภาพ

1.2.3.13 ความคิดริเริ่ม (Initiative) ผู้บังคับบัญชาควรเปิดโอกาสให้ผู้ผู้น้อยได้ใช้ความคิดริเริ่มของตนบ้าง

1.2.3.14 ความสามัคคี (Esprit de Corps) มนุษย์มีความจำเป็นที่ต้องทำงานเป็นกลุ่มเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Teamwork) การติดต่อสื่อสาร (Communication) ที่ดีทำให้เกิดการทำงานที่ดี

หลักการของ Taylor และ Fayol เป็นหลักที่สามารถนำมาใช้ปฏิบัติได้จนถึงปัจจุบัน ผลงานที่ Taylor และ Fayol ได้คิดค้นขึ้น มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนซึ่งกันและกัน นักบริหารทั้งสอง ต่างมีความเชื่อตรงกันว่า หากมีการจัดการด้านบุคคลและทรัพยากรที่มีอยู่อย่างถูกต้องแล้ว จะเป็นกุญแจนำไปสู่ความสำเร็จได้ ข้อแตกต่างแต่ไม่เป็นการขัดแย้งกันคือ Taylor ใช้วิธีพิจารณาจากระดับปฏิบัติการหรือระดับล่าง ส่วน Fayol ค้นคว้าหลักทฤษฎี จากตำแหน่งงานบริหารในระดับสูง

2. แนวความคิดการจัดการแบบมนุษยสัมพันธ์ แนวคิดนี้เกิดจากความสนใจที่จะเข้าใจในตัวคนงานและความต้องการต่าง ๆ ของคนงานมีมากขึ้น ทำให้เกิดแนวคิดเรื่องของมนุษยสัมพันธ์ โดยเฉพาะการศึกษาที่โรงงาน Hawthorne ที่เรียกว่า Hawthorn Study ซึ่งมีขึ้นที่บริษัท Western Electric Company ในชิคาโก ระหว่างปี ค.ศ. 1927-1932 การทดลองดังกล่าวกระทำภายใต้ความควบคุมของ Elton Mayo นักจิตวิทยาจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด การศึกษาดังกล่าวเริ่มต้นด้วยการสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) กับ ประสิทธิภาพในการทำงาน (Productivity) สภาพแวดล้อมทางกายภาพในที่ทำงาน ถูกกำหนดขึ้นโดยปัจจัยต่อไปนี้

- ความเข้มของแสงสว่าง
- ระดับของอุณหภูมิ
- เสียงในทางกายภาพในการทำงานอื่น ๆ

ผลจากการทดลองสรุปได้ว่า ปทัสถานทางสังคมของกลุ่ม (Social Norm of Group) หรือ ข้อตกลงเบื้องต้นในการทำงาน เป็นกุญแจสำคัญในการตัดสินใจพฤติกรรมในการทำงานของกลุ่ม การตัดปัจจัยที่เกี่ยวกับปทัสถานทางสังคมของกลุ่มออกไปจากระบบการบริหารองค์การ เป็นผลทำให้ไม่สามารถบริหารองค์การให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดได้ Elton Mayo ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานด้วยกันเอง หรือระหว่างกลุ่มของพนักงานในการเพิ่มผลผลิตในองค์การ การมีการติดต่ออย่างเปิดเผยระหว่างหัวหน้างานกับลูกน้อง การให้โอกาสผู้ใต้บังคับบัญชาเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การให้ความสำคัญและเอาใจใส่ดูแลผู้ปฏิบัติงานทุกระดับ และให้ความเป็นกันเองกับพนักงาน ย่อมทำให้มีผลงานเพิ่มขึ้น แนวความคิดของ Mayo จากการทดลองที่ Hawthorn สามารถสรุปได้ 5 ประการ คือ

ก. ปทัสถานทางสังคม (ข้อตกลงเบื้องต้นในการทำงาน) คนงานที่สามารถปรับตัวเข้ากับกฎเกณฑ์อย่างไม่เป็นทางการของกลุ่มคนงานด้วยกัน จะมีความสบายใจและเพิ่มผลผลิต มากกว่าคนงานที่ไม่พยายามปฏิบัติหรือปรับตัวเข้ากับกฎเกณฑ์ที่กลุ่มปฏิบัติกัน กฎเกณฑ์เหล่านี้ตกลงกันเองและยึดถือกันภายในกลุ่ม และยังผลให้คนงานมีความรู้สึกว่าคุณเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม

ข. พฤติกรรมของกลุ่มมีอิทธิพลสูงใจและสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมของแต่ละบุคคลได้ และกลุ่มย่อมมีอำนาจต่อรองกับฝ่ายบริหาร โดยอาจจะเพิ่มผลผลิตหรือลดผลผลิตก็ได้

ค. การให้รางวัล และการลงโทษของสังคมในหมู่คนงานด้วยกัน เช่น การได้รับความเห็นอกเห็นใจจากกลุ่ม การให้ความนับถือและความจงรักภักดีต่อกลุ่ม และการให้การยอมรับของกลุ่มต่อแต่ละบุคคล มีอิทธิพลต่อพนักงานมากกว่าการได้รับรางวัลหรือการได้รับความยอมรับจากฝ่ายบริหาร

ง. การควบคุมบังคับบัญชาจะมีประสิทธิภาพมากที่สุด ถ้าฝ่ายบริหารปรึกษากลุ่มและหัวหน้าของกลุ่มที่ไม่เป็นทางการนี้ การปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายกระบวนการมนุษยสัมพันธ์ต้องการให้ผู้บังคับบัญชาเป็นผู้ที่มีอรรถาศัยดี เป็นนักฟังที่ดี ไม่ทำตัวเป็นเจ้านาย ต้องให้ข้อคิดแล้วให้พนักงานตัดสินใจ ไม่เป็นผู้ตัดสินใจปัญหาเสียเอง กระบวนการมนุษยสัมพันธ์เชื่อว่าการสื่อข้อความอย่างมีประสิทธิภาพประกอบกับการให้โอกาสพนักงานเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเป็นหนทางที่ดีที่สุดในการควบคุมบังคับบัญชาที่มีประสิทธิภาพ

จ. การบริหารแบบประชาธิปไตย พนักงานจะทำงานได้ดี หากพนักงานได้จัดการงานที่เขารับผิดชอบเอง โดยมีการควบคุมน้อยที่สุดจากผู้บริหารหลังจากที่ได้มีการปรึกษาร่วมกันแล้ว

Mayo เชื่อว่าหากได้นำวิธีการทางมนุษยสัมพันธ์ไปใช้ให้ถูกต้องแล้วจะทำให้บรรยากาศในองค์กรอำนวยให้ทุกฝ่ายเข้ากันได้เป็นอย่างดีที่สุด พนักงานจะมีความพอใจสูงขึ้น และกำลังความสามารถทางการผลิตก็จะเพิ่มมากขึ้นด้วย ผลการทดลองนี้ ได้ชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลสำคัญของกลุ่มทางสังคมภายในองค์กรที่เกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งมีพื้นฐานมาจากความรู้สึก (Sentiments) ที่เป็นเรื่องราวทางจิตใจของพนักงาน และความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างพนักงานด้วยกัน แนวความคิดที่เป็นข้อเท็จจริงที่ได้จากการค้นพบ 2 ประการ คือ

ก. พฤติกรรมของพนักงานสามารถส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมได้ทั้งสองทาง คือ ทั้งต่อสภาพทางกายภาพ (Physical Environment) และต่อสภาพแวดล้อมทางสังคม สภาพเหล่านี้คืออิทธิพลของกลุ่มไม่เป็นทางการ (Informal Group) ได้แก่ การยอมรับในฐานะของตัวบุคคล และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

ข. จากความเข้าใจว่า มนุษย์มีพฤติกรรมเป็นไปตามเหตุผลนั้น ข้อเท็จจริงที่เป็นความรู้ใหม่คือ มนุษย์ไม่ได้มีพฤติกรรมไปตามเหตุผล แต่มีพฤติกรรมไปตามอารมณ์ ความนึกคิด ความชอบ ความพอใจของตน รวมทั้งความอบอุ่นใจและความสนุกสนานในการทำงานด้วย

จากการค้นพบดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่า แท้ที่จริงแล้วพฤติกรรมตามหน้าที่งานที่จัดไว้ให้ นั้น จะไม่เป็นเหตุผลด้วยการตอบแทนด้วยเงินเพียงอย่างเดียว เพราะนอกเหนือจากการทำงานเพื่อเงินแล้ว พนักงานยังมีความต้องการทางจิตใจที่ต้องการตอบสนองอยู่ด้วย

การค้นคว้าของนักมนุษยสัมพันธ์ในระยะแรกนั้น มุ่งสนใจศึกษาเฉพาะความพอใจของพนักงานและขวัญของพนักงานเท่านั้น จึงเป็นข้อสมมุติฐานที่ถูกต้องได้ว่า การที่พนักงานมีขวัญสูง ผลผลิตอาจไม่สูงตามไปด้วยเนื่องจากการวิจัยในระยะต่อมาพบว่า ผลผลิตต่าง ๆ แม้จะมีความสัมพันธ์อยู่บ้างกับขวัญของพนักงาน แต่ขณะเดียวกันยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่สำคัญกว่า เช่น วินัย (Discipline) และการควบคุม (Control) เป็นต้น ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มักจะมีอิทธิพลอย่างมากด้วย และด้วยความเข้าใจข้างต้นนี้เองที่ชี้ให้เห็นว่า การให้ความสำคัญเรื่องมนุษยสัมพันธ์ โดยใช้วิธีการจูงใจ โดยไม่มีขอบเขตเพื่อให้พนักงานมีขวัญสูงนั้น ไม่ก่อให้เกิดผลผลิตที่สูงขึ้นเสมอไป ดังนั้นนอกจากผู้บริหารจะใช้กระบวนการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับพนักงานแล้ว ยังควรเลือกใช้วิธีการควบคุมที่เหมาะสม และมีการสร้างระเบียบวินัยให้พนักงาน ควบคู่กันไปด้วย

การจัดการโดยวิธีการเชิงพฤติกรรมศาสตร์ (Behavioral Approach to Management) จากวิธีการแบบมนุษยสัมพันธ์ที่ยังไม่รัดกุม ทำให้นักวิชาการในสมัยต่อมา พยายามเรียกวิธีการตามแนวความคิดนี้ใหม่ว่า การจัดการโดยวิธีการเชิงพฤติกรรมศาสตร์ ซึ่งถือเป็นการศึกษาการจัดการองค์การในแนวใหม่ จึงมีชื่อเรียกว่า ทฤษฎีคลาสสิกใหม่ (New Classical Theory) การศึกษาเชิงพฤติกรรมให้ข้อคิดเห็นว่า ความต้องการทางอารมณ์และร่างกายของมนุษย์ประกอบเป็นพื้นฐานขององค์การ ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้เองจากการรวมตัวของมนุษย์ ซึ่งมีความต้องการผลประโยชน์หรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน นอกจากนี้ พฤติกรรมศาสตร์อาศัยวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยา จิตวิทยาสังคม และมนุษย์วิทยา และดึงความสนใจต่อองค์การ โดยทั้งหมด เช่นเดียวกับกับพิจารณาพฤติกรรมของแต่ละบุคคลและกลุ่มภายในองค์การนั้น จุดเริ่มต้นของการศึกษาองค์การตามแนวพฤติกรรมศาสตร์ นักทฤษฎีองค์การสมัยใหม่ หรือนักพฤติกรรมศาสตร์ เชื่อว่ามนุษย์ไม่เพียงแต่เป็นสัตว์เศรษฐกิจ มนุษย์ยังมีความต้องการทางสังคม มีความต้องการส่วนตัว และมีเป้าหมายที่แตกต่างกัน ในการเข้ามาอยู่ร่วมกันในองค์การ การใช้ปัจจัยทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวเป็นเครื่องจูงใจ จึงไม่ทำให้เกิดประสิทธิภาพ เพื่อที่จะบำบัดความต้องการที่แตกต่างกันของมนุษย์ อันจะเป็นผลนำไปสู่ความพอใจในการทำงาน นำมาซึ่งความจงรักภักดีและความรู้สึกที่ตนเองเสมือนเป็นส่วนหนึ่งขององค์การ การศึกษาของนักทฤษฎีองค์การสมัยใหม่ นำโดย Hugo Munsterberg ชาวเยอรมัน จึงมุ่งสนใจในรายละเอียดและคุณสมบัติของปัจจัยต่อไปนี้

ก. **ลักษณะเฉพาะของบุคคล (The Individual)** นักทฤษฎีองค์การสมัยใหม่มีสมมุติฐานในการศึกษาว่า มนุษย์มีความแตกต่างกันในพฤติกรรมเป็นพื้นฐาน การศึกษาพวกเขาจึงเป็นไปเพื่อพิสูจน์และสนับสนุนสมมุติฐานดังกล่าว เช่น การศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการอบรมเลี้ยงดูของมนุษย์ (Socialization) เพื่อชี้ให้เห็นว่ามนุษย์มีพฤติกรรมที่แตกต่างกันเพราะ การอบรมเลี้ยงดูในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ปัจจัยที่ทำให้บุคคลมีพฤติกรรมที่แตกต่างกันออกไป คือ

- บุคลิกภาพ (Personality) ลักษณะของรูปร่างหน้าตา กิริยาท่าทาง คำพูด มารยาท
- การรับรู้ (Perception) การแปลความหมายของสิ่งที่ได้พบเห็น ผ่านกระบวนการภายในจิตใจ เช่น ความสำนึก ความนึกคิด ความเชื่อ และประสบการณ์ของแต่ละคน
- เจตคติ (Attitude) ความรู้สึกพอใจของแต่ละคน ซึ่งเป็นผลมาจากการเรียนรู้ ประสบการณ์ ความนึกคิด และความเชื่อของแต่ละบุคคลในเรื่องต่าง ๆ แตกต่างกันไป
- ความต้องการของบุคคล (Needs)

ข. สมมติฐานเกี่ยวกับลักษณะทางธรรมชาติของมนุษย์ ผลของการศึกษาที่ Hawthorne และผลการศึกษาถึงลักษณะและทางธรรมชาติของบุคคล ทำให้นักทฤษฎีองค์การสมัยใหม่เชื่อมั่นว่า มนุษย์มีความแตกต่างกัน และความแตกต่างดังกล่าวบางส่วนถูกกำหนดขึ้นโดยธรรมชาติ และบางส่วนถูกขบวนการอบรมเลี้ยงดู เมื่อนักทฤษฎีองค์การสมัยใหม่ต้องการที่จะสร้างรูปแบบในการบริหาร เช่น การกำหนดลักษณะของสายการบังคับบัญชา การใช้ระบบการจูงใจ และลักษณะของผู้นำในองค์การ เป็นต้น การศึกษาเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ของ McGregor ซึ่งชี้ให้เห็นถึงลักษณะทางธรรมชาติของมนุษย์ในลักษณะที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนเป็น 2 รูปแบบ ซึ่งเขาแบ่งแยกเป็นรูปแบบของทฤษฎี X และรูปแบบของทฤษฎี Y

ธรรมชาติของมนุษย์ตามทฤษฎี X

- มนุษย์ส่วนใหญ่มีนิสัยไม่ชอบทำงาน และพยายามหลีกเลี่ยงงานเมื่อมีโอกาส
- เมื่อมนุษย์ไม่ชอบที่จะทำงาน ดังนั้นการที่จะให้มนุษย์ทำงานจึงต้องใช้วิธีการบังคับควบคุม ตั้การและนำบทลงโทษมาใช้ ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายขององค์การ
- มนุษย์ส่วนใหญ่ชอบที่จะถูกบังคับควบคุม พยายามหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบ มีความกระตือรือร้นในการทำงานเพียงเล็กน้อย และต้องการมีความมั่นคงในการทำงาน

ธรรมชาติของมนุษย์ตามทฤษฎี Y

- การออกกำลังและการใช้สมองในการทำงานเป็นเรื่องธรรมดาเหมือนกับการเล่นหรือพักผ่อน มนุษย์โดยส่วนใหญ่มีนิสัยชอบที่จะทำงาน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขในการทำงาน ซึ่งอาจนำมาซึ่งความพอใจและอาจเป็นเหตุให้ได้รับโทษก็ได้
- การบังคับควบคุมและการลงโทษ ไม่ใช่วิธีการเพียงแบบเดียวที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ขึ้นได้ มนุษย์ต้องการที่จะทำงานด้วยตัวเองตามที่ได้รับมอบหมายมา
- การให้รางวัลตามความสำเร็จของงาน จะช่วยสร้างความผูกพันต่อองค์การและนำมาซึ่งความสำเร็จขององค์การในที่สุด
- ภายใต้อารมณ์ที่เหมาะสม มนุษย์ต้องการที่จะมีความรับผิดชอบต่องานและยังสามารถแสวงหาความรับผิดชอบเพิ่มขึ้นอีกด้วย

- มนุษย์ต้องการแสดงความสามารถในการปฏิบัติงาน และต้องการเผยแพร่ความคิดสร้างสรรค์ ในอันที่จะแก้ไขปัญหาขององค์การให้กับผู้ร่วมงานทุก ๆ คน ได้รับรู้
- ภายใต้งานในการปฏิบัติงานจริง ๆ มนุษย์มีโอกาสดแสดงความสามารถได้เพียงบางส่วนเท่านั้น

การศึกษาถึงลักษณะทางธรรมชาติของมนุษย์ตามทฤษฎี Y ทำให้เกิดการบริหารงานแบบประชาธิปไตย หรือแบบที่เน้นการเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการบริหารงาน (Participate Management) ทฤษฎี Y มองในด้านดี และเชื่อว่ามนุษย์มีลักษณะทั้ง 6 ประการ ที่กล่าวมาโดยกำเนิด ส่วนทฤษฎี X มองในด้านไม่ดี ต้องใช้การบริหารแบบเผด็จการต้องการผู้นำแบบเผด็จการ และการจัดองค์การในลักษณะแบบดั้งเดิม

ค. พฤติกรรมของกลุ่มในองค์การ (Group Behavior) การศึกษาถึง พฤติกรรมของกลุ่มในองค์การ เกี่ยวข้องกับการศึกษาถึงลักษณะการเกิดของกลุ่ม วิธีการพัฒนากลุ่ม ปทัสถานของกลุ่ม ค่านิยมของกลุ่ม อิทธิพลของกลุ่มต่อบุคคลที่อยู่ภายใต้้องค์การ และต่อการบริหารงานขององค์การ นอกจากนี้ยังศึกษาถึงบทบาท (Role) และสถานะภาพ (Status) ของสมาชิกกลุ่ม ว่าลักษณะดังกล่าว มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของกลุ่มและพฤติกรรมของบุคคล รวมทั้งการบริหารงานขององค์การ เพียงใด ซึ่งพิจารณาถึงคุณลักษณะของกลุ่ม แยกได้ 2 ลักษณะ คือ

- กลุ่มที่เป็นทางการ หมายถึง กลุ่มที่กำหนดขึ้น โดยโครงสร้างขององค์การและมีกฎเกณฑ์ระบบการบังคับบัญชาเป็นไปตามระบบขององค์การที่เป็นทางการ
- กลุ่มที่ไม่เป็นทางการ หมายถึง กลุ่มที่เกิดจากการรวมตัวกันของปัจเจกบุคคลโดยอาศัยพื้นฐานทางด้านผลประโยชน์และความเป็นเพื่อน

ง. การจูงใจในการทำงาน (Motivation Factors) นักทฤษฎีองค์การสมัยใหม่มีสมมติฐานในการจูงใจว่า ความสุขและความพึงพอใจของลูกจ้างจะนำมาซึ่งการทำงานที่มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น การศึกษาถึงความต้องการที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของมนุษย์ทำให้นักทฤษฎีองค์การสมัยใหม่เชื่อว่ามนุษย์จะมีความสุขและความพึงพอใจมากยิ่งขึ้นเมื่อความต้องการของเขาเหล่านั้นได้รับการสนองตอบ การศึกษาถึงความต้องการที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของมนุษย์ เรียกว่า เป็นการจูงใจโดยพิจารณาจากปัจจัยภายใน (Internal Motivation) ซึ่งการศึกษาในรายละเอียดเกี่ยวพันกันกับเรื่องราวของแต่ละบุคคล และลักษณะทางธรรมชาติของมนุษย์และได้ศึกษาถึงปัจจัยภายนอกที่ผลกระทบต่อการทำงาน (External Motivation) เช่น การศึกษาถึงสภาพการทำงานและลักษณะทั่วไปภายในองค์การที่สามารถก่อให้เกิดแรงจูงใจขึ้นได้

ทฤษฎีการจูงใจของ Herzberg (Herzberg's Motivation-Hygiene Theory) ระบบการทำงานในองค์การนั้นมีปัจจัยอยู่ 2 จำพวก ที่มีส่วนสร้างความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจให้กับ

พนักงาน ปัจจัยชนิดแรกเรียกว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจ (Motivator Factors) ส่วนปัจจัยชนิดที่ 2 เรียกว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความไม่พึงพอใจ (Hygiene Factors)

ก. ปัจจัยที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจ (Motivator Factors) หมายถึง ปัจจัยที่เมื่อพนักงานในองค์กรได้รับการตอบสนองแล้ว จะสร้างความพึงพอใจให้กับพนักงาน และเป็นผลทำให้เกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ ปัจจัยจำพวกนี้ ได้แก่

- ความสำเร็จในหน้าที่การงาน (Achievement)
- ความยอมรับนับถือจากผู้ร่วมงาน (Recognition)
- ลักษณะของงาน (Work Itself)
- ความรับผิดชอบ (Responsibility)
- ความก้าวหน้าในการงาน (Advancement)
- การเติบโตของแต่ละบุคคล

ข. ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความไม่พึงพอใจ (Hygiene Factors) หมายถึง ปัจจัยที่เมื่อพนักงานในองค์กรไม่ได้รับการตอบสนองแล้วจะสร้างให้เกิดความไม่พึงพอใจในการปฏิบัติงานขึ้นได้ แม้จะเพิ่มปัจจัยจำพวกนี้ก็ไม่เป็นผลทำให้พนักงานมีความพึงพอใจ และกระตือรือร้นที่จะทำงานอย่างมีประสิทธิภาพในระยะยาวขึ้นได้ ปัจจัยจำพวกนี้ ได้แก่

- นโยบายและการบริหารงาน (Policy and Administration)
- เทคนิคและการควบคุมงาน (Supervision Technical)
- เงินเดือน (Salary) ฐานะ ความมั่นคง
- ความสัมพันธ์ภายในต่อผู้บังคับบัญชา (Internal Relations-Supervision)
- สภาพการทำงาน (Working Conditions)
- เรื่องราวส่วนตัว

แนวทางการศึกษาของพฤติกรรมศาสตร์ คือ การพยายามเพิ่มประสิทธิภาพองค์กร โดยการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารทรัพยากรมนุษย์ แต่อย่างไรก็ตาม เทคนิคของการปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงาน จะสามารถนำไปใช้ได้เหมาะสมกับบางคน และในบางสถานการณ์เท่านั้น และไม่อาจเป็นวิธีที่ดีที่สุดที่จะนำไปใช้ทั่วไปทุกแห่งทุกสถานการณ์ ด้วยเหตุนี้เอง จึงเป็นที่ยอมรับกันในบรรดานักพฤติกรรมศาสตร์ว่า การเข้าใจสถานการณ์ นับว่าเป็นเรื่องจำเป็นยิ่ง ที่จะมีส่วนต่อการบริหารงานของนักบริหาร

3. แนวความคิดการจัดการสมัยใหม่ หลังจากทฤษฎีการจัดการแบบมนุษย์สัมพันธ์ ได้ปรากฏชัดจากความสำเร็จในศาสตร์แขนงสำคัญ คือ พฤติกรรมศาสตร์ที่เป็นเครื่องมือเข้ามาช่วยศึกษาและการวางหลักการ การวิเคราะห์พฤติกรรมในแง่ต่าง ๆ ทั้งพฤติกรรมของมนุษย์ที่เป็น

รายบุคคล รายกลุ่ม และพฤติกรรมขององค์กรแล้ว การค้นคว้าศึกษาเพื่อหาทฤษฎีใหม่ ๆ ดำเนินต่อเนื่องมาเป็นลำดับ จนถึงปัจจุบันการทฤษฎีใหม่มักยังคงเป็นความพยายามอยู่ และแม้จะยังไม่สามารถมีทฤษฎีใหม่ที่ชัดเจนแตกต่างจากเดิมออกมาก็ตาม การศึกษาค้นคว้าวิธีการจัดการตามแนวใหม่ ๆ ได้ปรากฏขึ้นมาหลายวิธีด้วยกัน เพียงแต่สิ่งที่เป็นวิธีการที่คิดค้นใหม่นั้น ในที่สุดก็คงเป็นเพียงวิธีการอย่างหนึ่งที่ยังไม่อาจถือเป็นทฤษฎีใหม่ กล่าวคือ บางกรณีก็เป็นเพียงเทคนิค (Techniques) ซึ่งเป็นวิธีดำเนินการต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานหรือเป็นเครื่องมือช่วยที่จะให้สามารถทำงานบางอย่าง หรือแก้ไขปัญหาบางอย่างให้เสร็จสิ้นลงไปได้ เช่น เทคนิคการตัดสินใจเชิงปริมาณ ที่อาศัยเทคนิคทางคณิตศาสตร์ เป็นต้น การคิดค้นที่เพิ่มเติมสิ่งใหม่จนถึงปัจจุบันยังคงมีขึ้นต่อเนื่องเนื่องจากในโลกธุรกิจมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและตลอดเวลา ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ ในยุคปัจจุบันองค์กรธุรกิจสมัยใหม่ต่าง ๆ ล้วนพยายามปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงนี้ด้วย

สยามเอชอาร์ทีม (2544) ได้อธิบายถึงวิธีการจัดการสมัยใหม่ที่มีชื่อเรียกตามวิธีการจัดการ 3 แบบ ได้แก่ แบบการตัดสินใจ แบบแนวความคิดเชิงระบบ และแบบตามสถานการณ์

3.1 แบบการตัดสินใจ (Decisional Approach) ในขณะที่วิชาพฤติกรรมศาสตร์กำลังเจริญขึ้น ศาสตร์วิชาการที่ค่อนข้างจะเป็นศาสตร์เอกเทศอันใหม่ได้พัฒนาขึ้น เพื่อใช้การศึกษาวิชาการบริหาร โดยหันมาสนใจศึกษาในเชิงของการพิจารณาเพื่อการตัดสินใจต่าง ๆ แทน เพราะกระบวนการตัดสินใจนับเป็นสิ่งสำคัญของผู้บริหาร ดังนั้นผู้บริหารทั้งหลายจึงไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงจากการตัดสินใจได้ กระบวนการจัดการแบบการตัดสินใจ แบ่งขั้นตอนออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

- พยายามกลั่นกรองเรื่องราวต่าง ๆ (Intelligence Activity) เป็นการรวบรวมข้อมูลสภาพแวดล้อม ๆ ล ๆ ที่จำเป็นจะต้องพิจารณาในการตัดสินใจ
- การคิดค้นและพัฒนา (Design Activity) คือ การวิเคราะห์แนวทางวิธีการต่าง ๆ ที่สามารถดำเนินการได้เกี่ยวกับปัญหานั้น ๆ วางแผนกลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาที่กำลังพิจารณาอยู่
- การตัดสินใจเลือกทางเลือก (Choice Activity) โดยพิจารณาจากขั้นที่ 2 ว่าทางเลือกใดเป็นทางเลือกที่ดีที่สุด พอใจที่สุดหรือให้ผลตอบแทนมากที่สุด การจัดการแบบการตัดสินใจ เมื่อเปรียบเทียบกับวิธีอื่นแล้ว จะเห็นข้อแตกต่างที่สำคัญคือ การศึกษาตามแบบนี้ได้มีการใช้เครื่องมือสมัยใหม่คือ มีการนำการวิเคราะห์เชิงปริมาณมาใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจด้วย การตัดสินใจของผู้บริหารแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ
- การตัดสินใจในด้านองค์การและส่วนตัว

- การตัดสินใจในงานหลัก และงานประจำ
- การตัดสินใจที่ได้กำหนดไว้ล่วงหน้า และมีได้กำหนดไว้ล่วงหน้า

3.2 แบบแนวความคิดเชิงระบบ (System Approach) แนวความคิดเชิงระบบมีความเชื่อว่า การจัดการมีลักษณะต่อเนื่องกันและสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน รวมทั้งต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ความสำเร็จในการจัดการขององค์การขึ้นอยู่กับจัดการของทั้งระบบมิใช่ส่วนใดส่วนหนึ่ง ทฤษฎีระบบ (Systems theory) จัดเป็นสาขาวิชาเกิดขึ้นช่วงปลายทศวรรษที่ 20 ทฤษฎีระบบเป็นสาขาวิชาที่พัฒนาขึ้น โดยอาศัยแนวความคิดหลายสาขา โดยทำแนวคิดจากหลายสาขาวิชามาประยุกต์ผสมผสานสร้างเป็นทฤษฎีระบบขึ้นมา ระบบ หมายถึง ส่วนประกอบต่าง ๆ ซึ่งประกอบกันขึ้นมาเป็นหนึ่งเดียว มีความสัมพันธ์กันในทางหนึ่งทางใดรวมกลุ่มอยู่ด้วยกัน กระทำเพื่อความสำเร็จตามที่กลุ่มต้องการ การเคลื่อนไหวในส่วนหนึ่งจะมีปฏิริยากระทบต่อส่วนอื่น ๆ ด้วย ส่วนประกอบแต่ละส่วนก็เป็นระบบย่อยในตัวของมันเอง เช่น องค์การเป็นระบบซึ่งประกอบไปด้วยฝ่ายการผลิต ฝ่ายการตลาด และฝ่ายการเงิน ฯลฯ ในขณะเดียวกัน ที่ฝ่ายต่าง ๆ ก็เป็นระบบซึ่งประกอบด้วยระบบย่อยลงไปอีกคือ ประกอบไปด้วยงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงใดที่เกิดขึ้นในส่วนหนึ่งของระบบย่อยมีผลกระทบต่อเนื่องกันไปเป็นลูกโซ่ หรืออาจกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า ระบบคือกลุ่มของส่วนที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกัน จากการพิจารณากิจกรรมในรูปของระบบจึงหมายความว่า กิจกรรมหนึ่ง ๆ อาจเป็นผลมาจากกิจกรรมย่อย ๆ หลาย ๆ กิจกรรมรวมกันก็ได้

คุณลักษณะของระบบ ประกอบด้วย

- ส่วนต่าง ๆ ของระบบอยู่ในสถานะที่เคลื่อนไหวได้ โดยเหตุที่สิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในโลกนี้ ไม่ว่าจะเป็สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติหรือที่มนุษย์สร้างขึ้น แต่ละสิ่งต่างก็มีคุณสมบัติและมีกำลังความสามารถของมัน
 - การเคลื่อนไหวหรือแสดงออกของส่วนต่าง ๆ จะมีปฏิริยากระทบต่อกันเสมอ เมื่อสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้รวมตัวอยู่ด้วยกัน การเคลื่อนไหวหรือการแสดงออกของแต่ละส่วนย่อมก่อให้เกิดปฏิริยากระทบและตอบโต้ซึ่งกันและกัน
 - ในระบบหนึ่ง ๆ จะประกอบด้วยระบบย่อยต่าง ๆ (Subsystems) และภายในระบบย่อยอาจประกอบด้วยระบบย่อยลงไปอีกได้
 - การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในส่วนหนึ่งส่วนใดของระบบ ย่อมมีผลกระทบต่อเนื่องกันเป็นลูกโซ่ (Chain of Effects) หรืออาจกล่าวได้ว่า การเปลี่ยนแปลงของระบบย่อยอันใดอันหนึ่ง ย่อมสามารถทำให้กระทบถึงระบบที่ใหญ่กว่าได้ด้วยเช่นกัน

ในองค์การหากนำแนวคิดระบบเข้ามาใช้ศึกษาแล้วจะให้เห็นว่า องค์การเปรียบเสมือนเป็นระบบหนึ่งซึ่งทำหน้าที่แปรสภาพ (Transformation System) โดยนำเอาทรัพยากรต่าง ๆ เช่น ตัวบุคคล วัตถุดิบ เงินทุน และความรู้ รวมทั้งข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ เข้าสู่องค์การซึ่งเรียกว่าการนำเข้า (Inputs) จากนั้นองค์การจะทำหน้าที่แปรสภาพสิ่งที่นำเข้าเหล่านี้ ให้ออกผลมาในรูปของสิ่งต่าง ๆ ที่ส่งออก (Outputs) ไปสู่ผู้นอกระบบขององค์การในรูปของสินค้า บริการ และผลตอบแทนในรูปต่าง ๆ ทั้งที่เป็นตัวเงินและความพอใจที่จะให้แก่สมาชิกผู้มีส่วนร่วม ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการรวมกันเข้าดังกล่าว ภายในระบบขององค์การนี้เอง จะประกอบด้วยระบบย่อยต่าง ๆ ซึ่งต่างฝ่ายต่างทำหน้าที่แปรสภาพทรัพยากร จนกระทั่งเป็นสินค้าและบริการต่าง ๆ ระบบย่อยเหล่านี้ก็คือ ระบบการผลิต ระบบการเงิน ระบบการตลาด และอื่น ๆ เช่น ระบบการบริหารงานบุคคล ระบบการค้นคว้าวิจัยและพัฒนา เป็นต้น วิธีการบริหารจัดการองค์การในแบบระบบ อาจแยกได้เป็น 2 ประเภท คือ ประเภทระบบปิด และประเภทระบบเปิด

ก. ประเภทระบบปิด (Closed System Strategy) เป็นการศึกษาถึงการตัดสินใจที่จะแก้ไขปัญหาภายในตัวของระบบเอง การแก้ไขและตัดสินใจเป็นไปตามเหตุผล ซึ่งเหตุผลดังกล่าวตั้งอยู่บนพื้นฐานของกฎเกณฑ์และระเบียบที่ได้ตั้งไว้ องค์การถูกพิจารณาว่าเป็นปัจจัยอิสระจากสภาพแวดล้อมภายนอก

ข. ประเภทระบบเปิด (Open System Strategy) เป็นการมององค์การในลักษณะที่มีความสัมพันธ์กับภาวะแวดล้อมและความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ที่อยู่ภายในองค์การระบบเปิดปรับตัวเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงกระบวนการและโครงสร้างต่าง ๆ สำหรับระบบเปิดนั้น มีลักษณะที่มีความหมายกว้างกว่าและสมบูรณ์กว่าระบบปิด ทั้งนี้เพราะคุณลักษณะของระบบเปิดจะขยายความสนใจไปถึงระบบภายนอกควบคู่กันไปกับตัวองค์การด้วย โดยถือว่าองค์การเป็นระบบย่อยระบบหนึ่งและองค์การนี้เองอยู่ภายในระบบใหญ่ ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมภายนอกขององค์การ

3.3 แบบตามสถานการณ์ (Contingency or Situational Approach) ในช่วงเวลาที่ผ่านมา วิธีบริหารใหม่ ๆ ได้เข้ามามีส่วนช่วยให้การจัดการมีประสิทธิภาพดีขึ้น แต่ก็ยังคงมีปัญหาอยู่บางประการ คือ

3.3.1 การจัดการโดยอาศัยคณิตศาสตร์เข้าช่วยการตัดสินใจนั้น มีปัญหาหรือจุดอ่อนที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมได้เท่าที่ควร

3.3.2 การจัดการแบบมนุษย์สัมพันธ์ หรือพฤติกรรมศาสตร์ไม่สามารถเอาชนะปัญหาด้านการปฏิบัติการที่จำเป็นต้องใช้การวิเคราะห์เชิงปริมาณเข้าช่วย

3.3.3 วิธีการแบบระบบ ซึ่งนับว่าดีที่สุดในและเป็นประโยชน์มากที่สุดนั้น ยังขาด

ความสมบูรณ์ ถึงแม้จะเป็นวิธีที่ดีสำหรับการแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ดีขึ้น แต่ก็ยังเป็นวิธีที่ไม่จำเพาะเจาะจงสำหรับการแก้ปัญหาที่ควรระวังรัดกุมมากที่สุด

การจัดการตามสถานการณ์ จึงเป็นรูปแบบวิธีการใหม่ที่ดีกว่า คือ เป็นวิธีวิเคราะห์ที่กระทำในระดับที่ถูกต้องเหมาะสม ที่สามารถพิจารณาปัญหาได้ดี ไม่กว้างเกินไปหรือเฉพาะจุดเกินไป หากแต่จะเป็นการวิเคราะห์ที่ดีที่สุดที่มีความสมดุลในระหว่างหลาย ๆ อย่างที่กระทำได้ คือ สามารถพิจารณาปัญหาได้ชัดเจนและง่าย (Simplistic) สามารถใช้หลักทฤษฎีต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง (Specific Principles) และยังสามารถพิจารณาถึงสิ่งต่าง ๆ ที่ยุ่งยากสับสนและไม่ชัดเจนได้พร้อมกันอีกด้วย วิธีการจัดการวิธีนี้มีข้อดีที่เปิดโอกาสให้สามารถรับรู้ถึงปัญหาที่ยุ่งยากสับสนต่าง ๆ ที่มักจะมิอยู่ในองค์การสมัยใหม่ในยุคปัจจุบัน โดยวิธีการแก้ไขที่ดี อาศัยการจัดแบบของความสัมพันธ์ต่าง ๆ เพื่อการวิเคราะห์ และสามารถดำเนินการกำหนดโครงสร้างของเรื่องที่จะวิเคราะห์ภายในขอบเขตของระบบย่อยต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน ซึ่งจะสามารถทำให้เกิดผลดีในทางปฏิบัติตามสภาพที่เป็นจริง และถูกต้องตามสถานการณ์ได้มากขึ้นกว่าเดิม กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ วิธีการจัดการตามสถานการณ์นั้นเป็นวิธีที่จะให้สามารถได้รับคำตอบที่ดีที่สุด สำหรับทุกสถานการณ์หรือทุกเหตุการณ์นั่นเอง วิธีการจัดการตามสถานการณ์ นับว่ามีข้อดีที่ช่วยให้มีการเชื่อมโยงทฤษฎีการจัดการที่เป็นศาสตร์ทางวิชาการ ให้มีโอกาสนำไปใช้กับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้โดยตรง ทั้งนี้ เพราะจุดมุ่งหมายของวิธีการตามสถานการณ์นั้นก็คือตัวสถานการณ์ ซึ่งมีอิทธิพลต่อองค์การมากที่สุด ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง และด้วยการมุ่งเน้นถึงความสำคัญของการติดตามสถานการณ์นี้เอง จึงช่วยให้ผู้บริหารเกิดความเข้าใจได้ว่าภายใต้สถานการณ์เฉพาะนั้น ๆ ผู้บริหารควรจะใช้เทคนิคการจัดการอะไร จึงจะทำให้องค์การสามารถบรรลุผลสำเร็จมากที่สุดได้ วิธีการจัดการตามสถานการณ์จึงเท่ากับเป็นการช่วยย่นเวลาการสร้างสมประสบการณ์ของนักบริหาร ที่เคยต้องค่อย ๆ พิจารณานำเอาหลักการแต่ละอันมาฝึกฝนประยุกต์ใช้อย่างซ้ำ ๆ ให้สามารถคิดวิเคราะห์กับสถานการณ์ได้ในทันที การต้องใช้เวลามากฝึกฝนหาความชำนาญทางด้านศิลปะการจัดการงานจึงจำเป็นน้อยลง การเข้าสู่สถานการณ์ได้ในทันที ย่อมทำให้การจัดการงานต่าง ๆ ถูกต้องตามความเป็นจริงได้เร็วขึ้น วิธีการจัดการตามสถานการณ์นี้ แม้จะเป็นเรื่องที่ยากใหม่ก็ตาม แต่ก็มิได้หมายความว่า ทฤษฎีการบริหารต่าง ๆ จะผิดบกพร่องในตัวเองก็หาไม่ ตรงข้าม วิธีการจัดการตามสถานการณ์จะมีความใกล้เคียงกับวิธีการแบบระบบ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่พยายามเข้ามาช่วยประสาน (Integrate) วิธีการต่าง ๆ ให้เข้ามาร่วมกัน และนอกจากนี้ ยังช่วยเน้นถึงความเกี่ยวพันที่มีต่อกันของหน้าที่ทางการจัดการทั้งหลาย มากกว่าที่จะปล่อยให้มีการศึกษาแต่ละหน้าที่แยกจากกันอีกด้วย

หน้าที่ในการจัดการ (Management Functions) จากแนวคิดของ Henri Fayol ที่กล่าวถึงหน้าที่ในการจัดการ ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้นำกลุ่มงานต่าง ๆ ต้องปฏิบัติเพื่อให้มีระบบ และสัมฤทธิ์

ผลอย่างมีประสิทธิภาพ โดย Fayol ได้สรุปหน้าที่ของผู้บริหารว่าประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การบังคับบัญชาสั่งการ การประสานงาน และการควบคุม ผู้บริหารทุกคนจะเกี่ยวข้องกับ การจัดการสองด้านด้วยกัน คือ การจัดการเกี่ยวกับภายนอกและการจัดการเกี่ยวกับภายใน ผู้บริหาร ต้องรับผิดชอบบริหารทรัพยากรบุคคลและทรัพยากร ไม่ว่าจะเป็นรูปใด ๆ ก็ตามที่รวมเข้าเป็นองค์การ ให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ตลอดกระบวนการ ซึ่งต้องเริ่มต้นด้วยการคิดพิจารณาวางแผน สำหรับการทำงานและกำหนดสิ่งที่จะต้องทำในอนาคต ได้แก่ วัตถุประสงค์ นโยบาย แผนงาน กลยุทธ์ และระเบียบวิธีการปฏิบัติต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับกำลังความสามารถ หรือข้อดีข้อเสียของ องค์การ และขณะเดียวกัน แผนงานทั้งหลายที่กำหนดขึ้นนี้จะต้องเหมาะสมที่สุดกับสภาพแวดล้อม ภายนอกที่เป็นเงื่อนไขอยู่ ไม่ว่าจะเป็นนโยบายของรัฐ ภาวะเศรษฐกิจ ภาวะการค้าระหว่างประเทศ ความต้องการของผู้บริโภค หรืออื่น ๆ เหล่านี้ ย่อมเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และนอกเหนือกำลัง ความสามารถที่ผู้บริหารจะเข้าไปจัดการหรือแก้ไขได้โดยตรง ทั้งหมดนี้ย่อมเป็นภาระหน้าที่การ จัดการ การดำเนินงานเพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมายที่ได้เลือกสรรแล้วนั้น ผู้บริหารย่อมทำการ จัดเตรียมและจัดสรรการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ให้เป็นกลุ่มงานที่สัมพันธ์กันอย่างดี ภายใต้โครงสร้าง ของกลุ่มของงานที่สามารถทำงานร่วมกันได้ ต้องมีการจัดผู้ที่เหมาะสมให้เข้าทำงานแต่ละด้าน ใน ทุกตำแหน่งงานที่ได้เตรียมไว้ จากนั้นต้องมีการดำเนินการสั่งการให้ทุกฝ่ายทำงานด้วยดี และ ให้มีระบบความร่วมมือที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันตลอดเวลา ในขณะที่มีการดำเนินงานทุกอย่างก็ ต้องคอยกำกับหรือควบคุมให้งานเกิดประสิทธิภาพอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด หน้าที่ประการต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนแต่เป็นงานที่ผู้บริหารจะต้องจัดการภายในหน่วยงานของตน เป็นหน้าที่ของผู้บริหาร ทุกคนในองค์การทุกประเภทและทุกขนาด ปัจจุบันหน้าที่ในการจัดการของ Fayol 5 ข้อ ได้แก่ การ วางแผน การจัดองค์การ การบังคับบัญชาสั่งการ การประสานงาน และการควบคุมได้มีการนำมา ปรับใช้ให้เหมาะกับยุคสมัย ซึ่งไม่ได้แตกต่างจากเดิมมากนัก ตัวอย่างเช่น ใน Bridges and Roquemore (2002) อธิบายหน้าที่ในการจัดการไว้ 4 ข้อ ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การนำไปใช้หรือการปฏิบัติ และการควบคุม ส่วนใน Erven (1994) อธิบายว่าหน้าที่ในการจัดการมี 5 ประการ คือ การวางแผน การจัดองค์การ การจัดคนเข้าทำงาน การสั่งการ และการควบคุม เป็นต้น เมื่อพิจารณาจากเอกสารชิ้นอื่น ๆ พบว่ามีเนื้อหาใกล้เคียงกัน ผู้วิจัยจึงใช้คำอธิบายของ Bridges and Roquemore (2002) ที่ได้อธิบายหน้าที่ในการจัดการของผู้บริหารไว้เพียง 4 ข้อ แต่ครอบคลุมการทำ หน้าที่ของผู้บริหารได้อย่างครบถ้วน ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การนำไปปฏิบัติ และการควบคุม

1. การวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดวิธีการที่จะปฏิบัติไว้เป็นการล่วงหน้า เพื่อทำให้เกิดผลสำเร็จตามความต้องการ การวางแผนขององค์การต่าง ๆ มักเกี่ยวข้องกับการคิด

พิจารณาถึงอนาคตขององค์กร การวางแผนมีสาระสำคัญคือเป็นกระบวนการคิดซึ่งจะต้องครอบคลุมสาระทุกแง่มุม เพื่อให้ได้กลยุทธ์ (Strategy) ที่จะนำไปใช้ในการทำงาน ในการดำเนินการวางแผนนั้น เริ่มแรกสุดจะต้องใช้ดุลพินิจ เพื่อให้ได้คำตอบที่ชัดเจนว่า องค์กรต้องการที่จะทำอะไร เพื่ออะไร หรือต้องการให้องค์กรเป็นอย่างไร เมื่อสิ้นสุดถึงระยะใดระยะหนึ่งที่คาดคิด นั่นคือการกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย (Objectives or Goals) ขององค์กรนั่นเอง จากนั้นต้องพิจารณากำหนดสิ่งที่จำเป็นต้องทำเพื่อที่จะให้สำเร็จผลตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ การวางแผนจึงเป็นเรื่องราวของความคิด การมองไปข้างหน้า คาดคะเนถึงความต้องการและสภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ จนกระทั่งสามารถสรุปให้เป็นแผนการกระทำที่จำเป็นและเหมาะสม การวางแผนเป็นหน้าที่ซึ่งถือได้ว่าเป็นหัวใจหรือส่วนที่สำคัญที่สุดของการจัดการ เนื่องจาก

- เกี่ยวข้องกับการกำหนดวัตถุประสงค์ หรือทิศทางการทำงานในอนาคตขององค์กร ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นการเลือกหนทางชีวิตขององค์กร
- เกี่ยวข้องกับการคิดซึ่งต้องใช้เหตุผลให้ถูกต้องที่สุด เพื่อกำหนดว่า จะต้องใช้ทรัพยากรอะไร หรือต้องทำอะไร จึงจะทำให้สำเร็จตามเป้าหมายต่าง ๆ ได้
- เกี่ยวข้องกับการพิจารณากำหนดวิธีการ การจัดสรรทรัพยากร และสิ่งจำเป็นที่ต้องกระทำต่าง ๆ
- เกี่ยวข้องกับการกำหนดวิธีการในการประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์และเป้าหมายที่กำหนดขึ้น

ในระดับองค์กร มีการวางแผนในระดับนโยบาย ซึ่งถือได้ว่าเป็นหัวใจขององค์กรจึงอาจเรียกได้อีกอย่างว่าเป็นยุทธศาสตร์ขององค์กร จึงมีการเรียกการวางแผนชนิดนี้ว่าแผนยุทธศาสตร์ **แผนยุทธศาสตร์ (Strategic Plan)** เป็นกระบวนการเตรียมการ ขั้นตอนต่าง ๆ เพื่อนำองค์กรมุ่งหน้าสู่เป้าหมายหรือสถานภาพอันพึงปรารถนา (กลุ่มงานพัฒนาทรัพยากรบุคคล ศพข. เขต 5 ลำปาง, 2547) ในปัจจุบันแผนยุทธศาสตร์ได้ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายทั้งในหน่วยงานหรือองค์กรทั้งในภาครัฐและเอกชน ตั้งแต่หน่วยงานหรือองค์กรขนาดเล็ก ขนาดกลาง รวมไปถึงองค์กรขนาดใหญ่ ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ ไปจนถึงระดับนานาชาติ ต่างใช้แผนยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนหน่วยงานหรือองค์กรเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายที่ตนต้องการ แผนยุทธศาสตร์เป็นแนวทางที่เป็นความคิดพิเศษเฉพาะ (Specific Ideas) สำหรับใช้ในการบริหารงาน (ประชุม รอดประเสริฐ, 2547, หน้า 127)

การวางแผนยุทธศาสตร์ (Strategic Planning) เป็นคำที่วิวัฒนาการมาจากความคิดรวบยอดของการวางแผนระยะยาว (Long-range Planning) เป็นคำที่เริ่มใช้กันอย่างกว้างขวางตั้งแต่ปี ค.ศ. 1960 เป็นต้นมา การวางแผนยุทธศาสตร์ในภาษาอังกฤษนอกจากคำว่า Strategic Planning แล้ว

ยังมีการใช้คำอื่น ๆ อีกหลายคำ เช่น Comprehensive Corporate Planning, Comprehensive Managerial Planning, Total Overall Planning, Formal Planning หรือ Comprehensive Integrated Planning เป็นต้น (ประชุม รอดประเสริฐ, 2547, หน้า 160) คำว่า ยุทธศาสตร์ (Strategy) ยืมมาจากศัพท์ทางการทหารเพื่อใช้ในทางธุรกิจ ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นการสู้รบทางการค้า การดำเนินงานที่มีการแข่งขัน การพัฒนาแนวปฏิบัติที่จะทำให้องค์กรหรือบริษัทของตนเกิดข้อได้เปรียบคู่แข่ง (Competitive Advantage) ยุทธวิธีหรือกลยุทธ์ เป็นวิธีปฏิบัติตามยุทธศาสตร์ ถ้าเปรียบกับการรบ แม่ทัพนายกองเป็นผู้นำกองทัพไปรบด้วยยุทธวิธีตามแผนยุทธศาสตร์ที่จอมทัพหรือผู้บัญชาการสูงสุดและคณะเสนาธิการได้วางไว้ (กลุ่มงานพัฒนาทรัพยากรบุคคล ศพข. เขต 5 ลำปาง, 2547)

ความหมายของแผนยุทธศาสตร์ แผนยุทธศาสตร์ คือ เอกสารที่ระบุวิสัยทัศน์ (Vision) ภารกิจ (Mission) และกลยุทธ์ (Strategies) ต่าง ๆ ในการดำเนินงานขององค์กรหนึ่ง ๆ เป็นแผนระยะยาวที่บอกถึงทิศทาง การดำเนินงานขององค์กร สำหรับใช้เป็นเครื่องมือในการประสานและกำกับติดตามการดำเนินงานในส่วนงานต่าง ๆ ขององค์กรให้เป็นไปในทิศทางและจังหวะเวลาที่สอดคล้องกัน เป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นจากการวิเคราะห์สภาพการณ์ภายนอกและภายในองค์กรเพื่อคาดคะเนแนวโน้มของสถานการณ์ และกำหนดแนวทาง การดำเนินการขององค์กรให้สอดคล้องเหมาะสมกับแนวโน้มของสถานการณ์ดังกล่าว (ดำรงค์ วัฒนา, 2547) แผนยุทธศาสตร์ เป็นกระบวนการในการกำหนดเป้าหมายขององค์กรในระยะยาวโดยมีการกำหนดนโยบาย ภารกิจ แผนการปฏิบัติงาน และโครงการต่าง ๆ จากการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอกองค์กรเพื่อการตัดสินใจในวิถีทางที่ทำให้เกิดผลดีแก่องค์กรในระยะยาว (Bridges & Roquemore, 2002, p. 146) แผนยุทธศาสตร์ เป็นแผนการดำเนินงานที่สร้างขึ้นมาอย่างเป็นระบบ โดยองค์ประกอบต่าง ๆ สัมพันธ์สอดคล้องกัน เป็นแผนที่มีวิสัยทัศน์ (Vision) หรือภาพฝันที่วาดไว้ เป็นการร่วมใจ มีเป้าหมายประสงค์ (Purpose) อันแสดงถึงเจตจำนงร่วมกันของทุกฝ่าย หรือ ผนึกพลังใจของทุกฝ่าย เพื่อกระทำพันธกิจ (Mission) อันถือเป็นหน้าที่รับผิดชอบเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ (Objectives) ที่ตั้งไว้เป็นรายละเอียดเพื่อให้เกิดผลกระทบ (Outcome) และได้ผลลัพธ์ (Output) ที่พึงประสงค์ (กลุ่มงานพัฒนาทรัพยากรบุคคล ศพข. เขต 5 ลำปาง, 2547) แผนยุทธศาสตร์ คือแผนที่จัดทำขึ้นโดยการนำเอาจุดมุ่งหมายระดับกลยุทธ์ในแผนแม่บทมาสู่การปฏิบัติ (วัฒนา พัฒนพงศ์, 2546, หน้า 17)

ความสำคัญของแผนยุทธศาสตร์ Gray and Larson (2002, p. 17) กล่าวถึง แผนยุทธศาสตร์ ว่าเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญต่อการบริหารงานเนื่องจาก

1. ทำให้ผู้บริหารได้มองเห็นภาพรวมของแผนการ เป้าหมาย วิธีการสร้างความเจริญเติบโตให้องค์กรอย่างมืออาชีพ
2. ทำให้ผู้บริหารได้มองเห็นความสามารถและข้อจำกัดขององค์กร

3. ทำให้ผู้บริหารได้มองเห็นความเชื่อมโยงระหว่างแผนงานต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

4. ทำให้เกิดความระมัดระวังในการใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่า

5. ทำให้ผู้บริหารได้สามารถตัดสินใจวางแผนและนำองค์กรไปอย่างมีทิศทาง

ประโยชน์ของแผนยุทธศาสตร์ Bridges and Roquemore (2002, p. 148) กล่าวว่าแผนยุทธศาสตร์ที่ดีจะให้ประโยชน์ 6 ประการ ต่อไปนี้

1. เพิ่มความได้เปรียบและสร้างความอยู่รอดให้องค์กรในระยะยาว

2. เพิ่มความน่าจะเป็นในการบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

3. เพิ่มความเป็นไปได้ในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น

4. เป็นการเตรียมแผนการในแต่ละส่วนให้มีความประสานสอดคล้องกันและสอดคล้องกับพันธกิจขององค์กร

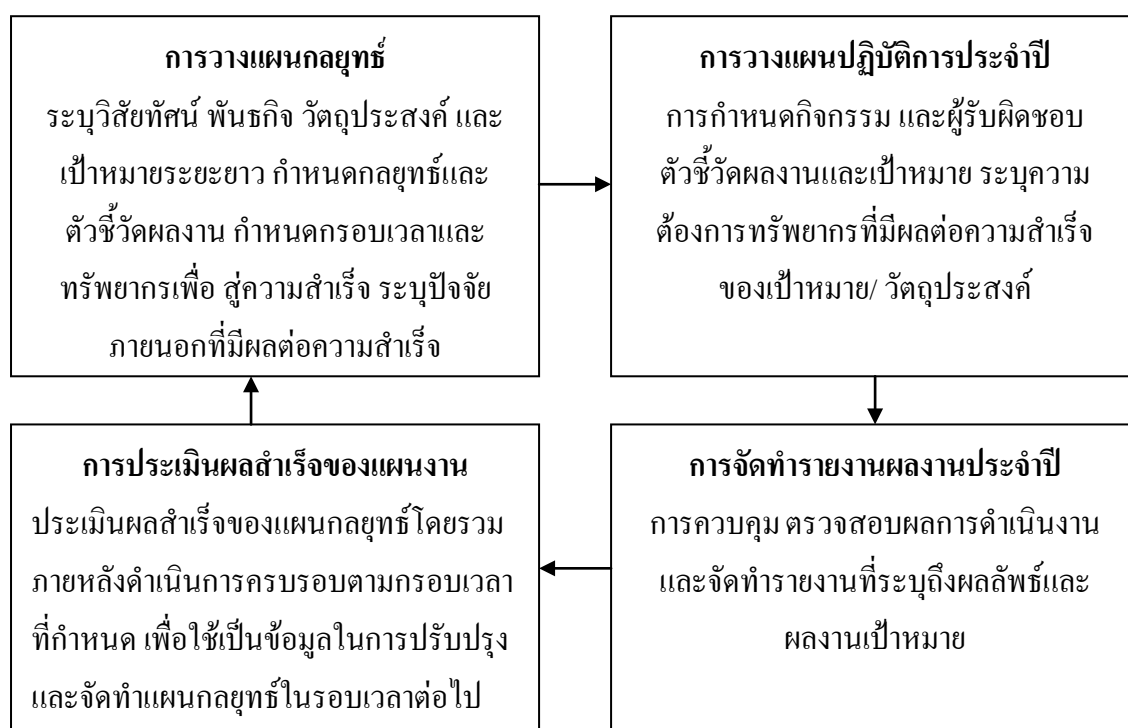
5. เป็นการนำกรอบแผนงานระยะยาวมาจัดทำเป็นแผนระยะสั้นหลาย ๆ แผนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร

6. เป็นการนำไปสู่การเจริญเติบโตและการขยายตัวขององค์กร

วิธีการวางแผนยุทธศาสตร์ องค์กรส่วนใหญ่มีการวางแผนยุทธศาสตร์โดยใช้วิธีการหรือกระบวนการที่เรียกกันว่า STP ซึ่งย่อมาจากคำว่า Situation (สถานการณ์) หมายถึง การประเมินสถานการณ์ว่าขณะนี้อยู่ที่ไหน มาถึงนี้ได้อย่างไร Target (เป้าหมาย) ต้องการจะไปไหน และ Path (หนทาง) จะไปถึงที่นั่นได้อย่างไร นอกนั้นยังอาจใช้เครื่องมือหรือวิธีการอื่น ๆ เช่นการประเมินสภาพแวดล้อม การใช้วิธีการ SWOT analysis (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Treats คือ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส สิ่งที่น่าจะเป็นปัญหาอุปสรรค) GTSM (Goals, Target, Strategies, Measures หรือ เป้าประสงค์, เป้าหมาย, ยุทธศาสตร์, มาตรการ) ยุทธศาสตร์ที่ดี จะรวมเอาเป้าหมาย (Goals) นโยบาย (Policies) และกิจกรรมเกี่ยวเนื่องต่าง ๆ (Tactics) อย่างเป็นองค์รวมที่ลงตัว หรืออีกนัยหนึ่งเป็นการรวมเอาเป้าหมายและวิธีการเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน ส่วนผู้นำที่ดีจะต้องเป็นนักยุทธศาสตร์ คือเป็นผู้มองไกล กว้างและลึก มองทะลุ เห็นแนวทางที่เหมาะสม มีประสิทธิภาพเพื่อเดินไปสู่เป้าหมาย มีความสามารถในการจัดการอย่างมียุทธวิธีหรือกลยุทธ์ แผนยุทธศาสตร์ที่ดี มาจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่มีในอดีตจนถึงปัจจุบันเพื่อวางแผนอนาคต วิเคราะห์สถานการณ์ที่ผ่านมา วิเคราะห์ทรัพยากรทุนต่าง ๆ อันเป็นศักยภาพหรือความสามารถที่ยังไม่ได้พัฒนา หรือยังไม่ได้พัฒนาเต็มที่ หรือที่ยังซ่อนเร้นอยู่ แผนยุทธศาสตร์ที่ดีเป็นผลที่เกิดจากกระบวนการวางแผนที่ดี บริหารจัดการแผนอย่างมีประสิทธิภาพ (Efficiently) มีประสิทธิผล (Effectiveness) ที่ปรากฏจริง เป็นแผนที่มีเป้าประสงค์ดี ก่อให้เกิดการร่วมมือ ก่อให้เกิดการร่วมคิด และการมีส่วนร่วมของทุก

ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ก่อให้เกิดการร่วมทำ และมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ มีการจัดการที่ดี ก่อให้เกิดการร่วมแรง ร่วมใจ ร่วมคิดร่วมทำ แผนยุทธศาสตร์ที่ดีมีแผนการจัดการความรู้ที่ดี ทั้งความรู้ภูมิปัญญา และความรู้ที่เรียนรู้จากการปฏิบัติ การซึมซับจากคนใกล้ชิด การนำแผนยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ มักจะมีพันธมิตรทางยุทธศาสตร์ (Strategic Partners, Strategic Alliance) ซึ่งหมายถึงบุคคล องค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่มีความสนใจ และเป้าหมายบางอย่างร่วมกัน อาจจะโดยการลงนามความร่วมมืออย่างเป็นทางการ ที่เรียกกันว่า บันทึกช่วยจำ หรือ MOU (Memorandum of Understanding) (กลุ่มงานพัฒนาทรัพยากรบุคคล ศพช. เขต 5 ลำปาง, 2547) วงจรการบริหารแผนยุทธศาสตร์ได้แสดงในภาพที่ 2-1 (ดำรงค์ วัฒนา, 2547)

วงจรการบริหารแผนยุทธศาสตร์

ภาพที่ 2-1 วงจรการบริหารแผนยุทธศาสตร์

แนวทางในการวางแผนยุทธศาสตร์ มีแนวทางในการจัดทำ 3 แนวทางใหญ่ ๆ ดังนี้
(สุพานี สฤษฏ์วานิช, 2546, หน้า 18-19)

1. วิธีการวางแผนจากบนลงล่าง (Top-down Strategic Planning) เป็นวิธีการที่เริ่มจากทีมผู้บริหารระดับสูงกำหนดภารกิจ วัตถุประสงค์ และกลยุทธ์หลักขององค์กร แล้วมอบให้ผู้บริหารระดับรอง ๆ ลงมากำหนดกลยุทธ์ในระดับหน้าที่งานและแผนงานในการนำแผนกลยุทธ์ไปปฏิบัติ

2. วิธีการวางแผนจากล่างขึ้นบน (Bottom-up Strategic Planning) เป็นวิธีการที่เริ่มจากการรวบรวมแผนงานในระดับหน้าที่งาน (Function) จากฝ่ายต่าง ๆ เพื่อเป็นฐานในการกำหนดกลยุทธ์ระดับหน่วยธุรกิจ (Strategic Business Unit) และในระดับองค์กร (Corporation) เป็นภาพรวมต่อไป วิธีนี้จะพบมากในองค์กรที่มีหน่วยธุรกิจที่เป็นอิสระในการดำเนินงาน (Autonomous Division) หรือเป็นศูนย์กำไร (Profit Centers) ที่ชัดเจน

3. วิธีปฏิสัมพันธ์ (Interactive Approach) เป็นวิธีผสมระหว่างวิธีที่หนึ่งและวิธีที่สอง คือเป็นการวางแผนร่วมกัน โดยมีการริเริ่มจากผู้บริหารระดับสูง เพื่อกำหนดทิศทางและเป้าหมายหลักขององค์กรก่อน แล้วกระตุ้นให้ผู้บริหารระดับล่างเข้ามามีส่วนร่วมในการทำแผน เพื่อให้มีข้อมูลความเข้าใจ และการยอมรับในแผนงานมากขึ้น

ขั้นตอนในการวางแผนยุทธศาสตร์ Bridges and Roquemore (2002, pp. 148-156) ได้เสนอขั้นตอนในการวางแผนยุทธศาสตร์ไว้ 10 ขั้นตอน ประกอบด้วย

1. กำหนดเป้าหมายและพันธกิจขององค์กร
2. ระบุวัตถุประสงค์ระยะยาว
3. พิจารณาบททวนกลยุทธ์ที่มีอยู่ในปัจจุบัน
4. ประเมินสิ่งแวดล้อมภายนอกองค์กร
5. สำรวจทรัพยากรที่มีอยู่ในองค์กร
6. ระบุจุดแข็งและจุดอ่อนขององค์กร
7. เปรียบเทียบยุทธศาสตร์ปัจจุบันกับข้อมูลที่มีในปัจจุบัน
8. ปรับยุทธศาสตร์ใหม่ถ้ามีความจำเป็น
9. พัฒนานโยบาย กฎ และแผนงานให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ใหม่
10. นำยุทธศาสตร์ที่ได้ไปใช้และควบคุมให้มีประสิทธิภาพ

คุณสมบัติของยุทธศาสตร์ใหม่ Bridges and Roquemore (2002, p. 154) ได้แนะนำว่าคุณสมบัติของยุทธศาสตร์ใหม่ ควรมีดังนี้

1. เหมาะสมกับสภาพภายในองค์กร
2. เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กร
3. เหมาะสมกับการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า
4. มีความเสี่ยงในอัตราที่รับได้

5. มีระยะเวลาที่เหมาะสม

6. สามารถนำไปปฏิบัติได้

แนวความคิดในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ ดำรงค์ วัฒนา (2547) ได้เสนอ

แนวความคิดในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Bridges and Roquemore (2002) โดยประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ดังนี้

1. การวางแผนยุทธศาสตร์ (Strategic Planning) หรือการจัดวางกลยุทธ์ (Strategy Formulation) ได้แก่

1.1 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกเพื่อหาโอกาสและภัยคุกคามโดยพิจารณาในแง่ต่าง ๆ เช่น การเมือง เศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี การต่างประเทศ การตลาด ลูกค้า คู่แข่ง ผู้สนับสนุน วัตถุดิบ และตลาดแรงงาน ฯลฯ

1.2 การวิเคราะห์สถานการณ์ภายในเพื่อหาจุดแข็งและจุดอ่อน เช่น ความสามารถ ด้านการตลาด การผลิต การเงิน สารสนเทศ กฎระเบียบ การจัดการ และ ทรัพยากรบุคคล ฯลฯ

1.3 การกำหนดทบทวนวิสัยทัศน์และภารกิจขององค์กรเพื่อกำหนดให้แน่ชัดว่า

1.3.1 องค์กรของเรามีลักษณะเช่นใด

1.3.2 มีหน้าที่บริการอะไร แก่ใครบ้าง

1.3.3 โดยมีปรัชญาในการดำเนินการเช่นใด

1.4 การกำหนดวัตถุประสงค์ขององค์กร

1.5 การวิเคราะห์และเลือกกำหนดกลยุทธ์และแนวทางพัฒนาองค์กร

2. การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ (Strategic Implementation) ได้แก่

2.1 การกำหนดเป้าหมายการดำเนินงาน

2.2 การวางแผนปฏิบัติการ (Action Plan)

2.3 การปรับปรุง พัฒนาองค์กร เช่น ในด้าน โครงสร้าง ระบบงาน ทรัพยากรบุคคล วัฒนธรรมองค์กรและปัจจัยการบริการต่าง ๆ ในองค์กร

3. การควบคุมและประเมินผลเชิงกลยุทธ์ (Strategic Control and Evaluation) ซึ่งประกอบด้วย

3.1 การติดตามตรวจสอบผลการดำเนินงาน

3.2 การติดตามสถานการณ์และเงื่อนไขต่าง ๆ

การทำ SWOT Analysis เป็นกระบวนการที่นิยมนำมาใช้วิเคราะห์สถานะขององค์กร ซึ่งสาระสำคัญ คือ การพิจารณาสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกองค์กร

- สภาพแวดล้อมภายในองค์กร ประกอบด้วย การประเมินจุดแข็ง (Strength) และจุดอ่อน (Weakness) อันเป็นปัจจัยที่เกิดขึ้นภายในองค์กร

- สภาพแวดล้อมภายนอกองค์กร ประกอบด้วย การประเมินโอกาส (Opportunity) และอุปสรรค (Treat) ซึ่งเป็นปัจจัยที่เกิดขึ้นภายนอกองค์กร

การประเมินองค์กรโดยวิธี SWOT ช่วยให้ผู้บริหารสามารถมองเห็นสถานภาพปัจจุบันขององค์กรตามสภาพความเป็นจริง ทำให้ผู้บริหารสามารถเลือกตัดสินใจหาวิธีการที่เหมาะสม เพื่อนำมาใช้เป็นแผนยุทธศาสตร์สำหรับองค์กรในอนาคต แนวทางสำหรับผู้บริหารในการพิจารณาเลือกกลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานต่อไปนั้น ผู้บริหารจะพิจารณาตามสถานการณ์ เช่น หากวิเคราะห์ได้ว่าองค์กรมีจุดแข็งด้านหนึ่ง (ปัจจัยภายใน) ซึ่งกำลังเป็นที่ต้องการของตลาด (ปัจจัยภายนอก) ควรเลือกใช้กลยุทธ์วิธีการรุก (Aggressive) แต่หากสิ่งในตลาดกำลังต้องการเป็นจุดอ่อนขององค์กร ควรเลือกใช้วิธีพัฒนาองค์กร (Turnaround) เป็นต้น การพิจารณาวางแผนว่าจะใช้กลยุทธ์ประเภทใด สามารถอธิบายได้ ดังภาพที่ 2-2

การทำ SWOT analysis

	จุดแข็ง (Strength)	จุดอ่อน (Weakness)
โอกาส (Opportunity)	รุก (Aggressive)	พัฒนาองค์กร (Turnaround)
อุปสรรค (Treat)	ป้องกัน/ แยกตัว (Defend/ Diversify)	ประคองตัว/ ถอย (Retrenchment)

ภาพที่ 2-2 การกำหนดกลยุทธ์โดยวิธี SWOT Analysis

การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ เป้าหมาย และกำหนดกลยุทธ์ หลังจากที่ได้ทำการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมขององค์กรแล้ว กระบวนการวางแผนกลยุทธ์จะประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญได้แก่ การกำหนด วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ขององค์กรและกำหนดกลยุทธ์ในการดำเนินงาน (สำนักงานสหกรณ์จังหวัดสมุทรปราการ, 2552) โดยได้อธิบายไว้ดังนี้

วิสัยทัศน์ (Vision) หมายถึง ความคาดหวังในอนาคตขององค์กรที่ต้องการจะเป็น (โดยมิได้กำหนดวิธีการไว้) เป็นข้อความซึ่งกำหนดทิศทางของพันธกิจ เป็นสถานภาพอย่างใดอย่างหนึ่งที่องค์กรมุ่งหมาย มุ่งหวังหรือประสงค์จะเป็นหรือจะมีในอนาคต ในการกำหนดวิสัยทัศน์ขององค์กร มีประเด็นที่ควรพิจารณา อาทิ

- มีขอบเขตของการปฏิบัติงาน
- มีความชัดเจน และสามารถนำไปปฏิบัติได้
- เป็นภาพเชิงบวก ที่ทุกคนในองค์กรมุ่งมั่นศรัทธาและสะท้อนถึงความเป็นเลิศขององค์กร

- เป็นข้อความในเชิงบวก ปลูกเร้า และดึงดูดใจ
- ทั้งผู้นำและสมาชิกทุกคนในองค์กรมีส่วนร่วมในการกำหนด
- คำนึงถึงความต้องการของผู้มารับบริการเป็นสำคัญ
- มีความสอดคล้องกับค่านิยมและนโยบายขององค์กร
- มีความสอดคล้องกับแนวโน้มในอนาคต

พันธกิจ (Mission) หมายถึง การกำหนดขอบเขตของงานหรือบทบาทหน้าที่ขององค์กรที่ต้องปฏิบัติในลักษณะอาณัติ หรือตามกฎหมาย เพื่อให้องค์กรบรรลุวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ หรือเป็นภารกิจตามยุทธศาสตร์ ข้อความพันธกิจจะเป็นการแสดงแนวคิดและวิธีการดำเนินงานเพื่อบรรลุวิสัยทัศน์ที่กำหนด เป็นการระบุภารกิจที่องค์กรนั้นพยายามจะบรรลุและจะระบุขอบเขตการปฏิบัติการขององค์กรเกี่ยวกับผลผลิตและการให้บริการ ข้อความพันธกิจที่ชัดเจนจะอธิบายถึงค่านิยมและลำดับความสำคัญต่าง ๆ ขององค์กร และบ่งบอกถึงทิศทางในอนาคตขององค์กร โดยจะกำหนดขอบเขตเพื่อเสนอแนะการกำหนดกลยุทธ์ ความสำคัญในการกำหนดพันธกิจให้ชัดเจน คือ

- เป็นการกำหนด เป้าประสงค์ และทิศทางขององค์กร
- เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ในการจัดสรรทรัพยากรขององค์กร
- เพื่อความสะดวกในการแปลความหมายของเป้าประสงค์ใน โครงสร้างการทำงาน การออกแบบงาน และกำหนดความรับผิดชอบภายในองค์กร

ดาร์จ วัฒนา (2547) ได้เสนอแนวยุทธศาสตร์หรือกลยุทธ์ที่ควรบรรจุไว้ในพันธกิจขององค์กร หลังจากที่ได้ทำการประเมิน โดยการทำ SWOT Analysis เมื่อพิจารณาจากสภาพการณ์ที่ได้

ทำการวิเคราะห์องค์การในด้าน จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และ อุปสรรค ไว้ตามแนวทางที่อธิบายใน ตารางที่ 2-1

ตารางที่ 2-1 แนวยุทธศาสตร์ที่ควรบรรจุไว้ในพันธกิจ

โอกาส	อุปสรรค	จุดแข็ง	จุดอ่อน	กลยุทธ์ที่ควรบรรจุในพันธกิจ
มาก	น้อย	มาก	น้อย	ควรใช้กลยุทธ์ในเชิงรุก (Aggressive) โดยการขยายตลาด และพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ เพื่อ “รุก” ดังนั้น ในภารกิจ ควรสะท้อนให้เห็นถึงการเพิ่มผลิตภัณฑ์ หรือการขยายตลาด
มาก	น้อย	น้อย	มาก	ควรใช้กลยุทธ์ในการพัฒนาองค์การ (Turnaround) เพื่อแก้ไขจุดอ่อน สำหรับไปคว้า โอกาส ดังนั้น ในภารกิจควรสะท้อนให้เห็นถึง การพัฒนาองค์การ
น้อย	มาก	มาก	น้อย	ควรใช้กลยุทธ์การป้องกันตัว (Defensive) โดยเอาจุดแข็งมาใช้สู้กับภัยคุกคาม หรือการ แแตกตัว (Diversification) เพื่อนำจุดแข็ง ไปใช้ในการคว้าโอกาสอื่น ซึ่งในภารกิจ ควร กำหนดให้สะท้อนถึงกลยุทธ์เหล่านี้ เช่น การ มุ่งมั่นรักษาความเป็นผู้นำในตลาดสินค้า หรือ การมุ่งมั่นในการสร้างนวัตกรรมใหม่ เป็นต้น
น้อย	มาก	น้อย	มาก	ควรใช้กลยุทธ์การประคองตัวหรือถอย ฉาก (Retrenchment) ซึ่งในภาวะเช่นนี้ ย่อม เป็นการยากที่จะกำหนดเป็นภารกิจ ที่พอทำได้ อาจเป็นการมองหาทางแตกตัว ไปทำกิจการ อย่างอื่นจะเหมาะสมกว่า

เป้าประสงค์ (Goal) หมายถึง การกำหนดสิ่งที่ต้องการ ในอนาคตซึ่งองค์การจะต้อง พยายามให้เกิดขึ้น ผลลัพธ์หรือผลสำเร็จที่องค์การต้องการบรรลุถึง โดยทั่วไปจะเป็นข้อความที่ กล่าวอย่างกว้าง ๆ ถึงผลลัพธ์ของบริการอันเนื่องมาจากหน้าที่หลักขององค์กร โดยจะต้อง

สอดคล้องกับพันธกิจที่กำหนดไว้ และหน่วยงานย่อยภายในองค์กรควรมีเป้าประสงค์ของตนเองที่ชัดเจนและสนับสนุนซึ่งกันและกัน ลักษณะของเป้าประสงค์ที่ดี คือ

- ต้องขยายหลักการ สารสำคัญที่ระบุในวิสัยทัศน์/ พันธกิจ ให้มีความเป็นรูปธรรมมากขึ้น

- ระบุถึงกลุ่มเป้าหมายขององค์กร
- ระบุคุณค่า ประโยชน์ ที่จะเกิดขึ้นต่อกลุ่มเป้าหมาย
- เป็นรูปธรรม สามารถแปลงเป็นกิจกรรมที่ง่ายต่อการมอบหมายและการกระจายงาน
- เป็นไปได้ในการใช้ทรัพยากรและกำลังคนที่มีอยู่จริง
- สามารถจัดการกับเรื่องต่าง ๆ ได้หลายเรื่องพร้อมกันในคราวเดียว
- ต้องเกี่ยวข้องกับความอยู่รอดขององค์กร

ข้อจำกัดหรืออุปสรรคในการทำและใช้แผนยุทธศาสตร์ ดำรงค์ วัฒนา (2547) ได้ให้ข้อคิดเห็นว่าถึงแม้แผนยุทธศาสตร์จะมีความสำคัญ แต่ในสภาพความเป็นจริง หลายองค์การประสบปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ ที่มีลักษณะนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลจริงได้ ปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรค มีดังต่อไปนี้

1. ความสำนึก บุคลากรในองค์การต้องเผชิญกับปัญหางานประจำมิได้ขาด ทำให้เกิดความกดดันและความจำเป็นที่จะต้องทำงานแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเป็นสำคัญ ทำให้ขาดการคิดและวางแผนในการป้องกันปัญหาในระยะยาว ด้วยเหตุนี้ บุคลากรจึงคิดและปฏิบัติงานในลักษณะงานประจำ และละเลยงานที่ตอบสนองความจำเป็นของลูกค้ำ และการป้องกันส่งเสริมและพัฒนางานของตน สาเหตุหลัก ๆ ของปัญหาการขาดความสำนึก มีดังต่อไปนี้

- มีการริเริ่มงาน โครงการความคิดใหม่ แต่ขาดกิจกรรมที่จะนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์
- โครงการหรืองานที่ริเริ่มใหม่ มักจะขาดการประสานกัน ทำให้แต่ละกลุ่ม แต่ละฝ่าย

ต่างคนต่างทำงานของตนมิได้ทำงานในลักษณะองค์รวม

- ความสำเร็จที่เกิดขึ้น มักจะพิสูจน์ได้ยาก เนื่องจากไม่มีแผนความก้าวหน้าของงานและดัชนีชี้วัดผลสำเร็จ

- กิจกรรมที่องค์การดำเนินการอยู่ยังมีได้มีการทบทวนว่าจะสามารถนำการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงมาสู่องค์การ

- องค์การมักจะใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการแก้ไขวิกฤตเฉพาะหน้า หรือความต้องการเป็นครั้งคราวทางการเมือง

2. ความมุ่งมั่น อุปสรรคประการที่สองที่จะขัดขวางการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ ที่มีผลในทางปฏิบัติ (มิใช่อยู่บนกระดาษ) ก็คือองค์การขาดความมุ่งมั่นในการพัฒนาและจัดทำ สาเหตุที่

สำคัญเกิดจากบุคคลขององค์กรยังขาดแรงจูงใจอันเนื่องมาจากยังไม่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการนำแผนยุทธศาสตร์ มาใช้ในการผลักดันองค์กรไปสู่ความสำเร็จ หรือเกิดจากประสบการณ์ที่ไม่สามารถนำแผนยุทธศาสตร์ ไปดำเนินการให้เกิดผลได้

3. ความรู้ ถึงแม้ว่าบุคคลและทีมจะมีความสำนึกและมีความตั้งใจที่จะพัฒนาวิสัยทัศน์และแผนยุทธศาสตร์ แต่อุปสรรคที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือความรู้ในการพัฒนาวิสัยทัศน์และแผนยุทธศาสตร์ ในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ความรู้ว่าจะต้องทำอะไรบ้าง อย่างไร จะเลือกใครมาดำเนินการเพื่อให้ผลจริงจังก ความรู้เหล่านี้เป็นความสำคัญยิ่งยวดต่อความสำเร็จในการสร้าง พัฒนา และดำเนินการตาม แผนยุทธศาสตร์ บุคคลและคณะทำงานอาจได้รับการสนับสนุนจากผู้เชี่ยวชาญภายนอก แต่มีชั่วโมงงานที่กำหนดแผนยุทธศาสตร์ ให้บุคคลภายนอกฝ่ายเดียวทั้งหมด การกำหนด แผนยุทธศาสตร์ เป็นเรื่องของการเรียนรู้ที่ต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

4. ความสามารถในการปฏิบัติ ถึงแม้ว่าจะแก้ไขปัญหาอุปสรรคข้างต้นให้ลุล่วงไปได้ แต่ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ กลุ่มทำงานมีความสามารถในการพัฒนาวิสัยทัศน์และแผนยุทธศาสตร์ หรือไม่ การเรียนรู้ทฤษฎีมิได้หมายความว่าจะสามารถปฏิบัติได้ตามทฤษฎีให้เกิดผลได้ เปรียบเสมือนการขับรถ ถึงแม้ว่าจะมีความรู้ในการขับรถเป็นอย่างดี แต่การขับรถดีก็อาจเป็นอีกเรื่องหนึ่ง จะเห็นได้ว่า การฝึกปฏิบัติเป็นหัวใจของการสร้างความสามารถในการปฏิบัติ การสัมมนาเชิงปฏิบัติการเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทีมงานในการฝึกปฏิบัติ การจัดทำวิสัยทัศน์และแผนยุทธศาสตร์ โดยอาศัยความช่วยเหลือจากที่ปรึกษาที่มีความเชี่ยวชาญเป็นหนทางที่ประหยัดเวลาและได้ผล

2. การจัดองค์การ (Organizing) สยามเอชอาร์ทีม (2544) ได้ประมวลความรู้ รวมถึงหลักการ แนวคิดต่าง ๆ ในเรื่องการจัดองค์การ ในหัวข้อต่าง ๆ ได้แก่ ความหมายของการจัดองค์การ ความสำคัญของการจัดองค์การ องค์ประกอบในการจัดองค์การ กระบวนการจัดองค์การ และเครื่องมือที่ใช้ในการจัดองค์การ โดยมีเนื้อหา ดังนี้

ความหมายของการจัดองค์การ หมายถึง ภาระหน้าที่ในการกำหนด จัดเตรียมและจัดความสัมพันธ์ของกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้สามารถบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กรที่ตั้งไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หน้าที่ในการจัดองค์การ เริ่มต้นด้วยการพิจารณาถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องกระทำ เพื่อให้สำเร็จตามแผนงานที่ได้วางไว้จากเป้าหมายและแผนการทำงานต่าง ๆ ผู้บริหารจะทราบได้ว่า มีกิจกรรมอะไร มากน้อยแค่ไหน และมีลักษณะอย่างไรที่จะต้องกระทำ จากนั้นผู้บริหารจะต้องดำเนินการจัดเตรียมกิจกรรมหรืองานที่จะต้องทำเหล่านี้ ให้เป็นกลุ่มงานต่าง ๆ งานใดที่เหมือนกันก็

จะรวมเข้าด้วยกัน เพื่อมอบหมายให้แก่ผู้บริหารแต่ละคน พร้อมทั้งทำการมอบหมายอำนาจหน้าที่ (Delegation of Authority) ให้ เพื่อใช้สำหรับการทำงานที่ได้มอบให้รับผิดชอบไปทำ และ ขณะเดียวกันก็ต้องดำเนินการจัดให้มีการสัมพันธ์ที่เหมาะสม ระหว่างกลุ่มกิจกรรมที่แบ่งแยกกัน ทำดังกล่าว ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะให้มีระเบียบและมีการประสานงานกันระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ในองค์การที่ทำงาน เพื่อเป้าหมายหรือแผนงานอันเดียวกัน ทั้งหมดนี้ก็คือความพยายามในการกำหนด ลักษณะ โครงสร้างขององค์การ (Organization Structure) ขึ้น เพื่อช่วยเป็นเครื่องมือสำหรับการทำงานของ องค์การ การจัดองค์การดังกล่าว จะต้องกระทำให้เหมาะสมถูกต้อง และสามารถอำนวยความสะดวก ให้แก่คนที่อยู่ในองค์การเดียวกันที่ต่างฝ่ายต่างทำงาน ให้ได้ทราบถึงขอบเขตของงาน อำนาจ หน้าที่ ความรับผิดชอบ และสามารถทำงานร่วมกับฝ่ายอื่นได้เป็นอย่างดี การจัดองค์การ เป็นหน้าที่ ทางการจัดการประการที่สอง ในขณะที่การวางแผนช่วยกำหนดเป้าหมายทิศทาง และแผนงาน กิจกรรมที่ควรทำต่าง ๆ อย่างครบถ้วนแล้วนั้น การจัดองค์การจะเป็นงานขั้นต่อมา โดยมีทำการ พัฒนาโครงสร้างองค์การ เพื่อให้เป็น โครงสร้างของกลุ่มตำแหน่งงานที่จะรองรับงานตามภารกิจ ต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ตามแผน ดังนั้น โครงสร้างองค์การที่จะจัดขึ้นจะต้องไม่มีขนาดใหญ่หรือเล็กกว่า แผนงาน เพราะจะทำให้มีคนมากกว่างาน ซึ่งเสียค่าใช้จ่ายเกินความจำเป็นหรืออาจเกิดปัญหาขาด คนทำงานได้ นอกจากนี้หลักสำคัญอีกประการหนึ่งคือ นอกจากจะต้องมีการกำหนดตำแหน่งงาน และโครงสร้างที่เหมาะสมแล้ว การจัดองค์การต้องมุ่งให้เกิดการประสานงานระหว่างกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดเวลา โครงสร้างองค์การที่จะจัดขึ้นจึงต้องมีกลไกในการประสานงาน เพื่อให้การทำงานของ ผู้ได้บังคับบัญชาทุกฝ่ายเข้ากันได้เป็นอย่างดี การก้าวก้าวหรือการทำงานซ้ำซ้อนกันและการขัดแย้งกัน ในการทำงานก็จะไม่เกิดขึ้น การจัดองค์การจึงเกี่ยวข้องกับ

- การจัดกลุ่มงานต่าง ๆ เป็นตำแหน่งงานในองค์การ
- การกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา โดยวิธีมอบหมาย งาน พร้อมทั้งอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ
- การกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งงานต่าง ๆ ภายในโครงสร้างเพื่อให้สามารถ ประสานกันได้ตลอดเวลาการจัดองค์การ เป็นความพยายามของผู้บริหารที่จะให้หนทางสำหรับการ ปฏิบัติงานให้สำเร็จผลตามแผนงานที่ได้วางเอาไว้ หน้าที่การจัดองค์การนี้เป็นหน้าที่ที่ต่อเนื่องจาก ขั้นของการใช้ความสามารถในด้านการวางแผนจนเสร็จสิ้นเป็นแผนงานต่าง ๆ

ความสำคัญของการจัดองค์การ ผู้บริหาร มีหน้าที่ในการจัดองค์การเนื่องจาก

- การจัดองค์การแสดงให้เห็นถึงกระแสการไหลของงาน
- ช่วยกำหนดขอบเขต ความรับผิดชอบ อำนาจหน้าที่และภารกิจต่าง ๆ

- ช่วยในการประสานหน้าที่ต่าง ๆ โดยการกำหนดขอบเขตและจัดกลุ่มงานที่สัมพันธ์กันให้อยู่ในหน่วยเดียวกัน

- ช่วยป้องกันการทำงานซ้ำซ้อน

- ช่วยลดข้อขัดแย้งและความอึดอัดใจระหว่างคนงาน ซึ่งเท่ากับเป็นการช่วยให้ขวัญกำลังใจในการทำงานดีขึ้น

องค์ประกอบในการจัดองค์การ เพื่อให้องค์การมีระบบและโครงสร้างที่มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารต้องคำนึงถึงองค์ประกอบที่ใช้ในการจัดองค์การ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ (Objective) หมายถึง จุดมุ่งหมายปลายทางของการดำเนินงาน

วัตถุประสงค์มีทั้งวัตถุประสงค์ระยะสั้น (Short-run Objectives) สำหรับระยะเวลาที่ใกล้ เช่น ปีต่อปี และวัตถุประสงค์ระยะยาว (Long-run Objectives) หรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นจากการวางแผนระยะยาว วัตถุประสงค์ระยะสั้นทั้งหลายที่กำหนดขึ้นต่อเนื่องกัน จะต้องมียุทธศาสตร์สอดคล้องและเสริมต่อวัตถุประสงค์ระยะยาวขององค์การ

2. อำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบ (Authority and Responsibility) อำนาจหน้าที่

หมายถึง อำนาจที่จะสั่งให้บุคคลอื่นปฏิบัติตามได้ อำนาจหน้าที่ในองค์การย่อมเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการที่ได้มีตำแหน่งหน้าที่อย่างเป็นทางการ การใช้อำนาจหน้าที่จึงต้องใช้เพื่อให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์ขององค์การด้วย อำนาจหน้าที่ในองค์การจะมีมากที่สุดที่ผู้บริหารระดับสูงและแบ่งส่วนเรื่อยมาในระดับล่างตามสายงานที่เกิดขึ้น ความรับผิดชอบ หมายถึง ข้อผูกพันของผู้ได้บังคับบัญชาที่มีต่อผู้บังคับบัญชา อันสืบเนื่องมาจากการที่ได้รับมอบหมายหน้าที่ให้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ความรับผิดชอบอาจจะเป็นข้อผูกพันที่มีลักษณะต่อเนื่องกันไป หรืออาจสิ้นสุดลงด้วยการกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ได้รับมอบหมายมา เช่น ความรับผิดชอบของผู้จัดการที่มีต่อประธานบริษัทจะเป็นข้อผูกพันที่ต่อเนื่องกันไป แต่ในตรงกันข้าม ความรับผิดชอบของฝ่ายให้คำปรึกษาแนะนำที่มีต่อคำสั่งจะช่วยให้แก้ไขปัญหาเฉพาะอย่างนั้น จะเสร็จสิ้นลงทันทีภายหลังจากที่บุคคลดังกล่าวได้เสนอข้อแนะนำของตนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

3. การมอบหมาย (Delegation) หมายถึง การกำหนดความรับผิดชอบและอำนาจหน้าที่

โดยตัวผู้บังคับบัญชาที่ให้แก่ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ผู้บริหารที่เป็นผู้รับมอบหมายงานมา จะได้รับอำนาจสิทธิ์ขาดในการวางแผนและสั่งการ รวมทั้งทำการตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ ภายในส่วนงานหรือที่เกี่ยวกับหน่วยงานของตน

4. การรวมอำนาจและการกระจายอำนาจ (Centralization and De-Centralization) การ

รวมอำนาจ หมายถึง การสงวนหรือรักษาอำนาจไว้ที่ส่วนกลางขององค์การอย่างมีระบบ การตัดสินใจส่วนใหญ่เกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ มิได้กระทำโดยผู้ปฏิบัติงาน แต่ขึ้นอยู่กับผู้บังคับบัญชา

ที่อยู่ในระดับสูงกว่าขึ้นไป การกระจายอำนาจ หมายถึง ความพยายามที่จะมอบหมายอำนาจหน้าที่ไปยังผู้บริหารในระดับต่าง ๆ ที่อยู่รองลงมาให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ยกเว้นแต่อำนาจบางอย่าง ซึ่งจำเป็นจะต้องสงวนไว้ที่ส่วนกลาง

5. สายการบังคับบัญชา (Chain of Command) คือ เส้นทางที่แสดงความสัมพันธ์จากบนลงล่างหรือจากล่างขึ้นบนระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ที่มีตำแหน่งหน้าที่รองลงมาตามลำดับ การยึดถือปฏิบัติตามสายการบังคับบัญชาก่อให้เกิดประโยชน์ คือ ไม่ทำให้ฐานะของผู้บริหารต้องเสียไป และในขณะเดียวกัน จะเป็นการช่วยให้พนักงานไม่เกิดความสับสนในการรับมอบหมายงาน โดยผู้ที่มีตำแหน่งสูงกว่า การละเลยไม่ปฏิบัติตามสายการบังคับบัญชาหรือมีการสั่งการข้ามชั้นมักก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นได้ในองค์การ

6. ช่วงการบังคับบัญชา (Span of Control) คือ การพิจารณากำหนดจำนวนใต้บังคับบัญชาที่ผู้บริหารคนหนึ่งสามารถควบคุมได้อย่างเหมาะสมที่สุด เพราะผู้บริหารทุกคนมีความสามารถจำกัดในการกำกับดูแล การกำหนดขนาดของการควบคุมว่าจะมีจำนวนผู้ใต้บังคับบัญชามากน้อยเพียงใดนั้น ในทางปฏิบัติยังไม่สามารถกำหนดเป็นจำนวนที่แน่นอนตายตัวได้ อย่างไรก็ตาม การกำหนดขนาดของการควบคุมไว้กว้างมักจะมีประโยชน์หลายอย่าง เช่น ช่วยให้การติดต่อสื่อสารตามแนวดิ่งกระทำไ้รวดเร็วและสะดวกยิ่งขึ้น ขวัญและผลผลิตของงานจะสูงขึ้น

7. เอกภาพในการบังคับบัญชา (Unity of Command) หมายถึง ในกรณีที่ผู้บังคับบัญชาเป็นฝ่ายริเริ่มใช้วิธีการติดต่อแบบข้ามชั้น ไปยังผู้ใต้บังคับบัญชาในระดับล่าง โดยไม่ผ่านผู้บริหารที่อยู่ระหว่างกลางตามสายการบังคับบัญชา ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาที่ได้รับคำสั่งรู้สึกอึดอัดใจและสับสนเนื่องจากต้องรับคำสั่งทั้งจากผู้บังคับบัญชาโดยตรงและจากผู้บริหารที่มีตำแหน่งสูงกว่าในเวลาเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อคำสั่งของผู้บังคับบัญชาทั้งสองไม่สอดคล้องกัน

8. การจัดแผนกงาน (Departmentation) หมายถึง การพิจารณารวมกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ เข้าด้วยกัน การรวมกลุ่มกิจกรรมนี้เป็นไปภายใต้หลักเกณฑ์ ของการแบ่งแยกงานกันทำ หรือการแบ่งงานกันทำตามความถนัด (Specialization) นั่นเอง เหตุผลของการที่จะต้องแบ่งงานกันทำ เพราะในขณะที่องค์การธุรกิจขนาดใหญ่ขึ้น กิจกรรมต่าง ๆ จะมีมากขึ้นและเกินกว่ากำลังความสามารถของคน ๆ เดียว หรือแผนกเดียวจะทำได้

กระบวนการจัดองค์การ (Process of Organizing) ขั้นตอนในการจัดองค์การมี 3 ขั้นตอนประกอบด้วย

1. การจัดหมวดหมู่ของงานและตำแหน่งงาน เป็นการพิจารณาแยกประเภทของงาน จัดกลุ่มงาน และออกแบบงานสำหรับผู้ทำงานแต่ละคน

- การพิจารณาแยกประเภทงาน (Identification of Work) เพื่อให้ทราบว่างานอะไรบ้างที่ต้องทำ โดยพิจารณาจากวัตถุประสงค์และแผนงานหรือโครงการต่าง ๆ
 - การจัดกลุ่มงานหรือจำแนกประเภทงาน (Grouping of Work) งานที่เหมือนกันให้จัดรวมเข้าเป็นกลุ่มเดียวกัน เพื่อให้มีภาระจำแนกประเภทไว้ และเป็นตามหลักของการแบ่งงานกันทำตามเกณฑ์ของหน้าที่งาน เช่น ฝ่ายผลิต ฝ่ายการตลาด ฝ่ายการเงินและบัญชี และอื่น ๆ
 - การออกแบบงาน (Designing of Individual Job) งานของกลุ่มต่าง ๆ ย่อมมีปริมาณมากเกินกว่าที่คน ๆ เดียวจะทำได้ ดังนั้น การแบ่งงานจึงเกิดขึ้นตามความถนัดในหน้าที่ ผู้บริหารต้องแบ่งแยกสายบังคับบัญชาย่อยลงไปตามแนวดิ่ง และจะแบ่งแยกหน้าที่ตามแนวระนาบด้วย
2. การกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบ เป็นขั้นตอนของการระบุขอบเขตของงานและมอบหมายงาน พร้อมทั้งกำหนดความรับผิดชอบและให้อำนาจหน้าที่ โดย
- ระบุขอบเขตของงานที่มอบหมายให้สำหรับแต่ละคนตามที่ได้ออกแบบมาแล้วในขั้นแรก เพื่อให้ทราบว่า งานแต่ละชิ้นที่ได้แบ่งและออกแบบไว้นั้นจะเกี่ยวข้องกับเรื่องอะไร ชนิดไหน มีขอบเขตและปริมาณมากน้อยเพียงใด สิ่งสำคัญในที่นี้ก็คือ การระบุชื่อตำแหน่งพร้อมกับให้รายละเอียดเกี่ยวกับงานชิ้นนั้น ๆ เอาไว้
 - จากนั้นผู้บริหารจะดำเนินการมอบหมายงานแต่ละชิ้นที่ง่ายกว่าให้แก่ผู้ทำงานในระดับรองลงไป ตามวิธีการมอบหมายงาน
 - การมอบหมายงาน ประกอบด้วย การกำหนดความรับผิดชอบที่ชัดเจนเกี่ยวกับงานที่มอบหมายให้ทำ พร้อมกับมอบหมายอำนาจหน้าที่ให้ เพื่อที่จะใช้สำหรับการทำงานตามความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมาย
3. การจัดผังแสดงความสัมพันธ์ ทำให้เห็นถึงสายการบังคับบัญชาและขณะเดียวกัน จะช่วยให้งานของส่วนต่าง ๆ ดำเนินไปโดยปราศจากข้อขัดแย้ง การทำงานร่วมกันก็จะเกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย

เครื่องมือที่ใช้ในการจัดองค์การ มีเครื่องมือที่สามารถนำมาใช้ในการจัดองค์การให้มีระเบียบและมีประสิทธิภาพ เช่น ผังโครงสร้างองค์การ คำบรรยายงาน และคู่มือองค์การ ซึ่งมีคำอธิบาย ดังนี้

1. ผังโครงสร้างองค์การ (Organization Charts) หมายถึง แผนผังที่แสดงถึงกลุ่มตำแหน่งงาน ซึ่งรวมกลุ่มเป็นสายการบังคับบัญชา โดยมีการแบ่งกลุ่มแบ่งระดับ โครงสร้างองค์การที่มีการจัดขึ้นอย่างมีระบบ โดยมีการจัดตำแหน่ง มีสายการบังคับบัญชา และมีชื่อตำแหน่งช่วยให้ได้ข้อมูลในการจัดการที่เป็นประโยชน์ คือ

- การแบ่งงาน (Division of work) มีการแสดงว่าแต่ละตำแหน่งในผังโครงสร้าง
รับผิดชอบงานด้านใดบ้าง

- สายการบังคับบัญชา (Chain of Command) คือ เส้นที่ลากในผังโครงสร้าง ทำให้เห็นว่า
โครงสร้างในการสั่งการและมอบหมายงานเป็นอย่างไร

- ชนิดของงานที่ทำ (Type of Work Performed) คือ การเขียนอธิบายให้เข้าใจถึงตำแหน่ง
ต่าง ๆ ในผังองค์กร ทำให้ทราบว่าแต่ละตำแหน่งเหล่านั้นมีขอบเขตงานในความรับผิดชอบตาม
หน้าที่อะไรบ้าง

- การจัดกลุ่มงาน (Grouping of Work) ชื่อกลุ่มงานที่ปรากฏในผัง ช่วยให้เห็นถึง
โครงสร้างการแบ่งเป็นหน่วยย่อยต่าง ๆ ในองค์กร

- ระดับของการจัดการ คือ การแบ่งระดับในโครงสร้างผังขององค์กร ทำให้เห็นชั้นของ
การบังคับบัญชา ซึ่งแบ่งออกเป็น ระดับสูง ระดับกลาง และระดับต่ำ

2. คำบรรยายงาน (Job Description) หมายถึง ข้อความเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของ
ตำแหน่งงาน โดยมีการระบุถึง ความรับผิดชอบ อำนาจหน้าที่ ภารกิจ ความสัมพันธ์ที่มีต่อบังคับ
บัญชาและผู้บังคับบัญชา และ มาตรฐานการปฏิบัติงาน คำบรรยายนี้จะเป็แนวทางที่จะช่วยให้
พนักงานทราบถึงสิ่งต่าง ๆ ที่พึงต้องทำให้ครบถ้วนตามหน้าที่

3. คู่มือองค์กร (Organization Manuals) คือ เอกสารที่บอกถึงข้อมูลสำคัญ ที่เกี่ยวข้อง
กับการดำเนินงานต่าง ๆ ขององค์กร ประกอบด้วย

- นโยบายขององค์กร
- แนวคิดกว้าง ๆ เกี่ยวกับวิธีการดำเนินงานขององค์กร
- ผังโครงสร้างองค์กร
- จุดมุ่งหมายขององค์กร
- ขอบเขตหน้าที่ของหน่วยงานหลักทุกหน่วยในองค์กร

ผังโครงสร้างองค์กร คำบรรยายงาน และคู่มือองค์กร จะช่วยให้เกิดความมีระเบียบ มี
ระบบเป็นองค์กรที่เรียกกันว่า องค์กรที่เป็นทางการ (Formal Organization) ซึ่งทุกฝ่ายต่างมี
ขอบเขตและระเบียบที่ยึดถือปฏิบัติต่อกันอย่าง มีแบบแผน และขั้นตอนต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม
ในขณะที่ปฏิบัติงานจริง เมื่อมีปัจจัยด้านบุคคลเข้ามาเกี่ยวข้อง จะเกิดอิทธิพลด้านความรู้สึกนึกคิด
ในจิตใจของพนักงานและของผู้บริหาร ซึ่งมีผลทำให้การยอมรับในวัตถุประสงค์ การตีความคำสั่ง
และความสัมพันธ์ต่าง ๆ ในองค์กรเปลี่ยนแปลงไปตามความรู้สึกเหล่านั้นด้วย ความสัมพันธ์
ระหว่างกันของบุคคลในองค์กรที่หลอมเข้าด้วยกันและผูกพันต่อกันทางใจนั้น จะมีอิทธิพล

โน้มน้าวชักจูงการปฏิบัติให้คล้อยตามกันได้ ความอ่อนไหวของกลุ่มคนในองค์กรที่เกิดขึ้นในองค์กรนี้เป็นส่วนของ องค์กรที่ไม่เป็นทางการ (Informal Organization) ซึ่งจะมีอิทธิพลและส่งผลกระทบทั้งในทางส่งเสริม หรือบั่นทอนการปฏิบัติงานขององค์กรได้เสมอ

3. การนำไปปฏิบัติ (Implementing) Bridges and Roquemore (2002) อธิบายว่า

Implementing คือการนำเอาแผนหรือโครงการที่ได้วางไว้ไปปฏิบัติโดยการมอบหมายงานที่กำหนดไว้ให้บุคลากรในองค์กรเข้ามาเป็นผู้ดำเนินการ Implementing จึงหมายรวมถึง การดำเนินงานให้เป็นไปตามแผน (Executing) การกระตุ้น (Actuating) และการสั่งการ (Directing) ซึ่งโดยภาพรวมหมายถึง ความพยายามที่จะให้การกระทำต่าง ๆ ของทุกฝ่ายในองค์กร เป็นไปในทางที่จะส่งเสริมให้เกิดผลสำเร็จตามนโยบาย แผนงาน เป้าหมาย ที่องค์กรต้องการ ซึ่งมักจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการที่ผู้บริหารต้องปฏิบัติตนให้เป็นผู้ที่มีความสามารถ รู้จักหลักวิธีในการชี้แนะและควบคุมบังคับบัญชา ให้การทำงานของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาเป็นไปตามที่ต้องการมากที่สุด ผู้บริหารต้องรู้จักทำการมอบหมายงาน (Delegate) เข้าใจถึงหลักและวิธีการจูงใจคน และสามารถกระตุ้นให้ทุกคนมีความกระตือรือร้นในการทำงาน ต้องสามารถประสานการทุ่มเทจากบุคลากรทุกฝ่ายให้สอดคล้องและเข้ากันได้เป็นอย่างดี รวมถึงมีศิลปะในการกระตุ้นส่งเสริมให้ฝ่ายต่าง ๆ มีความคิดริเริ่มและอุทิศกำลังกาย กำลังความคิด ให้เป็นประโยชน์ต่องานขององค์กร รู้จักวิธีการขจัดข้อขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ผู้บริหารต้องกระทำตนเป็นผู้นำ (Leadership) ที่เหมาะสม และเข้าใจพฤติกรรมของบุคคล (Human Behavior) มีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human Relations Skills) และมีความรู้ทางด้านพฤติกรรมศาสตร์ (Behavioral Sciences) ซึ่งเป็นความรู้พื้นฐานที่สำคัญไม่แพ้ความรู้ทางด้านเทคนิคอื่น ๆ

แนวทางการนำไปปฏิบัติ นิรมล กิติกุล (2546) ได้ให้แนวทางการนำองค์กรไปสู่การปฏิบัติโดยผ่านการอำนวยการที่ดี 11 ประการ สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหาร
2. จัดหาทรัพยากรที่เหมาะสมให้ทุกหน่วยงาน
3. สร้างสัมพันธภาพที่ดีในองค์กรทุกแผนกและระหว่างแผนก
4. ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ไม่ให้เกิดความสูญเปล่า
5. จัดสภาพแวดล้อมในองค์กรให้มีระเบียบเรียบร้อย
6. ประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อปรับวิธีการทำงานให้นำไปสู่เป้าหมาย
7. สำรวจความคิดเห็นของพนักงานที่มีต่อผู้บริหารและองค์กร
8. สร้างผู้ช่วยที่มีความสามารถ
9. ให้ความช่วยเหลือ แนะนำ และช่วยแก้ปัญหาให้บุคลากร

10. มีการรายงานผลการปฏิบัติงานให้ผู้บังคับบัญชาที่อยู่สูงขึ้นไปทราบ
11. มีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในยุคโลกาภิวัตน์

4. การควบคุม (Controlling) Bridges and Roquemore (2002, p. 331) กล่าวว่า “ในทางทฤษฎีแล้ว หน้าที่ในการควบคุมเป็นหน้าที่เดียวที่ไม่จำเป็นต้องมีอยู่ในหน้าที่ของการจัดการ” Bridges และ Roquemore ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า หากผู้บริหารมีการวางแผน การจัดองค์การและการนำไปปฏิบัติได้อย่างสมบูรณ์แบบแล้ว ก็ไม่มีเหตุผลใดที่จะต้องนำการควบคุมมาใช้ในการจัดการอีก แต่ในทางปฏิบัติ เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ที่จะมีองค์การใดที่ปราศจากการควบคุม เนื่องจาก ไม่มีแผนงานใดที่วางไว้ได้อย่างสมบูรณ์แบบ ไม่มีองค์การใดที่มีระบบงานที่ไม่มีที่ติและไม่มีบุคลากรของหน่วยงานใดที่ทำงานได้โดยปราศจากข้อผิดพลาด ดังนั้น เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความผิดพลาดขึ้นในองค์การจึงจำเป็นต้องมีหน้าที่การควบคุมเป็นหน้าที่หนึ่งของหน้าที่ในการจัดการ

ความหมายของการควบคุม สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2548) ได้สรุปความหมายของการควบคุมไว้ว่า “การควบคุม เป็นกระบวนการของการจัดการหรือเป็นภารกิจหนึ่งของผู้บริหารที่จะต้องกระทำเพื่อให้การบริหารองค์การเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล” นิรมล กิติกุล (2546) สรุปว่า “การควบคุมคือกระบวนการตรวจตรา สอดส่องดูแลและแก้ไขการปฏิบัติงานของผู้ได้บังคับบัญชา ให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ โดยอาศัยการประสานงาน พร้อมกับเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ มาแก้ไขข้อบกพร่องในอนาคตด้วย” ส่วน Bridges and Roquemore (2002) อธิบายว่า “การควบคุมเป็นกิจกรรมหนึ่งทางการจัดการที่กระทำขึ้นเพื่อให้มั่นใจว่างานที่ได้มอบหมายไปได้มีการดำเนินงานไปด้วยความถูกต้อง เกิดผลงานที่มีคุณภาพทั้งในด้านสินค้าและบริการและด้านอื่น ๆ” การควบคุมจึงเป็น การกำกับให้การทำงานต่าง ๆ เป็นไปตามแผน โดยใช้มาตรการต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้ได้ประสิทธิผลตามต้องการ

ประเภทของการควบคุม สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2548) ได้จำแนกประเภทของการควบคุมไว้เป็น 4 ประเภท สามารถสรุปได้ดังนี้

1. การควบคุมตามช่วงเวลา
2. การควบคุมตามลำดับชั้นการบริหาร
3. การควบคุมตามส่วนที่มุ่งเน้น
4. การควบคุมตามขอบข่ายของงานแต่ละด้าน

1. การควบคุมตามช่วงเวลา เป็นการควบคุมโดยพิจารณาตามช่วงเวลาที่แบ่งเป็น 3 ระยะ

คือ

1.1 การควบคุมล่วงหน้า ได้แก่การเตรียมการ การพยากรณ์การคาดการณ์อนาคต เพื่อจัดเตรียมเครื่องมือและอุปกรณ์ ทรัพยากรต่าง ๆ ตามความจำเป็นเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปโดยไม่มีอุปสรรค

1.2 การควบคุมขณะดำเนินงาน เป็นการเฝ้าระวัง ดูแล ตรวจสอบ การดำเนินงานเป็นระยะ ๆ เพื่อให้แน่ใจว่างานที่ได้มอบหมาย ได้มีการปฏิบัติไปตามระยะเวลาที่กำหนดไว้อย่างถูกต้องหรือไม่ มีอุปสรรคอย่างไร และต้องแก้ไขอย่างไรเพื่อจะให้งานเป็นไปตามแผนที่วางไว้

1.3 การควบคุมภายหลังการดำเนินงาน เป็นการเปรียบเทียบผลการดำเนินงานกับเป้าหมาย เพื่อวิเคราะห์ผลดีและผลเสียที่เกิดขึ้นและนำไปใช้ปรับปรุงพัฒนาให้งานมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

2. การควบคุมตามลำดับชั้นการบริหาร เป็นการจำแนกการควบคุมตามโครงสร้างการบริหาร ได้แก่

2.1 การควบคุมระดับกลยุทธ์ เป็นการควบคุมโดยผู้บริหารระดับสูงซึ่งเป็นผู้ควบคุมนโยบายและแผนแม่บทหรือแผนหลักขององค์กร

2.2 การควบคุมระดับการจัดการ เป็นการควบคุมโดยผู้บริหารระดับกลางซึ่งมีหน้าที่บริหารทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

2.3 การควบคุมระดับปฏิบัติงาน เป็นการควบคุมโดยผู้บริหารระดับต้นที่มีหน้าที่บริหารโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย ให้สำเร็จทันตามเวลาที่ได้กำหนดไว้

3. การควบคุมตามส่วนที่มุ่งเน้น เป็นการจำแนกโดยพิจารณาตามกรอบที่ต้องการควบคุม ได้แก่

3.1 การควบคุมผลผลิตหรือผลงาน หมายถึงการควบคุมผลิตภัณฑ์หรือการให้บริการให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้หรือให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน

3.2 การควบคุมกระบวนการ เป็นการควบคุมที่ยึดถือกระบวนการเป็นสำคัญ การเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานอาจเป็นสิ่งจำเป็นหากมีผลทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้นหรือสามารถแก้ปัญหาที่ติดขัดได้

3.3 การควบคุมการบริหารงาน เป็นการมุ่งเน้นไปที่วิธีการในการบริหารงาน เช่น การกระจายอำนาจไปสู่ผู้บริหารระดับรองลงมาให้มีอำนาจหน้าที่มากขึ้น

3.4 การควบคุมการทำงาน เป็นการควบคุมโดยยึดตัวบุคลากรหรือพนักงานในองค์กรเป็นสำคัญ เช่น การสร้างบรรยากาศการทำงานแบบมีส่วนร่วม การทำกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ เป็นต้น

4. การควบคุมตามขอบข่ายของงานแต่ละด้าน เป็นการจำแนกตามลักษณะงานที่ต้องการควบคุม ได้แก่

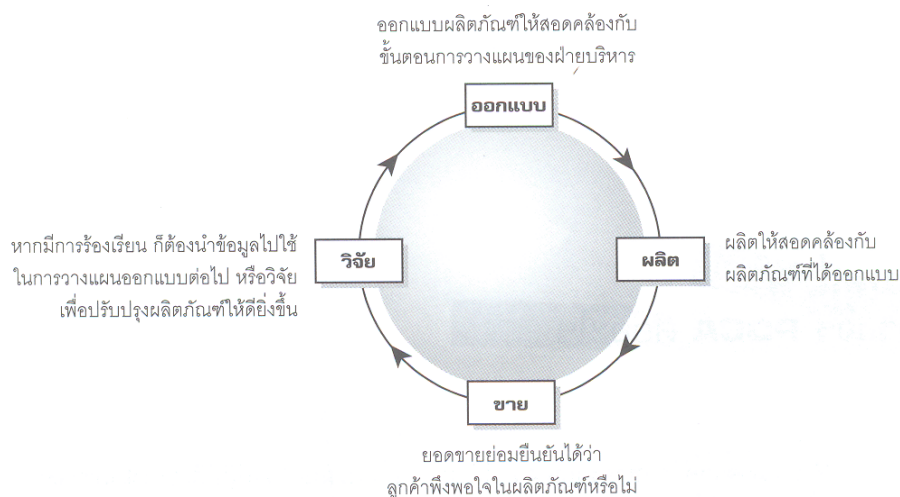
4.1 การควบคุมด้านการเงิน เป็นการควบคุมประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรเพื่อให้เกิดผลกำไรหรือเพื่อควบคุมค่าใช้จ่ายให้เป็นไปตามงบประมาณที่กำหนด

4.2 การควบคุมด้านการปฏิบัติงาน เป็นการตรวจสอบกระบวนการทำงานว่าเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลหรือไม่ เพียงใด มีคุณภาพตามที่กำหนดไว้หรือไม่ เป็นไปตามระยะเวลาที่ตั้งไว้หรือไม่

4.3 การควบคุมด้านผลการดำเนินงาน เป็นการตรวจสอบว่าการดำเนินงานบรรลุเป้าหมายหรือไม่ เพียงใด มีปัญหาหรืออุปสรรคอย่างไร

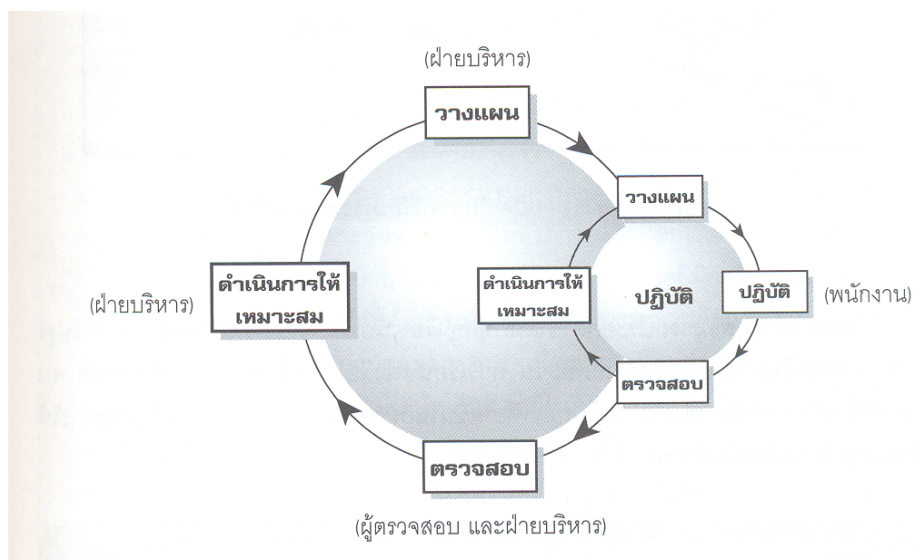
เครื่องมือในการควบคุม เพื่อให้การควบคุมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ลดสามารถแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ ได้ถูกต้องและทันเวลา จึงมีการคิดค้นกระบวนการควบคุมการทำงานให้ดียิ่ง ๆ ขึ้น หลายแนวทาง มีเครื่องมือในการควบคุมที่นิยมใช้อย่างแพร่หลาย ได้แก่ วงจร PDCA, KPIs, Benchmarking และ Balanced Scorecard เป็นต้น

1. วงจร PDCA มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง (2545) ได้รวบรวมความรู้เกี่ยวกับวงจร PDCA โดยอธิบายว่า PDCA มาจากคำภาษาอังกฤษ 4 คำ ได้แก่ Plan (วางแผน) Do (ปฏิบัติ) Check (ตรวจสอบ) และ Act (ดำเนินการให้เหมาะสม) แนวคิดเกี่ยวกับวงจร PDCA เริ่มขึ้นเป็นครั้งแรก โดยนักสถิติชื่อ Walter Shewhart ซึ่งได้พัฒนาจากการควบคุมกระบวนการเชิงสถิติที่ Bell Laboratories ในสหรัฐอเมริกาทศวรรษที่ 1930 โดยในระยะเริ่มแรกวงจรดังกล่าวเป็นที่รู้จักกันในชื่อวงจร Shewhart จนกระทั่งในทศวรรษที่ 1950 ได้มีการเผยแพร่อย่าง กว้างขวางโดย W. Edwards Deming หลายคนจึงเรียกวงจรนี้ว่า วงจร Deming เมื่อเริ่มแรก Deming ได้เน้นถึงความสัมพันธ์ 4 ฝ่ายในการดำเนินธุรกิจเพื่อให้ได้มาซึ่งคุณภาพ และความพึงพอใจของลูกค้า ซึ่งได้แก่ ฝ่ายออกแบบ ฝ่ายผลิต ฝ่ายขาย และฝ่ายวิจัย ความสัมพันธ์ของทั้ง 4 ฝ่าย นั้น จะต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับคุณภาพของสินค้าตามความต้องการของลูกค้าที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยให้ถือว่าคุณภาพจะต้องมาก่อนสิ่งอื่นใด (ภาพที่ 2-3)

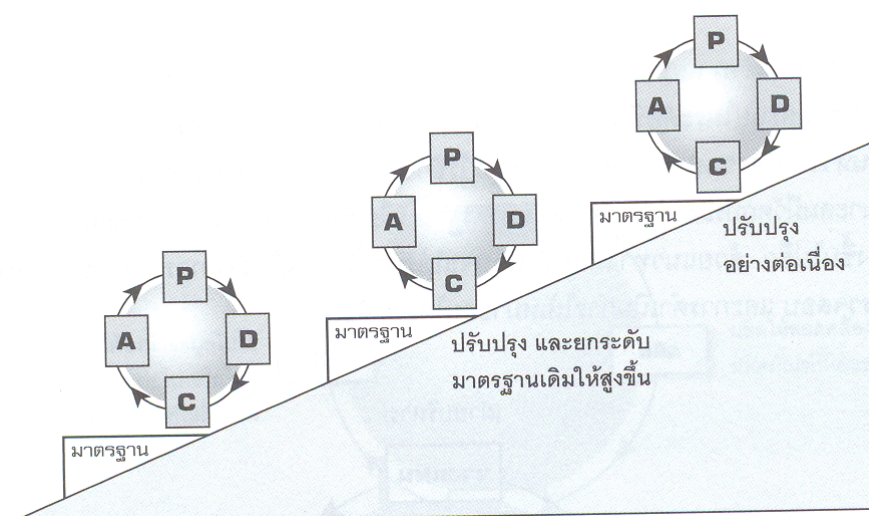
ภาพที่ 2-3 วงจร PDCA ในยุคแรก

ต่อมาแนวคิดเกี่ยวกับกับวงจร Deming ได้ถูกดัดแปลงให้เข้ากับวงจรการบริหาร ซึ่งประกอบด้วย ขั้นตอนการวางแผน ขั้นตอนการปฏิบัติ ขั้นตอนการตรวจสอบ และขั้นตอนการดำเนินการที่เหมาะสม (ซึ่งในระยะเริ่มแรกหมายถึงการปรับปรุงแก้ไข) แต่ยังไม่สามารถใช้งานได้ อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะแต่ละขั้นตอนถูกมอบหมายให้เป็นหน้าที่รับผิดชอบของแต่ละฝ่าย ขณะที่ฝ่ายบริหารกำหนดแผนงานและตั้ง เป้าหมายสำหรับพนักงาน พนักงานก็ต้องลงมือปฏิบัติให้บรรลุตามเป้าหมายที่ฝ่ายบริหาร ได้กำหนดขึ้น ในขณะที่ผู้ตรวจสอบคอยตรวจสอบผลการปฏิบัติงานของพนักงานเป็นระยะ ๆ และรายงานผลให้ผู้บริหารทราบ หากการปฏิบัติงานมีความผิดพลาดหรือ เบี่ยงเบนไปจากเป้าหมายก็จะได้แก้ไขได้ทันที พนักงานที่สามารถ ปฏิบัติงานได้ตามเป้าหมายจะได้รางวัลเป็นการตอบแทน ถ้าไม่สามารถทำได้จะถูกประเมินผลการปฏิบัติงานที่ต่ำ การดำเนินงานในลักษณะนี้จะเห็นได้ว่าค่อนข้างแข็งกระด้าง นอกจากผู้บริหารจะไม่ประเมินศักยภาพของพนักงาน ซึ่งเป็นผู้ที่รู้ดีที่สุดเกี่ยวกับกระบวนการทำงานแล้ว ยังขาดวิสัยทัศน์ที่ดีในเรื่องของการประสานงาน ภายในหน่วยงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้พนักงานมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผนและแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น อย่างไรก็ตาม วงจร Deming ได้พัฒนาไปในทิศทางที่นุ่มนวลขึ้น ในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งได้ให้ความสำคัญกับพื้นฐานการบริหารงาน 2 อย่าง คือ การสื่อสารและความร่วมมือร่วมใจจากทุกคนในหน่วยงาน โดย ผู้บริหารยังคงเป็นผู้กำหนดแผนงาน แต่จะสื่อสารผ่านช่องทางหัวหน้างาน และพนักงานตามลำดับขั้น เป้าหมายถูกกำหนดขึ้นตามความเหมาะสมเป็นไปได้ (ภาพที่ 2-4)

ภาพที่ 2-4 วงจร PDCA แบบญี่ปุ่น

วงจร PDCA ใช้เพื่อการปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่อง ทุกครั้งที่วงจรหมุนครบรอบก็จะเป็นแรงส่งให้หมุนในรอบต่อไป วิธีการใหม่ ๆ ที่ทำให้เกิดการปรับปรุงก็จะถูกจัดทำเป็นมาตรฐานการทำงาน ซึ่งจะทำให้การทำงานมีการพัฒนาอย่างไม่สิ้นสุด เราอาจเริ่มด้วยการปรับปรุงเล็ก ๆ น้อย ๆ ก่อนที่จะก้าวไปสู่การปรับปรุงที่มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น (ภาพที่ 2-5)

ภาพที่ 2-5 วงจร PDCA กับการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

โครงสร้างของวงจร PDCA ขึ้นตอนทั้ง 4 ขึ้นตอน ของวงจร PDCA ประกอบด้วย การวางแผนอย่างรอบคอบเพื่อ การปฏิบัติอย่างค่อยเป็นค่อยไป แล้วจึงตรวจสอบผลที่เกิดขึ้น วิธีการปฏิบัติใดมีประสิทธิภาพที่สุด จะจัดให้เป็นมาตรฐาน หากไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ จะต้องมองหาวิธีการปฏิบัติใหม่หรือใช้ความพยายามให้มากขึ้นกว่าเดิม

ขั้นตอนการวางแผน (Plan) ขั้นตอนการวางแผนครอบคลุมถึงการกำหนดกรอบหัวข้อที่ต้องการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ซึ่งรวมถึงการพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน ฯลฯ พร้อมกับพิจารณาว่ามีความจำเป็นต้องใช้ข้อมูลใดบ้างเพื่อปรับปรุง เปลี่ยนแปลงนั้น โดยระบุนวิธีการเก็บข้อมูลให้ชัดเจน นอกจากนี้ จะต้องวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้ แล้วกำหนดทางเลือกในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงดังกล่าว การวางแผนยังช่วยให้เราสามารถคาดการณ์สิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคต และช่วยลดความเสี่ยงต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ ทั้งในด้านแรงงาน วัสดุคิบบ ชั่วโมงการทำงาน เงิน เวลา ฯลฯ โดยสรุปแล้ว การวางแผนช่วยให้รับรู้สภาพปัจจุบัน พร้อมกับกำหนดสภาพที่ต้องการให้เกิดขึ้นในอนาคต ด้วยการผสมผสานประสบการณ์ ความรู้ และทักษะอย่างลงตัว โดยทั่วไปการวางแผนมีอยู่ด้วยกัน 2 ประเภทหลัก ๆ ดังนี้

ประเภทที่ 1 การวางแผนเพื่ออนาคต เป็นการวางแผนสำหรับสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตหรือกำลังจะเกิดขึ้น บางอย่างเราไม่สามารถควบคุมสิ่งนั้นได้เลย แต่เป็นการเตรียมความพร้อมของเราสำหรับสิ่งนั้น

ประเภทที่ 2 การวางแผนเพื่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง เป็นการวางแผนเพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเพื่อสภาพที่ดีขึ้น ซึ่งเราสามารถควบคุมผลที่เกิดในอนาคตได้ด้วยการเริ่มต้นเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ปัจจุบัน

ขั้นตอนการปฏิบัติ (DO) คือ การลงมือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตามทางเลือกที่ได้กำหนดไว้ในขั้นตอนการ วางแผน ในขั้นนี้ต้องตรวจสอบระหว่างการปฏิบัติด้วยว่าได้ดำเนินไปในทิศทางที่ตั้งใจหรือไม่ พร้อมกับ สื่อสารให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบด้วย เราไม่ควรปล่อยให้ถึงวินาทีสุดท้ายเพื่อดูความคืบหน้าที่เกิดขึ้น หากเป็นการปรับปรุงในหน่วยงาน ผู้บริหารย่อมต้องการทราบความคืบหน้าอย่างแน่นอน เพื่อจะได้มั่นใจว่าโครงการปรับปรุงเกิดความผิดพลาดน้อยที่สุด

ขั้นตอนการตรวจสอบ (Check) คือ การประเมินผลที่ได้รับจากการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง แต่ขั้นตอนนี้มักจะถูกมองข้ามเสมอ การตรวจสอบทำให้ทราบว่า การปฏิบัติในขั้นที่สอง สามารถบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ สิ่งสำคัญก็คือ ต้องรู้ว่า จะตรวจสอบอะไรบ้างและบ่อยครั้งแค่ไหน ข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบจะเป็นประโยชน์สำหรับขั้นตอนนี้

ขั้นตอนการดำเนินงานให้เหมาะสม (Act) พิจารณาผลที่ได้จากการตรวจสอบซึ่งมีอยู่ 2 กรณี คือ ผลที่เกิดขึ้นเป็นไปตามแผนที่วางไว้ หรือไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้ หากเป็นกรณีแรกให้นำแนวทางหรือกระบวนการปฏิบัตินั้นมาจัดทำเป็นมาตรฐาน พร้อมทั้งหาวิธีการที่จะปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นไปอีก ซึ่งอาจหมายถึงสามารถบรรลุเป้าหมายได้เร็วกว่าเดิม หรือเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าเดิม หรือทำให้คุณภาพดียิ่งขึ้นก็ได้ แต่ถ้าหากเป็นกรณีที่สอง ซึ่งก็คือผลที่ได้ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนที่วางไว้ ควรนำข้อมูลที่รวบรวมไว้มาวิเคราะห์ และพิจารณาว่าจะดำเนินการอย่างไรต่อไปนี้ได้แก่

- มองหาทางเลือกใหม่ที่น่าจะเป็นไปได้
- ใช้ความพยายามให้มากขึ้นกว่าเดิม
- ขอความช่วยเหลือจากผู้รู้
- เปลี่ยนเป้าหมายใหม่

Deming (ค.ศ. 1938) ได้บัญญัติหลักการบริหารคุณภาพ 14 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. จงสร้างปณิธานอันมุ่งมั่นแน่วแน่ในการปรับปรุงคุณภาพของสินค้าหรือบริการ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวอย่างชัดเจน โดยผูกพันในเป้าหมายอย่างต่อเนื่องและจริงจังใน 4 เป้าหมายหลักคือ นวัตกรรม (Innovation) การวิจัยและพัฒนา (Research and Development) การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement) การบำรุงรักษาเชิงป้องกัน (Preventive Maintenance)

2. จงยอมรับปรัชญาใหม่ ๆ ของการบริหารคุณภาพ โดยนำเอาวัฒนธรรมแห่งคุณภาพมาเป็นหลักการประจำใจของพนักงานทุกคน โดยเปลี่ยนแปลงจากการทำงานตามที่ได้รับคำสั่งมาเป็นการดูแลรับผิดชอบในผลงานของตนเอง

3. จงยุติการควบคุมคุณภาพโดยอาศัยการตรวจสอบ เพราะการควบคุมคุณภาพจะต้องมุ่งที่การควบคุมกระบวนการผลิตเป็นสำคัญ ไม่ใช่อาศัยการตรวจสอบที่ตัวสินค้าที่ผลิตเสร็จแล้วเท่านั้น ซึ่งจะไม่สามารถป้องกันความผิดพลาดไม่ให้เกิดขึ้นได้

4. จงยุติวิธีดำเนินธุรกิจโดยการตัดสินกันที่ราคาขายเพียงอย่างเดียว เพราะราคาขายที่ต่ำแต่คุณภาพของสินค้าไม่ได้มาตรฐานก็ไม่สามารถทำให้ลูกค้าซื้อสินค้าได้

5. จงปรับปรุงระบบการผลิตและการให้บริการอย่างต่อเนื่อง โดยใช้วงจรของ Deming เพื่อการปรับปรุงตามขั้นตอนวางแผน ลองทำ ตรวจสอบ ลงมือปฏิบัติ ซึ่งเรียกว่า Plan Do Check Act หรือ PDCA ต่อเนื่องกันไป

6. จงทำการฝึกอบรมอย่างสม่ำเสมอให้แก่พนักงานทุกคน โดยเฉพาะเรื่องของการควบคุมคุณภาพเชิงสถิติและเครื่องมือแห่งคุณภาพ

7. จงสร้างภาวะผู้นำให้เกิดขึ้น ด้วยการให้พนักงานเป็นผู้นำตนเองให้ได้เพื่อรับผิดชอบในผลงานของตนเอง โดยการทำให้ถูกต้องตั้งแต่เริ่มต้น ซึ่งนับเป็นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งของการสร้างวัฒนธรรมแห่งคุณภาพให้เกิดขึ้นในองค์กร

8. จงขจัดความกลัวให้หมดไป โดยสร้างบรรยากาศของการเรียนรู้ ผู้ที่สงสัยต้องกล้าสอบถามในสิ่งที่ตนไม่รู้และกล้าแสดงออกเพื่อเสนอแนะวิธีการปรับปรุงคุณภาพให้ดีขึ้น

9. จงทำลายสิ่งกีดขวางความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ โดยการกำจัดโครงสร้างที่เป็นอุปสรรคขัดขวางการติดต่อประสานงานกันอย่างมีประสิทธิภาพระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ให้หมดสิ้นไป หรือใช้การจัดโครงสร้างองค์กรแบบคร่อมสายงาน (Cross Function) เพื่อให้พนักงานต่างหน่วยงานสามารถร่วมมือกันได้เต็มที่

10. จงกำจัดคำขวัญและเป้าหมายซึ่งเป็นสิ่งสมมุติ แต่ต้องนำมาลงมือปฏิบัติจริงด้วยการใช้คำขวัญและเป้าหมายเพื่อการจูงใจหรือกระตุ้นเตือน จึงต้องมีวิธีการปฏิบัติที่จะทำให้บรรลุคำขวัญหรือเป้าหมายนั้นด้วย

11. จงกำจัดจำนวนโควตาที่เป็นตัวเลข เพราะการมุ่งเน้นแต่ปริมาณให้พนักงานละเลยคุณภาพ ผู้บริหารจึงไม่ควรใช้ตัวเลขโควตา เพื่อการวัดผลงานแต่เพียงอย่างเดียว

12. จงกำจัดสิ่งกีดขวางความภาคภูมิใจของพนักงาน โดยมอบรางวัลหรือคำชมเชยในการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มควบคุมคุณภาพ (QCC) หรือเมื่อพนักงานได้เสนอแนะข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงคุณภาพ

13. จงจัดทำแผนการศึกษาและทำการฝึกอบรมบ่อยครั้ง แผนการศึกษาและการฝึกอบรมเป็นปัจจัยสำคัญที่จะรองรับโครงการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง เพราะเทคโนโลยีการผลิตเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จึงต้องลงทุนระยะยาวในการฝึกอบรมพนักงานเพื่อความอยู่รอดและเจริญก้าวหน้าขององค์กร

14. จงลงมือปฏิบัติเพื่อให้บรรลุสำเร็จการเปลี่ยนแปลง ตัวผู้บริหารก็ต้องจัดองค์การและนำตนเองเข้าสู่กระบวนการเปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับปรุงคุณภาพร่วมกับพนักงาน โดยการลงมือปฏิบัติด้วยให้เป็นส่วนหนึ่งของทีมงานและเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง (มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, 2545)

2. KPIs KPI เป็นคำย่อมาจากคำเต็มว่า A Key Performance Indicator หรือดัชนีวัดผลการทำงาน หรือตัวชี้วัดความสำเร็จ KPI คือเครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลการปฏิบัติงานขององค์กรอย่างเฉพาะเจาะจงลงไปในด้านต่าง ๆ ที่องค์กรนั้นได้มีการดำเนินงานอยู่ (McGuigan, 2006) โดยมีวิธีการในการวัดที่แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับประเภทของกิจการหรือวัตถุประสงค์ของแต่ละองค์กร โดยเกณฑ์ที่ใช้ในการวัดสามารถทำเป็นลักษณะการจัดลำดับเช่น ต้องปรับปรุง พอใช้ดี และดีมาก

หรือใช้การให้คะแนนเป็น ระดับ 1 ถึงระดับ 4 หรืออาจมีเกณฑ์แบบอื่น ๆ ก็สามารทำได้ วิธีการที่องค์กรต่าง ๆ นิยมใช้เป็นเครื่องมือในการวัดความสำเร็จได้แก่การใช้ Balanced Scorecard, ระบบ ISO, TQM และ Benchmarking เป็นต้น วัตถุประสงค์ของการทำ KPIs คือ เพื่อให้องค์กรสามารถวัดปริมาณผลสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กรว่าเป็นไปตามเป้าหมายที่องค์กรได้ตั้งไว้มากน้อยเพียงใด เพื่อที่จะได้นำผลการประเมินที่ได้มาพัฒนาองค์กรให้ดีขึ้นต่อไป หากเปรียบผู้บริหารเป็นกับตันเรือ วิสัยทัศน์ก็คือเป้าหมายในการเดินทางและ KPI ก็คือ มิเตอร์ของเรือ มิเตอร์เป็นเครื่องมือในการบอกปริมาณในรูปแบบต่าง ๆ เช่น บอกความเร็ว บอกระยะทาง บอกอุณหภูมิ บอกอัตราความเร็วของลม ฯลฯ เรือที่มีขนาดเล็กอาจไม่จำเป็นต้องมีมิเตอร์หลายชนิดในการควบคุมและหากมีมากเกินไปก็จะเกินความจำเป็น ในขณะที่เรือโดยสารขนาดใหญ่อาจจำเป็นต้องมีมิเตอร์หลายตัว เช่นเดียวกับมิเตอร์ของเครื่องบิน องค์กรที่มีขนาดเล็กก็เช่นเดียวกับเรือลำเล็กตัวชีวิตก็ไม่จำเป็นต้องมีมาก องค์กรขนาดใหญ่อาจจำเป็นต้องมีตัวชีวิตที่มากกว่า (วรภัทร์ ภูเจริญ, 2545)

ลักษณะของดัชนีวัดผลงานที่ดีสามารถพิจารณาจากหลัก SMART ได้แก่

- S: Specific ชัดเจน เจาะจง
- M: Measurable วัดได้
- A: Achievable สามารถทำได้
- R: Realistic เป็นจริง
- T: Time-Based มีกำหนดระยะเวลาที่เหมาะสม

3. Benchmarking ชูสิทธิ์นั จรัสกุลชัย (2549) ได้สรุปความรู้เกี่ยวกับ Benchmarking ไว้ว่า Benchmarking คือ การเทียบสมรรถนะ หรือการเทียบเคียงสมรรถนะ และมีรากศัพท์มาจากนักสำรวจทางธรณีวิทยา ในเรื่องการสำรวจพื้นที่ เทียบเคียงกับเครื่องหมายที่ทำบนอาคาร หิน หรือผนัง และใช้เป็นจุดอ้างอิงในการวัดตำแหน่ง หรือ ความสูงของการสำรวจภูมิประเทศ ในการบริหารงานธุรกิจสมัยใหม่พิจารณาการเทียบเคียงสมรรถนะว่าเป็นกระบวนการเปรียบเทียบวิธีปฏิบัติที่มากกว่าค้นหากระบวนการในการพัฒนาโดยการเปรียบเทียบเฉพาะสถิติ หรือมาตรฐานที่กำหนด การเทียบเคียงเป็นการค้นหาตนเอง ค้นหาวิธีปฏิบัติที่ดีที่สุดจากหน่วยงานอื่นที่กระบวนการคล้ายกัน และนำวิธีปฏิบัติที่ดีที่สุด (Best Practice) ของหน่วยงานอื่นมาประยุกต์ใช้ในหน่วยงานของตนเอง ในการเทียบเคียงสมรรถนะจะมีตัววัด (Benchmark) ตัวบ่งชี้ ดัชนีชี้วัดประสิทธิภาพ (Key Performance Indicator: KPI) เช่น ในทางธุรกิจอาจจะเปรียบเทียบความเร็วในการให้บริการลูกค้า โดย ธนาคาร A กำหนดเวลาในการให้บริการลูกค้านับจากเวลาที่ลูกค้าได้รับบัตรคิวไม่เกิน 30 นาที ในขณะที่อีกธนาคารหนึ่ง (B) กำหนดเวลาในการให้บริการลูกค้านับจากเวลาที่ลูกค้าได้รับ

บัตรคิวไม่เกิน 20 นาที แสดงว่า ธนาคาร B ให้บริการที่ดีกว่า เป็นต้น Benchmarking จำแนกได้ 4 ประเภท คือ

- 3.1 การเทียบเคียงภายใน (Internal Benchmarking) เป็นการเทียบเคียงระหว่างหน่วยงานภายใน
- 3.2 การเทียบเคียงเพื่อการแข่งขัน (Competitor Benchmarking) เป็นการเทียบเคียงกับคู่แข่ง
- 3.3 การเทียบเคียงตามหน้าที่การงาน (Functional Benchmarking) เป็นการเทียบเคียงกระบวนการของหน่วยงานเรากับหน่วยงานอื่นที่มีกระบวนการคล้ายคลึงกัน
- 3.4 การเทียบเคียงในความเป็นระดับโลก (World-Class Benchmarking) เป็นการเทียบเคียงกระบวนการที่เหมือน ๆ กันกับองค์กรระดับโลก โดยไม่คำนึงว่าจะอยู่ในอุตสาหกรรมหรือธุรกิจประเภทเดียวกัน

4. Balanced Scorecard ณรงค์ศักดิ์ บุญยมาลิก (2549) ได้รวบรวมความรู้เกี่ยวกับ Balanced Scorecard ไว้ว่า Balanced Scorecard เป็นกลยุทธ์ในการบริหารงานสมัยใหม่ และได้รับความนิยมไปทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย Balanced Scorecard ได้ถูกพัฒนาขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1990 โดย Drs. Robert Kaplan จาก Harvard Business School และ David Norton จาก Balanced Scorecard Collaborative โดย Balanced Scorecard จะช่วยในการกำหนดกลยุทธ์ในการจัดการองค์กรได้ชัดเจน โดยดูจากผลของการวัดค่าได้จากทุกมุมมอง เพื่อให้เกิดดุลยภาพในทุก ๆ ด้าน มากกว่าที่จะใช้มุมมองด้านการเงินเพียงด้านเดียว อย่างที่องค์กรธุรกิจส่วนใหญ่คำนึงถึง เช่น รายได้ กำไร ผลตอบแทนจากเงินปันผล และราคาหุ้นในตลาด เป็นต้น Balanced Scorecard คือ ระบบการบริหารงานและประเมินผลทั่วทั้งองค์กร และไม่ใช่ว่าเฉพาะเป็นระบบการวัดผลเพียงอย่างเดียว แต่จะเป็นการกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) และแผนกลยุทธ์ (Strategic Plan) แล้วแปลผลลงไปสู่ทุกจุดขององค์กรเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานของแต่ละฝ่ายงานและแต่ละคน ระบบของ Balanced Scorecard จะเป็นการจัดหาแนวทางแก้ไขและปรับปรุงการดำเนินงาน โดยพิจารณาจากผลที่เกิดขึ้นของกระบวนการทำงานภายในองค์กร และผลกระทบจากลูกค้าภายนอกองค์กร นำมาปรับปรุงสร้างกลยุทธ์ให้มีประสิทธิภาพดีและประสิทธิผลดียิ่งขึ้น เมื่อองค์กรได้ปรับเปลี่ยนเข้าสู่ระบบ Balanced Scorecard เต็มระบบแล้ว Balanced Scorecard จะช่วยปรับเปลี่ยนแผนกลยุทธ์ขององค์กรจากระบบ การทำงานตามคำสั่งหรือสิ่งที่ได้เรียนรู้สืบทอดกันมาไปสู่ระบบ การร่วมมือเป็นหนึ่งเดียวขององค์กร Balance Scorecard จะทำให้เราได้เห็นภาพขององค์กรใน 4 มุมมอง และนำไปสู่การพัฒนาเครื่องมือวัดผล โดยวิธีการรวบรวมข้อมูลและนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ มุมมองทั้ง 4 ดังกล่าว ประกอบด้วย

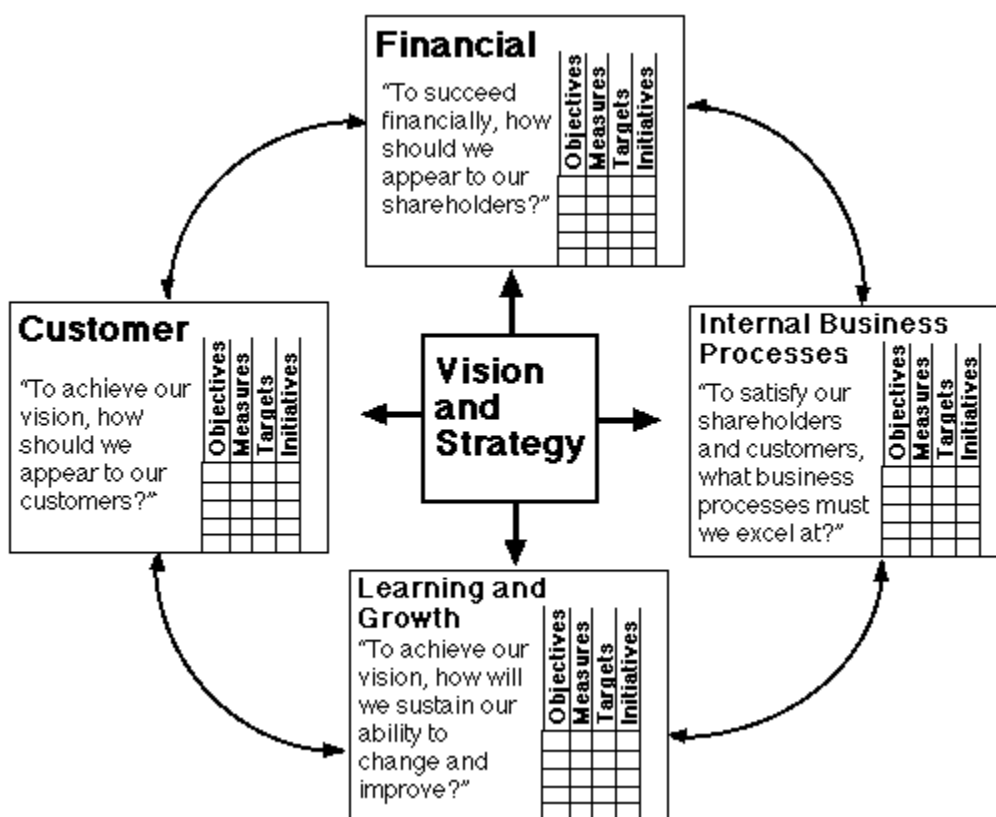
4.1 The Learning and Growth Perspective เป็นมุมมองด้านการเรียนรู้และการเติบโต เช่น การพัฒนาความรู้ความสามารถของพนักงาน ความพึงพอใจของพนักงาน การพัฒนาระบบอำนวยความสะดวกในการทำงาน เป็นต้น

4.2 The Business Process Perspective เป็นมุมมองด้านกระบวนการทำงานภายในองค์กรเอง เช่น การคิดค้นนวัตกรรมใหม่ ๆ การจัดโครงสร้างองค์กรที่มีประสิทธิภาพ การประสานงานภายในองค์กร การจัดการด้านสายงานผลิตที่มีประสิทธิภาพ เป็นต้น

4.3 The Customer Perspective เป็นมุมมองด้านลูกค้า เช่น ความพึงพอใจของลูกค้า ภาพลักษณ์ กระบวนการด้านการตลาด การจัดการด้านลูกค้าสัมพันธ์ เป็นต้น

4.4 The Financial Perspective เป็นมุมมองด้านการเงิน เช่น การเพิ่มรายได้ ประสิทธิภาพในการผลิตที่มีต้นทุนต่ำและมีการสูญเสียระหว่างผลิตน้อย การหาแหล่งเงินทุนที่มีต้นทุนต่ำ เป็นต้น

ในภาพที่ 2-6 เป็นการแสดงการทำงานของ Balanced Scorecard

ภาพที่ 2-6 การทำงานของ Balanced Scorecard

คำว่าสมดุล (Balance) ใน Balanced Scorecard ไม่ใช่เพียงจะทำให้ทั้ง 4 มุมมอง นั้นครบถ้วน แต่ความสมดุลตามความมุ่งหมายของ Balanced Scorecard จะเกิดขึ้นได้ ต้องระลึกรู้ว่า อยู่เสมอ ความมุ่งหมายของ Balanced Scorecard คือ ความสมดุล (Balance) ระหว่าง

1. จุดมุ่งหมาย (Objective) ระยะสั้นและระยะยาว (Short and Long-Term)
2. การวัดผล (Measure) ทางด้านการเงินและไม่ใช้การเงิน (Financial and Non-Financial)
3. ดัชนีชี้วัด (Indicator) เพื่อการติดตามและการผลักดัน (Lagging and Leading)
4. มุมมอง (Perspective) ภายในและภายนอก (Internal and External)

หาก Balanced Scorecard ที่ทำการพัฒนาขึ้นและใช้ในองค์กร ไม่ได้พยายามทำให้เกิดความสมดุลดังกล่าวข้างต้น ก็ย่อมคาดหวังผลประโยชน์จากการทำ Balanced Scorecard ไม่ได้ได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงเป็นผู้ทดลอง คิดค้น และพัฒนามาจากแนวคิดที่ยึดถือความพอประมาณและการพึ่งพาตนเองเป็นสิ่งสำคัญ ผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 ก่อความเสียหายให้กับระบบเศรษฐกิจของประเทศและมีผลกระทบต่อคนจำนวนมาก ทำให้หลายฝ่ายเกิดการทบทวนแนวคิดและนโยบายที่เกาะติดอยู่กับการพัฒนาตามเศรษฐกิจกระแสหลัก หันมาศึกษาและทำความเข้าใจกับแนวคิดและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีแนวคิดการพัฒนามาอย่างสมดุล ยั่งยืน และมีภูมิคุ้มกันต่างกับแนวคิดตามกระแสที่มีการพัฒนาอย่างไม่สมดุล ไม่ยั่งยืน และไม่สามารถแก้ปัญหาด้วยตนเองได้เมื่อเกิดภาวะวิกฤติ ทำให้มีการอัญเชิญปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ โดยนำมาใช้ในการจัดทำกรอบและทิศทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) มีการศึกษา วิจัย พัฒนาและประชาสัมพันธ์ องค์ความรู้ในปรัชญานี้อย่างกว้างขวาง และจากความสำเร็จของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 ในด้านการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้มีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ต่อในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550- 2554) ซึ่งเป็นฉบับที่ใช้กันในปัจจุบันด้วย (สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550) เพื่อให้เข้าถึงปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงต้องมีการศึกษาทำความเข้าใจในเรื่องนี้ โดยผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 เรื่อง คือ

1. ความเป็นมาของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3. การปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1. ความเป็นมาของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล

อดุลยเดช ทรงเคยพระราชทานพระบรมราโชวาทในเรื่องความพออยู่พอกินซึ่งเป็นแนวคิดสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากกว่า 30 ปี ก่อนหน้านี้ โดยคราวหนึ่งเมื่อเสด็จพระราชทานปริญญาบัตรแก่นักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่นประจำปี พ.ศ. 2516 พระองค์มีพระบรมราโชวาทใจความว่า การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือความมีพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้น โดยลำดับต่อไป (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2547, หน้า 90)

ต่อมาได้มีพระบรมราโชวาทที่มีใจความทำนองเดียวกันในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ประจำปี พ.ศ. 2517 และในคราวนั้นได้มีพระราชดำรัสเพิ่มเติมมีความว่า “ผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าระดับที่สูงขึ้นไปได้โดยแน่นอน ส่วนการถือหลักที่จะส่งเสริมความเจริญ ให้ค่อยเป็นไปตามลำดับด้วยความรอบคอบระมัดระวังและประหยัดนั้น ก็เพื่อป้องกันความผิดพลาดล้มเหลว”

(คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2547, หน้า 90- 91) และนอกจากนี้ พระองค์ทรงมีพระราชดำรัส เนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา ธันวาคม 2517 ตอนหนึ่งมีความว่า

คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้าสมัย ว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งที่ดีสมัยใหม่แต่เราอยู่พอกินพอใช้ และขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยพอกินพอใช้ มีความสงบ และทำงานตั้งอธิษฐาน ตั้งปณิธาน ในทางนี้ ที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพอกินพอใช้ ไม่ใช่จะรุ่งเรืองอย่างยอด แต่ที่มีความพอกินพอใช้ มีความสงบ เปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ถ้าเรารักษาความพอกินพอใช้นี้ได้ เราก็จะยอดยิ่งยวดได้... ฉะนั้นถ้าทุกท่านซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่มีความคิด และมีอิทธิพล มีพลังที่จะทำให้อื่นซึ่งมีความคิดเหมือนกัน ช่วยกันรักษาส่วนรวมให้อยู่ดีกินดีพอสมควร ขออย่า พอกินพอใช้ มีความสงบ ไม่ให้คนอื่นมาแย่งคุณสมบัตินี้จากเราไปได้ ก็จะเป็นของขวัญวันเกิดที่ถาวรที่จะมีคุณค่าอยู่ตลอดกาล (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2547, หน้า 90-91) ถัดมาในวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2518 พระบรมราโชวาทแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบัน

เทคโนโลยีพระจอมเกล้า มีเนื้อความกล่าวถึงการเจริญเติบโตในภาคอุตสาหกรรมที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและมากมายในขณะนั้น ทำให้ขาดความสมดุล ในเนื้อความมีว่า

ภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมในหลายประเทศเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ การทุ่มเทสร้างเครื่องจักรกลอันก้าวหน้าและมีประสิทธิภาพสูงขึ้นในใช้ในการผลิต ทำให้ผลผลิตทางอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นรวดเร็วและมากมาย จนอาจถึงขั้นฟุ่มเฟือย พร้อมกันนั้นก็ทำให้คนว่างงานลงเพราะถูกเครื่องจักรกลแย่งไปทำ เป็นเหตุให้เกิดความยุ่งยากตกต่ำทางเศรษฐกิจขึ้น เพราะคนที่ว่างงานยากจนลงและผู้ผลิตก็ขาดทุนเพราะสินค้าขายไม่ออก จึงน่าจะดัดแปลงแนวคิดแนวปฏิบัติในการส่งเสริมความเจริญด้านอุตสาหกรรมไปบ้าง ให้สมดุลกับด้านอื่น ๆ เพื่อความอยู่รอด (สุวัฒน์ เทพอารักษ์, 2548)

ในขณะนั้นเศรษฐกิจของประเทศกำลังอยู่ในช่วงพัฒนา ประชาชนส่วนใหญ่ยังมีรายได้ดีจึงยังไม่มีผู้ให้ความสนใจมากนัก (จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา, 2547) ต่อมาพระองค์ทรงทดลองแนวคิดด้านความพอกินพอใช้และการพึ่งตนเอง โดยนำมาใช้ในภาคเกษตรกรรม เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมและเกษตรกรจำนวนมากมีความเดือดร้อนในการครองชีพ เมื่อมีการนำแนวคิดนี้มาใช้ปรากฏว่าได้ผลสำเร็จอย่างสูง โดยเกษตรกรที่เข้าโครงการ มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีการรวมกลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จัดตั้งเครือข่ายแลกเปลี่ยนความรู้และสินค้าระหว่างชุมชน ทำให้กิจการภาคอื่น ๆ ซึ่งไม่ใช่เกษตรกรรม ให้ความสนใจนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้กับการทำงานของตนและก็ประสบความสำเร็จเช่นเดียวกัน หลักการสำคัญของแนวคิดนี้คือ การลงทุนตามทุนทรัพย์ที่มี ปลูกพืชหมุนเวียนให้มีไว้กินเองอย่างพอเพียงไม่ต้องซื้อหาจากแหล่งอื่น ส่วนที่เหลือก็นำไปจำหน่าย ประกอบกับการสอนให้มีความคิดที่ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีความเพียรและความอดทน ทำให้กิจการนั้นประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี เมื่อการทดลองประสบความสำเร็จ พระองค์จึงทรงมอบหมายให้มูลนิธิชัยพัฒนาเป็นผู้ขยายโครงการออกไปยังภูมิภาคต่าง ๆ และทรงตั้งชื่อแนวคิดของพระองค์ว่า เศรษฐกิจพอเพียง โดยทรงให้ชื่อภาษาอังกฤษว่า Sufficiency Economy (เครือข่ายกาญจนาภิเษก, 2548)

ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงได้รับความสนใจในปี พ.ศ. 2540 อันเนื่องมาจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจซึ่งมีผู้เสียหายจากวิกฤตการณ์เป็นจำนวนมาก ทำให้ประชาชนส่วนหนึ่งได้หันมายึดแนวทางตามพระราชดำรัสและทำให้เกิดผลดีจึงมีผู้ปฏิบัติตามอย่างแพร่หลาย (จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา, 2547) ต่อมาในต้นปี พ.ศ. 2542 รัฐบาลโดยสำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในฐานะหน่วยงานหลักในการวางแผนพัฒนาประเทศ ตระหนักถึงความสำคัญของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง จึงได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่าง ๆ มาร่วมกันพิจารณากลับกรองพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในเรื่องเศรษฐกิจ

พอเพียง โดยได้สรุปออกมาเป็นนิยาม ความหมาย ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และได้นำความ
 กราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัยบทความเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจ
 พอเพียง และขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต นำบทความดังกล่าวไปเผยแพร่ ซึ่งพระองค์ทรง
 พระกรุณาปรับปรุงแก้ไข และมีพระบรมราชานุญาตให้ทำการเผยแพร่ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติแก่
 ผู้เกี่ยวข้องและประชาชนทั่วไป (ปริยานุช พิบูลสรารุช, 2550) ซึ่งต่อมา ด้วยความเห็นถึงความ
 สำคัญของการดำเนินนโยบายตามแนวพระราชดำริจึงได้อัญเชิญปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมา
 เป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศ โดยได้นำมาใช้ในการจัดทำกรอบและทิศทางแผนพัฒนา
 เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545- 2549) โดยยึดหลักทางสายกลางและความไม่
 ประมาท กำเนียงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนการใช้
 ความรู้ด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง และมีคุณธรรมเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจและการกระทำ
 ทั้งนี้ เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนทุกระดับนำหลักปรัชญาฯ ไปเป็นพื้นฐานและแนวทางในการดำเนิน
 ชีวิต อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน ประชาชนอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข สังคมมีความ
 เข้มแข็ง และประเทศชาติมั่นคง (สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2548)

ปัจจุบันประเทศไทยก้าวสู่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-
 2554) รัฐบาลได้ยึดแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางต่อเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
 สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ด้วยการมุ่งเน้นให้สังคมมีความร่มเย็นเป็นสุขร่วมกัน การรักษาคุณภาพ
 เชิงพลวัต การบูรณาการองค์รวม มีคุณธรรมนำความรู้ ใช้ทุนประเทศ สร้างเครือข่าย มีส่วนร่วม
 ในการพัฒนาทุกขั้นตอน (สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549) มีการรณรงค์ให้
 นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในทุกภาคส่วนของรัฐบาล รวมถึงภาคเอกชน ในทุกขนาด
 และทุกภูมิภาคของประเทศ รวมถึงในประเทศข้างเคียง เช่น ในกัมพูชา มีนักวิชาการและผู้มี
 ประสบการณ์เดินทางไปให้ความรู้และฝึกอบรมให้บุคลากรของประเทศกัมพูชา โดยชาวกัมพูชา
 เรียกเศรษฐกิจพอเพียงว่า “เศรษฐกิจกลมกล่อม” (ธวัชชัย สุภดิษฐ์, 2550) และในวันที่ 26
 พฤษภาคม พ.ศ. 2549 Kofi Annan เลขาธิการสหประชาชาติได้เดินทางมาทูลเกล้าทูลกระหม่อม
 ถวายรางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์ แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและได้กล่าว
 สุนทรพจน์ตอนหนึ่งเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่า เป็นแนวทางการพัฒนาที่มุ่งเน้นความสมดุล
 องค์กรวมและยั่งยืน สามารถลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เข้ามาอย่างรวดเร็วตาม
 กระแสโลกาภิวัตน์ เป็นแนวทางสำหรับประชาชนทุกหนแห่ง และองค์การสหประชาชาติมี
 มติฐานที่จะส่งเสริมแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นแนวคิดพัฒนาแบบใหม่ี่สู่นานา
 ประเทศ (กรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, 2549) ในประเทศไทยได้มีการบูรณาการปรัชญา
 เศรษฐกิจพอเพียงไปสู่กระบวนการเรียนการสอนในสถานศึกษาทุกระดับ มีการส่งเสริม สนับสนุน

และประสานงานให้มีการขับเคลื่อนปรัชญานี้ให้แพร่หลายไปทุกระดับทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน มีการติดตามและประเมินผลในระดับรัฐบาล โดยมุ่งหวังให้ประเทศเกิดการพัฒนาย่างสมดุลและยั่งยืน (ปริยานุช พิบูลสราวุธ, 2550)

2. ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์กระแสตรงหรือกระแสทางเลือกซึ่งมีแนวคิดที่แตกต่างจากเศรษฐศาสตร์กระแสหลักซึ่งเป็นเศรษฐกิจแบบทุนนิยม เป็นเศรษฐกิจเพื่อการค้า การแข่งขันและการบริโภคนิยม แต่แนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่ชี้ให้เห็นโทษของเศรษฐกิจทุนนิยมซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเรียกว่าเศรษฐกิจตาโต เป็นวิถีทางให้เกิดความโลภ ความไม่สมดุล ทำลายสิ่งแวดล้อมและเกิดความไม่ยั่งยืน การปฏิบัติตนตามแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะช่วยทำให้เข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ วิถีชีวิต เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดความสมดุล มั่นคงและยั่งยืน (วิชัย รูปขำดี, 2550) ในขณะที่ประชาชนมีความอยู่ดีกินดี ประเทศของเรายังมีทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหลือเฟือ เศรษฐกิจมีการเจริญเติบโตดี มีเสถียรภาพ ประเทศไทยมีการแลกเปลี่ยนทางการค้ากับต่างชาติ ส่งผลให้มีคนจนลดลง การศึกษาและการสาธารณสุขพื้นฐานดีขึ้น โครงสร้างการผลิตเกิดการขยายตัวทางอุตสาหกรรมมากขึ้น เกิดชุมชนเมืองมากขึ้นและครอบครัวมีขนาดเล็กลง ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น มีผลกระทบต่อสภาพวิถีชีวิตเดิมของคนไทย จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2540 ประเทศไทยประสบกับปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจอย่างรุนแรง มูลเหตุสำคัญที่ทำให้ประเทศและประชาชนเกิดความเสียหายเนื่องมาจาก มีความไม่พอเพียงในการบริโภค ความฟุ้งเฟ้อ ไม่ประมาณตนทำให้มีรายจ่ายมากกว่ารายรับ มีการลงทุนเกินตัว การก่อหนี้โดยไม่จำเป็น มีการบริหารที่ขาดภูมิคุ้มกันที่ตีรวมถึงการขาดคุณธรรมในการดำเนินงาน (ณัฐพงษ์ ทองภักดี, 2550) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงเตือนรัฐบาลและประชาชนตลอดมาให้ทำงานเป็นขั้นเป็นตอนด้วยความรอบคอบ ประหยัดแต่ถูกหลักวิชาการ ให้ประชาชนพอมีพอกินและพึงตนเองได้ รวมถึงการสร้างสมดุลให้กับประเทศด้วยการพัฒนาไปพร้อมกันในทุกด้านทั้งทางการศึกษา เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ในปัจจุบันถึงแม้ว่าจะมีการเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกันอย่างกว้างขวางก็ตาม แต่ก็ยังมีผู้เข้าใจในหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจนถึงขั้นนำมาใช้ให้ได้ผลอย่างจริงจังไม่มากเท่าที่ควร ในการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมนั้น ควรทำการศึกษาอย่างมีขั้นตอนเป็นลำดับ โดยการศึกษาจากกระแสพระราชดำรัส และจากการประมวลความหมายของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

2.1 พระราชดำรัสเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีพระราชดำรัสตามสถานที่ต่าง ๆ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่สามารถอัญเชิญมาเพื่ออธิบายแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ดังต่อไปนี้

ที่โรงเรียนจิตรลดา วันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2523 มีพระราชดำรัสเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ความว่า “การดำเนินชีวิตที่ดีจะต้องปรับปรุงตัวตลอดเวลา การปรับปรุงตัวจะต้องมีความเพียรและความอดทนเป็นที่ตั้ง ถ้าคนเราไม่หมั่นเพียร ไม่มีความอดทนก็อาจจะท้อใจไปโดยง่าย เมื่อท้อใจไปแล้วไม่มีทางที่จะมีชีวิตรุ่งเรืองแน่ ๆ” (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549) พระราชดำรัสในพิธีทูลเกล้าทูลกระหม่อม ถวายปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ของ 5 สถาบัน ในวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2532 ความว่า “การสอนให้คนเก่งนี้ถ้าดูเฉพาะบางแง่บางมุม อาจเห็นว่าดีว่าสอดคล้องกับสมัยเร่งรัดพัฒนา แต่ถ้ามองให้ถี่ถ้วนรอบด้านแล้ว จะเห็นว่าการมุ่งสอนคนให้เก่งเป็นเกณฑ์อาจทำให้เกิดจุดบกพร่องต่าง ๆ ขึ้นในตัวบุคคลไม่น้อย” (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549) และครั้งหนึ่งที่พระตำหนักจิตรลดารโหฐานมีพระราชดำรัสเป็นการอธิบายโดยเปรียบเทียบเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงให้เข้าใจได้ว่า “เศรษฐกิจพอเพียง เป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดินเปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกตอกรองรับบ้านเรือน ตัวอาคาร ใว้ นั่นเอง สิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็ม แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็มและลืมเสาเข็มเสียด้วยซ้ำไป” (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549) ต่อมาในวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2534 มีพระบรมราโชวาทตอนหนึ่งว่า

ต้องทำแบบคนจน เราไม่เป็นประเทศร่ำรวย เรามีพอสมควร พออยู่ได้ แต่ไม่เป็นประเทศที่ก้าวหน้าอย่างมาก เพราะถ้าเราเป็นประเทศก้าวหน้าอย่างมาก ก็จะมีแต่ถอยหลังและถอยหลังอย่างน่ากลัว... อาจจะมีสิ่งที่มีอยู่แล้วที่จะใช้ไปได้ชั่วคราว คุณภาพอาจไม่ค่อยดีนัก ทุกสิ่งทุกอย่างไม่มีอะไรที่ดีร้อยเปอร์เซ็นต์ แต่ว่าต้องใช้อะไรที่พอใช้ได้ไป ไม่อย่างนั้นไม่มีวันที่จะมีชีวิตรอดได้ (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549)

ที่วัดมงคลชัยพัฒนาวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2536 มีพระราชดำรัสว่า “ให้วัด โรงเรียน ราชการ และมูลนิธิร่วมกัน โครงการนี้เป็นโครงการที่สามารถนึกกำลัง ต้องไม่ลงทุนมากนัก ทำเหมือนชาวบ้านทำ ยอมให้เสียไปบ้าง ถ้าลงทุนทำมากไป หลวงจะทำได้ แต่ชาวบ้านทำไม่ได้” (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและ

สังคมแห่งชาติ, 2549) ต่อมาในวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2536 มีพระราชดำรัสที่เกี่ยวกับการให้การส่งเสริมในภาครัฐตอนหนึ่งว่า

สำหรับโครงการเช่น โครงการปากพ่อง หรือโครงการนครนายก โครงการป่าสักเหล่านี้ ถ้าไรนั้นมาที่ประชาชน ประชาชนจะอยู่ดีกินดี เมื่อประชาชนอยู่ดีกินดี ก็จะสามารที่จะเสียภาษีให้กับรัฐบาล รัฐบาลก็เก็บเงินภาษีอากรได้อย่างดี ประชาชนมีความสุขความสบายก็ไม่เล็งภาษี (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549)

ในปีถัดมา วันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2537 ทรงแนะหลักการทำงานว่า

หลักการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญ จะต้องใช้การทำงานอย่างมีพื้นฐานทั้งทำงานอย่างี่เรียกว่า ใช้วิชาการขั้นสูงด้วย ทั้งสองอย่างก็จำเป็น โครงการพื้นฐานแบบชาวบ้านกับโครงการวิทยาการขั้นสูง ที่ถ้าแปลเป็นภาษาฝรั่ง เราก็ใช้คำว่า High Techno ทั้งสองอย่าง Low Techno กับ High Techno ก็จำเป็นที่จะใช้ (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549)

พระราชดำรัสที่ทรงเตือนให้ไม่ประมาทและให้รู้จักประมาณตนคือพระราชดำรัสเมื่อ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540 ในคราวที่เกิดวิกฤติเศรษฐกิจในประเทศไทยมีใจความว่า

การเป็นเสือนั้นไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เรามีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินนั้นหมายความว่า อุ้มชูตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับตัวเอง อันนี้ก็เคยบอกว่าความพอเพียงนี้ ไม่ได้หมายความว่าทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัวเอง จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอจะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก...ทำโครงการอะไร ก็ต้องนึกถึงขนาดที่เหมาะสมที่เรียกว่า อัตราภาพ หรือกับสิ่งแวดล้อม ฉะนั้นการที่จะทำโครงการอะไร จะต้องทำด้วยความรอบคอบ และอย่าตาโตเกินไป...แต่ข้อสำคัญ ที่อยากจะพูดถึงก็คือ ถ้าเราทำโครงการที่เหมาะสม ขนาดที่เหมาะสม อาจจะไม่คูหุหุระ แต่จะไม่ล้มหรือถ้ามันอันเป็นไปก็ไม่เสียมาก...เงินที่จะให้เขาก็มี แต่ถ้าให้เงินเขาแล้ว เขาก็เอาไปใช้อย่างอิลุ่ยลุ่ยแฉกและไม่มีผลอย่างผู้ที่ขอู้สำหรับทำอาชีพ จะกลายเป็นการทำให้คนยิ่งเสียใหญ่ อันนี้เป็นสิ่งที่จะต้องสอนว่า ู้เงิน เงินนั้นจะต้องให้เกิดประโยชน์มิใชู่้สำหรับไปเล่น ไปทำอะไรที่ไม่เกิดประโยชน์...ถ้าไม่แก้ไขวิกฤตการณ์ในมุมไหนของโลก ส่วนอื่นของโลกก็จะต้องเดือดร้อนเหมือนกัน ฉะนั้นเราต้องพยายาม

อุ้มชูประชาชนให้ได้มีงานทำ มีรายได้ ก็จะสามารถผ่านวิกฤตการณ์ แต่ถ้าทำแบบที่ เคยมีนโยบายมา คือผลิตสิ่งของอุตสาหกรรมมากเกินไป ก็จะไม่สำเร็จ โดยที่ในเมืองไทย ตลาดมีน้อยลง เพราะคนมีเงินน้อยลง...ที่เกิดมีวิกฤตการณ์ขึ้นมา ก็เพราะว่า ขยายการ ผลิตมากเกินไป และไม่มีใครซื้อ เพราะไม่มีใครมีเงินพอที่จะซื้อ ต้อง ถอยหลังเข้าคลอง จะต้องอยู่อย่างระมัดระวัง และต้องกลับไปทำกิจการที่อาจจะ ไม่ค่อยซับซ้อนนัก คือใช้เครื่องมืออะไรที่ไม่หรูหรา แต่อย่างไรก็ตาม มีความจำเป็น ที่จะต้องถอยหลังเพื่อที่จะก้าวหน้าต่อไป ถ้าไม่ทำอย่างที่ว่านี้ก็จะแก้วิกฤตการณ์นี้ยาก (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549)

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยขอนแก่น วันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2540 ได้ทรงกล่าวถึงการใช้ความสามารถและการสร้างฐานะให้มีความ เจริญก้าวหน้าว่า

คนเราเมื่อมีความสามารถที่ดีเป็นทุนรอนอยู่ ก็จะไม่วันอัปจน ย่อมหาทางสร้างตัว สร้างฐานะให้ก้าวหน้าได้เสมอ ข้อสำคัญในการสร้างตัวสร้างฐานะนั้น จะต้องถือ หลักค่อยเป็นค่อยไป ด้วยความรอบคอบระมัดระวัง และความพอเหมาะพอดี ไม่ทำ เกินฐานะและกำลัง หรือทำด้วยความเร่งรีบ (สำนักงานทรัพย์สินส่วน พระมหากษัตริย์และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549)

ในวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2541 มีพระบรมราโชวาทที่ทรงอธิบายหลักของเศรษฐกิจ พอเพียงไว้อย่างชัดเจนว่า

ความพอเพียงนี้ ก็แปลว่า ความพอประมาณและความมีเหตุผล...ให้พอเพียงก็หมายถึง ความว่า มีกินมีอยู่ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หรูหราก็ได้แต่ว่าพอ แม้บางอย่างอาจจะดูฟุ่มเฟือย แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำ สมควรที่จะปฏิบัติ...เศรษฐกิจ พอเพียงนี้ให้ปฏิบัติเพียงครั้งเดียว ก็ไม่ต้องทั้งหมด หรือแม้จะเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอ ได้ปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนามาช้านานแล้ว มาบอกว่าเศรษฐกิจพอเพียงนี้ดีมาก แล้ว ก็เข้าใจว่าปฏิบัติเพียงเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอนั้น หมายความว่า ถ้าทำได้เศษหนึ่งส่วนสี่ ของประเทศก็จะพอ ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงและทำได้เพียงเศษหนึ่งส่วนสี่ ก็พอนั้น ไม่ได้แปลว่าเศษหนึ่งส่วนสี่ของพื้นที่ แต่เศษหนึ่งส่วนสี่ของการกระทำ... คนเราถ้าพอใจในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียน คนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิด อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ มีความคิดว่าทำอะไรต้อง

พอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็ออยู่เป็นสุข (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549)

จากการที่มีผู้เข้าใจเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงคลาดเคลื่อน ไปจากที่มีพระราชดำริ ในวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2542 จึงมีพระราชดำรัสว่า

พอมีพอกินนี้ได้พูดมาหลายปี สิบกว่าปีแล้ว ให้พอมีพอกิน แต่ว่าพอมีพอกินนี้เป็นเพียงเริ่มต้นของเศรษฐกิจ เมื่อปีที่แล้วบอกว่า ถ้าพอมีพอกินคือพอมีพอกินของตัวเอง นั้นไม่ใช่เศรษฐกิจพอเพียง เป็นเศรษฐกิจสมัยหิน สมัยหินนั้นเป็นเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกัน แต่ว่าค่อย ๆ พัฒนาขึ้นมา ต้องมีการแลกเปลี่ยนกัน มีการช่วยระหว่างหมู่บ้าน หรือระหว่าง จะเรียกว่าอำเภอ จังหวัด ประเทศ จะต้องมีการแลกเปลี่ยน มีการไม่พอเพียง จึงบอกว่าถ้ามีเศรษฐกิจพอเพียง เพียงเศษหนึ่งส่วนสี่ก็จะพอแล้ว จะใช้ได้... โครงการต่าง ๆ หรือเศรษฐกิจที่ใหญ่ ต้องมีความสอดคล้องกันดี ที่ไม่ใช่เหมือนทฤษฎีใหม่ที่ใช่ที่ดินเพียง 15 ไร่ และสามารถที่จะปลูกข้าวพอกิน กิจการนี้ใหญ่กว่า แต่ก็ยังเป็นเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกัน...คนไม่เข้าใจว่ากิจการใหญ่ ๆ เหมือนการสร้างเขื่อนป่าสักก็เป็นเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกัน เขานึกว่าเป็นเศรษฐกิจสมัยใหม่ เป็นเศรษฐกิจที่ห่างไกลจากเศรษฐกิจพอเพียง แต่ที่จริงแล้วเป็นเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกัน (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549)

คุณธรรมคือสิ่งสำคัญประการหนึ่งของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราโชวาทเนื่องในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2545 มีความตอนหนึ่งว่า “คุณธรรมข้อหนึ่งที่ยังมีอยู่อย่างบริบูรณ์ในจิตใจคนไทยก็คือการให้ การให้นี้ไม่ว่าจะให้สิ่งใดแก่ผู้ใดโดยสถานใดก็ตาม เป็นสิ่งที่พึงประสงค์อย่างยิ่ง เพราะเป็นเครื่องประสานไมตรีอย่างสำคัญ ระหว่างบุคคลกับบุคคล และทำให้สังคมมีความมั่นคง เป็นปึกแผ่นด้วยสามัคคีธรรม” (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549)

จากกระแสพระราชดำรัสที่ได้คัดลอกมานี้ ทำให้เห็นได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดในการดำเนินชีวิตด้วยความมีเหตุผล มีความยืดหยุ่น และสามารถปรับใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ การศึกษาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากกระแสพระราชดำรัสในที่ต่าง ๆ จะช่วยให้เรามีความเข้าใจในปรัชญานี้ได้มากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการประมวลแนวคิดนี้จากผู้ที่ทรงคุณวุฒิหลายสาขาเพื่อเผยแพร่ให้ประชาชนเกิดความเข้าใจมากขึ้นด้วย

2.2 ประมวลความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากที่กล่าวในข้างต้นในเรื่องความเป็นมาของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีหน่วยงานที่มีส่วนสำคัญในการประมวลแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่าง ๆ มาร่วมกันพิจารณากันกรองพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง สรุปออกมาเป็นนิยาม ความหมาย ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัย และขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตนำไปเผยแพร่ ซึ่งพระองค์มีพระกรุณาปรับปรุงแก้ไข หลังจากนั้นจึงได้มีพระบรมราชานุญาตให้ทำการเผยแพร่ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติแก่ผู้เกี่ยวข้องและประชาชนทั่วไป นิยามความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำเผยแพร่มีใจความว่า

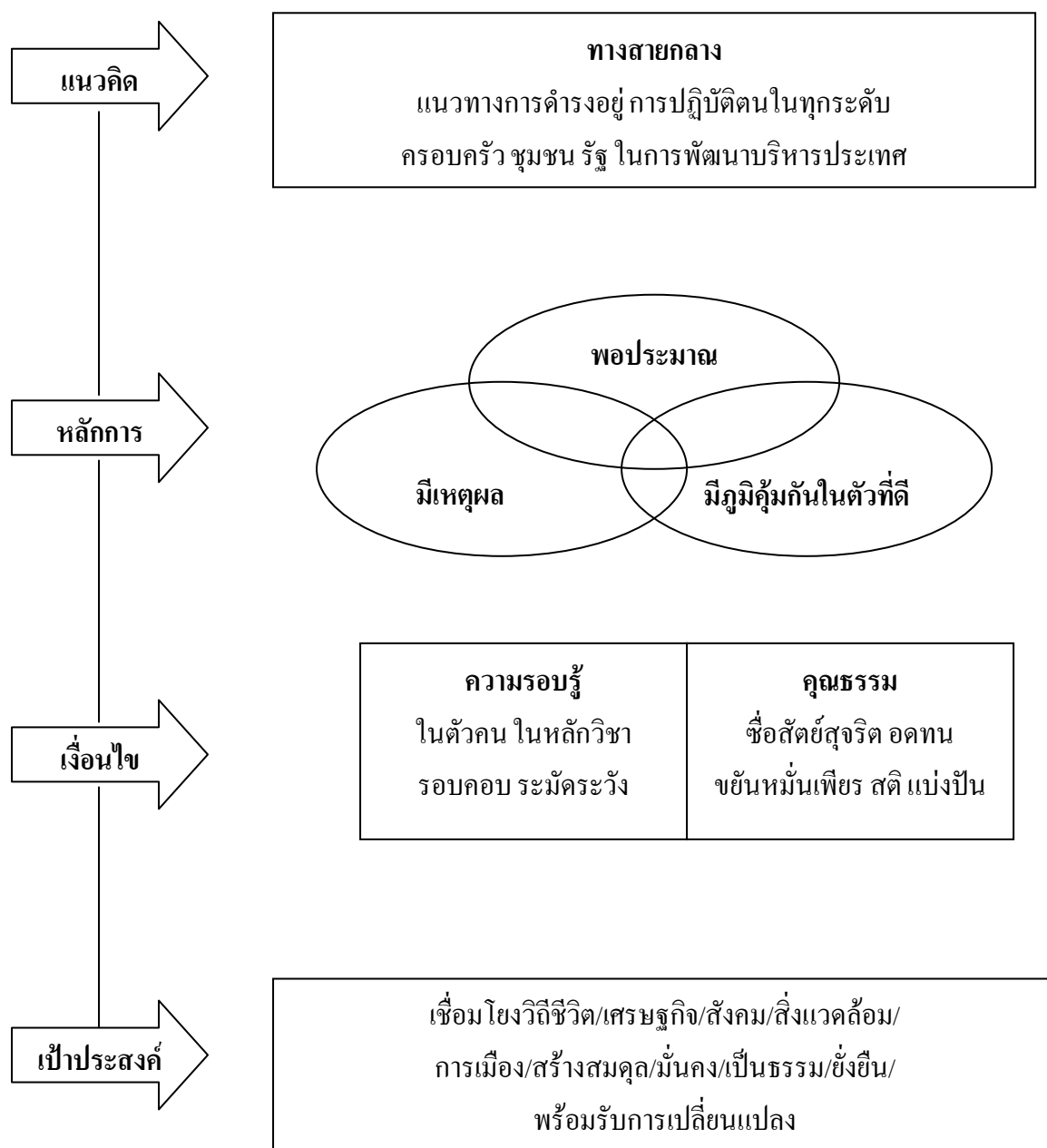
เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2549)

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ยังได้จัดทำโครงสร้างองค์ความรู้เพื่ออธิบายให้เห็นภาพรวมของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยแบ่งออกเป็น แนวคิดหลักการ เจเนอรัล และเป้าประสงค์ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

- แนวคิด เป็นการบอกถึงแนวทางในการดำเนินชีวิต ซึ่งมีประเด็นสำคัญ คือ การสร้างพื้นฐานทางความคิดให้รู้จักปฏิบัติตนอยู่ในทางสายกลาง ให้มีความพอดี ไม่ขาดแคลน ไม่โลภมาก ให้พึ่งพาตนเองได้ในทุกระดับ ตั้งแต่ตนเอง ครอบครัว ชุมชน รัฐ จนถึงระดับสังคมโลก

- หลักการ คือวิธีการในการปฏิบัติ ได้แก่ การมีความพอประมาณ รู้จักใช้เหตุใช้ผล ในการตัดสินใจ และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่พร้อมจะรับมือกับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ
- เงื่อนไข คือคุณสมบัติที่ควรมีในตัวผู้ปฏิบัติ ได้แก่ การมีความรอบรู้ มีคุณธรรมที่สำคัญ คือ ความซื่อสัตย์สุจริต และมีความขยันหมั่นเพียร
- เป้าประสงค์ คือ จุดหมายปลายทางที่ต้องการคือการบูรณาการองค์ร่วมสู่การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน

นอกจากนี้ มุลินธิชัยพัฒนา (2548) ยังแนะนำถึงการจะปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบผลสำเร็จนั้น จะต้องมีความร่วมมือกันทุกฝ่ายทั้งภาครัฐและเอกชนในทุก ๆ ด้าน ได้แก่ ด้านการลงทุน เทคโนโลยีและด้านการตลาด และจะต้องมีการพัฒนาในทุกด้านอย่างสมดุล ไม่โน้มเอียงหรือเน้นหนักไปด้านใดด้านหนึ่ง ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม โดยมีวัตถุประสงค์ที่การให้ประชาชนมีความสุข มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถพึ่งพาตนเองได้ รู้ทันโลกสมัยใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้เกิดความเข้าใจภาพรวมขององค์ความรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงได้อธิบายในภาพที่ 2-7

ภาพที่ 2-7 ภาพรวมขององค์ความรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3. การปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีคนจำนวนมากเข้าใจว่าเศรษฐกิจพอเพียงใช้ได้เฉพาะในภาคเกษตรกรรมในพื้นที่ห่างไกล เป็นเพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้นำแนวคิดนี้มาใช้ในภาคเกษตรกรรมก่อน โดยเริ่มทดลองในพื้นที่ ๆ มีปัญหาขาดแคลน คนจำนวนมากจึงเข้าใจผิดคิดว่าเศรษฐกิจพอเพียงใช้สำหรับการพัฒนาการเกษตรในชนบทห่างไกลเท่านั้น แต่เมื่อพิจารณาตาม แนวคิด หลักการ เงื่อนไข และเป้าประสงค์ ที่ได้แสดงไว้ข้างต้นแล้ว จะ

พบว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในทุกระดับและทุกสาขา โดยมีหลักการที่คล้ายคลึงกัน (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2547) เพื่อให้สามารถนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม จึงได้นำตัวอย่างของการปฏิบัติตามแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่าทำอย่างไร จะทำให้เรามีความเข้าใจกับวิธีการและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในงานของตนได้ดีขึ้น โดยการศึกษาจาก หลักการทรงงาน ตัวอย่างของการนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ และแนวทางการจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

3.1 หลักการทรงงาน ในการปฏิบัติตามแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ผู้ที่เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุดคือองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จากการปฏิบัติพระราชกรณียกิจอันยาวนานของพระองค์ ได้มีผู้รวบรวมหลักการทรงงานของพระองค์ไว้ 32 ประการ (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2550) ดังนี้

3.1.1 ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ ในแต่ละโครงการ จะทรงศึกษาข้อมูลโดยละเอียดและเป็นระบบ จากข้อมูลเบื้องต้น เอกสาร แผนที่ สอบถามเจ้าหน้าที่ นักวิชาการ ราษฎรในพื้นที่ ให้ได้รายละเอียดที่ถูกต้อง เพื่อที่จะพระราชทานความช่วยเหลือได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว ตรงตามความต้องการของประชาชน

3.1.2 ระเบิดจากข้างใน ทรงเน้นการพัฒนาคนโดยตรัสว่า ต้องระเบิดจากข้างใน หมายความว่า ต้องสร้างความเข้มแข็งให้คนในชุมชนมีสภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนาก่อน ไม่ใช่นำความเจริญเข้าไปหาชุมชนหรือหมู่บ้านที่ยังไม่ได้มีโอกาสเตรียมตัวหรือตั้งตัว

3.1.3 แก้ปัญหาที่จุดเล็ก ทรงมองปัญหาในภาพรวม (Macro) แต่แก้ปัญหาโดยเริ่มจากจุดเล็ก (Micro) โดยทำการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าก่อน และทรงเห็นว่าการค่อยทำค่อยแก้ไขไปที่ละจุด ดีกว่าการรื้อของที่มีอยู่เดิมแล้วสร้างใหม่ที่อาจสร้างความเดือดร้อนแก่ประชาชนได้

3.1.4 ทำตามลำดับขั้น ทรงทำการพัฒนาโดยเริ่มจากสิ่งที่จำเป็นที่สุดก่อนแล้วจึงพัฒนาด้านอื่นต่อไป เช่น พัฒนางานด้านสาธารณสุขก่อน จากนั้นทำด้านสาธารณสุขป้องกันพื้นฐาน และให้ความรู้ด้านวิชาการ เป็นต้น

3.1.5 ภูมิสังคม ทรงคำนึงถึงสภาพภูมิประเทศและสภาพทางสังคมตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีของแต่ละท้องถิ่น และทำการพัฒนาให้สอดคล้องกับภูมิสังคมของท้องถิ่นนั้น ๆ

3.1.6 คิดอย่างองค์รวม (Holistic) คือการมองอย่างครบวงจร ไม่มองเพียงด้านใดด้านหนึ่ง และทำการแก้ปัญหาอย่างเชื่อมโยงเป็นระบบ

3.1.7 ไม่ติดตำรา ทรงแก้ปัญหาโดยไม่ใช้วิธีการที่ตายตัว แต่ยืดหยุ่น หลากหลาย

คัดแปลงได้ตามความจำเป็นและข้อจำกัด โดยพิจารณาตามสภาพความเป็นอยู่ที่แท้จริงของแต่ละชุมชน

3.1.8 ประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด ทรงเป็นต้นแบบในการปฏิบัติตนด้วยความประหยัดในการใช้สอยส่วนพระองค์ ขณะเดียวกันการพัฒนาและการช่วยเหลือราษฎร ทรงใช้หลักการแก้ปัญหาด้วยความเรียบง่ายและประหยัด ราษฎรสามารถทำได้เอง หาได้ในท้องถิ่น และประยุกต์ใช้สิ่งที่มีอยู่มาแก้ไขปัญหาโดยไม่ต้องลงทุนสูงหรือใช้เทคโนโลยีที่ซับซ้อน

3.1.9 ทำให้ง่าย (Simplicity) งานในพระราชดำริ เป็นงานที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อน ทรงโปรดที่จะทำสิ่งที่ยากให้กลายเป็นง่าย ทำสิ่งที่สลับซับซ้อนให้เข้าใจง่าย

3.1.10 การมีส่วนร่วม ทรงรับฟังความคิดเห็นและให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเองและพัฒนาชุมชน

3.1.11 ประโยชน์ส่วนรวม ในการพัฒนาเพื่อช่วยเหลือพสกนิกร ทรงระลึกถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญโดยทรงเห็นว่าการสร้างประโยชน์แก่ส่วนรวมทำให้ทุกคนได้ประโยชน์ เกิดผลดีต่อส่วนตัวตามมา

3.1.12 บริการรวมที่จุดเดียว (One Stop Services) ทรงเห็นว่า การให้บริการรวมที่จุดเดียวทำให้ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็จะได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นปรองดองและประสานงานทำให้ประชาชนได้ประโยชน์

3.1.13 ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ ทรงเข้าใจธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยทรงเห็นว่าการช่วยธรรมชาติคือการปล่อยให้ธรรมชาติดูแลตัวเองและไม่เข้าไปรบกวนธรรมชาติ

3.1.14 ใช้ธรรมชาติปราบธรรมชาติ ทรงนำสิ่งที่ไร้ประโยชน์หรือสร้างปัญหาความเป็นตัวแก้ปัญหาโดยใช้หลักธรรมชาติปราบธรรมชาติ เช่น การนำผักตบชวาซึ่งเป็นวัชพืช มาใช้ในการบำบัดน้ำเสีย เป็นต้น

3.1.15 ปลูกป่าในใจคน ทรงสอนถึงหลักการทำงานเพื่อให้ได้รับความร่วมมือจากประชาชนว่า ความร่วมมือเกิดจากการสร้างจิตสำนึกให้แก่นักก่อน เช่น เจ้าหน้าที่ป่าไม้ควรจะปลูกต้นไม้ลงในใจคนเสียก่อนแล้วคนเหล่านั้นก็จะพากันปลูกต้นไม้ลงบนแผ่นดินและรักษาต้นไม้ด้วยตนเอง หมายความว่าเจ้าหน้าที่ควรชี้ให้เห็นโทษของการทำลายป่าและประโยชน์ของการสร้างป่าให้ประชาชนเกิดความเข้าใจและตระหนักถึงผลกระทบของป่าที่มีกับตนเองให้ได้ก่อน เมื่อประชาชนมีความเข้าใจและตระหนักถึงผลที่จะได้ประชาชนก็จะเข้ามามีส่วนร่วมเอง

3.1.16 ขาดทุนคือกำไร ทรงมีพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับการลงทุนของรัฐเป็นเงินจำนวนมากเพื่อพัฒนาระบบสาธารณูปโภคให้แก่ประชาชน ว่าขาดทุนคือกำไร หมายถึง การลงทุน

ให้ประชาชนมีความอยู่ดีกินดีเป็นการลงทุนทางอ้อม แม้จะใช้จ่ายเงินจำนวนมาก แต่ถ้าเกิดผลดีต่อประชาชน ประโยชน์ก็จะกลับมาสู่รัฐในรูปของภาษีและความร่วมมือของประชาชน

3.1.17 การพึ่งตนเอง การส่งเสริมให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้ เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศในขั้นสูงต่อไป หากประชาชนไม่สามารถพึ่งตนเองได้ การพัฒนาประเทศก็จะเป็นไปได้โดยยาก

3.1.18 พออยู่พอกิน เมื่อประชาชนดำเนินชีวิตได้อย่างพออยู่พอกิน ก็ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น ไม่เป็นภาระต่อสังคม ทำให้สามารถพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าต่อไปได้

3.1.19 เศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวคิดในการทำงาน การดำเนินชีวิตให้อยู่ในทางสายกลาง ประกอบด้วยความพอประมาณ มีเหตุมีผล มีภูมิคุ้มกันในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ใช้สติปัญญาความรู้ร่วมกับความมีคุณธรรมในการทำงาน เพื่อให้เกิดความสมดุลและการพัฒนาที่ยั่งยืน

3.1.20 ความซื่อสัตย์สุจริต จริใจต่อกัน ทำให้สังคมมีความสุข มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และทำให้ประเทศมีความเจริญก้าวหน้า

3.1.21 ทำงานอย่างมีความสุข สิ่งตอบแทนที่พระองค์ได้รับจากการทรงงาน คือความสุขในการที่ได้ช่วยเหลือประชาชน

3.1.22 ความเพียร ทรงเป็นตัวอย่างที่ดีในการทำ ความเพียร ดังจะเห็นได้จากการทรงงานของพระองค์ที่ไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยาก

3.1.23 รู้ รัก สามัคคี ทรงมีพระราชดำรัสถึงคำสามคำที่มีความหมายสำคัญ คือ ความรู้ ต้องรู้ปัญหาและวิธีการแก้ปัญหา ความรัก คือหมั่นดูแลเอาใจใส่ในกิจการที่รับผิดชอบ และความสามัคคีคือความร่วมมือร่วมใจต้องทำงานเป็นหมู่คณะงานจึงจะลุล่วงไปด้วยดี

การศึกษาหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทำให้เราได้เห็นแบบอย่างของการปฏิบัติตนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเป็นรูปธรรมและทำให้เห็นว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาปฏิบัติได้จริงในวิถีชีวิตประจำวัน

3.2 ตัวอย่างของการนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ มีผู้ที่นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในสาขาต่าง ๆ และประสบความสำเร็จ สามารถนำมาใช้เป็นตัวอย่างดังนี้

3.2.1 ชุมพรคานานารีสอร์ท เป็นโรงแรมระดับสามดาว ตั้งอยู่ริมหาดทุ่งวัวแล่น อำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร ช่วงวิกฤตเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540 จากการขยายกิจการและค่าเงินบาทลอยตัวทำให้ชุมพรคานานารีสอร์ทมีหนี้สินถึง 300 ล้านบาท และไม่มีหนทางในการชำระหนี้สินได้จากการได้พบกับคณะทำงานส่วนพระองค์ที่ได้เดินทางมาช่วยแก้ปัญหาน้ำท่วมที่จังหวัดชุมพร

ทำให้ วริศ รัศมีพันธ์ เจ้าของโรงแรม เกิดความศรัทธาและมีความต้องการที่จะทำงานสนองพระราชดำริอย่างใดอย่างหนึ่ง จึงเริ่มคิดที่จะดำเนินกิจการโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงเริ่มจากเอาของเสียมาเป็นของดี โดยการนำเศษอาหารมาทำปุ๋ยหมัก นำผักคบชวามาใช้บำบัดน้ำเสีย (อธรรมปราบอธรรม) เลิกจ้างมืออาชีพเข้ามาบริหารงาน ให้พนักงานซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดและพัฒนาองค์กร มีการแลกเปลี่ยนซื้อขายในหมู่พนักงานและเครือญาติโดยส่งเสริมให้พนักงานและเครือญาติปลูกผักผลไม้ไร้สารพิษ ผลิตยาสระผม สบู่เหลว น้ำยาทำความสะอาดห้องน้ำ น้ำยาล้างรถ น้ำยาเช็ดกระจก น้ำยาซักผ้า เลี้ยงไก่ ปลูกข้าวพันธุ์เหลืองประทิวซึ่งเป็นข้าวพื้นเมืองของชุมพร ผลิตก๊าซชีวภาพและน้ำมันไบโอดีเซล รักษาสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไม่ให้เกิดความเปลี่ยนแปลงหรือเสียหาย ใช้กระบวนการพึ่งตนเอง ระเบิดจากข้างใน เดินทีละก้าว กินข้าวทีละคำ ทำทีละอย่าง ตามพระราชดำริสมาใช้เป็นแนวทาง ผลที่ได้คือสามารถลดค่าใช้จ่ายได้เป็นเงินจำนวนมาก พนักงานและครอบครัวมีรายได้เพิ่ม โรงแรมสามารถใช้คืนหนี้สินไปได้แล้วครั้งหนึ่ง และยังมีกรขายตัวเพื่อรองรับปริมาณลูกค้าที่มาใช้บริการมากขึ้นอีกด้วย (วันชัย ต้นติวทยาพิทักษ์, 2549)

3.2.2 มาร์ติน วิลเลอร์ ฝรั่งเศสทำไร่ ชาวอังกฤษ จบปริญญาตรีเกียรตินิยมภาษาละติน จากมหาวิทยาลัยลอนดอน มาจากครอบครัวที่มีฐานะดี เมื่อมารดาถึงแก่กรรมมาร์ตินใช้ส่วนแบ่งมรดกเดินทางท่องเที่ยวหาประสบการณ์แต่ปรากฏว่าทรัพย์สินที่ติดตัวมาได้หมดลงที่ประเทศไทย จึงทำงานหาเงินโดยรับจ้างเป็นครูสอนภาษาอังกฤษซึ่งเป็นงานซึ่งตนไม่ชอบ ทั้งรายได้ยังหมดไปกับการดื่มสุราสูบบุหรี่และเที่ยวเตร่ มาร์ตินได้ภรรยาเป็นชาวขอนแก่นและต่อมาได้มีโอกาสไปเยี่ยมบ้านมารดาของภรรยา เกิดความประทับใจในสภาพความเป็นอยู่ที่เป็นธรรมชาติและมีความเป็นอิสระ จึงได้พร้อมใจกับภรรยานำครอบครัวไปสร้างหลักปักฐานที่บ้านมารดาภรรยาด้วยวิธีทำเกษตรกรรม ในเริ่มแรกมาร์ตินสูญเงินไปในการจ้างเครื่องมือและแรงงานจำนวนมากแต่ไม่ประสบผลสำเร็จ ต่อมาจึงลงมือทำด้วยตนเองทั้งหมดจนประสบความสำเร็จ และทำให้ได้แง่คิดว่าทำเกษตรกรรมจะต้องมีความรู้ความเข้าใจและเรียนรู้ไปกับการปฏิบัติจริง มาร์ตินเตรียมดินในฤดูแล้ง ปลูกพืชในฤดูฝน มีการปลูกไม้ยืนต้นไว้เป็นมรดกสำหรับลูก เลิกดื่มสุราและเลิกสูบบุหรี่ เลี้ยงวัว เลี้ยงไก่ ปลูกพืชที่กินได้ไว้บริโภค แจกจ่าย และจำหน่าย โดยใช้หลักกิน แลก แจก ขาย มาร์ตินมีความสุขกับการมีบ้านและที่ดิน มีที่ทำกินเป็นของตนเอง มีอากาศบริสุทธิ์ บริโภคอาหารปลอดสารพิษที่ผลิตขึ้นเอง ใช้ชีวิตที่มีความเป็นอิสระ เรียบง่าย อยู่ใกล้กับครอบครัวที่อบอุ่น อยู่ในสังคมที่มีความห่วงใยและเอื้ออาทรกัน ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่หาไม่ได้ในประเทศอังกฤษ มาร์ตินยกย่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่าเป็นปรัชญาที่ชาญฉลาดและเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับประเทศไทย เพราะทำให้ชาวบ้านสามารถพึ่งตนเองได้อย่างพอมีพอกิน โดยไม่นำเงินมา

เป็นส่วนสำคัญในการดำรงชีวิต (เครือข่ายกิจกรรมไร้สารพิษแห่งประเทศไทย, ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2546)

3.2.3 เครือซีเมนต์ไทย บริษัทขนาดใหญ่ที่มีอายุยาวนานกว่า 90 ปี ผ่านภาวะเศรษฐกิจที่ผันผวนมาอย่างยาวนาน บริษัทมีการแบ่งหน้าที่การทำงานของบุคลากรกันอย่างชัดเจน องค์กรมีระบบการบริหารงานที่ดี มีแนวคิดตั้งมั่นในความเป็นธรรม มุ่งมั่นในความเป็นเลิศ เชื่อมมั่นในคุณค่าของคน ถือมั่นในความรับผิดชอบต่อสังคม ในยุคเศรษฐกิจขยายตัวดีในปี พ.ศ. 2530 บริษัทได้ลงทุนขยายกิจการออกไปมากมายหลายสาขาทั้งในและต่างประเทศ จนกระทั่งต่อมาในปี พ.ศ. 2540 เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ บริษัทเป็นหนี้ต่างประเทศเป็นเงินจำนวนมากเช่นเดียวกับองค์กรอื่น ๆ บริษัทจึงได้ทำการปรับโครงสร้างทางธุรกิจหลายครั้ง โดยเฉพาะการเน้นเฉพาะการลดจำนวนธุรกิจที่บริษัทไม่มีความชำนาญและไม่สามารถบริหารงานได้ด้วยตนเองลง คงไว้เฉพาะธุรกิจหลักที่บริษัทมีความรู้ ความชำนาญ โดยยึดหลักความพอประมาณ มีเหตุมีผล ใช้ความรู้คู่คุณธรรม มีการลดความซ้ำซ้อนของสาขางาน โดยไม่มีการปลดพนักงานออก แต่ใช้วิธีการพัฒนาความรู้ อบรม ฝึกฝนให้มีความความอดทน ขยันซื่อสัตย์ รู้จักการทำงานเป็นทีม เพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงระยะยาว ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของพนักงานด้วยค่าจ้าง สวัสดิการที่ดี จัดสภาพแวดล้อมในที่ทำงานให้น่าอยู่ สร้างความก้าวหน้า มั่นคงในหน้าที่การงาน ทำให้พนักงานมีขวัญและกำลังใจในการทุ่มเทให้องค์กรได้อย่างเต็มที่ บริษัทยังทำการสร้างจิตสำนึกให้สังคมด้วยการรักษาสีสิ่งแวดล้อม สร้างสาธารณประโยชน์ให้ชุมชนในท้องถิ่นต่าง ๆ ส่งผลให้บริษัทมีความมั่นคง เจริญเติบโตได้ท่ามกลางภาวะเศรษฐกิจที่แปรปรวน แสดงถึงการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้กับองค์กรที่มีขนาดใหญ่ได้เป็นอย่างดี (พานอรามา เวลด์ไวด์, ม.ป.ป.)

3.3 แนวทางการจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2550) ได้ให้ความหมายของการจัดการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่า แนวทางของการพัฒนาที่ส่งเสริมให้มีการปฏิบัติงานเพื่อไปสู่จุดหมายปลายทางที่มีความมั่นคงและยั่งยืน มีการคิด (Thinking) การปฏิบัติ (Acting) และการประเมินผล (Evaluating) ที่คำนึงถึงหลักการสำคัญคือ ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี รวมถึงการใช้ความรู้และคุณธรรมในการปฏิบัติงาน

3.4 คุณลักษณะที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยได้ประมวลพระราชดำรัส หลักการทรงงาน เอกสารและสื่อต่าง ๆ ที่กล่าวถึงวิธีการปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และได้ทำการสรุปรวบรวม จัดหมวดหมู่เป็นคุณลักษณะที่บ่งบอกถึงวิธีการในการปฏิบัติตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในการจัดการ แบ่งเป็นหลักการ 3 ข้อ และเงื่อนไข 2 ข้อ ซึ่งได้รับการตรวจสอบความตรงเฉพาะหน้า (Face

Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ (บุญเรียง ขจรศิลป์, 2539) ที่เข้าอบรมหลักสูตรปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงรุ่นที่ 6 ซึ่งจัดโดยสำนักฝึกอบรม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ระหว่างวันที่ 23-27 กรกฎาคม พ.ศ. 2550 จำนวน 20 ท่าน ผู้วิจัยนำมาทำการปรับปรุงแก้ไขโดยคัดเลือกเฉพาะข้อที่มีความตรงเฉลี่ย 0.85 ขึ้นไป และคัดข้อที่ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าเป็นข้อความซ้ำออก ได้คุณลักษณะบ่งชี้ในการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งมีค่าความตรง 0.91 ดังนี้

3.4.1 ด้านความพอประมาณ นำไปสู่การพึ่งตนเอง ได้แก่

- ผลิตและใช้อย่างพอประมาณ
- มีขนาดที่สอดคล้องและเหมาะสมกับความสามารถในการบริหารจัดการ
- มีรายได้สมดุลกับรายจ่าย
- ไม่ก่อหนี้จนเกินขีดความสามารถในการบริหารจัดการ
- ไม่โลกเกินไป
- ประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อ

3.4.2 ด้านความมีเหตุมีผล นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ได้แก่

- ตัดสินใจอย่างรอบคอบ
- รู้ว่าทำอะไรเพื่ออะไร
- คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้น
- วิเคราะห์ความเป็นไปได้ของโครงการ
- ไม่ปฏิเสธการใช้ประโยชน์จากกระแสโลกาภิวัตน์

3.4.3 ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี นำไปสู่การมีความพร้อมในการรับมือกับ

ความเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้น ได้แก่

- การเริ่มจากภายใน หรือเริ่มจากตัวเองก่อน
- พึ่งตนเอง สามารถอุ้มชูตัวเองได้ ทำเองได้ทำก่อน
- มีความอดทน ความขยันหมั่นเพียร
- ปรับเปลี่ยนได้ง่าย
- มีการกระจายความเสี่ยงและมีแผนป้องกันความเสี่ยงในการดำเนินงาน
- มีเงินออม มีทุนสำรอง
- มีเครือข่ายระหว่างชุมชน

3.4.4 ด้านความรู้ ได้แก่

- มีภูมิปัญญา มีความรอบรู้
- สืบทอดวัฒนธรรม ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ใช้วิถีความเป็นไทย

- มีการพัฒนาความรู้
- ไม่ยึดติดตำรา

3.4.5 ด้านคุณธรรม ได้แก่

- มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม
- เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน
- มีความซื่อสัตย์สุจริต
- ไม่เอารัดเอาเปรียบ
- แบ่งปันความรู้

จากแนวทางปฏิบัติที่ได้ประมวลมา จะเห็นได้ว่า หลักเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับทุกเรื่อง ทุกกิจกรรม มีความยืดหยุ่น ไม่ซับซ้อน สามารถปรับให้เข้ากับสภาพการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างหลากหลายและสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาไปสู่ความสมดุลและยั่งยืนได้เป็นอย่างดี

การวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research)

กระบวนการวิจัยที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน ส่วนใหญ่เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ที่มีการนำข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ จำนวน ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบน และค่าความแปรปรวน เป็นต้นมาทำการวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติต่าง ๆ แต่มีการวิจัยจำนวนไม่น้อยที่ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งนำข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก การศึกษาจากเอกสารหลักฐานต่าง ๆ เป็นต้น มาเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ การวิจัยทั้งสองประเภท ต่างมีจุดแข็งและจุดอ่อนในการนำมาใช้ ผู้วิจัยจึงต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา แต่ในบางกรณี การนำการวิจัยเชิงปริมาณ หรือการวิจัยเชิงคุณภาพมาใช้อย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียว อาจไม่เพียงพอที่จะตอบคำถามในประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาได้ จึงจำเป็นต้องนำการวิจัยทั้งสองประเภทมาใช้ร่วมกันเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ผู้วิจัยต้องการทั้งสองด้าน

ความหมายของการวิจัยแบบผสม การวิจัยแบบผสมคืองานวิจัยที่มีการนำเอากระบวนการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มาใช้ร่วมกันเพื่อลดข้อจำกัดของการวิจัยทั้งสองแบบลง โดยการวิจัยเชิงปริมาณ เน้นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่วัดได้ในเชิงปริมาณเป็นตัวเลขแล้วสรุปผลจากกลุ่มเล็ก ๆ ไปยังประชากรกลุ่มใหญ่ ๆ ในขณะที่การวิจัยเชิงคุณภาพลักษณะเน้นการแปลความ การให้ความหมาย การเชื่อมโยงโครงสร้าง ความสัมพันธ์ และเมื่อผสมผสานทั้ง 2 แบบ เข้าด้วยกัน จึงทำให้การออกแบบการวิจัยสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ดังนั้น การวิจัยแบบผสมจึงเป็นไปเพื่อการตอบคำถามในประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการ

ทราบ อันเนื่องมาจากการวิจัยเพียงประเภทใดประเภทหนึ่งเพียงอย่างเดียว ไม่สามารถให้คำตอบแก่ผู้วิจัยได้อย่างครบถ้วนตามที่ผู้วิจัยต้องการ (Creswell & Clark, 2005) การวิจัยแบบผสมมีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน เช่น Mixed-Method Design, Qualitative-Quantitative Methodology Design, Combined Qualitative and Quantitative Design, Multi-Method Research เป็นต้น

ธรรมชาติของการวิจัยแบบผสม (The Nature of Mixed Methods Research) เนื่องจากการวิจัยเชิงผสมผสานเป็นการวิจัยที่เกี่ยวข้องทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์กับทางวิทยาศาสตร์ ดังนั้นการนำเสนอวิธีการจึงมีธรรมชาติ ดังนี้

1. เป็นการวิจัยที่เชื่อมโยงกับวิวัฒนาการ มีการเชื่อมโยงความเป็นมา เช่น การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ เชิงจิตวิทยา มีการศึกษาข้อมูลหลาย ๆ แหล่งทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ และตรวจสอบความตรงภายใน ด้วยวิธี Triangulation
2. ลักษณะการเก็บรวบรวมข้อมูลมีทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณลักษณะเพื่อเป็นการยืนยันผลสรุป
3. มีการวิเคราะห์ และสังเคราะห์จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสองแบบ ทำให้ผู้วิจัยเขียนสรุปรายงานได้ครบถ้วน

วัตถุประสงค์ในการวิจัยแบบผสม วิโรจน์ สารัตนะ (2545) ได้อธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยแบบผสมไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. เพื่อเป็นการตรวจสอบสามเส้า ให้เพิ่มความเชื่อมั่นในผลของการวิจัย
 2. เพื่อเป็นการเสริมให้สมบูรณ์หรือเติมให้เต็ม เช่น ตรวจสอบประเด็นที่ซ้ำซ้อนหรือประเด็นที่แตกต่างของปรากฏการณ์ที่ศึกษา เป็นต้น
 3. เพื่อเป็นการริเริ่ม เช่น ค้นหาประเด็นที่ผิดปกติ ประเด็นที่ผิดธรรมดา ประเด็นที่ขัดแย้งหรือทศนะใหม่ ๆ เป็นต้น
 4. เพื่อเป็นการพัฒนา เช่น นำเอาผลจากการศึกษาในขั้นตอนหนึ่งไปใช้ให้เป็นประโยชน์กับในอีกขั้นตอนหนึ่ง เป็นต้น
 5. เพื่อเป็นการขยายให้งานวิจัยมีขอบข่ายที่กว้างขวางมากขึ้น
- สาเหตุที่ต้องมีการวิจัยแบบผสม** การออกแบบการวิจัยแบบผสมเหมาะกับลักษณะการวิจัย ดังนี้

1. เมื่อต้องการทำการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อศึกษาผลกระทบของวิธีการหรือโครงการ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลที่มาจากหลายแหล่งและหลากหลายแง่มุม ซึ่งจะนำไปสู่ข้อสรุปของการวิจัยที่เป็นส่วนสำคัญในการตัดสินใจของผู้บริหารที่รับผิดชอบโครงการนั้นโดยตรง

2. เมื่อต้องการวิจัยสถานการณ์ที่ซับซ้อน การมองประเด็นเดียวอาจไม่เพียงพอ ทำให้การตีความคลาดเคลื่อนผิดพลาดไป การใช้หลาย ๆ วิธีจะช่วยให้การสรุปผลเกิดความมั่นใจมากขึ้น

3. เมื่อต้องการหาคำตอบในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เป็นประเด็นโต้แย้งกันอยู่ โดยจะใช้ผลของการวิจัยเป็นข้อยุติประเด็นขัดแย้งได้ เช่น ปัญหาผลกระทบจากการสร้างเขื่อน เป็นต้น การศึกษาต้องมองหลายแง่มุม ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และเชิงนิเวศวิทยา

4. เมื่อผู้วิจัยไม่แน่ใจการอิงวิธีการศึกษาเพียงวิธีเดียว เนื่องจากอาจมีการปิดบังข้อมูล หรือได้คำตอบผิวเผิน การวิจัยที่อ่อนไหวและให้ความรู้สึกไวต่อผู้ให้ข้อมูล

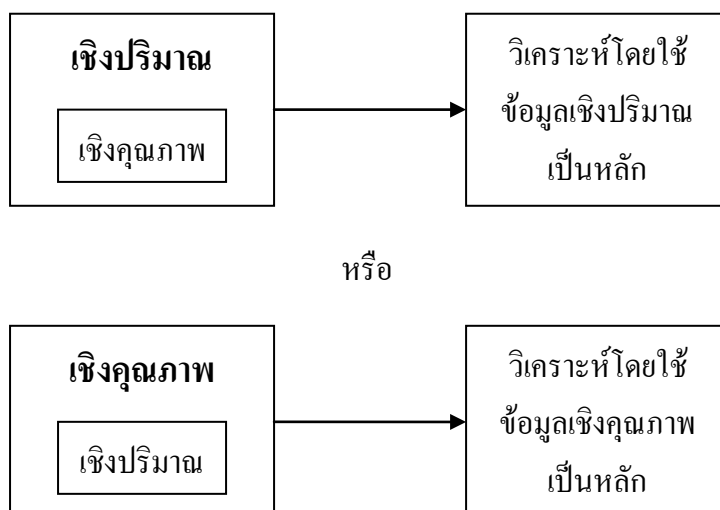
รูปแบบของการวิจัยแบบผสม (Types of Mixed Methods) ลักษณะการออกแบบการวิจัยแบบผสม พบว่ามีการประยุกต์ใช้เทคนิควิธีการของแต่ละวิธีเช่น การวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ แล้วเสริมด้วยการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ หรือการทำการวิจัยเชิงปริมาณก่อนแล้วตามด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ หรือมีการผสมผสานกันให้สอดคล้องกับความประสงค์ของการวิจัยได้หลายรูปแบบ หลายวิธีการ Creswell and Clark (2005) แบ่งรูปแบบของการวิจัยแบบผสมไว้เป็น 4 รูปแบบ ได้แก่

1. Triangulation Design เป็นการวิจัยที่ทำการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพไปในเวลาเดียวกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ปัญหาวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้นเนื่องจากมีข้อมูลทั้งสองทางมาใช้ประกอบกันในการวิเคราะห์ (ภาพที่ 2-8)

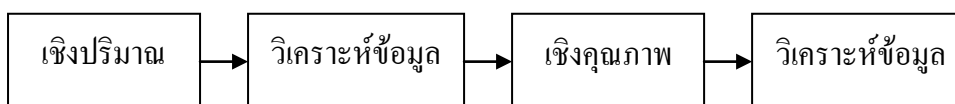
ภาพที่ 2-8 การวิจัยแบบ Triangulation Design

2. Embedded Design เป็นการวิจัยที่มีการใช้การวิจัยอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นหลัก และใช้การวิจัยอีกประเภทหนึ่งผนวกไว้เพื่อนำผลที่ได้มาประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูล (ภาพที่ 2-9)

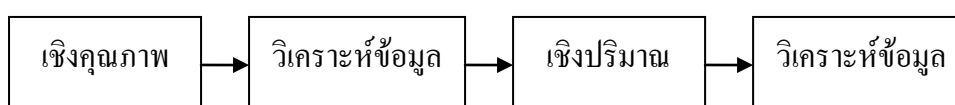
ภาพที่ 2-9 การวิจัยแบบ Embedded Design

3. Explanatory Design เป็นการวิจัยที่แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ระยะ โดยระยะแรกทำการวิจัยเชิงปริมาณและนำผลที่ได้มาทำการศึกษาเพิ่มเติมในระยะที่สองโดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (ภาพที่ 2-10)

ภาพที่ 2-10 การวิจัยแบบ Explanatory Design

4. Exploratory Design เป็นการวิจัยที่เริ่มจากการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้กลุ่มตัวอย่างขนาดเล็กเป็นฐานข้อมูล และนำผลที่ได้จากการวิจัยไปทำการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อนำผลที่ได้ไปอ้างอิงกับกลุ่มประชากร (ภาพที่ 2-11)

ภาพที่ 2-11 การวิจัยแบบ Exploratory Design

การพัฒนาารูปแบบ

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาโดยแบ่งเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. รูปแบบ
2. การพัฒนาารูปแบบ

1. รูปแบบ

ความหมาย คำว่า รูปแบบ มีความหมายตามพจนานุกรมว่า “รูปที่กำหนดขึ้นเป็นหลัก หรือเป็นแนวซึ่งเป็นที่ยอมรับ เช่น รูปแบบร้อยกรอง” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542) ในพจนานุกรมของ Longman ให้ความหมายคำว่ารูปแบบ (Model) ไว้ 7 นัย (Pearson Education, 2010) สามารถทำความเข้าใจได้ ดังนี้

ก. แบบจำลองขนาดเล็ก (Small Copy) หมายถึงแบบย่อส่วนที่เหมือนของจริงแต่มีขนาดเล็กกว่า แสดงให้เห็นถึงส่วนประกอบต่าง ๆ ที่รวมกันเข้าเป็นชิ้นเดียวกัน

ข. นายแบบนางแบบ (Fashion) หมายถึงผู้ที่มีอาชีพเป็นผู้แสดงแบบ เช่น แบบผม แบบเสื้อผ้าเพื่อแสดงบนเวที หรือเป็นแบบให้ถ่ายภาพลงในนิตยสารเพื่อการโฆษณา

ค. รุ่น (Type) หมายถึงพาหนะ เครื่องยนต์กลไก อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ หรือผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการออกแบบมาจากโรงงาน เช่น รถยนต์ Toyota รุ่น Camry เครื่องซักผ้ารุ่นประหยัด โทรทัศน์รุ่นจอแบน โทรศัพท์เคลื่อนที่รุ่นล่าสุด เป็นต้น

ง. ชนิด (Description) หมายถึงสิ่งที่สร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือบางอย่าง เช่น นักวิทยาศาสตร์ได้ประดิษฐ์เครื่องคอมพิวเตอร์ชนิดที่ใช้ตรวจจับกระแสคลื่นและลมในมหาสมุทร

จ. ต้นแบบ (Somebody/ Something to Copy) หมายถึงบุคคลที่ประสบความสำเร็จหรือการกระทำบางอย่างที่ทำแล้วได้ผลดีเป็นตัวอย่างให้ผู้อื่นนำไปปฏิบัติตามได้ เช่น ครูที่ดีเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ศิษย์ อัฟริกาใต้เป็นเจ้าภาพจัดแข่งขันฟุตบอลโลกได้ดีเป็นตัวอย่างให้ชาติอื่นนำวิธีการไปใช้ได้

ฉ. แบบอย่าง (Model of Efficiency/ Vitue etc.) บุคคลบางคนหรือของบางอย่างที่มีคุณสมบัติที่ดีสามารถนำมาเป็นแบบอย่างได้ เช่น สตรีผู้นี้เป็นแบบอย่างของความซื่อสัตย์และความมีสมบัติผู้ดี

ช. แบบ (Art Model) หมายถึง บุคคลหรือสิ่งของที่จิตรกรหรือช่างภาพ ใช้เป็นแบบเพื่อการวาดภาพ หรือถ่ายภาพ

ใน The American Heritage Science Dictionary ได้นิยามคำว่ารูปแบบว่า “รูปแบบ คือ ส่วนประกอบของวัตถุหรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นหรือถูกสร้างขึ้นจากคุณลักษณะของวัตถุหรือ

ปรากฏการณ์นั้น” (Houghton Mifflin Company, 2005) ในทางวิทยาศาสตร์ รูปแบบอาจเป็นวัสดุ
สิ่งของ ภาพ สมการ หรือสูตรที่เกิดจากการคำนวณก็ได้ และบ่อยครั้งที่รูปแบบได้ถูกนำ

ไปใช้อธิบายสิ่งที่เกิดขึ้น โดยใช้ทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ (Houghton Mifflin Company, 2005)

ในพจนานุกรมทางการศึกษาของ Good (1973) ได้รวบรวมความหมายของรูปแบบ
ไว้ 4 ความหมาย คือ

ก. **หุ่นหรือแบบ (Pattern)** ใช้เป็นตัวอย่างหรือต้นแบบในการประดิษฐ์ชิ้นงาน เพื่อให้
สามารถทำซ้ำให้มีลักษณะเหมือน ๆ กัน ได้อีกหลายชิ้น

ข. **ตัวอย่างเพื่อใช้ในการลอกเลียน (Example)** เพื่อให้ผู้นำไปปฏิบัติตาม สามารถใช้เป็น
ตัวอย่างในการปฏิบัติ เช่น ในชั้นเรียนภาษาต่างประเทศ ครูผู้สอนจะให้นักเรียนได้ฟังเสียงของ
เจ้าของภาษาเพื่อให้นักเรียนในชั้นได้ฝึกเลียนสำเนียงให้ถูกต้อง

ค. **ภาพหรือแบบจำลอง** ที่แสดงให้เห็นในแบบสามมิติ (3 Dimensions) มีสัดส่วน
(Scale) เหมือนของจริง เพื่อใช้ในการอธิบายหลักการหรือแนวคิด

ง. **ภาพโครงสร้างที่แสดงความสัมพันธ์กันของปัจจัยหรือตัวแปร** เพื่อนำมาใช้อธิบาย
ปรากฏการณ์หรือ ระบบสังคม (Social System) ซึ่งมีทั้งชนิดที่อธิบายโดยใช้ภาษาพูด (Verbal) และ
ชนิดที่อธิบายโดยใช้สูตรทางคณิตศาสตร์ (Mathematical)

บุญส่ง หาญพานิช (2546) ได้สรุปความหมายของรูปแบบว่าหมายถึง โครงสร้าง
โปรแกรม แบบจำลอง หรือตัวแบบที่จำลองสภาพความเป็นจริง ที่สร้างขึ้นจากการลดทอนเวลาและ
เทศะ พิจารณามีสิ่งใดบ้างที่จะต้องนำมาศึกษาเพื่อใช้แทนแนวคิดหรือปรากฏการณ์ใด
ปรากฏการณ์หนึ่ง โดยอธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ของรูปแบบนั้น ๆ

เดือนใจ รักษาพงศ์ (2551) ให้ข้อสรุปว่า รูปแบบหมายถึง โครงสร้าง แบบจำลองของ
สภาพความจริงที่สร้างขึ้นเพื่อใช้แทนแนวคิดหรือปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่ง ซึ่งใช้อธิบาย
ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบในรูปแบบนั้น

จากคำอธิบายในที่ต่าง ๆ ทำให้เข้าใจว่า รูปแบบเป็นได้ทั้งสิ่งที่จับต้องได้ในลักษณะที่
เป็นรูปธรรม เช่น ตัวบุคคล วัตถุสิ่งของ ผลิตภัณฑ์ หรือรูปจำลอง และสิ่งที่จับต้องไม่ได้ในลักษณะ
ที่เป็นนามธรรม เช่น ปรากฏการณ์ เหตุการณ์หรือการกระทำ รูปแบบมีทั้งที่เกิดขึ้นเองตาม
ธรรมชาติและเกิดจากการคิดค้นของมนุษย์ โดยผ่านกระบวนการพัฒนาจนกระทั่งเกิดผลิตภัณฑ์มี
คุณลักษณะตรงตามที่ต้องการ และสามารถนำไปใช้เป็นต้นแบบได้ สรุปได้ว่ารูปแบบ คือ ภาพ
จำลองโครงสร้างความสัมพันธ์ของส่วนประกอบต่าง ๆ เพื่อแสดงให้เห็นหน้าที่และวิธีการทำงาน
ของโครงสร้างนั้น

ประเภทของรูปแบบ Keeves (1997) ได้จำแนกประเภทของรูปแบบออกเป็น 5 ประเภท คือ

ก. รูปแบบเชิงอุปมา (Analogue Model) เป็นรูปแบบที่ใช้วิธีการเปรียบเทียบในเชิงอุปมาอุปมัย โดยนำสิ่งที่สามารถมองเห็นได้ในเชิงรูปธรรมมาใช้อธิบายปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม ตัวอย่างเช่น ภาพจำลอง โครงสร้างของอะตอม ภาพจำลองระบบสุริยจักรวาล เป็นต้น Keeves ได้ยกตัวอย่างรูปแบบเชิงอุปมาที่นำมาใช้ในด้านการศึกษาเรื่องหนึ่งคือ เรื่องรูปแบบการทำนายจำนวนประชากรที่คงอยู่ในโรงเรียน ที่อธิบายโดยอุปมาว่ามีรูปแบบเหมือนถังน้ำที่มีท่อน้ำเข้าและท่อน้ำทิ้ง ท่อน้ำเข้าเปรียบเสมือนช่องทางในการรับนักเรียนเข้าเรียนซึ่งคำนวณได้จากจำนวนประชากรที่มีอายุเข้าเกณฑ์ภาคบังคับ ถังน้ำเปรียบเสมือน โรงเรียนที่มีนักเรียนที่มีคุณสมบัติอยู่ในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ ท่อน้ำทิ้งเปรียบเสมือนช่องทางที่นักเรียนพ้นสภาพนักเรียน ได้แก่ การจบการศึกษา และการลาออก เป็นต้น รูปแบบที่ได้ใช้ประโยชน์ในการทำนายจำนวนนักเรียน ช่วยให้โรงเรียนสามารถเตรียมทรัพยากรในโรงเรียนให้สอดคล้องกับจำนวนนักเรียนในอนาคต

ข. รูปแบบการอธิบายโดยใช้ภาษา (Semantic Model) เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาในการอธิบาย เป็นวิธีที่ใช้เสมอ ๆ ในงานวิจัยทางการศึกษา ตัวอย่างเช่น การเขียนอธิบายว่ามีตัวแปรหรือปัจจัยใดบ้าง ที่เข้ามารวมกันเป็นองค์ประกอบในปรากฏการณ์ที่ผู้วิจัยกำลังศึกษาอยู่

ค. รูปแบบผังโครงสร้าง (Schematic Model) เป็นการนำเสนอรูปแบบโดยใช้แผนผัง (Diagram) แผนภูมิ (Chart) แผนที่ (Map) ภาพกราฟิก (Graphic) และภาพจำลอง (Illustration) เป็นต้น รูปแบบผังโครงสร้างช่วยเชื่อมโยงความคิดในเชิงทฤษฎีให้มาสู่โลกความเป็นจริงได้มากขึ้น

ง. รูปแบบสมการทางคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) เป็นรูปแบบที่ใช้มากในงานวิจัยด้านพฤติกรรมศาสตร์และทางด้านสังคมวิทยา รวมทั้งในด้านจิตวิทยา ข้อได้เปรียบของรูปแบบสมการทางคณิตศาสตร์คือความเที่ยงตรงในการพยากรณ์ มีการนำรูปแบบสมการทางคณิตศาสตร์มาใช้ในการวิจัยทางการศึกษาไม่มากนักแต่คาดว่าจะในอนาคตจะมีการนำมาใช้มากขึ้น

จ. รูปแบบความสัมพันธ์ของตัวแปรเชิงสาเหตุ (Causal Model) เป็นรูปแบบที่มีการนำมาใช้ในการวิจัยทางการศึกษามากขึ้นตั้งแต่ทศวรรษที่ 1970 รูปแบบความสัมพันธ์ของตัวแปรเชิงสาเหตุแสดงความเชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อปรากฏการณ์ที่ผู้วิจัยกำลังศึกษา

2. การพัฒนารูปแบบ คำว่า พัฒนา เป็นคำกริยา มีความหมายว่า ทำให้เจริญ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542) การพัฒนารูปแบบจึงหมายถึงการปรับปรุงรูปแบบที่มีอยู่เดิมให้ดีขึ้น

คุณสมบัติของรูปแบบที่ดี ในการพัฒนารูปแบบ Keeves (1997) ได้แนะนำว่ารูปแบบที่ดีควรมีคุณสมบัติ 4 ประการ คือ

ก. สามารถนำไปใช้ในการพยากรณ์ รูปแบบที่ดีควรเป็นรูปแบบที่สามารถนำไปใช้ได้ผลตามที่ได้ทำการศึกษา ก่อนนำไปใช้จึงควรนำรูปแบบที่ได้ไปทำการทดสอบหากผลที่ได้ไม่มีความเที่ยงตรงควรปฏิเสธรูปแบบนั้น

ข. มีโครงสร้างที่สามารถอธิบายเชิงสาเหตุได้ นอกจากสามารถพยากรณ์ผลได้แล้ว รูปแบบที่ดียังต้องสามารถแสดงถึงปัจจัยหรือตัวแปรเชิงสาเหตุที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์ที่ศึกษาได้ด้วย

ค. มีนวัตกรรม รูปแบบที่ดีควรแสดงแนวคิด ข้อค้นพบ หรือความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นใหม่ แตกต่างไปจากทฤษฎีเดิม สามารถนำไปต่อยอดไปสู่องค์ความรู้ใหม่ได้

ง. มีความเชื่อมโยงแสดงความสัมพันธ์กันของตัวแปร รูปแบบที่ดีไม่ควรแสดงเป็นภาพโดยรวม แต่ควรมีการจัดทำโครงสร้าง จัดลำดับ แสดงความสัมพันธ์ และความเชื่อมโยงกันระหว่างตัวแปรที่ส่งผลต่อปรากฏการณ์ที่ทำการศึกษา

ลักษณะของรูปแบบที่ไม่เหมาะสม Keeves (1997) ได้แนะนำให้หลีกเลี่ยงการสร้างรูปแบบที่มีข้อบกพร่อง 2 ประการ คือ

ก. รูปแบบที่ซับซ้อน รูปแบบที่ดีควรมีลักษณะไม่ซับซ้อน ทำความเข้าใจและนำมาใช้ได้โดยง่าย รูปแบบที่ซับซ้อนทำให้ยากต่อการนำมาใช้

ข. รูปแบบที่มีองค์ประกอบมาก รูปแบบที่ดีควรแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรหลักที่ส่งผลกระทบต่อปรากฏการณ์ที่ทำการศึกษา รูปแบบที่ดีจึงไม่ควรมียละเอียดมากเกินไป รวมทั้งรูปแบบที่ดี ไม่ควรมีเครื่องหมาย หรือสัญลักษณ์ที่มากเกินไป (เช่น สัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์) รูปแบบที่แสดงรายละเอียดเกินความจำเป็นหรือมีสัญลักษณ์มากเกินไป ทำให้เกิดความสับสน และทำความเข้าใจยาก

การทดสอบรูปแบบ เมื่อได้รูปแบบแล้ว Keeves (1997) แนะนำว่าไม่ควรนำรูปแบบที่ได้ไปใช้งานในทันที ควรนำรูปแบบที่ได้ไปตรวจสอบคุณภาพก่อน

กล่าวโดยสรุป การพัฒนารูปแบบคือการปรับปรุงรูปแบบที่มีอยู่เดิมให้ดีขึ้น รูปแบบที่ดีไม่ควรซับซ้อนและมีตัวแปรย่อยที่มากเกินไป ไม่ควรแสดงภาพรวม แต่ควรจำแนกตัวแปรต่าง ๆ ออกจากกันและแสดงความเชื่อมโยงของตัวแปรต่าง ๆ ตามลำดับอย่างเป็นเหตุเป็นผลว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร รูปแบบที่ดีควรแสดงข้อค้นพบใหม่ และมีความแม่นยำในการทำนาย

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) [PAR] เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพอย่างหนึ่ง (ชอบ เข้มกัลลและ โกวิทช์ พวงงาม, 2547) ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาเป็น 2 ประเด็น ประกอบด้วย

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ
2. กระบวนการมีส่วนร่วม
3. กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นกระบวนการศึกษาค้นคว้าเพื่อทำความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคม โดยทำการศึกษาในสถานการณ์ที่เป็นไปตามธรรมชาติ (Natural Setting) ไม่มีการควบคุมหรือตัดแปลงแต่งเติมสิ่งที่ต้องการศึกษา เน้นการสร้างความรู้และการทำความเข้าใจแบบเป็นองค์รวม (Holistic Perspective) โดยการมองทั้งระบบ ทุกองค์ประกอบ ทุกมิติ ของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยมีพื้นฐานทางความเชื่อที่ว่าแต่ละส่วน แต่ละเหตุการณ์ภายในระบบที่ศึกษานั้นล้วนมีความสำคัญและมีความหมายในตัวเอง ทั้งยังมีความสัมพันธ์กับส่วนอื่น ๆ ในระบบโดยที่ไม่สามารถแยกจากกันได้ ผู้วิจัยจะทำการรวบรวมข้อมูลทั้งหมดที่ได้พบจากสนามวิจัยมาทำการวิเคราะห์เพื่อนำมาสร้างเป็นข้อสรุปในรูปของคำอธิบายหรือกรอบแนวคิดทฤษฎีที่สามารถนำไปใช้ได้ทั่วไป ซึ่งเรียกว่าการใช้ตรรกะแบบอุปนัยเป็นหลัก (Inductive Approach) (ชาย โพธิ์สิตา, 2549)

ลักษณะสำคัญของงานวิจัยเชิงคุณภาพ สุกงศ์ จันทวานิช (2546) ได้สรุปลักษณะสำคัญของงานวิจัยเชิงคุณภาพไว้ 5 ประการ ดังนี้

ก. ศึกษาจากภาพรวมในหลายแง่มุม โดยงานวิจัยเชิงคุณภาพจะไม่เลือกศึกษาเพียงตัวแปรด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะแต่จะศึกษาครอบคลุมในทุก ๆ ด้านโดยไม่มีการตัดตัวแปรใด ๆ ออก

ข. ศึกษาแบบเจาะลึกและยาวนาน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริง ชัดเจนและสมบูรณ์ การศึกษาเชิงคุณภาพจึงต้องทำการศึกษาอย่างเจาะลึกและใช้ระยะเวลาานาน

ค. ศึกษาจากสภาพความเป็นจริงตามธรรมชาติ งานวิจัยเชิงคุณภาพจะไม่มีการควบคุมตัวแปรใด ๆ แต่จะทำการศึกษาจากพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในสภาพจริงตามธรรมชาติ

ง. ใช้วิธีตีความหรือการให้ความหมาย ระหว่างทำการเก็บข้อมูล หรือเมื่อได้ข้อมูลมาแล้ว ผู้วิจัยต้องตีความหมายของคำพูด การกระทำ หรือพฤติกรรม เหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ รวมทั้งการตีความในข้อมูลหรือหลักฐานทางวัตถุต่าง ๆ เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

จ. ใช้การพรรณนาและวิเคราะห์แบบอุปนัยแทนการใช้สถิติตัวเลข การวิเคราะห์แบบอุปนัยคือการนำข้อมูลเชิงรูปธรรมย่อย ๆ หลาย ๆ กรณีมาสร้างเป็นข้อสรุปโดยพิจารณาจากลักษณะร่วมที่พบ นักวิจัยเชิงคุณภาพจะให้ข้อมูลแก่ผู้อ่านด้วยวิธีพรรณนาลักษณะการดำเนินชีวิต สภาพทางภูมิศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ คำพูด การกระทำหรือการแสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ และวิเคราะห์แบบอุปนัยเพื่อสร้างข้อสรุปซึ่งเป็นผลของการวิจัย

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยเชิงคุณภาพ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพที่หลากหลายตามความเหมาะสมกับโอกาส เวลาและสภาพแวดล้อม ในระหว่างที่ทำการวิจัย (สุภางค์ จันทวานิช, 2546) ได้แก่

ก. หลักฐานจากเอกสารต่าง ๆ การรวบรวมหลักฐานทางเอกสาร ได้แก่ ภาพถ่าย แผนผังชุมชน เอกสารทางราชการ เอกสารเผยแพร่ ประกาศนียบัตร เกียรติบัตร ตลอดจนเอกสารต่าง ๆ ที่แสดงถึงกระบวนการในการปฏิบัติการ

ข. การสนทนากลุ่ม มีการบันทึกข้อมูลในการสนทนา โดยการบันทึกเทป นำมาตีความและสร้างข้อสรุป

ค. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจะต้องทำการเก็บข้อมูลให้ครบถ้วนในทุก ๆ ประเด็นเพื่อนำมาอธิบายกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์โดยไม่ละทิ้งประเด็นใด ๆ ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มอาจไม่เพียงพอที่จะสรุปประเด็นได้อย่างครบถ้วน เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลบางคนอาจไม่ได้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม หรือประเด็นที่ทำการบันทึกยังขาดข้อสรุปที่ชัดเจนจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพิ่มเติม ผู้วิจัยจะใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้นำชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ร่วมกับวิธีขอให้ผู้ให้สัมภาษณ์แนะนำผู้อื่นต่อไปซึ่งเรียกว่า Snow Ball Sampling Technique เป็นวิธีการรวบรวมข้อมูลวิธีหนึ่ง

ง. การสังเกต ผู้วิจัยทำการเฝ้าดูปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในชุมชนตามธรรมชาติ โดยไม่มีการควบคุมหรือดัดแปลงใด ๆ โดยใช้ทั้งวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

ความน่าเชื่อถือของงานวิจัย ในงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยทำให้ข้อมูลมีความเชื่อถือได้โดยใช้วิธีตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า และการให้ผู้ให้ข้อมูลทำการตรวจสอบข้อมูล (Creswell, 2005, p. 252)

ก. วิธีตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ข้อมูลที่ผู้วิจัยเก็บได้จากแหล่งข้อมูลหนึ่ง จะนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลที่ผู้วิจัยเก็บได้จากแหล่งข้อมูลอื่น ว่ามีความสอดคล้องกันหรือไม่ อย่างไร แหล่งข้อมูลที่ผู้วิจัยทำการศึกษาได้จากข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม ข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลหลาย ๆ คน ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต และข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ

ข. ให้ผู้ที่ให้ข้อมูลทำการตรวจสอบข้อมูล (Member Checking) เป็นวิธีสร้างความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยผู้วิจัยนำข้อความหรือบันทึกที่ผู้วิจัยได้ทำการสรุปไว้ว่าไปให้ผู้ให้ข้อมูลทำการตรวจสอบว่าสิ่งที่บันทึกมีความหมายตรงกับที่ผู้ให้ข้อมูลต้องการอธิบายหรือไม่ หากไม่ตรงต้องทำการแก้ไขใหม่จนถูกต้อง

2. กระบวนการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วม ทนงศักดิ์ คุ้มไข่น้ำ (2540) อธิบายความหมายของการมีส่วนร่วม ดังนี้

ก. การมีส่วนร่วม หมายถึง การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ ความชำนาญ ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุน ติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

ข. หมายถึงกระบวนการที่ประชาชน กลุ่มเป้าหมายได้รับโอกาสและได้ใช้โอกาสที่ได้รับแสดงออกซึ่งความรู้สึก นึกคิด แสดงออกซึ่งวิธีแก้ปัญหา และลงมือปฏิบัติ โดยการช่วยเหลือของหน่วยงานภายนอกน้อยที่สุด

ค. หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนและสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ทั้งในรูปส่วนบุคคล กลุ่มคน ชมรม สมาคม มูลนิธิ และองค์กรอาสาสมัคร รูปแบบต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องร่วมกัน

รูปแบบของการมีส่วนร่วม ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ 4 (2549) อธิบายถึงรูปแบบของการมีส่วนร่วมว่ามีหลายลักษณะ ดังนี้

ก. การร่วมทำการศึกษาค้นคว้าหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น ในชุมชน รวมตลอดจนความต้องการของชุมชน

ข. ร่วมคิดหา และสร้างรูปแบบ วิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน

ค. ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงาน หรือโครงการ หรือกิจกรรม เพื่อจัดหรือแก้ไขปัญหา และสนองความต้องการของชุมชน

ง. ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

จ. ร่วมขจัด หรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ฉ. ร่วมลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชน ตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน

ข. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุตาม เป้าหมายที่วางไว้

ข. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการ และกิจกรรมที่ได้ทำเอาไว้ ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ 4 (2549) กล่าวถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

ก. ก่อให้เกิดการพึ่งตนเองได้ในที่สุด เนื่องจากเกิดการเรียนรู้ วิธีแก้ปัญหา และสร้างความเจริญให้กับชุมชน หรือหมู่บ้านของตนเองผ่านกิจกรรมกระบวนการทำงานตาม โครงการ

ข. สนับสนุนให้ประชาชนมีเสรีภาพในการตัดสินใจ และกำหนดชะตากรรมของท้องถิ่นของตน

ค. เป็นช่องทางสะท้อนปัญหาความต้องการที่แท้จริงของท้องถิ่น ได้ถูกต้องตรงประเด็น เป็นการสร้างฉันทามติร่วมกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจ เนื่องจากเป็นการสร้างข้อตกลงที่เกิดจากการยอมรับร่วมกันภายในกลุ่ม

ง. เป็นการพัฒนาศักยภาพของบุคคล เพราะในกระบวนการการมีส่วนร่วมย่อมจะมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และข้อคิดเห็นระหว่างกัน ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นเสมือนเวทีในการเรียนรู้ที่มีประโยชน์อย่างมาก

จ. เป็นการสนับสนุนการพัฒนาความรักท้องถิ่น และความรับผิดชอบต่อสังคมให้เกิดขึ้นในพฤติกรรมของประชาชนในท้องถิ่น

ฉ. ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของผลงาน อันเนื่องมาจาก โครงการพัฒนาที่จัดขึ้นในหมู่บ้านและช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐในการดูแลบำรุงรักษา

วิธีพัฒนารูปแบบโดยกระบวนการมีส่วนร่วม ในการพัฒนาโดยให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ จะต้องมีการเตรียมความพร้อมให้กับผู้ปฏิบัติ ซึ่ง โกมล สนั่นก้อง (2549) แสดงความเห็นไว้ว่า

ก. การศึกษาเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริงนำไปสู่การทำความเข้าใจในแนวคิดทฤษฎีได้ง่ายกว่าและมีกำลังใจในการเรียนรู้มากกว่า

ข. การเรียนรู้จากการปฏิบัติการร่วมกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน จะนำไปสู่การสร้างหลักคิดทฤษฎีที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและสถานการณ์ได้มากกว่า

แนวทางในการพัฒนาโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนจึงประกอบด้วย

ก. การออกแบบทดลองปฏิบัติจริง เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสร้างหลักการบางอย่างร่วมกัน เพื่อเป็นพื้นฐานเชื่อมโยงกับภาคทฤษฎี

ข. การออกแบบที่สอดคล้องกับแนวคิดและหลักการงานวิจัย เพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้มองเห็นว่าแนวคิดหลักการและการปฏิบัติจริงเป็นเรื่องเดียวกัน

ขั้นตอนการพัฒนาโดยกระบวนการมีส่วนร่วม โกมล สนั่นก้อง (2549) ได้เสนอแนวปฏิบัติในการพัฒนารูปแบบโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวิเคราะห์ผู้เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยคำถามต่อไปนี้

1.1 ผู้เกี่ยวข้องที่น่าจะมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการวิจัย ประเด็นที่จะทำ มีใครบ้าง (ใคร หมายถึง คน กลุ่มคน องค์กร ทั้งที่มีอยู่ในชุมชนและอยู่นอกชุมชน)

1.2 ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมต่อการดำเนินโครงการวิจัยในเรื่องอะไรบ้าง พร้อมบอกศักยภาพ และข้อจำกัด

1.3 ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมเมื่อไร พร้อมบทบาทในการสนับสนุน ก่อนวิจัย ระหว่างวิจัย หลังการวิจัย

วิธีการวิเคราะห์ผู้เกี่ยวข้องมีดังนี้

1. ใช้สัญลักษณ์วงกลม (○) แทนผู้เกี่ยวข้องทุกกลุ่ม (คน กลุ่มคน องค์กร)

2. ใช้ขนาดวงกลมแทนความสำคัญของผู้เกี่ยวข้องแต่ละกลุ่ม กล่าวคือ สำคัญมากใช้วงกลมขนาดใหญ่และสำคัญน้อยใช้วงกลมขนาดเล็ก

3. ใช้ระยะห่างระหว่างจุดศูนย์กลางของประเด็นปัญหาหรือกลุ่มเป้าหมายกับผู้เกี่ยวข้องแต่ละกลุ่ม แทนความใกล้ชิดไกลในการเชื่อมประสานและการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน

2. การกำหนดประเด็นศึกษาประเด็นย่อย ๆ ประกอบด้วยคำถามต่อไปนี้

2.1 ภายใต้อำนาจโครงการวิจัยและคำถามวิจัย มีคำหลัก ๆ อะไรบ้าง (สมมุติโครงการวิจัยหนึ่ง ๆ ขึ้นมาก็ได้)

2.2 ภายใต้อำนาจหลัก ๆ เหล่านี้ มีองค์ประกอบว่าด้วยเนื้อหาอะไรบ้าง แต่ละองค์ประกอบต่าง ๆ มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างไร (ทั้งหนุนเสริมและเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน)

2.3 บอกความเปลี่ยนแปลงขององค์ประกอบตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ว่าเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

วิธีการกำหนดประเด็นมีดังนี้

1. ชิดเส้นใต้อำนาจหลัก ๆ ภายใต้อำนาจโครงการและคำถามวิจัย

2. นำคำหลัก ๆ เหล่านี้มาหาองค์ประกอบของเนื้อหาย่อย ๆ พร้อมบอกมิติทางด้านเวลาเพื่อดูความเปลี่ยนแปลงและมิติการเชื่อมโยงเพื่อการพึ่งพากันและปฏิปักษ์ต่อกันขององค์ประกอบต่าง ๆ

3. เครื่องมือและวิธีการเก็บข้อมูล ทำการเก็บข้อมูลที่เป็นภาพรวม และการเก็บข้อมูลเชิงลึกเฉพาะเรื่องไปด้วยกัน เพื่อให้เห็นคุณสมบัติและความสำคัญของแต่ละวิธีการ โดยเลือกวิธีที่นักวิจัยและชาวบ้านคุ้นเคยมากที่สุด เช่น การสำรวจและจัดทำแผนที่ชุมชน การประชุมชาวบ้าน (กลุ่มใหญ่) การประชุมผู้นำ (กลุ่มย่อย) การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้รู้ เป็นต้น เน้นการเตรียมการ การทำงานเป็นทีม และการทำงานร่วมกับชาวบ้านเป็นหลัก และความร่วมมือจากชาวบ้านขึ้นอยู่กับการวางแผน การเตรียมทีมงาน และการสรุปบทเรียนต่าง ๆ เป็นระยะ ๆ ตัวอย่างคำถาม

3.1 สภาพชุมชนเป็นอย่างไร

3.2 ภูมิปัญญาของชุมชน เป็นอย่างไร

หลักคิดและหลักการที่ควรปฏิบัติ มีดังนี้

1. เตรียมวัสดุ อุปกรณ์การเขียนและบันทึกให้พร้อม
2. ชุมชนและตัวแทนชุมชนร่วมดำเนินการและสรุปประมวลผล
3. ต้องมีการวางแผนงานของทีมงานทุกครั้งก่อนปฏิบัติ (เน้นการเตรียมทีมงานและแบ่ง

บทบาท)

4. ต้องมีการสรุปข้อมูลและสรุปบทเรียนของกลุ่มทุกครั้งหลังการปฏิบัติ
5. ต้องมีการนำเสนอกลุ่มใหญ่เพื่อให้กลุ่มใหญ่ หรือชุมชน ชักถาม แลกเปลี่ยน

เสนอแนะ วิชาการวิจารณ์

6. มีการเชื่อมโยงให้เห็นความเหมือนและความแตกต่างตามศักยภาพ เงื่อนไข และข้อจำกัด

7. สรุปภาพรวมให้เห็นข้อปฏิบัติและหลักการต่าง ๆ ที่เกิดจากการเรียนรู้ร่วมกัน พร้อม ๆ กับการนำเสนอบทเรียนจากโครงการวิจัยอื่น ๆ และสนับสนุนแนวคิดทฤษฎีที่ใกล้เคียงกัน

8. สรุปเป็นเอกสารให้ผู้เข้าร่วมได้ทบทวนอย่างสม่ำเสมอ

9. การกำหนดบทบาทของทีมวิจัย ทั้งการเตรียมชุมชน การกำหนดโจทย์ การดูแลและสังเกตการณ์กลุ่มย่อย การเชื่อมความรู้ประสบการณ์ที่หลากหลาย และการยกระดับฐานปฏิบัติการสู่หลักการและทฤษฎี เป็นต้น

แนวทางพัฒนาโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น โคมล สนับสนุน (2549) ได้เสนอแนวทางในการพัฒนาโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ดังนี้

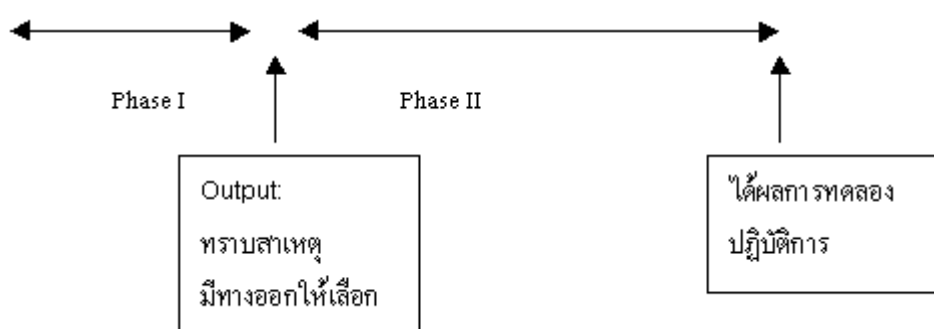
1. เป็นความต้องการของชุมชน
2. ชุมชนมีส่วนร่วม
3. มีการปฏิบัติการในชุมชน
4. คำถามที่ต้องการตอบ คืออะไร

5. ขั้นตอนหลักของงานวิจัย

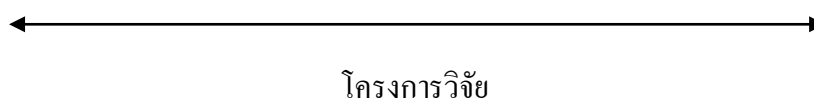
5.1 ทำความชัดเจนกับสภาพที่เป็นอยู่ สาเหตุ และทางเลือกที่น่าลอง

5.2 ปฏิบัติการ วิเคราะห์ สรุป ถอดบทเรียน

6. ขอบเขตของงานวิจัย โครงการวิจัยตามปกติ อาจแบ่งเป็น 2 ระยะ (Phase) ได้แก่ ระยะที่หนึ่ง ค้นหาสาเหตุ ทางเลือก และ ระยะที่สอง ปฏิบัติ ระยะเวลาการทำงานประมาณ 12-18 เดือน (ภาพที่ 2-12) หากบางโครงการมีขนาดที่เหมาะสม และใช้เวลาไม่มาก ก็สามารถจัดเป็น ระยะเดียว ทั้งโครงการ (ภาพที่ 2-13)

ภาพที่ 2-12 การแบ่งงานวิจัยเป็น 2 ระยะ

ภาพที่ 2-13 โครงการที่จัดเป็นระยะเดียวทั้งโครงการ

สำหรับโครงการที่เน้นการแก้ปัญหาขนาดใหญ่ เช่น ปัญหาการขาดแคลนแหล่งน้ำ โครงการวิจัย อาจแบ่งเป็น โครงการวิจัยที่ไม่ใหญ่นัก ใช้เวลาไม่นาน เน้นที่การหาทางเลือกในการพัฒนาต่อไป (ภาพที่ 2-14)

ภาพที่ 2-14 โครงการที่เน้นการแก้ปัญหาขนาดใหญ่

7. ผลผลิต (Output) ของงานวิจัย ผลงานที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลง แก้ปัญหา สร้างโอกาสการเรียนรู้ของชุมชน กลไกการจัดการของชุมชนและที่สำคัญมากคือได้เครือข่ายระหว่างชุมชน

ผลที่คาดหวังของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โกมล สนั่นก้อง (2549) ได้แนะนำว่า งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นควรให้เกิดผลในสองระดับคือในระดับโครงการ และในระดับเหนือโครงการ

1. ในระดับโครงการ โดย

1.1 ชุมชนสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง สามารถพึ่งพาตนเองได้โดยอาศัยการตัดสินใจผ่านข้อมูล ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

1.2 เกิดความรู้ในท้องถิ่นและเป็นประโยชน์กับท้องถิ่นโดยตรง เช่น การฟื้นฟูและถ่ายทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนให้กับเด็ก ๆ รุ่นต่อไป

1.3 เกิดกระบวนการเรียนรู้โดยคนท้องถิ่นเอง ทำให้คนท้องถิ่นเก่งขึ้น และดำเนินงานในเรื่องอื่นได้ดีขึ้น

1.4 เกิดกลไกการจัดการ หรือองค์กรภายในชุมชนที่จะดำเนินงานต่อไป กรณีนี้อาจเป็นการหนุนเสริมให้องค์กรที่มีอยู่ทำงานได้ดีขึ้น เช่น การเสริมศักยภาพของอบต. ในด้านต่าง ๆ หรือการสร้างกลไกใหม่ในชุมชน เช่น เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์และกองทุนในระดับตำบล เพื่อประสานกลุ่มออมทรัพย์ กองทุนต่าง ๆ และบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เป็นต้น

2. ในระดับเหนือโครงการ องค์ความรู้ที่ได้จากโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในประเด็นต่าง ๆ หลาย ๆ โครงการ สามารถนำมาสังเคราะห์เชื่อมโยงระหว่างงานวิจัยและพัฒนาต่าง ๆ เพื่อยกระดับองค์ความรู้ และสามารถผลักดันแนวคิด มาตรการ นโยบาย หรือระบบและกลไกภายในประเทศที่จะเอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น เช่น ระบบการกระจายสินค้าชุมชน ระบบการตลาดมาตรฐานสินค้า การรวมกลุ่มผู้บริโภคเพื่อซื้อผลิตภัณฑ์จากชุมชน และการพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตลอดจนสามารถเชื่อมโยงแนวคิดสู่การพัฒนาในระดับนานาชาติเพื่อการพัฒนาประเทศ

3. กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ 4 (2549) ได้อธิบายว่า

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นวิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการดำเนินกิจกรรม นับตั้งแต่การค้นหาปัญหา แนวทางการแก้ไข การดำเนินกิจกรรม และจนถึงขั้นการประเมินผล ซึ่งในการวิจัยนี้จะมีความคำว่า ปฏิบัติการ (Action) หมายถึงกิจกรรมที่โครงการวิจัยจะต้องดำเนินการ และส่วนใหญ่มักเป็นกิจกรรมที่

เกี่ยวข้องกับการพัฒนาในด้านหนึ่งด้านใด และอีกคำ คือ การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของทุกฝ่ายที่เข้าร่วมกิจกรรมวิจัย ตั้งแต่เริ่มกระบวนการ จนถึงสิ้นสุดกระบวนการวิจัย

ชอบ เข้มก๊กลัด และ โกวิทซ์ พวงงาม (2547) ได้อธิบายสรุปความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไว้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นการผสมผสานการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เข้าด้วยกัน โดยเน้นหนักที่การวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ใหม่ในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น โดยการลงมือปฏิบัติควบคู่กับการวิจัยตลอดจนกระบวนการในการศึกษาปัญหาชุมชน การวิเคราะห์ที่วางแผน และติดตามประเมินผล โดยคำนึงถึงการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่าง นักวิจัย ผู้เชี่ยวชาญ ชุมชน ประชาชน และองค์กรที่เกี่ยวข้องให้เป็นเครือข่ายความร่วมมือในทุกขั้นตอนของการวิจัย

ลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม Monash University (1997) อธิบายลักษณะเด่นของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่แตกต่างจากงานวิจัยประเภทอื่นไว้ 4 ประการ คือ

1. การวิเคราะห์สถานการณ์ (Situational) การวิจัยเชิงปฏิบัติการจะมีการวิเคราะห์สถานการณ์ที่เป็นอยู่เพื่อวางกรอบหรือขอบเขตของปัญหาให้มีความเฉพาะเจาะจงและสามารถระบุได้
2. การวางแผนปฏิบัติการและการประเมินเป็นระยะหรือเป็นช่วง (Planned Action and Intervention) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีการทำงานเป็นวงจรที่ต่อเนื่อง (Spiral) มีขั้นตอนอันได้แก่ การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Act) การสังเกต (Observe) และการสะท้อน (Reflect) ซึ่งจะมีการทำซ้ำหลาย ๆ รอบ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนา รูปแบบและวิธีการให้ดียิ่ง ๆ ขึ้น อันมีผลมาจากการประเมินด้วยตนเองด้วยความรอบคอบอย่างระมัดระวัง
3. ความร่วมแรงร่วมใจ (Collaborative) ผู้ที่เข้าร่วมในการวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นผู้มีส่วนได้เสียในผลงานที่เกิดขึ้น จึงต้องให้ความสนใจ มีบรรยากาศของความร่วมมือ ความเข้าใจ เข้าใจ มีความคิดเห็นที่สอดคล้องและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและมีการตัดสินใจ โดยใช้หลักประชาธิปไตย
4. การมีส่วนร่วม (Participatory) ในการดำเนินการวิจัย ผู้เข้าร่วมปฏิบัติการถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการวิจัย ซึ่งทุกคนล้วนมีความสำคัญเท่าเทียมกัน ในฐานะหุ้นส่วน โดยตรงในกระบวนการวิจัย เป็นเจ้าของงานวิจัย และถือเป็นงานวิจัยของทุกคน

ในการวิจัย PAR ผู้วิจัยถือว่าชาวบ้านเป็นผู้รู้ดีเท่า ๆ กับนักวิจัย หรือนักพัฒนาในการกำหนด ปัญหาและเลือกการปฏิบัติการใด ๆ อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต ปัญหาของ

นักวิจัยจึงเริ่มจากชาวบ้าน ไม่ใช่สมมุติฐานของนักวิจัย หรือนักพัฒนา จะต้องมีความเห็นพ้องกัน ทั้ง 3 ฝ่าย คือ ชาวบ้าน นักวิจัย นักพัฒนา และต่างก็ต้องมีบทบาทเท่าเทียมกันในการกำหนดปัญหา เลือกแนวทางในการปฏิบัติ การวิจัยนี้จะเป็นการผสมผสานระหว่างความรู้เชิงทฤษฎีและระเบียบวิธีการของนักวิจัย เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของนักพัฒนา และความต้องการกับความรอบรู้ของชาวบ้าน (ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ 4, 2549) ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สิ่งที่นักวิจัยจะต้องดำเนินการ คือ

1. ประเมินความสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับทีมวิจัย (ชาวบ้าน) อยู่ตลอดเวลา
2. ทบทวนวัตถุประสงค์ ของการวิจัยเป็นครั้งคราว เพื่อให้สอดคล้องกับความเห็นของชาวบ้าน อันจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

ขั้นตอนการดำเนินงานการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ชอบ เข้มกมัด และโกวิทษ์ พวงงาม (2547) ได้แนะนำขั้นตอนการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

ระยะก่อนทำวิจัย (Pre-Research Phase) เป็นขั้นตอนในการเตรียมชุมชนเพื่อให้มีความพร้อมในการเข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัย โดยมีวิธีการต่อไปนี้

1. การสร้างสัมพันธภาพ เป็นการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับชาวบ้านและผู้เกี่ยวข้อง กับชุมชน แนะนำตนเอง สร้างความคุ้นเคย ให้ชาวบ้านเกิดการยอมรับและไว้วางใจ
2. การสำรวจและศึกษาชุมชน เป็นการสำรวจและศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนทั้งใน ด้านกายภาพ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านประชากร สังคม เศรษฐกิจ การ สื่อสาร และวัฒนธรรม เป็นต้น
3. การคัดเลือกชุมชน มักเลือกชุมชนที่ด้อยโอกาสทางสังคมหรือด้อยโอกาสกว่าชุมชน อื่น เพื่อเป้าหมายในการยกระดับคุณภาพชีวิตและสร้าง โอกาสให้เกิดความเท่าเทียมกันมากขึ้น เพื่อให้ชาวบ้านเห็นคุณค่าในตนเองและร่วมมือกันพัฒนาชุมชนให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน
4. การเข้าสู่ชุมชน นักวิจัยต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคนในชุมชน มีการแนะนำ ตนเอง ชี้แจงวัตถุประสงค์ จัดประชุมกึ่งทางการ มีการประชาสัมพันธ์โครงการให้ชาวบ้านได้รับรู้ แต่จะต้องมีความระมัดระวังไม่ให้ตนมีบทบาทเกินกว่าที่ควรจะเป็นและไม่ให้เกิดความลำเอียงใน การดำเนินงาน
5. การเตรียมคนและเครือข่าย ผู้วิจัยควรมีการเตรียมความพร้อมของชุมชนด้วยการ เตรียมคน ได้แก่ชาวบ้าน แกนนำ นักพัฒนา รวมทั้งเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ให้เกิดการประสานงานกัน ในทุก ๆ ส่วนทั้งในด้านความคิด กิจกรรม และเงินทุน

ระยะของการทำวิจัย (Research Phase)

1. การศึกษาชุมชน เป็นการศึกษาปัญหาและความต้องการของชุมชนควบคู่ไปกับการให้ความรู้แก่ชุมชน ประเมินความเป็นไปได้ด้านทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งภายในและภายนอกชุมชน โดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่มี
2. การวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน เป็นการรวมตัวกันของทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันแสดงความคิดเห็นในปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน อาจมีการเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา มีการพูดคุยถึงเครือข่ายที่อาจเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา รวมถึงการได้รับการศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้ในด้านการปฏิบัติอย่างถูกต้องตามหลักวิธี
3. การพิจารณาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโครงการ เป็นการศึกษาถึงวิธีการที่เหมาะสมที่สุดในการแก้ปัญหา ทั้งในด้านความคุ้มค่า ความเหมาะสมกับชุมชน ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น

ระยะของการจัดทำแผน (Planning Phase) เป็นกระบวนการตัดสินใจร่วมกันเพื่อเลือกโครงการและกิจกรรมที่จะต้องดำเนินการ โดยคนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน มีการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ ระบุกิจกรรม ขั้นตอนการดำเนินการต่าง ๆ และผู้รับผิดชอบให้ชัดเจน

ระยะการนำแผนไปปฏิบัติ (Implementation Phase) เป็นการปฏิบัติตามแผนที่ได้วางไว้ โดยการมอบหมายหน้าที่ให้สมาชิกในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการในด้านต่าง ๆ

ระยะติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน (Monitoring and Evaluation Phase) เป็นระยะที่มีความจำเป็นและขาดไม่ได้ เป็นการตรวจสอบว่าการดำเนินงานเป็นไปอย่างเหมาะสมหรือไม่ เป็นไปตามแผนงานและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร จะทำการแก้ไขอย่างไร

การแบ่งขั้นตอนในการดำเนินการข้างต้น ในทางปฏิบัติอาจมีการดำเนินการที่คาบเกี่ยวกันหรือทำไปพร้อมกัน บางครั้งอาจต้องย้อนไปทำขั้นตอนต้น ๆ ใหม่ เพราะการทำงานร่วมกับชาวบ้านให้เกิดชุมชนเข้มแข็งนั้น ไม่สามารถสำเร็จด้วยระยะเวลาอันรวดเร็วได้

การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Kemmis และ McTaggart
Stephen Kemmis และ Robin McTaggart เป็นผู้สอนและนักวิจัยของคณะศึกษาศาสตร์ในมหาวิทยาลัย Deakin รัฐ Victoria ประเทศ Australia ซึ่งได้ทำการพัฒนาการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ร่วมกับคณาจารย์ท่านอื่น ๆ ภายในมหาวิทยาลัยเพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรและวิธีการสอนและใช้ในการสอนวิชาการวิจัยเชิงปฏิบัติการและการวิเคราะห์การเรียนรู้

การสอนในหลักสูตรของคณะ (สตีเฟน เคมมิส และ โรบิน แมกเทกการ์ด, 2538) โดยใช้เวลาปรับปรุงและพัฒนาเป็นเวลากว่า 20 ปี จนถึงปัจจุบัน

แนวคิดของ Kemmis และ McTaggart เริ่มจากการพัฒนาวิธีการของ Kurt Lewin นักจิตวิทยาสังคม ผู้เคยร่วมงานกับสถาบันมนุษยสัมพันธ์ Tavistock (Tavistock Institute of Human Relations) ในสหราชอาณาจักรเมื่อปี ค.ศ. 1933 และปี ค.ศ. 1936 ต่อมา Lewin ได้นำวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เขาคิดค้น ไปใช้ในสหรัฐอเมริกาในช่วงหลังสงครามโลก ราวทศวรรษที่ 1940 โดยนำไปทดลองใช้ในแผนงานด้านการพัฒนาชุมชน เช่น การจัดแหล่งที่อยู่อาศัยให้คนต่างเชื้อชาติสามารถอยู่ร่วมกันได้ การสร้างความเสมอภาคในการพิจารณารับคนเข้าทำงาน การหาสาเหตุและปรับเจตคติกับผู้ที่มียอคติต่อเด็ก การสร้างสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันของคนข้างถนน และการคิดค้นวิธีที่ดีกว่าเดิมในการสร้างผู้นำเยาวชน เป็นต้น ข้อคิดที่สำคัญมากสองประการในงานของ Lewin คือ “การตัดสินใจของกลุ่มและคำสัญญาที่จะทำการพัฒนาให้เกิดผลที่ดีขึ้น” (Group Decision and Commitment to Improvement) (Kemmis & McTaggart, 1990) วิธีการของ Lewin เป็นที่ยอมรับและถูกนำมาใช้ในสหราชอาณาจักร ยุโรป และออสเตรเลีย โดยในปัจจุบันได้มีการพัฒนาการวิจัยปฏิบัติการให้สามารถนำไปใช้กับความเปลี่ยนแปลงของโลก โดยเฉพาะงานด้านการพัฒนาสังคมและการวิจัยเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น โดยมีกระบวนการวิจัยที่มีรูปแบบเฉพาะตัวที่เรียกว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) อาทิ การพัฒนาบุคลากร ด้านการศึกษาผู้ใหญ่ งานพัฒนาชุมชน การพัฒนาการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้น (Kemmis & McTaggart, 2005)

ศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์กับการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Kemmis และ McTaggart การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม มีพัฒนาการมาจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการและมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการศึกษาและการวิจัยหลายด้านตามคำอธิบายของ Kemmis and McTaggart (2005) ประกอบด้วย

1. การวิจัยอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Research) เป็นการศึกษาความคิดเห็นของคนในสังคมใดสังคมหนึ่งหรือชุมชนใดชุมชนหนึ่งเพื่อนำไปแก้ไขปรับปรุงสังคมนั้นหรือชุมชนนั้นให้ดีขึ้น
2. การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อคลายปมปัญหา (Critical Action Research) เป็นการศึกษาเพื่อศึกษาแนวทางในการแก้ปัญหาเฉพาะเรื่อง ซึ่งเป็นปัญหาที่มีความสำคัญ มีผลกระทบต่อองค์กรหรือสังคมนั้น เช่น ปัญหาเชื้อชาติ ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิสตรี ปัญหาเรื่องความไม่เท่าเทียมกัน เป็นต้น
3. การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน (Classroom Action Research) เป็นการนำนโยบายหรือแผนการสอนที่ได้เขียนไว้ตามทฤษฎีหรือตามอุดมคติ มาปรับใช้ตามสภาพความเป็นจริงใน

ชั้นเรียนและทำการพัฒนากระบวนการหรือรูปแบบการเรียนการสอนให้เป็นที่น่าพอใจ
อย่างกลมกลืนสอดคล้องเหมาะสมกับผู้เรียนและสภาพแวดล้อมของผู้เรียน

4. การเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Action Learning) คือการนำคนมาอยู่ร่วมกันเพื่อ
แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยอาศัยประสบการณ์ของแต่ละคนเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้
โดยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้เข้าร่วมเรียนรู้ มีความเข้าใจในงานของผู้อื่น

5. ศาสตร์แห่งการปฏิบัติ (Action Science) คือการเรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติงานให้มี
ประสิทธิภาพ ซึ่งหมายถึงการพัฒนาบุคลากร และพัฒนาองค์กร โดยการศึกษาจากการแนวปฏิบัติ
จากตำราหรือการศึกษาขององค์กรหรือบุคคลที่มีความเป็นเลิศเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาตนเองหรือองค์กรให้
ดียิ่งขึ้น

6. การวางระบบควบคุม (Soft Systems Approaches) ในอุตสาหกรรมการผลิตจะ
ประกอบด้วยเครื่องจักรซึ่งเรียกได้ว่าเป็นระบบกลไก (Hard Systems) ซึ่งจำเป็นต้องมีระบบควบคุม
(Soft Systems) ซึ่งต้องใช้คนเป็นผู้ปฏิบัติงาน การเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน นอกจากการพัฒนา
เครื่องจักรหรือกลไกให้ดีขึ้นแล้ว ยังต้องมีการพัฒนาคน โดยการวางระบบการทำงานให้สอดคล้อง
กับกลไกหรือโครงสร้างขององค์กร ทั้งยังต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาบุคลากรให้มีประสิทธิภาพ
เพิ่มขึ้นอย่างสม่ำเสมอ

7. การวิจัยเพื่อนำสู่การปฏิบัติในวงกว้าง (Industrial Action Research) เป็นการวิจัยที่
ศึกษาแนวทางพัฒนาความมีส่วนร่วมของคนในองค์กรและระหว่างองค์กรซึ่งมีทั้งระดับเดียวกัน
และต่างระดับกัน ไม่ใช่เพียงแก้ปัญหาในองค์กรแต่เพื่อพัฒนารูปแบบการปฏิบัติงานให้ไปสู่
รูปแบบที่สามารถนำไปใช้ในวงกว้างหรือทั่วไปได้

การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Kemmis และ McTaggart คือ
การวิจัยที่รวมการศึกษาวิจัยทั้ง 7 ประการ ที่กล่าวมานี้เข้าด้วยกัน ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า การวิจัยเชิง
ปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Kemmis และ McTaggart นี้ ไม่ได้มองถึงการแก้ปัญหา
ของชุมชนในท้องถิ่นหรือสังคมใดสังคมหนึ่งเท่านั้น แต่ยังมีคามพยายามที่จะพัฒนารูปแบบที่
ค้นพบให้สามารถนำไปใช้ในสังคมใหญ่ด้วย

**ลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Kemmis และ
McTaggart** จากการสรุปแนวคิดของ Kemmis และ McTaggart พบว่ามีลักษณะสำคัญที่แตกต่าง
จากการวิจัยอื่น คือ

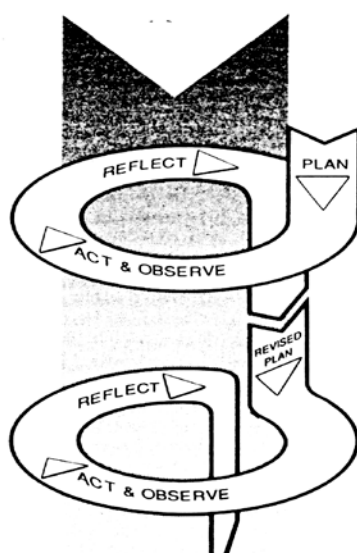
1. เป็นการนำเอาการปฏิบัติการ (หรือการเปลี่ยนแปลง) และการวิจัย (หรือการทำ
ความเข้าใจ) มาใช้ในเวลาเดียวกัน

2. มีลักษณะเป็นวงจรที่ประกอบด้วย การปฏิบัติ (Action) และการสะท้อนเพื่อทำการปรับปรุง (Critical Reflection) หลาย ๆ รอบ อย่างต่อเนื่องจนกระทั่งได้วิธีการ (Method) ที่มีประสิทธิภาพ ได้ข้อมูล (Data) ที่ครบถ้วนและมีการตีความ (Interpretation) ที่สมบูรณ์
3. เป็นกระบวนการซึ่งทำให้เห็นภาพ (Shape) ที่สร้างความเข้าใจเพิ่มขึ้น
4. นำไปสู่การพัฒนาสมรรถนะขององค์กรให้ดียิ่งขึ้น
5. มีการออกแบบ วิเคราะห์ข้อมูล และพัฒนาโดยผู้ปฏิบัติ

กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Kemmis และ McTaggart Kemmis and McTaggart (2005) ได้อธิบายกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมตามแนวคิดของตนว่ามีกลไกการทำงานเป็นขั้นตอน ผ่านการสะท้อนมองตนเองในลักษณะเหมือนเกลียวสว่านที่หมุนวนเป็นวงเจาะลงบนพื้นผิวของวัตถุอย่างต่อเนื่อง โดยผ่านขั้นตอนต่อไปนี้

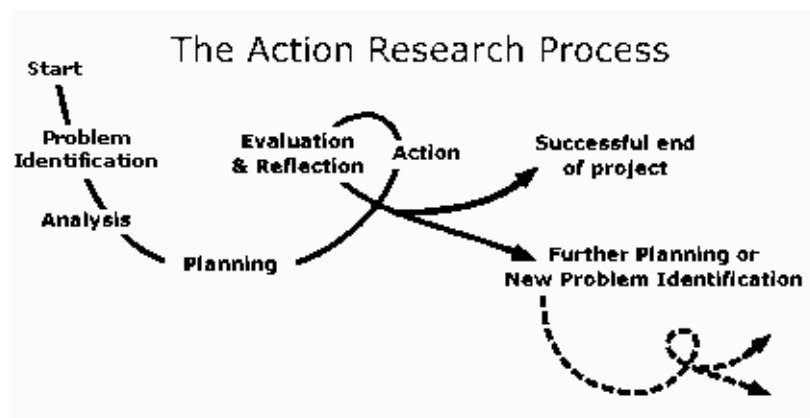
1. วางแผนในการเปลี่ยนแปลง
2. ปฏิบัติการพร้อมกับสังเกตกระบวนการและผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลง
3. สะท้อนภาพกระบวนการและผลที่เกิดขึ้น
4. ปรับแผน
5. ปฏิบัติการและสังเกตใหม่
6. สะท้อนภาพอีกครั้งและดำเนินการต่อตามขั้นตอนเดิม...

กระบวนการของ Kemmis และ McTaggart อธิบายได้ตามภาพที่ 2-15

ภาพที่ 2-15 วงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

กระบวนการที่ต่อเนื่องได้แสดงไว้ในภาพที่ 2-16 (Unicef, 2001)

ภาพที่ 2-16 กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

Kemmis and McTaggart (1990) ได้อธิบายขั้นตอนตามกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

แผนการ (The Plan) เป็นแนวทางในการปฏิบัติ แผนการจะเป็นตัวกำหนดว่าจะต้องทำอะไรบ้าง เป็นการมองไปข้างหน้า แผนการได้มาจากการยอมรับหรือการรับรองของกลุ่มแผนการมีโอกาสที่จะสำเร็จหรือไม่ก็ได้ แผนการ โดยทั่วไปจึงควรมีความยืดหยุ่นสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสภาพสถานการณ์ที่อาจอยู่เหนือความคาดหมาย แผนการจะต้องเขียนขึ้น โดยคำนึงถึงสภาพความเป็นไปทางสังคมและคำนึงถึงข้อจำกัดด้านทรัพยากรและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางสังคม การวางแผนต้องมีการพิจารณาอย่างรอบคอบเนื่องจากเมื่อนำไปปฏิบัติจริงแล้วควรมีพัฒนาการเกิดขึ้นแม้จะไม่มากก็ตาม ผู้ร่วมวิจัยจะต้องร่วมแรงร่วมใจกันวิพากษ์แผนการทั้งในแง่ทฤษฎีและความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ขณะเดียวกันผู้วิจัยจะต้องทำการวิเคราะห์สิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อสร้างความเข้าใจไปพร้อมกันด้วย

ปฏิบัติการ (Action) ในปฏิบัติการต้องใช้ความรอบคอบและดำเนินการตามแผนการอย่างระมัดระวังและใช้ความคิด การปฏิบัติการเป็นเวทีที่ใช้ในการปรับปรุงและพัฒนางาน ตามแผนการที่ได้วางไว้ แต่การปฏิบัติการมีสิ่งที่ไม่คาดหมายเกิดขึ้นได้เสมอ การปฏิบัติการจึงไม่อาจเป็นไปตามแผนที่วางไว้ได้ทั้งหมด ดังนั้น แผนการจึงเปรียบเสมือนแบบร่างที่นำมาใช้เพียงชั่วคราวและจะต้องยืดหยุ่นและสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม และสามารถพัฒนาไปตามสถานการณ์ได้ตลอดเวลา

การสังเกต (Observation) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแตกต่างจากการปฏิบัติการทั่วไป คือ มีการสังเกตการณ์ การปฏิบัติการให้เป็นไปตามแผนจะถูกจำกัดโดยสภาพความเป็นจริงดังนั้นการสังเกตจึงต้องกระทำอย่างรอบคอบและระมัดระวัง จะต้องมีการวางแผนในการสังเกตและจดบันทึกประจำวัน โดยเตรียมหัวข้อที่ต้องบันทึกไว้ให้เป็นหมวดหมู่ ขณะเดียวกันแผนในการสังเกตก็จะต้องมีความยืดหยุ่นและเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมเช่นเดียวกับแผนปฏิบัติการผู้สังเกตจะต้องเปิดตาและเปิดใจให้กว้างเพื่อจะได้เห็นสิ่งที่เกิดขึ้นในทุกแง่มุมรวมทั้งได้เห็นในสิ่งที่ผู้วิจัยไม่ได้คาดถึง สังเกตผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ

การสะท้อน (Reflection) คือการทบทวนการปฏิบัติการที่ได้ทำการบันทึกไว้ในขั้นตอนการสังเกต การสะท้อนทำให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการปฏิบัติการ ช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยสามารถมองเห็นภาพจากการปฏิบัติได้อย่างชัดเจนมากขึ้น สามารถมองเห็นปัญหาและข้อจำกัดที่เกิดขึ้น การสะท้อนกระทำโดยผู้ร่วมวิจัยซึ่งประเมินตนเองจากการปฏิบัติที่ผ่านมาเพื่อทำการปรับปรุงแผนการให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ตามความเป็นจริงยิ่งขึ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการค้นคว้าที่ผ่านมา มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและงานวิจัยด้านการจัดการออกกำลังกายและการกีฬา งานวิจัยด้านการพัฒนารูปแบบ รวมถึงงานวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมที่มีผู้ทำการวิจัยไว้อย่างน่าสนใจทั้งในประเทศและต่างประเทศที่ผ่านมา ยังไม่นานนัก มีดังนี้

1. งานวิจัยในประเทศ ผู้วิจัยได้สืบค้นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องไว้ 9 รายการ คือ

โกมล ชอบชื่นชม (2541) ศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาชนบทที่ก้าวหน้าและยั่งยืน โดยการวิเคราะห์นโยบาย ยุทธศาสตร์ มาตรการและการจัดสรรงบประมาณภาครัฐในการพัฒนาชนบท ในระยะที่ผ่านมา พบว่ายุทธศาสตร์การพัฒนาชนบทและการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคยังมีจุดอ่อน โดยเฉพาะการให้ภาครัฐเป็นผู้ดำเนินการแต่ประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ส่งผลให้ชุมชนอ่อนแอ พึ่งพาตนเองได้น้อยลง นอกจากนี้ ยังพบว่าสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกประเทศมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชาวชนบทและชุมชนเป็นอย่างมาก สาเหตุที่ชุมชนอ่อนแอ คือ การขาดผู้นำที่มีความสามารถและได้รับการยอมรับจากชุมชน ปัญหาด้านระบบในการบริหารจัดการภายในชุมชน ปัญหาด้านสมาชิกในองค์กรและการไม่ได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐและประชาชน ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนด้วยการพัฒนาศักยภาพขององค์กรชุมชน พัฒนาระบบหรือสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมให้เอื้อต่อการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ปรับปรุง

ด้านการบริหารจัดการให้มีตัวแทนที่ชุมชนคัดเลือกเข้ามามากขึ้น มีการยึดชาวบ้านเป็นตัวตั้งของการพัฒนา บทบาทของรัฐเป็นเพียงการเสริมการพัฒนาศักยภาพของชุมชนเท่านั้น

เสนอ จันทรา (2544) ทำการศึกษาเรื่องแนวทางสู่ความสำเร็จในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ศึกษากรณี จังหวัดจันทบุรี โดยทำการสำรวจความพร้อมและระดับความสำเร็จของการดำเนินการตามกลยุทธ์และมาตรการในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในชุมชน 78 หมู่บ้าน โดยใช้แบบสอบถามที่ออกแบบเพื่อวัตถุประสงค์ระบบกับกลุ่มตัวอย่าง 4 กลุ่ม ได้แก่ กรรมการหมู่บ้าน (กม.) สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) คณะทำงานสนับสนุนการปฏิบัติการพัฒนาชนบทระดับตำบล (คปต.) กรรมการพัฒนาอำเภอ (กพอ.) จำนวน 452 ราย พบว่าผลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในหมู่บ้านเป้าหมายของจังหวัดจันทบุรีสามารถพัฒนาเกิดผลสำเร็จโดยเฉลี่ยในระดับปานกลาง และพบว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานเกิดผลสำเร็จสูงคือปัจจัยด้านความเชื่อของประชาชนเรื่องแนวคิดเศรษฐกิจแบบพอเพียง ตามพระราชดำริ รองลงมาเป็นปัจจัยแวดล้อมของหมู่บ้านเอื้อต่อการพัฒนาอาชีพ ส่วนอุปสรรคในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองคือ การมีรายได้น้อย ไม่มีเวลาร่วมกิจกรรม ไม่มีทุนดำเนินการ บุคลากรในหมู่บ้านขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่และระบบการวางแผน ประเด็นสำคัญคือทัศนคติของคนในชุมชนเปลี่ยนไปทางวัตถุนิยมจนยากแก่การแก้ไข ประชาชนไม่เห็นความสำคัญและไม่เข้าใจแนวทางปฏิบัติและหลักการจัดการหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง แนวทางในการแก้ไขควรให้ข้าราชการหรือนักวิชาการเข้าไปมีบทบาทสนับสนุน ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับแนวทาง วิธีการและเป้าหมายในการพัฒนา จัดฝึกอบรมและให้ข้อมูลที่ถูกต้องกับประชาชนอย่างต่อเนื่อง

เฉลิมชัย บุญรักษ์ (2546) ศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานกีฬาภายในจังหวัดตามแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2545-2549) ใน 8 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์กร ด้านการจัดบุคลากร ด้านการงบประมาณ ด้านสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ด้านการอำนวยความสะดวก ด้านการประสานงาน และด้านการรายงานผล พบว่าปัญหาทั้ง 8 ด้าน มีปัญหาในระดับปานกลาง เมื่อจัดลำดับของปัญหาที่พบจากมากไปหาน้อย พบว่าด้านการจัดงบประมาณมีปัญหามากที่สุด รองลงมาคือด้านสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และด้านการจัดบุคลากรตามลำดับ ส่วนที่มีปัญหาน้อยที่สุดคือ ด้านการรายงานผล ด้านการวางแผน และด้านการจัดองค์กร โดยปัญหาที่สำคัญที่สุดในด้านงบประมาณ คือ การเสนอของงบประมาณในการพัฒนากีฬาภายในจังหวัด ปัญหาที่สำคัญที่สุดด้านสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ คือ ความไม่พอเพียงด้านวัสดุอุปกรณ์ และด้านบุคลากรคือจำนวนบุคลากรทางกีฬาไม่เพียงพอ

Intravisit (2004) ได้ทำการวิจัยศิลปะในการพูดโน้มน้าว โดยศึกษาจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง จากกระแสพระราชดำรัสในปี ค.ศ. 1997, 1998, 1999 และปี ค.ศ. 2000 และได้วิเคราะห์ว่า นอกจากพระองค์จะทรงมีวิธีการอธิบายให้เข้าใจง่าย ทำให้บุคคลในหลาย ๆ ระดับฟังได้แล้ว พระราชดำรัสของพระองค์ยังทรงมีวิสัยทัศน์กว้างไกลเป็นจริงในอดีตและครอบคลุมไปถึงอนาคต เป็นการนำปรัชญาทางพระพุทธศาสนา กฎเกณฑ์ธรรมชาติ และวิธีการพูดชักจูงแบบชาวตะวันตกมาใช้ได้อย่างกลมกลืน ทำให้ผู้ฟังเกิดความเลื่อมใส ศรัทธา และอยากปฏิบัติตามแนวทางที่ทรงชี้แนะ

กาหลง เย็นจิตต์ (2548) ได้ทำการศึกษาปัญหาการดำเนินงานศูนย์กีฬาตำบลตามยุทธศาสตร์ 6 ด้านของแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2545-2549) ได้แก่ ด้านการพัฒนาการกีฬาขั้นพื้นฐาน ด้านการพัฒนาการกีฬาเพื่อมวลชน ด้านการพัฒนาการกีฬาเพื่อความเป็นเลิศด้านการพัฒนาการกีฬาเพื่อการอาชีพ ด้านการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการกีฬา และด้านการพัฒนาการบริหารการกีฬาเพื่อพัฒนารูปแบบการดำเนินการศูนย์กีฬาตำบลของกีฬาแห่งประเทศไทย ในส่วนของการด้านการพัฒนาการกีฬาเพื่อมวลชนพบว่ามีปัญหาในระดับปานกลาง ปัญหาที่พบมากที่สุดได้แก่การขาดผู้นำในการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ สถานที่ออกกำลังกายและเล่นกีฬาไม่เพียงพอ กับเยาวชนและประชากร และปัญหาในการดูแลรักษาอุปกรณ์กีฬาที่มีอยู่ กาหลงได้เสนอรูปแบบการดำเนินงานศูนย์กีฬาตำบลด้านพัฒนาการกีฬาเพื่อมวลชนโดยจัดให้มีอาสาสมัครผู้นำกีฬาเพื่อมวลชนในตำบล เปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้ใช้สถานศึกษาเป็นสถานที่ออกกำลังกายและเล่นกีฬา ปรับปรุงและเพิ่มพื้นที่การออกกำลังกายในตำบลให้มากขึ้น โดยให้มีลักษณะอเนกประสงค์และประหยัดรวมทั้งให้รัฐกำหนดนโยบายให้หน่วยงานของรัฐและเอกชนในท้องถิ่นจัดสถานที่และอุปกรณ์ในการออกกำลังกายและเล่นกีฬาเป็นประจำ ในด้านการบริหารการกีฬามีปัญหาในระดับปานกลาง ที่พบมากที่สุดคือปัญหาด้านการวางแผนกีฬาตำบลทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ปัญหาการกำหนดนโยบายการปฏิบัติ การจัดเก็บข้อมูลกีฬาในตำบล ขาดบุคลากรด้านกีฬาโดยตรง มีปัญหาในการจัดทำระเบียบข้อบังคับศูนย์กีฬาตำบล สถานที่ทำการ การรายงานผลการดำเนินงาน ได้รับงบประมาณอุดหนุนจากภาครัฐน้อย ผู้วิจัยได้เสนอแนวทางดำเนินการโดยให้มีการสัมมนาวางแผนด้านการพัฒนาการกีฬาระดับตำบลร่วมกันในหลาย ๆ ฝ่าย เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกันและเป็นไปตามยุทธศาสตร์แผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติ ในห้วงการบริหารส่วนตำบลจัดทำแผนพัฒนากีฬาตำบลเพื่อเสนอให้อำเภอและจังหวัดนำไปเป็นแผนพัฒนาจังหวัด กระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการดำเนินการมากขึ้น ให้มีการพัฒนาบุคลากรและจัดหาเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์กีฬาตำบล จัดตั้งที่ทำการศูนย์กีฬาที่ถาวร มีคณะกรรมการที่

ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม มีการรายงานผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และให้รัฐจัดงบประมาณในการส่งเสริม โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใช้งบประมาณส่วนหนึ่งมาพัฒนาที่พักอาศัยด้วย

ในปี พ.ศ. 2548 มีการทำกรณีศึกษาบริษัทไทยยูเนียน โพรเซ่น โปรดักส์ จำกัด (มหาชน) หนึ่งในสี่บริษัทที่ได้รับการคัดเลือกกว่าเป็นบริษัทที่ประสบความสำเร็จและมีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) โดยนำเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ (Thailand Quality Award: TQA) เป็นกรอบในการศึกษา รางวัล TQA เป็นรางวัลที่นำมาจาก Malcolm Baldrige National Quality Award ประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นเกณฑ์ที่ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติโดยมีการนำเกณฑ์เดียวกันนี้ไปใช้ในประเทศต่าง ๆ มากกว่า 30 ประเทศ กลยุทธ์สำคัญที่ทำให้บริษัทไทยยูเนียน โพรเซ่น โปรดักส์ จำกัด (มหาชน) ประสบความสำเร็จและมีความโดดเด่นกว่าบริษัทอื่นคือการกำหนดนโยบายหลักชัดเจน 2 ประการ คือ หนึ่งบริษัทจะดำเนินธุรกิจเฉพาะในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับอาหารเท่านั้น และประการที่สอง ขนาดการลงทุนของโครงการจะต้องไม่เป็นภาระต่อสภาพทางการเงินของบริษัท ปัจจุบันบริษัทไทยยูเนียน โพรเซ่น โปรดักส์ จำกัด (มหาชน) เป็นผู้ผลิตและส่งออกปลาหมึกบรรจุกระป๋องรายใหญ่ที่สุดในประเทศไทยและเอเชีย และเป็นบริษัทที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นหนึ่งในบริษัทมหาชนที่มีการจัดการด้านการเงินเป็นเลิศ (ภวิดา ปานะนนท์, 2548)

พิเชษฐ ไพบูลย์ศิริ (2549) ศึกษาการนำแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การพัฒนาจังหวัดแบบบูรณาการ: ศึกษาเฉพาะกรณีการพัฒนาจังหวัดนนทบุรี โดยศึกษาจากเอกสารและได้ทำแบบสอบถามวัดความรู้ความเข้าใจและการมีส่วนร่วมในการนำแนวความคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการพัฒนาจังหวัดแบบบูรณาการกับกลุ่มข้าราชการที่ปฏิบัติราชการในจังหวัดนนทบุรี พนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชน รวม 141 คน พบว่าแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดนนทบุรี มีกิจกรรม แผนงาน โครงการสอดคล้องตามคุณลักษณะกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทางที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดไว้ 6 ด้าน ได้แก่ การเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย การออม การดำรงชีวิต การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และการเอื้ออาทร โดยมีปัจจัยที่ทำให้ประสบความสำเร็จ คือ การผลักดันนโยบายของรัฐบาล กระทรวง กรมต่าง ๆ ให้มีการนำแนวความคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ ตลอดจนความจงรักภักดีในองค์พระมหากษัตริย์ที่สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นในวิธีการที่ทรงแนะนำ รวมถึงความตระหนักที่จะนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดของผู้ว่าราชการจังหวัดแบบบูรณาการ (CEO) และคณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (กบจ.) มีอยู่ในระดับค่อนข้างมาก

ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ 4 (2549) ซึ่งเป็นหน่วยงานในสังกัดกรม

การพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ทำการวิจัยเรื่องรูปแบบการทำงานของนักพัฒนาภาคประชาชนในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เพื่อศึกษารูปแบบและคุณลักษณะการทำงานของนักพัฒนาภาคประชาชน (ผู้นำชุมชนองค์กรชุมชน เครือข่ายองค์กรชุมชน และชุมชน) ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตนเองให้เกิดผลเป็นรูปธรรมได้อย่างต่อเนื่อง โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวิธีการดำเนินการเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 สร้างความเข้าใจ โดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการระดับเขตให้แก่ผู้นำชุมชน ระยะที่ 2 เรียนรู้จากการลงมือทำ โดยการดำเนินการจัดเวที แลกเปลี่ยนเรียนรู้และรายงานความก้าวหน้าการดำเนินงาน (ระดับจังหวัด) และระยะที่ 3 ถอดบทเรียน โดยจัดเวทีสรุปบทเรียนองค์ความรู้นักพัฒนาภาคประชาชน มีประเด็นคือด้านคุณลักษณะ สมรรถนะและรูปแบบการทำงานด้านการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก มีกิจกรรมเชิงปฏิบัติการได้แก่ การอบรมให้ความรู้ ทัศนศึกษาดูงาน โดยนำการทำปุ๋ยชีวภาพ และการทำปุ๋ยอินทรีย์เป็นกิจกรรมในการพัฒนาชุมชน ผู้เข้าอบรมนำความรู้ไปลงมือปฏิบัติในหมู่บ้านนักพัฒนาภาคประชาชนจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และรายงานความก้าวหน้า ผลการวิจัยพบว่าคุณลักษณะของนักพัฒนาภาคประชาชนที่ดีควรมีความรู้ในการวิเคราะห์ข้อมูล การค้นหาปัญหา ตลอดจนแนวทางการแก้ไข รวมทั้งการใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน มีความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ความรู้วิสาหกิจชุมชน มีความรู้ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) มีความรู้ในวิถีการดำเนินชีวิตในสังคมของตนเอง เช่น วัฒนธรรม ประเพณี สภาพแวดล้อมของชุมชน ควรมีทักษะในการจัดเวทีประชาคม มีทักษะในการพูด ประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่และเต็มใจ ไม่มีความรู้สึกเหมือนถูกบังคับ มีทักษะในการประสานงานกับทุกระดับ มีการสื่อสารมีเข้าใจตรงประเด็น รวมทั้งปรับตัวเข้ากับทุกสถานการณ์ได้เป็นอย่างดี มีทักษะในการทำงานและทักษะการสร้างเครื่องมือ และใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์ชุมชนเพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหา เช่น การทำ SWOT, AIC เป็นต้น รวมทั้งสามารถเชื่อมโยงให้เกิดการคิดอย่างเป็นระบบในเวทีประชุม นอกจากนี้ยังควรมีความเสียสละเพื่อส่วนร่วม ทำประโยชน์โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน มีภาวะความเป็นผู้นำ กล้าตัดสินใจ จิตใจกว้าง และไม่มีความคิดอคติกับสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น มีมนุษยสัมพันธ์ มีการสื่อสารที่ดี มีใจรัก และศรัทธาในงานทำงานด้านพัฒนาชุมชน รวมทั้งมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลในการพัฒนา โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง มีความยืดหยุ่น และปรับตัวให้กับสภาพการทำงาน มีความเชื่อมั่นต่อตนเอง และผู้อื่น มีคุณธรรมในการทำงาน รูปแบบโครงสร้างการพัฒนาชุมชน ทุกส่วนราชการต้องเชื่อมโยงประสานการทำงานให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน โดยยึดปัญหาของชุมชนเป็นที่ตั้ง ซึ่งโครงสร้างแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ โครงการสร้างการทำงานของนักพัฒนาภาครัฐ มีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุน และให้คำปรึกษาในการทำงานของผู้ปฏิบัติ

และโครงสร้างการทำงานของนักพัฒนาภาคประชาชน เป็นผู้เชื่อมประสานระหว่างส่วนบน คือ ส่วนราชการ และเชื่อมประสานส่วนล่าง คือ ชาวบ้าน โดยนักพัฒนาภาคประชาชนเป็นผู้ปฏิบัติงานร่วมกับชาวบ้าน โดยให้ชุมชนเป็นผู้กำหนดรูปแบบ แนวทางการแก้ไข ส่วนราชการหรือนักพัฒนาภาครัฐเป็นผู้ให้การสนับสนุน กระตุ้นให้เกิดการคิดร่วมกัน วางแผนร่วมกัน และแก้ไขปัญหา ร่วมกัน การดำเนินงานต้องกำหนดตัวชี้วัด ผลสัมฤทธิ์ของความสำเร็จ รวมทั้งต้องประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง หรือเสร็จสิ้นแต่ละขั้นตอน เพื่อค้นหาปัญหา อุปสรรคของการดำเนินงาน และมีแบบแผนต่อยอดอย่างสม่ำเสมอ

Chittakasem (2008) ได้ทำการศึกษาเรื่องการจัดการกีฬาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพในการศึกษาปรากฏการณ์การจัดการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน ได้ด้วยการพึ่งพาตนเองจำนวนสองแห่ง โดยเป็นชุมชนในกรุงเทพฯ หนึ่งแห่ง และต่างจังหวัดหนึ่งแห่ง พบว่าความสำเร็จของชุมชนทั้งสองเกิดจากการมีผู้นำที่มีศักยภาพสูง มีความเข้มแข็งและเสียสละ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี โดยออกกำลังกายและเล่นกีฬาเป็นประจำทำให้มีสุขภาพที่แข็งแรง มีสมรรถภาพทางกายที่ดี มีผลให้คนในชุมชนพากันทำตามแบบอย่าง ทั้งสองชุมชนมีการรวมตัวกันจัดตั้งเป็นชมรมเพื่อส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬา มีการจัดตั้งคณะกรรมการในรูปของคณะกรรมการจัดการด้านงบประมาณ สถานที่ วัสดุอุปกรณ์รวมถึงการประชาสัมพันธ์ มีการรวมกลุ่มพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกันเป็นประจำหลังการออกกำลังกายในประเด็นทั่วไปและเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชมรมฯ ทำให้ชมรมฯ ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป และเนื่องจากมีการพบปะกันเป็นประจำทำให้มีการใช้เอกสารและเครื่องมือสื่อสารน้อย มีการตัดแปลงวัสดุอุปกรณ์การออกกำลังกายโดยใช้วัสดุที่มีความทนทาน บำรุงรักษาง่ายทำให้ประหยัดงบประมาณได้มาก ชุมชนทั้งสองมีความแตกต่างกันในด้านการใช้ทรัพยากรบุคคล โดยชุมชนในกรุงเทพฯ ใช้วิธีการจ้างแรงงานในการดูแลและพัฒนาลานกีฬาทำให้ประหยัดเวลาและไม่เป็นภาระเนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่จะมีภาระกิจในหน้าที่การงานส่วนตัว ในขณะที่ชุมชนอีกแห่งหนึ่งในต่างจังหวัดใช้วิธีร่วมแรงร่วมใจช่วยกันบำรุงรักษาและพัฒนาลานกีฬาในแบบพึ่งพาอาศัยกันเนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่มีเวลาในการมาช่วยกันดูแล

2. งานวิจัยต่างประเทศ ตรวจสอบที่เกี่ยวข้อง 3 รายการ ดังนี้

Hoye (2002) ได้ทำการเปรียบเทียบการทำงานของคณะกรรมการในองค์กรกีฬาที่ไม่ประสงค์ผลกำไร (Nonprofit Voluntary Sport Organizations) ในประเทศออสเตรเลียจำนวน 7 องค์กร เป็นองค์กรที่มีผลงานดี 4 องค์กร ผลงานน้อย 3 องค์กร และได้สรุปผลงานวิจัยว่า องค์กรที่มีผลงานที่ดีจะมีคณะกรรมการที่มีอำนาจตัดสินใจสูง มีความเป็นศูนย์กลางในการวินิจฉัยสั่งการ

ไม่มีการแทรกแซงจากภายนอก แตกต่างจากองค์กรที่มีผลงานน้อยที่ไม่กล้าตัดสินใจ ไม่มีอำนาจจากส่วนกลางและมักถูกแทรกแซงจากบุคคลภายนอกคณะกรรมการ

Fredline (2000) ได้สำรวจความคิดเห็นของประชากรที่อาศัยในท้องถิ่นที่มีการจัดการแข่งรถยนต์ 2 รายการ คือ การแข่งขัน The Gold Coast Indy และการแข่งขัน Australian Formula One Grand Prix ที่ Melbourne และได้พบว่า กลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับการจัดการแข่งขันทั้งหมดเป็นกลุ่มที่ทำงานประจำและไม่ได้รับผลประโยชน์ใด ๆ จากการจัดการแข่งขัน ซึ่งส่วนใหญ่ไม่สนใจในเรื่องการแข่งรถ และพบว่ากลุ่มที่เห็นด้วยกับการจัดให้มีการแข่งขัน มากกว่าครึ่งหนึ่ง เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการแข่งขัน เช่น ทำงานในกลุ่มอุตสาหกรรมรถยนต์ เป็นผู้ที่สนใจเรื่องการแข่งขัน และส่วนใหญ่มาในฐานะนักท่องเที่ยวหรือมาจากต่างถิ่นไม่ใช่คนในท้องถิ่น

Janson, Archer and Norlander (2005) ได้ทำการศึกษายของค์ประกอบที่ทำให้นักกีฬาในระดับโอลิมปิกสามารถได้ชัยชนะในการแข่งขัน โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับนักกีฬาที่เคยได้รับเหรียญจากกีฬาโอลิมปิกจำนวน 8 คน โดย 7 คน ในที่นี้เคยได้รับเหรียญทอง จากการสัมภาษณ์โดยใช้คำถามปลายเปิดที่ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถตอบได้อย่างอิสระในสถานที่ซึ่งมีความเป็นส่วนตัวที่ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นผู้เลือกเองโดยลำพังเฉลี่ยประมาณคนละ 2 ชั่วโมง ผู้วิจัยได้ทำการถอดเทปคำสัมภาษณ์โดยเก็บทุก ๆ ประเด็นที่เป็นคำตอบและได้ทำการหาข้อสรุปจากคำตอบที่รวมได้ 964 ความหมายนำมาจัดหมวดหมู่ได้เป็น 33 ประเภท เมื่อรวมเป็นกลุ่มได้เป็น 6 เรื่อง และสามารถสร้างข้อสรุปได้เป็น 3 ข้อ ซึ่งสามารถอธิบายเป็นภาพรวมได้เพียง 1 ประเด็น คือ ความสำเร็จของนักกีฬาเกิดจากสภาพความพร้อมอย่างที่สุดทั้งทางสภาพร่างกายและจิตใจซึ่งส่งผลให้นักกีฬาแสดงความสามารถออกมาได้อย่างสมบูรณ์แบบ ผลที่เกิดขึ้นเช่นว่านี้ ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ในระยะเวลาอันสั้น แต่เกิดจากการฝึกซ้อมอย่างหนัก โดยได้รับความสนับสนุนอย่างดีจากผู้เกี่ยวข้องและผ่านประสบการณ์ที่สำเร็จและล้มเหลวหลายครั้งจนกระทั่งเมื่อถึงวันที่ได้ทำการแข่งขันนั้น เป็นวันที่ทุกอย่างมารวมตัวกันเป็นความพร้อมอย่างสูงสุด

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมระหว่างงานวิจัยเชิงปริมาณและงานวิจัยเชิงคุณภาพ แบ่งเป็น 2 ระยะ โดยในระยะที่ 1 ผู้วิจัยทำการศึกษาสภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชนในระดับตำบลตามยุทธศาสตร์การพัฒนากีฬาเพื่อมวลชน 4 มาตรการ ในแผนพัฒนากีฬาแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2550-2554) โดยใช้แบบสำรวจสภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชนในตำบลซึ่งอยู่ในพื้นที่ดูแลของอบต. ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และทำการเก็บข้อมูลจากการสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ จากนั้นทำการวิเคราะห์ประสิทธิภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลตามยุทธศาสตร์การพัฒนากีฬาเพื่อมวลชน 4 มาตรการ ในแผนพัฒนากีฬาแห่งชาติฉบับที่ 4 โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป จากนั้นทำการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบพหุคูณ หรือ Multivariate Analysis of Variance [MANOVA] เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชน จำแนกตามประเภทของอบต. ที่แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ อบต. ขนาดใหญ่ อบต. ขนาดกลาง และอบต. ขนาดเล็ก ต่อมาในระยะที่ 2 ผู้วิจัยทำการคัดเลือกตำบลแห่งหนึ่ง ที่วิเคราะห์ได้ว่ามีประสิทธิผลการดำเนินงานในระดับตำบลมาทำการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนที่สามารถเพิ่มประสิทธิภาพและสร้างแนวทางดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามยุทธศาสตร์การพัฒนากีฬาเพื่อมวลชน 4 มาตรการ ในแผนพัฒนากีฬาแห่งชาติฉบับที่ 4 โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบนพื้นฐานของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำเนินการ

ขั้นตอนการวิจัย

ขั้นตอนการวิจัยแบ่งเป็น 2 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 การสำรวจสภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชนในพื้นที่ดูแลของอบต.

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการปฏิบัติ

ระยะที่ 1 การสำรวจสภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชนในพื้นที่ดูแลของอบต. โดยมีวิธีการดำเนินการ ดังนี้

กลุ่มประชากร คือ ตำบลที่อยู่ในพื้นที่ดูแลของอบต. ทั่วประเทศจำนวน 6,498 แห่ง แบ่งเป็นอบต. ขนาดใหญ่ 47 แห่ง ขนาดกลาง 235 แห่ง และขนาดเล็ก 6,216 แห่ง (ส่วนวิจัยและพัฒนาระบบรูปแบบและโครงสร้าง สำนักพัฒนาระบบรูปแบบและโครงสร้าง กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2550)

กลุ่มตัวอย่าง สุ่มตัวอย่างโดยวิธีแบ่งเป็นชั้นภูมิและสุ่มอย่างมีระบบ (Systematic Random Sampling) (พิศณุ พงศ์ศรี, 2552) จำนวน 556 ตัวอย่าง จากอบต. ขนาดใหญ่ 44 ตัวอย่าง ขนาดกลาง 148 ตัวอย่าง ขนาดเล็ก 364 ตัวอย่าง (Krejcie & Morgan, 1970)

ผู้ให้ข้อมูล คือ นายกอบต. หรือผู้ที่นายกอบต. มอบหมายให้ทำหน้าที่เป็นผู้ให้ข้อมูล โดยผู้ให้ข้อมูลอาจมีมากกว่าหนึ่งคนได้โดยร่วมกันให้ข้อมูลเพียงตำบลละหนึ่งชุด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือเพื่อการวิจัยเป็นแบบสำรวจการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชนในพื้นที่ดูแลของอบต. ตามยุทธศาสตร์การพัฒนาการกีฬาเพื่อมวลชน 4 มาตรการในแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติฉบับที่ 4 แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้น

ส่วนที่ 2 แบบสำรวจสภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชนในตำบล และแบบสอบถามความสมัครใจในการเข้าร่วมทำการวิจัยในระยะที่ 2

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้น หัวกระดาษจัดทำเป็นแบบฟอร์มสำหรับผู้ตอบแบบสำรวจใช้กรอกข้อมูลที่ประกอบด้วยชื่อ ที่อยู่ของอบต. และสถานภาพของผู้ให้ข้อมูลเพื่อใช้ในการลงรหัส และตรวจสอบสถานภาพของผู้ให้ข้อมูลว่ามีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการให้ข้อมูลที่สอบถามหรือไม่ ในส่วนของแบบสำรวจ เป็นแบบสอบถามประเภทมาตราประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 4 ระดับ (สุพักตร์ พิบูลย์, 2552) ใช้สอบถามถึงพฤติกรรมในการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของคนในตำบล ตลอดจนแผนงานและความพร้อมในการจัดตั้งศูนย์กีฬาตำบล ตามตัวชี้วัดในแผนพัฒนาการกีฬาเพื่อมวลชน ที่ระบุในแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติฉบับที่ 4 ได้แก่

1. ประชาชนทุกกลุ่มอย่างน้อยร้อยละ 60 เล่นกีฬา ออกกำลังกาย และร่วมกิจกรรมนันทนาการเป็นประจำ
 2. ประชาชนทุกกลุ่มอย่างน้อยร้อยละ 50 มีสุขภาพดี และสมรรถภาพอยู่ในเกณฑ์ดี
 3. ประชาชนทุกกลุ่มอย่างน้อยร้อยละ 70 มีคุณธรรม จริยธรรม ความสามัคคี และมีวินัย
- ส่วนที่ 2 แบบสำรวจสภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชนในตำบล และแบบสอบถามความสมัครใจในการเข้าร่วมทำการวิจัยระยะที่ 2

1. แบบสำรวจสภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบล เป็น

แบบสอบถามประเภทมาตรประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ของ Likert (พิสนุ ฟองศรี, 2552; สุปักตร์ พิบูลย์, 2552) มีคำถามครอบคลุมยุทธศาสตร์การพัฒนากีฬาเพื่อมวลชน 4 มาตรการในแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติฉบับที่ 4 ได้แก่

1. จัดให้มีการเผยแพร่ความรู้ด้านกีฬาเพื่อมวลชนอย่างจริงจัง โดย
 - ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษา วิจัย เกี่ยวกับการออกกำลังกายและการเล่นกีฬาเพื่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี
 - จัดทำสื่อและนวัตกรรมเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายและเล่นกีฬาที่เหมาะสมกับเพศ วัย และสภาพร่างกาย เพื่อนำไปสู่การออกกำลังกายและเล่นกีฬาที่เป็นพฤติกรรมนิสัยต่อไป
2. จัดให้มีสถานที่และอุปกรณ์ออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างทั่วถึง โดย
 - สนับสนุนให้มีการระดมทรัพยากรจากทุกฝ่ายในการสร้างสถานที่ออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาประจำหมู่บ้าน โดยให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินงานการพัฒนาและการดูแลรักษา
 - สนับสนุนให้มีการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการและผู้สูงอายุในการใช้สถานที่ออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาทุกแห่ง
 - สนับสนุนให้สถานศึกษาเปิดโอกาสให้เด็ก เยาวชน และประชาชนในชุมชนได้ใช้สถานที่ออกกำลังกายและเล่นกีฬา รวมทั้งมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมอย่างทั่วถึง
 - สนับสนุนและส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐและเอกชนเช่นกระทรวง กรม บริษัท ห้างร้าน และ โรงงานอุตสาหกรรม จัดให้มีสถานที่ อุปกรณ์ รวมทั้งบุคลากรทางการกีฬา เพื่อให้บริการด้านการออกกำลังกายและการเล่นกีฬาแก่บุคลากรของหน่วยงาน
3. จัดให้มีผู้นำการออกกำลังกายและกีฬาเพื่อมวลชน โดย
 - สนับสนุนและส่งเสริมให้มีอาสาสมัครผู้นำการออกกำลังกายและกีฬามวลชน เพื่อจัดกิจกรรมการออกกำลังกายและการเล่นกีฬาให้แก่ประชาชนทุกกลุ่ม รวมทั้งผู้สูงอายุและผู้พิการ
 - จัดให้มีการพัฒนาผู้นำการออกกำลังกายและกีฬามวลชนอย่างต่อเนื่อง โดยมี การฝึกอบรม การสัมมนา การศึกษาดูงาน การจัดประชุมระดับจังหวัดและระดับประเทศเป็นประจำทุกปี
 - จัดให้มีศูนย์กีฬาตำบลทุกตำบล เพื่อเป็นศูนย์บริการด้านการออกกำลังกายและการเล่นกีฬาแก่ชุมชน รวมทั้งมีอุปกรณ์กีฬาบริการแก่เด็ก เยาวชน และประชาชน อย่างทั่วถึง
4. จัดกิจกรรมการออกกำลังกายและกีฬาสำหรับประชาชนทุกกลุ่มอย่างเหมาะสมและทั่วถึง โดย

- ส่งเสริมให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนประสานการจัดทำแผนปฏิบัติการ และกิจกรรมการออกกำลังกายและการเล่นกีฬา ให้แก่ประชาชนทุกกลุ่ม
- ส่งเสริมให้บุคลากรของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนได้ออกกำลังกายและเล่นกีฬา ตามความสนใจเป็นประจำอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง
- ส่งเสริมการจัดกิจกรรมกีฬาเพื่อมวลชนทั้งระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล และระดับอำเภอ เป็นประจำทุกปี

2. แบบสอบถามความสนใจในการเข้าร่วมทำการวิจัยระยะที่ 2 ในส่วนท้ายของแบบสำรวจ ผู้วิจัยได้จัดทำแบบฟอร์มเพื่อสอบถามความสนใจในการเข้าร่วมทำการวิจัยต่อเนื่อง โดยนำข้อมูลที่ได้ไปทำการคัดเลือกตำบลที่เหมาะสมในการวิจัยระยะที่ 2 ซึ่งเป็นการวิจัยภาคสนามต่อไป

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือโดยมีขั้นตอนในการสร้าง ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง
2. สร้างเครื่องมือ
3. นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นไปทำการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)

โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน (อภิรักษ์ จันตะณี, 2009)

4. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) เพื่อตรวจสอบความเที่ยง (Reliability)

(พิสนุ ฟองศรี, 2552)

5. นำแบบสอบถามที่มีความตรงและความเที่ยงแล้วไปใช้เก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยแนบหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยจากคณบดีคณะวิทยาศาสตร์ การกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพา และแบบสำรวจพร้อมหนังสือชี้แจงส่งไปยังอบต. ที่ได้รับการสุ่ม จำนวน 556 แห่ง ทางไปรษณีย์ พร้อมแนบซองเปล่าติดแสตมป์สำหรับส่งกลับมายังผู้วิจัย
2. ทำการติดตามการส่งแบบสอบถามกลับ พร้อมตรวจสอบความสมบูรณ์ในการให้ข้อมูลโดยใช้การสื่อสารทางโทรศัพท์ โทรสาร (Fax) จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) หรือทางไปรษณีย์ โดยพิจารณาจากความประหยัดความรวดเร็วและความสะดวกของผู้ส่งเอกสารเป็นสำคัญ
3. ผู้วิจัยเตรียมแผนสำรองโดยการสุ่มตัวอย่างเพิ่มในกรณีที่ได้รับแบบสำรวจคืนไม่ครบตามจำนวนที่สุ่ม
4. ผู้วิจัยยุติการเก็บรวบรวมข้อมูลเมื่อได้รับข้อมูลที่มีความสมบูรณ์ครบถ้วนตามจำนวนที่ต้องการ

การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลที่ได้จากแบบสำรวจมาตรวจสอบความ

สมบูรณ์ของข้อมูลแล้วผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. นำข้อมูลที่ได้จากแต่ละตำบลบันทึกลงในโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีตัวแปรต้น คือ ประเภทของอบต. และตัวแปรตาม คือ สภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชนในตำบลตามแผนพัฒนากีฬาเพื่อมวลชน 4 มาตรการ
2. นำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์สภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชนในตำบล ประกอบด้วย

2.1 วิเคราะห์พฤติกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชนในตำบลตามตัวชี้วัด รวมถึงความพร้อมในการตั้งศูนย์กีฬาตำบลตามแผนพัฒนาการกีฬาเพื่อมวลชนในแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติฉบับที่ 4 โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) และหาค่าร้อยละ (Percentage) (พิสนุ พองศรี, 2552)

2.2 วิเคราะห์ประสิทธิผลการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนตามแผนพัฒนาการกีฬาเพื่อมวลชน 4 มาตรการในแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติฉบับที่ 4 โดยหาค่าเฉลี่ยหรือตัวกลางเลขคณิต (Arithmetic Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) (พิสนุ พองศรี, 2552)

2.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบประสิทธิผลการดำเนินงานจำแนกตามประเภทของอบต. ที่แบ่งเป็นสามประเภทโดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบพหุคูณ (Multivariate Analysis of Variance: MANOVA) (ไพรัตน์ วงษ์นาม, 2542)

2.4 จัดกลุ่มตามประสิทธิผลในการดำเนินงานของอบต. แยกออกเป็น กลุ่มที่มีประสิทธิผลสูง กลุ่มที่มีประสิทธิผลปานกลางและกลุ่มที่มีประสิทธิผลต่ำ โดยใช้โปรแกรมการคำนวณคะแนน T ปกติเพื่อคิดระดับคะแนน (Normalized T-Score Calculation) (สาขาวิชาฟิสิกส์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ธัญบุรี, 2552)

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ผู้วิจัยทำการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนให้เกิดประสิทธิผล โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบนพื้นฐานของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางปฏิบัติ ตามแนวคิดของ Kemmis และ McTaggart (2005) ประกอบด้วยการวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Act) การสังเกต (Observe) และการสะท้อนกลับ (Reflect) เพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการปฏิบัติ โดยมีเกณฑ์เฉลี่ยประสิทธิผลของการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลที่ได้จากการศึกษาในระยะที่ 1 เป็นตัวชี้วัด

ขั้นตอนในการวิจัย มี 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 เลือกชุมชน

ขั้นที่ 2 เลือกผู้แทนชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง

ขั้นที่ 3 เข้าสู่กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ขั้นที่ 4 การประเมินประสิทธิผลที่ได้จากกระบวนการวิจัย

ขั้นที่ 1 เลือกชุมชน หลังจากผู้วิจัยวิเคราะห์จำแนกกลุ่มตามประสิทธิผลการดำเนินงานได้แล้ว ผู้วิจัยทำการเลือกตำบลแห่งหนึ่งเป็นสนามในการศึกษา โดยผู้วิจัยพิจารณาคุณลักษณะ ดังนี้

1. เป็นตำบลที่ได้รับการประเมินจากการวิจัยในระยะที่หนึ่งว่ามีสภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนอยู่ในกลุ่มที่มีประสิทธิผลต่ำ
2. เป็นตำบลที่จัดอยู่ในประเภทอบต. ขนาดเล็ก เนื่องจากอบต.ขนาดเล็กจะมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรมากกว่าอบต. ที่ขนาดใหญ่กว่าเมื่อพิจารณาจากระดับชั้นและเกณฑ์การแบ่งระดับองค์การบริหารส่วนตำบล (สถาบันพระปกเกล้า, 2551)
3. เป็นตำบลที่มีความสนใจและพร้อมให้ความร่วมมือในการวิจัยโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจนจบกระบวนการ โดยได้แจ้งความจำนงไว้ในแบบสำรวจที่ตอบกลับมายังผู้วิจัยในการวิจัยระยะที่ 1
4. มีประชากร สังกศ. ภาษา วัฒนธรรม สภาพแวดล้อม และการเดินทางที่เอื้ออำนวยต่อการเก็บข้อมูลของผู้วิจัย เพื่อที่จะไม่เกิดอุปสรรคต่อการวิจัยและการเก็บข้อมูล (สุภางค์ จันทวานิช, 2549)

ผู้วิจัยทำการสำรวจสภาพสนามจริงในหลายตำบลก่อนทำการคัดเลือกตำบลที่มีความเหมาะสมที่สุดหนึ่งตำบลตามคุณสมบัติ 4 ประการ ข้างต้น

ขั้นที่ 2 เลือกผู้แทนชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง

การเลือกผู้แทนชุมชน ได้แก่ ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนและเป็นผู้รู้ เข้าใจความต้องการหรือปัญหาของชุมชนเป็นอย่างดี โดยคัดเลือกผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการเพื่อเป็นผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย เช่น นายกอบต. ปลัดกอบต. สมาชิกสภาอบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุข [อสม.] เป็นต้น

การคัดเลือกผู้เกี่ยวข้อง นอกจากผู้แทนชุมชนและผู้วิจัยแล้ว ผู้ที่ใกล้ชิดและทำงานกับชุมชนในด้านการออกกำลังกายและเล่นกีฬาทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนา ได้แก่ นักพัฒนาที่เป็นตัวแทนของรัฐบาลหรือองค์กรพัฒนาเอกชน เช่น เจ้าหน้าที่จากอำเภอ แพทย์ พยาบาล ครูใหญ่ ผู้อำนวยการ โรงเรียน เป็นต้น

ขั้นที่ 3 เข้าสู่กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หลังจากที่ผู้วิจัยได้ผู้แทนชุมชนและผู้เกี่ยวข้องแล้ว ผู้วิจัยเข้าสู่กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Kemmis และ McTaggart ประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Act) การสังเกต (Observe) และการสะท้อนกลับ (Reflect) โดยกระบวนการวิจัยจะดำเนินต่อเนื่องกันไปจนพบว่าประสิทธิผลของการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลที่ทำการศึกษา เข้าสู่เกณฑ์เฉลี่ยประสิทธิผลของการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลที่ได้จากการสำรวจในระยะที่ 1

ขั้นที่ 4 การประเมินประสิทธิผลที่ได้จากกระบวนการวิจัย เมื่อกระบวนการวิจัยได้พัฒนาหลายรอบจนเกิดประสิทธิผลตามเกณฑ์ที่กำหนดแล้ว ผู้วิจัยทำการสรุปผลที่ได้จากกระบวนการวิจัย ตั้งแต่เริ่มกระบวนการจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ในการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเป็นเครื่องมือที่สำคัญเป็นอันดับแรก นอกจากนั้น ยังต้องมีเครื่องมือในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพซึ่งมีหลายวิธี รวมถึงเครื่องมือที่ใช้ในการบันทึกข้อมูล วัสดุอุปกรณ์และบุคลากร ในการอำนวยความสะดวกขณะปฏิบัติการ ดังจะกล่าวตามลำดับ ดังนี้

1. ผู้วิจัย เป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยต้องมีความรู้ ความชำนาญในเรื่องที่ทำการวิจัย และมีทักษะในการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้รับปริญญาตรีการศึกษาบัณฑิตสาขาพลศึกษา ปริญญาโทศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาพลศึกษา และเป็นนิสิตปริญญาเอกสาขาวิทยาศาสตร์การออกกำลังกายและการกีฬาที่ศึกษาในกลุ่มวิชาด้านการจัดการออกกำลังกายและการกีฬาเป็นสำคัญ นอกจากนั้นผู้วิจัยยังผ่านการอบรมหลักสูตรการจัดการกีฬานานาชาติจากสถาบันการกีฬาสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 2005 (International Certificate in Sports Management from United States Sports Academy, 2005) มีประสบการณ์ในการเป็นผู้ตัดสิน และผู้ฝึกสอนและผู้จัดการทีมกีฬา ปัจจุบันเป็นผู้บริหารสโมสรกีฬามานานกว่าสิบปี ผู้วิจัยจึงมีความรู้ในด้านการจัดการออกกำลังกายและเล่นกีฬาเป็นอย่างดี สำหรับความรู้ในด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากผู้วิจัยจะทำการตรวจเอกสารจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ แล้ว ผู้วิจัยยังได้ผ่านการอบรมในหลักสูตรปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจากสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และหลักสูตรการบริหารจัดการชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชอีกแห่งหนึ่งด้วย และเพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องสมบูรณ์ ผู้วิจัยจึงได้ลงทะเบียนเรียนเพิ่มเติมในวิชาการวิจัยเชิงคุณภาพ ทำให้ผู้วิจัยเกิดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการและขั้นตอนต่าง ๆ ของการวิจัยเชิงคุณภาพเพิ่มขึ้น

2. เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการที่หลากหลายตามความเหมาะสมกับ โอกาส เวลา และสภาพแวดล้อม ได้แก่ การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกต การศึกษาร่องรอยทางวัตถุรวมถึงจากเอกสารต่าง ๆ

2.1 การสนทนากลุ่ม เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจะทำการจัดเตรียมสถานที่ แนวคำถาม และอุปกรณ์การบันทึก รวมทั้งจัดหาผู้ช่วยในการดำเนินการ โดยจะพิจารณาเลือกสถานที่ซึ่งสะดวกในการเดินทางของผู้เข้าร่วมสนทนา มีบรรยากาศเป็นกันเอง และผ่อนคลาย จากการศึกษาวิจัยเคยมีประสบการณ์ในด้านการสอน การพูดในที่ชุมชน การเป็นผู้นำในการทำกลุ่มสัมพันธ์และเคยเป็นประธาน รองประธาน เป็นคณะกรรมการในการจัดสัมมนาในรูปแบบต่าง ๆ หลายครั้ง ผู้วิจัยจึงจะทำหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกสนทนาด้วยตนเอง โดยผู้วิจัยจะสร้างบรรยากาศในที่สนทนาให้เกิดความเป็นกันเองและให้เกิดการมีส่วนร่วมให้มากที่สุด จะพยายามเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมสนทนาทุกคนได้มีโอกาสให้ข้อมูลอย่างเต็มที่ การสนทนากลุ่มเป็นวิธีการที่จะช่วยให้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว หลากหลาย ประหยัดเวลาและแรงงาน ทั้งยังเปิดโอกาสให้ผู้ไม่กล้าแสดงออกได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น และช่วยกันเสริมในประเด็นที่ตรงกันอีกด้วย

2.2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจะต้องทำการเก็บข้อมูลให้ครบถ้วนในทุก ๆ ประเด็นเพื่อนำมาอธิบายปรากฏการณ์ของกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์โดยไม่ละทิ้งประเด็นใด ๆ ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มอาจไม่เพียงพอที่จะสรุปประเด็นได้อย่างครบถ้วน เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลบางคนอาจไม่ได้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม หรือประเด็นที่ทำการบันทึกยังขาดข้อสรุปที่ชัดเจนจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพิ่มเติม ผู้วิจัยจะใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้นำชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการออกกำลังกายและการกีฬาเพื่อชุมชน โดยใช้วิธีสุ่มแบบเฉพาะเจาะจงร่วมกับวิธีขอให้ผู้ให้สัมภาษณ์แนะนำผู้อื่นต่อไปซึ่งเรียกว่า Snow Ball Sampling Technique (สุภางค์ จันทวานิช, 2546)

2.3 ร่องรอยทางวัตถุ ผู้วิจัยจะทำการรวบรวมหลักฐานทางวัตถุอันได้แก่ภาพถ่ายสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ถ้วยรางวัล โล่ประกาศเกียรติคุณ ตลอดจนจัดทำแผนผังชุมชนที่แสดงพื้นที่ในการดำเนินงานที่ผู้วิจัยได้พบในสนามที่ทำการศึกษา

2.4 หลักฐานที่เป็นเอกสาร ได้แก่ เอกสารทางราชการ เอกสารเผยแพร่ประกาศนียบัตรเกียรติบัตร ตลอดจนเอกสารต่าง ๆ ที่แสดงถึงกระบวนการในการจัดการกีฬาในชุมชน

2.5 การสังเกต ผู้วิจัยทำการเฝ้าดูปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในชุมชนตามธรรมชาติ โดยไม่มีการควบคุมหรือดัดแปลงใด ๆ โดยใช้ทั้งวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีเก็บข้อมูลตามความเหมาะสมและมีความยืดหยุ่นสามารถปรับเปลี่ยนวิธีการให้เข้ากับสถานการณ์ตามสภาพที่เป็นจริงในสนามที่ทำการวิจัย

3. คุณลักษณะในการจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ขึ้นจากการศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ความสอดคล้องของกระบวนการจัดการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในแต่ละชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยผู้วิจัยนำมาเป็นเครื่องมือในการพิจารณาขอบเขตและแนวทางการดำเนินการ

4. จุดเด่นและจุดด้อยของการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน เป็นเครื่องมือที่ได้จากการวิเคราะห์ประสิทธิภาพผลการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในระยะที่หนึ่ง และผู้วิจัยนำมาเป็นเครื่องมือในการพิจารณาแนวทางการดำเนินการในระยะที่สอง

5. แนวคำถาม เป็นเครื่องมือสำหรับใช้ในการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกในสนามที่ทำการศึกษา คำถามที่ใช้เป็นคำถามหลัก ได้แก่

5.1 การส่งเสริมการออกกำลังกาย และเล่นกีฬาในชุมชนควรเริ่มจากใคร และควรใช้บุคลากรจากแหล่งใด จำนวนเท่าไร

5.2 มีค่าใช้จ่ายอะไรบ้างที่ต้องใช้ในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน และจะหาได้จากแหล่งใด

5.3 ในตำบลมีสถานที่แห่งใดบ้างที่เหมาะสมในการออกกำลังกาย และเล่นกีฬาในชุมชน

5.4 มีกิจกรรมกีฬาชนิดใดบ้างที่ควรให้การส่งเสริม และจะหาวัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็นได้จากแหล่งใด

5.5 ชุมชนควรมีแนวทางในการจัดการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างไรในด้าน การวางแผน การจัดองค์กร การอำนวยความสะดวก และการประเมิน

5.6 มีวิธีการอย่างไรในการส่งเสริมให้คนในชุมชนมาเล่นกีฬามากขึ้น

6. อุปกรณ์การบันทึกภาพและเสียง ใช้ในการบันทึกภาพและเสียงของผู้เข้าร่วมการสนทนาและผู้ให้สัมภาษณ์ รวมทั้งการเก็บบันทึกภาพสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการจัดการกีฬาประกอบด้วยกล้องถ่ายภาพและเครื่องบันทึกเสียง เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วน

7. เครื่องคอมพิวเตอร์และซอฟต์แวร์สำหรับบันทึกข้อมูล ใช้ในการเก็บข้อมูล และจัดหมวดหมู่ของข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยใช้เทคนิคเชิงคุณภาพหลาย ๆ วิธี ตามความเหมาะสมกับแต่ละสถานการณ์โดยวิธีการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักในแต่ละชุมชน โดยกำหนดคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

1. เป็นผู้นำชุมชน โดยตำแหน่ง
2. เป็นผู้นำในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน
3. เป็นผู้มีตำแหน่งหรือหน้าที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน
4. เป็นผู้มีส่วนในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน
5. เป็นผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน

การสังเคราะห์รูปแบบ เมื่อผู้วิจัยได้ข้อมูลครบถ้วนแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์เพื่อพัฒนารูปแบบ ตามวิธีการของสูกางค์ จันทวานิช (2542) ดังนี้

1. จำแนกประเภทข้อมูล (Typological Analysis) โดยแบ่งข้อมูลออกเป็น ชนิด จำพวก ประเภท
2. การเปรียบเทียบข้อมูล (Comparison) โดยพิจารณาความเหมือนและความแตกต่างกัน ในคุณลักษณะของข้อมูลตั้งแต่สองชุดขึ้นไป
3. การวิเคราะห์ส่วนประกอบ (Componential Analysis) เพื่อวิเคราะห์คุณสมบัติหรือองค์ประกอบของความหมายที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบเพื่อนำไปสู่การอธิบายปรากฏการณ์
4. การสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analysis Induction) โดยประมวลความคิดจากข้อมูลเชิงประจักษ์นำมาสร้างข้อสรุปว่ามีลักษณะเชิงนามธรรมอย่างไรบ้าง
5. การตีความข้อมูล (Interpretation) โดยการดึงความหมายจากข้อมูลที่ได้ทำการบันทึกไว้
6. การอธิบายสาเหตุและการเชื่อมโยงข้อมูล เป็นการนำข้อมูลแต่ละชุดมาเชื่อมโยงหาความเป็นเหตุเป็นผลต่อกัน เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงเงื่อนไข ลักษณะขององค์ประกอบต่าง ๆ

ความเชื่อถือได้ของข้อมูล ผู้วิจัยทำให้ข้อมูลมีความเชื่อถือได้โดยใช้วิธีตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) และการให้ผู้ให้ข้อมูลทำการตรวจสอบข้อมูล (Member Checking) (Creswell, 2005, p. 252)

1. วิธีตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ข้อมูลที่ผู้วิจัยเก็บได้จากแหล่งข้อมูลหนึ่ง จะนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลที่ผู้วิจัยเก็บได้จากแหล่งข้อมูลอื่น ว่ามีความสอดคล้องกันหรือไม่ อย่างไร แหล่งข้อมูลที่ผู้วิจัยทำการศึกษาได้จาก ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม ข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลหลาย ๆ คน ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต และข้อมูลที่ได้จากเอกสารต่าง ๆ

2. ให้ผู้ให้ข้อมูลทำการตรวจสอบข้อมูล เป็นวิธีสร้างความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยผู้วิจัยนำข้อความหรือบันทึกที่ผู้วิจัยได้ทำการสรุปไว้ว่าไปให้ผู้ให้ข้อมูลทำการตรวจสอบว่าสิ่งที่บันทึกมีความหมายตรงกับที่ผู้ให้ข้อมูลต้องการอธิบายหรือไม่ หากไม่ตรงต้องทำการแก้ไขใหม่จนถูกต้อง

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลโดยเลือกใช้วิธีการใดวิธีการหนึ่ง หรือใช้ทั้งสองวิธีร่วมกันตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสนามที่ทำการศึกษา

บทที่ 4

ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่องรูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงฉบับนี้ ใช้กระบวนการวิจัยแบบผสม ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยแบ่งการศึกษาออกเป็นสองระยะ ในระยะที่หนึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชนระดับตำบล ระยะที่สองเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อทำการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัย ประกอบด้วย

ระยะที่ 1 สภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชนในตำบล

ระยะที่ 2 รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ระยะที่ 1 สภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชนในตำบล

แบ่งเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 การดำเนินตามระเบียบวิธีวิจัย

ส่วนที่ 2 ผลการสำรวจ

ส่วนที่ 1 การดำเนินตามระเบียบวิธีวิจัย ประกอบด้วย

1. การสำรวจกลุ่มประชากร
2. การสุ่มตัวอย่าง
3. การวิเคราะห์คุณภาพของเครื่องมือ
4. การเก็บรวบรวมข้อมูลและการสุ่มตัวอย่างเพิ่ม

1. การสำรวจกลุ่มประชากร เนื่องจากในขณะทำการวิจัย ผู้วิจัยพบว่ามี อบต. หลายแห่งได้ปรับสถานะเป็นเทศบาลในขณะที่ อบต. ขนาดกลางบางแห่งปรับฐานะเป็นอบต. ขนาดใหญ่ และมีอบต. ขนาดเล็กจำนวนมาก ได้ปรับฐานะเป็นอบต. ขนาดกลาง ทำให้ข้อมูลด้านจำนวน และประเภทของ อบต. จากรายงานของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (ส่วนวิจัยและพัฒนาระบบรูปแบบและโครงสร้าง สำนักพัฒนาระบบรูปแบบและโครงสร้าง กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2550) ที่ใช้เป็นกลุ่มประชากรตามแผนการวิจัยในบทที่ 3 ของงานวิจัยฉบับนี้

มีความแตกต่างกันอย่างมากกับข้อมูลขณะทำการวิจัย ซึ่งหากผู้วิจัยทำการสำรวจโดยใช้ฐานข้อมูลที่มีอยู่เดิม อาจทำให้ผลการวิจัยไม่สอดคล้องกับสภาพจริง (บุญเรียง ขจรศิลป์, 2539, หน้า 48) ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องทำการสำรวจจำนวนและประเภทของอบต. ใหม่ เนื่องจากในปัจจุบันข้อมูลจำนวนและประเภทของอบต. อยู่ในความดูแลของท้องถิ่นจังหวัดแต่ละจังหวัด จึงมีหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยจากคณะศึกษาศาสตร์การกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพา ไปยังสำนักงานท้องถิ่นจังหวัดทั้ง 75 จังหวัด (ไม่รวมกรุงเทพฯ) เพื่อขอข้อมูลด้านจำนวนและประเภทของอบต. ผ่านทางอีเมล โทรศัพท์ และโทรสาร ผลการสำรวจพบว่า มีจำนวนอบต. ทั่วประเทศขณะทำวิจัยจำนวน 6,179 แห่ง แบ่งเป็นอบต. ขนาดใหญ่จำนวน 65 แห่ง กลาง 3,193 แห่ง และเล็ก 2,921 แห่ง โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาใหม่นี้มาใช้เป็นกลุ่มประชากร (มหิธร จิตตเกษม, 2551)

2. การสุ่มตัวอย่าง มี 3 ขั้นตอน คือ

2.1 แบ่งเป็นชั้นภูมิ (Strata) มี 3 ชั้นภูมิ ประกอบด้วยอบต. ขนาดใหญ่

ขนาดกลาง และขนาดเล็ก

2.2 ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) เนื่องจากมีการปรับปรุงข้อมูลกลุ่ม

ประชากรจากการสำรวจกลุ่มประชากรใหม่ จึงทำให้มีการเปลี่ยนแปลงขนาดของกลุ่มตัวอย่างให้สอดคล้องกับการสำรวจใหม่โดยใช้ตารางของ Krejcie และ Morgan ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง แยกตามประเภทของอบต. ได้กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยอบต. ขนาดใหญ่จำนวน 56 ตัวอย่าง ขนาดกลาง 346 ตัวอย่าง และขนาดเล็ก 341 ตัวอย่าง รวมทั้งสิ้นจำนวน 743 ตัวอย่าง (Krejcie & Morgan, 1970)

เพื่อแสดงความแตกต่างระหว่างข้อมูลประชากรเดิมกับข้อมูลที่สำรวจใหม่และขนาดของกลุ่มตัวอย่างเดิมกับขนาดของกลุ่มตัวอย่างใหม่ จึงได้แสดงไว้ในตารางที่ 4-1

ตารางที่ 4-1 เปรียบเทียบประชากรและขนาดกลุ่มตัวอย่างตามข้อมูลเดิมกับข้อมูลที่สำรวจใหม่ (หน่วย: แห่ง)

ประเภทของ อบต.	จำนวนประชากร		ขนาดกลุ่มตัวอย่าง	
	เดิม	สำรวจใหม่	สุ่มเดิม	สุ่มใหม่
ขนาดใหญ่	47	65	44	56
ขนาดกลาง	235	3,193	148	346
ขนาดเล็ก	6,216	2,921	364	341
รวม	6,498	6,179	556	743

จากตารางที่ 4-1 จะเห็นได้ว่าข้อมูลเดิมมีความแตกต่างกันมากกับข้อมูลที่ทำการสำรวจใหม่ซึ่งหากทำการสำรวจโดยใช้ข้อมูลจากกลุ่มประชากรเดิมอาจทำให้ผลการวิจัยไม่สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน

2.3 ทำการสุ่มอย่าง เมื่อได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างแล้ว ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มอย่าง โดยมีขั้นตอน ดังนี้

2.3.1 อบต. ขนาดใหญ่ มีจำนวนทั้งหมด 65 แห่ง ต้องทำการสุ่ม 56 ตัวอย่าง แต่เนื่องจากผู้วิจัยนำแบบสำรวจไปทำการทดลองใช้ (Try out) กับอบต. จำนวน 30 แห่ง ปรากฏว่าเป็นอบต. ขนาดใหญ่ 7 แห่ง ทำให้เหลือกลุ่มประชากรที่นำมาใช้ได้เพียง 58 แห่ง ผู้วิจัยจึงส่งแบบสำรวจไปทั้ง 58 แห่ง

2.3.2 อบต. ขนาดกลาง มีจำนวนทั้งหมด 3,193 แห่ง ผู้วิจัยนำไปทดสอบความเที่ยงของเครื่องมือ 22 แห่ง คงเหลือ 3,171 แห่ง ทำการสุ่ม 346 ตัวอย่าง โดยวิธีการสุ่มอย่างมีระบบ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

- นำจำนวนสมาชิกทั้งหมดในกลุ่มประชากรหารด้วยจำนวนกลุ่มตัวอย่างได้ค่าเท่ากับ 9
- สุ่มหมายเลขระหว่าง 1-9 โดยวิธีจับฉลากได้หมายเลข 6
- ทำการสุ่มตัวอย่างโดยเลือกอบต. ลำดับที่ 6, 15 (6+9), 24 (15+9) ตามลำดับ ได้ทั้งสิ้น 354 ตัวอย่าง ผู้วิจัยส่งแบบสำรวจไปทั้งหมด

2.3.3 อบต. ขนาดเล็ก มีจำนวนทั้งหมด 2,921 แห่ง ทำการสุ่ม 341 ตัวอย่าง โดยวิธีเดียวกับอบต.ขนาดกลางได้ 365 ตัวอย่าง ผู้วิจัยส่งแบบสำรวจไปทั้งหมด

เมื่อทำการสุ่มตัวอย่างครบทั้งสามประเภทแล้ว ผู้วิจัยทำการส่งแบบสำรวจทางไปรษณีย์ ประกอบด้วย อบต. ขนาดใหญ่ 58 แห่ง ขนาดกลาง 354 แห่ง และขนาดเล็ก 365 แห่ง รวมเป็นจำนวน 777 แห่ง

3, การวิเคราะห์คุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นไปทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน เพื่อหาค่าความสอดคล้องแบบ IOC (ทองสง่า ผ่องแผ้ว, 2549) ได้ค่าความตรง (Validity) เท่ากับ 0.80 และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) จำนวน 30 ตัวอย่าง ได้ค่าความเที่ยง (Reliability) เท่ากับ 0.96

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลและการสุ่มตัวอย่างเพิ่ม

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลรอบที่หนึ่ง 30 วัน หลังจากผู้วิจัยส่งแบบสำรวจทางไปรษณีย์ ครั้งแรกจำนวน 777 ฉบับ ผู้วิจัยได้รับคืนจำนวน 345 ฉบับ ยังไม่ตอบกลับ 432 ฉบับ

4.2 การสุ่มตัวอย่างเพิ่มเติมและการเก็บรวบรวมข้อมูลรอบที่สอง เพื่อให้ได้ข้อมูลตามจำนวนที่ต้องการ ผู้วิจัยจึงทำการสุ่มตัวอย่างเพิ่มเป็นครั้งที่สองจำนวน 230 ตัวอย่างแบ่งเป็นอบต. ขนาดกลางจำนวน 130 ตัวอย่าง และขนาดเล็ก 100 ตัวอย่าง โดยใช้วิธีการเดิม จากนั้นทำการส่งแบบสำรวจทางไปรษณีย์ตามรายชื่อที่สุ่มเพิ่ม ระหว่างการรอการตอบกลับ ผู้วิจัยติดต่อสื่อสารกับกลุ่มตัวอย่างที่ยังไม่ส่งแบบสำรวจโดยใช้โทรศัพท์ โทรสาร และอินเทอร์เน็ต เมื่อได้รับข้อมูลครบตามจำนวนที่ต้องการ คือ อบต. ขนาดใหญ่ 56 แห่ง ขนาดกลาง 346 แห่ง และขนาดเล็ก 341 แห่ง รวมทั้งสิ้น 743 แห่ง จึงยุติการเก็บข้อมูล

ส่วนที่ 2 ผลการสำรวจ จากการตอบแบบสอบถามด้านสถานภาพของผู้ให้ข้อมูล พบว่าผู้ให้ข้อมูล คือ นายกอบต. หรือผู้แทน ซึ่ง ได้แก่ ปลัดอบต. หรือเจ้าหน้าที่ส่วนงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน เจ้าหน้าที่ส่วนการศึกษา หรือเจ้าหน้าที่ผู้ได้รับมอบหมายจากนายกอบต. ให้ทำหน้าที่ด้านการส่งเสริมกีฬา ผู้ให้ข้อมูลจึงเป็นผู้ที่อยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสมในการตอบแบบสำรวจ โดยผู้วิจัยแบ่งผลการสำรวจเป็น 4 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 พฤติกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชนในตำบลตามตัวชี้วัด รวมถึงความพร้อมในการตั้งศูนย์กีฬาตำบลตามแผนพัฒนาการกีฬาเพื่อมวลชนในแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติฉบับที่ 4 วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) และการหาร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 2 ประสิทธิภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนตามแผนพัฒนาการกีฬาเพื่อมวลชน 4 มาตรการ ในแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติฉบับที่ 4 วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ยหรือตัวกลางเลขคณิต (Arithmetic Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบประสิทธิผลการดำเนินงานจำแนกตามประเภทของอบต. โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบพหุคูณ (MANOVA)

ตอนที่ 4 การจัดกลุ่มตามประสิทธิผลในการดำเนินงานของอบต. โดยใช้โปรแกรมการคำนวณคะแนน T ปกติเพื่อคิดระดับคะแนน (Normalized T-Score Calculation)

ตอนที่ 1 พฤติกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชนในตำบลตามตัวชี้วัด รวมถึงความพร้อมในการตั้งศูนย์กีฬาตำบลตามแผนพัฒนาการกีฬาเพื่อมวลชนในแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติฉบับที่ 4 ผู้วิจัยใช้คำถามแบบมาตราประมาณค่า 4 ระดับ เพื่อสอบถามพฤติกรรมด้านการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของคนในตำบล และสอบถามความพร้อมในการตั้งศูนย์กีฬาตำบล โดยมีตัวชี้วัดในแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติฉบับที่ 4 ด้านกีฬาเพื่อมวลชน เป็นกรอบในการสร้างคำถาม ประกอบด้วยคำถามจำนวน 7 ข้อ แบ่งเป็น

1. พฤติกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชน
2. แผนงาน งบประมาณและความพร้อมในการตั้งศูนย์กีฬา

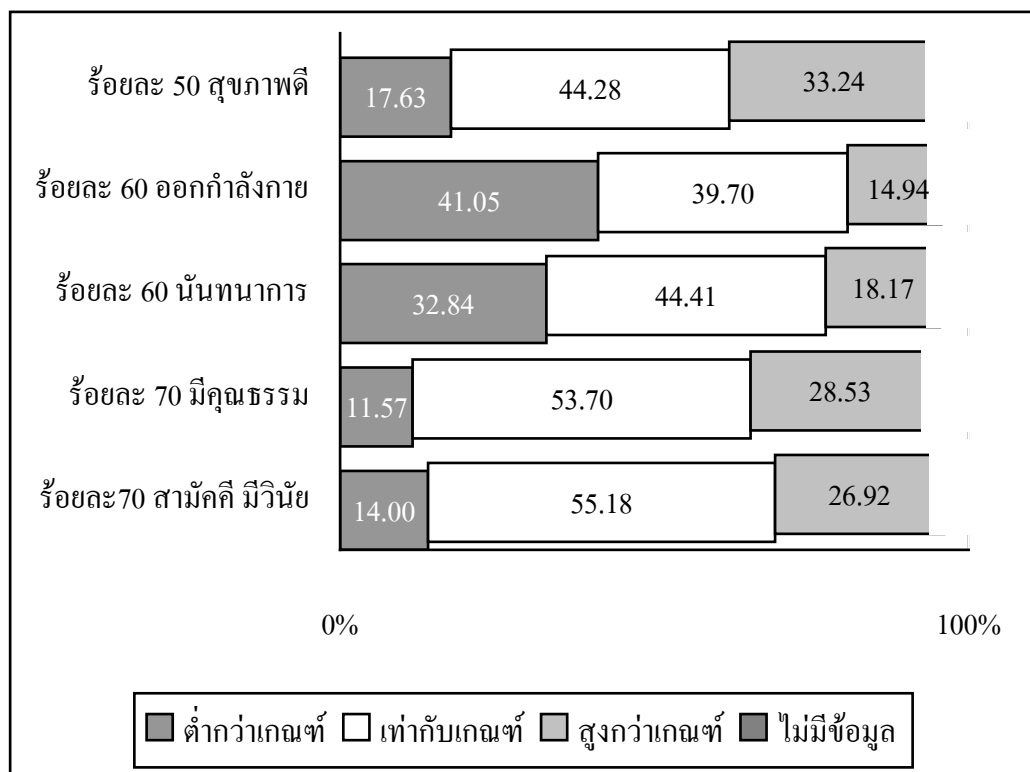
1. พฤติกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชน ประกอบด้วย คำถามจำนวน 5 ข้อ จากการสำรวจพบว่าตำบลส่วนใหญ่มีคนในชุมชนปฏิบัติตนเท่ากับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ในตัวชี้วัดทุกด้าน ยกเว้นด้านการออกกำลังกายหรือเล่นกีฬา พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์ ดังแสดงในตารางที่ 4-2

ตารางที่ 4-2 ค่าความถี่และร้อยละแสดงพฤติกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของคนในตำบล (n = 743, หน่วย: แห่ง)

ตัวชี้วัด	ต่ำกว่า	เท่ากับเกณฑ์	สูงกว่า	ไม่มีข้อมูล
	ความถี่ (ร้อยละ)			
1. ประชาชนอย่างน้อยร้อยละ 50 มีร่างกายแข็งแรงและมีสุขภาพดี	131 (17.63)	329 (44.28)	247 (33.24)	36 (4.85)
2. ประชาชนอย่างน้อยร้อยละ 60 ออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาเป็นประจำ	305 (41.05)	295 (39.70)	111 (14.94)	32 (4.31)
3. ประชาชนอย่างน้อยร้อยละ 60 เข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการเป็นประจำ	244 (32.84)	330 (44.41)	135 (18.17)	34 (4.58)
4. ประชาชนอย่างน้อยร้อยละ 70 มีคุณธรรมและจริยธรรม	86 (11.57)	399 (53.70)	212 (28.53)	46 (6.19)
5. ประชาชนอย่างน้อยร้อยละ 70 มีความสามัคคี และมีวินัย	104 (14.00)	410 (55.18)	200 (26.92)	29 (3.90)

จากตารางที่ 4-2 จะเห็นว่าตำบลส่วนใหญ่ประชาชนมีพฤติกรรมอยู่ในเกณฑ์ที่กำหนดไว้ตามตัวชี้วัดของแผนพัฒนากีฬาเพื่อมวลชนในแผนพัฒนากีฬาแห่งชาติฉบับที่ 4 ยกเว้นในข้อ 2 เรื่องการออกกำลังกายและเล่นกีฬาที่พบว่าส่วนใหญ่ออกกำลังกายและเล่นกีฬา (อย่างน้อยสัปดาห์ละหนึ่งครั้ง) ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์ โดยมีข้อสังเกตว่าในข้อที่ตำบลส่วนใหญ่ประชาชนมีพฤติกรรมไม่มียกเว้นมาทางต่ำกว่าเกณฑ์มี 2 ข้อ คือ ข้อ 2 การออกกำลังกายและเล่นกีฬา และข้อ 3

การเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการ ส่วนที่เหลือ มีพฤติกรรมที่อยู่ในเกณฑ์และโน้มเอียงไปในทางที่สูงกว่าเกณฑ์ เพื่อให้ง่ายต่อความเข้าใจจึงได้นำเสนอเป็นคำร้อยละในภาพที่ 4-1

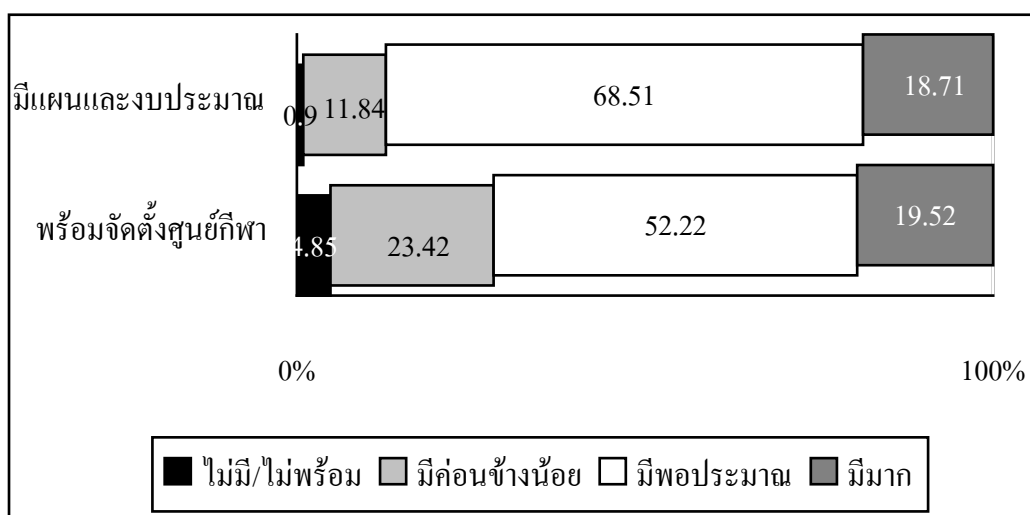
ภาพที่ 4-1 คำร้อยละแสดงพฤติกรรมของคนในตำบล

2. แผนงาน งบประมาณและความพร้อมในการตั้งศูนย์กีฬาตำบล ประกอบด้วย คำถามจำนวน 2 ข้อ พบว่า อบต. ส่วนใหญ่มีแผนงาน มีโครงการและมีงบประมาณในด้านการส่งเสริมกีฬาในตำบล ในระดับพอประมาณถึงระดับมีมาก ส่วนในด้านความพร้อมในการจัดตั้งศูนย์กีฬาตำบล พบว่า อบต. ส่วนใหญ่มีความพร้อมในการจัดตั้งศูนย์กีฬาในระดับพอประมาณ ในขณะที่มีอบต. ส่วนหนึ่งที่มีความพร้อมในการจัดตั้งศูนย์กีฬาตำบลในระดับน้อยถึงระดับไม่พร้อม ดังได้แสดงไว้ในตารางที่ 4-3

ตารางที่ 4-3 ความถี่และร้อยละด้านแผนและงบประมาณกับความพร้อมในการตั้งศูนย์กีฬาตำบล
(n = 743, หน่วย: แห่ง)

อบต.	ความถี่ (ร้อยละ)			
	ไม่มี/ไม่พร้อม	มีน้อย	พอประมาณ	มีมาก
1. แผนงาน โครงการ และงบประมาณ ส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬา	7 (0.94)	88 (11.84)	509 (68.51)	139 (18.71)
2. ความพร้อมในการตั้งศูนย์กีฬาตำบล	36 (4.85)	174 (23.42)	388 (52.22)	145 (19.52)

จากตารางที่ 4-3 จะเห็นว่า ร้อยละ 68.51 ของอบต. มีแผนงาน โครงการและงบประมาณ ในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชนในตำบล อยู่ในระดับพอประมาณ มีเพียงส่วนน้อยที่ไม่มีแผนหรือมีน้อย ในด้านความพร้อมในการจัดตั้งศูนย์กีฬาตำบล พบว่า อบต. ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 52.22) มีความพร้อมอยู่ในเกณฑ์พอประมาณ ในขณะที่ร้อยละ 23.42 มีความพร้อมในระดับที่น้อย และร้อยละ 4.85 ยังไม่พร้อมในการจัดตั้งศูนย์กีฬาตำบล เพื่อให้ง่ายต่อความเข้าใจจึงแสดงเป็นร้อยละในภาพที่ 4-2

ภาพที่ 4-2 แผนงานและความพร้อมในการจัดตั้งศูนย์กีฬาตำบล

ตอนที่ 2 ประสิทธิภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนตามแผนพัฒนาการกีฬาเพื่อมวลชน 4 มาตรการ ในแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติฉบับที่ 4 ผู้วิจัยใช้คำถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ ตามแบบของ Likert ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 18 ข้อ โดยให้ผู้ตอบแบบสำรวจทำการประเมินตามสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในตำบล ประกอบด้วย

ระดับ 5 หมายถึง มีการดำเนินงานที่ได้ผลดีมาก

ระดับ 4 หมายถึง มีการดำเนินงานค่อนข้างดี

ระดับ 3 หมายถึง มีการดำเนินงานพอประมาณ

ระดับ 2 หมายถึง มีการดำเนินงานค่อนข้างน้อย

ระดับ 1 หมายถึง ไม่มีการดำเนินงานหรือมีน้อยมาก

ค่าเฉลี่ยกับการแปลความหมายในการประเมิน การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยที่ได้จากงานวิจัยฉบับนี้ ใช้เกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยในกรณีตัวแปรวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ของวิเชียร เกตุสิงห์ (2538, หน้า 8-11 อ้างถึงใน สมโภชน์ อเนกสุข, 2553, หน้า 134) ดังตารางที่ 4-4

ตารางที่ 4- 4 ค่าเฉลี่ยกับการแปลความหมายในการประเมิน

ค่าเฉลี่ย	เกณฑ์
4.50-5.00	ดีมาก
3.50-4.49	ค่อนข้างดี
2.50-3.49	พอประมาณ
1.50-2.49	ค่อนข้างน้อย
1.00-1.49	มีน้อยมากหรือไม่มีเลย

ผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ตามแผนพัฒนาการกีฬาเพื่อมวลชน 4 มาตรการ ในแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติฉบับที่ 4 ประกอบด้วย

1. การเผยแพร่ความรู้ด้านกีฬาเพื่อมวลชนอย่างจริงจัง
2. จัดให้มีสถานที่และอุปกรณ์ออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างทั่วถึง
3. จัดให้มีผู้นำการออกกำลังกายและกีฬาเพื่อมวลชน
4. จัดกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างเหมาะสมและทั่วถึง

1. การเผยแพร่ความรู้ด้านกีฬาเพื่อมวลชนอย่างจริงจัง ประกอบด้วยคำถาม 7 ข้อ พบว่ามี 6 ข้อ อยู่ในระดับพอประมาณ และ 1 ข้อ อยู่ในระดับค่อนข้างน้อยดังแสดงในตารางที่ 4-5

ตารางที่ 4-5 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้านการเผยแพร่ความรู้ด้านกีฬาเพื่อมวลชน

การเผยแพร่ความรู้ด้านกีฬาเพื่อมวลชน	ค่าเฉลี่ย (ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน)	เกณฑ์ที่ได้
1. มีการทำการศึกษาหรือวิจัยเกี่ยวกับการออกกำลังกายและการเล่นกีฬาที่เหมาะสมกับชุมชน	2.15 (1.02)	ค่อนข้างน้อย
2. มีการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายและเล่นกีฬาผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ อยู่เสมอ	2.67 (0.99)	พอประมาณ
3. ประชาชนได้รับความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างทั่วถึง	3.03 (0.96)	พอประมาณ
4. ประชาชนได้รับความรู้ด้านการออกกำลังกายและเล่นกีฬาที่เหมาะสมกับ เพศ วัย และสภาพร่างกาย	3.00 (0.96)	พอประมาณ
5. ประชาชนได้รับความรู้ด้านการออกกำลังกายและเล่นกีฬาที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของชุมชน	3.02 (0.93)	พอประมาณ
6. มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน	2.76 (1.03)	พอประมาณ
7. มีการนำแนวคิด หรือวิธีการใหม่ ๆ มาใช้เผยแพร่ความรู้ด้านการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน	2.72 (0.94)	พอประมาณ
ค่าเฉลี่ยรวม	2.77 (0.79)	พอประมาณ

จากตารางที่ 4-5 จะเห็นได้ว่าการศึกษาหรือวิจัยเกี่ยวกับการออกกำลังกายและการเล่นกีฬาที่เหมาะสมกับชุมชน มีการส่งเสริมอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย ส่วนในข้ออื่น ๆ ในภาพรวมอยู่ในระดับพอประมาณ

2. จัดให้มีสถานที่และอุปกรณ์ออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างทั่วถึง ประกอบด้วยคำถามจำนวน 6 ข้อ ผลการสำรวจโดยรวมพบว่ามีประสิทธิผลในระดับปานกลาง แต่พบว่าโรงเรียนหรือสถานศึกษา อนุญาตให้เด็ก เยาวชน และประชาชนใช้เป็นสถานที่ในการออกกำลังกายและเล่นกีฬา ในระดับค่อนข้างดี ดังแสดงในตารางที่ 4-6

ตารางที่ 4-6 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้านสถานที่และอุปกรณ์

ด้านสถานที่และอุปกรณ์	ค่าเฉลี่ย (ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน)	เกณฑ์ที่ได้
1. มีพื้นที่สำหรับให้ประชาชนสามารถใช้ในการ ออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างเพียงพอ	3.44 (1.06)	พอประมาณ
2. สถานที่ออกกำลังกายและเล่นกีฬาในพื้นที่ที่ได้รับ การดูแลให้ใช้งานได้ดีอยู่เสมอ	3.27 (1.05)	พอประมาณ
3. มีความร่วมมือจากฝ่ายต่าง ๆ หลายฝ่ายในการสร้าง พัฒนาและบำรุงรักษา สถานที่ออกกำลังกายและ เล่นกีฬาในชุมชน	3.07 (1.05)	พอประมาณ
4. สถานที่ออกกำลังกายและเล่นกีฬาในพื้นที่ สามารถ ให้บริการแก่ คนชรา ผู้พิการ และด้อยโอกาส	2.56 (1.08)	พอประมาณ
5. โรงเรียนหรือสถานศึกษา อนุญาตให้เด็ก เยาวชน และประชาชนใช้เป็นสถานที่ในการออกกำลังกาย และเล่นกีฬา	4.12 (0.87)	ค่อนข้างดี
6. มีอุปกรณ์การออกกำลังกายและเล่นกีฬา บริการแก่ เด็ก เยาวชน และประชาชนอย่างทั่วถึง	3.33 (1.11)	พอประมาณ
ค่าเฉลี่ยรวม	3.30 (0.77)	พอประมาณ

ตารางที่ 4-6 จะเห็นว่ามีการส่งเสริมด้านสถานที่และอุปกรณ์ในระดับพอประมาณ (ค่าเฉลี่ยรวม 3.30) แต่พบว่าโรงเรียนหรือสถานศึกษา อนุญาตให้เด็ก เยาวชน และประชาชนใช้เป็นสถานที่ในการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในเกณฑ์ค่อนข้างดี (ค่าเฉลี่ย 4.12)

3. จัดให้มีผู้นำการออกกำลังกายและกีฬาเพื่อมวลชน เป็นมาตรการทางด้านบุคลากร ประกอบด้วยคำถาม 2 ข้อ พบว่าในแต่ละตำบลมีผู้นำในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในระดับพอประมาณ และมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้คนในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันวางแผนในการจัดกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในระดับพอประมาณ ดังได้แสดงรายละเอียดตามตารางที่ 4-7

ตารางที่ 4-7 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้านบุคลากร

ด้านบุคลากร	ค่าเฉลี่ย (ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน)	เกณฑ์ที่ได้
1. มีผู้นำหรืออาสาสมัครผู้นำที่มีความรู้ ความสามารถ ในการจัดกิจกรรมการออกกำลังกายหรือเล่นกีฬา สำหรับประชาชน	3.10 (1.06)	พอประมาณ
2. มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วม โดยคนในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันวางแผนในการจัดกิจกรรมการ ออกกำลังกายและเล่นกีฬาให้แก่ประชาชน	3.19 (1.02)	พอประมาณ
ค่าเฉลี่ยรวม	3.14 (0.93)	พอประมาณ

จากตารางที่ 4-7 จะเห็นว่าการส่งเสริมด้านบุคลากรในตำบลอยู่ในเกณฑ์พอประมาณ โดยมีค่าเฉลี่ยรวม 3.14

4. จัดกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างเหมาะสมและทั่วถึง ประกอบด้วย คำถาม 3 ข้อ ที่สอบถามการส่งเสริม ฯ ในด้านกิจกรรม ในภาพรวมพบว่าการส่งเสริม ฯ อยู่ใน เกณฑ์พอประมาณ ในขณะที่การจัดกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาโดยมีเป้าหมายเพื่อการ เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ความสามัคคีและความมีวินัยของคนในชุมชน เป็นกิจกรรมที่อบต. ส่วนใหญ่มีการดำเนินการในเกณฑ์ที่ค่อนข้างดี รายละเอียดดังแสดงตามตารางที่ 4-8

ตารางที่ 4-8 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้านกิจกรรม

ด้านกิจกรรม	ค่าเฉลี่ย (ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน)	เกณฑ์ที่ได้
1. มีการจัดกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาเพื่อ ส่งเสริมสุขภาพและสมรรถภาพของประชาชน อยู่เป็นประจำ	3.28 (1.01)	พอประมาณ
2. มีการจัดกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาโดย มีเป้าหมายเพื่อการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ความสามัคคีและความมีวินัยของคนในชุมชน	3.62 (0.98)	ค่อนข้างดี

ตารางที่ 4-8 (ต่อ)

ด้านกิจกรรม	ค่าเฉลี่ย (ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน)	เกณฑ์ที่ได้
3. มีการรวมกลุ่ม หรือจัดตั้งกลุ่มของคนในชุมชนเพื่อ การออกกำลังกายหรือเล่นกีฬา	3.28 (1.03)	พอประมาณ
ค่าเฉลี่ยรวม	3.39 (0.87)	พอประมาณ

ตารางที่ 4-8 ในภาพรวมการส่งเสริม ฯ ด้านกิจกรรมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยรวม 3.39 แต่พบว่าการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ความสามัคคีและความมีวินัยในชุมชน มีค่าเฉลี่ย 3.62 ซึ่งจัดอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างดี

สรุปในภาพรวมพบว่าประสิทธิผลของการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบล จัดอยู่ในระดับพอประมาณทั้ง 4 ด้าน ทั้งในด้านการส่งเสริมความรู้ ด้านสถานที่อุปกรณ์ ด้านบุคลากร และด้านกิจกรรม โดยพบจุดเด่นของการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลมี 2 ประการ คือ

1. **ด้านสถานที่** พบว่าโรงเรียนหรือสถานศึกษา อนุญาตให้เด็ก เยาวชน และประชาชน ใช้เป็นสถานที่ในการออกกำลังกายและเล่นกีฬา ในระดับค่อนข้างดี

2. **ด้านกิจกรรม** พบว่า การจัดกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาโดยมีเป้าหมายเพื่อการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ความสามัคคีและความมีวินัยของคนในชุมชน มีการส่งเสริมในระดับค่อนข้างดี

ในด้านจุดอ่อนมีอยู่หนึ่งประการ คือ

ด้านความรู้ พบว่า มีการส่งเสริมด้านการศึกษาหรือวิจัยเกี่ยวกับการออกกำลังกายและการเล่นกีฬาที่เหมาะสมกับชุมชนในระดับค่อนข้างน้อย

เมื่อหาค่าเฉลี่ย 4 ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านสถานที่และอุปกรณ์ ด้านบุคลากร และด้านกิจกรรม พบว่าทั้ง 4 ด้าน ได้รับการส่งเสริม ฯ ในระดับปานกลาง ดังแสดงผลในตารางที่ 4-9

ตารางที่ 4-9 สภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบล

การพัฒนาการกีฬาเพื่อมวลชน 4 มาตรการ	ค่าเฉลี่ย (ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน)	เกณฑ์ที่ได้
1. การเผยแพร่ความรู้ด้านกีฬาเพื่อมวลชนอย่างจริงจัง	2.77 (0.79)	พอประมาณ
2. จัดให้มีสถานที่และอุปกรณ์ออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างทั่วถึง	3.30 (0.77)	พอประมาณ
3. จัดให้มีผู้นำการออกกำลังกายและกีฬาเพื่อมวลชน	3.14 (0.93)	พอประมาณ
4. จัดกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างเหมาะสมและทั่วถึง	3.39 (0.87)	พอประมาณ
ค่าเฉลี่ยรวม	3.15 (0.72)	พอประมาณ

จากตารางที่ 4-9 จะเห็นว่าสภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลอยู่ในเกณฑ์พอประมาณทุกด้าน โดยมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 2.77 ถึง 3.39 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการเผยแพร่ความรู้ มีค่าเฉลี่ย 2.77 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านกิจกรรมที่มีค่าเฉลี่ย 3.39 เมื่อนำค่าเฉลี่ยทั้ง 4 ด้าน มาหาค่าเฉลี่ยรวมพบว่ามีค่าเฉลี่ย 3.15

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบประสิทธิผลการดำเนินงานจำแนกตามประเภทของอบต. โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบพหุคูณ (MANOVA) จากการที่อบต. ได้มีการแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ อบต. ขนาดใหญ่, อบต. ขนาดกลาง และอบต. ขนาดเล็ก เพื่อศึกษาว่าอบต. ทั้ง 3 ประเภท มีการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลแตกต่างกันหรือไม่ ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจมาทำการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบพหุคูณ (MANOVA) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชนในตำบล จำแนกตามประเภทของอบต. โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. จำแนกกลุ่มตัวอย่างจำนวน 743 ตัวอย่าง ออกตามประเภทของอบต. ได้แก่
 - อบต. ขนาดใหญ่ จำนวน 56 แห่ง
 - อบต. ขนาดกลาง จำนวน 346 แห่ง
 - อบต. ขนาดเล็ก จำนวน 341 แห่ง
2. จัดกลุ่มข้อคำถามในแบบสำรวจส่วนที่ 2 จำนวน 18 ข้อ เป็น 4 กลุ่มตามแผนพัฒนาการกีฬาเพื่อมวลชน 4 มาตรการ ได้แก่

- 2.1 การเผยแพร่ความรู้ด้านกีฬาเพื่อมวลชนอย่างจริงจัง ประกอบด้วย คำถามจำนวน 7 ข้อ
- 2.2 จัดให้มีสถานที่และอุปกรณ์ออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างทั่วถึง ประกอบด้วย คำถามจำนวน 6 ข้อ
- 2.3 จัดให้มีผู้นำการออกกำลังกายและกีฬาเพื่อมวลชน ประกอบด้วย คำถามจำนวน 2 ข้อ
- 2.4 จัดกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างเหมาะสมและทั่วถึง ประกอบด้วย คำถามจำนวน 3 ข้อ
3. หาค่าเฉลี่ยรวมของแต่ละมาตรการ จำแนกตามประเภทของอบต. ได้ผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 4-10

ตารางที่ 4-10 สภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลแยกตามประเภท อบต.

มาตรการ	ขนาดใหญ่	ขนาดกลาง	ขนาดเล็ก
	ค่าเฉลี่ย (ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน)		
1. การเผยแพร่ความรู้ด้านกีฬาเพื่อมวลชนอย่างจริงจัง	2.83 (0.71)	2.75 (0.79)	2.78 (0.80)
2. จัดให้มีสถานที่และอุปกรณ์ออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างทั่วถึง	3.33 (0.81)	3.29 (0.75)	3.30 (0.78)
3. จัดให้มีผู้นำการออกกำลังกายและกีฬาเพื่อมวลชน	3.38 (0.97)	3.17 (0.94)	3.08 (0.91)
4. จัดกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างเหมาะสมและทั่วถึง	3.56 (0.91)	3.41 (0.83)	3.34 (0.90)

จากตารางที่ 4-10 เมื่อแยกค่าเฉลี่ยทั้ง 4 ด้าน ตามประเภทของอบต. พบว่าแต่ละด้านมีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกัน

4. ทำการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบพหุคูณ (MANOVA) เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชนในตำบล จำแนกตามประเภทของอบต. โดยตัวแปรต้น คือ อบต. 3 ประเภท ได้แก่ อบต. ขนาดใหญ่, อบต. ขนาดกลาง, อบต. ขนาดเล็ก และมีตัวแปรตาม คือ การส่งเสริมการกีฬาเพื่อมวลชน 4 มาตรการ โดยใช้

โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยมีค่าทางสถิติที่สำคัญ คือ ค่า Wilks' Lambda ซึ่งเป็นดัชนีทดสอบนัยสำคัญทางสถิติที่นิยมใช้มากที่สุดในการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณ (MANOVA) ค่า Wilks' Lambda จะมีค่าอยู่ระหว่าง 0 กับ 1 หากค่า Wilks' Lambda มีค่าเป็น 0 แสดงว่าความแตกต่างระหว่างกลุ่มมีนัยสำคัญ (แตกต่าง) ถ้ามีค่าเป็น 1 แสดงว่าไม่มีความแตกต่างระหว่างกลุ่ม ค่าของ Wilks' Lambda เป็นค่าที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง จึงต้องนำค่าที่ได้มาทำการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติในประชากร (ไพร์ตัน วังษ์นาม, 2542) โดยค่า Wilks' Lambda สามารถแปลงเป็นค่าที่มีการแจกแจงโดยประมาณแบบ F (Approximately an F distribution) ซึ่งเป็นค่าที่นำมาใช้ทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติในประชากรได้ ดังแสดงผลในตารางที่ 4-11

ตารางที่ 4-11 การวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณ (MANOVA) ของประสิทธิผลในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลเปรียบเทียบกับประเภทของอบต.

Wilks' Lambda	Approx. F	df	P
0.98	1.51	8, 1474	0.15
สัมประสิทธิ์ของตัวแปรจากคะแนนดิบ			
ความรู้ (x_1)	สถานที่และอุปกรณ์ (x_2)	บุคลากร (x_3)	กิจกรรม (x_4)
0.68	1.02	- 1.17	- 0.72
สมการอำนาจจำแนกของประสิทธิผลการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบล (y)			
$y = 0.68x_1 + 1.02x_2 - 1.17x_3 - 0.72x_4$			
ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก (Centroid) = - 0.19			

จากตารางที่ 4-11 พบว่าประสิทธิผลการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลในภาพรวมจากคะแนนถ่วงน้ำหนักของทั้ง 4 มาตรการ ไม่แตกต่างกันตามประเภทของอบต. ($p > 0.05$)

ประสิทธิผลการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลมีมาตรการทางบวกที่น้ำหนักมากที่สุดคือ มาตรการจัดให้มีสถานที่และอุปกรณ์ออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างทั่วถึง (+1.02) รองลงมาคือ มาตรการการเผยแพร่ความรู้ด้านกีฬาเพื่อมวลชนอย่างจริงจัง (+0.68) ส่วนมาตรการทางลบที่มากที่สุดคือ มาตรการจัดให้มีผู้นำการออกกำลังกายและกีฬาเพื่อมวลชน (-1.17) รองลงมาคือ มาตรการจัดกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างเหมาะสมและทั่วถึง (-0.72) ในภาพรวมพบว่าค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักทุกมาตรการ (Centroid) มีค่าเฉลี่ยในทางลบ

(-0.19)

ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า ประสิทธิภาพของการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลตามสภาพที่เกิดขึ้นตามผลการสำรวจ มาตรการการพัฒนาด้านสถานที่และอุปกรณ์ และมาตรการการเผยแพร่ความรู้ด้านกีฬาเพื่อมวลชน จะมีผลทำให้คะแนนประสิทธิผลโดยรวมสูงขึ้น ส่วนมาตรการที่ส่งผลกระทบต่อที่ยังคงดำเนินการในลักษณะเดิมคือมาตรการส่งเสริมให้มีผู้นำกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬา และมาตรการส่งเสริมด้านกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬา

5. ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) ประสิทธิภาพรายด้านการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลเปรียบเทียบตามประเภทของอบต. มีรายละเอียดในตารางที่ 4-12

ตารางที่ 4-12 การวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) ประสิทธิภาพรายด้านการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลเปรียบเทียบตามประเภทของอบต.

มาตรการ	SS	df	SSE	df _e	MS	MSE	F	p
1. การเผยแพร่ความรู้ ฯ	0.45	2	463.02	740	0.22	0.63	0.36	0.70
2. จัดให้มีสถานที่และอุปกรณ์ ฯ	0.09	2	440.51	740	0.05	0.60	0.08	0.93
3. จัดให้มีผู้นำ ฯ	4.43	2	635.77	740	2.21	0.86	2.58	0.08
4. จัดกิจกรรม ฯ	2.54	2	653.00	740	1.27	0.76	1.67	0.19

จากตารางที่ 4-12 จะเห็นว่าประสิทธิผลการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลทั้ง 4 มาตรการ ไม่แตกต่างกันตามประเภทของอบต. ($p > 0.05$)

ตอนที่ 4 การจัดกลุ่มตามประสิทธิผลในการดำเนินงานของอบต. ในการวิจัยระยะที่ 2 ผู้วิจัยได้กำหนดคุณสมบัติของสนามวิจัยประการหนึ่ง คือ เป็นตำบลที่มีประสิทธิผลการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนในระดับที่ต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยที่ได้จากผลสำรวจในระยะที่หนึ่ง ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยจึงทำการจัดกลุ่มอบต. ตามประสิทธิผลในการดำเนินงาน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มที่มีประสิทธิผลสูง กลุ่มที่มีประสิทธิผลปานกลาง และกลุ่มที่มีประสิทธิผลต่ำ โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. จัดกลุ่มข้อความในแบบสำรวจส่วนที่ 2 จำนวน 18 ข้อ ให้เหลือ 4 กลุ่ม หรือ 4 ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านสถานที่และอุปกรณ์ ด้านบุคลากร และด้านกิจกรรม

2. หาค่าเฉลี่ยของแต่ละด้าน จำแนกรายตำบลรวม 743 ตำบล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป
3. นำค่าเฉลี่ยที่จัดกลุ่มเป็น 4 ด้าน มาหาค่าเฉลี่ยอีกครั้ง โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป
4. นำค่าที่ได้ไปวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมการคำนวณคะแนน T ปกติเพื่อคิดระดับคะแนน (Normalized T-score calculation) (สาขาวิชาฟิสิกส์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, 2552) โดยแบ่งเป็น 3 ระดับ ผลจากการคำนวณ ได้ค่าคะแนนตามตารางที่ 4-13

ตารางที่ 4-13 การจัดกลุ่มตามประสิทธิผลในการดำเนินงาน

T- Score	ค่าเฉลี่ย	ประสิทธิผล	จำนวนอบต. (แห่ง)
60.13-80.01	3.93-4.93	สูง	117
40.09-59.97	2.43-3.92	ปานกลาง	508
19.99-39.98	1.17-2.42	ต่ำ	118

ตารางที่ 4-13 จากการคำนวณคะแนน T ปกติเพื่อคิดระดับคะแนน ทำให้สามารถแบ่งกลุ่มตามประสิทธิผลการดำเนินงาน ได้ 3 กลุ่ม โดยกลุ่มที่มีประสิทธิผลปานกลางมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.43-3.92 ในขณะที่กลุ่มประสิทธิผลต่ำมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.17-2.42 และมีจำนวนทั้งสิ้น 118 แห่ง

การจัดกลุ่มตามประสิทธิผลในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลมีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ

1. เลือกสนามวิจัยโดยคัดเลือกจากกลุ่มที่มีประสิทธิผลการดำเนินงานต่ำ
2. ใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมินผลการวิจัยในระยะที่ 2

ระยะที่ 2 รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ผู้วิจัยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ตามแนวคิดของ Kemmis และ McTaggart (2005) ประกอบด้วยการวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Act) การสังเกต (Observe) และการสะท้อนกลับ (Reflect) เพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการปฏิบัติ โดยมีเกณฑ์เฉลี่ยประสิทธิผลของการ

ส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลที่ได้จากการศึกษาในระยะที่ 1 เป็นตัวชี้วัด ผู้วิจัยใช้รหัสแทนการระบุชื่อตำบลและเขียนรายงานผลการวิจัยโดยใช้ชื่อสมมุติแทนการใช้ชื่อจริง โดยเสนอผลการวิจัยแบ่งเป็น 5 ชั้น ดังนี้

ชั้นที่ 1 การเลือกชุมชน/ บริบทของสนามที่ทำการศึกษา

ชั้นที่ 2 การเลือกผู้แทนชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง

ชั้นที่ 3 กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ชั้นที่ 4 การประเมินประสิทธิผลที่ได้จากกระบวนการวิจัย

ชั้นที่ 5 การสังเคราะห์รูปแบบที่ได้จากกระบวนการวิจัย

ชั้นที่ 1 การเลือกชุมชน/ บริบทของสนามที่ทำการศึกษา ประกอบด้วย

1. การเลือกชุมชน

2. บริบทของสนามที่ทำการศึกษา

1. การเลือกชุมชน ผู้วิจัยเลือกตำบลแห่งหนึ่งเป็นสนามในการศึกษา โดยพิจารณา

คุณลักษณะดังนี้

1.1 เป็นตำบลที่มีสภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนอยู่ในกลุ่มที่มีประสิทธิผลต่ำ

1.2 อยู่ในความดูแลของอบต. ขนาดเล็ก

1.3 เป็นตำบลที่มีความสนใจและพร้อมให้ความร่วมมือในการวิจัยโดยใช้

กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจนจบกระบวนการ

1.4 มีปัจจัยภายในและภายนอกที่จะไม่ก่อให้เกิดอุปสรรคต่อการวิจัยและการเก็บ

ข้อมูล

โดยการพิจารณาคุณลักษณะ 4 ประการ ข้างต้น ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกอบต. ขนาดเล็กที่แสดงความจำนงในการเข้าร่วมทำการวิจัยในระยะที่ 2 โดยการตอบรับท้ายแบบสำรวจของผู้วิจัยในการวิจัยระยะที่หนึ่ง จำนวน 3 แห่ง ที่พบว่ามีความประสิทธิผลการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในระดับที่ต่ำ (ค่าเฉลี่ย 1.17-2.42) เพื่อทำการสำรวจเบื้องต้นในภาคสนาม ประกอบด้วย

- อบต. รหัส S235

- อบต. รหัส S111

- อบต. รหัส S177

ผู้วิจัยได้เดินทางไปสำรวจในพื้นที่และทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ตอบแบบสำรวจและผู้เกี่ยวข้องทั้ง 3 แห่ง ได้ผลดังนี้

S235 เป็นตำบลที่อยู่ในจังหวัดศรีสะเกษ มีค่าเฉลี่ยประสิทธิผล 1.49 เป็นอบต. ที่มีค่าเฉลี่ยประสิทธิภาพรวมต่ำที่สุด ได้แสดงความพร้อมในการเข้าร่วมในการวิจัย โดยพร้อมเป็นแกนกลางในการประสานงานกับผู้นำชุมชน ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง และชาวบ้าน รวมทั้งอำนวยความสะดวกในการจัดที่พักให้ผู้วิจัยขณะทำการวิจัย จากการสัมภาษณ์ผู้ตอบแบบสำรวจซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนอบต. S235 ทำให้ได้ข้อมูลว่าอบต. มีความสัมพันธ์กับผู้นำชุมชน อาทิ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้อำนวยการ โรงเรียน หัวหน้าสถานีอนามัย และผู้นำชาวบ้าน ในระดับดี ขณะที่ภายในอบต. พบว่า นายกอบต. ประธานสภาอบต. และสมาชิกสภาอบต. ที่ผู้วิจัยได้เข้าพบ ได้ให้การต้อนรับและแสดงความพร้อมในการให้ความร่วมมือในการวิจัย และพบว่าแกนนำในการประสานงานโครงการซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนของอบต. S235 มีความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมโครงการ สืบเนื่องจากการแสดงออกในการให้ข้อมูล และการร่วมวางแผนในการประสานงานกับผู้นำชุมชน ชาวบ้าน และส่วนราชการอื่นที่ทำงานในเขตตำบล S235

S111 เป็นตำบลที่ตั้งอยู่ในจังหวัดนครสวรรค์ มีค่าเฉลี่ยประสิทธิผล 1.72 จากการสำรวจพื้นที่และสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่เกี่ยวข้อง พบว่า อบต. S111 มีความพร้อมในการประสานกับผู้นำชุมชน และมีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนในชุมชน เช่นเดียวกับ S235 กัน แต่ในขณะที่ผู้วิจัยเข้าไปทำการสำรวจนั้นอบต. S111 เพิ่งได้รับการปรับฐานะเป็นอบต. ขนาดกลาง ดังนั้น S111 จึงมีคุณลักษณะไม่ตรงกับแผนการวิจัยในครั้งนี้

S177 ตั้งอยู่ในจังหวัดเพชรบุรี มีค่าเฉลี่ยประสิทธิผล 1.86 เป็นตำบลที่มีการคมนาคมสะดวก มีพื้นที่และภูมิประเทศที่สวยงาม เหมาะสมในการใช้เป็นสนามวิจัย แต่เมื่อผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ถึงความพร้อมในการเข้าร่วมในการวิจัยจึงได้พบว่า ผู้ให้ข้อมูลได้แสดงความไม่แน่ใจในความพร้อมที่จะประสานความร่วมมือกับผู้นำในชุมชน ซึ่งประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ไม่เป็นเอกภาพกับนายกอบต. และสภา อบต. เนื่องจากเหตุผลทางการเมืองในระดับท้องถิ่น ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคในการทำงานของผู้วิจัย

การวิเคราะห์คุณสมบัติของสนามวิจัยแสดงในตารางที่ 4-14

ตารางที่ 4-14 การเลือกสนามวิจัยที่มีคุณลักษณะตามที่กำหนด

อบต.	ประสิทธิผลต่ำ	ขนาดเล็ก	พร้อมร่วมมือ	ไม่มีปัจจัยที่เป็นอุปสรรค
S235	✓	✓	✓	✓
S111	✓	✗	✓	✓
S177	✓	✓	ไม่แน่ใจ	✗

ตารางที่ 4-14 จะเห็นว่าตำบล S111 และ S 177 มีคุณลักษณะไม่ครบตามกำหนด ส่วนตำบล S235 มีคุณลักษณะครบตามทั้ง 4 ประการ ตามที่กำหนด

จากข้อมูลที่ได้จากการสำรวจพื้นที่เพื่อคัดเลือกสนามในการวิจัยทั้งสามแห่งผู้วิจัยได้คัดเลือกตำบลรหัส S235 ซึ่งตั้งอยู่ในจังหวัดศรีสะเกษ เป็นตำบลที่ทำการศึกษาโดยที่ S235 เป็นตำบลที่มีประสิทธิผลในการดำเนินงานด้านการส่งเสริมกีฬาในระดับตำบลมีค่าเฉลี่ยประสิทธิผลเท่ากับ 1.49 ในขณะที่ค่าเฉลี่ยประสิทธิผลในการส่งเสริมกีฬาในตำบลที่ผู้วิจัยสำรวจได้ในครั้งนี้มีค่าเท่ากับ 3.15 เมื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลรายข้อ แยกตามมาตรการในการพัฒนากีฬาเพื่อมวลชน 4 มาตรการ จะเห็นได้ว่ามีค่าต่ำกว่าค่าเฉลี่ยที่ได้จากการสำรวจในทุกด้าน ดังตารางที่ 4-15

ตารางที่ 4-15 เปรียบเทียบประสิทธิผลการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบล S235 กับเกณฑ์เฉลี่ย

มาตรการ	S235	เกณฑ์เฉลี่ย	ความต่าง
1. การเผยแพร่ความรู้ด้านกีฬาเพื่อมวลชนอย่างจริงจัง			
1.1 มีการทำการศึกษหรือวิจัยเกี่ยวกับการออกกำลังกายและการเล่นกีฬาที่เหมาะสมกับชุมชน	1.00	2.15	(-1.15)
1.2 มีการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายและเล่นกีฬาผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ	1.00	2.67	(-1.67)
1.3 ประชาชนได้รับความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างทั่วถึง	2.00	3.03	(-1.03)
1.4 ประชาชนได้รับความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายและเล่นกีฬาที่เหมาะสมกับเพศ วัย และสภาพร่างกาย	2.00	3.00	(-1.00)

ตารางที่ 4-15 (ต่อ)

มาตรการ	S235	เกณฑ์เฉลี่ย	ความต่าง
1.5 ประชาชนได้รับความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายและเล่นกีฬาที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของชุมชน	1.00	3.02	(-2.02)
1.6 มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน	1.00	2.76	(-1.76)
1.7 มีการนำแนวคิด หรือวิธีการใหม่ ๆ มาใช้เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน	1.00	2.72	(-1.72)
ค่าเฉลี่ยรวมด้านความรู้	1.29	2.77	(-1.48)
2. จัดให้มีสถานที่และอุปกรณ์ออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างทั่วถึง			
2.1 มีพื้นที่สำหรับให้ประชาชนสามารถใช้ในการออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างเพียงพอ	2.00	3.44	(-1.44)
2.2 สถานที่ออกกำลังกายและเล่นกีฬาในพื้นที่ได้รับการดูแลให้ใช้งานได้ดีอยู่เสมอ	1.00	3.27	(-2.27)
2.3 มีความร่วมมือจากฝ่ายต่าง ๆ หลายฝ่ายในการสร้างพัฒนาและบำรุงรักษาสถานที่ออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน	2.00	3.07	(-1.07)
2.4 สถานที่ออกกำลังกายและเล่นกีฬาในพื้นที่สามารถให้บริการแก่ คนชรา ผู้พิการ และด้อยโอกาส	1.00	2.56	(-1.56)
2.5 โรงเรียนหรือสถานศึกษา อนุญาตให้เด็ก เยาวชนและประชาชนใช้เป็นสถานที่ในการออกกำลังกายและเล่นกีฬา	3.00	4.12	(-1.12)
2.6 มีอุปกรณ์การออกกำลังกายและเล่นกีฬาบริการแก่ เด็ก เยาวชน และประชาชนอย่างทั่วถึง	2.00	3.33	(-1.33)
ค่าเฉลี่ยรวมด้านสถานที่และอุปกรณ์	1.85	3.30	(-1.45)

ตารางที่ 4-15 (ต่อ)

มาตรการ	S235	เกณฑ์เฉลี่ย	ความต่าง
3. จัดให้มีผู้ดำเนินการออกกำลังกายและกีฬาเพื่อมวลชน			
3.1 มีผู้นำหรืออาสาสมัครผู้นำที่มีความรู้ ความสามารถในการจัดกิจกรรมการออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาสำหรับประชาชน	2.00	3.10	(-1.10)
3.2 มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วม โดยคนในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันวางแผนในการจัดกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาให้แก่ประชาชน	1.00	3.19	(-2.19)
ค่าเฉลี่ยรวมด้านบุคลากร	1.50	3.14	(-1.64)
4. จัดกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างเหมาะสมและทั่วถึง			
4.1 จัดกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาเพื่อส่งเสริมสุขภาพและสมรรถภาพของประชาชนอยู่เป็นประจำ	1.00	3.28	(-2.28)
4.2 มีการจัดกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาโดยมีเป้าหมายเพื่อการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ความสามัคคีและความมีวินัยของคนในชุมชน	2.00	3.62	(-1.62)
4.3 มีการรวมกลุ่ม หรือจัดตั้งกลุ่มของคนในชุมชนเพื่อการออกกำลังกายหรือเล่นกีฬา	1.00	3.28	(-2.28)
ค่าเฉลี่ยรวมด้านกิจกรรม	1.33	3.39	(-2.06)
ค่าเฉลี่ยรวม 4 ด้าน	1.49	3.15	(-1.66)

ตารางที่ 4-15 จะเห็นว่าประสิทธิผลในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบล S235 มีค่าต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยในทุกด้าน

เมื่อผู้วิจัยเลือกชุมชนได้แล้วผู้วิจัยได้นำหนังสือขออนุญาตใช้สนามวิจัยและขอความร่วมมือในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จากคณบดีคณะวิทยาศาสตร์การกีฬายื่นต่อท่านนายกอบต. เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2552

2. บริบทของสนามที่ทำการศึกษา เสรี พงศ์พิศ (2553) อธิบายว่า บริบท หมายถึง สภาพแวดล้อมและเงื่อนไขต่าง ๆ ที่รายล้อมเหตุการณ์หนึ่ง เรื่องหนึ่ง ประเด็นหนึ่ง เช่น การศึกษา

วรรณกรรมยุคต้นรัตนโกสินทร์ก็ควรศึกษาประวัติศาสตร์ บริบททางสังคมวัฒนธรรมของไทยในยุคนั้นเพื่อจะได้เข้าใจเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในยุคนั้นซึ่งสัมพันธ์กับวรรณกรรมนั้น หรือการศึกษาเรื่องเศรษฐกิจหรือประเด็นอะไรก็ได้ในยุคนั้นหนึ่งก็ควรต้องเข้าใจบริบททางสังคม วัฒนธรรม ซึ่งล้วนมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างสำคัญกับเศรษฐกิจและประเด็นนั้น ๆ

เพื่อทำความเข้าใจเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัยจำเป็นต้องศึกษาบริบทของชุมชนหรือสนามที่ทำการวิจัย โดยการจดบันทึก การสัมภาษณ์ผู้นำและชาวบ้าน รวมถึงจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการสังเกต พบว่าตำบล S235 มีบริบทที่อธิบายได้เป็น 3 ด้าน คือ

- 2.1 สภาพแวดล้อมทางกายภาพ
- 2.2 สภาพสภาพแวดล้อมทางสังคม
- 2.3 ปัจจัยแวดล้อมในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชน

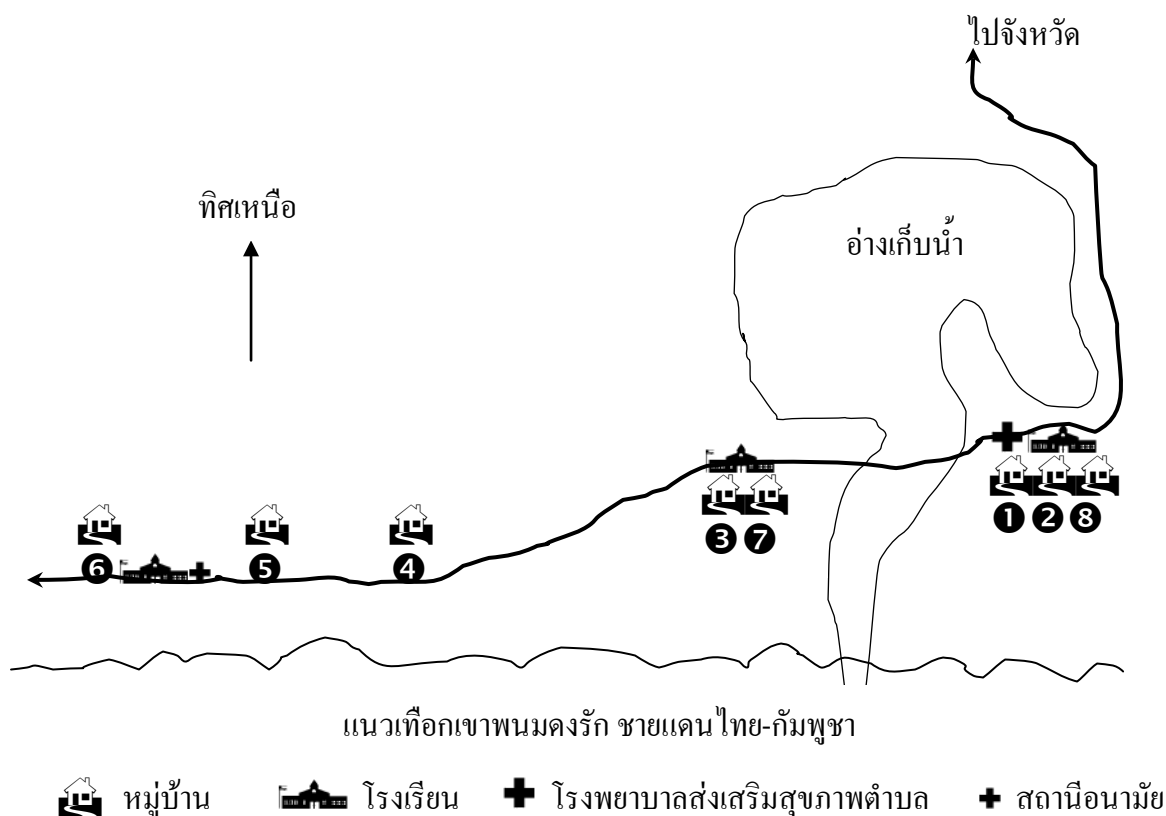
2.1 สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ตำบล S235 เป็นตำบลหนึ่งในจังหวัดศรีสะเกษมีพื้นที่อยู่ติดชายแดนด้านประเทศกัมพูชา ห่างจากตัวจังหวัด 95 กิโลเมตร เป็นตำบลที่มีภูมิประเทศสวยงามเพราะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบเชิงเขาบริเวณเทือกเขาพนมดงรัก เป็นที่ตั้งของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและหน่วยจัดการต้นน้ำ มีลำห้วยหลายสายและมีอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ เป็นแหล่งต้นน้ำสำคัญของจังหวัดศรีสะเกษ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าไม้ (270,413 ไร่) รองลงมาเป็นที่การเกษตร (17,716 ไร่) และเป็นพื้นที่อยู่อาศัย 825 ไร่ สภาพอากาศเป็นแบบร้อนชื้น อุณหภูมิมีอุณหภูมิเฉลี่ย 15 องศาเซลเซียส อุณหภูมิร้อนจัดอุณหภูมิเฉลี่ย 39 องศา ส่วนฤดูฝนเริ่มมีฝนในช่วงเดือนเมษายนถึงพฤศจิกายน โดยมีฝนทิ้งช่วงในเดือนกรกฎาคมถึงสิงหาคม ปริมาณน้ำฝนตลอดปี 20-60 มิลลิเมตร ชุมชนมีไฟฟ้าและประปาใช้ทั่วครัวเรือน ถนนสายหลักในการเดินทางเข้าจังหวัดหรือไปยังที่ต่าง ๆ รวมทั้งเป็นเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างหมู่บ้านเป็นทางหลวงลาดยางขนาดสองช่องทาง รถยนต์สามารถวิ่งสวนกันได้ ระยะทางจากหมู่บ้านที่อยู่ริมสุดด้านทิศตะวันออกไปจรดหมู่บ้านริมสุดด้านทิศตะวันตกมีระยะทางประมาณ 18 กิโลเมตร ชุมชนแต่ละหมู่บ้านมีถนนกลางหมู่บ้านเป็นถนนคอนกรีต ถนนสายรองเป็นถนนลูกรัง การสื่อสารใช้ได้ทั้งโทรศัพท์พื้นฐานและโทรศัพท์เคลื่อนที่ รวมทั้งสามารถเชื่อมโยงสัญญาณเข้าเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้ ตำบล S235 ประกอบด้วยหมู่บ้านจำนวน 8 หมู่ แต่ละหมู่บ้านมีศาลาประชาคมและหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน ลักษณะการตั้งบ้านเรือนกระจายกันตามลักษณะภูมิประเทศเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 มีที่ตั้งอยู่ด้านทิศตะวันออกของตำบล ประกอบด้วยหมู่บ้าน 3 หมู่ ติดกัน คือ หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 8 มีโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา (โรงเรียนที่มีการเรียนการสอนตั้งแต่ชั้น ป.1 ถึง ม. 3) 1 โรงเรียน วัด 1 แห่ง สำนักสงฆ์ 1 แห่ง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 1 แห่ง (ยกระดับจากสถานีอนามัยเป็นโรงพยาบาล ๆ ในระหว่างอยู่ในกระบวนการวิจัย) โรงพยาบาล

ส่งเสริมสุขภาพตำบล คือ สถานีอนามัยที่ยกระดับขึ้นเป็นหน่วยบริการสาธารณสุข ที่มีการดำเนินงานด้านสุขภาพเชิงรุกคือ การส่งเสริมสุขภาพ และป้องกันโรคที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน เชื่อมโยงกับเครือข่ายบริการในระดับปฐมภูมิ และทุติยภูมิในพื้นที่ โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมประเมินผลการดำเนินงาน (กรมอนามัย, 2552) โดยพื้นที่บริการของโรงพยาบาล ครอบคลุมพื้นที่ชุมชนกลุ่มที่ 2 ซึ่งอยู่ใกล้กันด้วย

กลุ่มที่ 2 ตั้งอยู่ระหว่างกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 3 แต่อยู่ใกล้กลุ่มที่ 1 มากกว่า ประกอบด้วย 2 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 7 มีโรงเรียนประถมศึกษา 1 โรง สำนักสงฆ์ 1 แห่ง อยู่ในพื้นที่ดูแลของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลซึ่งตั้งอยู่ในกลุ่มที่ 1

กลุ่มที่ 3 เป็นชุมชนด้านทิศตะวันตกของตำบล มีประกอบด้วย หมู่ 4 หมู่ 5 และหมู่ 6 แต่ละหมู่ไม่ได้อยู่ติดกันเหมือนสองกลุ่มแรก โดยแต่ละหมู่จะอยู่ห่างกันประมาณ 2 กิโลเมตร กลุ่มนี้มีโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา 1 โรง มีวัด 2 แห่ง สำนักสงฆ์ 2 แห่ง สถานีอนามัย 1 แห่ง ฟังตำบลมีลักษณะทางกายภาพดังภาพที่ 4-3

ภาพที่ 4-3 ฟังตำบล ประกอบด้วยหมู่บ้าน 8 หมู่ ตามลักษณะทางกายภาพ

2.2 สภาพแวดล้อมทางสังคม ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบล S235 ส่วนมากเป็นครอบครัวที่ย้ายถิ่นฐานมาจากถิ่นอื่น ประกอบด้วยคนจากสี่เชื้อชาติ ได้แก่ ลาว เขมร ส่วย ลื้อ ภาษาที่ใช้เป็นภาษาลาวเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่บางกลุ่มจะพูดภาษาเขมร แต่คนในชุมชนส่วนใหญ่พูดภาษากลางได้โดยพบว่าคนต่างเชื้อชาติกันจะสื่อสารกันโดยใช้ภาษากลาง ถึงแม้ว่าจะเป็นคนต่างถิ่นย้ายมาอยู่ร่วมกันแต่ก็อยู่ร่วมกันในแบบเครือญาติ มีการดำเนินชีวิตแบบสังคมไทยสมัยก่อน อยู่อย่างเรียบง่าย รักความสงบ มีความผูกพันกันอย่างใกล้ชิด มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีขนบธรรมเนียมประเพณีเหมือนกัน ประกอบอาชีพคล้ายกัน มีการให้ความเคารพนับถือผู้อาวุโส ประชากรเกือบทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ ส่วนใหญ่มีการศึกษาไม่สูงนักโดยพบว่านักเรียนจำนวนหนึ่ง อ่าน เขียน ไม่แตกฉานและออกจากโรงเรียนโดยไม่จบชั้น ป. 6 และมีนักเรียนจำนวนมากที่ไม่เรียนต่อในชั้นมัธยม แต่อย่างไรก็ตาม แนวโน้มในการเรียนต่อของนักเรียนมีจำนวนสูงขึ้น เช่นเดียวกับจำนวนประชากรวัยทำงานซึ่งส่วนใหญ่ได้การเดินทางไปทำงานในกรุงเทพฯ หรือเมืองใหญ่ต่าง ๆ ในปัจจุบันมีแนวโน้มกลับมาทำกินยังถิ่นฐานมากขึ้น จำนวนประชากรตามข้อมูลของสำนักงานทะเบียนอำเภอ ณ วันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. มีจำนวน 5,776 คน เป็นชาย 2,920 คน หญิง 2,856 คน รวม 1,615 ครัวเรือน แบ่งเป็น 3 กลุ่มรวม 8 หมู่บ้าน ดังตารางที่ 4-16

ตารางที่ 4-16 จำนวนประชากรและครัวเรือนจำแนกตามกลุ่ม

กลุ่ม	ชาย ¹	หญิง ¹	รวม ¹	จำนวนครัวเรือน ²
กลุ่มที่ 1				
- หมู่ที่ 1	418	357	775	265
- หมู่ที่ 2	358	364	722	222
- หมู่ที่ 8	222	209	431	111
รวม	998	930	1,928	598
กลุ่มที่ 2				
- หมู่ที่ 3	310	331	641	176
- หมู่ที่ 7	395	366	761	191
รวม	705	697	1,402	367

ตารางที่ 4-16 (ต่อ)

กลุ่ม	ชาย ¹	หญิง ¹	รวม ¹	จำนวนครัวเรือน ²
กลุ่มที่ 3				
- หมู่ที่ 4	360	353	713	177
- หมู่ที่ 5	502	521	1,023	276
- หมู่ที่ 6	355	355	710	197
รวม	1,217	1,229	2,446	650

หมายเหตุ 1. หน่วย: คน

2. หน่วย: ครัวเรือน

จากตารางที่ 4-16 จะเห็นว่ากลุ่มที่ 3 ซึ่งประกอบด้วย หมู่ที่ 4, 5 และ 6 มีจำนวนครัวเรือน และประชากรมากที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ตามลำดับ

องค์กร หน่วยงาน บุคคล ภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ นอกจากชาวบ้านในชุมชนซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวน ทำไร่ ทำนา และรับจ้างทั่วไปแล้ว ในตำบลยังมีส่วนราชการและเอกชนทั้งที่เป็นองค์กรและเป็นส่วนบุคคลที่ทำงานในพื้นที่หรือมีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่อีกหลายฝ่าย แบ่งเป็น 2 ส่วน ใหญ่ ๆ ประกอบด้วย

ก. การส่งเสริมภาครัฐ ในพื้นที่ตำบล S235 มีส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับคนในชุมชนประกอบด้วย

องค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) จากนโยบายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ส่งผลให้มีการถ่ายโอนภารกิจการให้บริการสาธารณะในด้านต่าง ๆ ของรัฐให้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542, 2542) ซึ่งหน่วยงานที่มีหน้าที่โดยตรงในการให้บริการสาธารณะในตำบล คือ อบต. โดยตำบล S235 อยู่ในความดูแลของอบต. S235 ซึ่งเป็นอบต. ขนาดเล็ก (อยู่ระหว่างการปรับฐานะเป็นอบต. ขนาดกลาง) เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในพื้นที่ ในการกำหนดนโยบายและให้บริการด้านต่าง ๆ ในตำบล ทั้งการให้บริการโดยตรงและการให้ความสนับสนุนผ่านหน่วยงานต่าง ๆ ที่อยู่ในพื้นที่อบต. มีบุคลากรที่มาจากการเลือกตั้งสองส่วน คือ

- สมาชิกสภา อบต. หมู่บ้านละ 2 คน S235 มี 8 หมู่บ้าน จึงมีสมาชิกสภาอบต. รวม 16 คน (เป็นหญิง 2 คน) สภาอบต. มีหน้าที่ให้ความเห็นชอบแผนพัฒนาตำบล ร่างข้อบัญญัติ

งบประมาณรายจ่ายประจำปีของอบต. และควบคุมการปฏิบัติงานของนายกอบต. ให้เป็นไปตามกฎหมาย นโยบาย แผนพัฒนา ข้อบัญญัติ ระเบียบ และข้อบังคับของทางราชการ

- **นายก อบต.** ทำหน้าที่เป็นฝ่ายบริหาร โดยแต่งตั้งรองนายกอบต. อีก 2 คน ทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย บริหารงานที่เกี่ยวกับราชการของอบต.

ผู้วิจัยพบว่าบุคลากรของอบต. ที่มาจากการเลือกตั้งเกือบทั้งหมดได้เข้ามาตั้งรกรากที่ตำบลแห่งนี้มานานกว่า 20 ปี มีเพียงท่านเดียวที่ย้ายเข้ามาอยู่ใหม่ นอกจากนี้ อบต. ยังมีบุคลากรผู้ปฏิบัติงานในฐานะพนักงานส่วนตำบล ซึ่ง อบต. S235 มีบุคลากรรวม 20 คน แบ่งเป็นส่วนสำนักปลัด 6 คน ส่วนการคลัง 4 คน ส่วนโยธา 3 คน ผู้ช่วยครูผู้ดูแลเด็ก (ที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก) 6 คน และภารโรง 1 คน ผู้วิจัยสังเกตว่าบุคลากรที่เป็นพนักงานส่วนตำบลส่วนใหญ่ไม่ได้มีภูมิลำเนาอยู่ในท้องถิ่น แต่ส่วนใหญ่มาจากอำเภอหรือจังหวัดที่อยู่ใกล้เคียงกันยกเว้นปลัดอบต. ซึ่งย้ายมาใหม่เป็นชาวปทุมธานี และภารโรงเป็นคนในตำบล

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านมาจากการเลือกตั้งโดยชาวบ้าน กำนันมาจากชาวบ้านเลือกจากผู้ที่ได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านในเขตตำบลจำนวนหนึ่งคนขึ้นเป็นกำนัน (โดยต้องลาออกจากการเป็นผู้ใหญ่บ้าน) ใน S235 ผู้ที่ได้รับเลือกเป็นกำนันเป็นชายอยู่ที่หมู่ที่ 3 ผู้ใหญ่บ้านอีก 7 คน (เป็นหญิง 1 คน) ทั้งหมดเป็นคนในท้องถิ่น เป็นผู้รู้จักคุ้นเคยกับคนในหมู่บ้านของตนและหมู่บ้านใกล้เคียงเป็นอย่างดี กำนันและผู้ใหญ่บ้าน สามารถสื่อสารกับลูกบ้านโดยติดต่อโดยตรงกับลูกบ้าน หรือใช้หอกระจายข่าว หรือการเรียกประชุมโดยใช้ศาลาประชาคมที่มีอยู่ทุกหมู่บ้าน กำนันและผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่ปกครองราษฎรที่อยู่ในพื้นที่ของตน โดยกำนันมีหน้าที่เช่นเดียวกับผู้ใหญ่บ้านแต่มีหน้าที่ในการปกครองผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล และสารวัตรกำนันด้วย อำนาจหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน คือ รักษาความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน ควบคุมดูแลรักษาสิ่งซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์ดูแลเมื่อเกิดทุกข์ภัยแก่ลูกบ้าน นำประกาศ คำสั่งของรัฐบาลแจ้งลูกบ้าน ทำบัญชีทะเบียนราษฎรในหมู่บ้าน เรียกลูกบ้านช่วยกันป้องกันและระงับเมื่อมีเหตุร้ายเกิดขึ้น ควบคุมลูกบ้านให้ปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ ประชุมลูกบ้านเป็นครั้งคราวเพื่อแจ้งข้อราชการ ส่งเสริมอาชีพ ป้องกันโรคติดต่อ ทำตัวเป็นตัวอย่างที่ดี ตรวจตรารักษาประโยชน์ในการอาชีพราษฎร จัดหมู่บ้านให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ประชุมกรรมการหมู่บ้าน ให้ราษฎรช่วยเหลือสาธารณประโยชน์ ตรวจตรารักษาความสงบเรียบร้อย ให้ราษฎรปฏิบัติตามกฎหมายการป้องกันภัยอันตราย ส่งเสริมความสุขของราษฎร รับเรื่องความเดือดร้อนของราษฎรแจ้งทางราชการและรับข้อราชการ กำนันและผู้ใหญ่บ้าน (สำนักบริหารการปกครองท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, ม.ป.ป.)

โรงพยาบาลและสถานีนอนามัย ตำบล S235 มีสถานพยาบาลสองแห่งให้บริการใน 8 หมู่บ้าน แห่งที่หนึ่งได้มีการยกระดับจากสถานีนอนามัยเป็นโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลตามนโยบายของรัฐในขณะที่ผู้วิจัยกำลังทำการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลแห่งนี้มีพื้นที่บริการอยู่ 5 หมู่บ้าน คือ หมู่ 1, 2, 3, 7 และ 8 ซึ่งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกของตำบล ส่วนสถานพยาบาลอีกแห่งหนึ่งเป็นสถานีนอนามัย ตั้งอยู่ด้านทิศตะวันตกของตำบล มีพื้นที่บริการ 3 หมู่บ้าน คือ หมู่ 4, 5 และ 6 สถานพยาบาลทั้งสองแห่ง นอกจากจะให้บริการด้านการรักษาพยาบาลแก่ประชาชนยามเจ็บป่วยแล้ว ยังให้บริการเชิงรุก โดยมีการส่งเสริมให้คนในพื้นที่รักษาสุขภาพด้วยการออกกำลังกาย และรับประทานอาหารที่ถูกหลักอนามัยโดยการสนับสนุนด้านงบประมาณ สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และโดยการทำงานผ่านเจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

โรงเรียน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน S235 มีโรงเรียน 3 แห่ง แต่ละแห่งมีพื้นที่กว้างขวางเหมาะในการทำกิจกรรมออกกำลังกายและเล่นกีฬา ผู้วิจัยพบว่าผู้บริหารโรงเรียนทั้ง 3 แห่ง อนุญาตให้ประชาชนใช้สถานที่ของโรงเรียนเป็นที่ออกกำลังกายได้ โดยแห่งที่หนึ่งเป็นโรงเรียนขยายโอกาส ตั้งอยู่ที่หมู่ 1 ให้บริการประชาชนที่อาศัยในหมู่ที่ 1, 2 และ 8 แห่งที่สองเป็นโรงเรียนประถม ให้บริการประชาชนในหมู่ที่ 3 และ 7 ส่วนแห่งที่สามเป็นโรงเรียนขยายโอกาส ให้บริการชุมชนหมู่ที่ 4, 5 และ 6 ส่วนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นงานที่อยู่ในความดูแลให้บริการของอบต. มี 3 แห่ง คือ หมู่ที่ 1, 4 และ 7 เป็นสถานศึกษาที่มีพื้นที่ขนาดเล็กไม่เหมาะกับกิจกรรมการออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาสำหรับประชาชน นอกจากนั้น ตำบล S235 ยังมีศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนซึ่งมีครูการศึกษานอกโรงเรียนทำโครงการให้ความรู้ด้านต่าง ๆ แก่ประชาชน รวมถึงด้านการส่งเสริมสุขภาพ การออกกำลังกายและเล่นกีฬาด้วย

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และหน่วยจัดการต้นน้ำ เนื่องจากตำบล S235 ประกอบด้วยพื้นที่ป่าไม้เป็นส่วนใหญ่ ตำบลแห่งนี้จึงมีหน่วยงานด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากร เข้ามาทำการดูแลและจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสมทั้งในเชิงป้องกัน ไม่ให้เกิดการบุกรุกทำลายทรัพยากร การส่งเสริมให้คนในชุมชนมีความรัก ห่วงแหนและรับผิดชอบต่อแหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติ และการสร้างฝาย ปลูกป่า รักษาแหล่งต้นน้ำให้มีความอุดมสมบูรณ์ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและหน่วยจัดการต้นน้ำเป็นหน่วยงานของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติ แต่มีการทำงานแตกต่างกันตามบทบาทหน้าที่และพื้นที่รับผิดชอบ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่ามีพื้นที่ครอบคลุมตำบล S235 และตำบลใกล้เคียงด้วย มีที่ทำการอยู่บริเวณใกล้อ่างเก็บน้ำใหญ่อยู่ระหว่างหมู่บ้านกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 มีสถานที่เหมาะในการทำกิจกรรมหลายประเภททั้งทางน้ำและทางบก ส่วนหน่วยจัดการต้นน้ำเป็นหน่วยงานด้านการดูแลรักษาต้นน้ำด้วยการสร้างฝาย ปลูกป่า มีที่ทำการบริเวณเชิงเขาหลังหมู่บ้าน

หมู่ที่ 7 และอยู่ไกลจากเขตชุมชน ทั้งสองหน่วยงานมีนโยบายเหมือนกัน คือการให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์กร เช่น การจ้างคนในท้องถิ่นมาทำหน้าที่ พิทักษ์ป่า สำรวจป่า ปลูกป่า เป็นต้น

หน่วยงานต้นสังกัดที่เกี่ยวข้อง นอกจากตำบล S235 จะได้รับการดูแลโดยตรงจาก อบต. แล้ว ยังมีการประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านต่าง ๆ ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนจังหวัด โดยคนในตำบลได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาจังหวัด (สจ.) จำนวน 1 คน ในระดับอำเภอมี สาธารณสุขอำเภอที่เป็นคนในตำบล S235 และที่อำเภอมีเจ้าหน้าที่กีฬาและนันทนาการจำนวน 1 คน ทำหน้าที่ดูแลด้านกิจกรรมกีฬาและนันทนาการภายในอำเภอ ส่วนระดับจังหวัดมีสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดศรีสะเกษ สถาบันการพลศึกษาวิทยาเขตศรีสะเกษ และศูนย์การกีฬาแห่งประเทศไทยจังหวัดศรีสะเกษ จากการลงสนามวิจัยพบว่าคนในพื้นที่ เช่น สจ. และสาธารณสุขอำเภอเป็นผู้มีบทบาทให้ความสนับสนุนกิจกรรมในตำบลมากกว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมกีฬาระดับอำเภอและจังหวัด

ข. การส่งเสริมภาคประชาชน นอกจากการส่งเสริมภาครัฐ ในตำบลยังมีการแลกเปลี่ยน ช่วยเหลือเกื้อกูล ส่งเสริมและสนับสนุนซึ่งกันและกันในด้านต่าง ๆ ทั้งจาก สถาบันหน่วยงาน และตัวบุคคล ได้แก่

วัดและสำนักสงฆ์ ในตำบลแห่งนี้มีวัด 3 แห่ง สำนักสงฆ์ 4 แห่ง กระจายอยู่ในกลุ่มหมู่บ้านทั้งสามกลุ่ม นอกจากใช้ทำพิธีกรรมทางศาสนาแล้วยังใช้เป็นพื้นที่สำหรับประชาชนใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เช่น การจัดงานประเพณี แต่สำหรับกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาพบว่าบ้านหมู่ที่ 5 มีการใช้วัดเป็นสถานที่เล่นกีฬาฟุตบอล ส่วนที่หมู่อื่นมีผู้มาออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาในวัดและสำนักสงฆ์น้อยถึงไม่มีเลย ผู้วิจัยได้สอบถามผู้นำและชาวบ้านถึงสาเหตุที่คนใช้วัดและสำนักสงฆ์เป็นที่ออกกำลังกายและเล่นกีฬาน้อยกว่าที่อื่นได้รับคำตอบว่า วัดอยู่ไกลจากชุมชน ทำให้ไม่สะดวกในการเดินทาง

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน [อสม.] เป็นคนในชุมชนที่ได้รับการอบรมด้านสาธารณสุขมูลฐานเพื่อทำหน้าที่ให้บริการด้านสาธารณสุขแก่คนในชุมชน ในตำบล S235 มีอสม. กระจายอยู่ทุกหมู่บ้านรวม 107 คน ส่วนใหญ่เป็นผู้นำชุมชนและมีบทบาทสำคัญในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน โดยเฉพาะในด้านการส่งเสริมสุขภาพ

การรวมกลุ่มภาคประชาชน นอกจากกลุ่ม อสม. ในตำบลยังมีการรวมกลุ่มของประชาชนหลายกลุ่มที่มีการรวบรวมไว้ มีดังนี้ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มโครงการ SML กลุ่มแม่บ้านแปรรูปอาหารจากปลา กลุ่มอาสาสมัครป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

ฝ่ายพลเรือน [อปพร.] กลุ่มผลิตภัณฑ์เศษไม้ (หมู่ 5) กลุ่มแม่บ้านทอผ้าไหม (หมู่ 6) กลุ่มกองทุนปฎิชีวภาพ (หมู่ 3, หมู่ 5)

องค์กรพัฒนาเอกชน มีองค์กรพัฒนาเอกชนอย่างน้อย 2 องค์กร เข้ามาทำงานในตำบลคงรัก องค์กรหนึ่งทำงานด้านการส่งเสริมให้เยาวชนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ด้วยการเล่นกีฬา โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ การป้องกันการติดเชื้อจากโรคเอดส์ ส่วนอีกองค์กรหนึ่งเป็นองค์กรที่ทำงานด้านการส่งเสริมให้สตรีมีความรู้ด้านการป้องกันโรคต่าง ๆ โดยเฉพาะโรคเอดส์

ผู้นำเยาวชน การจัดโครงสร้างองค์กรในตำบล โดยอบต. จะมีการคัดเลือกผู้นำเยาวชนให้เป็นประธานและรองประธานเยาวชนในหมู่บ้านทั้ง 8 หมู่บ้าน รวมกันเป็นสภาเยาวชนตำบลจำนวน 16 คน โดยมีหน้าที่เป็นตัวแทนเยาวชนในตำบลเพื่อเสนอความคิดเห็นของเยาวชนต่ออบต. โดยกิจกรรมหลักในตำบล คือการเสนอความเห็นต่อแนวทางการจัดกีฬาภายในประจำปีของตำบล ซึ่งจะจัดให้มีขึ้นปีละหนึ่งครั้ง

ผู้นำท้องถิ่น นอกจากผู้นำท้องถิ่นโดยตำแหน่งในตำบล อาทิ นายกอบต. สมาชิกสภาอบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้นแล้ว ในตำบลยังมีผู้นำซึ่งได้รับการยอมรับจากคนในตำบลทั้งผู้ที่เป็นคนในท้องถิ่นและผู้เข้ามาโดยหน้าที่การงาน ได้แก่ สมาชิกสภาจังหวัด [สจ.] สาธารณสุขอำเภอ ผู้อำนวยการโรงเรียนในตำบล ผู้อำนวยการ โรงเรียนตำบลข้างเคียง ครูในตำบล ครูการศึกษาพิเศษ หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า หัวหน้าหน่วยจัดการต้นน้ำ ซึ่งในบางท่านอาจรวมถึงคู่สมรสซึ่งมีบทบาทในฐานะผู้นำชุมชนด้วย เช่น ขณะที่ฝ่ายชายทำหน้าที่สจ. ภรรยาทำหน้าที่เป็นประธานอสม. และประธานกลุ่มแม่บ้าน หรือนายกอบต. มีภรรยา เป็นแกนนำในกลุ่มเดินแอโรบิค เป็นต้น

เอกชนที่ติดต่อกับราชการกับ อบต. จากการที่อบต. มีบทบาทในการกำหนดนโยบายและแผนงานในการพัฒนาตำบล รวมทั้งมีงบประมาณทั้งจากการจัดเก็บและจากการได้รับการจัดสรรงบประมาณจากส่วนกลาง ทำให้อบต. มีการจัดซื้อจัดจ้าง ผ่านบริษัท ห้างหุ้นส่วน ร้านค้า รวมทั้งผ่านตัวบุคคล ทั้งภายในและภายนอกชุมชน อบต. จึงมีความรู้จักคุ้นเคยกับผู้ที่มาติดต่อทั้งในลักษณะส่วนตัวและในลักษณะการติดต่อทางธุรกรรม เมื่ออบต. มีกิจกรรมที่จัดขึ้นในตำบล อบต. สามารถขอความสนับสนุนจากกลุ่มเอกชนที่ติดต่อกับราชการกับอบต. ได้ในรูปแบบของการให้เงินสนับสนุน หรือวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ

เอกชนที่ติดต่อกับค้าขายกับคนในตำบล นอกจากเอกชนที่ติดต่อกับอบต. แล้ว ในตำบลยังมีการติดต่อกับค้าขายด้านต่าง ๆ เช่น ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร พืชไร่ ยางพารา เครื่องใช้ในครัวเรือน ซึ่งมีการติดต่อกันทั้งภายในตำบลและกับห้างร้านในอำเภอและในจังหวัด ทำให้มีห้างร้านเอกชนในตำบล จากอำเภอและจังหวัด ให้ความสนับสนุนด้านกิจกรรมในตำบลในเรื่องต่าง ๆ ด้วย

คนในตำบล นอกจากในตำบลจะได้ความร่วมมือจากผู้นำในชุมชนแล้ว ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตำบลยังได้รับความสนับสนุนในรูปแบบต่าง ๆ จากคนในชุมชนด้วย อาทิ การให้ความช่วยเหลือในด้านแรงงาน การสมทบด้านการเงิน การบริจาคข้าวของเครื่องใช้เพื่อใช้ในกิจกรรมที่จัดให้มีขึ้นในตำบล เป็นต้น

2.3 ปัจจัยแวดล้อมในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชน จากสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ได้กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมด้านการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบล ประกอบด้วย จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ตามแผนพัฒนาการกีฬาเพื่อมวลชน 4 มาตรการ ในแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติฉบับที่ 4 ได้ดังนี้

2.3.1 จัดให้มีการเผยแพร่ความรู้ด้านกีฬาเพื่อมวลชนอย่างจริงจัง โดย

2.3.1.1 ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษา วิจัย เกี่ยวกับการออกกำลังกายและการเล่นกีฬาเพื่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี

จุดแข็ง

- มีบุคลากรในการศึกษาและวิจัย ผู้วิจัยพบว่า มีคนในชุมชนที่มีความรู้ความสามารถและมีความต้องการในการสร้างกระบวนการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน ตัวอย่างเช่นผู้อำนวยการโรงเรียนในกลุ่มที่ 1 ได้กล่าวในการประชุมคราวหนึ่งว่า “ตำบลของเรา ควรมีการศึกษาวิจัยถึงลักษณะเด่นที่บ่งบอกถึงความเป็นตำบลของเรา ความเป็นมาของตำบล ตลอดจนกิจกรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตำบลของเรา เพื่อที่จะได้นำสิ่งนั้นมาสร้างจุดแข็งให้กับตำบล” อีกครั้งหนึ่งในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2552 ในขณะที่อยู่ในสนามวิจัย ผู้วิจัยได้สนทนากับครูวิทยาศาสตร์โรงเรียนเดียวกัน ได้เสนอว่า “เราสามารถทำโครงการประเภทสำรวจของนักเรียนชั้น ม. ต้น ให้เขาทำการศึกษาโดยสำรวจว่าในท้องถิ่นมีกีฬาหรือการละเล่นใดเป็นกีฬาพื้นบ้าน โดยให้ศึกษาความเป็นมา ตลอดจนกติกา วิธีการเล่น และมีการสาธิตให้ดู นอกจากนั้นเราอาจให้นักเรียนประดิษฐ์อุปกรณ์การเล่นที่เป็นของเล่นในท้องถิ่นมาประกวดกันหลาย ๆ ชนิด จะทำให้เราได้รู้จักและนำภูมิปัญญาของคนท้องถิ่นมาใช้ในตำบล”

ผู้วิจัยยังได้พบว่าในโรงเรียน 2 ใน 3 แห่ง ของตำบล มีครูพลศึกษาที่มีคุณวุฒิตรงตามสาขา มีประสบการณ์และมีวิสัยทัศน์ที่ดีในด้านการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชนซึ่งสามารถนำมาเป็นกำลังสำคัญให้ตำบลในการศึกษาวิจัยได้ นอกจากนี้ จากการสนทนากับผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 ซึ่งเป็นคนหนุ่มที่มีความคิดเปิดกว้าง ได้เสนอแนวคิดให้ชาวบ้านออกกำลังกายพร้อมกันผ่านหอกระจายข่าว โดยกล่าวว่า “ถ้าเราทำการศึกษากการออกกำลังกายทำถายี่คัดคนแล้วนำมาดัดแปลงให้ชาวบ้านออกกำลังกายหน้าบ้านพร้อมกันตอนเช้า โดยมีคนอธิบาย

ผ่านหอกระจายข่าวทุกวันก็น่าจะทำได้” ซึ่งนับเป็นแนวคิดที่มีเอกลักษณ์และมีโอกาสทำให้เป็นจริงได้

- **มีผู้สนับสนุน** ในด้านผู้ให้ความสนับสนุนพบว่าอบต. เป็นผู้ให้ความสนับสนุนหลักเนื่องจากอบต. มีนโยบายด้านส่งเสริมกีฬาและพบว่าอบต. พร้อมให้ความสนับสนุนการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน ตัวอย่างเช่น เมื่อผู้วิจัยขอความร่วมมือในการใช้ตำบลแห่งนี้เป็สนามวิจัยก็ได้รับความสนับสนุนอย่างดีทั้งในเรื่องที่พัก สถานที่จัดการสัมมนา รวมถึงการจัดงบประมาณที่จำเป็นบางส่วนเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้เข้าร่วมสัมมนา โดยอบต. เห็นว่าการศึกษาวิจัยจะก่อประโยชน์อย่างยิ่งในอนาคต และจากการสังเกตในขณะที่ฝังตัวอยู่ในสนามวิจัย ผู้วิจัยจะได้รับความร่วมมืออย่างดีจาก นายกอบต. สมาชิกสภาอบต. ปลัดอบต. และเจ้าหน้าที่ทุกฝ่าย และผู้วิจัยพบว่าอบต. รับฟังความเห็นของคนในชุมชนในการเสนอแนวทางและวิธีการในการส่งเสริมกีฬาในชุมชน

จุดอ่อน

- **ขาดแกนนำ** ในตำบล ยังไม่มีผู้ที่เป็นหลักสำคัญในการดูแลงานด้านส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬา เริ่มที่อบต. ขาดผู้รับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับงานตามภาระหน้าที่กีฬา โดยมอบหมายงานส่วนนี้ให้กับเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนเป็นผู้ดูแลในขณะที่เจ้าหน้าที่วิเคราะห์ ฯ ยังขาดประสบการณ์ด้านการส่งเสริมกีฬาในชุมชนและมีงานหลักที่สำคัญที่ต้องรับผิดชอบคือการวิเคราะห์และเขียนแผนพัฒนาตำบล ซึ่งมีผลทำให้งานด้านการส่งเสริมกีฬาขาดการดูแลเท่าที่ควรดังที่เจ้าหน้าที่ท่านนี้กล่าวว่า “แต่เดิมงานด้านนี้อยู่ในความรับผิดชอบของนักวิชาการศึกษาที่เพิ่งย้ายไป ปลัด ฯ เลยให้พี่ดูแลงานส่งเสริมกีฬานี้แทน พอดีกับช่วงที่อาจารย์ (หมายถึงผู้วิจัย) ส่งแบบสำรวจมา พี่เลยตอบไปตามความเป็นจริงและคิดว่า เออ ให้เขามาทำก็ดีนะเขาจะได้ช่วยเราคิดว่าจะทำอะไรเพราะเราไม่รู้วิธีทำด้านนี้”

สำหรับผู้นำเยาวชน ซึ่งตามโครงสร้างในการพัฒนาตำบล ทางอบต. ได้วางบทบาทสำคัญด้านหนึ่ง คือการมอบหมายให้ผู้นำเยาวชน เป็นแกนนำในด้านการส่งเสริมกีฬา แต่ผู้วิจัยพบว่าผู้นำเยาวชนยังมีบทบาทในด้านนี้น้อย อันอาจเนื่องมาจากการขาดประสบการณ์ และไม่มียุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการ (4 Ms ได้แก่ Man, Money, Material และ Management) นอกจากนี้ยังขาดความอาวุโสซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญในการเป็นผู้นำ

- **มีผู้มีความสามารถแต่ขาดโอกาส** ในสนามวิจัย ผู้วิจัยพบว่าในตำบลมีบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ ในระดับที่สร้างกระบวนการศึกษา วิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ให้กับตำบลได้หลายท่าน ที่เห็นได้ชัดเจน เช่น ผู้อำนวยการ โรงเรียนทั้ง 3 แห่ง ครู

พลศึกษา และหัวหน้าสถานีนอนามัย เป็นต้น แต่บุคคลที่กล่าวถึงยังไม่ได้รับบทบาทให้ทำหน้าที่ด้านนี้ อันอาจเนื่องมาจากไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับงานด้านการส่งเสริมกีฬาในตำบล

- **ขาดการสนับสนุนอย่างจริงจัง** ถึงแม้ว่าจะมีหลายฝ่ายให้การสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการออกกำลังกายและการเล่นกีฬาในชุมชน แต่ในตำบลก็ยังไม่ได้มีการรณรงค์อย่างจริงจังให้คนหันมาออกกำลังกายเพื่อสุขภาพกันอย่างสม่ำเสมอ พบว่ามีเพียงการประชาสัมพันธ์เป็นครั้งคราว หรือเฉพาะช่วงที่มีการแข่งขันกีฬาประจำปี การได้รับความรู้ด้านการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชนจึงขาดความต่อเนื่อง

โอกาส

- **การรับข้อมูลข่าวสารจากภายนอก** จากนโยบายของรัฐที่ส่งเสริมให้ประชาชนออกกำลังกายและเล่นกีฬากันมากขึ้น จึงมีหน่วยงานหลายแห่งที่ตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้ออกกำลังกาย รวมทั้งหน่วยงานราชการและเอกชนต่าง ๆ ก็สนับสนุนให้คนในหน่วยงานมีการออกกำลังกายกันให้มากขึ้น ทำให้มีการจัดทำสื่อต่าง ๆ มีการประกวดแข่งขันและให้รางวัลแก่ชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการจัดการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน ซึ่งตำบลสามารถทำการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาจากแหล่งความรู้หลายแห่งทั้งของราชการและเอกชน เช่น กรมอนามัย สำนักพัฒนาการกีฬาและนันทนาการ สสส. กกท. เป็นต้น ซึ่งหน่วยงานเหล่านี้ได้จัดทำสื่อการเรียนการสอนที่แนะนำความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายและการเล่นกีฬาไว้เป็นจำนวนมาก ในระดับอำเภอมีเจ้าหน้าที่กีฬาและนันทนาการที่ตำบลสามารถเข้าไปปรึกษาและขอคำแนะนำได้ ส่วนในจังหวัดก็เป็นที่ตั้งของสถาบันการศึกษา วิทยาเขตศรีสะเกษ มีสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา และมีศูนย์กีฬาการกีฬาแห่งประเทศไทย ประจำจังหวัด ซึ่งทุกแห่งมีเจ้าหน้าที่ผู้มีความรู้ที่พร้อมให้คำปรึกษาแก่ตำบลด้วย นอกจากนี้ อบต. ยังสามารถส่งบุคลากรและผู้นำชุมชนไปดูงานของชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการส่งเสริมกีฬาในชุมชนซึ่งมีหลายแห่งในประเทศไทยได้

- **การให้หน่วยงานภายนอกใช้เป็นแหล่งศึกษาวิจัย** ด้วยความมีศักยภาพด้านภูมิประเทศและทรัพยากร ตำบลแห่งนี้จึงมีสถานที่หลายแห่งที่เหมาะสมอย่างยิ่งในการให้สถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมทางกาย (Physical Activities) ที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น เดินป่า ปีนเขา เข้าค่าย ขี่จักรยาน พายเรือ แข่งเรือ เป็นต้น ในขณะที่อยู่ในสนามวิจัย ผู้วิจัยพบว่ามีสถาบันการศึกษาอย่างน้อยสองแห่งเข้าไปทำการศึกษาวิจัยและทำกิจกรรมในพื้นที่ของตำบลนี้ ได้แก่ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี และสถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตศรีสะเกษ ซึ่งทางตำบลสามารถทำข้อตกลงร่วมเพื่อทำการศึกษาวิจัยตำบลได้

อุปสรรค

- **ขาดการส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง** ในการลงพื้นที่ของผู้วิจัย ได้มีการเดินทางไปพบและติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่กีฬาและนันทนาการประจำอำเภอ ได้ติดต่อกับผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาประจำจังหวัด ผู้อำนวยการศูนย์การกีฬาแห่งประเทศไทยประจำจังหวัด และสถาบันการพลศึกษาวิทยาเขตที่ตั้งอยู่ในจังหวัด พบว่า งานของแต่ละฝ่ายจะดูแลภายในจังหวัดหรืออำเภอเป็นส่วนใหญ่ ไม่มีการกระจายการให้บริการไปสู่ชุมชนระดับตำบล โดยเฉพาะชุมชนที่อยู่ห่างไกล ผู้วิจัยได้พบว่าเจ้าหน้าที่กีฬาและนันทนาการประจำอำเภอมีภาระงานมากในการจัดอบรม ฝึกสอนกีฬา และจัดการแข่งขันกีฬาระดับอำเภอ แต่ผู้วิจัยไม่เคยพบเจ้าหน้าที่กีฬาและนันทนาการอำเภอในสนามวิจัยและจากการสอบถามเจ้าหน้าที่อบต. ก็ได้ให้คำตอบว่าเจ้าหน้าที่ ๆ ไม่เคยเข้ามาศึกษาความเป็นไปได้ในการส่งเสริมกีฬาในตำบล

- **ความห่างไกลจากส่วนกลาง** เนื่องจากเป็นตำบลชายขอบ ที่อยู่ห่างไกลจากตัวจังหวัด และไกลศูนย์กลางทางการศึกษา ทำให้เป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งในการส่งบุคลากรไปศึกษาหาความรู้

2.3.1.2 จัดทำสื่อและนวัตกรรมเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายและเล่นกีฬาที่เหมาะสมกับเพศ วัย และสภาพร่างกาย เพื่อนำไปสู่การออกกำลังกายและเล่นกีฬาที่เป็นพฤติกรรมนิสัยต่อไป

จุดแข็ง

- **มีหอกระจายข่าวและศาลาประชาคม** การให้ข้อมูลข่าวสารไปสู่คนในชุมชน แต่ละหมู่บ้านจะมีหอกระจายข่าว ที่ใช้เครื่องขยายเสียงในการกระจายเสียง ส่งข่าวสารไปยังคนในหมู่บ้านได้อย่างสะดวก ประหยัด และทั่วถึง นอกจากนี้ ทุกหมู่บ้านยังมีศาลาประชาคมที่ใช้ในการประชุมลูกบ้านและเป็นศูนย์กลางหมู่บ้านในการทำกิจกรรมต่าง ๆ

- **มีโครงสร้างองค์กรและกลุ่มทางสังคมที่ง่ายต่อการสื่อสาร** ด้วยความเป็นชุมชนขนาดเล็กที่ประชาชนส่วนใหญ่ทำกินอยู่ในพื้นที่ ทำให้การส่งข่าวสารทำได้ง่ายและรวดเร็ว นอกจากนี้ การมีองค์กรที่ไม่ซับซ้อนทำให้การกระจายข้อมูลทำได้ง่าย เช่น การประชาสัมพันธ์ผ่านกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือผ่านกลุ่มทางสังคม เช่น โรงเรียน ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน อสม. ผู้นำเยาวชน ชมรมแม่บ้าน ชมรมผู้สูงอายุ เป็นต้น

จุดอ่อน

- **ขาดสื่อในการเผยแพร่ความรู้** ในตำบลไม่มีผู้จัดทำสื่อเพื่อเผยแพร่ความรู้ด้านการออกกำลังกายและเล่นกีฬา

- **ขาดผู้มีความรู้ในการจัดทำสื่อที่เหมาะสม** ผู้วิจัยไม่พบผู้ที่มีความสามารถในการจัดทำสื่อเพื่อเผยแพร่ความรู้ด้านการออกกำลังกายและเล่นกีฬาที่เหมาะสมให้กับคนในชุมชน และไม่พบว่ามีกระบวนการในการจัดทำสื่อที่เหมาะสมในการเผยแพร่ความรู้ต่าง ๆ ให้แก่ประชาชนในขณะที่อยู่ในสนามวิจัย

โอกาส

- **ตำบลสามารถใช้สื่อและนวัตกรรมจากภายนอก** จากองค์กรที่ทำหน้าที่เผยแพร่ความรู้ด้านการออกกำลังกายและเล่นกีฬาที่เหมาะสม ซึ่งได้จัดทำสื่อจำนวนมากเพื่อใช้ในการเผยแพร่และแจกให้กับผู้สนใจโดยไม่คิดมูลค่า

- **การถ่ายทอดวิทยุผ่านหอกระจายข่าว** มีคลื่นวิทยุหลายแห่งที่ออกอากาศให้ความรู้และความบันเทิงเกี่ยวกับการออกกำลังกายและการเล่นกีฬา ที่ตำบลสามารถเลือกมาถ่ายทอดผ่านหอกระจายข่าวในช่วงเวลาที่เหมาะสม

อุปสรรค

- **ความรู้จากภายนอกอาจไม่เหมาะกับชุมชน** ถึงแม้ว่าจะมีสื่อมากมายที่ตำบลอาจหาได้จากภายนอก แต่ก็อาจไม่เหมาะสมกับบริบท หรือสภาพแวดล้อมของชุมชนหรือวิถีชีวิตของคนในชุมชน

- **เกิดการเปรียบเทียบ** การศึกษาจากชุมชนอื่นที่มีสถานที่และอุปกรณ์ที่พร้อมกว่า อาจทำให้คนในชุมชนเกิดการเปรียบเทียบและประเมินว่าตำบลของตนขาดความพร้อมหลายประการ ไม่สามารถทำได้เหมือนชุมชนอื่นที่มี บุคลากร มีงบประมาณ มีสถานที่และอุปกรณ์พร้อมกว่า เช่น ชายชาวบ้านหมู่ที่ 4 ผู้หนึ่งบอกผู้วิจัยว่า “อาจารย์ต้องไปดูที่หน้าที่ว่าการอำเภอขุนซึ้ง (อำเภอหนึ่งในจังหวัดสุรินทร์) เขาทำที่ออกกำลังกาย (อุปกรณ์ออกกำลังกาย) ให้คนเล่น มีคนไปเล่นกันเยอะ”

2.3.2 จัดให้มีสถานที่และอุปกรณ์ออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างทั่วถึง โดย

2.3.2.1 **สนับสนุนให้มีการระดมทรัพยากรจากทุกฝ่ายในการสร้างสถานที่ออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาประจำหมู่บ้าน** โดยให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินงานการพัฒนาและการดูแลรักษา

จุดแข็ง

- **มีความร่วมมือจากบุคลากรหลายฝ่ายในตำบล S235** ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬา เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลกับสถานีอนามัย และหน่วยงานที่ไม่เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น โรงเรียน เขตรักษาพันธุ์

สัตว์ป่าและหน่วยจัดการต้นน้ำ โดยเข้าร่วมเป็นตัวแทนในการวางแผนพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ รวมทั้งสนับสนุนด้านสถานที่ในการดำเนินการ

- มีสถานที่เพียงพอและเหมาะสม จากภูมิประเทศที่มีแหล่งน้ำ มีภูเขาและป่าไม้ที่สวยงาม ทำให้ S235 มีพื้นที่หลายแห่งที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬา ได้แก่ สนามกีฬาเนกประสงค์ สนามฟุตบอล สวนสาธารณะ ลานกีฬา เส้นทางเดินหรือวิ่งออกกำลังกาย สถานที่พายเรือ สนามวอลเลย์บอล สนามตะกร้อ สนามเปตอง เป็นต้น พื้นที่ซึ่งใช้เป็นทั้งออกกำลังกายและเล่นกีฬาสามารถทำได้ทั้งในพื้นที่เล็ก ๆ ภายในหมู่บ้าน สนามกีฬาในโรงเรียน ลานวัด ภายในเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า หรือพื้นที่ว่างที่กระจายตามหมู่บ้านต่าง ๆ

- คนในชุมชนมีความต้องการให้มีการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบล ในการลงพื้นที่ ผู้วิจัยพบว่าผู้นำชุมชนและชาวบ้านต่างมีความสนใจและต้องการให้มีการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน เช่น หัวหน้าสถานีอนามัยในหมู่บ้านกลุ่มที่ 3 กล่าวว่า “ผมอยากทำลานแอโรบิกหน้าสถานีอนามัย” สอดคล้องกับความเห็นของประธานชมรมแม่บ้านของตำบลที่บอกว่า “ชาวบ้านชอบเดินแอโรบิก แต่ก่อนเคยทำแต่เลิกไป” ในขณะที่สนามฟุตบอลในโรงเรียนของหมู่ที่ 1 ผู้วิจัยสนทนากับเจ้าหน้าที่ฝ่ายโยธาของอบต. ที่มาเล่นฟุตบอลกับชาวบ้านที่ส่วนใหญ่เป็นเด็กโตและคนวัยหนุ่มจำนวนประมาณ 30 คน กล่าวว่า “คนที่นี่ชอบเล่นฟุตบอล ส่วนใหญ่เล่นที่สนามโรงเรียน” ผู้วิจัยพบว่ามีการเล่นตะกร้อ วอลเลย์บอล และมีค่ายมวย

จุดอ่อน

- มีความขัดแย้งทางการเมืองในท้องถิ่น เนื่องจากรูปแบบการปกครองท้องถิ่น คณะผู้บริหารจึงมาจากการเลือกตั้ง ทำให้ในตำบลมีการแข่งขันกันเพื่อให้ได้รับเลือกให้เป็นผู้บริหารตำบล โดยแบ่งเป็น 2 ฝ่ายใหญ่ ๆ ตัวอย่างความขัดแย้งที่พบ คือ

- ประธานสภาอบต. คนก่อนถูกลอบยิงเสียชีวิต
- ผู้นำในชุมชนบางท่าน รวมทั้งสมาชิกสภาอบต. บางส่วนเป็นคู่แข่งทางการเมืองกับนายกอบต. คนปัจจุบัน

ความขัดแย้งทางการเมืองในท้องถิ่นทำให้นโยบาย และแผนงานที่ดำเนินโดยนายกอบต. คนปัจจุบัน ได้รับความร่วมมือไม่เต็มที่ในพื้นที่บางส่วน หรือหน่วยงานบางหน่วยงาน โดยผู้วิจัยพบว่าในขณะที่ผู้วิจัยได้รับความร่วมมืออย่างดีจากทุกฝ่าย แต่อบต. กลับมีข้อขัดข้องในการขอความร่วมมือในบางจุด

- ขาดอุปกรณ์การออกกำลังกายและเล่นกีฬาที่เหมาะสมกับชุมชน การออกกำลังกายและเล่นกีฬานอกจากจะต้องมีสถานที่แล้วยังควรมีอุปกรณ์ที่เหมาะสมด้วย (Getchell et al., 1998) การเลือกอุปกรณ์ที่เหมาะสมควรพิจารณาจากชนิดหรือประเภทของการออกกำลังกาย

หรือเล่นกีฬา วัตถุประสงค์ในการออกกำลังกาย เพศ วัย ตลอดจน ความทนทาน ความสะดวกสบาย และงบประมาณ ซึ่งจำเป็นต้องมีความรู้และประสบการณ์ในการเลือกให้เหมาะสมตามสภาพความเป็นจริงทางสังคมและสิ่งแวดล้อม แต่อบต. ไม่มีบุคลากรที่มีความรู้ทางด้านนี้

- **หวังพึ่งงบประมาณจากอบต. หรือจากหน่วยงานภายนอก** ถึงแม้ว่าคนในตำบลจะมีความสนใจออกกำลังกายและเล่นกีฬา แต่ผู้วิจัยพบว่า คนในชุมชนส่วนใหญ่ยังคงคาดหวังการสนับสนุนด้านสถานที่และอุปกรณ์จาก อบต. หรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ มากกว่าการพยายามพึ่งพาตนเอง แตกต่างจากคนที่เป็นผู้นำซึ่งพบว่า นอกจากจะมีเครื่องกีฬาเป็นของตนเองแล้ว ยังสนับสนุนคนในชุมชนโดยซื้อชุดกีฬาและอุปกรณ์บางส่วนให้ด้วย

โอกาส

- **เป็นแหล่งดึงดูดคนจากภายนอก** การส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬา ในตำบล S235 นอกจากจะทำให้คนในชุมชนมีกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แล้ว กิจกรรมบางประเภทยังสามารถดึงดูดคนจากภายนอกให้เข้ามาในชุมชนทำให้เกิดรายได้ เช่น กิจกรรมทางน้ำ การเดินป่า การขี่จักรยาน เป็นต้น

- **มีปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อการลงทุน** นอกจาก S235 จะมีลักษณะภูมิประเทศที่สวยงามจัดกิจกรรมได้หลายประเภทแล้ว เส้นทางของตำบลยังเป็นเส้นทางที่สามารถเดินทางไปสู่ประเทศกัมพูชาซึ่งมีแนวโน้มในการพัฒนาให้เป็นเส้นทางหลักในการติดต่อกับประเทศกัมพูชา เป็นโอกาสทำให้มีรถสินค้าและนักท่องเที่ยวเดินทางผ่านเส้นทางนี้มากขึ้นในอนาคต ในขณะที่ราคาที่ดินในตำบลยังมีราคาไม่สูง ในปัจจัยดังกล่าว ผู้วิจัยได้สนทนากับปลัดอบต. ซึ่งกล่าวว่า “ผมมีแนวคิดว่าการพัฒนา ควรพิจารณาว่าโครงการที่นำไปจะเกิดประโยชน์อย่างไรกับคนในตำบล ถ้าคนในตำบลได้ประโยชน์ก็น่าส่งเสริมให้มีการลงทุน แต่ถ้าไม่เกิดประโยชน์กับคนในชุมชนก็ไม่น่าส่งเสริม”

อุปสรรค

- **ไม่มีที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวก** การขยายกิจกรรมในชุมชนให้กระจายสู่วงกว้าง โดยให้คนภายนอกได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใน S235 ยังต้องมีการพัฒนาในเรื่องที่พัก ร้านอาหาร ห้องน้ำ สุขา และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ กิจกรรมที่ในชุมชนทำอยู่ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นสำหรับคนในชุมชนมากกว่าการให้บริการในวงกว้าง

- **ขาดการส่งเสริมจากภาคส่วนต่าง ๆ** เนื่องจากเป็นชุมชนที่อยู่ห่างไกล ทำให้ไม่มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาทำการส่งเสริมเหมือนชุมชนในเขตเทศบาล หรือชุมชนที่อยู่ในเขตเมือง

2.3.2.2 สนับสนุนให้มีการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการและผู้สูงอายุในการใช้สถานที่ออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาทุกแห่ง

จุดแข็ง

- สถานที่ไม่เป็นอุปสรรคต่อผู้พิการและผู้สูงอายุ ถึงแม้ว่าภูมิประเทศจะเป็นภูเขาและแหล่งน้ำ แต่ในพื้นที่ในการจัดกิจกรรมส่วนใหญ่เป็นที่ราบ สามารถจัดกิจกรรมได้กับคนทุกวัย รวมถึงผู้พิการและผู้สูงอายุ

- มีสถานที่หลายแห่งที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรมให้แก่ผู้พิการและผู้สูงอายุ กิจกรรมที่ต้องใช้กำลังและทักษะมากเช่น พายเรือ เดินป่า จักรยาน ซึ่งสามารถจัดให้มีขึ้นได้ใน S235 แต่ไม่เหมาะสำหรับผู้พิการและผู้สูงอายุ แต่มีกิจกรรมอื่นที่ผู้พิการหรือผู้สูงอายุสามารถเข้าร่วมได้โดยส่งเสริมให้มีสถานออกกำลังกายภายในหมู่บ้าน ซึ่งพบว่าใน S235 มีศาลาประชาคม และโรงเรียนเป็นสถานที่ในการทำกิจกรรมนอกประสงค์หลาย ๆ กิจกรรม

จุดอ่อน

- ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการและผู้สูงอายุ ในพื้นที่ส่วนกลางในชุมชน ไม่มีห้องน้ำและห้องสุขาให้บริการผู้พิการหรือผู้สูงอายุ

- ไม่มีนโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาสำหรับผู้พิการและผู้สูงอายุ นโยบายการส่งเสริมกีฬาในชุมชนไม่ครอบคลุมไปในกลุ่มผู้พิการและผู้สูงอายุ

โอกาส

- ทั่วประเทศและทั่วโลกมีการรณรงค์เรื่องสิทธิคนพิการและผู้สูงอายุ การรณรงค์เผยแพร่ความรู้เรื่องคนพิการและผู้สูงอายุจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้กระจายสู่ชุมชน พร้อมทั้งนโยบายจากส่วนกลาง ช่วยให้ชุมชนมีโอกาเข้าถึงข้อมูลและตระหนักเห็นถึงความสำคัญในการจัดกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของผู้พิการและผู้สูงอายุมากขึ้น

- มีตัวอย่างความสำเร็จในการจัดกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาให้กับผู้สูงอายุ ในหลายชุมชนที่ผู้สูงอายุมีกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาเป็นประจำ กลุ่มผู้พิการมีการส่งเสริมกีฬาคนพิการในหลายระดับทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทำให้สามารถนำมาเป็นแบบอย่างในการจัดกิจกรรมให้กับผู้พิการและผู้สูงอายุในชุมชนได้

อุปสรรค

- ผู้พิการและผู้สูงอายุยังเป็นกลุ่มที่ได้รับความสนใจในระดับต่ำ ในด้านการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในผู้พิการและผู้สูงอายุใน S235 ยังอยู่ในระดับต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับส่งเสริมกิจกรรมผู้พิการและผู้สูงอายุในด้านอื่นเช่น เบี้ยยังชีพ การรักษาพยาบาล เป็นต้น

- **ขาดงบประมาณในการสนับสนุน** เนื่องจากจำนวนผู้พิการและผู้สูงอายุมีจำนวนน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับคนส่วนใหญ่ การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับกลุ่มผู้พิการและผู้สูงอายุจึงเป็นความต้องการของชุมชนในลำดับรองลงมา ในตำบลจึงไม่มีงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมด้านนี้

2.3.2.3 สนับสนุนให้สถานศึกษาเปิดโอกาสให้เด็ก เยาวชน และประชาชนในชุมชนได้ใช้สถานที่ออกกำลังกายและเล่นกีฬา รวมทั้งมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมอย่างทั่วถึง

จุดแข็ง

- **มีความสะดวกและปลอดภัย** โรงเรียนทั้งสามแห่ง ตั้งอยู่ใจกลางชุมชน มีสาธารณูปโภค มีสนาม และมีพื้นที่ร่มรื่น มีสิ่งอำนวยความสะดวก และมีความปลอดภัย

- **สถานศึกษาอนุญาตให้ใช้สถานที่** โรงเรียนทั้งสามแห่งในตำบลอนุญาตให้คนในชุมชนได้ใช้สถานที่ในการออกกำลังกายและเล่นกีฬาได้อย่างเต็มที่

- **สถานศึกษามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม** นอกจากการอนุญาตให้ใช้สถานที่แล้ว เมื่อมีกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การแข่งขันกีฬาในตำบล สถานศึกษาก็มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทั้งในฐานะเป็นแกนนำ และในฐานะผู้สนับสนุนในด้านบุคลากร ด้านกิจกรรมและด้านสถานที่

จุดอ่อน

- **ขาดความมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษา** ผู้ที่ใช้สถานที่ในการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในสถานศึกษาไม่มีบทบาทอย่างเป็นทางการในการช่วยกันดูแลรักษาสถานที่ ทำให้เป็นภาระแก่สถานศึกษาในการบำรุงดูแล และผู้มาใช้ขาดความสำนึกในการช่วยกันมีส่วนรับผิดชอบ จากการสนทนากับผู้ใช้สนามเพื่อเล่นฟุตบอลในโรงเรียนในกลุ่ม 1 ทำให้ทราบว่าในช่วงปิดเทอมสนามไม่สามารถเล่นกีฬาได้เพราะหญ้าขึ้นสูงเนื่องจากทางโรงเรียนไม่ได้ตัดหญ้า ผู้นำชุมชนซึ่งเป็นครูในโรงเรียนกลุ่มที่ 3 แต่มีบ้านอยู่ในพื้นที่กลุ่มที่ 1 กล่าวว่า “บางครั้งผมต้องออกสตางค์สองสามร้อยบาท จ่ายค่าตัดหญ้าให้เด็กมันเล่นกันเพราะโรงเรียนไม่ตัดหญ้า”

- **มีภาระเพิ่มขึ้น** หากสถานศึกษาเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้มาใช้ โรงเรียนต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาเพื่อให้เพียงพอกับความต้องการทำให้โรงเรียนมีภาระมากขึ้น

- **ขาดกิจกรรมที่จัดอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ** จากการไม่มีผู้บำรุงรักษาสถานที่ในช่วงปิดเทอม และไม่มีกิจกรรมการแข่งขันเป็นแรงจูงใจ คนในชุมชนจึงขาดกิจกรรมที่ทำอย่างต่อเนื่อง

โอกาส

- การเชื่อมโยงเครือข่ายสถานศึกษา การส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของสถานศึกษาในตำบล หากมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการจัดทำกิจกรรมร่วมกับสถานศึกษาอื่น ๆ ทั้งภายในและภายนอกตำบล จะทำให้เกิดเป็นเครือข่ายที่ขยายกิจกรรมไปสู่กว้างได้

- สร้างมูลค่าเพิ่มให้สถานศึกษา นอกจากใช้เป็นที่จัดการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนแล้ว การส่งเสริมให้คนในชุมชนใช้สถานที่ออกกำลังกายและเล่นกีฬาทำให้มีการใช้ประโยชน์มากขึ้น มีโอกาสได้รับการสนับสนุนด้านทรัพยากรเพิ่มขึ้น

อุปสรรค

- บางกลุ่มต้องการให้สร้างศูนย์กีฬาตำบล ตามมาตรการจัดตั้งศูนย์กีฬาตำบล ทำให้มีแนวคิดสร้างศูนย์กีฬาตำบล ซึ่งจัดตั้งเป็นอิสระอยู่ภายนอกสถานศึกษา

- สถานศึกษามีภาระงานด้านอื่นมาก การมีภาระงานหลายด้านทั้งภายในและภายนอกตำบลทำให้สถานศึกษามีอุปสรรคในการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

2.3.2.4 สนับสนุนและส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐและเอกชน เช่น กระทรวง กรม บริษัท ห้างร้าน และโรงงานอุตสาหกรรม จัดให้มีสถานที่ อุปกรณ์ รวมทั้งบุคลากรทางการกีฬา เพื่อให้บริการด้านการออกกำลังกายและการเล่นกีฬาแก่บุคลากรของหน่วยงาน

จุดแข็ง

- หัวหน้าหน่วยงานส่งเสริมให้มีการออกกำลังกายและเล่นกีฬา หัวหน้าหน่วยงานที่อยู่ใน S235 มีเจตคติที่ดีต่อการออกกำลังกายและการเล่นกีฬา และส่งเสริมให้คนในหน่วยงานเล่นกีฬา เช่น หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า นอกจากจะดูแลควบคุมให้มีการปฏิบัติตามของที่ทำกรให้ร่มรื่นสวยงามแล้ว ยังจัดพื้นที่สำหรับเล่นกีฬาโดยพบว่ามีสนามตะกร้อ สนามเปตอง และลานอเนกประสงค์สำหรับทำกิจกรรมได้หลากหลาย เช่นเดียวกับหัวหน้าหน่วยงานท่านอื่นในพื้นที่ต่างก็ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการออกกำลังกายเช่นกันและบางท่านชอบเล่นกีฬาเป็นประจำด้วย

- มีการจัดสถานที่ อุปกรณ์ และมีกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในหน่วยงานของรัฐที่อยู่ในตำบล ผู้วิจัยพบว่าการจัดสถานที่และกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในโรงเรียน ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ศาลาประชาคมบางหมู่บ้าน

จุดอ่อน

- ขาดกิจกรรมที่ต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ผู้วิจัยพบว่าการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของคนในตำบลมีเป็นครั้งคราวไม่ต่อเนื่องอันอาจเนื่องมาจากติดฤดูทำนาตามชาวบ้านบอกหรือการขาดการส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

- **ขาดบุคลากรที่มีความรู้และประสบการณ์** ถึงแม้ว่าในตำบลจะมีผู้นำหน่วยงานที่มีเจตคติที่ดีและส่งเสริมให้มีการออกกำลังกายและเล่นกีฬาแต่การขาดความรู้และประสบการณ์ทำให้มองไม่เห็นวิธีการหรือแนวทางที่เหมาะสมในการดำเนินงาน

โอกาส

- สามารถเชื่อมโยงกิจกรรมในหน่วยงานสู่ประชาชน เนื่องจากเป็นชุมชนขนาดเล็ก หน่วยงานส่วนใหญ่มีการจ้างงานคนในพื้นที่ทำให้ชาวบ้านได้เข้าไปทำงานในหน่วยงาน เมื่อมีกิจกรรมในหน่วยงานกิจกรรมต่าง ๆ ก็มีโอกาสร่วมกิจกรรมกับชุมชนได้

- สามารถพัฒนาสู่กว้าง เมื่อกิจกรรมได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องอาจมีความเป็นไปได้ที่จะได้รับความสนใจจากบุคคลภายนอกในอนาคต

อุปสรรค

- **ขาดแหล่งเรียนรู้ที่เทียบเคียงได้** เพราะมีปัจจัยแวดล้อมที่มีเอกลักษณ์แตกต่างกับชุมชนอื่น การจัดสถานที่และอุปกรณ์ให้เหมาะสมกับชุมชนจึงเป็นสิ่งละเอียดอ่อน การศึกษาความสำเร็จจากชุมชนอื่นเพื่อนำมาเทียบเคียงจึงทำได้ยาก

- **ไม่ถือเป็นนโยบายและแผนของหน่วยงาน** การจัดสถานที่และอุปกรณ์การออกกำลังกายในหน่วยงาน เกิดจากเจตคติของหัวหน้าหน่วยงานไม่ได้เป็นหน้าที่หรือนโยบายของหน่วยงาน

2.3.3 จัดให้มีผู้นำการออกกำลังกายและกีฬาเพื่อมวลชน โดย

2.3.3.1 **สนับสนุนและส่งเสริมให้มีอาสาสมัครผู้นำการออกกำลังกายและกีฬามวลชน** เพื่อจัดกิจกรรมการออกกำลังกายและการเล่นกีฬาที่เหมาะสมกับวัยและภาวะเจ็บป่วย เฉพาะตนให้แก่ประชาชนทุกกลุ่ม รวมทั้งผู้สูงอายุและผู้พิการ

จุดแข็ง

- มีผู้นำที่มีความสามารถและประสบการณ์ ในชุมชนมีผู้นำหลายท่านที่มีความรู้ความเข้าใจและเห็นความสำคัญของการออกกำลังกายและเล่นกีฬา

- มีองค์กรอาสาสมัครในตำบล เช่น อสม. กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชนกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น

จุดอ่อน

- **ขาดความร่วมมือระดับตำบล** ผู้วิจัยพบว่าการร่วมมือกันในระดับหมู่บ้านและหมู่บ้านที่มีพื้นที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันเป็นส่วนใหญ่ แต่ความร่วมมือในระดับตำบลในด้านการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬายังมีอยู่น้อย

- **ขาดแผนงานและการสนับสนุน** ในตำบลมีแผนประจำปีในด้านการส่งเสริมกีฬาที่ยังไม่มีแนวทางที่ชัดเจนหรือเฉพาะเจาะจงว่าจะมีทิศทางไปในทางใดที่แน่นอน

โอกาส

- **ใช้เป็นศูนย์กลางเครือข่ายได้** จากการมีผู้นำ มีสภาพแวดล้อมและมีความสนใจของคนในชุมชนทำให้ตำบลมีศักยภาพที่จะพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนใกล้เคียงได้
- **มีโอกาพัฒนาไปสู่งานที่สร้างรายได้** เมื่อมีการส่งเสริมให้มีการออกกำลังกายและเล่นกีฬามากขึ้น ก็มีแนวโน้มที่ก่อให้เกิดอาชีพต่าง ๆ ตามมา เช่น การเป็นผู้นำการเดินแอโรบิก การรับเป็นผู้ตัดสินกีฬา การเป็นผู้นำทางในการเดินป่า การให้บริการเรือพายและการเล่นกีฬาทางน้ำ เป็นต้น

อุปสรรค

- **ผู้นำมีภาระงานด้านอื่น** แนวคิดการบริหารงานในปัจจุบัน จะพบว่า ผู้ปฏิบัติงานจะมีภาระงานหลายด้านทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้งานพัฒนาที่ต้องใช้เวลาและความคิดสร้างสรรค์ทำได้ยากขึ้น

- **ติดฤดูทำนา** เป็นช่วงที่ชาวบ้านหยุดกิจกรรมการออกกำลังกายและการเล่นกีฬา เพื่อประกอบอาชีพทำนา เมื่อหมดฤดูทำนาจึงกลับมารวมตัวกันใหม่

2.3.3.2 จัดให้มีการพัฒนาผู้นำการออกกำลังกายและกีฬามวลชนอย่างต่อเนื่อง
โดยมีการฝึกอบรม การสัมมนา การศึกษาดูงาน การจัดประชุมระดับจังหวัดและระดับประเทศ เป็นประจำทุกปี

จุดแข็ง

- **ผู้นำในชุมชนมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ** จากการสนทนากับผู้นำด้านการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน พบว่าผู้นำมีการติดตามข่าวสารจากวิทยุ โทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ มีการศึกษา กฎ กติกาใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น และมีความพยายามในการพัฒนาตนเองและสมาชิกในกลุ่มให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้น เช่น มีการรวมทีมฟุตบอลไปแข่งขันกับชุมชนภายนอกตำบล เป็นต้น

- **ผู้นำในชุมชนมีศักยภาพในการสร้างผู้นำรุ่นใหม่ได้** พบว่าผู้นำในตำบลหลายท่านมีอาชีพหลักเป็นครู จึงมีทักษะในการสอนคนรุ่นใหม่ให้มาทำหน้าที่แทนได้ ในขณะที่คนรุ่นใหม่หลายคนก็มีความสนใจในการออกกำลังกายและการเล่นกีฬาเพียงแต่ยังขาดศักยภาพในการเป็นผู้นำ

จุดอ่อน

- ไม่มีแผนงานในการพัฒนาผู้นำด้านนี้ในตำบล หลักในการพัฒนางานด้านใดก็ตาม จำเป็นต้องมีการวางแผน มีโครงการ มีงบประมาณ มีผู้รับผิดชอบ หากไม่มีแผนงานไว้ล่วงหน้า การปฏิบัติงานก็จะไม่เกิดขึ้นหรือเกิดขึ้นได้ยาก

- ผู้นำในชุมชนมีความสนใจเฉพาะด้านที่ตนชอบ ผู้นำด้านการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน S235 เป็นผู้นำที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติตามความสนใจเฉพาะด้านของแต่ละคน ไม่ได้เกิดจากการจัดตั้งหรือส่งเสริมโดยหน่วยงานใด ผู้นำจึงสนใจเฉพาะในกีฬาของตน กลุ่มของตน และความสะดวกของตนเป็นหลัก และคิดถึงภาพรวมของการพัฒนาตำบลเป็นเรื่องรอง เช่น หมู่บ้านในกลุ่มที่ 1 มีผู้ช่วยหัวหน้าหน่วยจัดการต้นน้ำเป็นผู้นำในการเล่นกีฬาฟุตบอลซึ่งให้ความสนับสนุนเฉพาะเยาวชนที่มาเล่นฟุตบอลบริเวณสนามในโรงเรียนด้วยกันเท่านั้น ไม่ได้ให้ความสนใจสนับสนุนกิจกรรมกีฬาอื่นหรือสนามฟุตบอลโรงเรียนอื่น

โอกาส

- มีแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้นำหลายแห่ง ผู้นำสามารถศึกษา พัฒนาตนเองได้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้งศึกษาผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ และอินเทอร์เน็ต หรือการเข้ารับการอบรม สัมมนากับองค์กรที่เกี่ยวข้องในโอกาสต่าง ๆ

- มีโอกาสพัฒนาศักยภาพไปสู่กว้าง นอกจากในตำบล S235 มีความต้องการผู้นำแล้ว ในพื้นที่ใกล้เคียงก็มีความต้องการผู้นำเช่นกัน ตัวอย่างเช่น ในการแข่งขันกีฬาต่าง ๆ ในพื้นที่จะต้องจ้างผู้ตัดสินจากตัวจังหวัดซึ่งมีค่าตัวแพงและต้องมีค่าเดินทาง ค่าอาหาร ค่าที่พัก ในขณะที่ผู้ตัดสินท้องถิ่นมีค่าใช้จ่ายต่ำกว่า ไม่มีค่าเดินทาง ค่าที่พัก แต่มีจำนวนน้อยไม่เพียงพอต่อความต้องการ หากมีการพัฒนาผู้นำให้มีความสามารถสูงขึ้นก็จะสามารถให้บริการชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงได้ หรืออาจใช้ตำบลเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมการแข่งขันกีฬาต่าง ๆ ได้

อุปสรรค

- ห่างไกลจากแหล่งเรียนรู้ ทำให้มีอุปสรรคในการเดินทาง
- ความช่วยเหลือเข้าไม่ถึง เนื่องจากเป็นชุมชนที่อยู่ห่างไกล การประชาสัมพันธ์การให้ความรู้จากส่วนกลางจึงเข้าไม่ถึงชุมชน

2.3.3.3 จัดให้มีศูนย์กีฬาตำบลทุกตำบล เพื่อเป็นศูนย์บริการด้านการออกกำลังกายและการเล่นกีฬาแก่ชุมชน รวมทั้งมีอุปกรณ์กีฬาบริการแก่เด็ก เยาวชน และประชาชน อย่างทั่วถึง

จุดแข็ง

- มีสถานที่และทำเลที่เหมาะสมหลายแห่ง เหมาะสมในการจัดกิจกรรมได้อย่างหลากหลาย

- มีนโยบาย แผนงานและงบประมาณ อบต. มีแผนงานและงบประมาณจำนวนหนึ่งในการจัดตั้งศูนย์กีฬา

จุดอ่อน

- มีงบประมาณจำกัด การจัดตั้งศูนย์กีฬาดำบลที่มีอุปกรณ์กีฬาให้บริการแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง ต้องใช้งบประมาณมาก ผู้วิจัยพบว่าอุปกรณ์กีฬาที่อบต. จัดให้แต่ละชุมชนในแต่ละปีจะชำรุดและเสียหายจนใช้งานไม่ได้ในระยะเวลาประมาณ 3-6 เดือน ทำให้ชาวบ้านไม่มีอุปกรณ์กีฬาเล่นตลอดปี

- มีภาระผูกพันในการบำรุงรักษา การจัดตั้งศูนย์กีฬาเป็นถาวรวัตถุที่ต้องมีการดูแลรักษา ต้องมีค่าใช้จ่ายด้านสาธารณูปโภคต่าง ๆ ไม่ว่าจะมีคนมาใช้บริการหรือไม่ก็ตาม ดังนั้นถึงแม้ท้องถิ่นจะยอมจ่ายค่าบำรุงรักษา แต่หากมีผู้ใช้บริการน้อยก็จะเกิดภาวะไม่คุ้มทุน ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายเมื่อเปรียบเทียบกับภาระงบประมาณไปพัฒนาด้านอื่นที่มีความจำเป็นกว่า

- ไม่ได้ทำการศึกษาความต้องการของประชาชนโดยรวม การสร้างถาวรวัตถุในพื้นที่ ควรทำการศึกษาให้รอบคอบถึงผลดีผลเสียต่าง ๆ โดยเฉพาะความต้องการของประชาชนโดยรวมซึ่งต้องคำนึงถึงความต้องการของประชาชนทุกกลุ่ม ไม่ใช่เพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

โอกาส

- ได้พัฒนาตำบลให้หน้าอยู่ การมีศูนย์กีฬาในตำบล นับเป็นศูนย์รวมคนในตำบลอย่างหนึ่ง เป็นสถานที่พัฒนาให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นการสร้างสภาพแวดล้อมในตำบลให้หน้าอยู่เพื่อรองรับการขยายตัวของประชากรในอนาคต

- ได้ส่งเสริมให้ประชาชนมีสุขภาพและพลานามัยที่ดี การมีสถานที่ให้คนในชุมชนได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ โดยเฉพาะในด้านการออกกำลังกายและเล่นกีฬา ส่งผลให้คนในชุมชนมีสุขภาพแข็งแรง มีภูมิต้านทานโรค และมีสมรรถภาพทางกายที่ดี

อุปสรรค

- ขาดความสนับสนุนจากภายนอก ทำให้ติดขัดด้านทรัพยากรในการดำเนินงาน ทั้งในด้าน บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และแนวทางในการจัดการ

- ไม่อยู่ในความสนใจของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้ขาดการกระตุ้นให้มีการดำเนินการอย่างจริงจัง

2.3.4 จัดกิจกรรมการออกกำลังกายและกีฬาสำหรับประชาชนทุกกลุ่มอย่างเหมาะสมและทั่วถึง โดย

2.3.4.1 ส่งเสริมให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนประสานการจัดทำแผนปฏิบัติการและกิจกรรมการออกกำลังกายและการเล่นกีฬาให้แก่ประชาชนทุกกลุ่ม

จุดแข็ง

- **อบต. สามารถประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ได้** จากการที่ อบต. ได้ให้ความสนับสนุนหน่วยงานในพื้นที่ในด้านต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การสร้างลานกีฬาในสถานการศึกษา การให้งบประมาณเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในการสำรวจเส้นทางการท่องเที่ยว การให้งบประมาณแก่หน่วยจัดการต้นน้ำในการปลูกป่าเพื่อรักษาต้นน้ำ การให้งบประมาณแก่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลและสถานีอนามัยในการอุดหนุนวัสดุทางการแพทย์ เป็นต้น ทำให้อบต. กลายเป็นแกนนำสำคัญในการประสานหน่วยงานต่าง ๆ ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี

- **มีโอกาสบูรณาการกิจกรรมในตำบลให้สอดคล้องกันได้** เมื่อหน่วยงานต่าง ๆ ได้ประสานกันจัดทำแผนปฏิบัติการแทนการวางแผนโดยลำพัง กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในตำบลจึงมีความสอดคล้องกลมกลืนกันมากขึ้น

- **สามารถใช้ทรัพยากรในตำบลได้เต็มประสิทธิภาพ** การประสานการจัดทำแผนปฏิบัติการ ๆ ทำให้เกิดการระดมสมอง และทรัพยากรจากหลาย ๆ ฝ่าย ทั้งภายในและภายนอกตำบล ทำให้งานไม่ซ้ำซ้อน มีความเชื่อมโยง เสริมประโยชน์ให้กันและกัน ประหยัดเวลาและทรัพยากร ในขณะที่ประสิทธิภาพการทำงานดีขึ้น

จุดอ่อน

- **ขาดแกนนำที่มีประสบการณ์และความสามารถในการจัดทำแผน** แกนนำในที่นี้หมายถึงแกนนำในการจัดทำแผนในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของคนในตำบล ซึ่งแกนนำในการจัดทำแผน ๆ ในตำบล S235 ควรจะเป็นอบต. เนื่องจากอบต. มีงบประมาณและมีหน้าที่ในการส่งเสริมสุขภาพ และส่งเสริมกีฬาในตำบล ถึงแม้ว่าอบต. จะมีศักยภาพในการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชนได้ดี แต่อบต. S235 ยังไม่มีบุคลากรที่มีความรู้และประสบการณ์พอที่จะเป็นแกนนำในการเขียนแผนปฏิบัติการในการส่งเสริมกีฬาเพื่อมวลชนให้เกิดขึ้นได้ จากการสนทนากับเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนของอบต. ซึ่งผู้ได้รับมอบหมายงานจาก ปลัดอบต. ให้ดูแลงานด้านส่งเสริมกีฬาที่กล่าวว่า “พี่ก็อยากมีแนวทาง อยากมีแผนงานด้านส่งเสริมกีฬาเหมือนกัน แต่ไม่รู้จะเริ่มต้นอย่างไร เพราะเรามาดูก็เห็นว่าคนยังเล่นกีฬากันน้อยอยู่ แต่จะส่งเสริมยังไงละทีนี้”

- ขาดความตระหนักถึงความสำคัญของการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน จากการได้รับเชิญให้เข้าร่วมประชุมในบางโอกาสร่วมกับนายกอบต. สภากอบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นผู้นำชุมชนที่มาจากการเลือกตั้ง ทำให้ผู้วิจัยพบข้อสังเกตว่า ผู้นำจากการเลือกตั้งจะให้ความสนใจพัฒนาตำบลในด้านวัตถุมากกว่าทางด้านกิจกรรม ซึ่งอาจเกิดมาจากความเชื่อว่าการพัฒนาทางด้านวัตถุ เห็นผลได้ชัดเจนกว่าการส่งเสริมด้านกิจกรรมในชุมชน เมื่อผู้นำเห็นความสำคัญของงานทางด้านกิจกรรมน้อย แผนงานที่ปรากฏจึงเป็นเพียงแผนกว้าง ๆ ขาดวัตถุประสงค์ ขาดเป้าหมายและวิธีดำเนินงานที่ชัดเจน

โอกาส

- มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายหน่วยงาน เป็นหน่วยงานที่สนับสนุนและส่งเสริมให้มีการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในหมู่ประชาชน เช่น กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และสสส. เป็นต้น

- มีนโยบายส่งเสริมการออกกำลังกายและการเล่นกีฬาในชุมชน ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 และแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติฉบับที่ 4

อุปสรรค

- อยู่ห่างจากความช่วยเหลือ จึงไม่ได้รับการส่งเสริมหรือสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก

- ไม่ได้รับความสนใจจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากมีกิจกรรมด้านการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลน้อย จึงไม่ได้รับความสนใจจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเท่าที่ควร

2.3.4.2 ส่งเสริมให้บุคลากรของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนได้ออกกำลังกายและเล่นกีฬาตามความสนใจเป็นประจำอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง

จุดแข็ง

- มีทรัพยากรและเครื่องมือในการรณรงค์ หากมีนโยบายและแผนงานในการส่งเสริม ๆ อย่างจริงจัง ในตำบลมีบุคลากรและช่องทางพร้อมในการรณรงค์ เช่น ใช้หอกระจายข่าวหรือ รณรงค์โดยผ่านอสม. เป็นต้น

- มีความร่วมมือจากหลายฝ่ายในตำบล ทำให้สามารถขอความร่วมมือจากบุคลากรจากฝ่ายต่าง ๆ ในตำบลได้

จุดอ่อน

- ขาดแผนการดำเนินงานที่ดี เนื่องจากยังไม่ได้จัดทำแผนปฏิบัติการที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติ จึงทำให้ขาดทิศทางในการดำเนินงานที่ถูกต้อง

- ขาดแกนนำในการดำเนินงาน ทำให้ขาดผู้รับผิดชอบโดยตรง

โอกาส

- สร้างเครือข่ายชุมชนสร้างเสริมสุขภาพ โดยร่วมมือกันกับชุมชนอื่น ๆ ที่อยู่ภายนอกในการแลกเปลี่ยนความรู้หรือทำกิจกรรมร่วมกัน
- ประชาสัมพันธ์ชุมชนสู่ภายนอก ทำให้คนภายนอกได้รู้จักชุมชนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ

อุปสรรค

- ขาดการส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากอยู่ไกลจากส่วนกลาง
- ไม่มีหน่วยงานที่รับรองการจัดตั้งกลุ่ม การจัดตั้งกลุ่ม หรือชมรมทำให้กลุ่มหรือชมรมขอรับความสนับสนุนด้านทรัพยากรจากอบต. ได้ แต่ไม่มีหน่วยงานใดให้การรับรองการจัดตั้งกลุ่มแบบเป็นทางการของคนในตำบล

2.3.4.3 ส่งเสริมการจัดกิจกรรมกีฬาเพื่อมวลชนทั้งระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล และระดับอำเภอเป็นประจำทุกปี

จุดแข็ง

- มีการดำเนินงานที่พัฒนาอย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยได้เข้าร่วมในการแข่งขันกีฬาภายในตำบลประจำปี ซึ่งได้จัดต่อเนื่องกันมาเป็นครั้งที่ 10 พบว่ามีการวางแผน การจัดการ การมอบหมายงาน และการควบคุมที่มีประสิทธิภาพ แสดงถึงการผ่านการปรับปรุงและพัฒนาอย่างยาวนาน
- เป็นกิจกรรมที่ประชาชนทุกกลุ่มให้ความสนใจ กีฬาภายในตำบลเป็นกิจกรรมประจำปีอย่างหนึ่งใน S235 ที่ประชาชนสนใจ ติดตาม และมีส่วนร่วม ตั้งแต่การฝึกซ้อม การเตรียมการแข่งขัน การแข่งขัน การเข้าร่วมของผู้เล่นและผู้ชม ซึ่งมีทุกเพศและทุกวัย รวมถึงผู้สูงอายุ จำนวนมากกว่า 600 คน ซึ่งนับว่ามีจำนวนมาก และมีจำนวนผู้เข้าร่วมมากขึ้นทุกปี

จุดอ่อน

- วิทยากรและผู้สูงอายุไม่ได้รับบทบาทเท่าที่ควร ในการจัดการแข่งขัน ผู้วิจัยพบว่าในตำบลให้บทบาทกับเยาวชนมีส่วนร่วมในการวางแผน และจัดนักกีฬาเข้าร่วมการแข่งขัน ในจำนวนมากในขณะที่พบว่าคนวัยทำงานมีความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมในระดับสูง แต่มีโอกาสเข้าร่วมน้อยกว่า และผู้สูงอายุมีกิจกรรมน้อยมาก
- ขาดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนากีฬาเพื่อมวลชน จากการเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผนจัดกิจกรรมกีฬาในตำบล ผู้วิจัยพบว่าผู้นำในชุมชนจำนวนมากให้ความสำคัญกับผลแพ้-ชนะ มากกว่าการสร้างควมมีส่วนร่วมและการความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน

ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของกีฬาเพื่อมวลชน ทำให้กระบวนการจัดการแข่งขัน มีการใช้ผู้ตัดสินและกฎกติกาที่เคร่งครัด เกิดการแบ่งฝ่ายแบ่งหมู่แทนการสร้างควมสามัคคีระหว่างหมู่

โอกาส

- สามารถพัฒนาให้ยั่งยืนได้ การพัฒนาการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องทำให้เกิดเป็นกีฬาประเพณีที่จัดเป็นประจำได้

- สามารถบูรณาการให้เกิดประโยชน์ในหลายด้าน การจัดการกิจกรรมส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน ไม่ได้เกิดประโยชน์โดยตรงต่อสุขภาพเท่านั้นแต่ยังสร้างวินัย รู้จักกฎ กติกา มารยาท ความอดทน อดกลั้น ส่งเสริมให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม สร้างความสามัคคี ไม่นำเวลาว่างไปใช้ในทางที่ไม่เหมาะสม เป็นต้น

อุปสรรค

- มีการดื่มสุราและการทะเลาะวิวาท ในการแข่งขันกีฬาในตำบล S235 ผู้วิจัยพบว่ามีการดื่มสุรา และมีการทะเลาะวิวาทกันหนึ่งเหตุการณ์ และมีการเตรียมการทะเลาะวิวาทอีกหนึ่งเหตุการณ์แต่มีการควบคุมสถานการณ์ไว้ได้ และในการเข้าร่วมในการแข่งขันฟุตบอลเชื่อมความสามัคคีครั้งหนึ่ง ผู้วิจัยพบว่า ผู้จัดได้นำสุราและอาหารเข้ามาเลี้ยงผู้เข้าร่วมการแข่งขัน และพบว่าในการเล่นกีฬาเปิดของชาวบ้านที่สถานีอนามัยก็มีการดื่มสุราเช่นกัน

- ขาดแรงกระตุ้นจากอำเภอและจังหวัด แม้จะมีเจ้าหน้าที่กีฬาและนักหนาการอำเภอ และมีสำนักงานการท่องเที่ยวและการกีฬาจังหวัด แต่ไม่มีแรงกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมในตำบลผ่านมาจากจังหวัดและอำเภอเท่าที่ควร

การศึกษาวิจัยภาคลุ่มของตำบลในด้านการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬา ทำให้ผู้วิจัยและผู้เข้าร่วมสามารถวางแผนด้านกลยุทธ์ในการดำเนินงานได้สอดคล้องกับความเป็นจริงมากขึ้น เพื่อเปรียบเทียบ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบล ผู้วิจัยได้จัดทำเป็นตารางเปรียบเทียบไว้ในตารางที่ 4-17

ตารางที่ 4-17 การประเมินสภาพแวดล้อมในตำบล S235 ตามยุทธศาสตร์การพัฒนากีฬาเพื่อ
มวลชน 4 มาตรการในแผนพัฒนากีฬาแห่งชาติฉบับที่ 4

มาตรการ	จุดแข็ง	จุดอ่อน	โอกาส	อุปสรรค
1. การเผยแพร่ ความรู้ ฯ				
1.1 ส่งเสริมและ สนับสนุนการ ศึกษา วิจัย ฯ	1. มีบุคลากร 2. มีผู้สนับสนุน	1. ขาดแกนนำ 2. ผู้มีความ สามารถขาด โอกาส	1. รับข่าวสารจาก ภายนอก 2. ภายนอกใช้ เป็นที่ศึกษาวิจัย	1. ขาดการ ส่งเสริมจาก ผู้เกี่ยวข้อง 2. ใกล้เคียงกลาง
1.2 จัดทำสื่อและ นวัตกรรม เผยแพร่ความรู้ เกี่ยวกับการ ออกกำลังกาย และเล่นกีฬาที่ เหมาะสมกับ เพศ วัย และ สภาพร่างกาย ฯ	1. มีหอกระจาย ข่าวและศาลา ประชาคม 2. มีโครงสร้าง องค์กรและ กลุ่มทางสังคม ที่ง่ายต่อการ สื่อสาร	1. ขาดสื่อในการ เผยแพร่ความรู้ 2. ขาดผู้มีความรู้ ในการจัดทำสื่อ ที่เหมาะสม 3. ขาดการ สนับสนุนอย่าง จริงจัง	1. ตำบลสามารถ ใช้สื่อและ นวัตกรรมจาก ภายนอก 2. การถ่ายทอด วิทยุผ่านหอ กระจายข่าว	1. ความรู้จาก ภายนอกอาจ ไม่เหมาะกับ ชุมชน 2. เกิดการ เปรียบเทียบ
2. มีสถานที่และ อุปกรณ์ ฯ				
2.1 มีการระดม ทรัพยากรจาก ทุกฝ่ายในการ สร้างสถานที่ ออกกำลังกาย หรือเล่นกีฬา ประจำหมู่บ้าน โดยให้ท้องถิ่น มีส่วนร่วม	1. มีความร่วมมือ จากหลายฝ่าย ในตำบล 2. มีสถานที่ เพียงพอและ เหมาะสม 3. คนในชุมชนมี ความต้องการ	1. มีความขัดแย้ง ทางการเมืองใน ท้องถิ่น 2. ขาดอุปกรณ์ ฯ ที่เหมาะสมกับ ชุมชน 3. หวังพึ่งบ ๑ จากอบต. หรือ บ ๑ ภายนอก	1. เป็นแหล่งดึง คนภายนอก 2. ปัจจัยแวดล้อม เอื้อต่อการ ลงทุน	1. ไม่มีที่พักและ สิ่งอำนวยความสะดวก 2. ขาดการ ส่งเสริมจาก ภาคส่วนต่าง ๆ

ตารางที่ 4-17 (ต่อ)

มาตรการ	จุดแข็ง	จุดอ่อน	โอกาส	อุปสรรค
2.2 จัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการและผู้สูงอายุในการใช้สถานที่ออกกำลังกายหรือเล่นกีฬา	1. สถานที่ไม่เป็นอุปสรรคต่อผู้พิการและผู้สูงอายุ 2. มีสถานที่หลายแห่งที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรมให้ผู้พิการและผู้สูงอายุ	1. ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการและผู้สูงอายุ 2. ไม่มีนโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาสำหรับผู้พิการและผู้สูงอายุ	1. ทั่วประเทศและทั่วโลกมีการรณรงค์เรื่องสิทธิคนพิการและผู้สูงอายุ 2. มีตัวอย่างความสำเร็จในการจัดกิจกรรมให้กับผู้พิการและผู้สูงอายุ	1. ผู้พิการและผู้สูงอายุยังเป็นกลุ่มที่ได้รับความสนใจในระดับต่ำ 2. ขาดงบประมาณสนับสนุน
2.3 สถานศึกษาเปิดให้เด็กเยาวชนและประชาชนได้ใช้สถานที่รวมทั้งมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมอย่างทั่วถึง	1. มีความสะดวกและปลอดภัย 2. สถานศึกษาอนุญาตให้ใช้สถานที่ 3. สถานศึกษามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม	1. ขาดความมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษา 2. มีภาระเพิ่มขึ้น 3. ขาดกิจกรรมที่จัดอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ	1. การเชื่อมโยงเครือข่ายสถานศึกษา 2. สร้างมูลค่าเพิ่มให้สถานศึกษา	1. บางกลุ่มต้องการให้สร้างศูนย์กีฬาตำบล 2. สถานศึกษามีภาระงานด้านอื่นมาก
2.4 ให้นำหน่วยงานรัฐ/เอกชน จัดสถานที่ อุปกรณ์ รวมทั้งบุคลากรทางการกีฬา เพื่อให้บริการบุคลากรของหน่วยงาน	1. หัวหน้างานส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬา 2. มีสถานที่ อุปกรณ์ และมีกิจกรรม ๑ ในหน่วยงาน	1. ขาดกิจกรรมที่ต่อเนื่องและสม่ำเสมอ 2. ขาดบุคลากรที่มีความรู้และประสบการณ์	1. สามารถเชื่อมโยงกิจกรรมในหน่วยงานสู่ประชาชน 2. สามารถพัฒนาสู่วงกว้าง	1. ขาดแหล่งเรียนรู้ที่เทียบเคียงได้ 2. ไม่ถือเป็นนโยบายและแผนของหน่วยงาน

ตารางที่ 4-17 (ต่อ)

มาตรการ	จุดแข็ง	จุดอ่อน	โอกาส	อุปสรรค
3. มีผู้นำ ฯ				
3.1 ส่งเสริมให้ มีอาสาสมัคร ผู้นำการ ออกกำลังกาย และกีฬา มวลชน	1. มีผู้นำที่มี ความสามารถ, ประสบการณ์ 2. มีองค์กร อาสาสมัครใน ตำบล	1. ขาดความ ร่วมมือระดับ ตำบล 2. ขาดแผนงาน และการ สนับสนุน	1. ใช้เป็น ศูนย์กลาง เครือข่ายได้ 2. มีโอกาส พัฒนาไปสู่งาน ที่สร้างรายได้	1. ผู้นำมีภาระ งานด้านอื่น 2. ติดฤดูทำนา
3.2 มีการพัฒนา ผู้นำการ ออกกำลังกาย และกีฬา มวลชนอย่าง ต่อเนื่อง ฯ	1. ผู้นำในชุมชน มีการพัฒนา ตนเองอยู่เสมอ 2. ผู้นำในชุมชน มีศักยภาพใน การสร้างผู้นำ รุ่นใหม่ได้	1. ไม่มีแผนงาน พัฒนาเรื่องนี้ใน ตำบล 2. ผู้นำในชุมชน มีความสนใจ เฉพาะด้านที่ ตนชอบ	1. มีแหล่งเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้นำ หลายแห่ง 2. มีโอกาส พัฒนาศักยภาพ ไปสู่วงกว้าง	1. ห่างไกลจาก แหล่งเรียนรู้ 2. ความช่วยเหลือ เข้าไม่ถึง
3.3 จัดให้มีศูนย์ กีฬาตำบล เพื่อ บริการ ด้าน การ ออกกำลังกาย และเล่นกีฬาแก่ ชุมชน รวมทั้งมี อุปกรณ์กีฬา บริการอย่าง ทั่วถึง	1. มีสถานที่และ ทำเลเหมาะสม หลายแห่ง 2. มีนโยบาย แผนงานและ งบประมาณ	1. มีงบประมาณ จำกัด 2. มีภาระผูกพัน ในการ บำรุงรักษา 3. ไม่ได้ศึกษา ความต้องการ ของประชาชน โดยรวม	1. ได้พัฒนา ตำบลให้หน้าอยู่ 2. ได้ส่งเสริมให้ ประชาชนมี สุขภาพและ พลานามัยที่ดี	1. ขาดความ สนับสนุนจาก ภายนอก 2. ไม่อยู่ในความ สนใจของ หน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง
4. จัดกิจกรรม ฯ เหมาะสม, ทั่วถึง				

ตารางที่ 4-17 (ต่อ)

มาตรการ	จุดแข็ง	จุดอ่อน	โอกาส	อุปสรรค
4.1 ส่งเสริมให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนประสานการจัดทำแผนปฏิบัติการและกิจกรรมฯ ให้แก่ประชาชนทุกกลุ่ม	1. อบต. ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ได้ 2. มีโอกาสบูรณาการกิจกรรมในตำบลให้สอดคล้องกัน 3. สามารถใช้ทรัพยากรในตำบลได้เต็มประสิทธิภาพ	1. ขาดแกนนำที่มีประสบการณ์, ความสามารถในการทำแผน 2. ขาดความตระหนักถึงความสำคัญของการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน	1. มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายหน่วยงาน 2. มีนโยบายส่งเสริมการออกกำลังกายและการเล่นกีฬาในชุมชน	1. อยู่ไกลจากความช่วยเหลือ 2. ไม่ได้ได้รับความสนใจจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
4.2 ส่งเสริมให้คนในหน่วยงานได้ออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างน้อยสัปดาห์ละครั้ง	1. มีทรัพยากรและเครื่องมือในการรณรงค์ 2. มีความร่วมมือจากหลายฝ่ายในตำบล	1. ขาดแผนการดำเนินงานที่ดี 2. ขาดแกนนำในการดำเนินงาน	1. สร้างเครือข่ายชุมชนสร้างเสริมสุขภาพ 2. ประชาสัมพันธ์ชุมชนสู่ภายนอก	1. ขาดการส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 2. ไม่มีผู้รับรองการจัดตั้งกลุ่ม
4.3 ส่งเสริมการจัดกิจกรรมกีฬาเพื่อมวลชนทั้งระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล และระดับอำเภอเป็นประจำทุกปี	1. มีการดำเนินงานที่พัฒนาอย่างต่อเนื่อง 2. เป็นกิจกรรมที่ประชาชนทุกกลุ่มให้ความสนใจ	1. วัยทำงานและผู้สูงอายุไม่ได้รับบทบาทเท่าที่ควร 2. ขาดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนากีฬาเพื่อมวลชน	1. สามารถพัฒนาให้ยั่งยืนได้ 2. สามารถบูรณาการให้เกิดประโยชน์ในหลายด้าน	1. มีการดื่มสุราและทะเลาะวิวาท 2. ขาดแรงกระตุ้นจากอำเภอและจังหวัด

จากตารางที่ 4-17 การประเมินสภาพแวดล้อมในตำบล S235 เพื่อให้เห็น จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ในการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์พัฒนาการกีฬาเพื่อมวลชน ตามแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติ ฉบับที่ 4

ขั้นที่ 2 การเลือกผู้แทนชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง เนื่องจากผู้วิจัยเป็นคนนอกที่ยังไม่รู้จักผู้ใด ในสนามวิจัย และไม่เห็นบริบททางสังคมในสนามวิจัยมาก่อน การคัดเลือกผู้แทนชุมชนและผู้เกี่ยวข้องจึงต้องยึดหยุ่นตามสถานการณ์ (สุภางค์ จันทวานิช, 2546) ผู้วิจัยมีกระบวนการเลือกผู้แทนชุมชนและผู้เกี่ยวข้องไปพร้อมกัน สามารถอธิบายขั้นตอนตามปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงได้ ดังนี้

1. สอบถามจากผู้ให้ข้อมูลหลัก
2. เข้าพบ สัมภาษณ์ และขอรายชื่อเพิ่ม
3. การเตรียมการและเตรียมคนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วม

1. สอบถามจากผู้ให้ข้อมูลหลัก บุคคลแรกที่ผู้วิจัยสอบถามคือเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนของอบต. S235 เนื่องจากเป็นผู้มีประสบการณ์ในพื้นที่มากกว่า 4 ปี และเป็นผู้รับผิดชอบดูแลงานด้านการส่งเสริมกีฬาในตำบลในขณะนั้น โดยผู้วิจัยได้อธิบายวัตถุประสงค์และกระบวนการในการวิจัยในภาคสนามให้เจ้าหน้าที่ท่านนี้จนเป็นที่เข้าใจ จากนั้นจึงทำการสอบถามว่ามีผู้ใดบ้างที่น่าจะมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยนี้ และได้คำตอบซึ่งพอสรุปได้ว่ามีผู้แทนชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง 6 ฝ่าย ประกอบด้วย

1. อบต.
2. กำนันผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วย
3. ฝ่ายงานสาธารณสุข
4. ผู้แทนเยาวชน
5. สถานศึกษา
6. ฝ่ายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผู้วิจัยได้ทำการจกรายชื่อและตำแหน่งผู้นำในฝ่ายต่าง ๆ จนครบถ้วนและสอบถามเส้นทางอย่างคร่าว ๆ จนเข้าใจแล้วจึงดำเนินการต่อในขั้นต่อไป

2. เข้าพบ สัมภาษณ์ และขอรายชื่อเพิ่ม ผู้วิจัยต้องการทราบว่าผู้ที่น่าจะมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการวิจัยควรเป็นใครบ้าง และบุคคลเหล่านั้นมีบทบาทต่อกระบวนการวิจัยอย่างไร มีศักยภาพ และข้อจำกัดในเรื่องใด (โกมล สนั่นกิ่ง, 2549) ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้นำชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ตามรายชื่อที่ได้มาขณะเดียวกันผู้วิจัยใช้วิธีขอให้ผู้ให้สัมภาษณ์

ได้แนะนำผู้อื่นต่อตามวิธีซึ่งเรียกว่า Snow Ball Sampling Technique (สุภางค์ จันทวานิช, 2546) ไปพร้อมกันด้วย

จากการเข้าพบ สันทนา และสัมภานันท์ ผู้แทนชุมชนและผู้เกี่ยวข้องตามรายชื่อที่ได้มา จนครบทุกฝ่าย ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์หัตถบาทผู้มีส่วนร่วมและได้คัดเลือกเฉพาะผู้ที่มีคุณสมบัติตามที่ต้องการได้จำนวนหนึ่ง แยกเป็นฝ่ายต่าง ๆ ได้ดังนี้

อบต. เป็นฝ่ายที่มีบทบาททั้งทางตรงและทางอ้อมในการส่งเสริมให้มีการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบล ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส การจัดให้มีและบำรุงรักษาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และการส่งเสริมกีฬา เป็นต้น จากการสนทนากับปลัด อบต. S235 ถึงแนวทางในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบล ปลัด ฯ ได้อธิบายว่า “อบต. มีวิธีการส่งเสริมได้สองทาง ทางที่หนึ่งคือ อบต.เป็นเจ้าของโครงการ คือ อบต. เป็นผู้ทำโครงการเอง แบบที่สอง อบต. เป็นผู้สนับสนุนให้ทำ คือให้คนอื่นทำแล้ว อบต. เป็นผู้สนับสนุน”

อบต. มีผู้ปฏิบัติหน้าที่จาก 2 ส่วน คือ ส่วนที่มาจากการเลือกตั้งและส่วนที่เป็นบุคลากร

ส่วนที่มาจากการเลือกตั้ง ประกอบด้วย

ฝ่ายบริหาร ประกอบด้วยนายกอบต. 1 คน และรอง 2 คน จากการสอบถามบุคลากรของ อบต. ผู้หนึ่งทำให้ทราบว่านายกอบต. คนปัจจุบันเป็นผู้ชนะการเลือกตั้งจากคู่แข่งที่เป็นอดีตนายก ฯ และคู่แข่งคนอื่น โดยได้เป็นนายกสมัยแรก หากมองจากภายนอกจะเห็นว่านายกอบต. คนปัจจุบันเป็นผู้มีอรรถาศัยดี สามารถทำงานร่วมกับผู้นำชุมชนทุกฝ่ายในพื้นที่ได้ดี แต่เมื่ออยู่ในสนามวิจัยระยะหนึ่ง ผู้วิจัยจึงพบว่าผู้นำในตำบลบางส่วนที่ไม่เต็มใจสนับสนุนการทำงานของนายก ฯ คนปัจจุบัน แต่เท่าที่ผู้วิจัยสังเกตนายก ฯ ก็ไม่ได้แสดงความเป็นปฏิปักษ์กับฝ่ายที่ไม่สนับสนุนแต่อย่างใด ส่วนรองนายก 2 ท่าน มีบุคลิกแตกต่างกันจากการสนทนากับรองนายกทั้งสอง ผู้วิจัยสังเกตว่าท่านหนึ่งมีแนวคิดแบบนักพัฒนา มีความต้องการพัฒนาตำบลให้มีความเจริญ แต่เป็นแนวคิดที่ต้องใช้ทุนสูง ซึ่งยากที่ตำบลจะทำได้เองตามลำพัง ตัวอย่างเช่น การทำท่าเรือและพัฒนาอ่างเก็บน้ำให้เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจและต้อนรับนักท่องเที่ยวโดยท่านรอง ฯ กล่าวว่า “ผมอยากจะทำท่าเรือฝั่งนี้ตรงด้านหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ด้านนี้ (ชี้มือไปทางขวา) ทำลานจอดรถ มีร้านค้า มีเรือข้ามไปรับคนจากตำบล ค. (ตำบลที่ตั้งอยู่อีกด้านของอ่างเก็บน้ำ) และไปที่เกาะเชือก (ชื่อเรียกแหลมที่ยื่นออกไปในอ่างเก็บน้ำ) ทำตรงนั้นให้เป็นที่พักผ่อนและให้คนไปเที่ยว” ส่วนรองนายกอบต. อีกท่านหนึ่งผู้วิจัยไม่พบว่าได้แสดงแนวคิดในการพัฒนาตำบลในแง่ใด แต่มีจุดเด่นคือ เป็นผู้ให้ความสำคัญรับฟังความเห็นและความต้องการจากทุก ๆ ฝ่ายเป็นอย่างดี

ประธานสภา อบต. และสมาชิกสภา อบต. เป็นตัวแทนของคนในตำบลจาก 8 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 2 คนรวม 16 คน ประธานสภา อบต. S235 มีความสนิทสนมกันอย่างยิ่งกับนายก ฯ

สังเกตจากการได้พบประธานสภา ฯ และนายก ฯ อยู่ด้วยกันเสมอในกิจกรรมต่าง ๆ ภายในตำบลทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ นอกจากนี้ ประธานสภา ฯ ยังสนใจในการลงพื้นที่ที่อยู่เสมอ โดยผู้วิจัยได้พบประธานสภา ฯ ในพื้นที่หลายแห่งทั่วไปในตำบลไม่เฉพาะในหมู่บ้านของตนเองเหมือนกับสมาชิกสภาอบต. ส่วนใหญ่ ประธานสภา ฯ เป็นผู้มีอัธยาศัยไมตรีและมีน้ำใจกับคนรอบข้าง ที่สำคัญคือเป็นผู้นำที่กล้าตัดสินใจอันเป็นคุณสมบัติสำคัญประการหนึ่งของการเป็นผู้นำ (Bridges & Roquemore, 2002, p. 162) ตามขอบข่ายที่ตนรับผิดชอบจากตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้พบ คือ เมื่อประธานสภา ฯ และนายก ฯ ได้ไปเยี่ยมคูที่ปักของผู้วิจัยที่อบต. จัดให้ในกินแรกและได้พบว่ามีแมลงจำนวนมากเข้ามาในห้องปักเป็นอุปสรรคในการใช้ห้องท่านประธานสภา ฯ จึงได้ทำการช่วยเหลือโดยจัดหาที่ปักให้ใหม่และช่วยขนย้ายอุปกรณ์เครื่องใช้ของผู้วิจัยไปยังที่ปักใหม่จนเป็นที่เรียบร้อย

ในส่วนของสมาชิกสภาอบต. อีก 11 ท่าน มีภาพรวมที่คล้ายกัน คือ ต่างเป็นผู้นำที่ได้รับการยกย่องและยอมรับในหมู่บ้านของตนว่าเป็นผู้มีน้ำใจ เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือเมื่อชาวบ้านเดือดร้อน และคอยให้ความสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ที่ชาวบ้านร้องขอ สมาชิกสภาอบต. ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมในการเป็นผู้แทนเข้าร่วมการวิจัยนี้ 3 ท่าน คือ

- **เลขาสภา อบต.** เป็นสมาชิก ฯ จาก หมู่ที่ 5 ที่ได้รับเลือกให้เป็นเลขาสภาอบต. ท่านเลขา ฯ เป็นผู้นำที่เป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการปฏิบัติงานกับชาวบ้าน โดยมีตัวอย่างที่ผู้วิจัยพบ คือ ท่านเลขา ฯ เป็นผู้นำในการซ่อมฝายในหมู่บ้านของตนที่มีความเสียหายโดยลงมือและลงแรงร่วมกับชาวบ้านจนสำเร็จ และในการแข่งขันกีฬาตำบลประจำปี ท่านเลขา ฯ เป็นผู้ควบคุมและดำเนินการในด้านสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ได้อย่างเรียบร้อยในงบประมาณและทรัพยากรที่จำกัด

- **สมาชิกสภาอบต. พร** เป็นสมาชิกจากหมู่ที่ 1 เป็นผู้ที่ผู้วิจัยได้ชื่อมาจากวิธี Snow Ball จากการสอบถามรายชื่อผู้ที่เป็นการส่งเสริมกีฬาในหมู่บ้านหมู่ที่ 1 โดยหลายคนได้แก่ เจ้าหน้าที่วิเคราะห์ ฯ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำเยาวชน และครู เป็นต้น ได้ให้ข้อมูลตรงกันว่า สมาชิกสภา ฯ พร เป็นผู้ให้ความสนับสนุนกิจกรรมกีฬาในหมู่บ้านอยู่เสมอ เช่น การซื้ออุปกรณ์กีฬา การสนับสนุนชุดกีฬา การให้เงินบำรุงทีมกีฬาในหมู่บ้าน เป็นต้น

- **สมาชิกสภา อบต. ภา** เป็นสมาชิกจากหมู่ที่ 3 เป็นสุภาพสตรีและไม่ใช่คนท้องถิ่น เป็นผู้ที่ชื่อจากวิธี Snow Ball เช่นเดียวกับสมาชิกสภา ฯ พร แต่อยู่หมู่ที่ 3 นอกจากเป็นผู้สนับสนุนกีฬาแล้วผู้วิจัยยังพบว่าสมาชิกสภา ฯ ภา ชอบเล่นกีฬาโดยเล่นวอลเลย์บอลกับชาวบ้านหมู่ 3 อยู่เป็นประจำ จากการฝังตัวในสนามทำให้ผู้วิจัยพบว่า สมาชิกสภา ฯ ภา มีอุปนิสัยไม่ค่อยประนีประนอม

จึงมักมีความขัดแย้งกับผู้นำชุมชนและชาวบ้านบางส่วน ที่เห็นชัดเจนคือกับผู้ใหญ่บ้านในหมู่บ้านเดียวกัน

ส่วนบุคคลากร ในส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาได้แก่

- **ปลัด อบต.** เป็นผู้เคยเป็นปลัด ฯ จากอบต. อื่นและมารับตำแหน่งใหม่ที่นี้ได้ไม่นาน ปลัด ฯ มีพื้นฐานการศึกษาสาขานิติศาสตร์ เป็นผู้เข้าใจบทบาท ภาระหน้าที่ของอบต. เป็นอย่างดี เป็นคนสุขุมรอบคอบ สังกะยจากการคิดก่อนให้คำตอบ หรือจากการให้พนักงานตรวจสอบกฎระเบียบ หรือข้อบังคับต่าง ๆ ให้แน่ใจก่อนจึงทำการออกคำสั่ง ปลัด ฯ มีทั้งแนวคิดในด้านการพัฒนาที่เป็นของตนเองและขณะเดียวกันก็พร้อมที่จะให้ความสนับสนุนผู้อื่นตามกรอบอำนาจหน้าที่ของปลัดและของอบต. ปลัดกล่าวถึงสิ่งที่ยากทำในวันใดวันหนึ่งหากมีโอกาสว่า “ผมอยากสร้างเมืองใหม่ที่มีความพร้อมในด้านต่าง ๆ รวมอยู่ในที่เดียวกัน” ปลัด ฯ มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนงานวิจัยชิ้นนี้โดยมีส่วนร่วมในการประชุมปฏิบัติการ และสนับสนุนงบประมาณบางส่วนจากอบต. เป็นค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องดื่มสำหรับผู้เข้าร่วมประชุมในบางโอกาสด้วย

- **เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน** เป็นผู้ได้รับมอบหมายจากปลัด ฯ ให้ทำหน้าที่ด้านการส่งเสริมกีฬาแทนนักวิชาการศึกษาที่เพิ่งย้ายไปได้ไม่นาน และเป็นผู้ตอบแบบสำรวจงานวิจัยระยะที่หนึ่งกลับมาให้ผู้วิจัย จนกระทั่งผู้วิจัยได้ทำการสำรวจพื้นที่และเลือกเป็นสนามวิจัยเจ้าหน้าที่นโยบายและแผนเป็นสุภาพสตรี มีพื้นฐานงานเดิมมาจากองค์กรพัฒนาเอกชน มีภูมิลำเนาอยู่ในอำเภอใกล้เคียงแต่ทำงานในพื้นที่มานานกว่า 4 ปี สื่อสารกับคนในชุมชนด้วยภาษาท้องถิ่น (อีสาน) รู้จักและคุ้นเคยกับผู้นำในชุมชน ผู้นำหน่วยงาน และคนในชุมชนเป็นอย่างดี มีความเข้าใจสภาพทางสังคม วัฒนธรรมประเพณี เอกลักษณะ ในชุมชน จุดเด่นและอุปสรรคในชุมชนเป็นอย่างดี เจ้าหน้าที่วิเคราะห์ ฯ เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญแก่ผู้วิจัยและเป็นผู้ประสานงานระหว่างผู้วิจัยกับอบต. ผู้นำชุมชน ผู้นำหน่วยงาน และคนในชุมชนในกระบวนการวิจัยให้เป็นไปโดยราบรื่น

- **เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว** เป็นสุภาพสตรี และไม่ใช่คนท้องถิ่น เป็นผู้มีความรู้แต่ขาดประสบการณ์และมีอาวุโสน้อย จึงได้รับมอบหมายงานในส่วนที่รับผิดชอบไม่เต็มตามศักยภาพผู้วิจัยจึงพบว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวมีภาระงานน้อย ในขณะที่ตำบลมีศักยภาพในการท่องเที่ยวมากโดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงผจญภัย การจัดแข่งขันกีฬาเชิงท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ เป็นต้น

- **นักพัฒนาชุมชน** เป็นสุภาพสตรีและไม่ใช่คนท้องถิ่น งานของนักพัฒนาชุมชนส่วนใหญ่เป็นงานสวัสดิการผู้สูงอายุ ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส

กำนันผู้ใหญ่บ้าน เป็นกลุ่มงานที่ใกล้ชิดกับชาวบ้าน เป็นคนในพื้นที่ มีความคุ้นเคย เข้าใจความต้องการ รู้จักวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของคนในชุมชนเป็นอย่างดี จากการสำรวจเพื่อทำการคัดเลือกผู้แทนตำบล ผู้วิจัยได้สนทนาและสัมภาษณ์กำนันและผู้ใหญ่บ้านจนครบทั้ง 8 หมู่บ้าน และได้วิเคราะห์ว่ามีผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมในการเป็นผู้แทนชุมชนในงานวิจัยนี้จำนวน 4 ท่าน ประกอบด้วย

กำนัน เป็นผู้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในตำบลเกือบทุกชนิดกิจกรรม อาทิ งานทำบุญประเพณี งานเทศกาลพระเกี้ยว งานแข่งกีฬาตำบล เป็นต้น แนวคิดของกำนันคือการจัดแข่งขันเรือพายโดยใช้เรือขนาดสี่ฝีพายที่ชาวบ้านใช้ประกอบอาชีพประมงในพื้นที่ โดยจัดในวันสงกรานต์หรือลอยกระทง ให้แต่ละหมู่บ้านร่วมส่งทีมแข่งขัน และขอความร่วมมือจากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าให้ร่วมเป็นเจ้าภาพ

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3 เป็นสุภาพสตรี มีลักษณะเด่นคือเป็นนักพูด สังกัดจากการใช้หอกระจายข่าวในการประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่าง ๆ ให้ชาวบ้านในหมู่บ้านของตนอยู่เสมอเป็นประจำ โดยมีความถนัดในการกระจายข่าวสูง เมื่อเปรียบเทียบกับหมู่บ้านอื่นในตำบลเดียวกัน นอกจากนี้วิธีการพูดของผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3 ยังมีลักษณะเป็นกันเอง ไม่รู้สึกเป็นทางการ

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 4 เป็นนักพูดเช่นเดียวกับผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3 แต่เป็นการพูดในแบบพิธีกร โดยเป็นพิธีกรตามงานต่าง ๆ ที่จัดในชุมชน และการพากย์สดกีฬา (บรรยายขณะแข่งขัน) เป็นการสร้างบรรยากาศเพิ่มความสนุกสนานซึ่งเป็นที่นิยมของคนในชุมชน ได้เป็นอย่างดี จากการสังเกตพบว่าโดยอุปนิสัยของผู้ใหญ่เป็นผู้ชอบช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนสังเกตจากการพบผู้ใหญ่หมู่ 4 เป็นผู้นำในกิจกรรมต่าง ๆ อยู่เสมอ แต่ขณะเดียวกันก็สังเกตได้ว่าผู้ใหญ่หมู่ 4 ไม่ค่อยเข้าร่วมในกิจกรรมที่มีอบต. เป็นแกนนำมากเท่าที่ควร โดยผู้วิจัยทราบหลังจากการอยู่ในสนามวิจัยมาระยะหนึ่งว่าผู้ใหญ่บ้านหมู่ 4 เป็นคู่แข่งคนหนึ่งที่กำลังแข่งขันชิงตำแหน่งนายกอบต. ครั้งที่ผ่านมามีแต่ไม่ได้รับการเลือกตั้ง

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 5 เป็นผู้ใหญ่บ้านที่มีบุคลิกภาพและการแต่งกายภูมิฐานแตกต่างจากกำนันและผู้ใหญ่บ้านท่านอื่นที่แต่งกายง่าย ๆ เช่นเดียวกับชาวบ้านในตำบล (เสื้อยืดหรือเสื้อม่อฮ่อม กางเกงขาสั้น รองเท้าแตะ) โดยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 5 มักแต่งกายแบบลาลองเสื้อเชิ้ตลายสก๊อตคอปกแขนสั้น กางเกงขายาว รองเท้าหุ้มส้น ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 5 ต้องการให้ออบต. สร้างศูนย์กีฬาตำบลบนที่ว่างจำนวน 14 ไร่ในพื้นที่หมู่ 5 และสมาชิกสภาอบต. S235 หลายคนก็ให้ความสนับสนุน

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 8 เป็นคนหนุ่ม มีบุคลิกภาพเหมือนชาวบ้านทั่วไป ศึกษาผ่านระบบการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) และศึกษาต่อในเวลาว่างจนจบปริญญาตรีสาขานิติศาสตร์ เป็นผู้มีแนวคิดทันสมัย แต่มีเหตุมีผล ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 8 เป็นผู้นำในการทำกิจกรรมทุกชนิดในหมู่บ้าน เช่น

กิจกรรมด้านอาชีพอนามัยของกลุ่มอสม. กิจกรรมงานบุญประเพณี กิจกรรมปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ รวมทั้งกิจกรรมการส่งเสริมกีฬาในชุมชน จุดเด่นของผู้ใหญ่บ้านหมู่ 8 คือ การเสนอแนวคิดต่าง ๆ ในการพัฒนาชุมชนที่สามารถนำมาปฏิบัติได้จริง

ฝ่ายงานสาธารณสุข มีผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่

สาธารณสุขอำเภอ เป็นชื่อที่ผู้วิจัยได้จากวิธี Snow Ball สาธารณสุขอำเภอมิบทบาทหน้าที่ในการดูแลงานด้านการสาธารณสุขในระดับอำเภอแต่พักอยู่ในตำบล S235 กับภรรยาซึ่งเป็นพยาบาลโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล สาธารณสุขอำเภอท่านนี้เป็นผู้มีส่วนสำคัญในการพิจารณากระดับสถานอนามัยให้เป็นโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โดยในหนึ่งอำเภอจะมีสถานอนามัยเพียงหนึ่งแห่งที่ได้รับเลือกให้เป็นโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนำร่อง สาธารณสุขอำเภอให้การสนับสนุนให้มีกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนทั้งวิธีผ่านกระบวนการสาธารณสุขและในด้านส่วนตัว เช่น การปรับพื้นที่ในบริเวณสถานอนามัย (เดิม) ให้เป็นสนามกีฬานาขนาดเล็ก เช่น ตะกร้อ แบดมินตัน เปตอง และการสนับสนุนทีมฟุตบอลในตำบล โดยการให้งบประมาณค่าชุดกีฬาด้วยรายได้ส่วนตัวเป็นต้น

พยาบาลวิชาชีพโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล นโยบายเชิงรุกด้านการสาธารณสุข ทำให้มีการณรงค์ส่งเสริมให้ประชาชนออกกำลังกายและเล่นกีฬาเพื่อป้องกันโรคมมากขึ้น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล S235 ยกระดับจากสถานอนามัยมาได้ไม่นานในขณะที่ผู้วิจัยอยู่ในสนามวิจัย จากการสนทนากับผู้นำชุมชนและชาวบ้านหลายคนให้ความเห็นตรงกันว่า พยาบาลวิชาชีพ ๑ เป็นผู้มืบทบาทสำคัญมากที่สุดในสถานพยาบาลแห่งนี้ พื้นที่รับผิดชอบของโรงพยาบาล ๑ คือ พื้นที่บริเวณที่อยู่อาศัยของประชาชน กลุ่มหนึ่งและกลุ่มสอง ประกอบด้วยหมู่บ้าน 5 หมู่ พยาบาลวิชาชีพในตำบล เป็นผู้ให้ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือสูง เป็นภรรยาของท่านสาธารณสุขอำเภอและทำงานสนองนโยบายกันได้เป็นอย่างดี

หัวหน้าสถานอนามัย เป็นหัวหน้ารับผิดชอบสถานอนามัยที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านหมู่ที่ 3 เป็นสถานอนามัยที่จัดตั้งขึ้นเป็นแห่งที่สองของตำบลจากการขยายตัวของประชากร หัวหน้าสถานอนามัยเป็นผู้ที่ผู้นำชุมชนและชาวบ้านกล่าวถึงตรงกันว่าเป็นผู้สนับสนุนการออกกำลังกายและเล่นกีฬาอยู่เสมอ จากการสนทนากับผู้วิจัยได้ข้อสังเกตว่าหัวหน้าสถานอนามัยท่านนี้มีโครงการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลหลายโครงการทั้งที่ทำไปแล้ว กำลังทำอยู่และมีแผนที่จะทำ นับเป็นผู้นำคนสำคัญในด้านการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน ข้อจำกัดของหัวหน้าสถานอนามัยท่านนี้ คือการกำหนดบทบาทตนเองให้จำกัดอยู่ในการพัฒนาเฉพาะสามหมู่บ้านในกลุ่มพื้นที่ความรับผิดชอบของตนเท่านั้น

ประธาน อสม. เป็นสุภาพสตรีที่มาตั้งถิ่นฐานพร้อมกับคู่สมรสในกลุ่ม

แรก ๆ และได้สร้างฐานะจนเป็นปึกแผ่นเป็นที่นับหน้าถือตาของคนในตำบลโดยคู่สมรสได้รับเลือกให้เป็นสมาชิกสภาจังหวัด บุตรคนหนึ่งเป็นครูในตำบลนี้และอีกคนเป็นครูในตำบลใกล้เคียง ประธานอสม. ยังมีตำแหน่งเป็นประธานกลุ่มแม่บ้านของตำบล เป็นผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในตำบลอยู่เสมอ

ผู้แทนเยาวชน เป็นผู้ที่เป็นตัวแทนเยาวชนจากหมู่บ้านต่าง ๆ โดยมีประธานเยาวชนหมู่บ้านละ 1 คน ผู้แทนเยาวชนมีบทบาทในการให้ข้อเสนอแนะต่อบต. ในการจัดกิจกรรมเพื่อเยาวชนโดยมีกิจกรรมหลักคือการส่งเสริมกีฬาจากการสอบถามผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้านพบว่าผู้นำเยาวชนส่วนใหญ่ไปทำงานที่กรุงเทพฯ ผู้แทนเยาวชนที่อยู่และมีบทบาทเป็นผู้นำที่ผู้วิจัยพบ ได้แก่

ประธานสภาเยาวชนตำบล เป็นตัวแทนเยาวชนที่ได้รับเลือกให้เป็นประธานสภาเยาวชนตำบล เป็นผู้เข้าร่วมในการวางแผนการจัดกีฬาประจำปีของตำบลและมีบทบาทสำคัญ ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับเยาวชน

ประธานเยาวชนหมู่ 4 มีบทบาทในเวทีประชาคมของหมู่บ้านในการเสนอให้มีการจัดกิจกรรมกีฬาเพื่อเยาวชน และเข้าร่วมการประชุมเพื่อเตรียมเป็นเจ้าภาพการแข่งขันกีฬาในกลุ่มสาม

ประธานเยาวชนหมู่ 6 เป็นผู้นำกีฬาหมู่ 6

รองประธานเยาวชนหมู่ 8 เป็นผู้นำเยาวชนหมู่ 8 และหมู่บ้านในกลุ่ม (หมู่ 1 กับหมู่ 2) ในการเล่นกีฬาฟุตบอล

สถานศึกษา ประกอบด้วย

ผู้อำนวยการโรงเรียน ในหมู่บ้านกลุ่ม 1 มีบุคลิกเป็นนักบริหารและนักวิชาการ มีบุคลิกภาพในการสนทนาโดยใช้หลักทฤษฎีและหลักของเหตุและผล ผู้อำนวยการโรงเรียนหมู่บ้านกลุ่ม 1 ได้เสนอแนวคิดหลาย ๆ อย่างในการส่งเสริมกีฬาในตำบล เช่น การจัดแข่งจักรยานเสือภูเขา และการแข่งเรือ เป็นต้น

ผู้อำนวยการโรงเรียน ในหมู่บ้านกลุ่ม 2 เป็นนักกีฬาฟุตบอลที่เข้าร่วมแข่งขันอยู่เสมอในการแข่งขันรายการพิเศษที่จัดขึ้นในตำบล เช่นงานกีฬาโรงเรียน งานกีฬาประจำปี

ผู้อำนวยการโรงเรียน ในหมู่บ้านกลุ่ม 3 เป็นผู้ให้ความสำคัญต่อชุมชน โดยเข้าร่วมในการวางแผนตำบลเมื่อได้รับเชิญอยู่เสมอ เป็นผู้ที่มีเจตคติที่ดีต่อการออกกำลังกายและเล่นกีฬาโดยในการสนทนาสองต่อสองกับท่านผู้อำนวยการ ๆ ครั้งหนึ่งผู้วิจัยได้รับฟังแนวคิดที่ “ผมอยากให้มีการออกกำลังกายกลางแจ้งไว้สนามของโรงเรียนเพื่อให้นักเรียนและครูได้ใช้ออกกำลังกายกัน”

ผู้อำนวยการโรงเรียนนา มีภูมิลำเนาอยู่ในตำบลแต่เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนในตำบลที่มีพื้นที่ติดกัน เป็นผู้ร่วมทีมนักฟุตบอลอาวุโสซึ่งประกอบด้วยคณะครูและผู้นำในตำบลไปร่วมการแข่งขันในตำบลและพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อกระชับความสัมพันธ์ในโอกาสต่าง ๆ

ครูในตำบล มีครูที่เป็นผู้นำในการออกกำลังกายและเล่นกีฬาหลายท่าน ได้แก่

- **ครูทูน** บ้านอยู่ในกลุ่มที่ 1 แต่ขอย้ายไปสอนที่โรงเรียนในกลุ่มที่ 3 โดยให้เหตุผลว่ามีแนวคิดไม่ตรงกับผู้อำนวยการ โรงเรียนหมู่ 1 ครูทูนมีส่วนร่วมในการจัดกีฬาต่าง ๆ ในอบต. หลายครั้ง จากการสนทนาครูทูนมีแนวคิดว่าการจัดกีฬาต้องศึกษาจากผู้รู้ ผู้ตัดสินไม่ควรลงไปเล่นเป็นนักกีฬา อุปกรณ์ใช้ของดีราคาแพงดีกว่าของถูกแต่ไม่ทนทาน
- **ครูหนู** ครูโรงเรียนกลุ่ม 1 สำเร็จการศึกษาจากสถาบันการพลศึกษาวิทยาเขตศรีสะเกษ เป็นผู้นำกีฬาในกลุ่มหมู่บ้าน
- **ครูพี** ครูโรงเรียนกลุ่ม 1 สำเร็จการศึกษาสถาบันเดียวกับครูหนู เป็นนักกีฬาบาสเกตบอล เป็นผู้ฝึกสอนทีมกีฬา
- **ครูทิส** ครูโรงเรียนกลุ่ม 1 เป็นคนในพื้นที่ ชอบเล่นกีฬาและชอบเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในตำบล
- **ครูเหม** ครูโรงเรียนกลุ่ม 1 สอนคณิตศาสตร์ คนตรี กีฬา ส่งเสริมให้เยาวชนเล่นฟุตบอลในช่วงเย็นหลังเลิกเรียน สนับสนุนค่าใช้จ่ายทีมกีฬา
- **ครูชัย** ครูโรงเรียนกลุ่ม 2 เป็นคนในพื้นที่ เป็นผู้นำในชุมชนในกิจกรรมหลายด้าน เป็นที่ยอมรับนับถือของคนในชุมชน
- **ครูสมอาจ** ครูโรงเรียนกลุ่ม 2 เป็นคนในพื้นที่ ชอบส่งเสริมกีฬาและกิจกรรมในชุมชน
- **ครูบุษ** ครูโรงเรียนกลุ่ม 3 เป็นสุภาพสตรี สำเร็จการศึกษาจากสถาบันการพลศึกษาวิทยาเขตชุมพร เป็นผู้ตัดสินและผู้ฝึกสอนกีฬา เป็นผู้นำเดินแอโรบิก
- **ครูสุทธิ** ครูโรงเรียนกลุ่ม 3 เป็นผู้ตัดสินกีฬาและนำเดินแอโรบิก
- **ครูการศึกษานอกโรงเรียน** เป็นสุภาพสตรีและเป็นคนในพื้นที่ ผู้วิจัยได้ทราบจากครูการศึกษานอกโรงเรียนว่า ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนนอกจากมีกิจกรรมทางวิชาการแล้ว ยังมีการจัดกิจกรรมกีฬาเพื่อสร้างความสามัคคีในหมู่คณะด้วย

ฝ่ายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นหน่วยงานที่มีที่ทำการในตำบล ผู้ที่มีบทบาทเป็นผู้นำ ประกอบด้วย

หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ไม่ได้เป็นคนในพื้นที่แต่สามารถทำงานร่วมกับอบต. และชาวบ้านได้ดี เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่ามีพื้นที่รับผิดชอบที่เป็นแหล่งน้ำและป่าไม้ที่มีความสวยงามและอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การบูรณาการให้คนในตำบลเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาให้ได้ประโยชน์ร่วมกัน

หัวหน้าหน่วยจัดการต้นน้ำ ไม่ใช่คนในพื้นที่ แต่มีบทบาทในการจ้างคนในชุมชนให้ทำหน้าที่ต่าง ๆ หลายตำแหน่ง เช่น เพาะกล้า ปลูกล้า สร้างฝาย เป็นต้น

ผู้ช่วยหัวหน้าหน่วยจัดการต้นน้ำ เป็นคนต่างถิ่นที่ย้ายเข้ามาแต่ได้มาพบภรรยาเป็นคนในพื้นที่ เป็นคนชอบเล่นฟุตบอลกับเยาวชนในตำบล และสนับสนุนด้านการเงินเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายด้านอุปกรณ์กีฬาให้อยู่เสมอ

ผู้นำที่ได้จากวิธี Snow Ball นอกจากการสนทนาและสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำที่ได้รายชื่อจากเจ้าหน้าที่วิเคราะห์ ฯ แล้ว ผู้วิจัยยังได้ทำการเข้าพบ สนทนา และสัมภาษณ์ผู้นำท่านอื่นที่ได้รายชื่อมาจากการขอรายชื่อเพิ่มตามวิธี Snow Ball และได้ทำการวิเคราะห์ว่ามีผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมในการเข้าร่วมวิจัย ได้แก่

นายทัน ผู้ช่วยประธานเยาวชนหมู่ 2 เป็นผู้นำเล่นกีฬาในหมู่ 2 บริเวณหน้าศาลาประชาคม

นางสุวรรณ ผู้นำเล่นกีฬาในหมู่ 2

นายฉาย เป็นอสม. และเป็นผู้นำเล่นกีฬาในหมู่ 3

นางมาลี ผู้นำเล่นกีฬาวอลเลย์บอลหมู่ 3

นายปุย ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 4 เป็นผู้นำในการเล่นกีฬา

นายวิน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 5 เป็นผู้นำในการเล่นกีฬา

ภริยานายก ฯ เป็นอสม. เป็นผู้นำกลุ่มแม่บ้านหมู่ 6

นางจิตร ผู้นำในการรวมแม่บ้านในตำบลเดินแอโรบิก อาศัยอยู่หมู่ 6

นายเกียรติ ประธานเยาวชนหมู่ 6

นายศักดิ์ เป็นชาวบ้านและเป็นลูกจ้างเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เป็นผู้นำการเล่นกีฬาในหมู่ 7

นางสม เป็นผู้นำเล่นกีฬาในหมู่ 7

นายสุระ รองประธานเยาวชนหมู่ 8 ผู้นำการเล่นกีฬาฟุตบอล

เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของผู้นำชุมชนและผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการวิจัยในการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบล ผู้วิจัยจึงจัดลำดับกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับประเด็นวิจัยจากมากไปหาน้อยและวิเคราะห์กลุ่มที่มีบทบาทสำคัญตามภาพที่ 4-4

ภาพที่ 4-4 การจัดลำดับกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับประเด็นวิจัยและกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญ

จากภาพที่ 4-4 กลุ่มที่ใกล้ประเด็นวิจัยมากที่สุดมี 4 กลุ่ม คือ ตัวแทนผู้สูงอายุ ตัวแทนกลุ่มแม่บ้าน ตัวแทนเยาวชน และตัวแทนกีฬาประเภทต่าง ๆ กลุ่มที่ใกล้ประเด็นในลำดับรองลงมาคือ อสม. ครู กศน. กำนันผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภา อบต. จากนั้นจึงเป็น โรงพยาบาลและสถานีนอนามัย และโรงเรียน ตามลำดับ โดยที่ เจ้าหน้าที่วิเคราะห์ ปลัด ฯ และนายกอบต. อยู่ในลำดับต่อมา ในขณะที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและหน่วยจัดการต้นน้ำอยู่ลำดับหลังสุด ส่วนกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนกระบวนการวิจัยในตำบล S235 คือ กลุ่มที่ตัวพิมพ์และเส้นขอบหนา

3. การเตรียมการและเตรียมคนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วม แม้จะได้ทำการสำรวจและสัมภาษณ์แกนนำและผู้เกี่ยวข้องครบทั้ง 7 หมู่บ้าน แล้ว ผู้วิจัยยังไม่สามารถคัดเลือกผู้แทนชุมชนและผู้เกี่ยวข้องเข้าสู่กระบวนการวิจัยตามแผนการที่กำหนดไว้ได้ อุปสรรคที่พบก่อนเข้าสู่กระบวนการวิจัยมี 3 ประการ คือ

1. จากรายชื่อผู้นำที่มีจำนวนกว่า 50 ท่าน ที่มีบทบาทในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน ซึ่งผู้วิจัยไม่อาจทำนายได้ว่าผู้ใดจะเป็นผู้ที่เหมาะสมในการเข้าร่วมกระบวนการวิจัย ผู้วิจัยจึงไม่สามารถคัดผู้ใดไว้หรือตัดผู้ใดออกไปจากกระบวนการได้

2. ผู้แทนชุมชนและผู้เกี่ยวข้องได้รับการพิทักษ์สิทธิ์ตามจริยธรรมการวิจัยที่ยินยอมให้ผู้เข้าร่วมในการวิจัย (กลุ่มตัวอย่าง) มีสิทธิ์ที่จะบอกยกเลิกหรือขอถอนตัวเมื่อใดก็ได้ตามที่ต้องการ (สำนักงานบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา, ม.ป.ป.)

3. ผู้วิจัยยังขาดความเข้าใจลักษณะความเป็นจริงทางสังคมของคนในชุมชน S235 ที่แสดงออกมาทางพฤติกรรม วัฒนธรรม เจตคติ และค่านิยม ซึ่งมีความสลับซับซ้อน ไม่สามารถวิเคราะห์หรือทำความเข้าใจได้ในระยะเวลาอันสั้น (สุภางค์ จันทวานิช, 2549)

ด้วยอุปสรรค 3 ประการข้างต้น ผู้วิจัยต้องใช้วิธีลองผิดลองถูก หลายครั้ง หลายวิธีตลอดระยะเวลาสามถึงสี่เดือนแรกของการอยู่ในสนามวิจัยเพื่อปรับฐานของชุมชนให้สามารถเข้าสู่กระบวนการ PAR ภายใต้กรอบทฤษฎีที่กำหนด โดยสามารถอธิบายได้ 3 ประเด็น ดังนี้

3.1 ศึกษาและวิเคราะห์บทบาทผู้นำในชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง

3.2 การปรับฐานของชุมชน

3.3 ผลสะท้อนจากการปรับฐานของชุมชน

3.1 ศึกษาและวิเคราะห์บทบาทผู้นำในชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง จากการสังเกต การสนทนา การสัมภาษณ์ และการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และจำแนกลักษณะของผู้นำชุมชนและผู้เกี่ยวข้องที่มีบทบาทในด้านการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนได้ ดังนี้

3.1.1 ผู้นำชุมชน แบ่งได้เป็น

ผู้นำที่ทำงานในส่วนราชการ ได้แก่ คนในท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้ง เช่น สจ. นายกอบต. สมาชิกสภาอบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และคนในท้องถิ่นที่ทำงานในองค์กรของรัฐ เช่น สาธารณสุขอำเภอ ผู้อำนวยการโรงเรียน (ที่เป็นคนท้องถิ่น) ครู (ที่เป็นคนท้องถิ่น) ผู้นำในกลุ่มนี้เป็นผู้ที่มีต้นทุนทางสังคมสูงกว่าในกลุ่มผู้นำที่เป็นราษฎรทั่วไป สังเกตจากการเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในตำบล เช่น การทำบุญในวันพระที่วัด ในพิธีงานศพ ในเวทีประชาคม พิธีเปิดโรงพยาบาล ฯ พิธีเปิดอาคารเรียน ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในส่วนราชการจะได้รับการดูแลต้อนรับเป็นพิเศษกว่าราษฎรทั่วไป เป็นกลุ่มที่มีทักษะทางการสื่อสารดีทั้งในการสื่อสารระดับบุคคลต่อบุคคล การสื่อสารในที่ประชุม การพูดในที่ชุมนุมชน และการแสดงออกต่อสาธารณะชน ผู้นำในกลุ่มนี้ยังมีทรัพยากรในการบริหาร (4 Ms) ได้แก่ คน งบประมาณ สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และเมืองค์กรที่รองรับในการจัดการ นอกจากนั้น ผู้นำในกลุ่มนี้มักเป็นผู้ที่ให้ความสนับสนุนคนสำคัญแก่คนใน

ชุมชนในด้านต่าง ๆ ทั้งในรูปแบบของงบประมาณและสิ่งของ ในลักษณะความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ (อกิน รพีพัฒน์, 2548)

จากการสังเกตในขณะที่อยู่ในสนามวิจัย ผู้วิจัยพบว่ามีเพียงส่วนน้อยของผู้นำกลุ่มนี้ที่เล่นกีฬาหรือออกกำลังกายร่วมกับชาวบ้านในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของกิจกรรม โดยพบว่ามีเพียงสองท่านคือ สมาชิกสภาอบต. ภา เล่นวอลเลย์บอลและเดินแอโรบิคร่วมกับชาวบ้านเป็นประจำ (ในวันที่มีกิจกรรม) และผู้ช่วยหัวหน้าหน่วยจัดการต้นน้ำ ซึ่งเล่นฟุตบอลกับชาวบ้านเป็นประจำ สำหรับผู้นำกลุ่มนี้ที่ส่วนใหญ่ถึงแม้ว่าผู้วิจัยจะไม่พบว่ามีกิจกรรมออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาร่วมกับชาวบ้านแต่ในกิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นรายการพิเศษหรือมีการจัดการแข่งขันเช่น การแข่งขันกีฬาตำบล การแข่งขันฟุตบอลเนื่องในวันครบรอบวันจัดตั้งโรงเรียน เป็นต้น ผู้วิจัยพบว่าผู้นำกลุ่มนี้จะเข้าร่วมในฐานะเป็นผู้เล่นส่วนหนึ่งอยู่เสมอ

ผู้นำที่เป็นราษฎร เป็นผู้นำที่ประกอบอาชีพอิสระเช่นทำนา ทำสวน ทำไร่ หรือรับจ้างทั่วไป เป็นต้น แต่เป็นผู้ที่ชอบเล่นกีฬาหรือชอบออกกำลังกาย ผู้นำกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะเป็นผู้เล่นกีฬาที่ตนเองชอบและชักชวนให้ผู้อื่นเข้ามาร่วมในกิจกรรมที่ตนสนใจเพื่อให้มีสมาชิกเพิ่มขึ้น ผู้นำกลุ่มนี้ไม่มีลักษณะความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์เช่นเดียวกับกลุ่มแรกหรือมีในระดับที่น้อย ไม่ชัดเจนเหมือนกลุ่มแรก แต่ผู้นำกลุ่มนี้เป็นตัวแทนในการบอกถึงความต้องการที่แท้จริงของคนในชุมชน เช่น นายทัน ผู้นำเล่นกีฬาในหมู่บ้านที่ 2 กล่าวว่า “ไม่มีลูกเตะกร้อจะเล่น อบต.จะซื้อให้ปีละครั้ง เล่นกันสามเดือนลูกพังหมดก็หยุดเล่น รอปีหน้าค่อยเล่นกันใหม่” นายฉายและนางมาลืออธิบายว่า “ชาวบ้านเขาอยากเล่นแข่งกัน ถ้ามีแข่งเขาก็ซ้อม เตรียมไว้แข่งขัน ถ้าไม่มีแข่งก็ไม่ซ้อม” ส่วนนางจิตรและผู้นำสตรีหลายท่านบอกตรงกันว่าอยากให้มีเดินแอโรบิคแต่ไม่มีคนทำ (หมายถึงไม่มีผู้จัด)

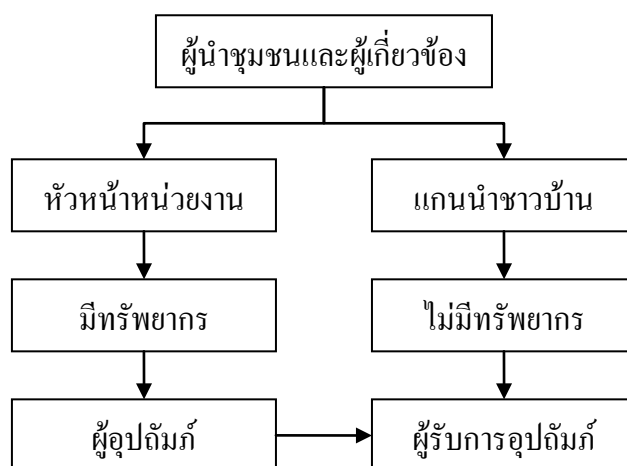
3.1.2 ผู้เกี่ยวข้อง แบ่งได้เป็น

หัวหน้าหน่วยงานที่มีที่ตั้งอยู่ในตำบล มีทั้งผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ เช่น สาธารณสุขอำเภอ พยาบาลวิชาชีพ หัวหน้าสถานีอนามัย ผู้อำนวยการโรงเรียนบางท่าน และผู้ที่ไม่ใช่คนในท้องถิ่น เช่น ผู้อำนวยการโรงเรียนบางท่าน หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า หัวหน้าหน่วยจัดการต้นน้ำ ผู้เกี่ยวข้องกลุ่มนี้มีทรัพยากรสำคัญ ได้แก่ คน สถานที่ และมีความรู้ในด้านการจัดการที่มีประสิทธิภาพ แต่มีข้อจำกัดในด้านงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน ถึงแม้ว่าหัวหน้าหน่วยงานหลายท่านจะไม่ได้มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่และไม่ใช่คนในท้องถิ่น และบางท่านต้องผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนไปรับตำแหน่งในที่อื่นตามวาระ แต่ผู้วิจัยไม่พบความแตกต่างระหว่างหัวหน้าหน่วยงานที่เป็นคนท้องถิ่นกับผู้ไม่ใช่คนท้องถิ่น ลักษณะสำคัญของคนกลุ่มนี้ คือ มีความรู้ความเข้าใจและมีเจตคติที่ดีต่อการออกกำลังกายและการ

เล่นกีฬา ตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบ มีแนวความคิดที่สามารถปฏิบัติให้เป็นจริงได้ และให้ความร่วมมือกับตำบลในกิจกรรมต่าง ๆ เป็นอย่างดี

บุคลากรในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจากภายนอกตำบล ผู้วิจัยติดต่อเจ้าหน้าที่กีฬาและนันทนาการประจำอำเภอ ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาประจำจังหวัด ผู้อำนวยการศูนย์การกีฬาแห่งประเทศไทยประจำจังหวัด และอาจารย์ในสถาบันการพลศึกษาวิทยาเขตที่ตั้งอยู่ในจังหวัดบ่อแก้ว ได้ประสานงาน ขอคำแนะนำและขอความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ผู้วิจัยไม่พบว่ามี การส่งเสริมการออกกำลังกาย และเล่นกีฬาในระดับนโยบายที่กระจายมาถึงตำบล S235 แต่อย่างใดทั้งในด้านการเผยแพร่ความรู้ การสำรวจความต้องการของคนในตำบล หรือการส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบล ทั้งยังไม่พบว่ามีเอกสารหรือสื่อต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการเผยแพร่หรือรณรงค์ด้านการออกกำลังกายและเล่นกีฬาที่คนในตำบลสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการรณรงค์หรือเผยแพร่ได้ ผู้วิจัยได้รับคำแนะนำและความช่วยเหลือในลักษณะส่วนตัวมากกว่าในลักษณะการให้บริการประชาชน

เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ของบทบาทผู้นำชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง จึงได้แสดงในภาพที่ 4-5

ภาพที่ 4-5 บทบาทผู้นำชุมชนและผู้เกี่ยวข้องในตำบล S235

จากภาพที่ 4-5 จะเห็นว่าผู้นำชุมชนแบ่งเป็นหัวหน้าหน่วยงานและแกนนำชาวบ้าน โดยที่หัวหน้าหน่วยงานมีทรัพยากรในการบริหาร ในขณะที่แกนนำชาวบ้านไม่มีทรัพยากรในการบริหาร

3.2 การปรับฐานของชุมชน ในการเข้าสู่สนามวิจัยแต่ละครั้ง ผู้วิจัยได้ปรึกษาหารือและทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนของอบต. ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบงานด้านการส่งเสริมกีฬาในตำบลอย่างสม่ำเสมอ เพื่อปรับรูปแบบการมีส่วนร่วมให้สามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแนวคิดของ Kemmis และ McTaggart ประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อน โดยยังไม่กำหนดผู้มีส่วนร่วมอย่างตายตัวแต่มีการปรับไปตามสถานการณ์และความสอดคล้องกับบริบทของชุมชน จำนวน 5 ครั้ง ดังนี้

การปรับฐานครั้งที่ 1 เป็นการพบปะคนในชุมชนในสนามวิจัยเป็นครั้งแรกของผู้วิจัย ในวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2552 โดยผู้วิจัยได้รับเชิญให้เข้าร่วมในเวทีประชาคม (การสำรวจความต้องการของคนในชุมชน) ของชาวบ้านหมู่ที่ 4 ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย นายกอบต. และรองทั้งสองท่าน ปลัดอบต. เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว นักพัฒนาชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานเยาวชน และชาวบ้านชายหญิงประมาณ 80 คน มีเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนเป็นผู้ดำเนินการประชุมโดยใช้ภาษาท้องถิ่น (อีสาน) มีการแนะนำตัวปลัด ๑ คนใหม่ และเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ และได้เปิดโอกาสให้ผู้วิจัยได้แนะนำตนเองในที่ประชุม ผู้วิจัยได้ขอฝากตัวและบอกวัตถุประสงค์พร้อมทั้งขอความร่วมมือจากทุก ๆ คน จากนั้นจึงเป็นการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านอภิปรายความต้องการ ซึ่งหลังจากมีการอภิปรายแล้วได้มีการขอให้ยกมือลงคะแนน ผลจากการลงคะแนนเสียงปรากฏว่าชาวบ้านต้องการให้ทำถนนคอนกรีตทางเข้าวัดมากที่สุด รองลงมาคือ ให้ทำระบบไฟฟ้าเพื่อการเกษตรและการขยายที่ทำกินตามลำดับ ในส่วนของการส่งเสริมกีฬาซึ่งประธานเยาวชนหมู่ 4 เสนอให้ส่งเสริมอุปกรณ์กีฬาฟุตบอล วอลเลย์บอล ตะกร้อ และเปตอง ปรากฏว่ามีผู้ยกมือสนับสนุนน้อย

การวางแผน ผู้วิจัยปรึกษากับ นายกอบต. ประธานสภาอบต. ปลัด ๑ และเจ้าหน้าที่วิเคราะห์ ๑ และอธิบายแผนการขั้นต้นในการลงสู่สนามวิจัย ดังนี้

ก. สร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชนและผู้เกี่ยวข้องโดยการพบปะ สนทนา เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนและฟังตัวในชุมชน

ข. ศึกษาบริบททางสังคมโดยการสนทนา สัมภาษณ์ สังเกต การเข้าร่วมกิจกรรมและฟังตัวในชุมชน

ค. สร้างความเข้าใจกับคนในชุมชน ผู้นำในชุมชนและผู้เกี่ยวข้องโดยการสนทนา การแนะนำตัว และการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน

ง. คัดเลือกผู้แทนชุมชนและผู้เกี่ยวข้องโดยการสนทนา สัมภาษณ์ สังเกต การขอให้ผู้ให้ข้อมูลหลักแนะนำ และวิธี Snow Ball

จ. การเตรียมเอกสารและกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

การปฏิบัติ/ การสังเกต

ก. ผู้วิจัยฝังตัวในชุมชน เพื่อสร้างสัมพันธ์โดยกิจกรรมต่อไปนี้

- การอาศัยในชุมชน ผู้วิจัยเข้าพักในสถานที่ซึ่ง อบต. จัดไว้ให้ 2 แห่ง ซึ่งแห่งแรกเป็นอาคารที่ทำกรอบต. เก่า เป็นอาคารชั้นเดียว มีห้องสองห้อง โดยห้องหนึ่งเป็นที่พักของนายช่างฝ่ายโยธาของอบต. อีกห้องหนึ่งเป็นห้องว่าง ห้องน้ำและห้องสุขาตั้งห่างจากตัวอาคารออกไปประมาณ 20 เมตร เป็นห้องน้ำและสุขาที่ไม่มีประตูและแสงสว่าง ผู้วิจัยพักที่อาคารนี้ในช่วงแรกของการลงสนามวิจัย อาคารหลังนี้สร้างบนพื้นที่ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ปัจจุบันอบต. ได้ย้ายที่ทำการห่างจากจุดนี้ไปประมาณ 2 กิโลเมตร ที่พักแห่งที่สองเป็นที่พักสายตรวจ ตั้งอยู่ตรงข้ามที่ทำกรอบต. สร้างขึ้นโดยงบประมาณสนับสนุนของ อบต. แต่ไม่ได้ใช้งาน ด้านหลังป้อมมีห้องน้ำและห้องสุขา ส่วนใหญ่ผู้วิจัยใช้ที่พักระยะนี้เป็นที่พักขณะอยู่ในสนามวิจัยโดยใช้เวลาส่วนใหญ่ในวันจันทร์ถึงศุกร์และกลับบ้านเพื่อปฏิบัติภารกิจที่กรุงเทพฯ ๑ บ้างในวันเสาร์อาทิตย์

- การรับประทานอาหาร เมื่อเข้าส่วนใหญ่อุปโภคง่าย ๆ ด้วยตนเอง เคยรับประทานอาหารเข้ากับสจ. และภรรยาที่บ้านของท่านหนึ่งครั้ง รับประทานอาหารเข้าร่วมกับชาวบ้านที่วัดในวันพระ 3 ครั้ง (3 วัด) อาหารกลางวันส่วนใหญ่รับประทานกับเจ้าหน้าที่ อบต. ที่ร้านค้าในตำบล บางครั้งซื้อกับข้าวมารับประทานร่วมกันในอบต. และเคยรับประทานอาหารกลางวันกับสมาชิกอบต. ในเวทีประชาคม รับประทานกับผู้นำหมู่บ้านหมู่ 8 กับผู้นำเยาวชน และผู้นำเล่นกีฬาหมู่ 2 อาหารเย็นได้รับประทานที่บ้านผู้นำเล่นกีฬาหมู่ 3 และที่บ้านพักเจ้าหน้าที่วิเคราะห์ ๑ และบ้านพักเจ้าหน้าที่ในส่วนงานด้านอื่น เคยได้รับประทานอาหารในงานศพเจ้าอาวาสวัดแห่งหนึ่ง และงานเลี้ยงทำขวัญจรดใหม่ของครู กศน. เป็นต้น

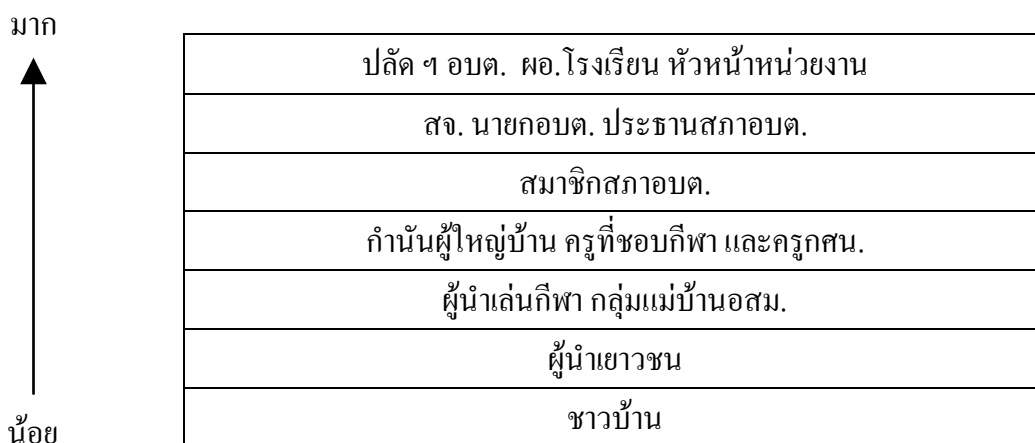
- การแต่งกาย ในการเข้าชุมชนผู้วิจัยใช้ชุดลำลองเสื้อยืดคอปกสีพื้นแขนสั้น กางเกงกีฬาขาสั้น หรือกางเกงขาสั้นสีเข้ม รองเท้าผ้าใบ ในวันที่มีการประชุมกลุ่มใหญ่ระดับตำบล ผู้วิจัยจะแต่งกายสุภาพ เวลานอกราชการเช่นในช่วงเช้าหรือช่วงเย็นถึงค่ำ ผู้วิจัยใส่เสื้อยืดคอกลม กางเกงขาสั้น รองเท้าผ้าใบหรือรองเท้าแตะ เข้าไปร่วมกิจกรรมในชุมชน (ยกเว้นงานเลี้ยงหรืองานศพที่ผู้วิจัยแต่งกายสุภาพ)

- การเดินทาง ส่วนใหญ่ผู้วิจัยใช้จักรยานที่นำไปหลังการไปด้วยหนึ่งคัน สำหรับเดินทางภายในตำบล มีบางครั้งที่ระยะทางไกลหรือเป็นเวลากลางคืนจึงใช้รถยนต์ส่วนตัวซึ่งเป็นรถขับเคลื่อนสี่ล้อในการเดินทาง การเดินทางกลับบ้านที่กรุงเทพฯ ๑ ส่วนใหญ่เดินทางด้วยรถโดยสารปรับอากาศ บางครั้งเดินทางโดยรถไฟ โดยฝากรถไฟไว้กับเพื่อนที่เป็นข้าราชการในสถาบันการพลศึกษาวิทยาเขตศรีสะเกษเพื่อประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทาง

- การเข้าร่วมกิจกรรม ผู้วิจัยได้ไปยังสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งมีคนออกกำลังกายหรือเล่นกีฬา เช่น โรงเรียน ศาลาประชาคม รวมทั้งสถานที่ซึ่งเป็นศูนย์รวมของคนในชุมชน เช่น วัด และสถานที่ซึ่งได้รับคำบอกเล่าว่ามีศักยภาพเช่น ที่ทำการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า หน่วยจัดการต้นน้ำ น้ำตก อ่างเก็บน้ำ ในตำบล เป็นต้น ได้เห็นและสัมภาษณ์ชาวบ้านที่เล่นฟุตบอล เล่นตะกร้อ และได้ร่วมเล่นกีฬากับชาวบ้าน ร่วมทำบุญใส่บาตรในวันพระที่วัด ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ปลูกต้นไม้ เจริญพระเกียรติในหมู่บ้าน ร่วมพิธีมอบกล้าไม้ให้แต่ละหมู่บ้าน ร่วมพิธีเปิดโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล งานเลี้ยง และงานศพ เป็นต้น

ข้อสังเกต ผู้วิจัยไม่พบว่ามีการต่อต้านหรือแสดงความไม่เป็นมิตรกับผู้วิจัย ไม่พบอาการประหม่าหรือตื่นเต้นของชาวบ้านเมื่อพบปะพูดคุยกับผู้วิจัย แต่พบการตอบสนองในระดับที่แตกต่างกัน ตั้งแต่ระดับวางเฉยจนถึงระดับสนับสุนนหรือสนใจมาก โดยมีความสัมพันธ์กับระดับความเป็นผู้นำในชุมชนกล่าวคือยังมีบทบาทหรือตำแหน่งสำคัญในตำบลมากยิ่งขึ้นให้ความสนใจมากหรือให้ความร่วมมือมาก ดังอธิบายในภาพที่ 4-6

ระดับความสนใจและการให้ความร่วมมือ

ภาพที่ 4-6 ระดับความสนใจและการให้ความร่วมมือของคนในตำบลและผู้เกี่ยวข้อง

จากภาพที่ 4-6 จะเห็นว่าชาวบ้านให้ความสนใจสนทนา ซักถาม ให้ข้อมูล แสดงความคิดเห็น และให้ความร่วมมือในระดับน้อย ผู้นำเยาวชนมีความสนใจและร่วมมือมากกว่า แต่ก็ยังอยู่ในระดับน้อย กลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้าน ครูที่ชอบกีฬา และครูกศน. มีความสนใจในระดับปานกลาง กลุ่มที่สนใจสนทนา รับฟัง ให้แนวความคิด และใช้เวลาแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้วิจัยมาก คือ กลุ่มตัวแทนชาวบ้านที่ได้รับเลือกตั้งเป็น สจ. นายกอบต. และสมาชิกสภาอบต. แต่มีจุดสังเกต

สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ปลัด ฯ อบต. ผู้อำนวยการโรงเรียน และหัวหน้าหน่วยงานในตำบล เป็นกลุ่มที่มีความสนใจและให้ความร่วมมือในระดับที่สูงกว่ากลุ่มผู้นำที่มาจาก การเลือกตั้ง

เพื่อความแน่ใจในสมมุติฐานผู้วิจัยจึงตรวจสอบวัน เวลา สถานที่ ประเด็นการสนทนากับคนในตำบลในทุกกลุ่มรวมถึงผู้เกี่ยวข้องทุกส่วนว่าผู้วิจัยได้ให้ความสนใจหรือให้ความสำคัญกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมากไปทำให้เกิดการตีความด้วยความลำเอียงหรือไม่ ปรากฏว่าไม่พบว่ามีประเด็นใดที่ทำให้ผู้วิจัยเกิดอคติในการตีความ ผู้วิจัยกลับพบว่าผู้วิจัยมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับกลุ่มผู้นำเยาวชนและผู้นำในการเล่นกีฬามากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

ข. การสังเกตบริบททางสังคม

- **พบมีการออกกำลังกายในวิถีชีวิต** การประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตของคนในตำบล S235 ส่วนใหญ่มีอาชีพ ทำไร่ ทำนา ทำสวน ประมง หาของป่า รับจ้าง ฯลฯ ซึ่งมีลักษณะอาชีพและวิถีชีวิตที่มีการใช้แรงและมีการออกกำลังกายเป็นประจำ ผู้วิจัยพบชาวบ้านเดินเลี้ยววิ่งเป็นระยะทางไกล ๆ จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านหลายคนบอกว่าต้องเดินตีสามตีสี่ เพื่อไปกรีดยางในสวนยางพารา คนที่หาของป่าต้องเดินข้ามเขาเป็นระยะทางไกล ผู้ที่ทำประมงใช้เรือพายในอ่างเก็บน้ำทอดแห ฯลฯ ร่างกายของคนที่นี่ส่วนใหญ่มีลักษณะสมส่วน ไม่อ้วนไม่ผอมจนเกินไป มองจากภายนอกเห็นมัดกล้ามเนื้อแสดงถึงการใช้แรงเป็นกิจวัตร มีความเคลื่อนไหวรวดเร็ว กระฉับกระเฉง ผู้วิจัยเห็นผู้สูงอายุที่อยู่บ้านตรงข้ามที่พักของผู้วิจัย ใช้ไม้กวาดด้ามยาวกวาดลานหน้าบ้านทุกวัน แม่บ้านหลายคนสานเสื่อเพื่อหารายได้เสริม เป็นต้น

- **พบว่ามีความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์** โดยผู้นำชุมชนและหัวหน้าหน่วยงานอยู่ในฐานะผู้ให้การอุปถัมภ์ เนื่องจากเป็นผู้มีทรัพยากรมากกว่าโดยมีชาวบ้าน ผู้นำเยาวชนและผู้นำเล่นกีฬาเป็นผู้รับการอุปถัมภ์ แต่ในการอุปถัมภ์ในด้านการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาเป็นการอุปถัมภ์ในลักษณะจำนวนจำกัด จึงไม่เพียงพอกับความต้องการของชุมชน ในขณะที่ผู้รับการอุปถัมภ์ก็ใช้ทรัพยากรเท่าที่ได้มาจนหมดแล้วก็หยุดรอทรัพยากรงวดใหม่ ผู้วิจัยไม่เห็นด้วยการตีความว่าชาวบ้านมีฐานะยากจนจึงไม่จัดหาวัสดุอุปกรณ์และจัดทำสถานที่ด้วยตนเอง เนื่องจากการออกกำลังกายหรือเล่นกีฬา ไม่มีความจำเป็นต้องใช้วัสดุอุปกรณ์ที่มีราคาแพง ผู้วิจัยตั้งสมมุติฐานไว้สามประการ คือ ประการแรกชาวบ้านเคยชินกับการเป็นผู้รับการอุปถัมภ์มากกว่าการจัดหาด้วยตนเอง ประการที่สองชาวบ้านมีบุคลิกภาพในการเป็นผู้ตามมากกว่าการคิดเองทำเอง ประการที่สามคือชาวบ้านไม่ได้เป็นผู้คิดกิจกรรมขึ้นเองแต่เป็นกิจกรรมที่ทำตามผู้นำกำหนดให้หรือมีนโยบายให้ชาวบ้านทำ ชาวบ้านจึงคิดว่าเป็นหน้าที่ของผู้นำที่จะต้องจัดหาวัสดุอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกให้

ค. ผู้วิจัยสร้างความเข้าใจกับคนในชุมชน ผู้นำในชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง โดยแนะนำตัว บอกวัตถุประสงค์และสาเหตุในการเลือกชุมชนแห่งนี้ เป็นสนามวิจัยรวมถึงผลที่จะได้รับจากการวิจัย นอกจากนี้ยังเข้าร่วมกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลตามสถานที่ต่าง ๆ เพื่อให้คนในชุมชนได้เห็นและเข้าใจการปฏิบัติงานของผู้วิจัย จากการทำความเข้าใจกับคนชุมชน ผู้วิจัยสังเกตว่ามีทั้งคนที่มีความสนใจและคนที่ไม่สนใจ

ง. คัดเลือกผู้แทนชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง โดยการสนทนา สัมภาษณ์ สังเกต การขอให้ผู้ให้ข้อมูลหลักแนะนำ และวิธี Snow Ball ผู้วิจัยเข้าพบปะ สนทนากับกำนันผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน หัวหน้าหน่วยงานที่มีที่ตั้งในตำบลทุกหน่วยงาน และเข้าพบผู้ที่มีชื่อจากการแนะนำ รวมทั้งเข้าพบเจ้าหน้าที่กีฬาและนักทนาการอำเภอ ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาประจำจังหวัด ผู้อำนวยการศูนย์การกีฬาแห่งประเทศไทยประจำจังหวัด และอาจารย์สถาบันการพลศึกษาวิทยาเขตที่ตั้งอยู่ในจังหวัด และได้คัดเลือกผู้แทนชุมชนและผู้เกี่ยวข้องไว้ได้กว่า 40 คน โดยมีข้อสังเกตว่า ตำบลไม่ได้รับความสนับสนุนใด ๆ จากหน่วยงานภายนอก

ผู้วิจัยร่วมกับเจ้าหน้าที่วิเคราะห์ ฯ จัดเตรียมการประชุมครั้งที่ 1 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแนะนำตัวผู้วิจัยและอธิบายกระบวนการในการวิจัย โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือผู้แทนหมู่บ้าน 8 หมู่ จำนวนหมู่ละ 2 ท่าน ผู้วิจัยเลือกผู้แทนจากคำแนะนำของกำนันและผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าเป็นผู้ที่รู้ดีว่าใครเป็นผู้ที่เหมาะสม เมื่อได้ชื่อแล้วผู้วิจัยได้เดินทางไปสนทนา สัมภาษณ์และเรียนเชิญเข้าร่วมประชุมด้วยตนเอง โดยกำหนดขึ้นในวันที่ 4 มิถุนายน พ.ศ. 2552 ณ บ้านสง. ตามข้อเสนอของภรรยาสง. ในฐานะประธานกลุ่มแม่บ้านและเป็นผู้แทนหมู่ที่ 2

จ. ผู้วิจัยเตรียมเอกสาร จำนวน 53 หน้า ที่ได้รับการตรวจสอบและแก้ไขจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วยเนื้อหาสำคัญที่ใช้ในกระบวนการวิจัย 3 ประเด็น ประกอบด้วย เรื่องการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน และเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อใช้เป็นเอกสารประกอบการสนทนาในกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้วิจัยและผู้แทนของชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วม

การสะท้อน จากการสังเกตผลที่ได้จากการปฏิบัติผู้วิจัยประเมิน ดังนี้

ก. คนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการออกกำลังกายและเล่นกีฬาน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับด้านอื่น เช่น เรื่องการคมนาคม การทำกิน เป็นต้น

ข. การมีความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์โดยมีผู้นำเป็นผู้ให้การอุปถัมภ์และชาวบ้านเป็นผู้รับการอุปถัมภ์ทำให้ชาวบ้านรอรับความช่วยเหลือมากกว่าการช่วยเหลือตนเอง (ในด้านการออกกำลังกายและเล่นกีฬา)

ค. ผู้นำที่มีบทบาททางสังคมมาก คือ ผู้นำที่อยู่ในส่วนภาครัฐ ทั้งที่มาจากการเลือกตั้ง และที่เป็นบุคลากรของรัฐ เนื่องจากเป็นผู้ที่มีทรัพยากรมากกว่าและมีฐานะเป็นผู้ให้การอุปถัมภ์

ง. ผู้นำในข้อที่ 3 มีความรู้ ความเข้าใจ มีเจตคติที่ดีและเห็นความสำคัญของการ ออกกำลังกายและการเล่นกีฬา มีทักษะ มีทรัพยากร มีความพร้อมและมีความสนใจให้ความร่วมมือ มากกว่ากลุ่มอื่น

จ. การส่งเสริมกีฬาโดยชาวบ้านไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรม (มีผู้นำเยาวชน เป็นผู้กำหนดกิจกรรมหลักเพียงกลุ่มเดียว) ทำให้ชาวบ้านขาดแรงจูงใจในการสานต่อกิจกรรม เนื่องจากไม่ตรงกับความต้องการที่แท้จริง

ข้อสรุปจากการปรับฐานครั้งที่ 1 อธิบายได้ตามตารางที่ 4-18

ตารางที่ 4-18 กระบวนการปรับฐานชุมชนครั้งที่ 1

วางแผน	ปฏิบัติ	สังเกต	สะท้อน
1. สร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง	1. การฝังตัวในชุมชน 2. สนทนา แนะนำตัว 3. เข้าร่วมกิจกรรม	1. แขนงนำยิ่งระดับสูง มากยิ่งขึ้นให้ความสนใจ มาก	1. ชาวบ้านออกกำลังกายและเล่นกีฬาน้อย เพราะไม่มีกิจกรรมที่
2. ศึกษาบริบททางสังคม	ต่าง ๆ ในชุมชน 4. อธิบายวัตถุประสงค์	2. มีการออกกำลังกาย ในวิถีชีวิต	ตรงกับความต้องการ 2. ความสัมพันธ์
3. สร้างความเข้าใจกับคนในชุมชน ผู้นำในชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง	ของผู้วิจัย 5. สังเกต และขอให้	3. มีความสัมพันธ์แบบ อุปถัมภ์	แบบอุปถัมภ์ทำให้ ชาวบ้านไม่พึ่งตนเอง
4. เลือกผู้แทนชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง	ผู้ให้ข้อมูลหลัก แนะนำ แขนงนำโดย วิธีบอกต่อ	4. ไม่มี การส่งเสริม จากหน่วยงาน ภายนอก	3. ผู้นำในภาครัฐ เป็น ผู้ถือทรัพยากร จึงมี บทบาทในชุมชน
5. เตรียมเอกสารและกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้	6. นัดหมายแกนนำ และทำเอกสาร ประกอบการสัมมนา	5. แขนงนำเยาวชนเป็น ผู้กำหนดกิจกรรม โดยชาวบ้านไม่มี ส่วนร่วม	มากกว่า แต่มีเจตคติ ที่ดีกว่าชาวบ้านใน การออกกำลังกาย และเล่นกีฬา

จากตารางที่ 4-18 จะเห็นว่าหลังจากที่ผู้วิจัยวางแผนสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน ศึกษาบริบท สร้างความเข้าใจ เลือกตัวแทน และเตรียมเอกสารวิจัยแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการฝังตัวใน

ชุมชน ทำการสนทนา สังเกต สัมภาษณ์ ศึกษาบริบททางสังคม ทำการคัดเลือกแกนนำในชุมชนและจัดทำเอกสารเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยวิธีการสัมมนาแกนนำ มีการสังเกตพบว่าผู้นำในชุมชนยังมีระดับสูงมากยิ่งให้ความสนใจด้านการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในระดับสูงตามไปด้วย และพบว่าคนในชุมชนให้ความสนใจด้านการออกกำลังกายและเล่นกีฬาน้อยเพราะไม่มีกิจกรรมที่ตรงกับความต้องการเนื่องจากไม่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมเพราะผู้กำหนดกิจกรรมคือแกนนำเยาวชน แต่ก็พบว่าวิถีชีวิตของคนในชุมชนส่วนใหญ่มีการออกกำลังกายและการใช้แรงอยู่เสมอ นอกจากนี้ยังพบว่าปัจจัยที่คนในชุมชนไม่พึงพาตนเองในการจัดการออกกำลังกายและเล่นกีฬาคือการมีความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์

การปรับฐานครั้งที่ 2 ผู้วิจัยเชิญแกนนำที่มีบทบาทมากที่สุด ในหมู่บ้านแต่ละหมู่ ตามรายชื่อที่ได้รับคำแนะนำจากกำนันและผู้ใหญ่บ้าน โดยเดินทางไปเชิญด้วยตนเองหมู่บ้านละหนึ่งท่านและขอให้แต่ละท่านเชิญแกนนำในหมู่บ้านของตนมาด้วย โดยมีเป้าหมายให้มีแกนนำในการเข้าร่วมหมู่บ้านละ 2 ท่าน ในวันที่ 4 มิถุนายน พ.ศ. 2552 โดยใช้สถานที่บ้านสง. ตามข้อเสนอของแกนนำหมู่ที่ 2 ซึ่งเป็นภรรยาสง. ในวันประชุมจริงปรากฏว่ามีผู้แทนชุมชนเข้าร่วม 11 ท่าน ประกอบด้วย

- สมาชิกสภาอบต. พร เป็นตัวแทนจากหมู่ 1
- ประธานกลุ่มแม่บ้าน (ภรรยาสง.) เป็นตัวแทนจากหมู่ 2
- นางมาลีเป็นตัวแทนจากหมู่ 3
- นายบุญ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 4
- นายเดือน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 4
- นายชา ประธานเยาวชนหมู่ 5 มาแทนนายวิน
- นายพงษ์ เยาวชน ตัวแทนจากหมู่ 5
- นางจิตร ตัวแทนจากหมู่ 6
- ประธานสภาอบต. มาแทนนายศักดิ์ เป็นตัวแทนจากหมู่ 7
- นายสุระ ผู้นำเยาวชน เป็นตัวแทนจากหมู่ 8
- ผู้วิจัย

จะเห็นว่าผู้แทนเข้าร่วมครบทุกหมู่บ้านแต่ไม่ครบตามเป้าหมายที่ตั้งไว้หมู่บ้านละสองคน และบางท่านมาในฐานะผู้แทน ทำให้ผู้วิจัยไม่แน่ใจว่าจะดำเนินการได้ตามกระบวนการที่วางไว้ แต่ก็ได้ดำเนินการไปตามแผนคือแนะนำตัวผู้วิจัย แนะนำโครงการวิจัย เล่าประสบการณ์ของผู้วิจัยที่ได้เคยเข้าไปทำการศึกษาระบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนที่ประสบความสำเร็จ (ผู้วิจัยไม่ได้แจกเอกสารที่เตรียมมาเนื่องจากเห็นว่าผู้แทนไม่ครบและบางคน

มาในฐานะตัวแทน) จากนั้นได้ทำการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดยผู้วิจัยสอบถามความคิดเห็นในด้านการจัดการส่งเสริมกีฬาในชุมชนที่จัดขึ้นเองโดยคนในชุมชน ซึ่งจากบรรยากาศในการสนทนาพบว่าผู้วิจัยจะเป็นผู้พูดและแกนนำชาวบ้านเป็นผู้ฟังเสียเป็นส่วนใหญ่ แม้ว่าผู้วิจัยจะพยายามเปิดโอกาสให้แต่ละคนได้ออกความคิดเห็นอย่างเต็มที่แล้วก็ตาม แต่อย่างไรก็ตาม ในที่ประชุมได้มีความเห็นร่วมกันว่าจะร่วมมือกับผู้วิจัยในการวางแผน และร่วมกันปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

การวางแผน ผู้วิจัยได้ร่วมวางแผนกับแกนนำชุมชนที่มาร่วมประชุมได้ข้อสรุป ดังนี้

ก. จัดให้มีการประชุมครั้งต่อไปในวันพุธที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2552 โดยมี

หมู่ 5 เสนอตัวเป็นเจ้าภาพที่ศาลาประชาคมของหมู่ 5

ข. ให้มีการจัดสัมมนาเต็มวันทั้งรอบเช้าและรอบบ่ายเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ค. ให้แต่ละหมู่บ้านแกนนำที่เป็นเพศหญิงมาร่วมในโครงการด้วยเพื่อให้เกิดความ

สมดุล

การปฏิบัติ/ การสังเกต

ก. จากการเสนอตัวเป็นเจ้าภาพจัดให้มีการประชุมครั้งต่อไปในวันพุธที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2552 ของแกนนำหมู่ที่ 5 ทำให้ผู้วิจัยมองเห็นความตั้งใจและความกระตือรือร้นของแกนนำที่ยกมือเสนอตัวเป็นเจ้าภาพในการจัดประชุมในทันทีที่มีการสอบถามว่าจะจัดประชุมที่ใด ซึ่งตรงข้ามกับความคาดเดาของผู้วิจัยซึ่งคาดเดาว่าคงไม่มีผู้ใดเสนอตัวเป็นเจ้าภาพ ผู้วิจัยได้สอบถามถึงความพร้อมของสถานที่ และอุปกรณ์ ได้แก่ โต๊ะ เก้าอี้ กระดานสำหรับเขียนและเครื่องขยายเสียง และได้รับคำตอบที่แสดงถึงความพร้อมว่า “ที่ศาลาประชาคม ปิดกวาดทำความสะอาดแล้วตัดหญ้าที่สนาม โต๊ะเก้าอี้ที่ห้องเก็บของมีอยู่แล้ว เครื่องเสียงก็มีอยู่ที่ศาลาประชาคม” เป็นข้อแสดงว่าแกนนำได้คิดไตร่ตรองถึงความพร้อมก่อนแล้วจึงเสนอตัว

ข. การตกลงร่วมกันให้มีการจัดสัมมนาเต็มวันทั้งรอบเช้าและรอบบ่ายเป็นข้อบ่งชี้อีกประการหนึ่งที่แสดงถึงความสนใจและความต้องการผลักดันกระบวนการวิจัยให้ประสบความสำเร็จของกลุ่มแกนนำ เพราะผู้เข้าร่วมประชุมต้องใช้เวลาหนึ่งวันเต็มในการเข้าร่วมการสัมมนา

ค. เพื่อให้เกิดความราบรื่นในการสัมมนา ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความพร้อมในด้านสถานที่และวัสดุอุปกรณ์โดยเดินทางไปดูสถานที่จริงกับนายวินผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ ซึ่งปรากฏว่ามีความพร้อมตามที่ได้พูดไว้จริง ผู้วิจัยจึงได้สอบถามถึงเรื่องการดูแลเรื่องอาหารและอาหารว่างทำให้ได้ทราบว่าเจ้าภาพไม่ได้เตรียมการเรื่องนี้ไว้ เพื่อแก้ปัญหาในส่วนนี้ ผู้วิจัยจึงได้ประสานกับอบต. ให้เป็นผู้สนับสนุนในเรื่องอาหารและเครื่องดื่มที่ใช้ในการสัมมนา ซึ่งปลัด ฯ ได้กรุณาให้ความ

อนุเคราะห์โดยให้ผู้วิจัยเสนอโครงการอบรมแกนนำชุมชนในด้านการส่งเสริมการออกกำลังกาย และการเล่นกีฬาในชุมชน และอนุมัติค่าเอกสาร อาหารและเครื่องดื่มเป็นจำนวนเงิน 2,000 บาท (สองพันบาท)

ง. การให้แต่ละหมู่บ้านแกนนำที่เป็นเพศหญิงมาร่วมในโครงการด้วยเป็นข้อเสนอแนะของผู้วิจัยตามหลักทฤษฎีที่ให้ผู้มีส่วนร่วมมาจากทุกภาคส่วนไม่ใช่ให้ความสำคัญไปเพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง ซึ่งแกนนำที่เข้าร่วมในวันประชุมต่างก็เห็นด้วยและรับปากว่าจะหาแกนนำสตรีมาเข้าร่วมในครั้งต่อไป

จ. ผู้วิจัยได้ประเมินคุณสมบัติของแกนนำที่เข้าร่วมการประชุม จากประสบการณ์ในการเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่นักเรียน นักศึกษาและประชาชนทั่วไปหลายครั้ง สามารถประเมินได้ว่าเอกสารที่เตรียมมาจำนวน 53 หน้า ไม่เหมาะกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับแกนนำชาวบ้าน ผู้วิจัยจึงทำสรุป และตัดทอนเอกสารที่เตรียมมาให้เหลือเพียง 9 หน้า แทน

การสะท้อน

ก. จากการรับฟังการแนะนำโครงการและกระบวนการวิจัยที่ผู้วิจัยนำเสนออย่างตั้งใจ และยังมีผู้เสนอตัวเป็นเจ้าภาพในการจัดการสัมมนาหนึ่งวันเต็มเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างคนในชุมชนกับผู้วิจัยทำให้ผู้วิจัยเห็นความตั้งใจจริงของแกนนำในการสร้างกระบวนการวิจัยให้ประสบผลสำเร็จ

ข. การเตรียมการของแกนนำเป็นไปแบบเรียบง่าย ตามมีตามเกิด ไม่มีพิธีรีตอง ไม่มีระเบียบกฎเกณฑ์ ดังนั้นหากการสัมมนาครั้งนี้ดำเนินการโดยแกนนำชาวบ้าน อาจไม่จำเป็นต้องมีอาหารและเครื่องดื่มไว้ต้อนรับผู้เข้าร่วมสัมมนาหรือถ้ามีก็อาจเป็นแบบตามมีตามเกิด คือ เป็นการต้อนรับในแบบกันเองแบบชาวบ้าน แต่เมื่ออบต. เข้ามาให้การสนับสนุน ข้อดีคือกระบวนการวิจัยได้ยกระดับเข้ามาสู่ความสนใจระดับตำบลโดยได้รับความสนใจจากอบต. ในการให้ความสนับสนุน และเกิดความราบรื่นในการสัมมนาที่มีวิทยากร เอกสาร อาหารและเครื่องดื่ม สำหรับผู้เข้าร่วมสัมมนา

ค. ในชุมชนมีสภาพสตรีที่มีบทบาทในฐานะแกนนำหลายคน ต่างก็ให้ความร่วมมือกับผู้วิจัยไม่แตกต่างจากฝ่ายชาย

ข้อสรุปจากการปรับฐานครั้งที่ 2 อธิบายดังตารางที่ 4-19

ตารางที่ 4-19 กระบวนการปรับฐานชุมชนครั้งที่ 2

วางแผน	ปฏิบัติ	สังเกต	สะท้อน
1. จัดให้มีการประชุม แกนนำโดยมีหมู่ 5 เป็นเจ้าภาพ	1. เจ้าภาพจัดเตรียม สถานที่และอุปกรณ์	1. แกนนำมีความ กระตือรือร้นในการ เตรียมการ	1. อบต. และแกนนำ ในชุมชนให้ความ สนใจและสนับสนุน
2. ให้มีการจัดสัมมนา เต็มวันทั้งรอบเช้า และรอบบ่ายเพื่อการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้	2. อบต. สนับสนุน อาหารกลางวันและ ของว่าง	2. อบต. ให้ความ สำคัญกับโครงการ	กระบวนการวิจัย 2. แกนนำชาวบ้านมี การจัดเตรียมอย่าง เรียบง่ายแต่ขาดความ
3. ให้แต่ละหมู่บ้าน แกนนำเทศหญิง มาร่วมโครงการด้วย เพื่อความสมดุล	3. ผู้วิจัยเตรียมวิทยากร และปรับเนื้อหาการ สัมมนา		พร้อมด้านอาหาร และของว่าง ซึ่ง อบต. สามารถ สนับสนุนได้
	4. แกนนำสัญญาว่า จะชวนแกนนำหญิง เข้าร่วมสัมมนาด้วย		

จากตารางที่ 4-19 จะเห็นว่าการวางแผนเพื่อการประชุมแกนนำในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการวิจัย โดยอบต. และแกนนำชาวบ้านต่างให้ความสนใจและพร้อมให้ความสนับสนุน โครงการวิจัย

การปรับฐานครั้งที่ 3 มีการสัมมนาแกนนำในวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2552 เวลา 8.30 ถึง 16.00 น. ที่ศาลาประชาคม หมู่ที่ 5 แกนนำที่เข้าร่วม 16 ท่าน ประกอบด้วย

- ครูทูน ตัวแทนหมู่ 1 มาช่วงเช้า
- สมาชิกสภาอบต. พร ตัวแทนหมู่ 1 มาช่วงบ่าย
- ประธานแม่บ้าน ตัวแทนหมู่ 2
- ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3 เป็นตัวแทนหมู่ 3 (เป็นหญิง)
- นางมาลี ตัวแทนหมู่ 3
- นางวี ตัวแทนหมู่ 4
- ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 5
- นายวิน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 5
- นายยาน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 5
- นายเกียรติ ตัวแทนหมู่ 6

- นายศักดิ์ ผู้แทนหมู่ 7
- นายสุระ ผู้แทนหมู่ 8
- รองนายกอบต. ผู้แทนอบต.
- เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน ผู้แทนอบต.
- เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว ผู้แทนอบต.
- ผู้วิจัย

ข้อสังเกตจากการเข้าร่วมประชุมคือ แกนนำที่มาจากการประชุมครั้งแรก มีเพียง 5 ท่าน คือสมาชิกสภาอบต. พร ประธานแม่บ้าน นางมาลี นายสุระ และผู้วิจัย แกนนำที่มาร่วมบางคน ไม่ได้มาในครั้งแรกแต่มีชื่ออยู่ในกลุ่มแกนนำที่ผู้วิจัยได้สำรวจไว้ ได้แก่ ครูทูน ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 3 นายเกียรติและนายศักดิ์ มีผู้ที่มาเข้าร่วมแต่ไม่มีในรายชื่อสำรวจคือนางวิและนายยาน (โดยสรุป เป็นคนเก่า 5 ท่าน คนใหม่ 11 ท่าน เป็นชาย 10 ท่าน หญิง 6 ท่าน)

การดำเนินการสัมมนาในช่วงแรกเป็นการให้ความรู้ในการดูแลสุขภาพโดยใช้หลักโภชนาการ ซึ่งบรรยายโดยพยาบาลวิชาชีพจากสถานีอนามัยจากหมู่บ้านกลุ่มที่ 3 จากนั้นผู้วิจัยจึงได้เป็นผู้นำการอภิปรายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับแกนนำใน 2 หัวข้อ คือ เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงและเรื่องการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน แนวคิดในด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผู้วิจัยได้เปิดโอกาสให้แกนนำอภิปรายทำให้ได้แนวคิดของแกนนำหลายคนในด้านนี้ เช่น นายเกียรติบอกว่า “เป็นการทำเอง ไม่ต้องซื้อ เช่น การทำสวนครัว” นางวิผู้เคยมีประสบการณ์ไปทำงานในศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียงแห่งหนึ่งกล่าวว่า “คือการไม่ปล่อยให้ที่ดินว่าง มีความร่วมมือแทนการทำงาน เวลาต้องการแรงงานก็ไปบอกเพื่อนว่าป่าขอแรงหน่อยเดี๋ยวจะไปช่วยที่หลัง ไปทำงานกับเขาแล้วมีน้ำตา ซาบซึ่งน้ำใจของคนที่นี่” นายวินบอกว่า “ทำเกษตรแบบพอเพียง ไม่ต้องไปกู้ยืมเงินจากกองทุน อดออม ไม่ใช่อย่างฟุ่มเฟือย” ประธานแม่บ้านกล่าวว่า “เศรษฐกิจพอเพียง คือประหยัด บໍต้องซื้อ ปลูกมะม่วง มะขาม พอเป็นหน้อย ก็บໍต้องซื้อ”

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 5 กล่าวว่า “เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาของพระเจ้าอยู่หัวที่ได้กำกับเป็นโครงการที่ดีในครัวเรือนของเรา ให้ใช้จ่ายอย่างพอเพียง บางโครงการทำใหญ่โต เช่นคุณทองที่อำเภอ...มี 10 ไร่ มีพืชผลครบทุกอย่าง สัตว์เลี้ยงทุกอย่าง รายได้ไม่ลำบาก ขายปลา ขายไก่ที่หมู่ 5 ทุกครัวเรือนทราบ แต่บางบ้านทำไม่ได้ จะเอาหอมสั้กบาทต้องเดิน เป็นนิสัยต้องซื้อ”

นายยานอธิบายว่า “คือ ครอบครั้วประหยัด คือพอในสิ่งที่มี”

เจ้าหน้าที่วิเคราะห์ ๑ ของอบต. มีส่วนแสดงความคิดเห็นบ้างโดยกล่าวว่า “เศรษฐกิจพอเพียงคือสายกลาง ไม่ถึงไม่หย่อนเกินไป ไม่ล้ำหน้าไม่ล้ำหลัง ล้ำหน้า คือด้านวัตถุทำให้ขาดคุณธรรม จริยธรรม อดทน อดออม ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ หาอาชีพเสริม มีวินัย คนเวียตนามขยัน

มีวินัย ไม่ปล่อยที่ว่าง ปลูกถั่วเขียว ถั่วเหลือง ข้าวโพด อ้อย จี๊จักรยาน ใช้ทรัพยากรประหยัด
รับผิดชอบ กินอาหารไม่มัน การเดินทางไม่ถึงร้อยกิโลเมตรไม่ใช้รถยนต์ ปลูกข้าวได้สามครั้ง...”

ส่วนเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวอธิบายว่า “คือ ทำอย่างไรก็ได้ให้รายจ่ายลดลง
โดยตนเองไม่เดือดร้อน”

ผู้วิจัยและแกนนำที่เข้าร่วมสัมมนาได้ช่วยสรุปความคิดเห็นของแกนนำที่ได้อภิปราย
แล้วได้ 8 ข้อ ดังนี้

- ทำเองโดยไม่ต้องซื้อ
- ใช้ความร่วมมือแทนการจ้างงาน
- ได้ความซาบซึ้ง สามัคคี
- ไม่กู้เงินหรือกู้ได้แต่เพื่อลงทุน
- อุดออม ไม่ฟุ่มเฟือย
- ลดต้นทุนด้วยการหาสิ่งทดแทนที่ต้นทุนต่ำกว่า
- ไม่ให้เกินกำลังตัวเองแต่มีให้ครบตามความต้องการ
- ทำหลาย ๆ อย่างเพื่อลดความเสี่ยงจากการทำอย่างเดียว

จากการอภิปรายจนได้ข้อสรุปทั้ง 8 ประการ แสดงให้เห็นว่าแกนนำมีความรู้ความ
เข้าใจและมีเจตคติที่ดีในการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ในช่วงบ่ายมีการอภิปรายด้านการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน
โดยเริ่มจากการพูดถึงปัญหาและอุปสรรคที่คนในชุมชนออกกำลังกายและเล่นกีฬากันน้อยซึ่งใน
การอภิปรายที่ประชุมได้กล่าวถึงสาเหตุไว้ ดังนี้

- ชาวบ้านเขาออกกำลังกายโดยทำไร่นากันอยู่แล้ว แต่ทำนาก็ไม่แจ่มใส ไม่สนุก
- ชาวบ้านไม่เห็นความสำคัญ ไม่มีความรู้ ไม่ตระหนัก ต้องรอให้หมอสั่ง
- ขาดแกนนำ ขาดบุคลากรทางด้านนี้
- ขาดอุปกรณ์ สถานที่

แกนนำได้ช่วยกันวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและอุปสรรคในการส่งเสริม
การออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลได้ ดังนี้

จุดแข็ง

- มีสนามถึง 3 แห่ง และศาลากลางบ้าน ลานวัด อนามัย ถนนหนทาง และบ้าน
- เจ้าของสถานที่ไม่หวงเพราะต้องพึ่งพากันในอนาคต
- มีความร่วมมือ
- มีการใช้แรงในวิถีชีวิต โดยทำไร่นา

- สุขภาพ พลานามัยแข็งแรงกว่าคนเมือง
- มีหอกระจายข่าว
- มีสถานพยาบาลสองแห่งที่สนับสนุนด้านกีฬาและการออกกำลังกาย
- มีป่าไม้ 2 แห่ง โรงเรียน 3 แห่ง ตชด. 2 แห่ง และมีพื้นที่วัด
- มีสจ. มีสาธารณสุขอำเภอ
- ถนนเส้นเดียวผ่านทุกหมู่บ้าน
- มีครูสอนเดินแอโรบิก
- มีเครื่องเสียง
- มีนักพากย์กีฬา

จุดอ่อน

- ใจอาย
- ขาดความรู้
- ไม่เห็นความสำคัญ คิดว่าเรื่องอื่นสำคัญกว่า
- ไม้ว่าง
- ครอบครัวยังไม่เข้าใจ
- อายุมากแล้ว
- สภาพเศรษฐกิจไม่ดี (ฐานะไม่ดี)
- ขาดอุปกรณ์ และสถานที่
- อบต. สนับสนุนน้อย ไม่ติดตามต่อเนื่อง
- ผู้นำชุมชนไม่ให้ความสำคัญ
- ประชาชนเล่นกีฬาไม่ต่อเนื่อง
- ขาดสนามในบางจุด
- หมู่บ้านกระจายออกเป็นสามกลุ่ม
- มีปัญหาทะเลาะวิวาทในกลุ่มเยาวชน

โอกาส

- กีฬาทางน้ำ
- เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า มีธรรมชาติ
- อ่างเก็บน้ำสวย
- มีเส้นทางเดินป่าสู่ต้นน้ำและน้ำตกสองแห่ง
- มีเกาะ มีทางเดินรอบเกาะ

อุปสรรค

- ขาดการส่งเสริมด้านงบประมาณจากภายนอก

- ขาดการส่งเสริมด้านอุปกรณ์กีฬาจากภายนอก

แกนนำที่ร่วมสัมมนาฯ ได้ร่วมกันเสนอแนวทางในการแก้จุดอ่อนดังตารางที่ 4-20

ตารางที่ 4-20 จุดอ่อนในการส่งเสริมกีฬาตำบล S235 และแนวทางแก้ไข

จุดอ่อน	แนวทางแก้ไข
- ขี้อาย	- ชวนเพื่อนมาเล่นเป็นกลุ่ม
- ขาดความรู้	- จับตรวจสอบสุขภาพในกลุ่มเสี่ยง
- คิดว่าเรื่องอื่นสำคัญกว่า	- ให้เห็นว่าสุขภาพสำคัญกว่าอื่นใด
- ไม่มีว่าง	- ทำให้เห็นความสำคัญโดยให้ความรู้
- ครอบครัวยุคใหม่ไม่เข้าใจ	- หากิจกรรมกีฬาที่เขาชอบ
- อายุมากแล้ว	- หากิจกรรมที่เหมาะสมกับคนอายุมาก
- สภาพเศรษฐกิจไม่ดี (ฐานะไม่ดี)	- ทำให้กีฬาเป็นเรื่องน่าสนใจ
- อบต. สนับสนุนน้อย ไม่ติดตามต่อเนื่อง	- สร้างผลงาน
- ผู้นำชุมชนไม่ให้ความสำคัญ	- สร้างผลงาน
- ประชาชนเล่นกีฬาไม่ต่อเนื่อง	- จัดรายการให้ต่อเนื่องตลอดปี

จากตารางที่ 4-20 จะเห็นว่าแกนนำมีกระบวนการทางความคิด สามารถวิเคราะห์ปัญหาและเสนอแนวทางแก้ปัญหาได้

การแก้ปัญหาการขาดงบประมาณ อุปกรณ์ และสถานที่ แกนนำได้เสนอวิธีการแก้ไขไว้ 8 วิธี คือ

- ขอความสนับสนุนจากอบต.
- ขอความสนับสนุนจากสจ.
- ขอความสนับสนุนจากสส.
- ขอความสนับสนุนจากอนามัย
- ขอความสนับสนุนจากพ่อค้า ประชาชน ผู้นำชุมชน
- ลงขัน
- ขายสินค้า

- ขายบริการ

ในช่วงท้ายของการสัมมนา ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวคิดการพึ่งพาตนเองตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในประเด็นต่อไปนี้

- เปลี่ยนผู้บริหารทรัพยากร (คน เงิน สนาบ อุปกรณ์ และการจัดการ) จากอบต. เป็นแบบชาวบ้านทำเอง

- หาจุดเด่นที่สร้างเอกลักษณ์ให้ตำบล

- มองหาและเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกที่แข็งแรงทนทาน ค่าบำรุงรักษาต่ำ ใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน ประหยัด และตอบสนองคนหมู่มาก

- ยกตัวอย่างสนามกีฬาหลายแห่งที่สร้างขึ้นใหญ่โตเกินความจำเป็น ต้องใช้งบประมาณจำนวนมากและใช้งานไม่คุ้มค่า แล้วก็ต้องเสียค่าบำรุงรักษาด้วยเงินจำนวนมาก

- ให้เปลี่ยนแนวคิดจากการให้กีฬาตำบลเป็นกีฬาประจำปี ให้กลายเป็นกีฬาที่เป็นจุดเริ่มต้นของกิจกรรมตลอดทั้งปี

แม้การสัมมนาแกนนำในวันนี้จะได้เนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์หลายประการแต่ก็ยังไม่สามารถนำไปสู่แนวทางในการปฏิบัติได้ ผู้วิจัยและแกนนำจึงได้ตกลงให้มีการพบกันอีกครั้งในวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2552 เวลา 17.00-20.00 น. ณ ที่ทำการอบต.

การวางแผน การสัมมนาแกนนำในวันนี้ แม้จะใช้เวลาถึงหนึ่งวันเต็ม แต่ผู้วิจัยและแกนนำที่เข้าร่วมประชุมก็ยังไม่สามารถดำเนินการเข้าสู่แผนปฏิบัติการได้ สาเหตุประการสำคัญคือเรื่องของเวลาที่หมดไปในเรื่องการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จากการบรรยายและการอภิปราย ผู้วิจัยเคารพเวลาของผู้เข้าร่วมทุกคน ผู้วิจัยจึงปิดการสัมมนาตามเวลาโดยยังไม่มีการทำแผนปฏิบัติการ แต่ได้มีการนัดหมายให้มีการพบกันอีกครั้งในสัปดาห์ถัดไป ในระหว่างรอการประชุมครั้งถัดไป ผู้วิจัยวางแผน ดังนี้

- เยี่ยมแกนนำและผู้เกี่ยวข้องเพื่อแจ้งความคืบหน้าและขอคำแนะนำ

- เตรียมการสัมมนาวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2552

การปฏิบัติ/ การสังเกต

- เนื่องจากผู้นำด้านการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนอีกหลายท่าน ไม่ได้เข้าร่วมในการประชุมในขณะที่การขับเคลื่อนกระบวนการวิจัยไปสู่การปฏิบัติก็ยังไม่ประสบผล ผู้วิจัยจึงใช้วิธีเข้าเยี่ยมแกนนำและผู้เกี่ยวข้องที่ผู้วิจัยเคยพบมาแล้วจากการสำรวจในรอบแรกตามบ้านและที่ทำงานหรือตามจุดศูนย์รวมของชุมชน เพื่อแจ้งผลการประชุมและอุปสรรคที่พบ โดยผู้วิจัยเข้าเยี่ยมและพูดคุยกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้อำนวยการโรงเรียน และหัวหน้าหน่วยงาน รวมทั้งครูผู้นำกีฬา หัวหน้าสถานีอนามัย พยาบาลวิชาชีพ รวมทั้งแกนนำชาวบ้านและ

เจ้าหน้าที่อบต. โดยไม่ได้กำหนดเป้าหมายที่แน่นอน แต่มีเป้าหมายเชื่อมโยงเขียนให้ครบทุกหมู่บ้าน ทุกโรงเรียน และทุกหน่วยงาน จากการสังเกต ประเมินความสนใจและบทบาทในการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยพบว่าเป็นไปในรูปแบบตามภาพที่ 4-6 ที่ผู้วิจัยได้เคยประเมินจากการสำรวจที่ผ่านมา

- ผู้วิจัยประสานอบต. ให้เป็นผู้สนับสนุนสถานที่และอำนวยความสะดวก เนื่องจากเป็นช่วงเย็นถึงค่ำ ผู้วิจัยจึงขอให้มีการเลี้ยงข้าวต้มและถั่วเขียวต้มน้ำตาลให้แก่ผู้เข้าร่วมสัมมนา โดยผู้วิจัยคาดหวังให้เกิดการจัดการที่เรียบง่าย ไม่น้อยและไม่มากเกินไป และพยายามบูรณาการให้มีการเลี้ยงอาหารที่ประหยัดและถูกหลักโภชนาการ (ได้มีการรณรงค์ให้ใช้ช้อนกลางไปในกิจกรรมนี้ด้วย) โดยผู้วิจัยคาดหวังว่าการใช้วิธีนี้จะได้พันธมิตรเพิ่มจากหน่วยงานด้านสาธารณสุข ได้แก่ ออามัย และอสม. ซึ่งมีฐานเครือข่ายที่เข้มแข็งอยู่ในชุมชนมาก่อนด้วย และจากการเลี้ยงข้าวต้ม ทำให้อบต. ได้จัดสรรงบประมาณส่วนที่เหลือจากการจัดสัมมนาในครั้งแรกมาสนับสนุน โดยผู้วิจัยเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายค่าถั่วเขียวต้มน้ำตาล

การสะท้อน

- การได้รายงานผลการประชุมให้ผู้นำและผู้เกี่ยวข้องในการส่งเสริมการออกกำลังกาย และเล่นกีฬาในชุมชนที่ไม่ได้เข้าร่วมในการสัมมนา ได้ทราบความเคลื่อนไหว ความก้าวหน้าและอุปสรรค ทำให้ผู้นำและผู้เกี่ยวข้องได้มีความเข้าใจในกระบวนการวิจัยไปพร้อมกับผู้เข้าร่วมสัมมนา และช่วยให้ผู้วิจัยสามารถคัดกรองผู้นำชุมชนและผู้เกี่ยวข้องที่มีความเหมาะสมในการมีส่วนร่วมเข้ามาช่วยให้กระบวนการวิจัยมีความก้าวหน้ามากขึ้น

- ทรัพยากรในการบริหาร (คน เงิน สถานที่อุปกรณ์ และการจัดการ) เป็นสิ่งจำเป็นในกระบวนการบริหารที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่การไม่ใช้เงินเป็นตัวตั้ง และการนึกถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดมาใช้ให้มีประสิทธิภาพเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องนำมาพิจารณา

ข้อสรุปจากการปรับฐานชุมชนครั้งที่ 3 อธิบายได้ดังตารางที่ 4-21

ตารางที่ 4-21 กระบวนการปรับฐานชุมชนครั้งที่ 3

วางแผน	ปฏิบัติ	สังเกต	สะท้อน
1. เยี่ยมแกนนำและผู้เกี่ยวข้องเพื่อแจ้งความคืบหน้าและขอคำแนะนำ	1. สนทนากับแกนนำและผู้เกี่ยวข้อง แจ้งความคืบหน้าของกระบวนการวิจัยและขอคำแนะนำ	1. แกนนำที่เข้าร่วมมีความรู้ ความเข้าใจ ในด้านกีฬาเพื่อมวลชน สามารถวิเคราะห์สภาพแวดล้อมในชุมชน และมีความรู้ ความเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	1. มีแกนนำหลายท่านที่ผู้วิจัยเห็นว่ามีความศักยภาพ แต่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม
2. เตรียมการสัมมนาครั้งต่อไป	2. ประสานกับ อบต. เพื่อขอใช้สถานที่จัดประชุม	2. อบต. สนับสนุน	2. การจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง ต้องใช้ทรัพยากรในการดำเนินการ ซึ่งเป็นอุปสรรคอย่างหนึ่ง
	3. เตรียมความพร้อมสำหรับการประชุม		

จากตารางที่ 4-21 จะเห็นว่ามี การสื่อสารกับแกนนำที่ไม่ได้เข้าร่วมการประชุม เพื่อรายงานความก้าวหน้าของกระบวนการวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วมสัมมนา ได้รับทราบข่าวสารและมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเพื่อเป็นประโยชน์กับกระบวนการวิจัยในครั้งต่อไป

การปรับฐานครั้งที่ 4 ในวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2552 เวลา 17.00 ถึง 20.00 น. ณ

ที่ทำการอบต. ผู้เข้าร่วมประชุม 13 ท่าน ประกอบด้วย

- สมาชิกสภาอบต. พร เป็นตัวแทนหมู่ 1
- ประธานแม่บ้าน เป็นตัวแทนหมู่ 2
- นางสุวรรณ เป็นตัวแทนหมู่ 2
- นางมาลี เป็นตัวแทนหมู่ 3
- นายฉาย เป็นตัวแทนหมู่ 3
- นายป๋วย เป็นตัวแทนหมู่ 4
- เลขาสภา อบต. เป็นตัวแทนหมู่ 5
- ประธานสภาเยาวชน เป็นตัวแทนหมู่ 6
- นายศักดิ์ เป็นตัวแทนหมู่ 7
- นางสม เป็นตัวแทนหมู่ 7

- พยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล
- หัวหน้าสถานีอนามัยในหมู่บ้านกลุ่มที่ 3
- ผู้วิจัย

ส่วนหมู่ 8 ไม่มีตัวแทนเข้าร่วม เป็นผู้ที่เคยเข้าร่วมประชุม 7 ท่าน มาใหม่ 6 ท่าน

ประเด็นในการสนทนาคือการหาแนวทางในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนโดยมีหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางปฏิบัติ ซึ่งการอภิปรายได้ความเห็นที่หลากหลาย ดังนี้

สมาชิกสภาอบต. พร กล่าวว่า “ชาวบ้านคิดว่าการออกกำลังกายเป็นเรื่องของงบประมาณ เรื่องของเด็กและเยาวชน” และให้ความเห็นว่า “แนวทางการปรับเปลี่ยนค่อนข้างยาก เพราะต้องหาอยู่หากิน ชาวบ้านจะโยนเรื่องให้ผู้มีอำนาจ มีตำแหน่งหน้าที่มาทำ จะไม่แสดงออก... ผู้นำไม่เข้าใจ...” นายฉายแสดงความเห็นด้วยโดยกล่าวว่า “ชาวบ้านมักเห็นคล้อยตามกับผู้นำ... ต้องเชิญชวนเยาวชน... ผู้นำต้องมาก่อน” ประธานสภาเยาวชนเสริมว่า “ผู้นำต้องเริ่มก่อน ถ้าผู้นำไม่เริ่มก็ยาก เช่น ชวนออกกำลังกายตอนเย็น เดินแอโรบิก” ในด้านความสนใจนายฉายให้ความเห็นว่า “คนที่มิใจรักจริง ๆ ถึงไป” (เล่นกีฬา) ประธานแม่บ้านบอกว่า “อยากแฮดอยู่ แต่คนบ่มีเวลา” (อยากเล่นแต่ไม่มีเวลา) นางสาววรรณว่า “กีฬาจะเน้นแต่เยาวชน ไม่คิดถึงชาวบ้านวัยอื่นวัยทำงาน” นายศักดิ์บอกว่า “ผู้เฒ่าผู้แก่ไม่สนใจ จะสนใจแต่ทำมาหากิน” นายศักดิ์แนะนำให้ใช้กิจกรรมส่งเสริมอาชีพโดยเสนอให้มีการรณรงค์ให้ทำการปลูกหมอนเลี้ยงไหมในชุมชน เลขาสภาอบต. กล่าวว่า “ผิดกับบ้านผม (หมู่ 5) ไม่มีอุปกรณ์ที่จะเล่น ไม่จำเป็นต้องเล่นบอล เช่น แบดมินตัน เล่นตามถนนก็ได้ แต่อุปกรณ์ไม่พอ เล่นจุดเดียวไม่ได้ ควรจัดให้เล่นใกล้บ้านที่สุดเพื่อความสะดวก ... การจุดมัน ถางหญ้า ก็ถือว่าเป็นการออกกำลังกาย... ควรเสริมเรื่องอุปกรณ์กีฬา...ทำได้ เน้นที่อุปกรณ์กีฬาให้เหมาะกับวัย กลางคน สูงอายุ เขาไม่เล่นบอล” หัวหน้าสถานีอนามัยให้ข้อคิดเห็นว่า “กลุ่มเยาวชนมีความเข้มแข็ง เล่นกีฬาอยู่แล้ว แต่สำหรับเด็ก ไม่มีกิจกรรม ได้แต่ดูทีวี เด็กประถมภูมิปัญญาดั้งเดิมนำมาปรับใช้ เป็นลานสำหรับเด็ก มีหนังสือ มีของเล่น... กิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ กิจกรรมในวัด” หัวหน้าสถานีอนามัยยังได้แนะนำให้มีการต่อยอดของเดิมที่มีอยู่แล้วและให้สืบค้นภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชน โดยตั้งทีมวิจัยน้อย (เยาวชน) ให้ครูสังคัมและครูพละเป็นแกนนำให้นักเรียนสืบค้นการละเล่นต่าง ๆ จัดทำเป็นหนังสือภูมิปัญญาของชุมชน

เมื่อตัวแทนชุมชนและผู้เกี่ยวข้องได้อภิปรายกันพอสมควรแล้ว แต่แนวทางการปฏิบัติ ยังไม่ได้ข้อสรุป ยังเป็นเพียงความคิดเห็นและวิธีการ โดยขาดผู้ดำเนินการ จากการร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา ในกลุ่มมีความเห็นว่า ในตำบลมีการแยกชุมชนเป็นสามกลุ่มใหญ่ มีกิจกรรมในชุมชนที่เป็นอิสระต่อกัน รูปแบบในการจัดการจึงควรแบ่งออกเป็นสามกลุ่ม แต่ละกลุ่มมีกระบวนการจัดการ

เป็นของตนเอง แต่การจัดการในระดับตำบลยังคงมีอยู่ เมื่อได้เวลาสมควรแล้วที่ประชุมจึงได้นัดหมายให้มีการประชุมกลุ่มอีกครั้งในวันที่ 9 กรกฎาคม พ.ศ. 2552 ที่บ้านประธานแม่บ้าน (บ้าน สจ.) และให้มีการประชุมกลุ่มย่อย 3 กลุ่ม

กลุ่มที่ 1 วันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2552 เวลา 10.00-12.00 น. ที่บ้านประธานแม่บ้าน

กลุ่มที่ 2 วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2552 เวลา 16.00 ถึง 18.00 น. ที่สนามโรงเรียน

กลุ่มสอง

กลุ่มที่ 3 วันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2552 เวลา 10.00-12.00 น. ที่ร้านอาหารสี่แยกเข้า

อำเภอ

การวางแผน

- แบ่งเป็น 3 กลุ่มแยกกันวางแผนและกำหนดกิจกรรม
- การประชุมระดับตำบลยังคงมีอยู่เพื่อประสานการทำงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่ง

กันและกัน

การปฏิบัติ/ การสังเกต การประชุมในวันที่ 22 มิถุนายน เป็นการพบกันครั้งที่ 3 มีผู้ที่เคยเข้าร่วมประชุมทั้ง 3 ครั้ง จำนวน 3 ท่าน มาเป็นครั้งที่ 2 จำนวน 2 ท่าน อีก 7 ท่าน มาเป็นครั้งแรก แต่ถึงแม้จะมีการเปลี่ยนผู้เข้าร่วมกิจกรรม ประเด็นปัญหาในการอภิปรายไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม คือ ปัญหาคนออกกำลังกายและเล่นกีฬาน้อย ขาดแคลนงบประมาณ สถานที่และอุปกรณ์ และขาดผู้นำในการจัดการออกกำลังกายและเล่นกีฬา จากเนื้อหาที่ได้อภิปรายทำให้เห็นว่าปัญหาด้านงบประมาณ สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจริง แต่จากการอภิปรายก็มีผู้เสนอแนวทางในการแก้ปัญหาได้อยู่ เช่น การปรับเปลี่ยนประเภทของการออกกำลังกายให้หลากหลาย เหมาะสมกับกลุ่มและวัย ไม่จำเป็นต้องมีสนามและอุปกรณ์ที่สมบูรณ์แบบปัญหาที่ผู้วิจัยเห็นชัดเจน คือ ผู้แทนของชุมชนต่างแสดงความคิดเห็น โดยสะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนในลักษณะแบบแยกส่วน ไม่ได้มองในลักษณะภาพรวมของตำบล พฤติกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของคนในตำบลแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ตามลักษณะทางกายภาพของตำบล อย่างไรก็ตาม การไปมาหาสู่และการทำกิจกรรมร่วมกันในบางเรื่องก็ยังคงมีอยู่ไม่ได้แยกกัน โดยเด็ดขาด ที่ประชุมจึงตกลงให้มีการแบ่งกลุ่มย่อยออกเป็น 3 กลุ่ม และยังคงให้มีการประชุมระดับตำบลอยู่ต่อไป

ก. การประชุมกลุ่มย่อย

กลุ่มที่ 1 วันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2552 เวลา 10.00-12.00 น. ที่บ้านประธานแม่บ้านมี

การประชุมกลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มหมู่บ้านด้านทิศตะวันออกประกอบด้วยหมู่ 1 หมู่ 2 และหมู่ 8 ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย

- สมาชิกสภาอบต. พร ตัวแทนหมู่ 1
- ประธานแม่บ้าน ตัวแทนหมู่ 2
- นายทัน ตัวแทนหมู่ 2
- ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 8
- นางเพ็ญ ตัวแทนหมู่ 8
- ท่านสจ.
- ผู้วิจัย

จากการสนทนาได้ข้อสรุปว่าให้มีการตั้งกลุ่มออกกำลังกายและเล่นกีฬาขึ้น มีการหาสมาชิกและมีการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับเด็ก ผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุ ซึ่งต้องมีกิจกรรมที่แตกต่างกัน ผู้ใหญ่หมู่ 8 ได้แนะนำว่า “การตั้งกลุ่ม ต้องปรึกษาผู้นำชุมชนทั้งสามหมู่บ้าน (ผู้ใหญ่บ้าน) เมื่อได้ข้อสรุปก็กระจายความคิดเข้าสู่ชุมชน โดยการประชาสัมพันธ์” นอกจากนี้ยังมีการเสนอแนวคิดในการจัดการแข่งขันกีฬาตำบลให้มีการนำกีฬาพื้นบ้าน กีฬาสำหรับผู้สูงอายุ การเดินแอโรบิค และการละเล่นซึ่งไม่ใช่กีฬาสากลแต่เน้นความสนุกสนานเข้าไปเสริมในกีฬาตำบลด้วย

กลุ่มที่ 2 วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2552 เวลา 16.00-18.00 น. ที่โรงเรียนในกลุ่มสอง เป็นกลุ่มหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ส่วนกลางของตำบลมีสองหมู่บ้าน คือ หมู่ 3 และหมู่ 7 มีผู้เข้าร่วมประชุม 8 ท่าน ประกอบด้วย

- สมาชิกอบต. ภา ตัวแทนหมู่ 3
- ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3
- นายฉาย ตัวแทนหมู่ 3
- นางมาลี ตัวแทนหมู่ 3
- คุณทอง ตัวแทนหมู่ 3
- กำนัน
- นางสม ตัวแทนหมู่ 7
- นายพิทักษ์ ตัวแทนหมู่ 7
- ผู้วิจัย

การสนทนาสรุปได้ความเห็น ดังนี้

- กิจกรรมควรมีทั้งแบบเฉพาะกลุ่ม และแบบรวมทั้งตำบล
- ต้องการให้มีเดินแอโรบิค แบดมินตัน ฟุตบอล วอลเลย์บอล บาสเกตบอล เปตอง

ตะกร้อ และชกมวย มีการแข่งขันชกเย่อและวิ่งกระสอบ

- สถานที่สามารถใช้โรงเรียนและลานกีฬากลางบ้านเล่นร่วมกันสองหมู่ได้

- ขาดเครื่องเสียงและผู้นำเต้นแอโรบิก
- เสนอให้มีการตั้งชมรมกีฬา และชมรมแอโรบิกขึ้นในหมู่บ้านกลุ่มที่ 2
- กลุ่มที่ 3** ไม่มีการประชุมเนื่องจากแกนนำไม่พร้อมจึงได้ทำการยกเลิก

ข. การประชุมระดับตำบล เนื่องจากได้จัดให้มีการประชุมในกลุ่มย่อยไปกลุ่มละหนึ่งครั้ง และได้แนวทางในการปฏิบัติคือให้หาสมาชิกและเตรียมจัดกิจกรรม การประชุมระดับตำบลจึงให้มีการรอผลการปฏิบัติจากกลุ่มย่อยด้วย

จากการสังเกตของผู้วิจัยที่ได้จากการประชุมกลุ่มย่อยทั้งสองครั้ง พบว่าทั้งสองกลุ่มต่างมีแนวคิดในการจัดกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนที่แม้จะมีลักษณะเป็นรูปธรรมแต่ยังมีอุปสรรคในการขับเคลื่อนเนื่องจากการขาดทรัพยากรในการดำเนินงาน และพบว่าแนวคิดของทั้งสองกลุ่มมีความสอดคล้องกัน

การสะท้อน จากการประชุมกลุ่มย่อยมีข้อสังเกตได้ว่า

- ชาวบ้านมีพฤติกรรมเล่นกีฬาแยกเป็นสามกลุ่มตามลักษณะทางกายภาพของตำบล โดยหมู่บ้านในกลุ่มเดียวกันสามารถใช้สนามร่วมกันและวางแผนร่วมกันได้
- ชาวบ้านเห็นว่าการส่งเสริมกีฬาของตำบลในปัจจุบันให้ความสำคัญกับเยาวชนเป็นหลักกิจกรรมจึงเน้นไปทางกีฬาฟุตบอล วอลเลย์บอล ตะกร้อ ซึ่งชาวบ้านต้องการให้มีกิจกรรมสำหรับผู้ใหญ่ สตรี และผู้สูงอายุด้วย ได้แก่ การเต้นแอโรบิก การเล่นกีฬาพื้นบ้าน กีฬาสำหรับผู้สูงอายุ เป็นต้น
- ชาวบ้านต้องการให้มีการจัดการแข่งขันกีฬาตำบลเพื่อจูงใจให้มีการฝึกซ้อมประชาชนความสามารถ และต้องการให้มีการส่งเสริมให้ ผู้ใหญ่ สตรี และผู้สูงอายุ ได้มีส่วนร่วมแข่งขันในกีฬาตำบลด้วยไม่เช่นนั้นเฉพาะกลุ่มเยาวชนตามที่เคยจัดมา

ข้อสรุปในการปรับฐานครั้งที่ 4 อธิบายได้ดังตารางที่ 4-22

ตารางที่ 4-22 กระบวนการปรับฐานชุมชนครั้งที่ 4

วางแผน	ปฏิบัติ	สังเกต	สะท้อน
1. แบ่งเป็น 3 กลุ่ม แยกกันวางแผนและ กำหนดกิจกรรม	1. มีการประชุมกลุ่ม ย่อยกลุ่มที่ 1 และ กลุ่มที่ 2 ส่วนกลุ่ม ที่ 3 ไม่พร้อมจัด	1. แต่ละกลุ่มมีแนวคิด ที่เป็นรูปธรรมแต่ ขาดทรัพยากรในการ ดำเนินงาน	1. ชาวบ้านแยกเป็น 3 กลุ่มตามลักษณะทาง กายภาพของตำบล
2. การประชุมระดับ ตำบลยังคงมีอยู่เพื่อ ประสานการทำงาน และแลกเปลี่ยน เรียนรู้ซึ่งกันและกัน	2. ให้รอผลการปฏิบัติ ในกลุ่มย่อยเพื่อนำมา ประเมินในกลุ่มใหญ่	2. แนวคิดของสอง กลุ่มมีความ สอดคล้องกัน	2. ชาวบ้านต้องการให้ มีกิจกรรมสำหรับ ผู้ใหญ่ สตรี และ ผู้สูงอายุด้วยไม่ใช่จัด เพื่อเยาวชนกลุ่มเดียว

จากตารางที่ 4-22 จะเห็นว่ามีการวางแผนโดยแบ่งแกนนำเป็น 3 กลุ่ม ตามลักษณะทางกายภาพของตำบล เพื่อแยกกันจัดกิจกรรมแต่ยังให้มีการประชุมระดับตำบลไว้เช่นเดิม การประชุมกลุ่มย่อยทำได้เพียง 2 กลุ่ม เนื่องจากอีกกลุ่มไม่พร้อม และแนวคิดในการจัดกิจกรรมของทั้ง 2 กลุ่ม มีความคล้ายคลึงกัน ที่ประชุมได้สะท้อนถึงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของคนในตำบลโดยเฉพาะการจัดการแข่งขันกีฬาตำบลว่าต้องการให้มีกิจกรรมสำหรับผู้ใหญ่ สตรี และผู้สูงอายุด้วย ไม่ใช่จัดเพื่อกลุ่มเยาวชนเพียงกลุ่มเดียวตามที่เคยจัดมา

รูปแบบที่ได้จากการปรับฐานครั้งที่ 4 สามารถแสดงได้ดังภาพที่ 4-7

ภาพที่ 4-7 รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบล S235 จากการปรับฐานชุมชนครั้งที่ 4

การปรับฐานครั้งที่ 5 วันที่ 9 กรกฎาคม พ.ศ. 2553 ที่บ้านประธานกลุ่มแม่บ้าน

ผู้ร่วมประชุม 8 ท่าน ประกอบด้วย

- สมาชิกสภาอบต. พร ตัวแทนหมู่ 1
- คุณพรรณ ตัวแทนหมู่ 1
- ประธานกลุ่มแม่บ้าน ตัวแทนหมู่ 2
- คุณวัน ตัวแทนหมู่ 2
- สมาชิกสภาอบต. ภา ตัวแทนหมู่ 3
- นางหมาย เลขานุการกลุ่มแม่บ้าน เป็นตัวแทนหมู่ 6
- คุณเพ็ญ ตัวแทนหมู่ 8
- ผู้วิจัย

ขาดตัวแทนหมู่ 4 หมู่ 5 และหมู่ 7 ข้อสังเกต คือ มีผู้เคยร่วมประชุมทุกครั้งเพียง 2 ท่าน คือ สมาชิกสภาอบต. พร และประธานกลุ่มแม่บ้านอีก 5 ท่าน มาประชุมเป็นครั้งแรก (สมาชิกสภาอบต. ภา เคยร่วมประชุมกลุ่มย่อยหนึ่งครั้ง)

ผู้วิจัยพยายามเสนอประเด็นให้มีการจัดกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาขึ้นในชุมชน แต่ที่ประชุมสนใจในประเด็นการจัดกีฬาตำบลที่ใกล้ถึงฤดูกาลแข่งขัน ผู้วิจัยจึงให้ผู้เข้าประชุมวิเคราะห์ข้อดีข้อเสียของการจัดกีฬาตำบลที่ผ่านมา ทำให้ได้ข้อสรุป ดังนี้

ข้อดี

- ชาวชนได้มีกิจกรรม
- ได้พบปะสังสรรค์กับเพื่อนเก่า
- ได้สร้างความสามัคคีในชุมชน

ข้อเสีย

- มีการทะเลาะวิวาทกัน
- มีการดื่มสุรา
- มีความขัดแย้งระหว่างหมู่บ้าน
- ขาดความร่วมมือเท่าที่ควร
- เงินงบประมาณไปอยู่ในส่วนรางวัลมากเกินไป

วิธีแก้ไข ที่ประชุมได้เสนอแนวทางปฏิบัติในการแก้ไขข้อเสียของการแข่งขันกีฬาดำบล

ดังนี้

- จำกัดพื้นที่ห้ามนำเข้าสุราในบริเวณจัดงาน
- กีฬาบางประเภทต้องใช้กรรมการที่เป็นกลางและผู้ชมไม่รู้สึกรู้สึกว่ามีความลำเอียง

- ให้การบริการ การต้อนรับที่ดี
- เพิ่มความหลากหลายของกิจกรรม เช่น แอโรบิก แบดมินตัน โยคะ
- ให้ประชาชนเข้าไปชม เซียร์ และแสดงความคิดเห็น
- ให้ประชาชนได้เข้าร่วมในการแข่งขันมากขึ้น

การขยายความมีส่วนร่วม เพื่อให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมมากขึ้นที่ประชุมมีข้อเสนอ ดังนี้

- จัดให้มีกีฬาสำหรับผู้สูงอายุ
- จัดกีฬาสำหรับแม่บ้าน
- จัดกีฬาหาสนุก เน้นความสนุกสนาน ให้ทุกคนมีส่วนร่วม เช่น แข่งดำข้าว

ฟุตบอลชายแข่งกับหญิง วิ่งเปี้ยวทางวงใน เป็นต้น

- จัดให้มีเหรียญรางวัล

โครงการต่อเนื่อง ที่ประชุมเสนอแนวทางให้มีการจัดกีฬาต่อจากการแข่งขันกีฬาตำบล โดยให้มีการแข่งขันแยกตามชนิดของกีฬา ได้แก่ ฟุตบอล ฟุตซอล วอลเลย์บอล ตะกร้อ เปตอง และแอโรบิก วิธีการให้ทำแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยให้เลือกกีฬานิดที่เคยจัดมาแล้วก่อน

การวางแผน

- เสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมการจัดงานกีฬาตำบลให้มีมติจัดกิจกรรมตามข้อสรุปของแกนนำ
- หาสมาชิกและผู้สนับสนุนกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาที่อยู่ในความสนใจของคนในชุมชน เช่น เต้นแอโรบิก และกิจกรรมกีฬาประเภทต่าง ๆ

การปฏิบัติ/ การสังเกต

- ผู้วิจัยนำความคิดเห็นของแกนนำที่เข้าร่วมประชุมในการปรับฐานชุมชนครั้งที่ 5 เสนอต่อคณะกรรมการจัดการแข่งขันกีฬาตำบล ซึ่งคณะกรรมการฯ มีมติเห็นชอบให้ดำเนินการตามข้อเสนอ
- ผู้วิจัยพยายามประสานงานแกนนำหลายฝ่ายเพื่อให้เกิดกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบล มีการจัดหาแกนนำจัดเต้นแอโรบิก การปรึกษาหารือกับแกนนำกีฬาฟุตบอลในการจัดการแข่งขันฟุตบอล และมีการทดลองนำเรือคายัค 2 ลำ ที่ผู้วิจัยจัดหาทดลองใช้จัดกิจกรรมทางน้ำในอ่างเก็บน้ำ ซึ่งพบว่าแต่ละกิจกรรมยังไม่สามารถขับเคลื่อนได้ด้วยตนเอง
- ในด้านกิจกรรมกีฬาประเภทต่าง ๆ พบว่ามีการฝึกซ้อมกันพอสมควรเนื่องจากใกล้ฤดูการแข่งขันกีฬาตำบล
- ไม่พบว่ามี การลงชื่อหาสมาชิกกันแต่อย่างใด

การสะท้อน

- จากความร่วมมือของแกนนำที่ผลักดันเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาให้ข้อคิดเห็นและช่วยกันวางแผนทำให้เห็นว่าในตำบลมีความสนใจและต้องการให้มีการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน แต่เนื่องจากการขาดสถานที่และอุปกรณ์ ทำให้บรรดาแกนนำที่เข้าร่วมประชุมไม่สามารถดำเนินการไปตามที่ต้องการได้ แต่ความคิดเห็นจากแกนนำก็มีประโยชน์โดยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชนได้ ดังนั้นจึงได้มีการเสนอผลการประชุมของแกนนำในด้านการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาต่อที่ประชุมคณะกรรมการจัดงานกีฬาตำบลให้มีมติจัดกิจกรรมตามข้อสรุปของแกนนำ

- กิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาที่อยู่ในความสนใจของประชาชน เช่น การเดินแอโรบิก การแข่งขันกีฬาประเภทใดประเภทหนึ่งหรือเฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ ยังไม่สามารถทำให้เกิดการปฏิบัติให้เป็นจริงได้ สาเหตุสำคัญก็คือแกนนำที่เข้าร่วมประชุมไม่มีทรัพยากรในการบริหาร

- การจัดกีฬาตำบล เป็นแรงจูงใจให้คนในตำบลฝึกซ้อมกีฬา

- การที่แกนนำไม่มีการรวบรวมรายชื่อสมาชิก ทำให้ไม่เกิดกลุ่มที่เป็นทางการ ทำให้ยากต่อการริเริ่มกิจกรรมเนื่องจากไม่สามารถหาผู้สนับสนุนได้

ข้อสรุปจากการปรับฐานครั้งที่ 5 อธิบายในตารางที่ 4-23

ตารางที่ 4-23 กระบวนการปรับฐานชุมชนครั้งที่ 5

วางแผน	ปฏิบัติ	สังเกต	สะท้อน
1. เสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมการจัดงานกีฬาตำบลให้มีมติจัดกิจกรรมตามข้อสรุปของแกนนำ	1. ผู้วิจัยเสนอแนวคิดที่ได้จากการประชุมแกนนำต่อคณะกรรมการจัดงานกีฬาตำบล	1. คณะกรรมการ เห็นชอบตามข้อเสนอ	1. คณะกรรมการจัดการแข่งขันกีฬาตำบล รับฟังและเห็นชอบแนวคิดของแกนนำที่เข้าร่วมประชุม

ตารางที่ 4-23 (ต่อ)

วางแผน	ปฏิบัติ	สังเกต	สะท้อน
2. হাসমাখিকและ ผู้สนับสนุนกิจกรรม การออกกำลังกาย และเล่นกีฬาที่อยู่ใน ความสนใจของคน ในชุมชน เช่น เต้น แอโรบิค และกีฬา ประเภทต่าง ๆ	2. ผู้วิจัยพยายาม ประสานแกนนำให้ ริเริ่มจัดกิจกรรม ฯ แต่ยังไม่สามารถ ขับเคลื่อนให้เกิด กิจกรรมได้	2. แกนนำมีแนวคิด แต่ขาดทรัพยากร และวิธีในการ ดำเนินงาน	2. ทรัพยากรในการ บริหาร มีความจำเป็น ในการขับเคลื่อน กิจกรรม
		3. พบว่ามีการฝึกซ้อม กีฬาเพื่อเตรียมแข่ง กีฬาดำบล	3. กีฬาดำบลสามารถ สร้างแรงจูงใจให้คน เล่นกีฬา
		4. ไม่พบว่ามีกร รวบรวมสมาชิก ตามที่วางแผนไว้	4. การไม่มีสมาชิกทำ ให้ไม่มีผู้สนับสนุน

จากตารางที่ 4-23 จะเห็นว่าแกนนำที่เข้าร่วมกระบวนการวิจัย มีแนวคิดที่ดีในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบล แต่ไม่สามารถดำเนินการให้เกิดขึ้นได้เนื่องจากการขาดทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ บุคลากร งบประมาณ สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และวิธีในการจัดการ และการไม่ได้มีการรวบรวมรายชื่อสมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรม ทำให้ไม่มีผู้ให้การสนับสนุน แต่แนวคิดของแกนนำ ถือเป็นแนวคิดที่มีเหตุผล เป็นที่ยอมรับ คณะกรรมการจัดการแข่งขันกีฬาดำบล จึงเห็นชอบให้จัดกิจกรรมตามแนวคิดของแกนนำที่เข้าร่วมกระบวนการวิจัย

ข้อสรุปที่ได้จากการปรับฐานของชุมชน การฝังตัวในสนามวิจัยเป็นเวลาเกือบสี่เดือน เป็นช่วงเวลาที่ผู้วิจัยได้เรียนรู้บริบทของตำบล ทำให้เกิดความเข้าใจลักษณะความสัมพันธ์ที่มีอยู่ในชุมชน ขณะเดียวกันผู้วิจัยกับคนในชุมชน ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ของกันและกัน ได้ทำการปรับตัวและร่วมกันวางแผนเพื่อให้เกิดกระบวนการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของทั้งสองฝ่าย แม้ว่าจะมีการปรับฐานของชุมชนหลายครั้ง แต่ขั้นตอนการวิจัยยังไม่สามารถเข้าสู่กระบวนการ PAR ได้ โดยมีสาเหตุสำคัญ 3 ประการ คือ

- **แกนนำขาดความต่อเนื่องในการวางแผน** โดยพบว่าจากการประชุมทั้ง 4 ครั้ง แม้จะมีแกนนำเข้าร่วมประชุมหลายคนแต่จะเป็นการหมุนเวียนผลัดเปลี่ยนกันมาโดยนับรวมได้ถึง 34 ท่าน ส่วนใหญ่มาเพียงครั้งเดียว (27 ท่าน) โดยมี 4 ท่าน ที่มา 2 ครั้ง 1 ท่าน มา 3 ครั้ง และมีเพียง 2 ท่าน ที่มาประชุมครบทุกครั้ง

- **ไม่มีองค์กรและไม่มีทรัพยากรในการบริหาร** การออกกำลังกายและเล่นกีฬาของคนในตำบลเป็นการรวมตัวกันอย่างไม่เป็นทางการมีการเล่นกันตามอัธยาศัย ไม่มีผู้นำที่เป็นทางการ ไม่มีการจัดตั้งชมรมหรือกลุ่มที่มีการกำหนดหน้าที่ในการบริหารจัดการ จึงไม่สามารถหาผู้ดำเนินการให้เป็นไปตามแผนได้ ในขณะที่แกนนำที่เข้าร่วมประชุมส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นผู้มีส่วนในการควบคุมดูแลทรัพยากรที่จำเป็นในการดำเนินการ เช่น สถานที่ และอุปกรณ์ เป็นต้น

- **ไม่ได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง** แม้ว่าจะมีนโยบายสาธารณะและมีองค์กรที่มีนโยบายส่งเสริมให้ประชาชนได้มีกิจกรรมออกกำลังกายและเล่นกีฬา แต่ไม่พบว่ามีหน่วยงานใดที่เข้าไปมีบทบาททำกิจกรรมในตำบล S235

อย่างไรก็ดี ผลที่ได้จากการปรับฐานของชุมชนหลายครั้งทำให้ผู้วิจัยและแกนนำ ได้มีส่วนร่วมกันสะท้อนความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในชุมชน ความต้องการที่แท้จริงของคนในชุมชน ภูมิปัญญา แนวคิดตลอดจน ปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลในหลายประการ แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่

ก. ด้านการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬา

ข. ด้านความมีส่วนร่วม

ค. ด้านแนวคิดตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ก. ด้านการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬา

- **คนในชุมชนมีการใช้แรงในวิถีชีวิต** อาชีพ ทำนา ทำสวน ทำไร่ เก็บของป่า เลี้ยงวัว จับปลา และรับจ้างทั่วไป คนสูงอายุออกมากวาดใบไม้หน้าบ้าน เด็ก ๆ ออกมาวิ่งเล่น หรือกระโดดน้ำเล่น เป็นวิถีชีวิตที่พบเห็นได้ทั่วไปในตำบล และเป็นหนึ่งในข้อสนทนาในที่ประชุม ในบางฤดูกาล เช่น ฤดูทำนา ที่ประชุมบอกว่าในช่วงที่คนไม่เล่นกีฬาเพราะไปทำนา มีผู้ให้ความเห็นว่าถึงแม้ว่าในวิถีชีวิตของคนในตำบลจะมีการใช้แรงแต่ก็ไม่เกิดความสนุกสนานเหมือนกับการฝึกออกกำลังกายหรือเล่นกีฬา ที่ประชุมก็มีผู้เสนอให้จัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตด้วย เช่น ในฤดูการทำนา ก็ให้มีการแข่งขันเกี่ยวข้าว เป็นต้น

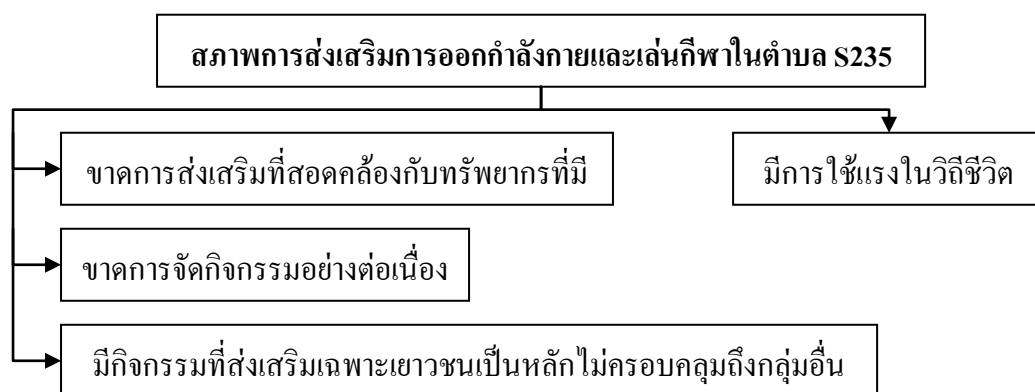
- **ขาดการส่งเสริมที่สอดคล้องกับทรัพยากรที่มีในชุมชน** กิจกรรมที่มีการเล่นในชุมชนคือ ฟุตบอล ตะกร้อ วอลเลย์บอล เป็นต้น ถึงแม้กิจกรรมที่มีการเล่นจะเป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์และควรได้รับการส่งเสริม แต่ก็ยังเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้พื้นที่และวัสดุอุปกรณ์ต้องมีการ

จัดสรรงบประมาณสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายด้านสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ซึ่งเป็นข้อจำกัดหนึ่งที่พบในตำบล ที่ประชุมได้เสนอแนวคิดให้มีการส่งเสริมกิจกรรมที่สอดคล้องกับทรัพยากรที่มีในชุมชน เช่น การเล่นกีฬาทางน้ำ กิจกรรมเดินป่า เป็นกิจกรรมที่ชุมชนมีทรัพยากรอยู่แล้ว จึงควรส่งเสริมให้มีขึ้น

- **ขาดการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง** คนในชุมชนมีพฤติกรรมชอบแสดงออก ต้องการความท้าทาย ต้องการให้มีการประลองความสามารถ เมื่อมีการจัดกีฬาตำบลจึงมีผู้สนใจฝึกซ้อมกีฬากันจำนวนมาก แต่เมื่อหมดฤดูกาลแข่งขันก็ไม่มีแรงจูงใจให้มีการฝึกซ้อม เมื่อกิจกรรมกีฬามีเพียงปีละครั้ง การออกกำลังกายของคนในตำบลก็ไม่เกิดความต่อเนื่อง

- **มีกิจกรรมที่ส่งเสริมเฉพาะเยาวชนเป็นหลักไม่ครอบคลุมถึงกลุ่มอื่น** นอกจากการส่งเสริมกีฬาจะมีเพียงปีละครั้งแล้ว กิจกรรมที่ส่งเสริมยังเน้นไปเพียงกลุ่มเดียวคือกลุ่มเยาวชน โดยมีการจัดตั้งสภาเยาวชนขึ้นเพื่อเป็นผู้ให้แนวคิดสำคัญในการจัดการแข่งขันกีฬาตำบล ทำให้การจัดกีฬาตำบล รวมทั้งการส่งเสริมกีฬาในตำบล ทั้งด้านสถานที่และอุปกรณ์จะมุ่งเน้นตอบสนองความต้องการของกลุ่มเยาวชนเป็นหลัก ในที่ประชุมได้มีการเสนอให้มีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้กลุ่มผู้ใหญ่ กลุ่มแม่บ้าน และกลุ่มผู้อาวุโส ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนด้วย

การสะท้อนสภาพของการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบล S235 โดยแกนนำที่เข้าร่วมประชุมสามารถอธิบายได้ดังภาพที่ 4-8

ภาพที่ 4-8 สภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบล S235 ตามการสะท้อนของแกนนำ

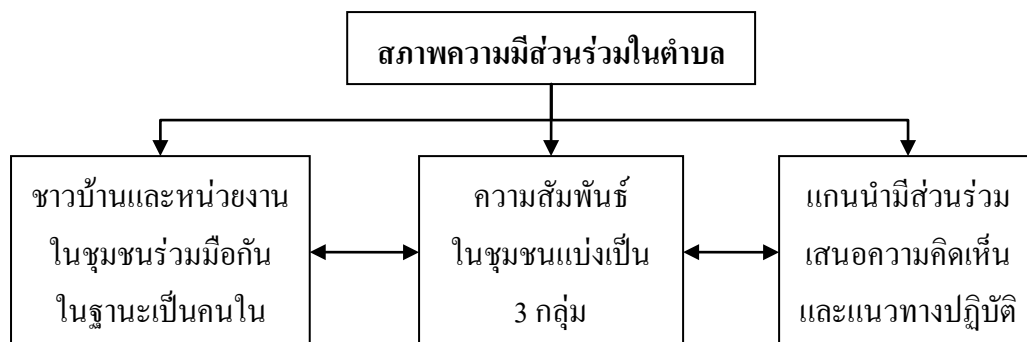
ข. ด้านความมีส่วนร่วม

- ชาวบ้านและหน่วยงานในชุมชนให้ความร่วมมือในฐานะคนใน การคัดเลือกผู้แทนชุมชนและผู้เกี่ยวข้องทำให้เห็นว่า ความร่วมมือในชุมชนระหว่างชาวบ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งมีสถานที่ทำการอยู่ในชุมชน มีความร่วมมือและพึ่งพากันในระดับสูง เสมือนว่าคนในหน่วยงานเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีความผสมกลมกลืนระหว่างหัวหน้าหน่วยงาน และบุคลากรในหน่วยงานที่เป็นคนในท้องถิ่นกับหัวหน้าหน่วยงานและบุคลากรที่ไม่ใช่คนในท้องถิ่นจนเป็นส่วนเดียวกัน คือคนในชุมชน รวมทั้งผู้ที่มีหน้าที่ภายนอกตำบลแต่มีภูมิลำเนาในตำบลต่างก็ให้ความร่วมมือในฐานะคนใน เช่น สจ. สาธารณสุขอำเภอ ผู้อำนวยการ โรงเรียนในตำบลข้างเคียงแต่มีบ้านอยู่ในตำบลนี้เป็นต้น

- มีการเสนอความคิดเห็นและแนวทางปฏิบัติ ที่ประชุมได้รับฟังแนวคิดที่เป็นประโยชน์และแนวทางในการปฏิบัติซึ่งมีความเป็นไปได้ที่จะทำให้เกิดขึ้นจริงในอนาคต ซึ่งความคิดเห็นต่าง ๆ ไม่ได้มาจากผู้วิจัย แต่เป็นความเห็นของคนในชุมชน เช่น การเสนอให้มีการเดินแอโรบิก การเสนอให้มีการกิจกรรมทางน้ำ เป็นต้น

- มีความสัมพันธ์ย่อยที่แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม นอกจากโครงสร้างทางกายภาพจะแบ่งชุมชน 8 หมู่บ้าน ออกเป็น 3 กลุ่ม แล้ว โครงสร้างทางการปกครอง สังคม การศึกษา และโครงสร้างในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาที่มีการแบ่งไปตามลักษณะทางกายภาพ ผู้นำชุมชน ผู้นำหน่วยงาน และผู้นำชาวบ้าน ที่มีถิ่นฐานอยู่ที่กลุ่มใดก็จะให้ความสำคัญสนับสนุนเฉพาะกลุ่มของตนเอง ไม่สนใจกิจกรรมของกลุ่มอื่น ตัวอย่างเช่นผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาอบต. และผู้นำในชุมชนที่อยู่ในกลุ่มหมู่บ้านใดก็จะทำกิจกรรมและส่งเสริมกิจกรรมเฉพาะในกลุ่มนั้น เช่นเดียวกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลและสถานีอนามัยที่มีพื้นที่ดูแลแบ่งเป็นสองกลุ่มก็มีกิจกรรมที่แยกกันเป็นส่วนใหญ่ ผู้วิจัยสังเกตว่าหัวหน้าสถานีอนามัยเป็นนักพัฒนาชุมชนที่มีความสามารถสูง มีแนวคิดหลายประการที่สามารถนำมาปฏิบัติให้เป็นจริงได้ แต่มักสนใจจัดทำโครงการเฉพาะในพื้นที่การดูแลของตนเท่านั้น (3 หมู่บ้าน) จากการสังเกตเพิ่มเติมของผู้วิจัยพบว่ากลุ่มผู้นำหน่วยงานภายในชุมชน และผู้นำที่เป็นครูส่วนใหญ่จะไม่แบ่งกลุ่มแต่จะมองในภาพรวมของตำบลมากกว่า

สภาพความมีส่วนร่วมของแกนนำในตำบล S235 จากการปรับฐานชุมชนสามารถสรุปได้ดังภาพที่ 4-9

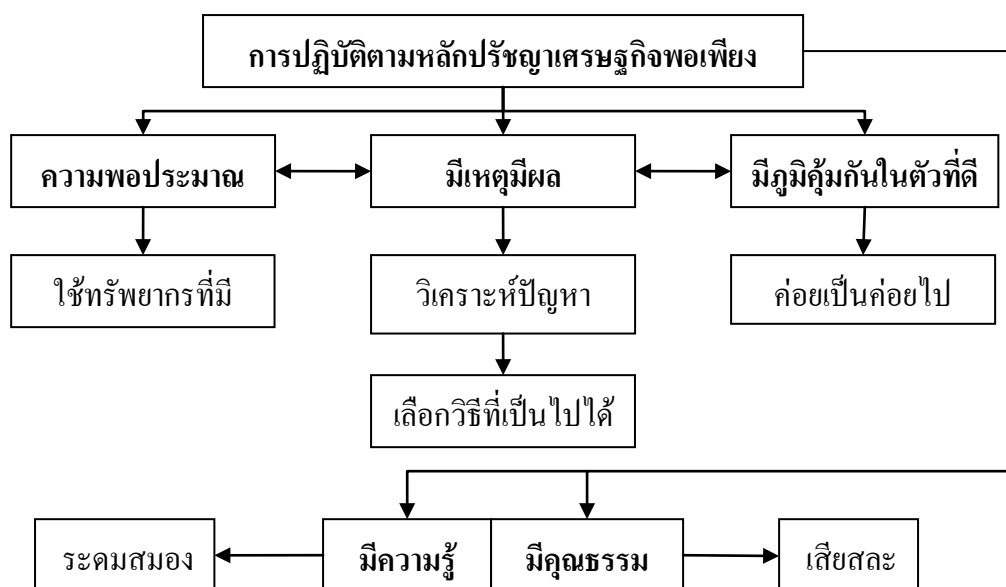

ภาพที่ 4-9 สภาพความมีส่วนร่วมในตำบล S235

ค. ด้านแนวคิดตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แกนนำมีความเข้าใจวัตถุประสงค์ของการวิจัยและให้ความร่วมมือเสนอความเห็นและแนวคิดตามกรอบของการวิจัยโดยมีการนำแนวคิดตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ได้แก่

- ความพอประมาณ แนวคิดที่แกนนำนำเสนอเป็นแนวคิดที่ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วในตำบล ไม่ใช้การจัดการเพิ่มเติมจากที่อื่น
 - มีเหตุมีผล มีการเสนอแนวทางที่เริ่มต้นจากการวิเคราะห์ปัญหาและหาวิธีการแก้ไขโดยเลือกวิธีการที่มีความเป็นไปได้
 - ภูมิคุ้มกัน แกนนำพยายามเสนอแนวคิดที่มีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป
 - ความรู้ ข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่ได้จากการประชุม เป็นแนวคิดที่ได้จากการระดมสมองโดยผู้วิจัยเป็นเพียงผู้สรุปและบันทึก
 - คุณธรรม การเชิญแกนนำเข้าร่วมประชุมเป็นการเชิญด้วยความสมัครใจโดยไม่มีค่าตอบแทนแต่แกนนำก็ได้เสียสละเวลาเข้าร่วมและได้แสดงความคิดเห็นอย่างจริงใจและตั้งใจ
- การปรับฐานชุมชนมีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติโดยสรุปได้ดัง

ภาพที่ 4-10

ภาพที่ 4-10 การปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระยการปรับฐานชุมชน

ผลสะท้อนจากการปรับฐานของชุมชน การฝังตัวในชุมชน ได้มีการพบปะชาวบ้าน และแกนนำ มีการประชุมตัวแทนหมู่บ้าน การสนทนากลุ่มย่อย การพูดคุยกับหัวหน้าหน่วยงาน มีการรับฟัง บันทึก และถ่ายทอดความคิดเห็นของแกนนำไปสู่ผู้เกี่ยวข้อง ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการจัดกิจกรรมการแข่งขันกีฬาตำบลและเกิดโครงการต่อเนื่อง ดังนี้

ก. กีฬาตำบล เป็นการจัดกีฬาเพื่อมวลชนในระดับตำบลโดยใช้งบประมาณด้านการส่งเสริมกีฬาของตำบลของอบต. เป็นงบประมาณหลัก ลักษณะกิจกรรม จัดเป็นมหกรรมกีฬา โดยจัดให้มีการแข่งขันกีฬาหลายประเภทมีทั้งนักกีฬาชายและหญิงเข้าร่วมในการแข่งขัน รูปแบบของกิจกรรม อบต. ได้ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยการเชิญประธานเยาวชนในแต่ละหมู่บ้าน ผู้นำชุมชนและผู้ทรงคุณวุฒิ มาทำการประชุมหารือร่วมกับคณะผู้บริหาร พร้อมด้วยสมาชิกสภาอบต. เพื่อวางแผน กำหนดประเภทกีฬา รูปแบบ วัน เวลาและสถานที่ในการจัดงาน เพื่อให้รูปแบบของงาน เป็นไปตามความต้องการของชุมชนและสอดคล้องกับงบประมาณที่อบต. ได้จัดสรรไว้ ในช่วงที่ผู้วิจัยเข้าไปฝังตัวเป็นช่วงที่มีการจัดกีฬาตำบลประจำปีทีจัดเป็นปีที่ 10 โดยจัดให้มีขึ้นระหว่างวันที่ 24-26 กรกฎาคม พ.ศ. 2552 ทางอบต. จึงได้เชิญผู้วิจัยเข้าร่วมในการวางแผน ในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิ โดยจัดให้มีการประชุมในวันที่ 14, 15 และ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2552 จาก การมีส่วนร่วมในการประชุมคณะกรรมการจัดการแข่งขันกีฬาตำบลทำให้ผู้วิจัยได้ข้อสังเกต ดังนี้

- ผู้นำเยาวชนมีบทบาทสำคัญในการกำหนดกิจกรรม
- กิจกรรมส่วนใหญ่ตอบสนองความต้องการสำหรับกลุ่มเยาวชน
- นักกีฬาส่วนใหญ่เป็นเยาวชน
- เน้นกีฬาสากล เช่น ฟุตบอล วอลเลย์บอล ตะกร้อ และเปตอง
- มุ่งผลแพ้ชนะมากกว่าการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน
- มีเงินรางวัลเป็นแรงจูงใจ

ผู้วิจัยนำข้อสรุปที่ได้จากการประชุมแกนนำการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในกระบวนการวิจัย เสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมการจัดการแข่งขันกีฬาตำบลและได้รับการตอบสนองเป็นอย่างดีจากคณะกรรมการจัดการแข่งขัน จึงทำให้มีการเพิ่มเติมกิจกรรมต่อไปนี้ลงในการจัดการแข่งขันกีฬาตำบล

- จัดให้มีกีฬาพื้นบ้าน ได้แก่ ชักเย่อ วิ่งกระสอบ และวิ่งสามขา
- จัดให้มีการเดินแอโรบิกในระหว่างที่มีการแข่งขัน
- จัดบอร์ดนิทรรศการเผยแพร่ความรู้ด้านการออกกำลังกายและเล่นกีฬา
- จัดให้มีถ้วยและเหรียญรางวัลสำหรับผู้ชนะการแข่งขัน

ในการเตรียมก่อนการแข่งขัน ระหว่างการแข่งขัน และสิ้นสุดการแข่งขัน ผู้วิจัยได้มีส่วนร่วมโดย เป็นคณะกรรมการจัดการแข่งขัน ให้คำแนะนำเรื่องการออกแบบแผ่นพับประชาสัมพันธ์และบอร์ดรายงานผลการแข่งขัน ร่วมแข่งขันในกีฬาฟุตบอลคู่เปิดสนาม เป็นผู้ตัดสินกีฬา วอลเลย์บอล และกีฬาพื้นบ้าน ให้คำแนะนำให้มีการขอความสนับสนุนถ้วยและเหรียญรางวัลจากผู้นำชุมชนและภาคเอกชน ช่วยจัดบอร์ดนิทรรศการ ตัดสินข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในระหว่างการแข่งขัน จัดทำแบบประเมินและสรุปผลที่ได้จากการจัดการแข่งขัน จากการเข้าร่วมในกิจกรรมกีฬาตำบล ทำให้ผู้วิจัยได้รับการยอมรับให้เป็นสมาชิกคนหนึ่งของทีมตำบล

ข้อสรุปที่ได้จากการปรับกิจกรรมในกีฬาตำบลสามารถอธิบายได้ดังตารางที่ 4-24

ตารางที่ 4-24 ผลสะท้อนจากการปรับฐานชุมชนที่มีต่อการจัดกีฬาตำบล S235

ข้อสังเกต	ปัญหาที่เกิด	กิจกรรมที่ปรับเปลี่ยน	ผลที่ได้รับ
1. ผู้นำเยาวชนมีบทบาทสำคัญในการกำหนดกิจกรรม	1. แกนนำกลุ่มอื่นไม่มีส่วนในการกำหนดกิจกรรม	1. จัดให้มีกีฬาพื้นบ้าน ได้แก่ ชักเย่อ วิ่งกระสอบ และวิ่งสามขา	1. แกนนำชาวบ้านได้แสดงความคิดเห็นสอดคล้องกับความต้องการของคนในตำบล

ตารางที่ 4-24 (ต่อ)

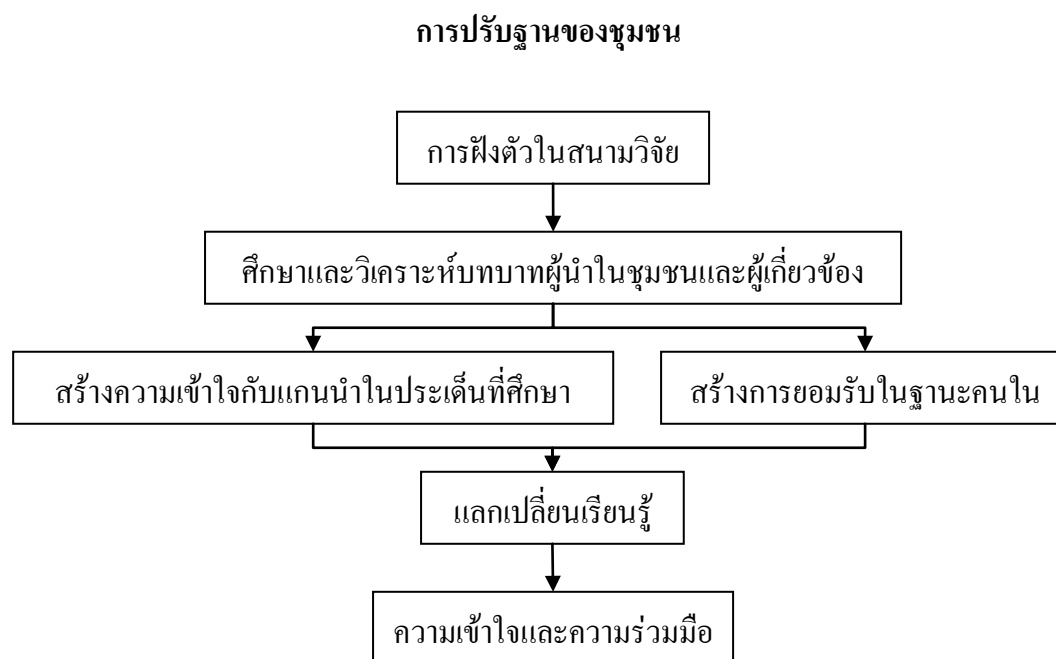
ข้อสังเกต	ปัญหาที่เกิด	กิจกรรมที่ปรับเปลี่ยน	ผลที่ได้รับ
2. กิจกรรมส่วนใหญ่ตอบสนองความต้องการสำหรับกลุ่มเยาวชน	2. กิจกรรมที่จัดไม่สนองความต้องการของคนกลุ่มใหญ่	2. จัดเดินแอโรบิคในระหว่างการแข่งขัน	2. คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมมากขึ้น
3. นักกีฬาส่วนใหญ่เป็นเยาวชน	3. กลุ่มผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ มีโอกาสร่วมกิจกรรมน้อย	3. จัดบอร์ดเผยแพร่ความรู้ด้านการออกกำลังกายและเล่นกีฬา	3. มีกีฬาพื้นบ้านที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น
4. เน้นกีฬาสากล เช่น ฟุตบอล วอลเลย์บอล ตะกร้อ และ เปตอง	4. ขาดกีฬาพื้นบ้านที่แสดงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น	4. จัดให้มีถ้วยและเหรียญรางวัลสำหรับผู้ชนะการแข่งขัน	4. มีความสนุกสนานและสร้างสามัคคี
5. มุ่งผลแพ้ชนะมากกว่าการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน	5. เกิดการทะเลาะวิวาท ขาดความสามัคคี		5. ได้ความรู้จากบอร์ด
6. มีเงินรางวัลเป็นแรงจูงใจ	6. หวังเงินรางวัลแทนความสนุกสนานสามัคคี		6. มีความภาคภูมิใจจากของรางวัลที่มีค่าทางใจมากกว่าเงินรางวัล

จากตารางที่ 4-24 จะเห็นว่าแต่เดิมการจัดการแข่งขันกีฬาดำบล S235 มีการจัดกิจกรรมโดยใช้ผู้นำเยาวชนเป็นผู้กำหนดกิจกรรม ทำให้กิจกรรมส่วนใหญ่ตอบสนองความต้องการของเยาวชน แต่ไม่ตอบสนองความต้องการของคนกลุ่มอื่น นอกจากนั้นการแข่งขันยังหวังผลแพ้ชนะเพื่อเงินรางวัลมากกว่าการสร้างความสัมพันธ์เพื่อเกิดความสามัคคีในชุมชนทำให้ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่เป็นเยาวชน และเกิดการทะเลาะวิวาท เมื่อมีการปรับกิจกรรมตามความคิดเห็นของแกนนำชาวบ้านที่เข้าร่วมกระบวนการวิจัย โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการจัดการแข่งขันกีฬาที่ประกอบด้วยผู้นำเยาวชนและผู้ทรงคุณวุฒิในตำบล ทำให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม

มากขึ้น และได้มีการเล่นเกมกีฬาพื้นบ้านซึ่งเป็นการแสดงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นและเป็นการสร้างความสนุกสนานสามัคคี เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน ไม่ก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาท นอกจากนี้การมอบถ้วยและเหรียญรางวัลยังสร้างความภาคภูมิใจให้กับผู้เข้าร่วมซึ่งมีค่าทางใจมากกว่าเงินรางวัลซึ่งเป็นแรงจูงใจเดิมที่เคยได้รับ

ข. โครงการสัมมนาแกนนำต่อเนื่อง จากประสิทธิผลในการจัดกีฬาตำบลที่มีคนในชุมชนเข้าร่วมเป็นจำนวนมาก ในทุกเพศและทุกวัย ผู้วิจัยจึงได้เสนอต่อปลัดอบต. ให้จัดโครงการสัมมนาแกนนำต่อเนื่องไปจากเดิมเพื่อต่อยอดจากการจัดกีฬาตำบล ซึ่งท่านปลัด ฯ ได้ให้ความเห็นชอบกับโครงการนี้ จึงได้มอบหมายให้เจ้าหน้าที่วิเคราะห์จัดทำเป็นโครงการต่อเนื่อง จากโครงการเดิมที่ใช้งบประมาณไปแล้ว 2,000 บาท (สองพันบาท) ขยายเป็น 6,000 บาท (หกพันบาท) โดยให้ใช้งบประมาณในด้านการส่งเสริมกีฬา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบล ซึ่งท่าน ปลัด ฯ ได้สนับสนุนแนวคิดในการให้คนในชุมชนพึ่งพาตนเองโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการวิจัยที่ผู้วิจัยกำลังดำเนินการอยู่

รูปแบบที่ได้จากกระบวนการปรับฐานของชุมชนสามารถอธิบายได้ดังภาพที่ 4-11

ภาพที่ 4-11 รูปแบบการปรับฐานของชุมชนในตำบล S235

จากภาพที่ 4-11 จะเห็นว่า ก่อนที่จะเกิดความเข้าใจและความร่วมมือ ต้องมีการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างความเข้าใจกับแกนนำในประเด็นที่ทำการศึกษา ในขณะที่เดียวกันกันผู้วิจัย ต้องปฏิบัติตนเพื่อให้ได้รับการยอมรับจากแกนนำและคนในชุมชนในฐานะคนในชุมชนคนหนึ่ง กระบวนการนี้ผู้วิจัยต้องอาศัยเวลาทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน โดยการฝังตัวในชุมชนและปฏิบัติ ตนเสมือนเป็นสมาชิกคนหนึ่งของคนในชุมชน

ขั้นที่ 3 กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน มีส่วนทำให้ผู้วิจัยและคนในชุมชนและผู้เกี่ยวข้องได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่ง กันและกัน ผู้วิจัยมีความเข้าใจในวัฒนธรรมของชุมชนและคนในชุมชนมีความเข้าใจวัตถุประสงค์ ของการวิจัยมากขึ้น ทำให้ผู้วิจัยสามารถสร้างกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมได้ใน โอกาสต่อมา การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลของผู้วิจัย กระทำโดยผ่านโครงการสัมมนาแกนนำการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบล S235 ที่มีอบต. S235 เป็นผู้สนับสนุนงบประมาณและส่งบุคลากรเข้าร่วมกระบวนการวิจัยในฐานะ ผู้ประสานงาน ผู้วิจัยเข้าสู่กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Kemmis และ McTaggart ประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Act) การสังเกต (Observe) และ การสะท้อนกลับ (Reflect) ต่อเนื่องกันเป็นจำนวน 5 รอบ เริ่มตั้งแต่วันที่ 25 สิงหาคม จนถึงวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2552 เป็นเวลา 6 เดือน ในขณะที่ฝังตัวในสนามวิจัยในช่วง 4 เดือน ที่ผ่านมา ผู้วิจัยได้ เคยพบปะสนทนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และแจ้งวัตถุประสงค์ของการวิจัยต่อผู้เข้าร่วมประชุม ทุกท่านเป็นรายบุคคลมาก่อนแล้วหลายครั้ง การประชุมในครั้งนี้ ผู้เข้าร่วมประชุมทุกท่านจึงมีความ เข้าใจเป็นอย่างดีในประเด็นที่ต้องพูดคุยกันว่าเป็นเรื่องการสร้างรูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกาย และเล่นกีฬาในตำบลโดยให้มีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ ผู้เข้าร่วมประชุมทุกท่านอาศัยอยู่ในพื้นที่มาเป็นเวลานาน มีหน้าที่การงานและวิถีชีวิตที่สัมพันธ์ ใกล้ชิดกับคนในชุมชน และมีความรู้สึกนึกคิดว่าตนเป็นสมาชิกคนหนึ่งของคนในตำบล การแสดงความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนจึงเป็นการให้ข้อมูลแบบคนใน (สุภางค์ จันทวานิช, 2549, หน้า 2) โดยมีผลการวิจัย ดังนี้

รอบที่ 1 การดำเนินการประกอบด้วย การวิเคราะห์ชุมชน (การสะท้อน) การวางแผน และการปฏิบัติ/ การสังเกต โดยจัดให้มีการประชุมเพื่อวิเคราะห์ชุมชนและวางแผนในวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2552 เวลา 9.00 ถึง 12.00 น. ที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ผู้เข้าร่วมประชุม 10 ท่าน ประกอบด้วย

1. รองนายกอบต. ฝ่ายบริหาร
2. ปลัดอบต.

3. เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนอบต.
4. หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
5. ประธานกลุ่มแม่บ้าน
6. ผู้อำนวยการโรงเรียนหมู่บ้านกลุ่มที่ 3
7. ครูบุง ครูพลศึกษาโรงเรียนหมู่บ้านกลุ่มที่ 3
8. หัวหน้าสถานีอนามัยหมู่บ้านกลุ่มที่ 3
9. พยาบาลวิชาชีพโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล
10. ผู้วิจัย

การวิเคราะห์ชุมชน (การสะท้อน) ที่ประชุมได้ร่วมกันอภิปรายถึงวิธีการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลโดยการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ ผู้วิจัยได้สรุปบันทึกการประชุมโดยจำแนกข้อมูลที่ได้จากการประชุมโดยนำหลักการ 3 ประการ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี กับเงื่อนไข 2 ประการ คือ ความรู้และคุณธรรม ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาจำแนกข้อมูลออกเป็น 9 ประเภท ประกอบด้วย

1. ความพอประมาณ
2. ความมีเหตุผล
3. มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี
4. ความพอประมาณและมีเหตุผล
5. ความพอประมาณและมีภูมิคุ้มกัน
6. มีเหตุผลและมีภูมิคุ้มกัน
7. พอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน
8. มีความรู้
9. มีคุณธรรม

1. ความพอประมาณ หมายถึง การยึดหลักสายกลาง ไม่มากหรือน้อยเกินไป มีความพอเหมาะพอควร และเพียงพอตามความจำเป็น ประเด็นที่สอดคล้องกับความพอประมาณเพียงอย่างเดียว ไม่มีอยู่ในการสนทนาในรอบที่หนึ่ง

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การพิจารณารอบด้านอย่างระมัดระวังรอบคอบก่อนการตัดสินใจเลือกวิธีที่เหมาะสมที่สุดกับสถานการณ์ในขณะนั้น

- ประเด็นการเดินแอโรบิก ในขั้นตอนของการปรับฐานชุมชนทำให้ผู้วิจัยได้รับทราบจากคนในชุมชนกลุ่มหนึ่งว่ามีความต้องการออกกำลังกายด้วยการเดินแอโรบิก (มีผู้ให้ข้อมูลเป็น

ตัวแทนที่เข้าร่วมประชุมด้วย คือ ประธานกลุ่มแม่บ้าน ครูบุญ และพยาบาลวิชาชีพ) แต่มีอุปสรรคคือขาดผู้นำ เครื่องเสียง และสถานที่ ในสนามวิจัยผู้วิจัยใช้วิธีประสานกับฝ่ายต่าง ๆ เพื่อให้กิจกรรมนี้เกิดขึ้น และสามารถจัดได้หนึ่งครั้งในพิธีเปิดกีฬาตำบลเมื่อเดือนกรกฎาคมที่ผ่านมา ซึ่งปรากฏว่ามีผู้สนใจเข้าร่วมเป็นจำนวนมาก ในกรณีนี้ หัวหน้าสถานีอนามัยได้นำมาพูดในที่ประชุมครั้งนี้ว่า “...อย่างแอโรบิกก็ทำได้ แต่ถามว่าในวิถีของเรา ก็คือว่าเราส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรณะ ไปทำนาทำไร่ มันก็อาจจะได้ชักกลุ่มหนึ่งขึ้นมา คือกลุ่มแอโรบิกนะได้กลุ่มหนึ่ง แล้วกลุ่มที่เหลือละมีทางเลือกมั๊ย ผมคิดว่าอย่างนี้นะครับ บางกลุ่มทำตลอดไม่ได้ ก็ทำเป็นช่วงไป ให้มันตัวเลือกเยอะ ๆ”

จากแนวคิดข้างต้นมีผลส่งให้เกิดกิจกรรมการเดินแอโรบิกในตำบลในเวลาต่อมา

3. มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง ความพร้อมในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตทั้งจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ประเด็นที่สอดคล้องกับการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีเพียงอย่างเดียว ไม่มีอยู่ในการสนทนาครั้งนี้

4. ความพอประมาณและมีเหตุผล หมายถึง แนวทางที่ประกอบด้วยความพอประมาณ และมีเหตุผลอยู่ในตัวเดียวกัน พบว่ามี 1 ประเด็น คือ

- **อบต. สนับสนุนบ้าง** ที่ประชุมยอมรับว่า การจัดกิจกรรมในแต่ละครั้ง มีความจำเป็นต้องมีค่าใช้จ่ายบ้างไม่มากก็น้อย เช่น ค่าอาหาร เครื่องดื่ม ค่าใช้จ่ายในการต้อนรับ โดยเฉพาะในระหว่างที่ชาวบ้านยังไม่มีองค์กรที่เข้มแข็ง จำเป็นต้องมีผู้ให้ความช่วยเหลือบ้าง หัวหน้าสถานีอนามัย ฯ บอกว่า “สมมุติเราจัดวิ่งวันพอ เริ่มจากหมู่หก ผ่านหมู่ต่าง ๆ ต้องมีน้ำดื่ม อบต. ช่วยนิดนึง..” (หมายความว่าหากตำบลมีกิจกรรมวิ่งเกิดพระเกียรติวันพอ มีคนในตำบลเข้าร่วมงาน อบต. ควรเข้าสนับสนุนโดยออกค่าใช้จ่ายเรื่องน้ำดื่มให้) หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่ากล่าวว่า “กีฬาพื้นบ้าน เช่น สะบ้า เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมภูมิปัญญา เราใช้วัสดุที่มีในพื้นที่ ต้องใช้ขบ ฯ บ้าง แต่ไม่ใช่มาก อบต. สนับสนุนบ้าง” (หมายถึง อบต. ควรให้ความสนับสนุนด้านงบประมาณบ้าง) ความหมายของคำว่า “อบต. ช่วยนิดนึง” หรือ “อบต. สนับสนุนบ้าง” มีความหมายว่า งบประมาณหรือค่าใช้จ่ายในการดำเนินการมีความจำเป็นต่อการจัดกิจกรรมซึ่งในช่วงแรก อบต. ควรเป็นผู้ดูแลค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ แต่ก็ควรใช้จ่ายอย่างพอประมาณและมีเหตุผล

5. ความพอประมาณและมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึงแนวคิดที่ประกอบด้วยความพอประมาณและมีภูมิคุ้มกันที่ดีในขณะเดียวกัน ประเด็นที่สอดคล้องกับเรื่องนี้ไม่มีอยู่ในการสนทนาในรอบนี้

6. มีเหตุผลและมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึงแนวคิดที่มีเหตุผลและมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีในขณะเดียวกัน การประชุมครั้งนี้มีหลายประเด็นที่เป็นแนวคิดที่มีเหตุผลและก่อให้เกิดภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ซึ่งได้แก่

6.1 การทำให้เกิดแรงจูงใจ ผู้อำนวยการ โรงเรียนในพื้นที่หมู่บ้านกลุ่มที่ 3 กล่าวว่า ที่ผมศึกษามา แรงจูงใจมันมีสองอย่าง แรงจูงใจภายใน กับภายนอก ที่มีผลมากที่สุดคือแรงจูงใจภายใน เหมือนลูกที่บอกให้พ่อไปเล่นกีฬา พ่อเริ่มจะคิดแล้วว่า พ่อจะต้องมีความสุขที่ดี เพื่อลูก เนี่ยะ เป้าหมายแรงจูงใจเขาหละ เขาอยากจะทำเล่น นั่นหละ เค้าจึงไปออกกำลังกาย ทีนี้เราจะทำอย่างไรให้เค้าเกิดแรงจูงใจได้...อย่างแข่งขันลดน้ำหนักเนี่ย เค้าให้รางวัลนะ เค้าให้รางวัลห้าร้อยบาท เค้าให้ไปรับเลย อันนี้เป็นอีกทางหนึ่ง เป็นแรงจูงใจภายนอก ส่วนที่เค้าได้คือหุ่นเค้าจะดีขึ้น

การสร้างแรงจูงใจ โดยเฉพาะแรงจูงใจภายใน เป็นแนวคิดที่มีเหตุผล เพราะหากคนในชุมชนมีแรงจูงใจในการออกกำลังกายและเล่นกีฬา คนก็จะหันมาออกกำลังกายมากขึ้น ขณะเดียวกันถ้าคนในชุมชนมีแรงจูงใจในการออกกำลังกาย ก็จะเกิดภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี คือไม่จำเป็นต้องขอร้องหรือบังคับให้คนออกกำลังกายหรือเล่นกีฬา ที่ประชุมได้เสนอวิธีการสร้างแรงจูงใจไว้ ดังนี้

- ให้คนในชุมชนตระหนักและเข้าใจประโยชน์ของการออกกำลังกายและเล่นกีฬา โดยการให้ความรู้ ความเข้าใจ โดยความเห็นของครูบุงที่บอกว่าในเรื่องของคนนะ เรามีคนอยู่แล้ว ไซ้ใหม่คะ ก็คือประชาชนในหมู่บ้าน แต่ว่า เราจะทำยังไงให้คนของเรามีความรู้ความสามารถ ก็คืออันดับแรกเลยเราต้องปลูกจิตสำนึก เปลี่ยนทัศนคติให้เค้าก่อน ทีนี้เราจะทำยังไงที่จะลงไปตรงนี้ เราจะต้องมีการจัดการให้ได้ในเรื่องของคน ถ้าเปลี่ยนทัศนคติเค้าได้ ในด้านของการออกกำลังกาย...

- ให้คนในชุมชนเล่นกีฬาด้วยความสนุกสนาน ผู้อำนวยการ โรงเรียนในหมู่บ้านกลุ่มที่ 3 แนะนำว่า การเข้าโครงการคนไทยไร้พุง หรือการจัด Challenge Day (วันที่ชุมชนร่วมกันจัดมหกรรมการออกกำลังกาย) แข่งกันระหว่างหมู่บ้านเป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดความสุขสนุกสนาน เป็นแรงจูงใจให้คนออกกำลังกาย

6.2 มีผู้นำ มีการเสนอให้มีผู้นำในการออกกำลังกายโดยผู้อำนวยการโรงเรียนในหมู่บ้านกลุ่มที่ 3 กล่าวถึงวิธีการว่า “หาตัวแบบนะครับ อย่างพวกเราที่คุย ๆ กันนี้ ต้องออก (ออกกำลังกาย) นะครับ ให้เค้าเห็น...” ท่านผู้อำนวยการ ได้พูดพร้อมทำท่าขยับตัวหมุนแขนประกอบคำอธิบาย

6.3 มีองค์กร ที่ประชุมได้ข้อสรุปที่เกิดจากการอภิปรายร่วมกันว่า ตำบลควรมีการจัดตั้งกลุ่มส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาขึ้น โดยมีสถานะเช่นเดียวกับกลุ่มอื่น ๆ ที่มีอยู่เดิม เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์จากรากไม้ เป็นต้น ซึ่งท่านปลัด ฯ ได้แนะนำว่ากลุ่มที่จัดตั้งขึ้นควรมีหน่วยงานมารองรับให้เป็นกลุ่มที่มีการจดทะเบียนอย่างถูกต้องตามกฎหมายเพื่อให้สามารถเสนอโครงการต่าง ๆ เพื่อของบประมาณจาก อบต. ได้ นอกจากนี้ ที่ประชุมบางคนยังได้แนะนำให้มีการจัดตั้งชมรมย่อย ๆ ตามประเภทของกิจกรรมที่สนใจด้วย

ในเรื่องของการจัดตั้งกลุ่ม พยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชน ได้เสนอว่า “ในขณะที่กลุ่มที่ตั้งขึ้นมา ยังไม่สามารถทำการจดทะเบียนได้ อนาคต จะให้ความสนับสนุนในฐานะเป็นเจ้าภาพผู้ดำเนินการไปก่อนได้หรือไม่ โดยเรา (หมายถึงผู้ที่เข้าร่วมประชุมซึ่งมาจากหลายฝ่าย) ก็จะเข้าไปช่วย” ซึ่งปลัด ฯ ให้คำตอบว่า “ได้”

6.4 มีเครือข่าย ตามข้อเสนอแนะของท่านผู้อำนวยการโรงเรียนในหมู่บ้านกลุ่มที่ 3 โดยท่านได้ยกตัวอย่างกิจกรรม Challenge Day ที่มีการแข่งขันกันระหว่างเมือง (อำเภอ) ในไทยกับเมืองในอิสราเอลว่าหมู่บ้านใครจะมีคนมาออกกำลังกายในอัตราส่วนร้อยละที่สูงกว่ากัน มีการส่งข้อมูลไปยังส่วนกลางเพื่อเปรียบเทียบผลการแข่งขัน กิจกรรมที่ยกตัวอย่างมา จำเป็นต้องใช้เครือข่ายและความร่วมมือกัน ในที่ประชุม ผู้วิจัยได้ยกคำสนทนาระหว่างผู้วิจัยกับท่านผู้อำนวยการโรงเรียนนาที่มีบ้านอยู่ในตำบล S235 ว่าท่านก็มีโครงการจัดแข่งขันฟุตบอลระหว่างผู้นำอบต. ต่าง ๆ ในอำเภอเดียวกัน เพื่อสร้างความสามัคคี ก็ถือว่าเป็นเครือข่ายเช่นกัน การมีเครือข่ายช่วยให้กิจกรรมมีการขยายตัวไปสู่ความร่วมมือในวงกว้าง

6.5 มีกิจกรรมที่ต่อเนื่อง หลากหลาย สอดคล้องกับวิถีชีวิต ตามที่ท่านหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่ากล่าวว่า “กิจกรรมที่เราทำไปมันไม่ต่อเนื่อง ซึ่งทำยังไงจะให้มันต่อเนื่อง ซึ่งการเปิดเวทีอย่างที่ท่านว่าเป็นสิ่งจำเป็นนะครับ ไม่ใช่ปีนึงเรามีครั้งเดียว อาจจะมีกิจกรรมวันกีฬาประจำหมู่บ้าน เดือนนึงจัดกันครั้งนึง เดือนนี้อาจจะเป็นกีฬาเปตอง เดือนต่อไปอาจจะเป็นกีฬาอย่างอื่น เดือนต่อไปก็เปลี่ยนไป...” ในขณะที่หัวหน้าสถานีอนามัยในหมู่บ้านกลุ่มที่ 3 กล่าวว่า “เราอาจจัดกิจกรรมในห้วงวันสำคัญก็ได้ เช่น จัดกิจกรรมเดิน วิ่ง วันพ่อ” ในด้านกิจกรรม ที่ประชุมได้อภิปรายกันจนได้ประเด็นที่สรุปได้ ดังนี้

- จัดให้มีกิจกรรมที่หลากหลายสำหรับคนทุกกลุ่ม
- ทำบ่อย ๆ เพื่อให้เกิดการติด
- มีการจัดกีฬาตำบลเพื่อให้คนได้แสดงออก
- มีการจัดกิจกรรมที่ต่อเนื่อง

6.6 นำร่องไปก่อน ปลัด ฯ กล่าวว่า “กิจกรรมต้องนำร่องไปก่อน” เช่นเดียวกับเจ้าหน้าที่วิเคราะห์ที่ว่า “ชาวบ้านต้องทำก่อน พอมีความต้องการของชาวบ้านแล้ว อนาคต ก็ลงมาดูแล้วย่อยหาทางสนับสนุน”

6.7 ติดตามให้ต่อเนื่องในระยะแรก คำแนะนำจากผู้อำนวยการโรงเรียนในหมู่บ้านกลุ่มที่ 3 ได้ให้คำแนะนำเพิ่มเติมว่านอกจากการสร้างแรงจูงใจ มีกิจกรรมที่หลากหลายและต่อเนื่องแล้ว จะต้องมีการติดตามให้ต่อเนื่องในระยะแรก เนื่องจากเป็นช่วงเริ่มต้น

6.8 มีสถานที่หลาย ๆ แห่ง เป็นแนวคิดร่วมกันของที่ประชุม ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียนในหมู่บ้านกลุ่มที่ 3 ที่บอกว่า “ต้องมีสถานที่หลาย ๆ แห่ง” หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าบอกว่า “ตำบลเรามีสถานที่หลายแห่ง”

6.9 ใช้ชีวิตที่ดูแลรักษาง่าย ทนแดดทนฝน ะไหล่หาง่าย จากแนวคิดของผู้อำนวยการโรงเรียนในหมู่บ้านกลุ่มที่ 3 และหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า หัวหน้าสถานีอนามัยในหมู่บ้านกลุ่มที่ 3 และเจ้าหน้าที่วิเคราะห์ ฯ ได้อภิปรายคล้ายกันว่าอีกวิธีการหนึ่งที่ส่งเสริมให้คนในชุมชนได้ออกกำลังกายก็คือ จัดหาอุปกรณ์ให้เขาเล่น แต่ให้อยู่ในเงาไม้ว่า ให้ใช้ชีวิตที่ดูแลรักษาง่าย ทนแดดทนฝน ะไหล่หาง่าย

6.10 ไม่ใช้งบของทางราชการ ปลัด อบต. เสนอความเห็น “เราทำในแบบพึ่งพาตนเอง ไม่ใช้งบของทางราชการ เพื่อให้เกิดความยั่งยืน”

7. พอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน หมายถึงแนวคิดที่มีทั้งความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีไปพร้อม ๆ กัน ผู้วิจัยได้สรุปไว้ ดังนี้

7.1 มีการออกกำลังกายในวิถีชีวิต รองนายก อบต. ปลัด ฯ หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ครูบุง พุดตรงกันถึงวิถีชีวิตคนในตำบลว่ามีการใช้แรง เช่น การทำนา ทำสวน พายเรือ เลี้ยงวัว ทำให้มีการออกกำลังกายอยู่แล้ว แต่อย่างไรก็ดี ทุกคนที่กล่าวถึงได้กล่าวเสริมว่านอกจากการออกกำลังกายตามวิถีชีวิตแล้วยังต้องมีกิจกรรมออกกำลังกายและเล่นกีฬาด้วย เพราะการออกกำลังกายและเล่นกีฬต่างจากการทำงานตรงที่เป็นกิจกรรมที่สร้างความสนุกสนานและคลายเครียด

7.2 จัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ตามความเห็นของหัวหน้าสถานีอนามัยที่เห็นว่าการจัดเดินแอโรบิกไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในตำบล ควรหากิจกรรมที่สอดคล้องมากกว่า เช่นเดียวกับความเห็นของปลัด ฯ ที่ต้องการส่งเสริมกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและฤดูกาล เช่น การจัด แข่งขันดำนา แข่งขันเกี่ยวข้าว เป็นต้น

7.3 ไม่ต้องพึ่งปัจจัยภายนอก เป็นแนวคิดของปลัด ฯ ที่ต้องการให้เกิดการพึ่งพาตนเอง

7.4 ใช้วัสดุที่เรามี แนวคิดของ รองนายก ฯ บอกว่า “เรามีเรือเราเอง คนพายก็ของเรา จัดแข่งพายเรือก็ได้ ไม่ต้องลงทุนอะไร” เจ้าหน้าที่วิเคราะห์ ฯ กล่าวกับผู้วิจัยว่า “ภูมิประเทศเราเป็นทางลาด สมมุติเราทำล่อง เก็บเอาลูกสะบ้ามาทำเป็นล้อ ไหลลงมาก็น่าสนุกนะอาจารย์” หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าว่า “ที่จริงทรัพยากรของเรามีเยอะนะ เราหาวัสดุตามธรรมชาติ ไม่ต้องไปลงทุนมาก” และหัวหน้าสถานีอนามัยก็ว่า “ผมไม่ขอให้ซื้อหาเครื่องออกกำลังกายแพง ๆ มาตั้ง เอาของที่เรามีในชุมชนดีกว่า”

7.5 ใช้วัสดุราคาไม่แพงมาก คำพูดของหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าว่า “เราใช้วัสดุราคาไม่ต้องแพงมาก” สะท้อนถึงว่าไม่ใช่หาซื้อวัสดุราคาถูก ๆ แต่ไม่มีคุณภาพ แต่ให้พิจารณาเลือกอย่างสมเหตุผลคือของดีที่มีราคาไม่แพงจนเกินไป

7.6 ใช้อุปกรณ์ที่ไม่ต้องใช้พลังงานไฟฟ้า เป็นแนวคิดของหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าที่ต้องการประหยัดค่าใช้จ่ายจึงเสนอว่าให้เลือกใช้อุปกรณ์ที่ไม่ต้องใช้พลังงานไฟฟ้าเป็นตัวขับเคลื่อน

7.7 ต้องใช้งบประมาณบ้าง แต่ไม่มาก ในระหว่างการปรับฐานชุมชน ทำให้ที่ประชุมมีประสบการณ์ในเรื่องการจัดประชุมและจัดกิจกรรมว่างงบประมาณมีความจำเป็นในการทำงาน แต่ขณะเดียวกันก็มีแนวคิดว่าการจัดกิจกรรมต่าง ๆ โดยชาวบ้านเป็นผู้ดำเนินการ จำเป็นต้องใช้งบประมาณบ้าง แต่ไม่ต้องใช้มาก การประชุมในครั้งนี้ ที่ประชุมให้การยอมรับว่าการใช้เงินเป็นตัวตั้ง ทำให้เกิดความคิดว่าการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบล มีข้อจำกัดเนื่องจากขาดงบประมาณ แท้จริงแล้วการส่งเสริมให้คนในชุมชนออกกำลังกายและเล่นกีฬาไม่จำเป็นต้องใช้งบประมาณมากมาย หัวหน้าสถานีอนามัยในหมู่บ้านกลุ่มที่ 3 กล่าวว่า “...อย่างกิจกรรมวิ่งเนี่ย.. มีรองเท้าผ้าใบคู่เดียวก็ใช้ได้แล้ว” หรืออีกตอนหนึ่งว่า “เราต้องมีเวทีให้ (สถานที่และกิจกรรม)... ไม่ต้องลงทุนมาก คือการลงทุนมากมันก็ได้อยู่ แต่ผมอยากให้มี Match (เข้ากัน) กับวิถีชุมชนด้วย...” หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเสริมว่า “ตำบลเรามีทรัพยากรสวยงามหลายแห่งตามธรรมชาติ ไม่ต้องลงทุน” หรืออีกตอนหนึ่งว่า “ที่จริงทรัพยากรของเรามีเยอะนะ เราหาวัสดุตามธรรมชาติ ไม่ต้องไปลงทุนมาก”

7.8 ส่งเสริมให้เกิดกีฬาพื้นบ้าน มีการเสนอให้จัดกีฬาที่เหมาะสมกับชุมชนเช่น รองนายก ฯ เสนอให้จัดกิจกรรมแข่งเรือ ปลัด ฯ เสนอให้มีแข่งล้อเลื่อน หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เสนอให้แข่งโยนลูกสะบ้า เป็นต้น

7.9 กิจกรรมในวันสำคัญ หัวหน้าสถานีอนามัยกล่าวถึงวิธีการส่งเสริมกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาโดยไม่ต้องลงทุนหรือลงทุนเล็กน้อยว่า ให้จัดกิจกรรมในวันที่มีความสำคัญ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา เป็นวันที่ตำบลมีการจัดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติอยู่แล้ว ถ้าบูรณาการให้มีการ เดิน วิ่ง เทิดพระเกียรติวันพ่อไปด้วย นอกจากจะได้เป็นการออกกำลังกายแล้วยังทำให้กิจกรรมวันเฉลิม ฯ มีกิจกรรมที่คนในตำบลมีส่วนร่วมมากขึ้นด้วย

7.10 ทดสอบสมรรถภาพ แนวคิดอีกประการของหัวหน้าสถานีอนามัยซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของผู้อำนวยการ โรงเรียนในหมู่บ้านกลุ่มที่ 3 คือ การจัดกิจกรรมทดสอบสมรรถภาพ เช่น วิ่ง 100 เมตร ลูกนั่ง 1 นาที เป็นต้น หัวหน้าสถานีอนามัยอธิบายว่า “การทดสอบสมรรถภาพทำให้เค้ารู้สมรรถภาพตนเองว่าทำได้แค่ไหน” หัวหน้าสถานีอนามัยขยายความว่าการจัดทดสอบ

สมรรถภาพควรจัดในวันที่มีการจัดกิจกรรมพิเศษในวันสำคัญเช่นกิจกรรมในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ควรจัดให้มีการเดินเทิดพระเกียรติและมีการให้บริการทดสอบสมรรถภาพในวันเดียวกัน

7.11 ลดพิธีการ เป็นแนวคิดของหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ในการจัดกิจกรรมให้ บ่อยขึ้นซึ่งจำเป็นต้องใช้งบประมาณบ้าง เพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายจึงเสนอให้ลดขั้นตอนที่เป็นพิธีการ ลงบ้าง

7.12 ทำเล็ก ๆ บ่อย ๆ ข้อเสนอของผู้อำนวยการโรงเรียนในหมู่บ้านกลุ่มที่ 3 และ หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เสนอให้มีการจัดกิจกรรมที่ไม่จำเป็นต้องมีคนเข้าร่วมมากแต่ควรมี บ่อยครั้งขึ้น

7.13 มีสถานที่สำหรับพบปะพูดคุย นอกจากการมีองค์กร มีชมรมแล้ว หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่ายังบอกว่า “ควรมีสภากาแฟ” ซึ่งมีความหมายว่าควรมีสถานที่นัดพบสำหรับการ พุดคุยแบบไม่เป็นทางการ เป็นศูนย์รวมความคิดเห็นระหว่างผู้นำและชาวบ้านเพื่อรับฟังและนำมา ปรับปรุงแก้ไขทีละเล็กทีละน้อย

7.14 มีปฏิทินกิจกรรม เป็นแนวคิดของเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนที่เห็นว่า หน่วยงานในตำบลมีหลายหน่วยงานและมีการจัดกิจกรรมที่ต่างคนต่างทำ แต่มีการเชิญหน่วยงาน อื่นไปร่วมกิจกรรมด้วย บ่อยครั้งที่มีการจัดกิจกรรมทับซ้อนในวันเดียวกันทำให้เกิดการซ้ำซ้อนและ ไม่สามารถไปร่วมกิจกรรมในเวลาเดียวกันได้ การทำปฏิทินกิจกรรมร่วมกัน ทำให้หน่วยงานใน ตำบลสามารถนำกิจกรรมบางอย่างมาจัดร่วมกันได้ เช่น กิจกรรมวันเด็ก กิจกรรมเทิดพระเกียรติ กิจกรรมวันลอยกระทง ขณะเดียวกัน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะได้มีเวลาการวางแผนล่วงหน้าใน การให้ความร่วมมือกับหน่วยงานที่เป็นเจ้าภาพได้อย่างไม่ติดขัดด้วย

7.15 ปลอดสุราและยาเสพติด จากธรรมเนียมปฏิบัติที่ผ่านมา การจัดกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งการจัดกีฬา ผู้จัดมักมีการรับรองแขกด้วยการเลี้ยงสุรา และในผู้เข้าร่วมงานบางครั้งก็มี กลุ่มวัยรุ่นที่นำยาเสพติดเข้ามาด้วย ในกรณีนี้หัวหน้าสถานีอนามัยกล่าวว่า “ผมว่ามันขัดกันระหว่าง เราจะมาสร้างหรือมาทำลาย ผมว่าเราตั้งกฎไว้เลยได้มั้ยว่าสมมุติว่าใน..(ชื่อตำบล) เรา จะทำกิจกรรม เกี่ยวกับกีฬาหรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับสุขภาพเนี่ย กิจกรรมทุกอย่างเป็นไปได้มั้ยว่าในด้านสิ่งเสพติดนี้ ไม่ให้เกิด ในห้วงการจัดกีฬา ให้มันเป็นมาตรฐานของ...(ชื่อตำบล) ไว้เลย สมมุติว่ากีฬาเล็กใหญ่ก็ ช่างเถอะ เรามีเงื่อนไขนี้ห้อยไว้ตลอด มันเหมือนกับมันเป็นสแตนด์การ์ดของ..(ชื่อตำบล) เหมือนเป็น การจำกัดพื้นที่ในการดื่มหรือในการทำลายสุขภาพ” หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าได้เสริมด้วยว่า “แต่ถ้าไม่มีก็ดีนะ ผู้นำก็ไม่เปลืองอะ” ทำให้ที่ประชุมได้หัวเราะขึ้นมาพร้อมกัน

8. มีความรู้ หมายถึง ความมีประสบการณ์จากการได้ยิน ได้ฟัง ได้ศึกษา

จนเกิดความเข้าใจ รวมถึงความสามารถในการปฏิบัติในทักษะต่าง ๆ จากการประชุมในรอบนี้ ทำให้เห็นว่าตัวแทนชุมชนมีความรู้ในงานด้านการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬา ได้แก่

8.1 ให้มีการประเมินเป็นระยะ ผู้อำนวยการโรงเรียนในหมู่บ้านกลุ่มที่ 3 เสนอแนวคิดให้มีสมุดบันทึก จำนวนคน และสุขภาพ โดยให้มีการประเมินเป็นระยะเพื่อดูความก้าวหน้า และทำการปรับปรุงแก้ไขหากมีข้อบกพร่อง การนำความรู้ด้านการประเมินมาใช้ทำให้เกิดการวิเคราะห์ มองเห็นจุดแข็ง จุดอ่อน ทำให้การพัฒนาเป็นไปอย่างถูกต้อง ประหยัดทรัพยากร โดยเฉพาะการประเมินเป็นระยะ ทำให้มีการติดตามความก้าวหน้าของงานและเห็นอุปสรรคทำให้เกิดการแก้ปัญหาได้รวดเร็วและตรงจุด การประเมินเป็นความรู้ทางวิชาการที่นำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการปฏิบัติงาน

8.2 ใช้อุปกรณ์ที่ตั้งกลางแจ้ง การออกกำลังกายทำได้ทั้งในร่มและกลางแจ้ง ในน้ำหรือบนบก แต่การออกกำลังกายกลางแจ้งมีประโยชน์กว่าตรงที่ร่างกายได้สัมผัสกับแสงแดด การออกกำลังกายในร่มเกิดจากการมีข้อจำกัดบางประการทำให้ไม่สามารถออกกำลังกายกลางแจ้งได้ แต่ที่ตำบล S235 ไม่มีข้อจำกัดดังกล่าว หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่ามีประสบการณ์ในการเดินป่า และต้องพัฒนาสมรรถภาพบุคลากรในหน่วยงานให้มีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงอยู่เสมอ จากประสบการณ์ของท่าน เมื่อที่ประชุมได้อภิปรายว่าควรมีการจัดทำเครื่องออกกำลังกายไว้ในชุมชน จึงได้ให้คำแนะนำว่า “ใช้อุปกรณ์ที่ตั้งกลางแจ้ง”

8.3 วิทยภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นแนวคิดในการบูรณาการความรู้ในชุมชนของหัวหน้าสถานีอนามัย โดยส่งเสริมให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬา ในตำบลด้วยการตั้งทีมนักกีฬาน้อยขึ้นมาสำรวจและศึกษาภูมิปัญญาดั้งเดิมในการเล่นของคนท้องถิ่น โดยให้เยาวชนสอบถามจากผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน ซึ่งนอกจากจะได้ความรู้แล้ว ยังเกิดความสัมพันธ์ระหว่างคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ กิจกรรมที่ค้นพบอาจเป็นที่ยอมรับของคนรุ่นใหม่ และมีการฟื้นฟูเป็นกีฬาหรือการเล่นจากภูมิปัญญาท้องถิ่น

9. มีคุณธรรม หมายถึง การกระทำความดีงาม ในการประชุมรอบที่หนึ่งพบ ดังนี้

9.1 หน่วยงานในตำบลอนุญาตให้ใช้สถานที่ ถึงแม้ว่าตำบล S235 จะมีภูมิประเทศที่สวยงามและมีสถานที่เหมาะสมในการออกกำลังกายหลายแห่ง แต่การสร้างสถานออกกำลังกายและเล่นกีฬาสำหรับประชาชนรุ่นใหม่หลาย ๆ แห่ง นอกจากสิ้นเปลืองงบประมาณในการสร้างแล้ว ยังต้องสิ้นเปลืองกำลังคนและงบประมาณในการบำรุงรักษา ในขณะที่หน่วยงานในตำบล เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล สถานีอนามัย และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า มีสถานที่และเจ้าหน้าที่ดูแลอยู่แล้ว

หน่วยงานต่าง ๆ ได้แสดงความพร้อมในการให้ความสนับสนุนในการอนุญาตให้ประชาชนเข้ามาใช้สถานที่ และยินดีให้อบต. และผู้เกี่ยวข้องเข้าไปพัฒนาสถานที่ให้เป็นลานกีฬาสำหรับประชาชน

9.2 ผู้นำมีความเสถียร การเข้าร่วมประชุมในฐานะผู้แทนของคนในชุมชนในการวางแผนเพื่อกำหนดรูปแบบในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบล ผู้เข้าร่วมประชุมต้องสละเวลา และให้ความอนุเคราะห์ทรัพยากรที่ตนมีเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมโดยไม่มีค่าตอบแทน ผู้แทนในชุมชนจึงต้องเป็นผู้มีใจเสถียร

การวิเคราะห์ชุมชน (การสะท้อน) โดยการระดมสมองแสดงความคิดเห็นถึงวิธีการในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถสรุปประเด็นเป็นคุณลักษณะต่าง ๆ ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ดังตารางที่ 4-25

ตารางที่ 4-25 การสะท้อนแนวคิดของแกนนำชุมชนในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในตำบล S235

คุณลักษณะ	แนวทางปฏิบัติ	ผู้ให้ข้อมูล
1. ความพอประมาณ	ไม่มี	ไม่มี
2. ความมีเหตุผล	- จัดกิจกรรมเดินแอโรบิคตามความต้องการของคนในชุมชน	ประธานกลุ่มแม่บ้าน หัวหน้าสถานีอนามัย พยาบาลวิชาชีพ ครูบุง
3. มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี	ไม่มี	ไม่มี
4. ความพอประมาณและมีเหตุผล	- ให้อบต. สนับสนุนบ้าง	หัวหน้าสถานีอนามัย หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
5. ความพอประมาณและมีภูมิคุ้มกัน	ไม่มี	ไม่มี

ตารางที่ 4-25 (ต่อ)

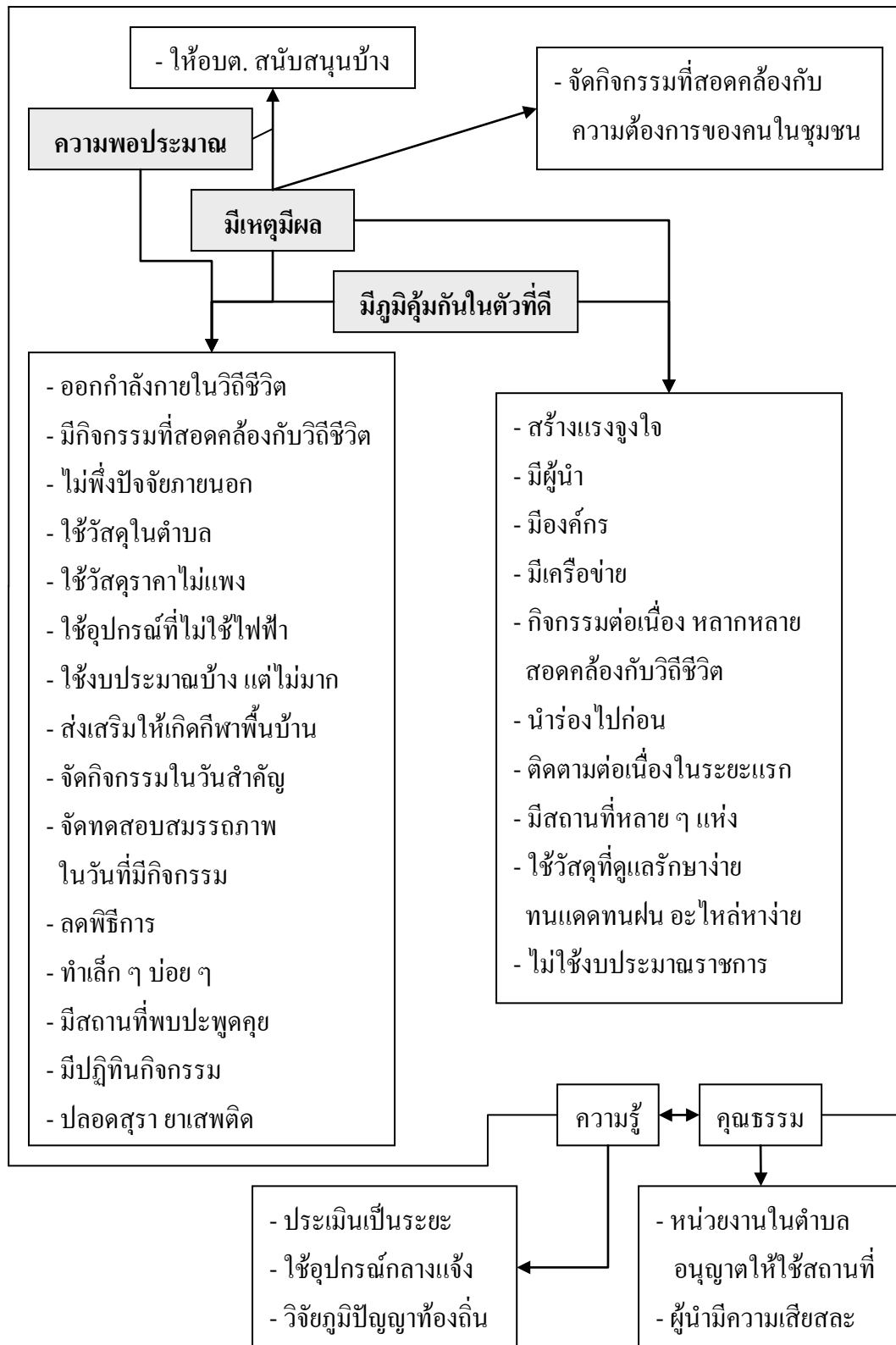
คุณลักษณะ	แนวทางปฏิบัติ	ผู้ให้ข้อมูล
6. มีเหตุผลและมีภูมิคุ้มกัน	<ul style="list-style-type: none"> - การทำให้เกิดแรงจูงใจ - ให้ความรู้, ให้สนุกสนาน - ใ้รางวัลเพื่อจูงใจ - มีผู้นำ - มีองค์กร - มีเครือข่าย - กิจกรรมต่อเนื่อง หลากหลาย - สอดคล้องกับวิถีชีวิต - นำร่องไปก่อน - ติดตามต่อเนื่องในระยะแรก - มีสถานที่หลาย ๆ แห่ง - ใช้วัสดุที่ดูแลรักษาง่าย - ทนแดดทนฝน ะไหล่หาง่าย - ไม่ใช้งบประมาณราชการ 	<ul style="list-style-type: none"> ผอ. โรงเรียนหมู่บ้านกลุ่มที่ 3 ครูบุษ ผอ. โรงเรียนหมู่บ้านกลุ่มที่ 3 ผอ. โรงเรียนหมู่บ้านกลุ่มที่ 3 ปลัด ฯ, พยาบาลวิชาชีพ ผอ. โรงเรียนวนา หัวหน้าสถานีอนามัย, หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ปลัด ฯ, เจ้าหน้าที่วิเคราะห์ ฯ ผอ. โรงเรียนหมู่บ้านกลุ่มที่ 3 ผอ. โรงเรียนหมู่บ้านกลุ่มที่ 3 หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ผอ. โรงเรียนหมู่บ้านกลุ่มที่ 3 หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า หัวหน้าสถานีอนามัย เจ้าหน้าที่วิเคราะห์ ฯ ปลัด ฯ

ตารางที่ 4-25 (ต่อ)

คุณลักษณะ	แนวทางปฏิบัติ	ผู้ให้ข้อมูล
7. พอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน	<ul style="list-style-type: none"> - มีการออกกำลังกายในวิถีชีวิต - ไม่ต้องพึ่งปัจจัยภายนอก - ใช้วัสดุที่มีในตำบล - ใช้วัสดุราคาไม่แพง - ใช้อุปกรณ์ที่ไม่ใช้ไฟฟ้า - ใช้งบประมาณบ้าง แต่ไม่มาก - ส่งเสริมให้เกิดกีฬาพื้นบ้าน - จัดกิจกรรมในวันสำคัญ - จัดทดสอบสมรรถภาพ - ลดพิธีการ - ทำเล็ก ๆ บ่อย ๆ - มีสถานที่พบปะพูดคุย - มีปฏิทินกิจกรรม - ปลอดภัย ยาเสพติด 	<p>รองนายกอบต. ปลัด ฯ, ครูบษ หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ปลัด ฯ</p> <p>รองนายกอบต. เจ้าหน้าที่ วิเคราะห์ หัวหน้าสถานีอนามัย หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า หัวหน้าสถานีอนามัย หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า</p> <p>รองนายกอบต. ปลัด ฯ หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า หัวหน้าสถานีอนามัย หัวหน้าสถานีอนามัย หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า</p> <p>ผอ. โรงเรียนหมู่บ้านกลุ่มที่ 3 หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เจ้าหน้าที่วิเคราะห์ ฯ หัวหน้าสถานีอนามัย หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า</p>
8. มีความรู้	<ul style="list-style-type: none"> - ประเมินเป็นระยะ - ใช้อุปกรณ์กลางแจ้ง - วิจัยสืบค้นภูมิปัญญาท้องถิ่น 	<p>ผอ. โรงเรียนหมู่บ้านกลุ่มที่ 3 หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า หัวหน้าสถานีอนามัย</p>
9. มีคุณธรรม	<ul style="list-style-type: none"> - หน่วยงานในตำบลอนุญาตให้ใช้สถานที่ - ผู้นำมีความเสียสละ 	<p>*จากการสังเกต</p> <p>*จากการสังเกต</p>

จากตารางที่ 4-25 มีข้อสังเกตว่าแนวทางการปฏิบัติในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่แกนนำได้ร่วมกันสะท้อนมานั้น แนวทางการปฏิบัติส่วนใหญ่สามารถครอบคลุมคุณลักษณะตามหลักการของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้หลายคุณลักษณะ (แนวทางในข้อที่ 7 ซึ่งรวมคุณลักษณะทั้ง 3 ประการ ของปรัชญาฯ คือ ความพอประมาณ มีเหตุมีผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีมีแนวทางมากที่สุด รองลงมาคือ แนวทางที่ 6 ความมีเหตุมีผลและมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี) ในขณะที่บางแนวทางมีความสอดคล้องกับคุณลักษณะหรือหลักการประการเดียวแต่พบว่ามีความจำเป็นเช่นกัน ได้แก่ แนวทางจัดให้มีการเดินแอโรบิกซึ่งเป็นแนวทางที่มีเหตุมีผลเนื่องจากเป็นความต้องการของคนจำนวนมากในชุมชน หากสามารถจัดให้มีการเดินแอโรบิกในตำบลได้ จะมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมจำนวนมาก (การจัดเดินแอโรบิกไม่ถือเป็นความพอประมาณในตำบล S235 เนื่องจากต้องสนับสนุนทรัพยากรมาก และไม่มีภูมิคุ้มกันในตัวเนื่องจากแกนนำไม่มีทรัพยากรในการดำเนินการ) ส่วนแนวทางที่เหลือ แม้จะไม่ครอบคลุมทุกหลักการแต่ถือว่ามีความจำเป็นที่ต้องมี เช่นการที่อบต. ต้องช่วยเหลือด้านงบประมาณบ้าง อยู่ในข้อที่ 4 (ความพอประมาณและมีเหตุมีผล) เพราะหากไม่มีงบประมาณเลย การขับเคลื่อนกิจกรรมก็ไม่สามารถทำได้ อบต. จึงจำเป็นต้องช่วยเหลือบ้างพอประมาณ (การช่วยเหลือของอบต. ถือว่ามีเหตุมีผล แต่ไม่เกิดภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีเพราะไม่เกิดการพึ่งพาตนเอง)

การวิเคราะห์ชุมชนโดยแกนนำในรอบแรกนี้ ทำให้เกิดกรอบแนวคิดในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในตำบล ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังภาพที่ 4-12

ภาพที่ 4-12 กรอบแนวคิดในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาตามแนวปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียงในตำบล S235

การวางแผน หลังจากการสะท้อนชุมชนแล้ว ที่ประชุมได้ร่วมกันวางแผน โดยมีประเด็นสำคัญที่มีการสรุปในที่ประชุม 4 ประเด็น คือ

- ก. ให้มีการจัดตั้งกลุ่มกีฬา นันทนาการ และการท่องเที่ยวขึ้นในตำบล
- ข. ให้มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ
- ค. ให้มีการจัดทำปฏิทินกิจกรรมตำบลร่วมกัน
- ง. ให้มีกิจกรรมนันทนาการ

ก. ให้มีการจัดตั้งกลุ่มกีฬา นันทนาการ และการท่องเที่ยวขึ้นในตำบล เพื่อให้เกิดผลในด้านการปฏิบัติ ที่ประชุมจึงเห็นควรให้มีการจัดตั้งกลุ่มเพื่อส่งเสริมกีฬาและการออกกำลังกายขึ้นในตำบลแต่เพื่อให้ไม่เกิดคณะกรรมการที่ซ้ำซ้อนและให้คณะกรรมการมีขอบข่ายการทำงานกว้างขวางขึ้น จึงควรให้บูรณาการงานส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามาไว้ร่วมกัน ประกอบด้วย งานด้านส่งเสริมกีฬา งานด้านสุขภาพอนามัย (การออกกำลังกาย) งานด้านการท่องเที่ยว และงานด้านการส่งเสริมวัฒนธรรม จึงได้ข้อสรุปร่วมกันให้เป็นกลุ่มกีฬา นันทนาการและการท่องเที่ยว

การวางแผนในการจัดตั้งกลุ่มกีฬา นันทนาการและการท่องเที่ยวขึ้น ได้มีการพูดคุยกันจนถึงขั้นว่าควรทำการจดทะเบียน โดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำการรับรองสถานภาพ เช่นเดียวกับกลุ่มอื่น ๆ เช่น กลุ่มผู้สูงอายุจะได้รับการรับรองจากสมาคมผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย กลุ่มแม่บ้านจะมีหนังสือรับรองการจัดตั้งกลุ่มจากอำเภอ เป็นต้น การมีหนังสือรับรองทำให้กลุ่มได้รับการยอมรับว่ามีการจัดตั้งอย่างเป็นทางการทำให้กลุ่มสามารถขอความสนับสนุนจากอบต. หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ ที่ประชุมได้ตกลงว่าจะช่วยกันหาข้อมูลในเรื่องการจดทะเบียนเพื่อรับรององค์กรแต่ในขณะนี้ยังไม่มีหน่วยงานที่รับรองอยู่นี้ให้ออบต. เป็นแม่ข่ายในการดำเนินการและผู้ร่วมก่อตั้งเข้าไปในฐานะผู้ช่วยตั้งที่พยาบาลวิชาชีพได้เสนอไว้ ดังนี้

ในกรณีที่เราจะตั้งกลุ่มแต่เราไม่มีหน่วยงานรองรับตรงนี้ แต่เรายังไม่รู้ว่าเราจะจัดตั้งกลุ่มได้หรือไม่ ถ้าเราจัดตั้งกลุ่มได้เราก็สามารถขอรับงบประมาณจากอบต. ได้ แต่ถ้าเราตั้งกลุ่มไม่ได้ ขัดต่อระเบียบการเบิกจ่ายเงินทางอบต. จะดำเนินการแล้วเราช่วยกันในลักษณะผู้ปฏิบัติงานเนี่ยจะได้ไหม

จากคำถามนี้ ท่านปลัดอบต. ให้คำตอบว่า “ได้ครับ” นอกจากนั้น ท่านปลัด ยังได้ขยายความเพิ่มเติมสรุปได้ว่า อบต. สามารถสนับสนุนได้สองวิธีคือ วิธีที่หนึ่ง อบต. สนับสนุนให้ทำก็คือให้หน่วยงานอื่นทำแล้ว อบต. ช่วยด้านการเงิน (บางส่วนหรือทั้งหมด) กับวิธีที่สองคือ อบต. ทำโครงการเอง ซึ่งในกรณีที่ยังไม่สามารถจดทะเบียนตั้งกลุ่ม ๑ ได้ อบต. จะสนับสนุนโดยใช้วิธีที่สอง

ที่ประชุมตกลงกันว่า ผู้ที่เข้าร่วมประชุมในครั้งนี้อธิปไตยเป็นสมาชิกผู้ร่วมก่อตั้ง โดยในระยะแรกผู้เข้าประชุมจะช่วยเหลือชุมชนด้วยการเป็นแกนนำไปพลาถก่อนจนกว่าชาวบ้านจะมีความเข้มแข็งพอจึงจะมอบหมายให้ชาวบ้านดำเนินการเองต่อไป

ข. ให้มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ นอกจากนี้ให้มีการจัดตั้งกลุ่มกีฬา นันทนาการและการท่องเที่ยวแล้ว ที่ประชุมยังได้ทำการมอบหมายหน้าที่ให้รับผิดชอบกิจกรรมโดยแบ่งเป็นฝ่ายต่าง ๆ ออกเป็น 4 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายกีฬาและนันทนาการ ฝ่ายออกกำลังกาย ฝ่ายท่องเที่ยว และฝ่ายวัฒนธรรม

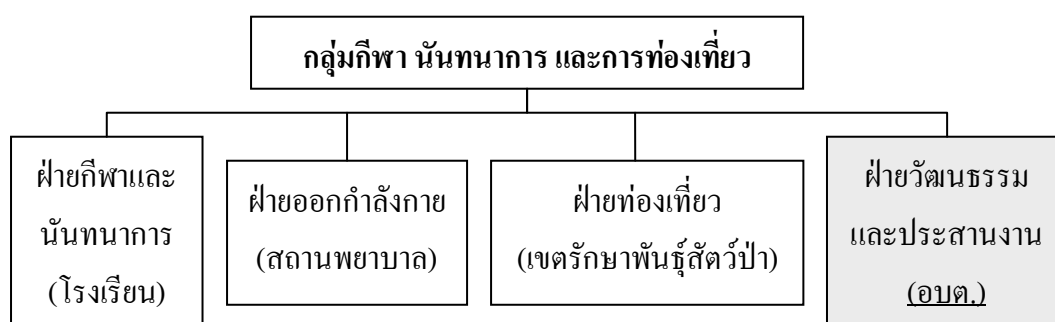
- ฝ่ายกีฬาและนันทนาการ ให้โรงเรียนทั้งสามแห่งเป็นผู้รับผิดชอบ มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบกิจกรรมด้านกีฬา รวมทั้งกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ ที่จัดให้มีขึ้นในตำบล โดยมีผู้อำนวยการโรงเรียนในกลุ่มที่ 3 รับเป็นผู้ประสานงาน

- ฝ่ายออกกำลังกาย รับผิดชอบโดยสถานพยาบาลทั้งสองแห่ง มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบในด้านกิจกรรมการออกกำลังกาย เช่น กิจกรรมการเดินวิ่งวันพอ กิจกรรมการทดสอบสมรรถภาพทางกาย รวมถึงกิจกรรมการพัฒนาลานออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบล

- ฝ่ายท่องเที่ยว มีเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเป็นผู้รับผิดชอบ โดยดูแลในด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ การเดินป่า การท่องเที่ยวทางน้ำ

- ฝ่ายวัฒนธรรมและประสานงาน มีอบต. โดย ปลัด ฯ และเจ้าหน้าที่วิเคราะห์ ฯ เป็นผู้รับผิดชอบ โดยดูแลกิจกรรมด้านการส่งเสริมวัฒนธรรม เช่น งานสงกรานต์ งานลอยกระทง งานแห่เทียนพรรษา เป็นต้น ในขณะเดียวกันให้ออบต. เป็นผู้ประสานงานและทำงานด้านประชาสัมพันธ์ด้วย

การแบ่งหน้าที่เป็น 4 ฝ่ายพร้อมกับกำหนดผู้รับผิดชอบ สามารถอธิบายโครงสร้างของกลุ่มกีฬา นันทนาการ และการท่องเที่ยวได้ดังภาพที่ 4-13

ภาพที่ 4-13 การจัดโครงสร้างกลุ่มกีฬา นันทนาการและการท่องเที่ยวตำบล S235 ในรอบที่ 1

ภาพที่ 4-13 โครงสร้างกลุ่มกีฬา นันทนาการและการท่องเที่ยว ที่แกนนำร่วมกันคิด ขึ้น มีรูปแบบที่มีการแบ่งหน้าที่สอดคล้องกับภาระงานของหน่วยงานที่เข้าร่วมในการวิจัย และรวม กิจกรรมต่าง ๆ ในตำบลเข้ามาไว้รวมกัน ทำให้เกิดการรวมทรัพยากร และช่วยให้แกนนำไม่ต้องทำ หน้าที่ซ้ำซ้อน โดยต้องทำงานในหลาย ๆ กลุ่มกิจกรรม

ก. ให้มีการจัดทำปฏิทินกิจกรรมตำบลร่วมกัน การประชุมในครั้งนี้ทำให้ทราบว่า แต่ละหน่วยงานต่างมีการจัดทำปฏิทินกิจกรรมของตนเองเป็นประจำทุกปีอยู่แล้ว แต่กิจกรรมบาง ประเภทเป็นกิจกรรมที่ต้องขอความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น กิจกรรมบางประเภทสามารถต่อ ยอดจากกิจกรรมในหน่วยงานให้เป็นกิจกรรมระดับชุมชนได้ กิจกรรมบางอย่างสามารถบูรณาการ โดยยุบรวมเข้าด้วยกันได้ ที่ประชุมจึงตกลงกันว่าให้แต่ละหน่วยงานจัดทำปฏิทินกิจกรรมประจำปี ของตนเองส่งมาที่ผู้ประสานงานซึ่งอบต. รับเป็นผู้ประสานงาน โดยจะนำโครงการต่าง ๆ ของทุก หน่วยงานมาสังเคราะห์เป็นปฏิทินกิจกรรมของตำบล

ง. ให้มีกิจกรรมนำร่อง ที่ประชุมได้ตกลงกันว่ากิจกรรมใดที่แต่ละฝ่ายสามารถทำได้ ก็ให้ทำเป็นกิจกรรมนำร่องไปก่อนได้

ที่ประชุมได้มีการนัดพบกันครั้งต่อไปในวันที่ 3 กันยายน พ.ศ. 2552 เวลา 9.00 ถึง 12.00 น. ที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เพื่อทำการสรุปปฏิทินกิจกรรมตำบล

การปฏิบัติ/ การสังเกต

ก. การตั้งกลุ่มกีฬา นันทนาการ และการท่องเที่ยว อุปสรรคสำคัญประการหนึ่ง ใน การส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลคือการขาดองค์กรที่เป็นแกนนำในการ ดำเนินการ ที่ประชุมจึงมีความเห็นร่วมกันว่าจะทำการจัดตั้งกลุ่มส่งเสริมการออกกำลังกายและ การเล่นกีฬาขึ้นในตำบล ผู้วิจัยได้อ้างถึงการประชุมเพื่อพิจารณาร่างแผนพัฒนาตำบล 3 ปี เมื่อเดือน มิถุนายนที่ผ่านมาที่ผู้วิจัยได้รับเชิญให้เข้าร่วมประชุมในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิ ร่วมกับ นายกอบต. รองนายก ฯ สมาชิกสภาอบต. พร้อมด้วยบรรดาแกนนำชุมชน (ผู้อำนวยการ โรงเรียนทั้งสามแห่ง หัวหน้าสถานพยาบาลทั้งสองแห่ง หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ประธานกลุ่มต่าง ๆ เป็นต้น) ผู้วิจัย ได้เคยให้ข้อคิดเห็นในครั้งนั้นว่า ในตำบลมีคนออกกำลังกายและเล่นกีฬาอยู่จำนวนหนึ่งแต่ยังไม่มี การจัดตั้งเป็นกลุ่มเหมือนกลุ่มอื่นที่มีอยู่เดิม ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน เป็นต้น ซึ่งกลุ่มเหล่านี้ เมื่อมีการจัดตั้งเป็นองค์กร มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มี คณะกรรมการ ทำให้กลุ่มเหล่านี้สามารถวางแผนและกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ได้ ผู้วิจัยจึงได้เสนอให้ มีการจัดตั้งกลุ่มท่องเที่ยวและกีฬาขึ้นในตำบล โดยให้เหตุผลว่าเพื่อให้สอดคล้องกับกระทรวง ท่องเที่ยวและกีฬา ซึ่งในการประชุมครั้งนั้นท่านผู้อำนวยการ โรงเรียนในหมู่บ้านกลุ่มที่ 1 ได้เสนอว่า “มันอยู่ที่ว่าเราให้ความสำคัญกับเรื่องใดก่อนหลัง เราให้ความสำคัญกับด้านกีฬามาก่อน เราก็เอา

กีฬาขึ้นก่อนและขอเสนอให้ใช้ชื่อว่ากลุ่มกีฬา นันทนาการ และการท่องเที่ยว” ซึ่งในครั้งนั้นที่ประชุมได้เห็นชอบให้มีการดำเนินการ แต่การดำเนินการยังไม่เป็นรูปธรรม ที่ประชุมในครั้งนี้ได้แสดงความเห็นด้วยในการดำเนินการจัดตั้งกลุ่มเพื่อส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบล จึงควรใช้โอกาสนี้ตั้งเป็นกลุ่มกีฬา นันทนาการและการท่องเที่ยวขึ้น การประชุมในครั้งนี้จึงถือเป็นการสานต่อหรือต่อยอดแนวคิดที่มีอยู่เดิมให้เกิดเป็นจริงขึ้นมา ซึ่งหากไม่มีการประชุมในครั้งนี้ การจัดตั้งกลุ่มอาจไม่มีทางเกิดขึ้นแม้จะมีการพูดคุยกันไปแล้วก็ตาม

ข. การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ การจัดตั้งกลุ่มและแบ่งหน้าที่ก่อให้เกิดความพอใจต่อผู้เข้าร่วม ประชุมเนื่องจาก

- ทำให้เกิดความร่วมมือจากหลายฝ่าย
- เกิดการแบ่งงานกันทำตามหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง
- ทำให้ไม่เกิดกิจกรรมที่ซ้ำซ้อน
- ทำให้ประหยัดทรัพยากรในการจัดการ
- ทำให้งานในส่วนที่ตนรับผิดชอบได้เกิดการพัฒนาไปพร้อมกัน

ค. การจัดทำปฏิทินกิจกรรมตำบล แต่ละฝ่ายรับไปจัดทำปฏิทินในส่วนของตนมีกำหนดหนึ่งสัปดาห์เพื่อนำส่งให้ออบต. นำปฏิทินของทุกฝ่ายมารวมกันเป็นปฏิทินตำบล โดยมีผู้วิจัยร่วมประสานและติดตามงาน ผลการติดตามปรากฏว่ามีฝ่ายที่ส่งปฏิทินคือฝ่ายกีฬา ได้แก่ โรงเรียนสองแห่ง (ขาดไปหนึ่งแห่ง) ฝ่ายท่องเที่ยว ได้แก่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ฝ่ายวัฒนธรรม ได้แก่ อบต. ส่วนฝ่ายที่ไม่ได้ส่งปฏิทินกิจกรรม คือ ฝ่ายออกกำลังกาย ซึ่งดูแลโดยสถานพยาบาลทั้งสองแห่ง

ผู้วิจัยพบว่าหน่วยงานที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันยังขาดการประสานงานกัน โดยมีการทำงานแบบต่างคนต่างทำ เช่น โรงเรียนทั้งสามแห่งไม่ได้มีการประสานแผนกัน แต่ได้ส่งแผนของแต่ละแห่งให้ออบต. โดยตรง เมื่อได้ปฏิทินของแต่ละฝ่ายแล้ว ผู้วิจัยได้คัดเลือกกิจกรรมที่คนในชุมชนสามารถมีส่วนร่วมได้เข้าผนวกไว้ในปฏิทินของตำบล โดยได้ตั้งกิจกรรม Challenge Day กับการแข่งขันกีฬาตำบลไว้ และได้แนะนำให้เจ้าหน้าที่วิเคราะห์ของอบต. ได้ทำการตรวจสอบแก้ไขก่อนนำเสนอที่ประชุม โดยมีเนื้อหาดังตารางที่ 4-26

ตารางที่ 4-26 ปฏิทินกิจกรรมตำบล ปฏิทินกีฬา นันทนาการ วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว ตำบล..
(ชื่อตำบล)

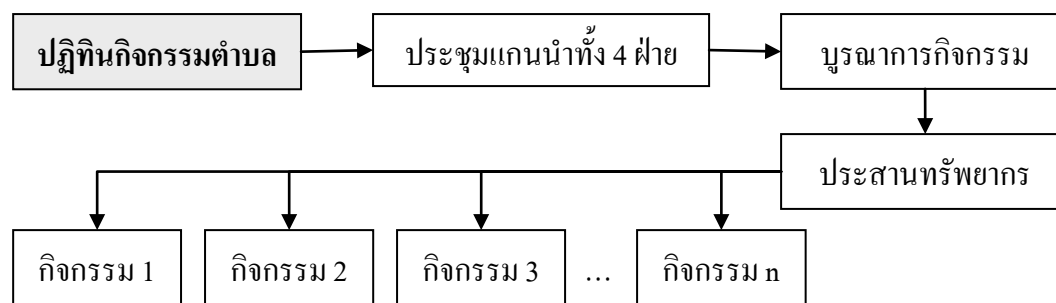
เดือน	กิจกรรม	หมายเหตุ
มกราคม	- เทศกาลขึ้นปีใหม่ (ว) - เทศกาลท่องเที่ยวธรรมชาติเชิงอนุรักษ์ (ท) - งานวันเด็กแห่งชาติ (ว) - แข่งกีฬาวันเด็ก รร.บ้าน...(โรงเรียนกลุ่มสาม) (ก) - กีฬาวินครุ 16 มค. รร.บ้าน...(โรงเรียนกลุ่มสาม) (ก)	ก: กีฬา ท: ท่องเที่ยว ว: วัฒนธรรม อ: ออกกำลังกาย
กุมภาพันธ์	- กิจกรรมค่ายพักแรม รร.บ้าน...(โรงเรียนกลุ่มสาม) - วันมาฆบูชา กิจกรรมเวียนเทียน 28 กพ. 2553 (ว)	
มีนาคม		
เมษายน	- เทศกาลสงกรานต์ รดน้ำดำหัว วันผู้สูงอายุ วันครอบครัว (ว) - ประกวดภาพถ่ายท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ รร.บ้าน...(โรงเรียนกลุ่มหนึ่ง) (ท)	
พฤษภาคม	- วันพืชมงคล จันทร 10 พค. 2553 (ว) - Challenge Day (อ)	
มิถุนายน	- รวมพลังประชาไทยฟันภัยยาเสพติด (เดินรณรงค์ ประกวดคำขวัญ) รร.บ้าน...(โรงเรียนกลุ่มสาม) (อ) - (ชื่อตำบล)...เกมส์ ครั้งที่ 11 บ้าน...(หมู่ที่ 3) (ก) - งานวันสุนทรภู่ รร.บ้าน...(โรงเรียนกลุ่มสาม)	
กรกฎาคม	- กีฬานักเรียน จ.ศรีสะเกษ (ก) - วันกตัญญู รร.บ้าน...(โรงเรียนกลุ่มสาม) (ว) - พิธีแห่เทียนวันเข้าพรรษา 27 กค. 2553 (ว)	
สิงหาคม	- วันแม่แห่งชาติ 12 สค. (ว) - กีฬาสัมพันธ์วันแม่ รร.บ้าน...(โรงเรียนกลุ่มสาม) (ก) - วันวิทยาศาสตร์แห่งชาติ 18 สค. - กีฬา..(ชื่ออำเภอ)..สัมพันธ์ (ก) - ปลอ่ยปลา (ว) - ปลูกป่ารักษาต้นน้ำ... (ชื่อต้นน้ำ) (ท) - เดินป่าศึกษาธรรมชาติน้ำตก...(ชื่อน้ำตก) (ท)	

ตารางที่ 4-26 (ต่อ)

เดือน	กิจกรรม	หมายเหตุ
กันยายน	- ปลูกป่ารักษาต้นน้ำ...(ชื่อต้นน้ำ) (ท) - เดินป่าศึกษาธรรมชาติน้ำตก...(ชื่อน้ำตก) (ท) - โครงการวันเสาร์เข้าวัด รร.บ้าน...(โรงเรียนกลุ่มหนึ่ง) (ว) - กีฬาภายใน รร.บ้าน...(โรงเรียนกลุ่มหนึ่ง) (ก) -งานแซนโดนตา (ว)	
ตุลาคม	- วันปิยมหาราช (ว) - งานออกพรรษา (ว) - เดินป่าศึกษาธรรมชาติชมทุ่งดอกไม้อป่า...(ชื่อทุ่ง) (ท)	
พฤศจิกายน	- เดินป่าศึกษาธรรมชาติชมทุ่งดอกไม้อป่า...(ชื่อทุ่ง) (ท) - งานกีฬาสิ รร.บ้าน...(โรงเรียนกลุ่มสาม) (ก) - งานวันลอยกระทง 21 พย. 2553 (ว) - แข่งเรือ (ก), (ว)	
ธันวาคม	- งานวันพ่อแห่งชาติ (ว) - กีฬาสัมพันธ์วันพ่อ รร.บ้าน...(โรงเรียนกลุ่มสาม) (ก) - คัดเลือกนักกีฬากลุ่ม กพศ.19 รร.บ้าน...(โรงเรียนกลุ่มสาม) (ก) - สืบสานวัฒนธรรม ประเพณี อีสานตอนใต้ รร.บ้าน...(โรงเรียนกลุ่มหนึ่ง) (ว) - กีฬาสีครู รร.บ้าน...(โรงเรียนกลุ่มหนึ่ง) (ก) - วันสิ้นปี (ว) - เทศกาลท่องเที่ยวธรรมชาติเชิงอนุรักษ์...(ชื่อต้นน้ำ) (ท)	

จากตารางที่ 4-26 กลุ่ม ๆ ได้นำกิจกรรม 4 ด้าน มาไว้รวมกัน ประกอบด้วย ก: กีฬา
ท: ท่องเที่ยว ว: วัฒนธรรม และ อ: ออกกำลังกาย โดยได้วงเล็บอักษรย่อของฝ่ายที่รับผิดชอบไว้
ท้ายกิจกรรม

กรอบแนวคิดในการจัดทำปฏิทินกิจกรรมตำบลแสดงให้เห็นดังภาพที่ 4-14

ภาพที่ 4-14 กรอบแนวคิดในการจัดทำปฏิทินตำบล S235

ภาพที่ 4-14 การจัดทำปฏิทินตำบลร่วมกันทำให้เกิดการบูรณาการกิจกรรมของหน่วยงานต่าง ๆ ในตำบลเข้ามาไว้ด้วยกัน เกิดการวิเคราะห์ วางแผนงาน และใช้ทรัพยากรร่วมกัน

ง. กิจกรรมนำร่อง จากการตกลงกันในที่ประชุมว่าหน่วยงานใดพร้อมให้ทำไปก่อนทำให้เกิดกิจกรรม 2 กิจกรรม คือ

- **กิจกรรมท่องเที่ยวน้ำตก...(เขื่อน้ำตก)** เป็นกิจกรรมนันทนาการ จัดโดยเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนอบต. เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม พ.ศ. 2553 ได้นำผู้วิจัยพร้อมเจ้าหน้าที่อบต. อีก 5 ท่าน ชมน้ำตกที่ตั้งอยู่ใกล้หมู่บ้านหมู่ที่ 6 เป็นพื้นที่ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ภายในบริเวณน้ำตกจัดภูมิทัศน์ไว้สวยงามและมีเส้นทางสำหรับเดินชมธรรมชาติระยะทางประมาณ 8 กิโลเมตร จัดเป็นสถานที่ซึ่งสามารถพัฒนาให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยได้

- **กิจกรรมเต้นแอโรบิค** เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยสถานีอนามัยในหมู่บ้านกลุ่มที่ 3 เริ่มตั้งแต่วันที่ 28 สิงหาคม พ.ศ. 2552 โดยกำหนดให้มีกิจกรรมในวันจันทร์ พุธ และศุกร์ เป็นกิจกรรมที่มีผู้เข้าร่วมเป็นจำนวนมาก นับโดยเฉลี่ยประมาณครั้งละ 40 คน ทั้งหมดเป็นเพศหญิงยกเว้นผู้นำเต้น จากการสังเกตพบว่ามีชาวบ้านที่มาจากหมู่บ้านในกลุ่มที่ 2 ด้วย นอกจากชาวบ้านยังมีภรรยา นายกอบต. สมาชิกสภาอบต. ภา และพยาบาลวิชาชีพของสถานีอนามัย เข้าร่วมเต้นด้วย

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์จากผู้นำและชาวบ้านหลายท่านทำให้ได้ข้อสรุปถึงแนวทางในการจัดการได้ ดังนี้

- เครื่องเสียงเช่าชาวบ้านครั้งละ 300 บาท โดยใช้งบทำความสะอาดของสถานีอนามัย
- ผู้นำเต้นเป็นครูโรงเรียนในหมู่บ้านกลุ่มสาม มีจำนวน 3 ท่าน เป็นอาสาสมัครไม่คิดค่าใช้จ่าย และทุกครั้งจะมีการฝึกผู้นำเต้น โดยให้ผู้นำชาวบ้านมายืนคู่กันและทำตาม
- ภรรยานายกอบต. ซึ่งมีร้านค้าของชำสนับสนุนน้ำดื่มโดยใส่กระติกน้ำใบใหญ่

ทุกครั้ง

- นางจิตร เป็นผู้นำในการชักชวนคนมาเดินด้วยการขี่จักรยานยนต์ไปชวนตามบ้าน
ข้อสังเกต กิจกรรมเดินแอโรบิกเป็นความต้องการของชาวบ้านที่ผู้วิจัยพบในช่วง
 การปรับฐานชุมชนและได้มีการประสานกับผู้นำชุมชนหลายครั้งในหมู่บ้านทั้ง 3 กลุ่ม โดยพบว่า
 ในหมู่บ้านกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ถึงแม้จะมีความต้องการจากชาวบ้านแต่ยังขาดความร่วมมือกัน
 ด้านสถานที่ เครื่องเสียง และผู้นำในการเดิน ส่วนในหมู่บ้านกลุ่มที่ 3 มีการร่วมมือกันหลายฝ่ายจึง
 ทำให้สามารถจัดกิจกรรมได้

กระบวนการปฏิบัติการในรอบที่ 1 สามารถอธิบายสรุปได้ดังตารางที่ 4-27

ตารางที่ 4-27 การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลตามแนว
 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รอบที่ 1

การสะท้อน	การวางแผน	การปฏิบัติ	การสังเกต
1. ระดมสมอง	1. ให้จัดตั้งกลุ่มกีฬา	1. ที่ประชุมเห็นชอบ	1. การตั้งกลุ่มทำให้
2. วิเคราะห์ชุมชน	นั้นทนากการ และการ	ให้จัดตั้งกลุ่มกีฬา	มีผู้ขับเคลื่อน
3. กำหนดกรอบ	ท่องเที่ยวขึ้นในตำบล	นั้นทนากการและการ	กิจกรรมอย่างเป็นทางการ
แนวคิดการส่งเสริม	2. ให้แบ่งหน้าที่และผู้	ท่องเที่ยว	2. การแบ่งหน้าที่มี
การออกกำลังกาย	รับผิดชอบเป็น 4 ฝ่าย	2. มีการแบ่งหน้าที่ 4	ความสอดคล้องกับ
และเล่นกีฬาในตำบล	- ฝ่ายกีฬา,นั้นทนากการ	ฝ่ายตามแผน	ภาระงานของแกนนำ
โดยนำหลักปรัชญา	ดูแลโดยสถานศึกษา	3. แต่ละฝ่ายจัดทำ	ที่เข้าร่วม ทำให้ได้
เศรษฐกิจพอเพียงมา	- ฝ่ายออกกำลังกาย	ปฏิทินกิจกรรมส่ง	ทุกฝ่ายได้ประโยชน์
ใช้เป็นแนวทางใน	โดยสถานพยาบาล	ผู้ประสานงาน	ร่วมกัน
การปฏิบัติ	- ฝ่ายท่องเที่ยว ดูแล	4. ผู้ประสานงานจัดทำ	3. ปฏิทินตำบลทำให้
4. ได้กรอบแนวคิดดัง	โดยเขตรักษาพันธุ์	ปฏิทินกิจกรรมตำบล	เห็นภาพรวมของ
ตารางที่ 4-25 และ	สัตว์ป่า	5. มีกิจกรรมเดิน	กิจกรรมในตำบล
ภาพที่ 4-11	- ฝ่ายวัฒนธรรม ดูแล	แอโรบิก และเที่ยว	4. การจัดทำปฏิทิน
	โดย อบต.	น้ำตก	ยังมีบางหน่วยงาน
	3. ให้จัดทำปฏิทิน		ไม่ได้ส่งข้อมูล
	กิจกรรมตำบลร่วมกัน		5. กิจกรรมเดิน
	4. ให้มีกิจกรรมนำร่อง		แอโรบิกและเที่ยว
			น้ำตก เป็นกิจกรรม
			ที่เกิดขึ้นใหม่

จากตารางที่ 4-27 จะเห็นว่าหลังจากที่มีการสะท้อนโดยการวิเคราะห์ชุมชน แคนนำ ได้ร่วมกันระดมสมองอภิปรายจนได้กรอบแนวคิดในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลโดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ และได้มีการวางแผนเพื่อขับเคลื่อนกิจกรรม มีการจัดตั้งกลุ่ม ๆ เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนกิจกรรม และมีการแบ่งหน้าที่และรับผิดชอบโดยให้สอดคล้องกับภาระงานของผู้เข้าร่วม ซึ่งทำให้เกิดการประสานประโยชน์ และมีการจัดทำปฏิทินกิจกรรมตำบลที่รวมเอากิจกรรมของทุก ๆ ฝ่าย เข้าด้วยกันเพื่อให้ได้เห็นภาพรวมของกิจกรรมในตำบล

รอบที่ 2 การดำเนินการประกอบด้วย การสะท้อน การวางแผน และการปฏิบัติ/ การสังเกต โดยจัดให้มีการประชุมเพื่อการสะท้อนและการวางแผนในวันที่ 3 กันยายน พ.ศ. 2552 เวลา 9.00 ถึง 12.00 น. ที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ผู้เข้าร่วมประชุม 12 ท่าน ประกอบด้วย

1. ปลัดอบต.
2. เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนอบต.
3. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวอบต.
4. นักพัฒนาชุมชนอบต.
5. หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
6. ผู้ช่วยหัวหน้าหน่วยจัดการต้นน้ำ
7. ประธานกลุ่มแม่บ้าน
8. เจ้าหน้าที่สาธารณสุขโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล
9. ครูทิศ โรงเรียนหมู่บ้านกลุ่มที่ 1
10. ครูชัย โรงเรียนหมู่บ้านกลุ่มที่ 2
11. ครูบุษ ครูพลศึกษาโรงเรียนหมู่บ้านกลุ่มที่ 3
12. ผู้วิจัย

การสะท้อน

1. การจัดตั้งกลุ่มกีฬา นันทนาการ และการท่องเที่ยว ที่ประชุมไม่ได้ทำการสะท้อนในการจัดตั้งกลุ่ม ๆ เนื่องจากเพิ่งมีการจัดตั้ง และได้วิเคราะห์กันไปแล้วเมื่อการประชุมในรอบแรกที่เพิ่งผ่านไปเพียงหนึ่งสัปดาห์ทำให้ยังไม่เห็นผลงานที่ชัดเจน

2. การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ การประชุมในครั้งนี้โรงเรียนในหมู่บ้านกลุ่มที่ 2 ได้ส่งครูชัยมาเป็นผู้แทน โดยเข้าร่วมประชุมในกลุ่มนี้เป็นครั้งแรก ครูชัยได้สะท้อนความเห็นที่ “สาเหตุที่งานไม่สำเร็จเพราะผู้นำไม่ประสานงาน ขาดการประชุม ขาดการวางแผน” ครูชัยยังได้วิเคราะห์วิธีการทำงานด้วยว่า “โครงสร้างอยู่ที่ผู้นำ” หมายความว่า ผู้นำเป็นผู้วางแผนและกำหนดโครงสร้าง

การทำงานและต้องมีการประชุม มีการประสานงาน งานจึงจะประสบความสำเร็จ ที่ประชุมเริ่มมองเห็นว่าการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบทำให้มองเห็นเจ้าภาพและขอบเขตของงาน ทำให้รู้บทบาทตนเองว่ากิจกรรมใดตนจะต้องเป็นแม่งาน กิจกรรมใดตนจะต้องเป็นผู้สนับสนุน

3. การจัดทำปฏิทินกิจกรรมตำบลร่วมกัน ผู้วิจัยสังเกตว่าผู้เข้าประชุมส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจในการมีปฏิทินกิจกรรมของตำบลที่มีการรวบรวมกิจกรรมของหน่วยงานต่าง ๆ และมีการแบ่งหน้าที่กันทำงาน โดยท่านปลัด ฯ ได้ให้ความเห็นว่า “มีแผนแล้ว คงอยู่หรือเปลี่ยนแปลงแล้วแต่ความยั่งยืนอยู่ที่การรับสภาพต่อเนื่อง” หมายความว่ากิจกรรมต่าง ๆ ถ้าสามารถทำได้จริงและมีการสืบทอดในปีต่อ ๆ ไป กิจกรรมนั้นก็จะมีคามยั่งยืน

4. กิจกรรมนำร่อง ผู้วิจัยได้แจ้งต่อที่ประชุมถึงกิจกรรมสองกิจกรรมที่เกิดขึ้น ได้แก่ กิจกรรมการเทียวน้ำตกและกิจกรรมการเดินแอโรบิกที่ประชุมได้สะท้อนมา ดังนี้

4.1 กิจกรรมการเทียวน้ำตก ผู้วิจัยได้เล่าให้ที่ประชุมฟังถึงการเข้าได้เข้าไปเส้นทางชมธรรมชาติในตำบลว่าเป็นจุดขายที่น่าสนใจแต่ไม่มีป้ายบอกทางและคูเปลี่ยวนากแล้ว ซึ่งหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าบอกว่ามีโครงการจะพัฒนาเส้นทางเดินให้ดีขึ้น และคาดว่าในอนาคตจะมีผู้เข้าไปเยี่ยมชมเพิ่มขึ้นทั้งจากภายในและภายนอก ไม่เพียงแต่จุดน้ำตกแห่งนี้แต่ยังมีพื้นที่ชมธรรมชาติอีกหลายจุดที่อยู่ในระหว่างการสำรวจโดยหัวหน้าเขต ฯ มีแนวคิดในการจัดกิจกรรมการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวโดยให้คนในตำบลมีส่วนร่วมกิจกรรมด้วย

4.2 กิจกรรมเดินแอโรบิก เนื่องจากหัวหน้าสถานีอนามัยซึ่งเป็นผู้จัดไม่ได้ส่งผู้แทนเข้าร่วมประชุม ผู้วิจัยจึงเป็นผู้เล่าถึงความสำเร็จของกิจกรรมที่เกิดขึ้น โดยเล่าความเป็นมาและแนวทางในการดำเนินการพอสังเขป เพื่อให้ที่ประชุมนำไปใช้เป็นแนวทาง

การวางแผน ที่ประชุมใช้ปฏิทินกิจกรรมตำบลในการวางแผน โดยมีแนวคิดบูรณาการกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาเข้าไปสู่กิจกรรมหลัก ประกอบด้วย

- หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า รับปากว่าจะทำการปรับปรุงเส้นทางศึกษาธรรมชาติ บางจุดต้องของบประมาณจากส่วนกลาง ซึ่งท่านจะได้รับดำเนินการต่อไป
- ผู้ช่วยหัวหน้าหน่วยจัดการต้นน้ำซึ่งเข้าร่วมประชุมเป็นครั้งแรกเสนอให้มีกิจกรรมกีฬาในกิจกรรมปลูกป่าเดือนสิงหาคมและกันยายน โดยบอกว่า “เข้าปลูกป่า บ่ายแข่งกีฬา”
- ปลัด ฯ เสนอว่า “ให้มีการสืบทอดภารกิจ ให้เกิดเป็นประเพณี ครั้งที่ หนึ่ง ครั้งที่สอง ครั้งที่สาม...ให้มีการสืบทอดโดยองค์กร ไม่ใช่ตัวบุคคล” ความหมายของปลัด ฯ คือ ต้องการให้เกิดกิจกรรมที่มีความยั่งยืน และไม่ติดขัดตัวบุคคล
- เจ้าหน้าที่สาธารณสุขโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล มาประชุมเป็นครั้งแรกในฐานะตัวแทนฝ่ายกิจกรรมและได้เห็นว่ามีการ Challenge Day ซึ่งเป็นกิจกรรมวันออกกำลังกาย

ซึ่งตำบลจัดให้มีขึ้นปีละครั้งในเดือนพฤษภาคม จึงได้เสนอให้จัด Challenge Day เพิ่มขึ้นเป็นเดือนละครั้ง ซึ่งที่ประชุมได้แสดงความเห็นชอบ

การปฏิบัติ/ การสังเกต การวางแผนทำให้มีการปรับปฏิทินกิจกรรม มีกิจกรรมการเดินแอโรบิกของหมู่บ้านกลุ่มที่ 3 ที่ยังจัดต่อเนื่อง มีกิจกรรมเพิ่มขึ้นคือตะกร้อ มีกิจกรรมกีฬาสัมพันธ์ที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และการปรับปรุงเส้นทางศึกษาธรรมชาติ นอกจากนี้ อบต. ยังเริ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนงานด้วย

- **ปฏิทินกิจกรรม** มีการปรับปฏิทินกิจกรรมโดยสอดคล้องกิจกรรมส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาเข้าไปมากขึ้น โดยปรับเปลี่ยน Challenge Day จากปีละครั้งเป็นเดือนละครั้ง มีการใส่ตารางการเดินแอโรบิกของหมู่บ้านกลุ่มสามลงในปฏิทิน

- **การเดินแอโรบิก** ยังมีการจัดอย่างต่อเนื่องโดยมีผู้เข้าร่วมหนาแน่นเช่นเดิม ผู้วิจัยได้สอบถามพยาบาลวิชาชีพที่มาร่วมกิจกรรมด้วยทำให้ทราบว่าคนส่วนใหญ่อยู่หมู่บ้านกลุ่มที่ 3 มีบางส่วนมาจากหมู่บ้านกลุ่มที่ 2 นอกจากนั้น ยังมีชาวบ้านในตำบลติดกันมาร่วมเดินด้วย ขณะเดียวกัน ลานเดินแอโรบิกกลายเป็นศูนย์รวมของชาวบ้าน โดยมีเด็ก ๆ ซึ่งเป็นลูก ๆ ของผู้มาเดิน ได้มารอมารดาและได้ถือโอกาสวิ่งเล่นกันในพื้นที่ข้างเคียง เด็กที่มีจำนวนไม่ต่ำกว่ายี่สิบคน ซึ่งในจำนวนนั้นบางคนเล่นกระโดดเชือก และมีบางคนนำไม้แบดมาตีเล่นกันด้วย ผู้วิจัยพบว่า มีผู้ชายหลายคนได้มาจ้อครดจักรยานยนต์คู่การเดินและรอกบรรยายตน ผู้วิจัยสอบถามถึงปัญหาในการดำเนินการ ได้รับคำตอบจากพยาบาลวิชาชีพว่า “ไม่มีเรื่องเสียงเองและตอนนี้ฝนตกครีดยังยังเดินได้ ถ้าครีดยางแล้วเดินไม่ได้” ผู้วิจัยสอบถามว่า “ทำอะไรจึงจะยั่งยืน” พยาบาลตอบว่า “มีเรื่องเสียงเอง ของอบต. และมีการขยายประเภทกีฬาสำหรับกลุ่มอื่น” พยาบาลยังได้ชี้ให้เห็นสนามตะกร้อที่ทำโดยครูสมอาจที่มีบ้านอยู่หลังสถานีอนามัย

- **กลุ่มผู้ชายเตะตะกร้อ** ช่วงเวลาใกล้ค่ำขณะที่กลุ่มแอโรบิกกำลังจะเลิก มีกลุ่มผู้ชายประมาณ 7-8 คน รวมตัวกันเล่นตะกร้อวงบนลานปูนในสถานีอนามัยพื้นที่ใกล้เคียงกับลานแอโรบิก นอกจากนี้ ยังพบว่ามีการตีเส้นสนามตะกร้อโดยครูสมอาจเพื่อทำสนามตะกร้อต่อไปด้วย

- **กิจกรรมกีฬาสัมพันธ์** ในตำบลมีการแข่งขันกีฬา 2 รายการ คือ

1. **กีฬาภายในของโรงเรียนในหมู่บ้านกลุ่มที่ 1** เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี นอกจากเป็นการส่งเสริมกีฬาในโรงเรียนแล้ว ในพิธีเปิดยังมีการแข่งขันฟุตบอลระหว่างครูในโรงเรียนกับผู้นำชุมชน มีชาวบ้านเข้ามาชมการแข่งขัน ทำให้เกิดความสนุกสนานและเกิดความมีส่วนร่วมของคนในตำบล

2. **กีฬาเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า** เป็นการจัดเป็นครั้งแรกโดยเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่ามีการจัดเลี้ยงเกษียณเจ้าหน้าที่ หัวหน้าเขตได้สอดคล้องกิจกรรมโดยจัดให้มีการแข่งขันกีฬาขึ้น ประเภท

ได้แก่ วังมาราธอน ตะกร้อ ชักเย่อ และเปตอง ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่าการจัดกีฬาของหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าไม่เป็นเพียงการส่งเสริมกีฬาเพื่อความสนุกสนานหรือสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในหน่วยงานเท่านั้น แต่ประโยชน์ทางตรงที่หน่วยงานได้รับคือการพัฒนาสมรรถภาพทางกายของเจ้าหน้าที่ซึ่งจะต้องเดินป่าเป็นระยะทางไกล ๆ สังเกตจากกิจกรรมการแข่งขันที่มีการวิ่งมาราธอนรวมอยู่ด้วย

- การปรับปรุงเส้นทางศึกษาธรรมชาติ หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าได้สั่งการให้เจ้าหน้าที่เขต ทำการปรับปรุงเส้นทางศึกษาธรรมชาติให้มีความสะดวกในการเดินทางมากขึ้น

- การเข้าร่วมวางแผนของอบต. จากการทำงานที่มีความคืบหน้าเป็นระยะ ทำให้อบต. เริ่มเห็นความมีประสิทธิภาพของกลุ่มและเห็นความสำคัญของคณะทำงานอบต. จึงเริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการสนับสนุนด้านกิจกรรม โดยได้มีหนังสือเชิญตัวแทนให้เข้าร่วมประชุมในรอบที่สาม พร้อมกำหนดวาระการประชุมเพื่อพิจารณาใน 3 เรื่อง คือ

1. การเลือกคณะทำงาน
2. การกำหนดภาระหน้าที่และจัดทำข้อตกลง
3. พิจารณาปฏิทินกิจกรรมและกิจกรรมนำร่อง

ข้อสังเกต การสะท้อนและการวางแผนมีผลทางตรงในทางปฏิบัติคือ ทำให้เกิดกิจกรรมตามแผนที่วางไว้ และเกิดผลกระทบในทางอ้อมคือ เกิดแรงกระตุ้นให้มีกิจกรรมต่าง ๆ เพิ่มขึ้น (เป็นกิจกรรมที่ไม่อยู่ในแผน เช่น การเดินแอโรบิค และการจัดกีฬาสัมพันธ์

กระบวนการปฏิบัติการในรอบที่ 2 สามารถอธิบายสรุปได้ดังตารางที่ 4-28

ตารางที่ 4-28 การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลตามแนว
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รอบที่ 2

การสะท้อน	การวางแผน	การปฏิบัติ	การสังเกต
1. การแบ่งหน้าที่ทำให้รู้บทบาทแกนนำแต่ละฝ่าย	1. หัวหน้าเขต ฯ รับปรับปรุง เส้นทางชม ธรรมชาติ	1. เพิ่มกิจกรรมเดินแอโรบิก ลงในปฏิทินกิจกรรม	1. แกนนำที่เข้า ร่วมประชุมมี ความ กระตือรือร้น
2. การขาดประชุมของแกนนำบางท่านทำให้กิจกรรมบางส่วนหยุดชะงักเนื่องจากขาดการวางแผนและขาดการประสานงาน	2. จัดการแข่งขัน กีฬาร่วมกับ การปลูกป่า	2. จัด Challenge Day เป็น เดือนละครึ่ง	2. กิจกรรมเดิน แอโรบิกทำให้ เกิดกิจกรรมอื่น ที่ต่อเนื่อง ตามมา
3. ปฏิทินกิจกรรมช่วยให้มีการติดตามแผนงานได้ง่ายขึ้น	3. ควรจัด กิจกรรมที่ สืบทอดเป็น ประเพณี	3. มีการเดินแอโรบิกของ หมู่บ้านกลุ่มที่ 3 อย่าง ต่อเนื่อง	3. การสะท้อน และการ วางแผนทำให้ เกิดการปฏิบัติ ตามแผนและมี กิจกรรมใหม่ ๆ เกิดขึ้น
4. ควรปรับปรุงเส้นทางชมธรรมชาติและมีป้ายบอกเส้นทางเดินป่า	4. เพิ่ม Challenge Day จากปีละครึ่ง	4. มีการเล่นตะกร้อของกลุ่ม ผู้ชาย และมีเด็กหลายคนวิ่ง เล่น กระโดดเชือก และเล่น แบดมินตัน ข้างลานเดิน แอโรบิก	4. อบต. สนใจ และให้ความสำคัญ
5. กิจกรรมเดินแอโรบิกมีผู้เข้าร่วมจำนวนมาก	เป็นเดือนละครึ่ง	5. มีกีฬาภายในของโรงเรียน กลุ่ม 1 6. มีการจัดการแข่งขันกีฬา ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า	

ตารางที่ 4-28 (ต่อ)

การสะท้อน	การวางแผน	การปฏิบัติ	การสังเกต
		7. มีการปรับปรุงเส้นทางเดิน ศึกษาธรรมชาติ	
		8. อบต. เข้ามามีส่วนร่วม	

จากตารางที่ 4-28 จะเห็นว่าในรอบที่ 2 มีการขับเคลื่อนกิจกรรมที่มีการวางแผนในรอบที่ 1 และการสะท้อนกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติในรอบแรก มีการปรับเปลี่ยนให้มีกิจกรรมเพิ่มขึ้น และมีกิจกรรมที่เกิดขึ้นใหม่หลายกิจกรรม รวมทั้งอบต. ได้เห็นความสำคัญโดยเข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้น

รอบที่ 3 การดำเนินการประกอบด้วย การสะท้อน การวางแผน และการปฏิบัติ/ การสังเกต โดยจัดให้มีการประชุมเพื่อการสะท้อนและการวางแผนในวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2552 เวลา 9.00 ถึง 12.00 น. ณ ที่ทำการอบต. ผู้เข้าร่วมประชุม 8 ท่าน ประกอบด้วย

1. รองนายกอบต. คนที่ 1
2. ปลัดอบต.
3. เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนอบต.
4. หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
5. ผู้อำนวยการโรงเรียนหมู่บ้านกลุ่มที่ 3
6. เจ้าหน้าที่สาธารณสุขโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล
7. นางจิตร ผู้นำกลุ่มเดินแอโรบิค
8. ผู้วิจัย

การสะท้อน ที่ประชุมได้อภิปรายถึงกิจกรรมที่ผ่านมา ดังนี้

1. การพัฒนาลานกีฬา จากจุดเริ่มต้นในการจัดให้มีการเดินแอโรบิคที่หน้าสถานีอนามัยในหมู่บ้านกลุ่มที่ 3 ทำให้ในช่วงเย็นมีคนไปรวมตัวกันมากขึ้นโดยมีกิจกรรม ดังนี้

- การเดินแอโรบิค นางจิตรผู้นำกลุ่มเดินแอโรบิคแจ้งให้กลุ่มทราบว่ามีการดำเนินการมาแล้วสิบกว่าครั้งในรอบหนึ่งเดือนโดยมีครูจากโรงเรียนในหมู่บ้านกลุ่มที่ 3 จำนวน 3 ท่าน มานำเดิน มีผลคือ หลายคนน้ำหนักลด และจำนวนคนมาเดินมากขึ้น แม้วันที่ฝนตกก็ยังมีคนเดิน และมีคำเครื่องเสียงที่สถานีอนามัยเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายให้ครั้งละ 300 บาท

- ตะกร้อ นางจิตรีให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ปัจจุบันมีคนมาเล่นตะกร้อประมาณสองถึงสามวง ผู้วิจัยได้ให้ข้อมูลเสริมว่ามีการตีเส้นเตรียมทำสนามตะกร้อ โดยครุสมอาจ ทำให้กิจกรรมการเล่น ตะกร้อมีพัฒนาการไปดีขึ้น

- สนามเด็กเล่น จากการทำมีคนจำนวนมากไปร่วมกิจกรรมที่สถานีอนามัยปัด ๑ อบต. จึงได้ให้ข้อคิดว่า “เราอาจให้มีกิจกรรมเสริมเพื่อให้คนมาร่วมมากขึ้น เช่น มีกิจกรรมให้เด็กเล่น” นางจิตรีซึ่งเป็นแกนนำกลุ่มเต็นแอโรบิกจึงให้ข้อมูลเพิ่มว่า “มีเด็กเล็กตามผู้ปกครองมาด้วย” และเสนอว่า “อยากให้มีสนามเด็กเล่น”

2. การจัดกีฬาในหน่วยงาน การส่งเสริมให้มีกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในหน่วยงาน เป็นแนวทางหนึ่งในการดำเนินการ นอกจากกีฬาภายในโรงเรียนซึ่งมีการจัดประจำ หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าได้นำประสบการณ์มาแลกเปลี่ยนให้กลุ่มฟังว่าหน่วยงานได้มีการจัดเลี้ยงเกษียณเจ้าหน้าที่ หัวหน้า ๑ ได้จัดให้มีกิจกรรมการแข่งขันวิ่งทางไกลขึ้น ระยะทางจากอีกตำบลหนึ่งมายังที่ทำการเขต ๑ (ระยะทางประมาณ 16 กิโลเมตร นอกจากนั้น ยังจัดให้มีการแข่งขัน ตะกร้อ ชกเย่อ และเปตอง เพื่อความสนุกสนานและเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ด้วย หัวหน้าเขต ๑ ให้เหตุผลในการเลือกแข่งขันวิ่ง ตะกร้อ ชกเย่อ และเปตอง ว่าเป็นกิจกรรมที่จัดได้ง่าย ไม่ต้องลงทุนเพราะมีสนามและอุปกรณ์อยู่แล้ว การจัดกีฬาของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าจึงเป็นตัวอย่างที่ดีในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3. การจัดกิจกรรมเดินศึกษาธรรมชาติ จุดเด่นของตำบล S235 คือ การมีภูมิประเทศสวยงาม กิจกรรมเดินป่านอกจากเป็นการท่องเที่ยวชมธรรมชาติแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมออกกำลังกายที่คืออย่างหนึ่ง หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าได้แจ้งให้ที่ประชุมทราบว่าได้ทำการปรับปรุงเส้นทางศูนย์ศึกษาธรรมชาติให้ดีขึ้นแล้ว หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเห็นด้วยกับการจัดให้มีสถานที่ที่เหมาะสมกับการเดินออกกำลังกายโดยเสนอแนวทางในการออกกำลังกายง่าย ๆ ว่า “เดินสิบนาที มีเหงื่อ”

4. การตั้งคณะกรรมการ ในการวิเคราะห์กระบวนการทำงาน เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนอบต. ได้เสนอว่า “ควรมีทีมที่กระตุ้น จูงใจให้คนเล่นกีฬา” เพื่อจัดกิจกรรมให้มีความต่อเนื่อง นอกจากนั้นยังเสนอว่า “ควรมีคณะกรรมการขับเคลื่อนกิจกรรม” ที่ประชุมได้แสดงความเห็นด้วยและได้ช่วยกันวางหลักการในการจัดตั้งคณะกรรมการไว้ ดังนี้

- ในระยะแรกให้มีคณะกรรมการเพียงชุดเดียว (ไม่มีอนุกรรมการ)
- ให้มีคนมากไว้ก่อนเนื่องจากเวลามาประชุมจริงมักมากันไม่ครบ

5. ปฏิทินกิจกรรม ที่ประชุมได้ประเมินผลการปฏิบัติตามกิจกรรมในปฏิทินเดือนกันยายนที่ผ่านมาพบว่าการดำเนินการกิจกรรมปลูกป่ารักษาดันน้ำ โครงการวันเสาร์เข้าวัด และ

การจัดกีฬาภายในโรงเรียนในหมู่บ้านกลุ่มที่ 3 แต่เนื่องจากในวันที่ประชุมไม่มีตัวแทนของหน่วยงานที่รับผิดชอบเข้าร่วมประชุมทำให้ที่ประชุมไม่มีข้อมูลในการพูดคุย ส่วนกิจกรรมที่ยังไม่มีการดำเนินการคือเรื่องเดินป่าศึกษาธรรมชาติและ การจัด Challenge Day หัวหน้าเขต ฯ ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบกิจกรรมเดินป่าได้ขอเลื่อนไปจัดในเดือนตุลาคม และเนื่องจากกิจกรรม Challenge Day ยังไม่ได้ดำเนินการเช่นกัน ผู้วิจัยจึงได้เสนอให้ใช้กิจกรรมเดินป่าเป็นกิจกรรม Challenge Day ซึ่งที่ประชุมเห็นชอบ

การวางแผน

1. การพัฒนาลานกีฬา มีการสะท้อนแต่ไม่มีการวางแผน
2. การจัดกีฬาในหน่วยงาน มีการสะท้อนแต่ไม่มีการวางแผน
3. การจัดกิจกรรมเดินศึกษาธรรมชาติ ให้ช่วยกันประชาสัมพันธ์ให้คนในตำบลไปใช้เส้นทางศึกษาธรรมชาติที่ปรับปรุงใหม่ให้มีความสะดวกสบายขึ้น โดยมีแนวคิดที่ “เดินสิบนาที มีเหงื่อ”
4. การตั้งคณะกรรมการ ที่ประชุมได้มีการวางแผนจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินการก่อตั้งกลุ่มกีฬา นันทนาการและการท่องเที่ยว โดยให้ประกอบไปด้วย

นายกอบต.	ประธาน
หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า	รองประธานคนที่หนึ่ง
ผู้อำนวยการ โรงเรียนในหมู่บ้านกลุ่มที่ 3	รองประธานคนที่สอง
ปลัดอบต.	เหรัญญิก
ผู้อำนวยการ โรงเรียนในหมู่บ้านกลุ่มที่ 1	กรรมการ
ผู้อำนวยการ โรงเรียนในหมู่บ้านกลุ่มที่ 2	กรรมการ
รองนายกอบต. ฝ่ายบริหาร	กรรมการ
ผู้อำนวยการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ	กรรมการ
หัวหน้าสถานีอนามัย	กรรมการ
หัวหน้าหน่วยจัดการต้นน้ำ	กรรมการ
กำนัน	กรรมการ
ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 8	กรรมการ
ประธานกลุ่มแม่บ้าน	กรรมการ
ประธานกลุ่มอสม.	กรรมการ
ครูกศน.	กรรมการ
นางจิตร แกนนากลุ่มแอโรบิค	กรรมการ

กระซิบบอกผู้วิจัยขณะอยู่ในที่ประชุมว่า “วิธีนี้ดีเฮะ” ซึ่งหมายถึงวิธีการเชิญแกนนำซึ่งเป็นหัวหน้าหน่วยงานต่าง ๆ ในตำบลมาช่วยกันระดมความคิด เป็นวิธีการที่ดีเพราะนอกจากหัวหน้าหน่วยงานจะเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ที่เก่งแล้ว หัวหน้าหน่วยงานยังมีทรัพยากรที่ต้องใช้ในการทำงานด้วย

- **บทบาทของผู้วิจัยลดลง บทบาทของกลุ่มมีมากขึ้น** การประชุมในรอบนี้ อบต. มีการออกจดหมายเชิญประชุม มีการแนบวาระการประชุม บรรยายภาคการประชุมมี เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน อบต. เป็นผู้จัดการประชุม โดยมอบให้หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเป็นประธานการประชุม การดำเนินการส่วนใหญ่อยู่ในกรอบของการวิจัย แต่ผู้วิจัยไม่ได้เป็นผู้ดำเนินการเองเหมือนใน 2 รอบแรก โดยผู้วิจัยเป็นเพียงผู้บันทึกและสรุปผลการประชุม

- **แกนนำชาวบ้านเข้าร่วมประชุม** นางจิตร์ซึ่งเป็นแกนนำคนสำคัญในการชักชวนผู้หญิงในตำบลให้มาเล่นแอโรบิกที่หน้าสถานีอนามัยได้เป็นจำนวนมาก และมีผลต่อเนื้อให้ผู้ชายมาเล่นตะกร้อ และมีเยาวชนตามผู้ปกครองมาเล่นที่สนามหน้าสถานีอนามัยในเวลาต่อมา นางจิตร์เคยเข้าร่วมการวิจัยในช่วงปรับฐานชุมชนในครั้งแรกเพียงครั้งเดียว จากนั้นยังไม่เคยเข้าร่วมอีกจนกระทั่งมีกลุ่มเต้นแอโรบิกเกิดขึ้น นางจิตร์จึงได้เข้าร่วมประชุมในครั้งนี้

แม้จะพบว่ากลุ่ม ๆ มีการพัฒนาขึ้นแต่พบว่ามีจุดอ่อน 2 ประการ คือ

- **มีการทำงานแบบต่างคนต่างทำ** ถึงแม้ว่าจะมีการเชิญหัวหน้าหน่วยงาน มาเป็นแกนนำในการส่งเสริมกิจกรรมในตำบลโดยมีการวางแผนกิจกรรมร่วมกัน แต่ในทางปฏิบัติ พบว่ามีการทำงานแบบต่างฝ่ายต่างทำ แม้ในส่วนย่อยของงาน เช่น กลุ่มโรงเรียน 3 แห่ง ที่รับผิดชอบงานด้านส่งเสริมกีฬาในตำบล ในทางปฏิบัติ แต่ละแห่งจะทำงานกันเองโดยไม่ได้ประสานกัน เช่นเดียวกับสถานพยาบาลในตำบลซึ่งมี 2 แห่ง คือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพแห่งหนึ่ง กับสถานีอนามัยอีกแห่งหนึ่งซึ่งรับผิดชอบงานด้านการออกกำลังกายก็ไม่ได้มีการทำงานประสานกัน รวมถึงเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่ากับหน่วยจัดการต้นน้ำซึ่งรับผิดชอบกิจกรรมท่องเที่ยวเหมือนกัน แต่ก็แยกกันทำงาน การรวมตัวของแกนนำแต่ละครั้งเกิดจากการเชิญให้เข้าร่วมโดยผู้วิจัยและอบต. เท่านั้น และไม่พบว่ามี การประสานงานกันหลังจากการประชุมแต่อย่างใด

- **ขาดแกนนำกิจกรรมประเภทต่าง ๆ** การเชิญหัวหน้าหน่วยงานในตำบลมาเป็นแกนนำทำให้เกิดการวางแผนอย่างเป็นรูปธรรม มีการแบ่งความรับผิดชอบเป็นฝ่ายต่าง ๆ และเกิดแนวทางที่สามารถปฏิบัติจริงได้ แต่แกนนำที่อยู่ในคณะทำงานส่วนใหญ่ ไม่ได้มาจากผู้ที่ออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาในตำบลโดยตรง เช่น แกนนำกีฬาประเภทต่าง ๆ

5. ปฏิทินกิจกรรม กิจกรรมที่มีอยู่เดิมมีการปฏิบัติตามปฏิทินแต่ไม่มีการสะท้อน เนื่องจากผู้รับผิดชอบไม่ได้เข้าประชุม ส่วนกิจกรรมที่ริเริ่มให้มีขึ้นใหม่มีการเลื่อนไปเนื่องจากความไม่พร้อม

6. อบต.ให้สรุปผลงาน เนื่องจากงานวิจัยนี้ได้รับความร่วมมือจากอบต. S235 ในการเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก และเป็นผู้ประสานงาน รวมทั้งให้ความสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยร้องขอ ตลอดระยะเวลาที่ผู้วิจัยอยู่ในสนามวิจัยตั้งแต่เดือนมีนาคมจนถึงเดือนตุลาคมเป็นเวลากว่า 7 เดือน ซึ่งเป็นเวลานานพอสมควร อบต. โดยเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน จึงได้ขอให้ผู้วิจัยได้ทำการสรุปผลการดำเนินงาน ซึ่งเป็นการส่งสัญญาณให้ผู้วิจัยรีบสรุปผลการวิจัย ผู้วิจัยจึงต้องเตรียมสรุปผลการวิจัยในเวลาไม่ไกลจากนี้

การปฏิบัติการในรอบที่ 3 สามารถอธิบายสรุปได้ดังแสดงในตารางที่ 4-29

ตารางที่ 4-29 การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รอบที่ 3

การสะท้อน	การวางแผน	การปฏิบัติ	การสังเกต
1. เกิดลานกีฬาที่ขยายตัวจากลานเต้นแอโรบิก	1. การพัฒนาลานกีฬา มีการสะท้อนแต่ไม่มี การวางแผน	1. ลานกีฬาพัฒนาไป ได้เองอย่างต่อเนื่องมี ผู้ใช้ลานกีฬามากขึ้น	1. ลานกีฬาใหม่ไม่ได้ รับการส่งเสริม เท่าที่ควร
2. มีการจัดกีฬาในหน่วยงาน ทั้งที่มีอยู่เดิมและจัดขึ้นใหม่	2. ไม่มีการวางแผน การจัดกีฬาในหน่วยงานในรอบนี้	2. ยังไม่มีการจัดกีฬา ในหน่วยงานในรอบนี้	2. การขาดประชุมทำให้ไม่เกิดการสะท้อนกีฬาในหน่วยงาน
3. มีการปรับปรุงเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ซึ่งเป็นจุดเด่นของตำบล	3. ประชาสัมพันธ์คนในตำบลใช้เส้นทางศึกษาธรรมชาติที่ปรับปรุงใหม่	3. มีผู้ใช้เส้นทางศึกษาธรรมชาติ พอประมาณทั้งคนในและคนนอก	3. ไม่พบว่ามีการประชาสัมพันธ์ให้ใช้เส้นทางศึกษาธรรมชาติ
4. คณะทำงาน ควรมีจำนวนหลายคน เนื่องจากมักมาไม่ครบ	4. เสนอจัดตั้งกลุ่ม ๑ ให้เป็นองค์กรอิสระ มีการประชุมเดือนละครั้ง	4. นายก อบต. มีคำสั่ง แต่งตั้งคณะทำงาน และมีแกนนำที่เป็นชาวบ้านเข้าประชุม	4. มีการทำงานแบบต่างคนต่างทำและขาดแกนนำกีฬา ประเภทต่าง ๆ

ตารางที่ 4-29 (ต่อ)

การสะท้อน	การวางแผน	การปฏิบัติ	การสังเกต
5. ปฏิทินกิจกรรมไม่สามารถสะท้อนกิจกรรมในส่วนที่ผู้รับผิดชอบไม่ได้มาประชุม และมีบางกิจกรรมไม่พร้อมดำเนินการ	5. ให้รวม Challenge Day กับกิจกรรมเดินป่าเข้าด้วยกัน และให้เลื่อนไปจัดในเดือนตุลาคม	5. มีการเลื่อนและรวมกิจกรรมที่ไม่พร้อมดำเนินการ 6. อบต. ขอให้สรุปผลงาน	6. ผู้รับผิดชอบ (อบต.) มีความประสงค์ให้สรุปโครงการ
	6. ให้ประชุมอีกครั้งในวันที่ 8 ตุลาคม		

จากตารางที่ 4-29 จะเห็นว่ามีการขยายตัวของลานกีฬาแต่ยังขาดการส่งเสริมจากผู้เกี่ยวข้องเท่าที่ควร การขาดประชุมของแกนนำทำให้ไม่เกิดการสะท้อนและการวางแผน กิจกรรมมีลักษณะต่างคนต่างทำ และขาดการเข้าร่วมของแกนนำกีฬาประเภทต่าง ๆ ความไม่พร้อมทำให้มีการรวมกิจกรรมและเลื่อนกำหนดการไปก่อน และในช่วงนี้ อบต. ประสงค์ให้มีการสรุปผลการวิจัยรอบที่ 4 วันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2552 เวลา 9.00 ถึง 12.00 น. ณ ที่ทำการอบต. ผู้เข้าร่วมประชุม 7 ท่าน ประกอบด้วย

1. ปลัดอบต.
2. เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนอบต.
3. หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
4. ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 8
5. ประธานกลุ่มผู้สูงอายุ
6. ครูชัย โรงเรียนหมู่บ้านกลุ่มที่ 2
7. ผู้วิจัย

การสะท้อน

1. แกนนำ การประชุมครั้งที่ผ่านมามีการแต่งตั้งคณะทำงานก่อตั้งกลุ่มกีฬา นันทนาการ และการท่องเที่ยวขึ้น โดยมีการแบ่งบทบาทหน้าที่และผู้รับผิดชอบออกเป็นสี่ด้านทำให้แนวทางการดำเนินงานมีรูปแบบที่ชัดเจนขึ้น แต่กลุ่มก็ยังพบอุปสรรคบางประการและได้นำมาสะท้อนในรอบนี้ ได้แก่

1.1 ไม่มีตารางการประชุม หลังจากได้พูดคุยกันสามรอบ ทำให้เกิดการวิเคราะห์ การวางแผน และแนวทางปฏิบัติ จนได้มีการจัดตั้งคณะทำงานขึ้น แต่คณะทำงานยังไม่มีกำหนดการประชุม เช่น จะประชุมกันบ่อยแค่ไหน ในวันใด ที่ประชุมจึงได้ร่วมกันอภิปรายจนสรุปได้ว่าให้มีการประชุมเดือนละครั้ง โดยใช้วันพฤหัสบดีแรกของทุกเดือน เนื่องจากเป็นวันที่แต่ละฝ่ายไม่ยุ่งจากงานประจำมากเท่าวันอื่น แต่หากตรงกับวันหยุดให้เลื่อนไปพฤหัสบดีถัดไป

1.2 ตัวแทนเข้าประชุมไม่ต่อเนื่อง แม้ว่าจะมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ที่กันออกเป็น 4 ฝ่าย คือ ฝ่ายกีฬา ฝ่ายออกกำลังกาย ฝ่ายท่องเที่ยว และฝ่ายวัฒนธรรม โดยมีส่วนงานที่รับผิดชอบคือ กลุ่มโรงเรียน กลุ่มสถานพยาบาล กลุ่มทรัพยากร และอบต. ตามลำดับ แต่การเข้าร่วมประชุมของแต่ละฝ่ายขาดความต่อเนื่อง เช่น ในครั้งนี้ฝ่ายการออกกำลังกายที่ดูแลโดยกลุ่มสถานพยาบาลไม่มีตัวแทนมาประชุมทำให้ติดขัดในการวางแผนด้านกิจกรรมการออกกำลังกาย เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน ซึ่งเป็นผู้สะท้อนปัญหา ได้ให้ข้อคิดเห็นว่า “คนมาควรต่อเนื่องกัน” ความหมายของคำพูดของเจ้าหน้าที่วิเคราะห์ไม่ได้หมายความว่าให้มีการประชุมครบทุกฝ่ายเพียงอย่างเดียว แต่การประชุมควรมีการพูดคุยอย่างต่อเนื่องกันด้วย หมายความว่า หากฝ่ายใดส่งตัวแทนเข้าร่วมประชุม หากไม่ใช่คนเดิม ฝ่ายนั้นควรต้องมีวิธีสื่อสารให้คนที่มาใหม่มีความเข้าใจและสามารถปรับตัวให้ทันกับกิจกรรมกลุ่มที่มีการพัฒนาไปตามลำดับด้วย

1.3 ผู้ที่มาแทนตัดสินใจเองไม่ได้ การเลือกหัวหน้าหน่วยงานต่าง ๆ ในตำบลมาเป็นตัวแทนมีอุปสรรคตรงที่หัวหน้าหน่วยงานอาจติดภารกิจสำคัญทำให้ไม่สามารถมาประชุมตามที่กำหนดไว้ได้ ที่ประชุมจึงได้มีข้อตกลงว่าคณะทำงานสามารถมอบหมายให้คนในหน่วยงานมาประชุมแทนได้ซึ่งคณะทำงานคิดว่าเป็นการแก้ปัญหาที่ดี แต่ในทางปฏิบัติพบว่าผู้ที่มาประชุมแทนนอกจากจะขาดความเข้าใจอย่างต่อเนื่องแล้ว เมื่อที่ประชุมเสนอให้มีกิจกรรมในส่วนที่ผู้รับผิดชอบไม่ได้มาเองแล้ว ผู้ที่มาแทนไม่สามารถตัดสินใจแทนได้ ทำให้กิจกรรมที่เสนอให้ทำเกิดความล่าช้าหรืออาจไม่เกิดกิจกรรมนั้นเลยก็ได้ ที่ประชุมอภิปรายได้ข้อสรุปว่าในการเข้าประชุมในฐานะผู้ประชุมแทน ผู้ที่มาแทนควรได้รับอำนาจจากหัวหน้าหน่วยงานให้สามารถตัดสินใจได้เองโดยไม่ต้องรออนุญาตหัวหน้าหน่วยงาน

1.4 ขาดการประสานงาน เป็นการตั้งข้อสังเกตของเจ้าหน้าที่วิเคราะห์ ฯ ที่เห็นว่าเมื่อมีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดขาดประชุมแม้เพียงครั้งเดียว การดำเนินงานก็จะเกิดการสะดุด เนื่องจากโครงสร้างของคณะทำงานจะขับเคลื่อนได้ต้องเกิดจากการร่วมมือกันของทุกฝ่าย แนวทางในการแก้ปัญหาของกลุ่ม ฯ คือ แต่ละฝ่ายควรมีการประสานงานกันเองในกลุ่มและระหว่างกลุ่มโดยใช้การประชุมนอกรอบเพื่อนำแผนการที่ได้ตกลงกันไว้ในที่ประชุมรอบปกติไปทำการปฏิบัติ

1.5 ขาดแกนนำชาวบ้าน ที่ประชุมวิเคราะห์ว่ากลุ่ม ๆ ก่อตั้ง โดยการรวมตัวของ หัวหน้าหน่วยงานต่าง ๆ ในตำบล โดยในตำบลยังขาดแกนนำที่มาจากชาวบ้าน โดยกลุ่ม ๆ มองว่า แกนนำชาวบ้านส่วนใหญ่จะอยู่ในระดับหมู่บ้านหรือกลุ่มหมู่บ้าน ที่ประชุมจึงตกลงว่าหากยังไม่สามารถหาแกนนำหลักระดับตำบลได้ก็ขอให้มีแกนนำในระดับส่วนย่อยคือระดับหมู่บ้าน

1.6 การประชุมใช้เวลานาน หมายถึงการพูดคุยในแต่ละประเด็นมีการอภิปรายที่ใช้ เวลามาก ครุชัยสะท้อนว่า “การคุยแต่ละเรื่องช้า” ซึ่งส่วนใหญ่เห็นด้วย แต่หัวหน้าเขต ๑ ซึ่งเป็น ประธานการประชุมได้ให้เหตุผลที่น่าฟังว่า “ใหม่ ๆ อาจขลุกขลักและเสียเวลา ขอให้อดทน”

2. กิจกรรม ที่ประชุมได้ทำการสะท้อนปัญหาในการปฏิบัติตามปฏิทินกิจกรรมตำบล และแนวทางในการพัฒนากิจกรรม ดังนี้

2.1 แกนนำฝ่ายใดขาดประชุมจะขาดการสะท้อนถึงงานส่วนนั้น มีการพิจารณา กิจกรรมที่ต้องปฏิบัติในเดือนตุลาคม และเดือนพฤศจิกายน ได้แก่ กิจกรรมเดินป่า กิจกรรมวัน ปิยะมหาราช กิจกรรมลอยกระทง ส่วนกิจกรรมที่ไม่มีการพิจารณา คือ กิจกรรมการออกกำลังกาย (ลานเดินแอโรบิคและเล่นตะกร้อหน้าสถานีอนามัย) และ Challenge Day เนื่องจากไม่มีตัวแทนฝ่าย เข้าร่วมประชุม นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมกีฬาของโรงเรียนในหมู่บ้านกลุ่มที่ 3 ที่บรรจุไว้ในปฏิทิน แต่ไม่มีตัวแทน โรงเรียนมาร่วมประชุมเช่นกัน ปัญหาที่เกิดขึ้นได้มีการสะท้อนจากผู้เข้าร่วมประชุม โดยครุชัยได้วิจารณ์ว่า “ส่วนราชการให้ความสำคัญน้อยคือรับปากแต่ไม่ปฏิบัติ” ส่วนประธานกลุ่ม ผู้สูงอายุกล่าวว่า “มีการทำแล้ว ทิ้งงาน ไม่ทำต่อ ควรทำให้ต่อเนื่อง”

- กิจกรรมเดินป่า เป็นกิจกรรมที่นำจุดแข็งของตำบลมาบูรณาการให้เข้ากับวิถีของ ชุมชน เป็นกิจกรรมที่กลุ่ม ๆ ได้สะท้อนออกมาในแง่บวกโดยเจ้าหน้าที่วิเคราะห์ ๑ ได้กล่าวว่า “กิจกรรมเดินป่า ได้รับความร่วมมืออย่างดีจากหัวหน้าส่วน” ประธานกลุ่มผู้สูงอายุบอกว่า “การ ออกกำลังกายด้วยการเดินป่าจะเป็นจุดขายของเรา เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น” นอกจากนั้น ยังกล่าว เสริมว่า “ควรกำหนดขอบเขต แนวพื้นที่การเดินป่า ให้ทั่วถึงในจุดที่น่าสนใจ เนื่องจากว่ามีพื้นที่ ที่น่าสนใจอีกมาก” ประธานกลุ่มผู้สูงอายุได้สะท้อนปัญหาในการจัดกิจกรรมเดินป่าว่า “ขาด งบประมาณตัวเดียว” และให้ความคิดเห็นว่า “ควรเพิ่มงบประมาณสนับสนุนให้เพียงพอ” หัวหน้า เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบในฝ่ายนี้ได้ให้ทัศนะไปอีกทางหนึ่งว่า “ให้งบเท่าไร ก็ทำ ตามมีตามเกิด ทำ Mega Project (โครงการขนาดใหญ่) เป็นปัญหาทำยาก แนวคิดทุนนิยม คือ เล็ก ๆ ไม่ใหญ่ ๆ ทำ (นิยมทำโครงการใหญ่) ต้องทำจุดเล็ก ๆ” หัวหน้าเขต ๑ เสริมว่า “...(ชื่อตำบล)...ไม่ นิ่ง แต่ก็ค่อยเป็นค่อยไป ปูบปูบไม่ได้ แต่อะไรไม่เกิดก็ไม่เกิด” ติความได้ว่าในตำบลมีการ เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นอยู่แล้วตลอดเวลา แต่การพัฒนาจำเป็นต้องใช้เวลา ไม่สามารถ เปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นอย่างทันทีทันใดได้ ในขณะที่เดียวกันกิจกรรมบางอย่างแม้จะมีการวางแผนมี

การตั้งเป้าหมายก็ไม่ได้หมายความว่ากิจกรรมนั้นจะสามารถเกิดขึ้นได้ หัวหน้าเขตได้กำหนดวันจันทร์ที่ 19 ตุลาคม พ.ศ. 2552 เป็นวันเดินทางโดยรับสมัครผู้ร่วมเดินทางจำนวนไม่เกิน 50 คน ใช้เวลาหนึ่งวัน (ไปเช้า-เย็นกลับ) และขออาสาสมัครสองคนทำหน้าที่บันทึกข้อมูลและถ่ายภาพ ซึ่ง อบต. รับเป็นผู้ดำเนินการและรับประชาสัมพันธ์พร้อมกับชักชวนคนที่สนใจร่วมเดินทางให้ หัวหน้าเขต ฯ อธิบายว่าจุดหมายปลายทางเป็นทุ่งดอกไม้ป่าซึ่งกำลังอยู่ในฤดูที่ดอกไม้กำลังบานพอดี เนื่องจากจุดหมายปลายทางมีระยะทางไกลพอสมควรการเดินทางในช่วงแรกจึงต้องใช้รถอีแต๋น (เป็นรถดัดแปลงที่ชาวบ้านใช้เครื่องสูบน้ำมาเป็นเครื่องยนต์ ใช้ในการขนส่งผลผลิตทางการเกษตร) ต่อด้วยลงเดิน และรับประทานอาหารที่ปลายทาง ซึ่งหลังจากที่ประชุมได้รับทราบรายละเอียดในการเดินทางแล้วต่างแสดงความเห็นด้วยในขณะที่ครูชัยได้เสนอว่าควรให้กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมแบบพึ่งพาตนเอง และเพื่อให้เป็นตัวอย่างว่าเป็นกิจกรรมที่ทำได้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอกจึงขอเสนอให้ผู้ที่ประสงค์จะเดินทางช่วยกันออกค่าใช้จ่ายเป็นค่ารถ ค่าอาหาร และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ คนละ 100 บาท ที่ประชุมรับฟังแล้วได้แล้วมีมติเห็นชอบ

- **กิจกรรมวันปียมหาราช** เป็นกิจกรรมที่อบต. ต้องนำบุคลากร หัวหน้าหน่วยงาน และชาวบ้าน เดินทางไปร่วมกิจกรรมที่อำเภอทุกปี ในครั้งนี้เจ้าหน้าที่วิเคราะห์ได้นำกิจกรรมนี้เข้าสู่การพิจารณาของกลุ่ม ฯ ซึ่งทางกลุ่ม ฯ ได้มีการระดมความคิดในการจัดกิจกรรมให้แตกต่างจากการไปร่วมถวายพวงมาลาตามที่เคยทำ โดยที่ประชุมเสนอให้มีการออกร้านแสดงสินค้าและจัดนิทรรศการเทิดพระเกียรติพร้อมกับจัดนิทรรศการแนะนำตำบล S235 ให้บุคคลภายนอกได้รู้จัก นอกจากนั้น ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 8 ได้เสนอให้มีการบูรณาการกิจกรรมการออกกำลังกายไปในโอกาสนี้ด้วยโดยการเดินเทิดพระเกียรติเพื่อณรงค์ให้คนออกกำลังกายโดยเริ่มจากจุดใดจุดหนึ่งในตลาดเข้าไปสู่ที่ว่าการอำเภอซึ่งเป็นจุดถวายสักการะ ซึ่งที่ประชุมเห็นด้วยและมอบหมายให้ครูชัยเป็นแม่ข่ายในการดำเนินการ

- **ลอยกระทง** เป็นงานในฝ่ายวัฒนธรรมซึ่งรับผิดชอบโดยฝ่ายอบต. เนื่องจากจัดในช่วงเดือนพฤศจิกายนจึงยังมีเวลาในการวางแผน เจ้าหน้าที่วิเคราะห์ ฯ จึงได้ให้แผนการคร่าว ๆ ว่าจะมีการจัดงานลอยกระทงที่วัด...(ชื่อวัดในหมู่บ้านหมู่ที่สาม) และมีการร่วมงานประกวดที่อำเภอ จัดขึ้นโดยส่งกระทงและการแสดงไปร่วมประกวดที่ตำบล...(ชื่อตำบลที่รับเป็นเจ้าภาพ) รายละเอียดงานลอยกระทงจึงได้เลื่อนไปประชุมในครั้งต่อไป

- **การเต้นแอโรบิกและลานกีฬา** เนื่องจากฝ่ายสถานพยาบาลซึ่งเป็นฝ่ายที่ดูแลเรื่องการออกกำลังกายไม่ได้เข้าร่วมประชุมในครั้งนี้อย่างไรจึงไม่สามารถพูดคุยในเรื่องนี้ได้ ครูชัยซึ่งเป็นหนึ่งในเรื่องนี้ได้กล่าวว่า “เรื่องการออกกำลังกายเป็นสิ่งที่ดี” และได้เสนอไปทางปลัด ฯ ว่า “ฝากปลัด ฯ ให้สานต่อด้วย”

2.2 วิธีการในการพัฒนากิจกรรม นอกจากการพิจารณากิจกรรมตามปฏิทินแล้ว ที่ประชุมยังได้สะท้อนแนวทางในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบล โดยหัวหน้าเขต ฯ ได้พูดถึงส่วนดีของตำบลว่า “เราอยู่กับธรรมชาติอยู่แล้ว ออกกำลังกายประจำ” แต่ในด้านกิจกรรมยังต้องมีการส่งเสริมให้มากขึ้น ที่ประชุมได้อภิปรายวิธีการในการเพิ่มกิจกรรม สรุปได้ 3 วิธี ได้แก่

2.2.1 จัดให้มีอุปกรณ์ออกกำลังกายกลางแจ้ง เป็นแนวคิดที่มีมาตั้งแต่การประชุมในรอบที่หนึ่ง ในครั้งนี้ที่ประชุมได้สะท้อนถึงปัญหาในการดำเนินการ คือ

- ไม่มีประสบการณ์
- ไม่มีงบประมาณ
- ไม่มีวัสดุ
- ไม่มีแรงงาน

ผู้วิจัยได้เสนอแนวทางแก้ปัญหาด้วยการระดมความคิด และได้ข้อสรุปว่า ควรหาสถานที่ใดที่หนึ่งเป็นสถานที่นำร่องในการทดลองจัดให้มีอุปกรณ์ออกกำลังกายกลางแจ้ง ซึ่งครูชัยครูในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านกลุ่มที่ 2 ได้ยกมืออาสาขอเป็นสถานที่นำร่อง

2.2.2 เพิ่มกิจกรรมในหน่วยงาน หัวหน้าเขต ฯ ได้เสนอว่า “หน่วยงานควรช่วยมีกิจกรรมให้บ่อยขึ้น เช่น สามเดือนครั้ง” ที่ประชุมเห็นด้วยแต่ยังไม่มีผู้เสนอแนวทางปฏิบัติ

2.2.3 หมุนเวียนเจ้าภาพจัดกิจกรรม เป็นการเสนอแนวคิดเพิ่มเติมโดยหัวหน้าเขต ฯ โดยได้เสริมต่อแนวคิดเดิมที่มีการแบ่งงานออกเป็นสี่ฝ่ายให้หน่วยงานสี่กลุ่มรับผิดชอบ แต่มีการวางเป้าหมายให้แต่ละหน่วยงานหมุนเวียนกันเป็นเจ้าภาพในขณะที่หน่วยงานที่เหลือให้ความสนับสนุน

2.3 แนวทางในการเลือกกิจกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คณะทำงานได้เสนอแนวทางการจัดกิจกรรมสรุปได้ 4 ประการ คือ

2.3.1 เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและฤดูกาล แนวคิดของปลัด ฯ เสนอที่ว่า “ให้มีกีฬาตามฤดูกาล เช่น ลงแขกเกี่ยวข้าว เก็บลำไย...”

2.3.2 เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน ครูชัยพูดถึงแนวทางในการเลือกกิจกรรมในชุมชนว่า “กีฬาอะไรที่คนชอบจะยั่งยืน” และเพิ่มเติมแนวคิดดังนี้ “สำรวจก่อนว่าใครชอบอะไร แล้วค่อยส่งเสริม” ที่ประชุมได้อภิปรายถึงความสำเร็จของกลุ่มเดินแอโรบิกในหมู่บ้านกลุ่มที่ 3 ที่มีแม่บ้านมาร่วมกิจกรรมจำนวนมากและมีผลให้มีบุตรหลานมาวิ่งเล่นที่สนามและกลุ่มผู้ชายตามมาเล่นตะกร้อ ซึ่งที่ประชุมเห็นว่าควรพัฒนาจุดนี้ให้เป็นลานกีฬาต่อไป

2.2.3 เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับทรัพยากรที่มี ที่ประชุมได้กล่าวถึง จุดเด่นของชุมชนที่มีทรัพยากรธรรมชาติมากมายที่ควรนำมาพัฒนาให้เป็นประโยชน์ โดยมีคำแนะนำสองโครงการที่น่าสนใจ ได้แก่

- **โครงการป่าชุมชน** โดยที่ในตำบลมีพื้นที่ป่าจำนวนมากและมีพื้นที่บางส่วนในตำบลที่ไม่ได้อยู่ในความดูแลของเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าและหน่วยจัดการต้นน้ำ แต่อยู่ในความดูแลของกรมป่าไม้ซึ่งเป็นอีกหน่วยงานหนึ่ง พื้นที่ส่วนนี้คนในตำบลสามารถรวมตัวกันจัดทำเป็นป่าชุมชนได้ จึงควรใช้ประโยชน์จากพื้นที่ส่วนนี้
- **โครงการค่ายนันทนาการ** เป็นโครงการที่หัวหน้าเขต ๑ และครูช่วยกันเสนอแนวคิดจากการโรงเรียนในชุมชนรวมทั้งโรงเรียนในตำบลข้างเคียงและสถาบันการศึกษาหลายแห่ง ทั้งใกล้และไกลได้มาขอใช้สถานที่ของเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าในการจัดค่ายลูกเสือและกิจกรรมนันทนาการทั้งแบบวันเดียวและแบบค้างคืน ที่ประชุมจึงได้ร่วมกันอภิปรายได้ข้อสรุปว่าควรมีการพัฒนาสถานที่ให้มีความพร้อมทั้งที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวก และควรมีการพัฒนาบุคลากรทั้งในหน่วยงาน ชาวบ้าน และเยาวชน ให้มีความรู้ความสามารถในการเป็นผู้นำในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ

2.2.4 เริ่มที่เด็ก ประธานกลุ่มผู้สูงอายุเห็นว่าการส่งเสริมกิจกรรมในผู้ใหญ่เป็นงานที่ท้าทายกว่าการปลูกฝังตั้งแต่เด็กจึงเสนอว่า “ให้เริ่มใหม่ตั้งแต่วัยเด็ก”

3. การประเมินประสิทธิผลที่ได้จากการวิจัย เพื่อสรุปผลการวิจัยตามความประสงค์ของ อบต. ซึ่งมีฐานะเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก และเป็นผู้ประสานงาน รวมทั้งให้ความสนับสนุนด้านที่พักที่ทำงาน ที่ประชุมตลอดจนบุคลากรและงบประมาณในการดำเนินงาน ตลอดระยะนานเกือบ 8 เดือน มีการปรับฐานชุมชน 5 ครั้ง เข้าสู่กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ได้ 4 รอบ แม้กระบวนการวิจัยจะมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องแต่ก็มีลักษณะค่อยเป็นค่อยไปและต้องใช้เวลาในการพัฒนา ผู้วิจัยจึงขอให้เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนของอบต. ซึ่งเป็นผู้เดียวกันที่ตอบแบบสำรวจให้กับผู้วิจัยในการวิจัยระยะที่ 1 เป็นผู้ประเมินสภาพการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลโดยโดยใช้คำถามจากแบบสำรวจชุดเดิมในการวิจัยระยะที่ 1 เป็นแบบประเมิน ผู้วิจัยได้ขอให้ผู้ประเมินทำการประเมินตามความเป็นจริง ไม่มีอคติหรือความลำเอียงใด ๆ ซึ่งผู้ประเมินได้ทำการประเมินหลังจากเสร็จสิ้นการประชุมเพื่อสะท้อนและวางแผนในรอบที่ 4 ผลการประเมินปรากฏว่าประสิทธิผลการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบล S235 เพิ่มขึ้นจากการสำรวจในระยยะที่ 1 โดยมีค่าเฉลี่ยประสิทธิผลเปลี่ยนแปลงจากระดับต่ำมาอยู่ในระดับปานกลางตามเป้าหมายของการวิจัย ผู้วิจัยนำผลการประเมินไปแสดงในชั้นที่ 4 ซึ่งอยู่ในขั้นตอนถัดไป

การวางแผน

1. การประชุม ที่ประชุมได้ร่วมกันกำหนดรูปแบบการประชุม ดังนี้

1.1 ให้มีการพบกันเดือนละครั้งในวันพฤหัสบดีแรกของเดือน หากติดวันหยุดให้เลื่อนไปพฤหัสบดีถัดไป

1.2 แต่ละฝ่ายควรส่งตัวแทนเข้าประชุมอย่างต่อเนื่อง ไม่ควรขาดประชุม

1.3 ผู้ที่เข้าประชุมควรมีอำนาจในการตัดสินใจแทนหน่วยงานของตนได้

1.4 ให้มีการประชุมนอกรอบระหว่างฝ่ายและภายในฝ่ายเพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมที่วางแผนไว้ในการประชุมรอบปกติ

1.5 ให้มีแกนนำชาวบ้านเข้าร่วมประชุมด้วย

1.6 ให้อุดหนุนความซุกซนกล้าเข้าไปในการประชุมเมื่อเข้าที่แล้วจะดีขึ้น

2. กิจกรรม มีการวางแผนกิจกรรมตามปฏิทินเดือนตุลาคม และเดือนพฤศจิกายน นอกจากนี้ยังมีการเสนอวิธีการและแนวทางในการเลือกกิจกรรม ดังนี้

2.1 ปฏิทินกิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมเดินป่า กิจกรรมวันปียมหาราช กิจกรรมลอยกระทง และกิจกรรมการเดินแอโรบิกและลานกีฬา

- **กิจกรรมเดินป่า** ผู้รับผิดชอบโครงการเสนอให้เริ่มจากจุดเล็ก ๆ ค่อยเป็นค่อยไป โดยในครั้งแรกกำหนดเส้นทางในวันจันทร์ที่ 19 ตุลาคม พ.ศ. 2552 รับสมัครจำนวนไม่เกิน 50 คน เป็นการเดินทางแบบไปเช้า-เย็นกลับ ที่ประชุมมีมติให้เก็บค่าเดินทางคนละ 100 บาท เพื่อเป็นโครงการนำร่องในการทำกิจกรรมแบบพึ่งพาตนเองตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

- **กิจกรรมวันปียมหาราช** ที่ประชุมเสนอให้มีการออกร้านแสดงสินค้าและจัดนิทรรศการเทิดพระเกียรติพร้อมกับจัดนิทรรศการแนะนำตำบล S235 ให้บุคคลภายนอกได้รู้จัก และให้มีการเดินเทิดพระเกียรติเพื่อรณรงค์ให้คนออกกำลังกายโดยเริ่มจากจุดใดจุดหนึ่งในตลาด เข้าไปสู่ที่ว่าการอำเภอซึ่งเป็นจุดวางสักการะ และมอบหมายให้ครูชัยเป็นแม่งานในการดำเนินการ

- **ลอยกระทง** ให้เตรียมพร้อมในการจัดงานที่วัด...(ชื่อวัดในหมู่บ้านหมู่ที่ 3) และเตรียมเข้าร่วมงานประกวดที่อำเภอจัดขึ้น โดยส่งกระทงและการแสดงไปร่วมประกวดที่ตำบล...(ชื่อตำบลที่รับเป็นเจ้าภาพ) รายละเอียดงานลอยกระทงจึงได้เลื่อนไปประชุมในครั้งต่อไป

- **การเดินแอโรบิกและลานกีฬา** เนื่องจากฝ่ายสถานพยาบาลซึ่งเป็นฝ่ายที่ดูแลเรื่องการออกกำลังกายไม่ได้เข้าร่วมประชุมในครั้งนี้ ที่ประชุมจึงฝากปลัด ฯ ในฐานะเป็นฝ่ายประสานงานให้ติดตามความก้าวหน้าต่อไป

2.2 วิธีการในการพัฒนากิจกรรม มี 3 วิธี ได้แก่

2.2.1 จัดให้มีอุปกรณ์ออกกำลังกายกลางแจ้ง โดยครูช่วย เสนอตัวในการทำโครงการนำร่องที่หมู่บ้านในกลุ่มที่ 2

2.2.2 เพิ่มกิจกรรมในหน่วยงาน โดยแต่ละหน่วยงานจัดกิจกรรมให้บ่อยขึ้น เช่น สามเดือนครั้ง

2.2.3 หมุนเวียนเจ้าภาพจัดกิจกรรม โดยให้หน่วยงานที่เหลือให้ความสนใจสนับสนุน

2.3 แนวทางในการเลือกกิจกรรม มี 4 ประการ คือ

2.3.1 เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและฤดูกาล เช่น ลงแขกเกี่ยวข้าว เก็บลำไย

2.3.2 เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน เช่น เดินแอโรบิค เล่นตะกร้อ

2.2.3 เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับทรัพยากรที่มี ได้แก่ การทำโครงการป่าชุมชน และโครงการค่ายนันทนาการ

2.2.4 เริ่มที่เด็กโดยเน้นกิจกรรมที่มีเป้าหมายที่เด็กและเยาวชน

การปฏิบัติ/ การสังเกต

ก. การประชุม เนื่องจากมีกิจกรรมในเดือนตุลาคมและพฤศจิกายน เจ้าหน้าที่วิเคราะห์ ฯ จึงได้เชิญคณะทำงาน ฯ เข้าประชุมเป็นวาระพิเศษถึงสามครั้งในเดือนเดียว ประเด็นสำคัญ คือ กิจกรรมวันลอยกระทงที่ตำบลส่งกระทงและการแสดงเข้าร่วมประกวดในงานระดับอำเภอ

ข. กิจกรรม มีกิจกรรมที่ดำเนินตามแผน ดังนี้

- กิจกรรมเดินป่า ได้มีการจัดกิจกรรมตามวันที่กำหนดโดยมีผู้เดินทาง 18 คน การเดินทางเป็นไปตามแผนการและวัตถุประสงค์ที่วางไว้

นอกจากนี้ ยังมีการวางแผนในการเดินป่าครั้งที่สองโดยเชิญบุคคลภายนอกเข้าร่วมด้วย ประกอบด้วย ประชาสัมพันธ์จังหวัดศรีสะเกษ ท้องเที่ยวและกีฬาจังหวัดศรีสะเกษ และนายก อบต. ในพื้นที่อีกสามแห่งเพื่อประชาสัมพันธ์โครงการ

- กิจกรรมวันปียมหาราช มีกิจกรรมวางแผนมาโดยผู้นำชุมชนแต่ไม่มีกิจกรรมออกเรือนและเดินเทิดพระเกียรติตามที่วางแผน

- ลอยกระทง มีการประชุมเพื่อเตรียมงานสองครั้งเพื่อแบ่งงานให้แก่ฝ่ายรับผิดชอบ

- การเดินแอโรบิกและลานกีฬา มีกิจกรรมตามปกติจนถึงเดือนพฤศจิกายน จึงงดกิจกรรมเนื่องจากติดฤดูทำนา กิจกรรมตะกร้อและอื่น ๆ จึงหายไปด้วย

2.2 วิธีการในการพัฒนากิจกรรม มี 3 วิธี ได้แก่

2.2.1 จัดให้มีอุปกรณ์ออกกำลังกายกลางแจ้ง ยังไม่เกิดกิจกรรมในจุดนี้

ข้อสังเกตจากผู้วิจัย คือ แคนนาไม่มีคณะทำงาน

2.2.2 เพิ่มกิจกรรมในหน่วยงาน มีกิจกรรมเดินป่าของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

กิจกรรมเดินแอโรบิกและเล่นตะกร้อของชุมชนหมู่บ้านในกลุ่มที่ 3 กิจกรรมวางพวงมาลาวันปิยะมหาราช และกิจกรรมวันลอยกระทงที่มีอบต. เป็นแกนนำ

ข้อสังเกตจากผู้วิจัย คือ กิจกรรมเดินป่า และเดินแอโรบิกเกิดจากชุมชนเริ่มต้นด้วยตนเอง ส่วนกิจกรรมวางพวงมาลากับลอยกระทง เป็นกิจกรรมที่มาจากส่วนกลาง

2.2.3 หมุนเวียนเจ้าภาพจัดกิจกรรม กิจกรรมที่เกิดขึ้น มาจากหลายหน่วยงาน ผลัดกันเป็นเจ้าภาพ โดยประสานความร่วมมือกัน

ข้อสังเกตจากผู้วิจัย คือ คณะทำงานสามารถขับเคลื่อนกิจกรรมได้ตามแผนงาน โดยมีหน่วยงานที่เป็นเจ้าภาพและมีหน่วยงานที่ให้ความสนับสนุน

2.3 แนวทางในการเลือกกิจกรรม มี 4 ประการ คือ

2.3.1 กิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและฤดูกาล มีกิจกรรมของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในการสำรวจทุ่งดอกไม้ป่าซึ่งบานในเดือนตุลาคมและพฤศจิกายน

2.3.2 กิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน มีกิจกรรมการเดินแอโรบิกและเล่นตะกร้อ

2.3.3 กิจกรรมที่สอดคล้องกับทรัพยากรที่มี คือ กิจกรรมเดินป่าตามข้อ 2.3.1

2.3.4 เริ่มที่เด็ก ตำบลมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจำนวน 3 แห่ง และ โรงเรียนอีก 3 แห่ง ที่มีแผนงานและทรัพยากรในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในระดับที่เพียงพอตามการสังเกตของผู้วิจัย ที่พบว่าการจัดชั่วโมงพลศึกษา การจัดการแข่งขันกีฬาทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน การจัดทัศนศึกษา และการเข้าค่าย อย่างสม่ำเสมอ เป็นต้น

การปฏิบัติการในรอบที่ 4 สามารถอธิบายสรุปได้ดังแสดงในตารางที่ 4-30

ตารางที่ 4-30 การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลตามแนว
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รอบที่ 4

การสะท้อน	การวางแผน	การปฏิบัติ	การสังเกต
1. แคนนำ	1. แคนนำ	1. อบต. เชิญแกนนำ	1. แคนนำที่เข้าร่วม
1.1 ไม่มีกำหนดการ ประชุมที่แน่นอน	1.1 ประชุมเดือนละ ครั้งในวันพฤหัสบดี	ประชุมวาระพิเศษ 3 ครั้งเพื่อขับเคลื่อน	กระบวนการวิจัยใน 3 รอบที่ผ่านมา
1.2 ขาดประชุมทำให้ ไม่ต่อเนื่อง	1.2 แต่ละฝ่ายไม่ควร ขาดประชุม	กิจกรรมเดือน ต.ค.- พ.ย. โดยมีกิจกรรม	ส่วนใหญ่เป็นผู้นำ หน่วยงานในตำบล มี
1.3 ผู้ที่มาแทน ตัดสินใจไม่ได้	1.3 ผู้ที่เข้าประชุมควร มีอำนาจตัดสินใจ	สำคัญคือกิจกรรมวัน ลอยกระทงที่ตำบล	ผู้ได้บังคับบัญชาและ มีทรัพยากรในการ
1.4 การดำเนินงาน ติดขัดเมื่อมาประชุม ไม่ครบทุกฝ่าย	1.4 ให้มีการประชุม นอกรอบเพื่อนำแผน ไปปฏิบัติ	เข้าร่วมกิจกรรมกับ อำเภอ โดยผู้ร่วม	บริหาร ทำให้ได้รับ ความเชื่อถือ ทั้งยังมี
1.5 ขาดแกนนำ ชาวบ้าน	1.5 ให้มีแกนนำ ชาวบ้านร่วมประชุม	ผู้นำหน่วยงาน มีแกน นำชาวบ้านเข้าร่วม	ทักษะในการคิด วิเคราะห์และทักษะ
1.6 การประชุมใช้ เวลานาน	1.6 ให้อัดทนต่อการ ประชุมระยะแรก	มากขึ้น เช่น ประธาน อสม., ประธาน	ในการจัดการทำให้ อบต. เห็นศักยภาพ และสนับสนุน
2. ด้านกิจกรรม	2. กิจกรรมตามปฏิทิน	แม่บ้าน	2. การขับเคลื่อน
- แคนนำฝ่ายใดขาด ประชุมจะขาดการ สะท้อนที่ส่วนนั้น	วางแผนตามปฏิทิน เฉพาะฝ่ายที่มา ประชุม	2. กิจกรรมที่ดำเนิน ตามแผน คือ	กิจกรรม มีทั้งเป็นไป ตามแผนและไม่เป็น ตามแผน
- ควรช่วยกันออก ค่าใช้จ่ายเพื่อเป็น การพึ่งตนเอง	- เดินป่า 19 ต.ค. รับ ไม่เกิน 50 คนค่า เดินทาง 100 บาท/คน	- เดินป่า มีผู้เดินทาง 18 คน การเดินทาง ราบรื่น ปลอดภัย มี ภาพถ่ายดอกไม้มา	- กิจกรรมเดินป่า และ เดินแอโรบิกเกิดจาก ชุมชนเริ่มต้นด้วย ตนเองและมีการ
- วันปียมหาราช ควร เสริมกิจกรรมเดิน เทิดพระเกียรติ	- วันปียมหาราช ให้ วางพวงมาลาและจัด เดินเทิดพระเกียรติ	ประชาสัมพันธ์ - วันปียมหาราช มี วางพวงมาลาไม่ได้มี	พัฒนาอย่างต่อเนื่อง - งานวันปียมหาราช
- ลอยกระทง ให้ร่วม กิจกรรมกับอำเภอ	- ลอยกระทง ให้ ประชุมครั้งต่อไป	เดินเทิดพระเกียรติ - ลอยกระทงประชุม แบ่งหน้าที่รับผิดชอบ	และลอยกระทงเป็น นโยบายส่วนกลาง

ตารางที่ 4-30 (ต่อ)

การสะท้อน	การวางแผน	การปฏิบัติ	การสังเกต
3. วิธีพัฒนากิจกรรม - ควรมีอุปกรณ์ออกกำลังกายกลางแจ้ง - ควรเพิ่มกิจกรรมในหน่วยงาน - หมุนเวียนเจ้าภาพจัดกิจกรรม - เลือกกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและฤดูกาล สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชนและสอดคล้องกับทรัพยากรที่มี - ควรปลูกฝังตั้งแต่เด็ก	3. การพัฒนากิจกรรม - ให้ครูชัชนำร่องเรื่องอุปกรณ์ออกกำลัง - แต่ละหน่วยงานจัดกิจกรรมให้บ่อยขึ้น - ผลัดกันเป็นเจ้าภาพจัดกิจกรรม - จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและฤดูกาล รวมทั้งสอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชนและสอดคล้องกับทรัพยากรที่มี - ให้ช่วยกันคิดหากิจกรรมสำหรับเด็กที่มาเล่นลานกีฬา	3. การพัฒนากิจกรรม - ไม่มีการดำเนินการเรื่องอุปกรณ์ ฯ - มี 2 หน่วยงาน จัดกิจกรรมบ่อยขึ้น - 5 หน่วยงาน ผลัดกันจัดกิจกรรม - เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า จัดเดินป่าซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิต ฤดูกาลและทรัพยากรที่มีส่วนกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชนมีการเดินแอโรบิกและตะกร้อ	3. การพัฒนากิจกรรม - ขาดผู้ดำเนินการเรื่องอุปกรณ์ ฯ - กิจกรรมที่เพิ่มขึ้นเป็นกิจกรรมใหม่ - กิจกรรมมีทั้งของเดิมและคิดขึ้นใหม่ - การเดินแอโรบิกและเล่นตะกร้อตั้งแต่เดือน พย. เนื่องจากติดฤดูทำนา - มีกีฬาภายในของโรงเรียนในหมู่บ้าน กลุ่มที่ 3 ไม่มีแข่งเรือและกิจกรรมวันพ่อ (มีแต่ร่วมงานที่อำเภอและที่กรุงเทพ ฯ

*หมายเหตุ ในช่วงท้ายของการสะท้อนและการวางแผน เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน อบต. ได้ประเมินประสิทธิผลการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบล S235 ตามสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ผลการประเมินพบว่า มีประสิทธิผลเพิ่มขึ้นจากระดับต่ำเป็นระดับปานกลาง

จากตารางที่ 4-30 การสะท้อนเรื่องไม่มีกำหนดการประชุมที่แน่นอนจึงมีการวางแผนกำหนดการประชุมประจำเดือนขึ้นในทุกวันพฤหัสบดีแรกของต้นเดือน ปัญหาสำคัญที่พบคือ การประชุมขาดความต่อเนื่องเพราะมีผู้เข้าร่วมประชุมไม่ครบทุกฝ่าย การร่วมมือกันวางแผนกิจกรรมตำบลจึงทำได้ไม่เต็มที่ ขาดการช่วยกันสะท้อนและช่วยกันวางแผน การปฏิบัติตามปฏิทินกิจกรรมตำบล หากเป็นกิจกรรมที่เคยปฏิบัติกันมาแต่เดิม ก็ยังคงปฏิบัติได้ตามปกติแต่ขาดการ

พัฒนาให้ต่อเนื่อง โดยแกนนำที่เข้าประชุม เนื่องจากผู้รับผิดชอบไม่ได้เข้าร่วมประชุม กิจกรรมที่มีการวางแผนให้มีเพิ่มขึ้น ขาดความพร้อมที่จะปฏิบัติได้ตามกำหนดแต่สามารถจัดได้ในเวลาต่อมา

ในการสะท้อนและวางแผนในรอบที่ 4 นี้มีการประเมินประสิทธิผลการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบล S235 หลังจากผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมได้ 4 รอบ โดยเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนอบต. ซึ่งเป็นบุคคลเดียวกับผู้ตอบแบบสำรวจสภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบล S235 ให้ผู้วิจัยในการวิจัยระยะที่ 1 ประสิทธิภาพที่ได้จากกระบวนการวิจัย ๆ จะได้แสดงในขั้นตอนที่ 4 ซึ่งเป็นขั้นตอนถัดไป

รอบที่ 5 หลังจากประเมินประสิทธิผลที่ได้จากกระบวนการวิจัยไปแล้วในรอบที่ 4 ผู้วิจัยและแกนนำได้ร่วมประชุมกันอีกครั้งในวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2552 เวลา 9.00 ถึง 12.00 น. ณ ที่ทำการอบต. โดยมีการดำเนินการเพียงการสะท้อนและการวางแผน ผู้เข้าประชุม 9 ท่าน ประกอบด้วย

1. ปลัดอบต.
2. เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนอบต.
3. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวอบต.
4. หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
5. ประธานกลุ่มผู้สูงอายุ
6. ครูณี ครูโรงเรียนหมู่บ้านกลุ่มที่ 1
7. ครูชัย ครูโรงเรียนหมู่บ้านกลุ่มที่ 2
8. นางสุวรรณ แกนนำเล่นกีฬาในหมู่บ้านหมู่ 2
9. ผู้วิจัย

การสะท้อน ที่ประชุมมีประเด็นที่พูดคุยกัน 3 ประเด็น ได้แก่

1. กิจกรรมเดินป่า เป็นกิจกรรมของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าที่พยายามบูรณาการภารกิจหลักของหน่วยงานมาประยุกต์ให้คนในชุมชนได้มีกิจกรรมการออกกำลังกาย โดยในวันที่ 14 พฤศจิกายน ที่ผ่านมา ได้มีการนำคณะบุคคลในตำบลพร้อมด้วยบุคคลภายนอกเดินชมทุ่งดอกไม้ป่า ซึ่งได้รับความสนใจและเกิดความสนุกสนาน มีการนำไปเผยแพร่ทางโทรทัศน์ช่อง 11 ทำให้คนในชุมชนมีการตื่นตัวและคนภายนอกให้ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรม

หัวหน้าเขต ฯ ยังได้กล่าวเพิ่มเติมว่า “ที่น้ำสุด (ต้นน้ำ) เป็นสถานที่มีศักยภาพในการจัดกิจกรรมทางน้ำ เช่น พายเรือคายัค อย่างฤดูนี้อากาศเริ่มเย็น ป่ากำลังเปลี่ยนสี มั่นก็สวย ดอกไม้ก็กำลังออกดอก เรายังมีข้อจำกัดอีกหลายอย่าง แต่ก็พัฒนาได้” หัวหน้าเขต ฯ ได้อธิบายว่ายังขาดความพร้อมเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ควรมีเพิง หรือศาลา และห้องน้ำ รวมทั้งปรับปรุงเส้นทางเดินให้สะดวกขึ้น

2, กิจกรรมวันลอยกระทง เป็นกิจกรรมที่มีประชมุพุดคุษหลายครั้งและมีการติดตามงานจนสำเร็จกิจกรรมที่ส่งประกวดมีกระบวนแห่ได้รางวัลที่สอง และประกวดกระทงได้รับรางวัลชมเชย กระบวนการทำงานตั้งแต่เริ่มต้นจนจบ อบรม. ใช้กลไกการทำงานของกลุ่มกีฬา นันทนาการ และการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพในการทำงาน

3. กิจกรรมตามปฏิทิน

- กิจกรรมวันเฉลิมพระชนมพรรษา เจ้าหน้าที่วิเคราะห์ ฯ ได้แจ้งถึงกิจกรรมในวันที่ 5 ธันวาคม ที่ผ่านมาว่าได้ส่งตัวแทนไปร่วมกิจกรรมที่อำเภอและที่กรุงเทพฯ โดยไม่มีกิจกรรมที่ตำบล

- กิจกรรมวันเด็ก ที่ประชุมโดยครูชัยได้เลือกกิจกรรมวันเด็กซึ่งใกล้จะมาถึงเป็นกิจกรรมที่กลุ่ม ฯ วางแผนกำหนดรูปแบบ โดยเสนอให้มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมที่โรงเรียน 3 แห่ง แยกกันจัด โดยมีอบต. เป็นผู้สนับสนุนของขวัญจำนวนหนึ่ง เป็นการเลือกจัดที่ใดที่หนึ่งแล้วทำกิจกรรมร่วมกันโดยอบต. เป็นผู้ประสานงาน ที่ประชุมได้อภิปรายถึงข้อดีว่าเป็นการรวมทรัพยากรของหลายฝ่ายเข้าด้วยกันและให้มีการหมุนเวียนในการจัดให้เกิดเป็นธรรมเนียมปฏิบัติต่อไป แต่ที่ประชุมได้แสดงความเป็นห่วงว่าจะมีอุปสรรคในด้านการเดินทางเนื่องจากเด็กในอีกสองกลุ่มหมู่บ้านต้องมีพาหนะเดินทางไปยังสถานที่จัดงาน ที่ประชุมจึงมีข้อสรุปว่าให้ออบต. ประสานงานเพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติมก่อนตัดสินใจ

ที่ประชุมไม่ได้กล่าวถึงการงดประชุมในเดือนพฤศจิกายน เนื่องจากเป็นที่เข้าใจกันว่ามี การประชุมหลายครั้งในเดือนตุลาคม ไม่มีการคุยเรื่องการงดกิจกรรมเดือนธันวาคมและเรื่องการจัด กีฬาภายในของโรงเรียนในหมู่บ้านกลุ่มที่ 3 เนื่องจากไม่มีผู้รับผิดชอบเข้าร่วมประชุม

การวางแผน การประชุมในรอบนี้มีการวางแผนเพียง 2 เรื่อง คือ

1. การสำรวจแหล่งกิจกรรมทางน้ำ โดยหัวหน้าเขต ฯ ได้แจ้งว่าจะเสนอขอของบประมาณ จากต้นสังกัดเพื่อซื้อเรือยนต์จำนวน 2 ลำ นำมาใช้ในการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวและพัฒนาให้เกิด กิจกรรมกีฬาทางน้ำต่อไป

2. กิจกรรมวันเด็ก ให้ออบต. สำรวจความพร้อมในการจัดกิจกรรมร่วมกัน ว่ามีความ เป็นไปได้หรือไม่ และให้ออบต. เป็นผู้ตัดสินใจดำเนินการตามที่เห็นควร

การปฏิบัติการในรอบที่ 5 สามารถอธิบายสรุปได้ดังแสดงในตารางที่ 4-31

ตารางที่ 4-31 การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลตามแนว
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รอบที่ 5

การสะท้อน	การวางแผน
1. กิจกรรมเดินป่า บูรณาการภารกิจหลักของ หน่วยงานมาประยุกต์ให้คนในชุมชนได้มี กิจกรรมการออกกำลังกาย และหน่วยงาน และยังพยายามปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก สะดวกเพื่อให้คนมาร่วมกิจกรรมมากขึ้น	1. กิจกรรมเดินป่ามีการสำรวจแหล่งกิจกรรม ทางน้ำ โดยเขต ๑ ของบประมาณจากต้น สังกัดซื้อเรือยนต์ 2 ลำ นำใช้สำรวจแหล่ง ท่องเที่ยวและพัฒนาให้เกิดกิจกรรมกีฬา ทางน้ำต่อไป
2. กิจกรรมลอยกระทง ใช้กลไกการทำงานของ กลุ่มกีฬา นันทนาการและการท่องเที่ยว ซึ่ง เป็นกลุ่มที่มีศักยภาพในการทำงาน	2. กิจกรรมวันเด็ก ให้ อบต. ตรวจสอบความพร้อม ในการจัดกิจกรรมร่วมกัน ว่ามีความเป็นไปได้ หรือไม่ และให้ อบต. เป็นผู้ตัดสินใจ ดำเนินการตามที่เหมาะสม
3. กิจกรรมตามปฏิทิน	
- กิจกรรมวันเฉลิมพระชนมพรรษา แคนนำ ไม่พร้อมจัดกิจกรรม	
- กิจกรรมวันเด็ก เป็นกิจกรรมที่กลุ่ม ๑ ควรมี บทบาทโดยเปลี่ยนแปลงจากการ โรงเรียน 3 แห่ง แยกกันจัดเป็นจัดร่วมกัน โดยมี อบต. เป็นผู้สนับสนุน	
- ไม่ได้สะท้อนเรื่องการงดกิจกรรมเดิน แอโรบิคและเรื่องการจัดกีฬาภายในของ โรงเรียนในหมู่บ้านกลุ่มที่ 3 เนื่องจาก ผู้รับผิดชอบไม่ได้เข้าร่วมประชุม	

จากตารางที่ 4-31 จะเห็นว่าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซึ่งหัวหน้าหน่วยงานเป็นแกนนำใน
การเข้าร่วมประชุมในกระบวนการวิจัยทุกครั้ง มีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนาอย่าง
ค่อยเป็นค่อยไป และมีการประสานประโยชน์ของหน่วยงานและของชุมชนเข้าด้วยกัน ข้อสังเกต
อีกประการหนึ่ง คือ การขาดประชุมของแกนนำเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาโดยใช้
กระบวนการมีส่วนร่วม

เมื่อพิจารณากิจกรรมที่กลุ่ม ๆ ได้ร่วมกันวางแผนและสามารถนำมาปฏิบัติตั้งแต่เริ่มกระบวนการเมื่อ 25 สิงหาคม จนถึงสิ้นสุดกระบวนการในวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2552 สามารถสรุปจำแนกตามฝ่ายที่รับผิดชอบได้ดังตารางที่ 4-32

ตารางที่ 4-32 กิจกรรมที่ปฏิบัติได้ตามแผนระหว่างอยู่ในกระบวนการวิจัย

ฝ่ายที่รับผิดชอบ	หน่วยงาน	กิจกรรม
ฝ่ายออกกำลังกาย	1. รพ.ส่งเสริมสุขภาพตำบล	
	2. สถานีอนามัย	- เต็นแอโรบิก ตะกร้อ ลานเด็กเล่น
ฝ่ายกีฬาและนันทนาการ	1. โรงเรียนในกลุ่ม 1	1. วันเสาร์เข้าวัด 2. กีฬาภายใน
	2. โรงเรียนในกลุ่ม 2	
	3. โรงเรียนในกลุ่ม 3	- กีฬาภายใน
ฝ่ายท่องเที่ยว	1. เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า	1. ปรับปรุงเส้นทางศึกษาธรรมชาติ 2. กีฬาภายใน 3. เดินป่า
	2. หน่วยจัดการต้นน้ำ	- ปลูกป่ารักษาต้นน้ำ
ฝ่ายวัฒนธรรม	อบต.	1. เทียน้ำตก เดินศึกษาธรรมชาติ 2. ร่วมงานลอยกระทงกับอำเภอ

จากตารางที่ 4-32 จะเห็นโครงสร้างของกลุ่ม ๆ ที่แบ่งเป็น 4 ฝ่าย แต่ละฝ่ายมีหน่วยงานที่รับผิดชอบ ซึ่งแต่ละหน่วยงานได้ปฏิบัติกิจกรรมตามแผนงานตามที่ผู้วิจัยสังเกตพบตามที่ปรากฏในตาราง มีความเป็นไปได้มากกว่าแต่ละหน่วยงานมีกิจกรรมที่ปฏิบัติมากกว่านี้ แต่ไม่ได้นำมาสะท้อนเนื่องจากขาดประชุม

อย่างไรก็ดี ผู้วิจัยพบว่า มีบางกิจกรรมที่มีการสะท้อนและวางแผนอยู่ในปฏิทินกิจกรรม แต่ยังไม่เกิดการปฏิบัติเนื่องจากไม่พร้อม ดังได้แสดงในตารางที่ 4-33

ตารางที่ 4-33 กิจกรรมที่ยังไม่พร้อมปฏิบัติระหว่างอยู่ในกระบวนการวิจัย

ฝ่ายที่รับผิดชอบ	หน่วยงาน	กิจกรรม
ฝ่ายออกกำลังกาย	รพ.ส่งเสริมสุขภาพ	จัด Challenge Day เดือนละครั้ง
ฝ่ายกีฬาและนันทนาการ	โรงเรียนในกลุ่ม 2	จัดทำเครื่องออกกำลังกายกลางแจ้ง
ฝ่ายท่องเที่ยว	หน่วยจัดการต้นน้ำ	เข้าปลูกป่าชายแข่งกีฬา
ฝ่ายวัฒนธรรม	อบต.	1. กิจกรรมเดินเทิดพระเกียรติวันปิยะมหาราช 2. กิจกรรมเดินเทิดพระเกียรติวันพ่อ

จากตารางที่ 4-33 จะเห็นว่าไม่มีกิจกรรมที่มีการวางแผนไว้ตามปฏิทินแต่ไม่สามารถทำได้ตามแผน โดยพบว่า ฝ่ายออกกำลังกายไม่พร้อมในการจัด Challenge Day เดือนละครั้ง ฝ่ายกีฬา ไม่เกิดกิจกรรมจัดทำเครื่องออกกำลังกาย ฝ่ายท่องเที่ยวทำกิจกรรมปลูกป่าแต่ไม่มีการแข่งขันกีฬา และฝ่ายวัฒนธรรมไม่ได้จัดกิจกรรมเดินเทิดพระเกียรติในวันสำคัญทั้งสองวันที่ผ่านมา

จากการสังเกตของผู้วิจัย กิจกรรมที่ไม่พร้อมปฏิบัติในระหว่างอยู่ในกระบวนการวิจัยสามารถเลื่อนไปจัดในโอกาสต่อไปได้ หากแก่นำมีการร่วมประชุมกลุ่ม ๆ อย่างสม่ำเสมอตามที่ได้ตกลงกันไว้ภายใต้เงื่อนไขที่วัตถุประสงค์ของกลุ่ม ๆ ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นการทำกิจกรรมอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ผู้วิจัยได้สิ้นสุดกระบวนการวิจัยในภาคสนามไว้ในรอบที่ 5 นี้ เนื่องจากเป็นความประสงค์ของผู้ร่วมวิจัย และในกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมในรอบที่ 4 ได้มีการประเมินประสิทธิผลการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบล พบว่ามีประสิทธิผลระดับปานกลางตามดัชนีชี้วัดที่ผู้วิจัยได้ทำการประเมินไว้ในการวิจัยระยะที่ 1 ซึ่งถือว่าเข้าสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ในการวิจัยระยะที่ 2

ขั้นที่ 4 การประเมินประสิทธิผลที่ได้จากกระบวนการวิจัย จากกรอบแนวคิดของการวิจัย ที่ให้มีการนำเกณฑ์เฉลี่ยประสิทธิผลของการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลที่ได้จากการศึกษาในระยะที่ 1 มาเป็นตัวชี้วัด และผู้วิจัยได้จัดให้มีการประเมินประสิทธิผลของการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลโดยเจ้าหน้าที่คนเดิม (ที่ตอบแบบสำรวจในระยะที่หนึ่ง) เมื่อเสร็จสิ้นการสะท้อนและการวางแผนในกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ๆ รอบที่ 4 และพบว่าตำบล S235 มีประสิทธิผลของการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาอยู่ในเกณฑ์เฉลี่ยที่กำหนดไว้ เพื่อทำความเข้าใจกับปรากฏการณ์ที่เกิดจากกระบวนการวิจัย ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ว่ามี

ปัจจัยใดที่ส่งผลเชิงบวกและปัจจัยใดส่งผลเชิงลบ โดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ผู้วิจัยบันทึกไว้ขณะ อยู่ในสนามวิจัย ดังได้แสดงตามตารางที่ 4-34

ตารางที่ 4-34 สภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบล ก่อนและหลัง กระบวนการวิจัยเทียบกับเกณฑ์เฉลี่ยและปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ

สภาพการส่งเสริมการ ออกกำลังกายและเล่นกีฬา	คะแนนประเมิน			ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ
	ก่อน	หลัง	เกณฑ์	
ด้านความรู้				
1. มีการศึกษาหรือวิจัย เกี่ยวกับการออกกำลังกาย และการเล่นกีฬาที่ เหมาะสมกับชุมชน	1.00	3.00	2.15	ปัจจัยบวก มีการระดมความคิดจากผู้นำชุมชน ในการวิเคราะห์และวางแผนกิจกรรม ปัจจัยลบ แคนนำขาดความต่อเนื่องในการ ทำงาน และบุคลากรที่มีความสามารถขาด โอกาสในการทำงาน
2. มีการเผยแพร่ความรู้ เกี่ยวกับการออกกำลังกาย และเล่นกีฬา ผ่าน สื่อประเภทต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ	1.00	3.00	2.67	ปัจจัยบวก มีการสื่อสารผ่านแกนนำแบบ ปากต่อปาก ปัจจัยลบ ขาดความสม่ำเสมอในการให้ข้อมูล
3. ประชาชนได้รับความรู้ เกี่ยวกับการออกกำลังกาย และเล่นกีฬาอย่าง ทั่วถึง	2.00	3.00	3.03	ปัจจัยบวก มีการจัดตั้งกลุ่มที่มาจากตัวแทน หลายฝ่ายหลายภาคส่วนทำให้มีการกระจาย การให้ความรู้ ปัจจัยลบ ขาดการวางแผนเชิงปฏิบัติการใน การให้ความรู้แก่ประชาชน
4. ประชาชนได้รับความรู้ เกี่ยวกับการออกกำลังกาย และเล่นกีฬาที่ เหมาะสมกับเพศ วัย และสภาพร่างกาย	2.00	2.00	3.00	ปัจจัยบวก มีบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจ ด้านการออกกำลังกายที่เหมาะสมตามความ แตกต่างของบุคคลและความสนใจ ปัจจัยลบ บุคลากรที่มีความรู้ ยังขาดทรัพยากร และขาดโอกาสในการปฏิบัติงาน

ตารางที่ 4-34 (ต่อ)

สภาพการส่งเสริมการ ออกกำลังกายและเล่นกีฬา	คะแนนประเมิน			ปัจจัยที่ส่งผลกระทบ
	ก่อน	หลัง	เกณฑ์	
5. ประชาชนได้รับความรู้ เกี่ยวกับการออกกำลังกาย และเล่นกีฬาที่ เหมาะสมกับสภาพ แวดล้อมของชุมชน	1.00	4.00	3.02	ปัจจัยบวก แคนนำได้ส่งเสริมให้คนในชุมชน ออกกำลังกายและเล่นกีฬาตามสภาวะ แวดล้อมที่มี ปัจจัยลบ ประชาชนให้ความสนใจกีฬาและ กิจกรรมยอดนิยมมากกว่า เช่น ฟุตบอล และ เดินแอโรบิก
6. มีการนำภูมิปัญญา ท้องถิ่นมาใช้เผยแพร่ ความรู้เกี่ยวกับการ ออกกำลังกายและเล่น กีฬาในชุมชน	1.00	4.00	2.76	ปัจจัยบวก มีการเผยแพร่แบบปากต่อปากผ่าน แคนนำชุมชน ปัจจัยลบ ขาดการวางแผนด้านประชาสัมพันธ์ ทำให้ไม่มีการเผยแพร่ผ่านช่องทางอื่น เช่น หอกระจายข่าว หรือจากหน่วยงาน
7. มีการนำแนวคิด หรือ วิธีการใหม่ ๆ มาใช้ เผยแพร่ความรู้ เกี่ยวกับการออกกำลัง กายและเล่นกีฬาใน ชุมชน	1.00	3.00	2.72	ปัจจัยบวก การตั้งกลุ่มที่มีตัวแทนมาจากหลาย ภาคส่วนเพื่อส่งเสริมการออกกำลังกายและ เล่นกีฬาทำให้มีการกระจายข่าวสารไปสู่ ภาคส่วนต่าง ๆ ปัจจัยลบ แคนนำในการตั้งกลุ่มส่วนใหญ่ ไม่ได้มาจากผู้ที่ออกกำลังกายและเล่นกีฬา โดยตรง
ค่าเฉลี่ยด้านความรู้	1.29	3.14	2.77	
ด้านสถานที่และอุปกรณ์				
1. มีพื้นที่ให้ประชาชน ออกกำลังกายและเล่น กีฬาอย่างเพียงพอ	2.00	3.00	3.44	ปัจจัยบวก ตำบลมีพื้นที่เหมาะสมหลายแห่ง ปัจจัยลบ ขาดการพัฒนาพื้นที่ให้เหมาะสมกับ การออกกำลังกายและการเล่นกีฬา

ตารางที่ 4-34 (ต่อ)

สภาพการส่งเสริมการ ออกกำลังกายและเล่นกีฬา	คะแนนประเมิน			ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ
	ก่อน	หลัง	เกณฑ์	
2. สถานที่ออกกำลังกายและเล่นกีฬาได้รับการดูแลให้ใช้งานได้ดีอยู่เสมอ	1.00	2.00	3.27	ปัจจัยบวก สถานที่ออกกำลังกายและเล่นกีฬาส่วนใหญ่ มีหน่วยงานเจ้าของสถานที่เป็นผู้ดูแล ปัจจัยลบ ผู้มาใช้สถานที่ที่ไม่มีส่วนช่วยในการบำรุงรักษา ทำให้เป็นภาระต่อเจ้าของสถานที่ในด้านงบประมาณและบุคลากร
3. มีความร่วมมือจากฝ่ายต่าง ๆ หลายฝ่ายในการสร้าง พัฒนา และบำรุงรักษาสถานที่ออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน	1.00	4.00	3.07	ปัจจัยบวก มีการเชิญผู้นำหลายฝ่ายในตำบลเป็นคณะทำงานในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบล ปัจจัยลบ มีความขัดแย้งทางการเมืองท้องถิ่น ทำให้ขาดความร่วมมือในบางส่วน
4. สถานที่ออกกำลังกายและเล่นกีฬา สามารถให้บริการแก่ คนชรา ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส	1.00	2.00	2.56	ปัจจัยบวก พื้นที่ส่วนใหญ่ไม่เป็นอุปสรรคต่อคนชรา ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส ปัจจัยลบ ขาดสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ห้องน้ำ ห้องสุขา
5. โรงเรียนหรือสถานศึกษาอนุญาตให้เด็กเยาวชน และประชาชนใช้เป็นสถานที่ในการออกกำลังกายและเล่นกีฬา	3.00	4.00	4.12	ปัจจัยบวก ประชาชนในตำบลนิยมเล่นกีฬาในโรงเรียนโดยโรงเรียนอนุญาตให้ใช้สถานที่ และ อบต. ใช้งบประมาณสร้างลานกีฬาในโรงเรียน ปัจจัยลบ ขาดการดูแลในช่วงปิดเทอมทำให้เป็นอุปสรรค (หญ้าขึ้นสูง) และผู้มาเล่นขาดความมีส่วนร่วมในการดูแล

ตารางที่ 4-34 (ต่อ)

สภาพการส่งเสริมการ ออกกำลังกายและเล่นกีฬา	คะแนนประเมิน			ปัจจัยที่ส่งผลกระทบ
	ก่อน	หลัง	เกณฑ์	
6. มีอุปกรณ์การ ออกกำลังกายและ เล่นกีฬารบริการแก่ เด็ก เยาวชน และประชาชน อย่างทั่วถึง	2.00	4.00	3.30	ปัจจัยบวก อบต. สำรวจความต้องการและ สนับสนุนเครื่องกีฬาผ่านแกนนำเยาวชนใน ทุกหมู่บ้าน ปัจจัยลบ เครื่องกีฬาขาดการดูแลและมีอายุ การใช้งานจำกัด ทำให้บางช่วงเวลาไม่มี อุปกรณ์กีฬา
ค่าเฉลี่ยด้านสถานที่ ฯ	1.85	3.17	3.30	
ด้านบุคลากร				
1. มีผู้นำหรืออาสาสมัคร ผู้นำที่มีความรู้ ความ สามารถในการจัด กิจกรรมการ ออกกำลังกายหรือ เล่นกีฬาสำหรับ ประชาชน	2.00	3.00	3.10	ปัจจัยบวก ในตำบลมีผู้นำหลายคนที่มีความรู้ ความสามารถด้านการจัดกิจกรรม ฯ ปัจจัยลบ ผู้นำบางส่วนขาดโอกาสในการ ทำงาน ผู้นำที่เป็นชาวบ้านไม่มีทรัพยากรใน การบริหารงาน และการมีความสัมพันธ์แบบ อุปถัมภ์ทำให้ขาดการพึ่งพาตนเอง
2. คนในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้ร่วมกัน วางแผนจัดกิจกรรมการ ออกกำลังกายและเล่น กีฬาให้แก่ประชาชน	1.00	4.00	3.19	ปัจจัยบวก กระบวนการวิจัย ทำให้มีการ ระดมความคิดจากคนในชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง ในการร่วมกันวางแผนจัดกิจกรรมให้ สอดคล้องกับทรัพยากรและความต้องการของ ประชาชน ปัจจัยลบ ชาวบ้านขาดการพึ่งพาตนเอง (ใน ด้านกิจกรรมการเล่นกีฬา ฯ)
ค่าเฉลี่ยด้านบุคลากร	1.50	3.50	3.14	

ตารางที่ 4-34 (ต่อ)

สภาพการส่งเสริมการ ออกกำลังกายและเล่นกีฬา	คะแนนประเมิน			ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ
	ก่อน	หลัง	เกณฑ์	
ด้านกิจกรรม				
1. มีการจัดกิจกรรมการ ออกกำลังกายและเล่น กีฬาเพื่อส่งเสริมสุขภาพ และสมรรถภาพของ ประชาชนอยู่เป็นประจำ	1.00	3.00	3.28	ปัจจัยบวก การจัดตั้งกลุ่ม ๆ ทำให้เกิดการ สะท้อน การวางแผน และส่งผลให้มีกิจกรรม ต่าง ๆ เพิ่มขึ้นจากที่มีอยู่เดิม ปัจจัยลบ แขนงระดับชาวบ้านยังขาดความ เข้มแข็งพอที่จะเป็นผู้ดำเนินการเอง
2. มีการจัดกิจกรรมการ ออกกำลังกายและเล่น กีฬาโดยมีเป้าหมายเพื่อ การเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ความสามัคคี และความมีวินัยของคน ในชุมชน	2.00	3.00	3.62	ปัจจัยบวก แขนงนำในการจัดกิจกรรมมาจาก ทุกหมู่บ้าน มีการพูดคุยถึงวัตถุประสงค์ใน การจัดกิจกรรม รวมถึงกฎ กติกา มารยาท อย่างโปร่งใสและเป็นกลาง ไม่มีอคติหรือ ความลำเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ปัจจัยลบ แขนงนำบางคนให้ความสำคัญกับ ผลแพ้ชนะมากกว่าการสร้างสามัคคีใน ชุมชน
3. มีการรวมกลุ่ม หรือ จัดตั้งกลุ่มของคนใน ชุมชนเพื่อการ ออกกำลังกายหรือ เล่นกีฬา	1.00	4.00	3.28	ปัจจัยบวก กระบวนการวิจัยทำให้เกิดการ จัดตั้งกลุ่มเพื่อส่งเสริมการออกกำลังกายและ เล่นกีฬาขึ้นอย่างเป็นทางการ ปัจจัยลบ คณะทำงานส่วนใหญ่ไม่ได้มาจาก ผู้ที่ออกกำลังกายและเล่นกีฬาโดยตรง แต่เป็น หัวหน้าหน่วยงานที่มีทรัพยากรในการบริหาร
ค่าเฉลี่ยด้านกิจกรรม	1.33	3.33	3.39	
ค่าเฉลี่ยรวม	1.49	3.29	3.15	

จากตารางที่ 4-34 ประสิทธิภาพในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบล S235 เมื่อผ่านกระบวนการวิจัยแล้ว มีประสิทธิภาพสูงขึ้นในทุกด้าน ยกเว้นด้านความรู้ในข้อ 4

ประชาชนได้รับความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายและเล่นกีฬาที่เหมาะสมกับเพศ วัย และสภาพร่างกาย มีการประเมินไม่เปลี่ยนแปลง เมื่อรวมค่าเฉลี่ยทั้ง 4 ด้าน พบว่ามีค่าเพิ่มขึ้นจาก 1.49 เป็น 3.29 ในขณะที่เกณฑ์เฉลี่ยประสิทธิผลที่ได้จากการสำรวจในระยะที่ 1 มีค่าเท่ากับ 3.15

เมื่อนำผลการประเมินมาจัดกลุ่มตามประสิทธิผลในการดำเนินงาน โดยใช้เกณฑ์ที่ได้จากการคำนวณไว้ในการวิจัยระยะที่ (ดูตารางที่ 4-13) พบว่า ตำบล S235 มีประสิทธิผลการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลอยู่ในกลุ่มปานกลางตามเป้าหมายของการวิจัยในระยะที่ 2 ดังแสดงในตารางที่ 4-35

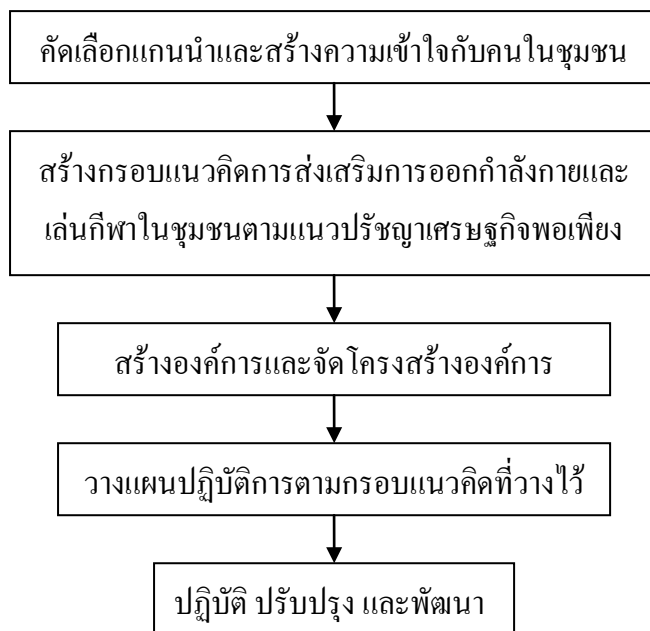
ตารางที่ 4-35 การจัดกลุ่มประสิทธิผลการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบล S235 ก่อนและหลังกระบวนการพัฒนารูปแบบ ฯ

ค่าเฉลี่ย	เกณฑ์ประสิทธิผล	จำนวน อบต. (แห่ง)	ตำบล S235
1.17-2.42	ต่ำ	118	1.49 (ก่อน)
2.43-3.92	ปานกลาง	508	3.29 (หลัง)
3.93-4.93	สูง	117	

จากตารางที่ 4-35 จะเห็นว่าก่อนกระบวนการพัฒนารูปแบบ ฯ ตำบล S235 อยู่ในกลุ่มที่มีประสิทธิผลการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนอยู่ในระดับต่ำ โดยมีตำบลที่อยู่ในเกณฑ์เดียวกันจำนวน 118 แห่ง และภายหลังกระบวนการ ฯ มีการพัฒนาประสิทธิผลเพิ่มขึ้นมาอยู่ในกลุ่มที่มีประสิทธิผลระดับปานกลาง ซึ่งมีตำบลที่อยู่ในเกณฑ์อยู่แล้วจำนวน 508 แห่ง

ขั้นที่ 5 การสังเคราะห์รูปแบบที่ได้จากกระบวนการวิจัย เมื่อสิ้นสุดกระบวนการวิจัยภาคสนาม ผู้วิจัยได้สังเคราะห์รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ผู้วิจัยและแกนนำในชุมชนได้ร่วมกัน วางแผน ปฏิบัติ สังเกต และทำการสะท้อน โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ตามแนวคิดของ Kemmis และ McTaggart ซึ่งผู้วิจัยใช้เวลาตั้งแต่การเตรียมการ โดยการปรับฐานของชุมชนและเข้ากระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในสนามวิจัยตั้งแต่วันที่ 16 มีนาคม ถึง 20 ธันวาคม พ.ศ. 2552 รวมเวลา 9 เดือน 4 วัน โดยสามารถอธิบายความสัมพันธ์ได้ 5 ขั้นตอน ตามภาพที่ 4-15

รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน
ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในตำบล S235

ภาพที่ 4-15 ขั้นตอนการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในตำบล S235

จากภาพที่ 4-15 จะเห็นว่ากระบวนการที่ได้ มีความสัมพันธ์แบบต่อเนื่องเป็น 5 ขั้นตอนตามลำดับ คือ การคัดเลือกแกนนำและสร้างความเข้าใจกับคนในชุมชน การสร้างกรอบแนวคิดการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การสร้างองค์การและจัดโครงสร้างองค์การ การวางแผนปฏิบัติการตามกรอบแนวคิดที่วางไว้ และการปฏิบัติปรับปรุงและพัฒนา

ขั้นตอนทั้ง 5 ขั้นตอน สามารถอธิบายที่ละขั้นตอนได้ ดังนี้

1. **คัดเลือกแกนนำและสร้างความเข้าใจกับคนในชุมชน** เป็นขั้นตอนก่อนการสร้างรูปแบบ ฯ ซึ่งผู้วิจัยต้องใช้เวลาในการปรับความคิดของผู้วิจัยและคนในชุมชนให้ผสมกลมกลืนกัน เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายเกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน ส่งผลให้เกิดความเข้าใจและความร่วมมือกัน ในที่สุด ในงานวิจัยฉบับนี้เรียกขั้นตอนนี้ว่า “การปรับฐานของชุมชน” ซึ่งมีกระบวนการที่สำคัญ คือ

1.1 ศึกษาและวิเคราะห์บทบาทผู้นำในชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง เนื่องจากในชุมชนหนึ่งหน่วย มีแกนนำและผู้เกี่ยวข้องจำนวนมาก ทั้งที่มีบทบาทแบบเป็นทางการ เช่น อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานกลุ่มต่าง ๆ และผู้ที่มีบทบาทอย่างไม่เป็นทางการเช่น แกนนำในการเล่นฟุตบอล แกนนำเล่นตะกร้อ แกนนำเดินแอโรบิก และแกนนำเล่นเปตอง เป็นต้น รวมทั้งอาจมีแกนนำที่มีบทบาทกึ่งทางการ เช่น ครูในโรงเรียนซึ่งไม่มีอำนาจสั่งการหรืออนุญาตให้เยาวชนและชาวบ้านเข้ามาเล่นกีฬาและใช้อุปกรณ์ของโรงเรียนได้เนื่องจากไม่ใช่ผู้อำนวยการโรงเรียนและไม่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่แทนผู้อำนวยการโรงเรียน แต่ครูในโรงเรียนสามารถอนุญาตให้เยาวชนและชาวบ้านมาใช้สนามและอุปกรณ์ในโรงเรียนได้ และสามารถพูดคุยกับผู้อำนวยการโรงเรียนให้อนุญาตให้ชาวบ้านใช้ทรัพยากรของโรงเรียนได้ เป็นต้น ในสนามวิจัยผู้วิจัยพบว่าถึงแม้ในชุมชนจะมีแกนนำหลายคน แต่มีเพียงไม่กี่คนที่มีความสามารถในการขับเคลื่อนกระบวนการวิจัยให้ไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งในจำนวนนี้มีเพียงบางคนเท่านั้นที่มีความสนใจและพร้อมให้ความร่วมมือกับผู้วิจัยตั้งแต่เริ่มต้นจนจบกระบวนการ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสังเกตว่าแกนนำกับผู้เกี่ยวข้องมีคุณลักษณะในการให้ความร่วมมือกับผู้วิจัยไม่แตกต่างกัน โดยพบว่าแกนนำและผู้เกี่ยวข้องที่เห็นว่าตนเองหรือหน่วยงานของตนได้ประโยชน์ในการร่วมมือกับโครงการวิจัยก็จะเข้าร่วมโครงการวิจัยอย่างสม่ำเสมอ ในขณะที่แกนนำและผู้เกี่ยวข้องที่คิดว่าโครงการวิจัยไม่เกี่ยวข้องกับตนก็จะไม่สนใจให้ความร่วมมือ ถึงแม้ว่าโครงการวิจัยนี้จะมีประโยชน์ต่อส่วนรวมก็ตาม

1.2 สร้างความเข้าใจกับแกนนำในประเด็นที่ศึกษา การสร้างความร่วมมือในชุมชนจะทำได้มากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับการทำความเข้าใจกับแกนนำและคนในชุมชนว่า แกนนำ หรือหน่วยงาน หรือองค์กร หรือสมาชิกของแกนนำ และคนในชุมชน จะได้ประโยชน์อย่างไรในการเข้าร่วมโครงการวิจัย และนอกจากการอธิบายถึงประโยชน์ที่แกนนำและชุมชนจะได้รับแล้ว ผู้วิจัยยังต้องทำความเข้าใจกับแกนนำด้วยว่าผู้วิจัยมาทำอะไร และมีวัตถุประสงค์อย่างไรในการเข้ามาในชุมชน เพื่อแกนนำในชุมชนจะได้ให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือผู้วิจัยได้ตรงตามความประสงค์ของผู้วิจัย

1.3 สร้างการยอมรับในฐานะคนใน วิธีการสร้างความร่วมมือที่ได้ผลคืออีกวิธีหนึ่ง คือ การปฏิบัติตนให้เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน โดยปฏิบัติตนให้กลมกลืนกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่คนในชุมชนทำร่วมกัน ร่วมแรงร่วมใจกับคนในชุมชนในการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ เท่าที่จะทำได้ ผู้วิจัยควรแสดงความรู้ความสามารถให้แกนนำและคนในชุมชนได้เกิดความรู้สึกเชื่อถือ แต่ไม่ควรแสดงว่าตนมีภูมิความรู้สูงกว่าผู้อื่น และการแสดงออกถึงมิตรภาพและความจริงใจ ทำให้แกนนำและคนในชุมชนให้การยอมรับผู้วิจัยในฐานะเป็นสมาชิก

คนหนึ่งในชุมชน การมีความสัมพันธ์แบบคนใน ทำให้ผู้วิจัยสามารถเข้าถึงข้อมูลเชิงลึกที่อาจมีผลกระทบต่อกระบวนการวิจัยทั้งทางบวกและทางลบ และการมีฐานะเป็นคนในชุมชนทำให้ผู้วิจัยสามารถติดต่อกับแกนนำและหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชนได้โดยไม่มีแรงเสียดทานจากผู้ใด

1.4 แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นการสื่อสารสองทางระหว่างผู้วิจัยกับแกนนำและคนในชุมชน เพื่อประเมินความรู้และเจตคติระหว่างกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถให้ข้อมูลที่เหมาะสมกับแกนนำและคนในชุมชน ในขณะที่แกนนำในชุมชนได้ให้ข้อมูลที่เป็นภูมิปัญญาและเจตคติของคนในชุมชนให้ผู้วิจัยทราบ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ช่วยให้กระบวนการวิจัยมีความสอดคล้องและตรงกับความต้องการของทั้งสองฝ่าย

1.5 ความเข้าใจและความร่วมมือ เป็นวัตถุประสงค์สำคัญในการปรับฐานของชุมชน ในกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจะไม่มีทางสำเร็จได้หากผู้วิจัยไม่สามารถสร้างความเข้าใจและความร่วมมือให้ได้ก่อน

“การปรับฐานชุมชน” เพื่อคัดเลือกแกนนำและสร้างความเข้าใจกับคนในชุมชน มีรูปแบบความสัมพันธ์ที่ผู้วิจัยได้แสดงไว้แล้วในภาพที่ 4-10

2. สร้างกรอบแนวคิดการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อสามารถสร้างความเข้าใจและได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนโดยมีแกนนำเข้าร่วมกระบวนการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 แล้ว ในขั้นตอนที่ 2 นี้ เป็นขั้นตอนของการระดมสมอง ในขั้นตอนนี้ผู้ร่วมวิจัยต้องช่วยกันบูรณาการองค์ความรู้ด้านการส่งเสริมกีฬาเพื่อมวลชนและองค์ความรู้ในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าด้วยกัน โดยมีการส่งเสริมกีฬาเพื่อมวลชนเป็นเป้าหมายและมีหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิด ในขณะที่ผู้วิจัยมีหน้าที่เสริมข้อมูลที่ผู้ร่วมวิจัยควรทราบในเรื่องของหลักในการส่งเสริมกีฬาเพื่อมวลชนและหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยพบว่า แกนนำที่เข้าร่วมกระบวนการวิจัยทุกคน มีความรู้ความเข้าใจในวิธีการส่งเสริมกีฬาเพื่อมวลชนและการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกรอบแนวคิดในระดับค่อนข้างดี กรอบแนวคิดในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในตำบล S235 ได้แสดงไว้แล้วในภาพที่ 4-11

3. สร้างองค์การและจัดโครงสร้างองค์การ เมื่อวางกรอบแนวคิดในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในตำบลได้แล้ว ในขั้นตอนต่อมา คือ การตั้งกลุ่มหรือการสร้างองค์การ วัตถุประสงค์ในการตั้งองค์การคือต้องการให้มีการจัดตั้งกลุ่ม ๆ ในแบบเป็นทางการ (Formal Organization) โดยมีการจัดโครงสร้างอย่างเป็นระเบียบแบบแผน และที่สำคัญคือต้องการให้มีกฎหมายหรือระเบียบรองรับ เพื่อให้สามารถขอรับความสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ตามระเบียบของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตัวอย่างที่เห็นชัดในตำบล S235 คือ

เมื่อมีการประชุมแกนนำในกลุ่มที่มีการจัดตั้งแบบไม่เป็นทางการ แกนนำที่มาจากหน่วยงานราชการจะมีข้อจำกัดคือ ไม่สามารถเข้าร่วมประชุมได้เนื่องจากเป็นเวลาราชการ หรือหากเข้าร่วมประชุมได้ ก็สามารถทำได้เพียงความคิดเห็นในฐานะสมาชิกคนหนึ่งในตำบล แต่เมื่อมีการจัดตั้งเป็นองค์กร มีการแต่งตั้งประธาน รองประธาน และคณะกรรมการ มีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งองค์กร มีจดหมายแต่งตั้งและจดหมายเชิญให้เข้าร่วมประชุม ทำให้แกนนำที่อยู่ในส่วนราชการสามารถเข้าร่วมประชุมในเวลาราชการได้ และที่สำคัญคือ การมาประชุมในฐานะตัวแทนของหน่วยงาน ซึ่งมีทรัพยากรในการบริหารงาน ทำให้กลุ่มสามารถใช้ประโยชน์จากความร่วมมือของแกนนำได้มากกว่าการไม่จัดตั้งองค์กร

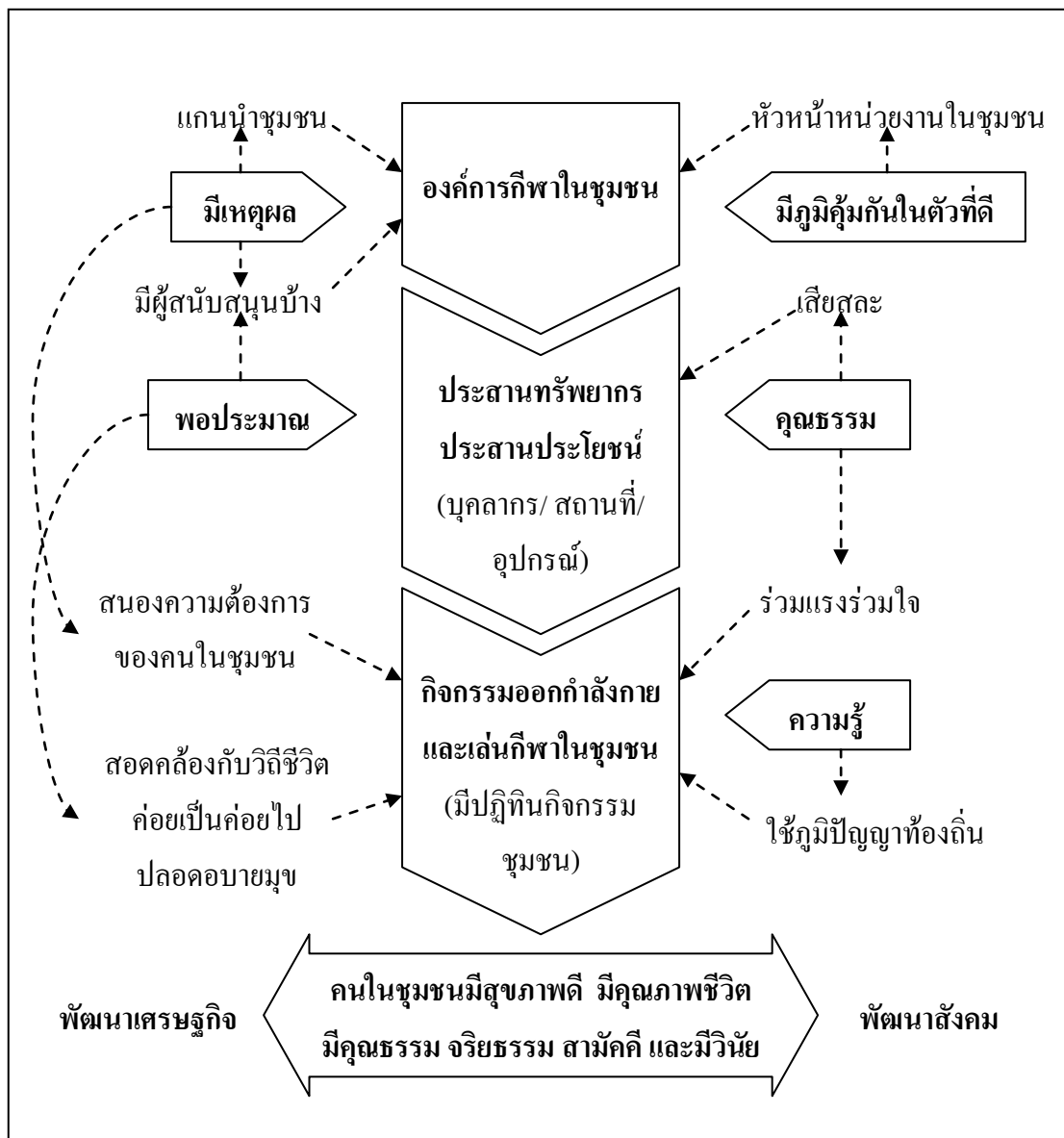
เมื่อจัดตั้งองค์กรได้แล้ว การจัดโครงสร้างองค์กรจะช่วยให้มีการแบ่งหน้าที่การทำงานออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับความถนัดและภาระงานของหน่วยงานที่เข้าร่วม ซึ่งโดยวิธีนี้จะช่วยให้เกิดการประสานประโยชน์ของทุกฝ่ายเข้าด้วยกัน ดังนั้น องค์กรที่จัดตั้งขึ้นใหม่จะต้องไม่ละเลยที่จะส่งเสริมให้หน่วยงานที่เข้าร่วมได้บรรลุวัตถุประสงค์ของตนเองด้วย ดังนั้น นอกจากองค์กรที่จัดตั้งขึ้นจะมีวัตถุประสงค์หลักคือการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนแล้ว องค์กร ๆ ยังมีหน้าที่ส่งเสริมให้หน่วยงานที่เข้าร่วมบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร ด้วย ตัวอย่างโครงสร้างองค์กรแห่งการประสานประโยชน์ที่จัดตั้งขึ้นในตำบล S235 ได้แสดงไว้แล้วในภาพที่ 4-12

4. วางแผนปฏิบัติการตามกรอบแนวคิดที่วางไว้ หลังจากการวางกรอบแนวคิดการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่าต้องทำอะไร และจัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรเพื่อการประสานประโยชน์ได้แล้ว ในขั้นตอนการปฏิบัติเป็นขั้นตอนที่ยากขั้นตอนหนึ่ง เนื่องจากองค์กรที่จัดตั้งขึ้น เกิดจากการรวมตัวของแกนนำที่มาจากหลายฝ่าย วิธีการที่ดี คือการนำแผนงานกิจกรรมประจำปีของทุกฝ่ายมาไว้ร่วมกัน โดยเรียกว่า “ปฏิทินกิจกรรมตำบล” ข้อดีของการทำกิจกรรมตำบลคือทำให้ทุกหน่วยงานที่เข้าร่วมมองเห็นภาพรวมของกิจกรรมทั้งหมดที่มีในตำบล และทราบล่วงหน้าว่าหน่วยงานใดทำกิจกรรมอะไร เมื่อไร และองค์กร ๆ สามารถบูรณาการกิจกรรมใด เสริมเข้าไปในกิจกรรมหลักของหน่วยงานที่จัดได้บ้าง ตัวอย่างของปฏิทินกิจกรรมตำบลได้แสดงไว้ในตารางที่ 4-16

5. ปฏิบัติ ปรับปรุง และพัฒนา ขั้นตอนสุดท้ายคือขั้นตอนการปฏิบัติ โดยการนำแผนปฏิบัติการที่วางไว้ในขั้นตอนที่ 4 มาปฏิบัติ เนื่องจากองค์กรที่จัดตั้งขึ้น มาจากการรวมตัวกันของหลายฝ่าย จึงต้องทำการกำหนดวาระการประชุมที่แน่นอนเป็นระยะเพื่อให้เกิดการปฏิบัติ การปรับปรุงและเกิดการพัฒนา โดยในตำบล S235 มีกำหนดประชุมกลุ่มกีฬา นันทนาการและการท่องเที่ยว เดือนละครั้งในวันพฤหัสบดีแรกของทุกเดือน นอกเหนือจากนี้ ยังมีการประชุมวิสามัญ

ในกรณีที่มีการวางแผนปฏิบัติการในกิจกรรมสำคัญต่าง ๆ ที่มีในตำบลอีกด้วย องค์การ ฯ ใช้ “ปฏิทินกิจกรรมตำบล” เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติการที่ประกอบด้วยการสะท้อน การวางแผน การปฏิบัติ และการสังเกต เพื่อพัฒนางานให้ดียิ่งขึ้น รูปแบบการปฏิบัติ ปรับปรุง และพัฒนา ได้แสดงไว้แล้วในภาพที่ 4-14 (กรอบแนวคิดในการจัดทำปฏิทินกิจกรรมตำบล)

รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนที่ได้จากกระบวนการวิจัย เป็นรูปแบบที่มีแนวคิดในการพึ่งพาตนเอง โดยมีการจัดตั้งองค์การที่ทำหน้าที่ส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน องค์การที่จัดตั้งขึ้น ดำเนินงาน โดยอาสาสมัคร ประกอบด้วย คน 2 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายแกนนำชุมชน ซึ่งเป็นฝ่ายที่อยู่ใกล้ชิดกับชาวบ้านและเป็นผู้นำชาวบ้านในการจัดกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬา กับฝ่ายหัวหน้าหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชน ซึ่งเป็นฝ่ายที่มีทรัพยากรในการบริหารจัดการ (มีบุคลากรที่มีความรู้ในด้านการออกกำลังกายและการเล่นกีฬา มีสนาม มีอุปกรณ์การเล่นกีฬา มีงบประมาณสนับสนุน และมีทักษะในการบริหารจัดการ) มาร่วมแรงร่วมใจกันทำงานด้วยความเสียสละ มีการวางแผนและการดำเนินงานที่ใช้หลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ประกอบด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล และการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี โดยมีการนำความรู้ทางวิชาการสมัยใหม่มาใช้ผสมผสานกับภูมิปัญญาที่มีอยู่เดิมในท้องถิ่น มีการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต และสอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน โดยมีการดำเนินงานแบบค่อยเป็นค่อยไป และจัดกิจกรรมที่ปลอดจากอบายมุข โดยรูปแบบดังกล่าวสามารถเขียนเป็นภาพจำลองได้ ดังภาพที่ 4-16

ภาพที่ 4-16 รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผล

งานวิจัยเรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำแนวคิดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาปรับใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน เพื่อจัดหรือลดปัญหาด้านบุคลากร งบประมาณ สถานที่ และอุปกรณ์ อันเป็นอุปสรรคสำคัญของการพัฒนา (กาหลง เข็นจิตต์, 2548; เฉลิมชัย บุญรัมย์, 2546) งานวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ โดยในระยะที่ 1 ทำการสำรวจสภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนเพื่อศึกษาประสิทธิผลการดำเนินงานตามสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน และนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยระยะที่ 1 ไปใช้ในการสร้างเกณฑ์และเลือกสนามวิจัยในการทำวิจัยระยะที่ 2 ในบทนี้ ผู้วิจัยสรุปประเด็นสำคัญและนำมาอภิปรายว่าข้อค้นพบ มีความสอดคล้องหรือขัดแย้งกับทฤษฎีใด หรือการศึกษาของผู้ใด พร้อมทั้งมีข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา และเพื่อการวิจัยในขั้นต่อไป โดยแบ่งเป็น 3 หัวข้อ ดังนี้

1. สรุป
2. อภิปรายผล
3. ข้อเสนอแนะ

สรุป

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชนในพื้นที่ดูแลของอบต. จากการสำรวจตำบลที่อยู่ในความดูแลของอบต. โดยทำการสุ่มอย่างมีระบบ และส่งแบบสอบถามไปยังอบต. ทั่วประเทศ จำนวน 743 แห่ง แบ่งเป็นอบต. ขนาดใหญ่ 56 แห่ง ขนาดกลาง 346 แห่ง และขนาดเล็ก 341 แห่ง รวมทั้งสิ้น 743 แห่ง เพื่อถามถึงประสิทธิผลในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลตามยุทธศาสตร์แผนพัฒนาการกีฬาเพื่อมวลชน ในแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2550-2554) ได้แก่

1. พฤติกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของคนในตำบลตามตัวชี้วัด 3 ประการ ในแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติฉบับที่ 4 ประกอบด้วย

1.1 ประชาชนทุกกลุ่มอย่างน้อยร้อยละ 60 เล่นกีฬา ออกกำลังกาย และร่วมกิจกรรมนันทนาการเป็นประจำ

1.2 ประชาชนทุกกลุ่มอย่างน้อยร้อยละ 50 มีสุขภาพดี และสมรรถภาพอยู่ในเกณฑ์ดี

1.3 ประชาชนทุกกลุ่มอย่างน้อยร้อยละ 70 มีคุณธรรม จริยธรรม ความสามัคคี และมีวินัย

ผลการวิจัย แสดงดังตารางที่ 5-1

ตารางที่ 5-1 พฤติกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของคนในตำบล (คิดเป็นร้อยละ)

ตัวชี้วัด	ต่ำกว่า	เท่ากับเกณฑ์	สูงกว่า	ไม่มีข้อมูล
1. ประชาชนอย่างน้อยร้อยละ 60 เล่นกีฬา ออกกำลังกาย และร่วมกิจกรรมนันทนาการเป็นประจำ	36.90	41.90	16.55	4.45
2. ประชาชนอย่างน้อยร้อยละ 50 มีสุขภาพดี และสมรรถภาพอยู่ในเกณฑ์ดี	17.60	44.30	33.20	4.80
3. ประชาชนอย่างน้อยร้อยละ 70 มีคุณธรรม จริยธรรม ความสามัคคี และมีวินัย	12.80	54.45	27.75	5.05

จากตารางที่ 5-1 จะเห็นว่าร้อยละ 41.90 ของตำบลที่อยู่ในความดูแลของอบต. มีประชาชนอย่างน้อยร้อยละ 60 เล่นกีฬา ออกกำลังกาย และร่วมกิจกรรมนันทนาการเป็นประจำ และมีร้อยละ 16.55 ที่มีประชาชนเล่นกีฬาฯ มากกว่าร้อยละ 60 แต่ยังมีตำบลที่มีคนเล่นกีฬาฯ ในระดับที่ต่ำกว่าเกณฑ์มากถึงร้อยละ 36.90 ในด้านสุขภาพและสมรรถภาพ เมื่อรวมกลุ่มที่เท่ากับเกณฑ์และสูงกว่าเกณฑ์เข้าด้วยกัน พบว่าร้อยละ 77.50 ของตำบลมีประชาชนอย่างน้อยร้อยละ 50 หรือมากกว่า มีสุขภาพและสมรรถภาพดี และมีตำบลร้อยละ 82.20 มีประชาชนอย่างน้อยร้อยละ 70 หรือมากกว่า มีคุณธรรม จริยธรรม มีความสามัคคี และมีวินัย

2. สภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน ตามแผนพัฒนาการกีฬาเพื่อมวลชน 4 มาตรการ ในแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติฉบับที่ 4 ประกอบด้วย

- 2.1 จัดให้มีการเผยแพร่ความรู้ด้านกีฬาเพื่อมวลชนอย่างจริงจัง
- 2.2 จัดให้มีสถานที่และอุปกรณ์ออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างทั่วถึง
- 2.3 จัดให้มีผู้นำการออกกำลังกายและกีฬาเพื่อมวลชน
- 2.4 จัดกิจกรรมการออกกำลังกายและกีฬาสำหรับประชาชนทุกกลุ่มอย่างเหมาะสม

และทั่วถึง

ผลการวิจัยพบว่าการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนรวมทั้ง 4 มาตรการ อยู่ในระดับพอประมาณ ดังได้แสดงในตารางที่ 5-2

ตารางที่ 5-2 สภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน

การพัฒนาการกีฬาเพื่อมวลชน 4 มาตรการ	ค่าเฉลี่ย	เกณฑ์ที่ได้
1. เผยแพร่ความรู้ด้านกีฬาเพื่อมวลชนอย่างจริงจัง	2.77	พอประมาณ
2. มีสถานที่และอุปกรณ์ออกกำลังกายและเล่นกีฬา อย่างทั่วถึง	3.30	พอประมาณ
3. มีผู้นำการออกกำลังกายและกีฬาเพื่อมวลชน	3.14	พอประมาณ
4. จัดกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่าง เหมาะสมและทั่วถึง	3.39	พอประมาณ
ค่าเฉลี่ยรวม	3.15	พอประมาณ

จากตารางที่ 5-2 เกณฑ์เฉลี่ยการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลอยู่ในระดับพอประมาณทั้ง 4 มาตรการ โดยมาตรการที่ 1 การเผยแพร่ความรู้ด้านกีฬาเพื่อมวลชนอย่างจริงจัง มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด (2.77) ในขณะที่มาตรการที่ 4 เรื่องการจัดกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างเหมาะสมและทั่วถึงมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (3.39)

ถึงแม้จะพบว่าประสิทธิผลในการส่งเสริมฯ ด้านต่าง ๆ จะอยู่ในระดับพอประมาณ (ค่าเฉลี่ย 3.15) แต่ในด้านการศึกษาพบว่าในตำบลมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการศึกษา วิจัย เกี่ยวกับการออกกำลังกายและการเล่นกีฬาในชุมชนในระดับ “ค่อนข้างน้อย” (ค่าเฉลี่ย 2.15) ในขณะที่ด้านสถานที่พบว่า สถานศึกษาเปิดโอกาสให้เด็ก เยาวชน และประชาชนได้ใช้สถานที่ออกกำลังกายและเล่นกีฬา ในระดับ “ค่อนข้างดี” (ค่าเฉลี่ย 4.12) เช่นเดียวกับในด้านกิจกรรมในส่วนของการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ความสามัคคีและความมีวินัยของคนในชุมชน ที่มีเกณฑ์เฉลี่ยเท่ากับ 3.62

3. ความพร้อมในการตั้งศูนย์กีฬาตำบล พบว่าตำบลส่วนใหญ่ (ร้อยละ 52.2) มีความพร้อมในระดับพอประมาณ โดยร้อยละ 19.5 มีความพร้อมในระดับ “มาก” และร้อยละ 23.4 มีความพร้อมในระดับ “น้อย” มีเพียงร้อยละ 4.8 ที่ไม่พร้อมในการตั้งศูนย์กีฬาตำบล

4. การเปรียบเทียบประสิทธิผลการดำเนินงานจำแนกตามประเภทของอบต. โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบพหุคูณ (MANOVA) เมื่อคำนวณโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์

ถ้าเรีจรูป พบว่า อดต. ทั้ง 3 ประเภท ได้แก่ อดต. ขนาดใหญ่ อดต. ขนาดกลาง และอดต. ขนาดเล็ก มีประสิทธิผลการดำเนินงานไม่แตกต่างกัน ($p > 0.05$)

เมื่อวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) ประสิทธิภาพรายด้านการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลเปรียบเทียบตามประเภทของอดต. พบว่าประสิทธิผลการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลทั้ง 4 มาตรการ ไม่แตกต่างกัน ($p > 0.05$)

การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรจากคะแนนดิบเพื่อหาค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก (Centroid) พบว่ามีมาตรการที่มีค่าทางบวก 2 มาตรการ คือ

1. จัดให้มีสถานที่และอุปกรณ์ออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างทั่วถึง (+1.02)
2. การเผยแพร่ความรู้ด้านกีฬาเพื่อมวลชนอย่างจริงจัง (+0.68)

และมีมาตรการที่มีค่าทางลบ 2 ค่า คือ

1. จัดให้มีผู้นำการออกกำลังกายและกีฬาเพื่อมวลชน (-1.17)
2. จัดกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างเหมาะสมและทั่วถึง (-0.72)

เมื่อคำนวณสมการอำนาจจำแนกของประสิทธิผลการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบล พบว่ามีค่าเฉลี่ยในทางลบ ($y = 0.68x_1 + 1.02x_2 - 1.17x_3 - 0.72x_4 = -0.19$)

5. การจัดกลุ่มตามประสิทธิผลในการดำเนินงานของอดต. จากการคำนวณหาค่าเฉลี่ยประสิทธิผลในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของ อดต. แต่ละแห่ง แล้วนำมาจัดกลุ่มเป็น 3 ระดับ โดยใช้โปรแกรมการคำนวณคะแนน T ปกติเพื่อคิดระดับคะแนน (Normalized T-Score Calculation) (สาขาวิชาฟิสิกส์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ธัญบุรี, 2552) โดยได้ค่าคะแนน ดังนี้

- กลุ่มที่มีประสิทธิผลสูง มีค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.93-4.93
- กลุ่มที่มีประสิทธิผลปานกลาง มีค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.43-3.92
- กลุ่มที่มีประสิทธิผลต่ำ มีค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.17-2.42

การจัดกลุ่มฯ มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เลือกสนามวิจัยและเป็นเกณฑ์ในการประเมินผลการวิจัยในระยะที่ 2

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการปฏิบัติ โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Kemmis and McTaggart (1990) ประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อน กระบวนการวิจัยในระยะที่ 2 สามารถสรุปได้ 4 ประการ ดังนี้

1. การเลือกชุมชน/ บริบทของสนามที่ทำการศึกษา ผู้วิจัยเลือกตำบลที่อยู่ในความดูแลของอดต. ขนาดเล็กที่มีประสิทธิผลการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนอยู่ในระดับ

ต้า (โดยใช้ข้อมูลจากการวิจัยในระยะที่ 1) เป็นสนามวิจัย ผู้วิจัยใช้รหัสแทนการระบุชื่อตำบล และเขียนรายงานผลการวิจัยโดยใช้ชื่อสมมุติแทนการใช้ชื่อจริง

สนามวิจัยเป็นตำบลหนึ่งที่ตั้งอยู่ในจังหวัดศรีสะเกษ ตั้งอยู่บริเวณแนวชายแดนไทย-กัมพูชา มีประชากร 5,776 คน เป็นชาย 2,920 คน หญิง 2,856 คน รวม 1,615 ครัวเรือน แบ่งเป็น 8 หมู่บ้าน แต่ละหมู่บ้านมีศาลาประชาคมและหอกระจายข่าวหมู่บ้าน 8 แห่ง รวมตัวกันเป็น 3 กลุ่มตามสภาพทางภูมิศาสตร์ มีโรงเรียน 3 แห่งและมีวัดกระจายอยู่ทั้ง 3 กลุ่มหมู่บ้าน ในตำบลมีสถานพยาบาล 2 แห่ง เป็นโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 1 แห่ง มีพื้นที่บริการครอบคลุม 2 กลุ่มหมู่บ้าน และมีสถานีอนามัย 1 แห่ง มีพื้นที่ให้บริการในอีกกลุ่มหมู่บ้าน ในตำบลมีอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ เป็นแหล่งต้นน้ำที่ไหลลงไปสู่ตัวจังหวัด และมีพื้นที่ป่าจำนวนมาก จึงเป็นที่ตั้งของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และหน่วยจัดการต้นน้ำซึ่งเป็นหน่วยงานในสังกัดของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในชุมชนมีผู้ได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาจังหวัด (สจ.) หนึ่งท่าน และมีตำแหน่งเป็นสาธารณสุขอำเภออีกหนึ่งท่าน ที่อำเภอมีเจ้าหน้าที่กีฬาและนันทนาการ (จกน.) ทำหน้าที่จัดกิจกรรม เช่น จัดการแข่งขันกีฬาอำเภอ จัดสอนกีฬาบางชนิด เป็นต้น ในตัวจังหวัดมีสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด มีสถาบันการพลศึกษาวิทยาเขตศรีสะเกษ และมีศูนย์การกีฬาแห่งประเทศไทยจังหวัดศรีสะเกษ

2. การเลือกผู้แทนชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง โดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วยแกนนำและผู้เกี่ยวข้อง 6 กลุ่ม คือ กลุ่มอบต. กลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วย กลุ่มงานด้านสาธารณสุข กลุ่มผู้แทนเยาวชน กลุ่มสถานศึกษา และกลุ่มงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พร้อมกับใช้วิธีให้ผู้ให้ข้อมูลแนะนำต่อ ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่าในตำบลมีแกนนำด้านการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬามากกว่า 50 คน ซึ่งรวมถึง ท่านสจ. และท่านสาธารณสุขอำเภอที่มีภูมิลำเนาอยู่ในตำบลด้วย ผู้วิจัยได้ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งอยู่ภายนอกตำบล ได้แก่ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด สถาบันการพลศึกษาวิทยาเขตศรีสะเกษ และศูนย์การกีฬาแห่งประเทศไทยจังหวัดศรีสะเกษ รวมทั้งเจ้าหน้าที่กีฬาและนันทนาการอำเภอ แต่ไม่พบว่ามีนโยบายหรือแผนงานของหน่วยงานใดที่มาถึงตำบล S235

การปรับฐานชุมชน เป็นการเตรียมคนเข้าสู่กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ การปรับฐานชุมชนช่วยให้ผู้วิจัยและคนในชุมชนมีความเข้าใจกันมากขึ้น และมีส่วนทำให้เกิดกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในเวลาต่อมา ข้อสังเกตสำคัญที่ผู้วิจัยพบในระยะปรับฐานชุมชน คือ

- **การมีความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์** โดยผู้นำชุมชนและหัวหน้าหน่วยงานอยู่ในฐานะผู้ให้การอุปถัมภ์เนื่องจากเป็นผู้มีทรัพยากรมากกว่า และมีชาวบ้าน ผู้นำเยาวชนและผู้นำเล่นกีฬาในตำบลเป็นผู้รับการอุปถัมภ์

- การถือทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ คน งบประมาณ สถานที่ และวัสดุอุปกรณ์ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องใช้ในการขับเคลื่อนกิจกรรม แขนงนำชาวบ้านที่ผู้วิจัยเชิญเข้ามาในระยะแรก ส่วนใหญ่เป็นผู้นำเยาวชน หรือเป็นผู้นำกลุ่มกีฬาประเภทต่าง ๆ ซึ่งแม้ส่วนใหญ่จะมีความรู้และมีความคิดที่เป็นประโยชน์ แต่ก็ไม่สามารถขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ที่ช่วยกันคิดได้เนื่องจากไม่มีทรัพยากรในการบริหารงาน

- ความเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากการอภิปราย และการสัมภาษณ์แกนนำที่เข้าร่วม พบว่า คนในชุมชนมีความเข้าใจและเข้าถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับดี ประเด็นสำคัญที่คนในชุมชนได้ร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การยึดหลักสายกลางไม่ตั้งไม่หย่อนเกินไป ประหยัด ใช้เงินในส่วนที่จำเป็น พึ่งพาตนเอง สิ่งใดทำได้เองก็ไม่ควรไปซื้อหา ใช้ความร่วมมือในชุมชนแทนการจ้างงาน ลดต้นทุนด้วยการหาสิ่งทดแทนที่ต้นทุนต่ำกว่า และทำหลาย ๆ อย่างเพื่อลดความเสี่ยงจากการทำอย่างเดียว เป็นต้น

3. กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การปรับฐานชุมชนทำให้มีการปรับแกนนำในการเข้าร่วม โดยระดมหัวหน้าหน่วยงานในตำบลซึ่งมีทรัพยากรในการบริหาร ประกอบด้วย คน งบประมาณ สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ รวมทั้งมีความรู้และประสบการณ์ในการจัดการ มาเข้าร่วมกระบวนการ ทำให้สามารถขับเคลื่อนกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อน เพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้จำนวน 5 รอบ เริ่มตั้งแต่วันที่ 25 สิงหาคม จนถึงวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2552 รวมระยะเวลา 6 เดือน มีผู้เข้าร่วมปฏิบัติการครบทั้ง 5 รอบ จำนวน 3 ท่าน เข้าร่วม 4 รอบ จำนวน 1 ท่าน และเข้าร่วม 3 รอบ จำนวน 4 ท่าน รวมผู้เข้าร่วมวิจัยไม่น้อยกว่า 3 รอบ มีจำนวน 8 ท่าน ส่วนผู้เข้าร่วมน้อยกว่า 3 รอบ จำนวน 19 ท่าน กระบวนการวิจัยทั้ง 5 รอบ มีกระบวนการสำคัญ ได้แก่ การวิเคราะห์ชุมชน การวางกรอบแนวคิดการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การจัดตั้งองค์การ การจัดโครงสร้างองค์การ การวางแผนปฏิบัติการ โดยการใช้ปฏิทินกิจกรรมตำบล การบูรณาการกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาให้เข้ากับกิจกรรมหลักของชุมชน รวมถึงการติดตาม ปรับปรุงและพัฒนาองค์การและกิจกรรม จากกระบวนการที่สร้างขึ้น ทำให้เกิดการพัฒนารูปแบบในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลจนสามารถขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ เพิ่มขึ้นในตำบล หลายกิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมเดินแอโรบิก เล่นตะกร้อ ลานเด็กเล่น กิจกรรมศึกษาเส้นทางธรรมชาติ กิจกรรมเดินป่า กิจกรรมกีฬาภายในหน่วยงาน และยังมีการจัดกิจกรรมที่อยู่ในแผนงานหลายกิจกรรม เช่น กิจกรรมเดินเทิดพระเกียรติ กิจกรรม Challenge day

กิจกรรมทางน้ำเช่นแข่งเรือ และพายเรือคายัค กิจกรรมทดสอบสมรรถภาพทางกาย กิจกรรมกีฬา
พื้นบ้าน เป็นต้น

4. การประเมินประสิทธิผลที่ได้จากกระบวนการวิจัย หลังจากการสะท้อนและวางแผน
ในรอบที่ 4 ของกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ได้มีการประเมินผลโดยเจ้าหน้าที่
วิเคราะห์นโยบายและแผนอบต. ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ท่านเดิมที่เป็นผู้ตอบแบบสำรวจการวิจัยในระยะที่
1 ได้ผลการประเมินที่นำมาเปรียบเทียบกับประสิทธิผลเดิมดังตารางที่ 5-3

ตารางที่ 5-3 ค่าเฉลี่ยประสิทธิผลการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบล S235
ก่อนและหลังกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การพัฒนาการศึกษาเพื่อมวลชน 4 มาตรการ	ค่าเฉลี่ย (เกณฑ์)	
	ก่อน	หลัง
1. การเผยแพร่ความรู้ฯ	1.29 (น้อยมาก)	3.14 (พอประมาณ)
2. จัดให้มีสถานที่และอุปกรณ์ฯ	1.85 (ค่อนข้างน้อย)	3.17 (พอประมาณ)
3. จัดให้มีผู้นำ	1.50 (ค่อนข้างน้อย)	3.50 (พอประมาณ)
4. จัดกิจกรรมฯ	1.33 (น้อยมาก)	3.33 (พอประมาณ)
ค่าเฉลี่ยรวม	1.49 (น้อยมาก)	3.29 (พอประมาณ)

ตารางที่ 5-3 แสดงให้เห็นว่าค่าเฉลี่ยประสิทธิผลการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่น
กีฬาในตำบล S235 เมื่อผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนารูปแบบการ
ส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้น
ในทั้ง 4 มาตรการ และและพัฒนาจากเกณฑ์การประเมินจากระดับค่อนข้างน้อยและระดับน้อยมาก
มาเป็นระดับพอประมาณ

ปัจจัยบวก ที่ทำให้การส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบล S235 มีประสิทธิผล
สูงขึ้น คือ มีการระดมทรัพยากรจากหน่วยงานต่าง ๆ ในตำบล ทั้งบุคลากร งบประมาณ สถานที่และ
อุปกรณ์ มาใช้ในการดำเนินงาน มีการวิเคราะห์ความต้องการของคนในชุมชนและมีการวางแผนจัด
กิจกรรมให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม การบูรณาการกิจกรรมของหน่วยงานต่าง ๆ ในตำบล
เข้ามาไว้ด้วยกัน การรวมกลุ่มในลักษณะการประสานประโยชน์ทำให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้ามามี
ส่วนร่วมด้วยความเต็มใจ

ปัจจัยลบ ได้แก่ การมีความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ทำให้คนในชุมชนไม่นิยมพึ่งพาตนเอง (ในด้านการจัดกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬา) แกนนำที่เป็นชาวบ้าน ไม่มีทรัพยากรในการบริหาร และหลายคนในตำบลยังคิดว่าการส่งเสริมกีฬาในตำบลคือการจัดให้มีการแข่งขัน โดยเน้นความเป็นเลิศหรือเพื่อผลแพ้ชนะมากกว่าการส่งเสริมสุขภาพหรือเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในตำบล

เมื่อนำค่าเฉลี่ยประสิทธิผลรวมการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบล S235 หลังกระบวนการพัฒนาฯ (3.29) มาจัดกลุ่มตามประสิทธิผลในการดำเนินงานที่ได้คำนวณไว้ในการวิจัยระยะที่ 1 พบว่าตำบล S235 มีประสิทธิผลการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบล อยู่ในกลุ่มปานกลาง (ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.43-3.92) ตามเป้าหมายของการวิจัยในระยะที่ 2

5. รูปแบบที่ได้จากกระบวนการวิจัย เป็นรูปแบบที่มีความสัมพันธ์ 5 ขั้นตอน คือ

5.1 คัดเลือกแกนนำและสร้างความเข้าใจกับคนในชุมชน เป็นขั้นเตรียมการก่อนเริ่มกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เรียกว่า “การปรับฐานของชุมชน” โดยมีกระบวนการที่ประกอบด้วย การศึกษาและวิเคราะห์บทบาทผู้นำในชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง การสร้างความเข้าใจกับแกนนำในประเด็นที่ศึกษา การสร้างการยอมรับในฐานะคนใน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยมีวัตถุประสงค์ที่ต้องการคือความเข้าใจและความร่วมมือจากคนในชุมชน

5.2 สร้างกรอบแนวคิดการส่งเสริมการออกกำลังกาย และเล่นกีฬาในชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นขั้นตอนระดมสมอง โดยผู้ร่วมวิจัยช่วยกันบูรณาการองค์ความรู้ด้านการส่งเสริมกีฬาเพื่อมวลชนและองค์ความรู้ในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าด้วยกัน โดยมีการส่งเสริมกีฬาเพื่อมวลชนเป็นเป้าหมายและมีหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิด มีการจัดบันทึกแนวทางในการดำเนินการ โดยผู้วิจัย

5.3 สร้างองค์การและจัดโครงสร้างองค์การ การสร้างองค์กรมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สามารถขอรับความสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ตามระเบียบของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การจัดโครงสร้างองค์การช่วยให้มีการแบ่งหน้าที่การทำงานออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ การแบ่งหน้าที่จะต้องสอดคล้องกับภาระงานของหน่วยงานที่เข้าร่วมในลักษณะของการประสานประโยชน์

5.4 วางแผนปฏิบัติการตามกรอบแนวคิดที่วางไว้ โดยการนำแผนงานกิจกรรมประจำปีของฝ่ายต่าง ๆ มาไว้ร่วมกันโดยเรียกว่า “ปฏิทินกิจกรรมตำบล” เพื่อให้ทุกหน่วยงานที่เข้าร่วมมองเห็นภาพรวมของกิจกรรมทั้งหมดที่มีในตำบล และทราบล่วงหน้าว่าหน่วยงานใดทำกิจกรรมอะไร เมื่อไร และองค์การฯ สามารถบูรณาการกิจกรรมใด เสริมเข้าไปในกิจกรรมหลักของหน่วยงานที่จัดได้บ้าง

5.5 ปฏิบัติ ปรับปรุง และพัฒนา โดยต้องกำหนดวาระการประชุมที่แน่นอนเป็นระยะ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติ การปรับปรุงและเกิดการพัฒนา และใช้ “ปฏิทินกิจกรรมตำบล” เป็นเครื่องมือ ในการปฏิบัติการเพื่อให้เกิดการประสานประโยชน์และไม่เกิดกิจกรรมที่ซ้ำซ้อนขึ้นในตำบล

อภิปรายผล

ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อการอภิปรายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ประการ ประกอบด้วย

1. สภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชนในตำบล
2. การเปรียบเทียบประสิทธิผลในการส่งเสริมการออกกำลังกาย และเล่นกีฬาของประชาชน จำแนกตามประเภทของอบต.

3. การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1. สภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชนในตำบล

1.1 พฤติกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของคนในตำบลตามตัวชี้วัด 3 ประการ ในแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติฉบับที่ 4 ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าร้อยละ 41.90 ของกลุ่มตัวอย่าง มีประชาชนอย่างน้อยร้อยละ 60 เล่นกีฬา ออกกำลังกาย และร่วมกิจกรรมนันทนาการเป็นประจำ และอีกร้อยละ 16.55 ของกลุ่มตัวอย่าง มีประชาชนในตำบลมากกว่าร้อยละ 60 เล่นกีฬาออกกำลังกาย และร่วมกิจกรรมนันทนาการเป็นประจำ มีเพียงร้อยละ 36.90 ของกลุ่มตัวอย่างที่มีคนในตำบลเล่นกีฬา ออกกำลังกาย และร่วมกิจกรรมนันทนาการในอัตราน้อยกว่าร้อยละ 60 ซึ่งแตกต่างจากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติในปี พ.ศ. 2540 ที่รายงานว่า มีผู้ออกกำลังกายทั่วประเทศร้อยละ 30.7 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2542) และปี พ.ศ. 2550 ที่รายงานว่า มีอัตราการออกกำลังกายของประชากรเป็นร้อยละ 29.6 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2551) ซึ่งความแตกต่างนี้อาจมีที่มาจาก ความแตกต่างของกลุ่มตัวอย่าง การออกแบบคำถามเพื่อการสำรวจ ตลอดจนช่วงเวลาของการสำรวจ เช่น ฤดูกาล เป็นต้น

1.2 ความพร้อมในการตั้งศูนย์กีฬาตำบล จากการสำรวจพบว่า อบต. ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 87.2) มีแผนงาน โครงการ และงบประมาณ ในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬา ในระดับพอประมาณถึงระดับมาก แสดงให้เห็นว่า อบต. ส่วนใหญ่เข้าใจในหน้าที่ส่งเสริมกีฬา อันเป็นหน้าที่หนึ่งของอบต. (พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542) ด้านความพร้อมในการตั้งศูนย์กีฬาตำบลเพื่อเป็น ศูนย์บริการออกกำลังกายและการเล่นกีฬาแก่ชุมชนที่พบว่าร้อยละ 52.22 มีความพร้อมในระดับ

ปานกลางและร้อยละ 19.52 มีความพร้อมระดับมาก แสดงให้เห็นว่า อบต. ส่วนใหญ่มีการเตรียมการเพื่อปฏิบัติตามยุทธศาสตร์ที่วางไว้ในแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติฉบับที่ 4 จากการศึกษางานวิจัยของกาหลง เย็นจิตต์ (2548) พบว่าโครงการจัดตั้งศูนย์กีฬาตำบลเป็นไปตามยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2540-2544) โดยมีผู้รับผิดชอบ คือ สำนักงานการกีฬาภูมิภาค การกีฬาแห่งประเทศไทย เพื่อรองรับโครงสร้างการบริหารงานการกีฬาแห่งชาติ โดยให้มีการกระจายไปสู่ทุกท้องถิ่นของประเทศอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีเป้าหมายคือจัดตั้งศูนย์กีฬาตำบลทั่วประเทศ โดยมีระยะเวลาดำเนินงานในระหว่างเดือนเมษายนถึงเดือนกันยายน ปี พ.ศ. 2543 ใช้งบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล ใช้งบประมาณศูนย์ละ 10,000 บาท จำนวน 7,998 ศูนย์ รวม 79,980,000 บาท (เจ็ดสิบล้านเก้าแสนแปดหมื่นบาท) ศูนย์กีฬาตำบลมีหน้าที่คือ จัดทำแผนพัฒนากีฬาและส่งเสริมกีฬาตำบล โดยมีสนามกีฬาและลานกีฬาพร้อมวัสดุอุปกรณ์ ให้บริการแก่คนในตำบล แต่เนื่องจากตำบลส่วนใหญ่ไม่ได้รับการชี้แจงแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติฉบับที่ 2 จึงทำให้ขาดความชัดเจนถึงแนวทางปฏิบัติ ขาดบุคลากร ขาดความรู้ และขาดงบประมาณการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ต่อมาจนถึงปัจจุบันเป็นระยะของแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติฉบับที่ 4 ยุทธศาสตร์ด้านกีฬาเพื่อมวลชน ปรากฏว่ามาตรการจัดให้มีศูนย์กีฬาตำบลยังคงมีอยู่ แต่ในระดับตำบลยังขาดแนวทางที่ชัดเจนในการปฏิบัติ อันเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ คือ นโยบายการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ให้ออบต. เป็นผู้กำหนดแผนและงบประมาณเอง ประการหนึ่ง การปรับโครงสร้างการทำงานในกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาที่มอบหมายให้กรมพลศึกษา (สำนักงานพัฒนาการกีฬาและนันทนาการเดิม) ทำหน้าที่ดูแลงานด้านกีฬาเพื่อมวลชน ซึ่งครอบคลุมการส่งเสริมกีฬาตำบล (รวมทั้งการจัดตั้งศูนย์กีฬาตำบล) ที่การกีฬาแห่งประเทศไทยทำอยู่เดิม ทำให้โครงการจัดตั้งศูนย์กีฬาตำบล ขาดความชัดเจนด้านนโยบายที่จะสานต่อ หากพิจารณาตามโครงสร้างในปัจจุบัน ผู้ที่รับผิดชอบในการจัดตั้งศูนย์กีฬาตำบลโดยตรงจะเป็นอบต. หรือเทศบาลตำบล ซึ่งพบว่ามีบางส่วนที่ได้ดำเนินการจัดตั้งไปแล้ว บางส่วนอยู่ในระหว่างดำเนินการ ส่วนที่น่ากังวล คือ หาก อบต. ทำการจัดตั้งศูนย์กีฬาโดยขาดความรู้ความเข้าใจในด้านการจัดการกีฬาที่ถูกต้อง ขาดการสำรวจความต้องการที่แท้จริงของคนในชุมชน ขาดการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและขาดการพิจารณาเลือกกิจกรรมและขนาดของศูนย์กีฬาที่เหมาะสมกับสภาพของชุมชน อาจทำให้ตำบลต้องแบกรับภาระในการบำรุงรักษาศูนย์กีฬาโดยขาดความคุ้มค่าในการให้บริการแก่ประชาชน ดังที่ Guy (2009) ได้ให้ข้อคิดในการจัดสร้างสนามกีฬาว่า ก่อนที่จะทำการสร้าง จะต้องวิเคราะห์ปริมาณความต้องการใช้งานในชุมชนอย่างละเอียด และมีการวางแผนอย่างรอบคอบว่าเมื่อสร้างสนามกีฬาขึ้นมาแล้ว จะมีผู้มาใช้บริการเพียงพอกับค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างและการบำรุงรักษาหรือไม่ Guy ได้ยกตัวอย่างการสร้างสนามเพื่อการแข่งขันกีฬาโอลิมปิก

ปี ค.ศ. 2000 ที่เมือง Sydney ประเทศออสเตรเลีย ที่เปรียบกันว่าเป็นโครงการ “ช้างเผือก” (White Elephant) ซึ่งมีความหมายโดยนัยว่า เป็นโครงการที่ยิ่งใหญ่ ลงทุนมหาศาล แต่นำมาใช้ประโยชน์ไม่คุ้มค่ากับการลงทุนและมีค่าบำรุงรักษาสูง อันเนื่องมาจากโครงการ ไม่ได้มีการวางแผนการใช้งานหลังจากสิ้นสุดการแข่งขัน แตกต่างจากการสร้างสนามกีฬาเพื่อรองรับการแข่งขัน Rugby World Cup ในปี ค.ศ. 1999 ที่ Cardiff ซึ่งเจ้าภาพมีแผนรองรับหลังจากสิ้นสุดการแข่งขัน โดยเลือกสร้างสนามในทำเลที่อยู่ใกล้จุดศูนย์กลางของชุมชน และจัดให้เป็นสนามกีฬาที่สามารถรองรับการแข่งขันได้หลายชนิดกีฬา ทำให้หลังการแข่งขัน สนามกีฬาได้ถูกนำมาใช้งานอย่างเต็มที่ ในปัจจุบันผู้เสนอตัวเป็นเจ้าภาพการแข่งขันกีฬาโอลิมปิก นอกจากจะต้องแสดงความพร้อมในการเป็นเจ้าภาพในด้านต่าง ๆ เช่น สนาม ที่พัก การเดินทาง ค่าใช้จ่าย เป็นต้นแล้ว เจ้าภาพยังต้องเสนอวิสัยทัศน์ในการบริหารจัดการสนามหลังจากสิ้นสุดการแข่งขันแล้วด้วย

2. การเปรียบเทียบประสิทธิผลในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชน จำแนกตามประเภทของอบต. ที่พบว่า อบต. ทั้ง 3 ประเภท มีประสิทธิผลการดำเนินงานไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับคำกล่าวของนายกอบต. S235 ว่าการปรับฐานะของอบต. จากขนาดเล็กให้เป็นขนาดกลางหรือใหญ่ ไม่ได้มีผลต่ออบต. แต่มีผลต่อการเลื่อนระดับของเจ้าหน้าที่อบต. เช่น ปลัดอบต. ในอบต. ขนาดเล็กมีระดับสูงสุดที่ระดับ 7 หากต้องการเลื่อนเป็นระดับ 8 ต้องปรับฐานะอบต. จากขนาดเล็กให้เป็นขนาดกลาง เป็นต้น แต่หากพิจารณาจากหลักเกณฑ์ในการแบ่งขนาดของอบต. 5 ประการ ประกอบด้วย เกณฑ์ระดับรายได้ เกณฑ์ตัวชี้วัดด้านค่าใช้จ่ายบุคลากร เกณฑ์ตัวชี้วัดด้านเศรษฐกิจและสังคม เกณฑ์ตัวชี้วัดด้านประสิทธิภาพในการปฏิบัติ และเกณฑ์ตัวชี้วัดด้านธรรมาภิบาล (สถาบันพระปกเกล้า, 2551) ซึ่งปัจจุบัน เป็นอำนาจหน้าที่ของแต่ละจังหวัดเป็นผู้พิจารณา ซึ่งจะเห็นว่า อบต. ที่ได้รับการพิจารณาปรับฐานะให้มีขนาดใหญ่ขึ้น ควรมีการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลดีกว่าอบต. ที่มีขนาดเล็กกว่า เนื่องจากมีรายได้มากกว่า บุคลากรมากกว่า มีโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมที่ดีกว่า รวมทั้งมีตัวชี้วัดด้านประสิทธิภาพและด้านธรรมาภิบาลที่สูงกว่าอบต. ที่มีขนาดเล็กกว่า

3. การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสำเร็จหรือล้มเหลวของกระบวนการวิจัยไม่ใช่อยู่ที่ผู้วิจัยและผู้เข้าร่วมสามารถพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน โดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้จนเกิดผลสำเร็จ เพราะผลการวิจัยย่อมเป็นไปตามข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ดังนั้น ความสำเร็จของกระบวนการวิจัย คือ ผู้วิจัยสามารถดำเนินการวิจัยไปตามแผนการที่วางไว้ได้จนจบสิ้นกระบวนการ และสามารถสร้างข้อสรุปหรือสามารถรายงานผลการวิจัยที่เกิดขึ้นได้ เช่นเดียวกับงานวิจัยชิ้นนี้ ซึ่งมีอุปสรรคในทุกขั้นตอน

แต่ด้วยความสนับสนุนและการให้ความร่วมมือจากหลายฝ่าย ทำให้งานวิจัยชิ้นนี้เดินทางมาสู่ บทสรุปได้ จากอุปสรรคที่เกิดขึ้นและแนวทางในการแก้ปัญหา ผู้วิจัยได้นำมาอภิปราย โดยแบ่ง ออกเป็น 4 ตอน ประกอบด้วย

3.1 การเลือกชุมชน ตามแผนการของการวิจัย หลังจากผู้วิจัยสำรวจสภาพการส่งเสริม การออกกำลังกายและการเล่นกีฬาของคนในตำบลที่อยู่ในความดูแลของอบต. โดยใช้แบบสำรวจ สุ่มตัวอย่างจำนวน 743 แห่งแล้ว ผู้วิจัยต้องเลือกสนามวิจัยซึ่งเป็นตำบลที่อยู่ในความดูแลของอบต. ขนาดเล็กและมีประสิทธิผลในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนอยู่ในระดับต่ำ เพื่อนำมาเข้าสู่กระบวนการวิจัยและพัฒนาจนมีประสิทธิผลอยู่ในเกณฑ์เฉลี่ยที่ได้จากการสำรวจ จากการสำรวจ พบว่ามีอบต. ขนาดเล็กจำนวน 62 แห่ง จาก 341 แห่ง มีประสิทธิผลการดำเนินงาน อยู่ในระดับต่ำ (ดูตารางที่ 4-12) ในจำนวนนี้ ไม่ได้แสดงความจำนงในการเข้าร่วมกระบวนการ วิจัย จำนวน 6 แห่ง ไม่พร้อมในการเข้าร่วม 28 แห่ง ประสงค์จะเข้าร่วมกระบวนการวิจัย 28 แห่ง ซึ่งมีที่ตั้งกระจายกันไปทั่วทุกภาค ผู้วิจัยจึงตัดตำบลที่ประชาชนมีพฤติกรรมออกกำลังกายและ เล่นกีฬา อยู่ในระดับเท่ากับหรือสูงกว่าตัวชี้วัดในแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติฉบับที่ 4 ออก จำนวน 17 แห่ง ตัดตำบลที่มีค่าเฉลี่ยประสิทธิผลสูงกว่า 2.00 ออกอีก 7 แห่ง จนเหลือเพียงจำนวน 4 แห่ง เดินทางไปสำรวจเบื้องต้น 3 แห่ง พบว่า 1 แห่ง เลื่อนชั้นเป็นอบต. ขนาดกลางไปก่อนทำวิจัย ทำให้ ไม่ตรงกับคุณสมบัติที่ต้องการอีก 1 แห่ง ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกแล้ว พบว่า ผู้ดูแลโครงการ (ผู้รับผิดชอบงานด้านส่งเสริมกีฬาในตำบล) ไม่มีศักยภาพในการรวบรวมแกนนำ และแกนนำใน ตำบลมีความขัดแย้งแบ่งฝ่ายกันระหว่างผู้ใหญ่บ้านกับอบต. ทำให้เหลือเพียงแห่งเดียว จากการ สำรวจที่พบว่าผู้รับผิดชอบงานด้านส่งเสริมกีฬาในตำบล มีความพร้อมในการเข้าร่วมโครงการ สามารถเป็นผู้ประสานงานในการรวบรวมแกนนำในตำบลให้เข้าร่วมโครงการ ทั้งยังช่วยอำนวยความสะดวกในการจัดหาที่พักให้ผู้วิจัยในขณะลงสนามวิจัย จึงเห็นได้ว่า งานวิจัยนี้มีความ ละเอียดอ่อนและมีอุปสรรคตั้งแต่การเลือกสนามวิจัย ซึ่งหากขาดการพิจารณาอย่างถี่ถ้วนและ รอบคอบแล้ว อาจทำให้กระบวนการวิจัย ไม่สามารถขับเคลื่อนต่อไปได้ งานวิจัยชิ้นนี้นอกจากจะ วางแผนเลือกสนามวิจัยที่มีประสิทธิผลต่ำเพื่อเป็นการทดสอบทฤษฎีแล้ว ยังสอดคล้องกับแนวทาง การคัดเลือกชุมชนของชอบ เข้มกลัด และ โกวิทย์ พวงงาม (2547) ที่แนะนำให้เลือกชุมชนที่ค่อย โอกาสทางสังคมหรือค่อยโอกาสกว่าชุมชนอื่น เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและสร้างโอกาสให้เกิด ความเท่าเทียมกันมากขึ้น การเลือกสนามวิจัยยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Kemmis and McTaggart (1990) ที่อธิบายว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจาก กลุ่ม (แกนนำที่เข้าร่วม) ในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อน คุณสมบัติของสนามวิจัยที่สำคัญคือต้องมีผู้เข้าร่วมกระบวนการในทุกขั้นตอน

3.2 การปรับฐานของชุมชน เมื่อผู้วิจัยลงสนามวิจัยในระยะแรก ผู้วิจัยไม่สามารถสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมได้ในทันที อุปสรรคที่สำคัญคือ เกณฑ์ขาดการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และแผนการที่ได้พูดคุยกันไม่สามารถขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติ แต่หลังจากอยู่ในสนามวิจัยนานกว่า 6 เดือน จึงสามารถสร้างกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมได้หลังจากผ่านกระบวนการปรับฐานชุมชน สอดคล้องกับคำอธิบายของ โทมัส สนั่นกิ่ง (2549) ที่ว่าการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วม ต้องวิเคราะห์ว่ามีใครบ้างที่เกี่ยวข้องในหัวข้อวิจัย มีความเกี่ยวข้องมากน้อยเพียงใดและเกี่ยวข้องในขั้นตอนใด และต้องมีข้อมูลที่เป็นภาพรวมและข้อมูลเชิงลึกที่เกี่ยวข้องโดยตรงและโดยอ้อมกับหัวข้อวิจัย ผู้วิจัยพบว่ากระบวนการดังกล่าวต้องใช้เวลาพอสมควรในการพัฒนา ผู้วิจัยและแกนนำชุมชนจึงมีความเข้าใจและให้การยอมรับซึ่งกันและกัน ขั้นตอนการปรับฐานชุมชนในงานวิจัยครั้งนี้ ยังสอดคล้องกับขั้นตอนการดำเนินงานการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่ชอบ เข้มก๊ัด และ โกวิทย์ พวงงาม (2547) แนะนำไว้ว่า ในระยะก่อนทำการวิจัย ต้องเตรียมชุมชนเพื่อให้มีความพร้อมในการเข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัย โดยการสร้างสัมพันธภาพ สสำรวจและศึกษาข้อมูลของชุมชนทั้งในด้านกายภาพ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มีการแนะนำตนเอง ชี้แจงวัตถุประสงค์ ประชาสัมพันธ์โครงการให้ชาวบ้านได้รับรู้ นอกจากนั้น ยังต้องมีการเตรียมความพร้อมของชุมชน โดยเตรียมคน และเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ให้เกิดการประสานงานกันในทุก ๆ ส่วนทั้งในด้านความคิด กิจกรรม และเงินทุน

การปรับฐานชุมชนทำให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้และเกิดความเข้าใจปัญหาและอุปสรรคของการขับเคลื่อนกระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งสามารถนำมาอภิปรายเพิ่มเติมได้ ดังนี้

3.2.1 เกณฑ์ขาดความต่อเนื่องในการมีส่วนร่วม ดังที่ชอบ เข้มก๊ัดและ โกวิทย์ พวงงาม (2547) ได้อธิบายว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมคำนึงถึงการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่าง นักวิจัย ผู้เชี่ยวชาญ ชุมชน ประชาชน และองค์กรที่เกี่ยวข้องให้เป็นเครือข่ายความร่วมมือในทุกขั้นตอนของการวิจัย การที่เกณฑ์ในชุมชนไม่ได้เข้าร่วมในกระบวนการอย่างต่อเนื่อง แม้จะมีการร่วมกันวางแผนหลายครั้ง แต่กระบวนการวิจัยก็ไม่สามารถขับเคลื่อนได้

3.2.2 ขาดองค์การและขาดทรัพยากรในการบริหาร งานวิจัยนี้พบว่า การออกกำลังกายและเล่นกีฬาของคนในตำบล S235 เป็นการเล่นตามอัธยาศัย ไม่มีการรวมกลุ่มอย่างเป็นทางการ การขาดการรวมกลุ่มอย่างเป็นทางการทำให้มีข้อจำกัดด้านทรัพยากรและกำลังความคิด ทำให้แต่ละคนไม่สามารถบรรลุเป้าหมายที่ตนต้องการได้ (สยามเอชอาร์ทีม, 2544) การขาดทรัพยากรในการบริหาร เป็นอุปสรรคหนึ่งของเกณฑ์ในชุมชนที่ไม่สามารถขับเคลื่อนกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบล สอดคล้องกับที่สยามเอชอาร์ทีม (2544) ได้อธิบายว่า

เครื่องมือในการบริหารงานประกอบด้วย คน เงิน วัสดุเครื่องใช้ และการจัดการ การขาดเครื่องมือหรือทรัพยากร จึงเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงาน

3.2.3 ขาดการส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เมื่อพิจารณาตามโครงสร้างการบริหารราชการในรูปแบบปัจจุบันแล้ว เป็นที่ยอมรับกันว่าหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบงานด้านการส่งเสริมกีฬาในตำบลโดยตรง คือ อบต. ซึ่งเป็นไปตามนโยบายการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามมาตรา 281 ภายใต้บังคับมาตรา 1 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 (2550, 24 สิงหาคม) ที่ระบุว่า รัฐจะต้องให้ความสำคัญเป็นอิสระแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น และส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำบริการสาธารณะ และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาในพื้นที่

แต่หากพิจารณาควบคู่ไปกับนโยบายสาธารณะ ที่ปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) ที่มีนโยบายเสริมสร้างสุขภาวะคนไทยให้มีสุขภาพแข็งแรงทั้งกายและใจ (สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550) และแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2550-2554) ที่มียุทธศาสตร์การพัฒนากีฬาเพื่อมวลชน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2550 ก) รวมทั้งมีองค์กรที่มีพันธกิจในด้านการสร้างเสริมสุขภาพโดยให้ประชาชนได้มีการออกกำลังกายและเล่นกีฬา เช่น สสส. (พระราชบัญญัติกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ พ.ศ. 2544 (2544, 7 พฤศจิกายน) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา มีกลุ่มกีฬาเพื่อมวลชน สำนักงานพัฒนาการกีฬาและนันทนาการ (ปัจจุบันเป็นกรมพลศึกษา) มีสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาประจำจังหวัด มีสถาบันการพลศึกษา ทั้งยังมีเจ้าหน้าที่กีฬาและนันทนาการประจำอำเภอ กระทรวงสาธารณสุขมีกองออกกำลังกายและกองสุขศึกษาที่มีพันธกิจในการเสริมสร้างสุขภาวะของประชาชนอย่างครบวงจรและมีคุณภาพมาตรฐาน (สมาคมอนามัยแห่งประเทศไทย, 2549) แต่ผู้วิจัยไม่พบว่ามีกิจกรรมหรือการประสานงานหรือมีความช่วยเหลือหรือการให้การสนับสนุนจากหน่วยงานใดที่เข้าถึงและร่วมมือบทบาททำกิจกรรมในตำบล S235

3.2.4 ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ ในระยะการปรับฐานชุมชน ผู้วิจัยยังได้พบว่าในชุมชนมีความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ตามคำอธิบายของอกิน รพีพัฒน์ (2548) ที่อธิบายว่า ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ ประกอบด้วยผู้อุปถัมภ์และผู้รับการอุปถัมภ์ ผู้อุปถัมภ์เป็นผู้ครอบครองทรัพยากรมากกว่าผู้รับการอุปถัมภ์ จนกระทั่งสามารถที่จะช่วยเหลืออุปการะและให้ความคุ้มครองแก่ผู้รับการอุปถัมภ์ได้ ระบบอุปถัมภ์ทำให้เกิดการจัดระเบียบทางสังคม และทำให้ผู้รับการอุปถัมภ์มีความภักดีต่อผู้ให้การอุปถัมภ์ และแม้ว่าผู้ให้การอุปถัมภ์จะมีอำนาจมากกว่าและผู้รับการอุปถัมภ์ไม่มีอำนาจเลย แต่ต่างฝ่ายก็ต้องพึ่งพาอาศัยกัน เช่น ผู้อุปถัมภ์ช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและให้ความ

คุ้มครองแก่ผู้รับการอุปถัมภ์ ขณะที่ผู้รับการอุปถัมภ์ตอบสนองด้วยการแสดงความนิยมชมชอบและสนับสนุนทางการเมือง งานวิจัยชิ้นนี้พบว่าความสัมพันธ์ของคนในชุมชน สอดคล้องกับคำอธิบายในเรื่องระบบอุปถัมภ์ ตัวอย่างเช่น การที่ผู้บริหาร โรงเรียนอนุญาติให้คนในตำบลเข้ามาเล่นฟุตบอลในโรงเรียน คนในตำบลต่างรู้ว่า ผู้บริหาร โรงเรียนหวังในแรงสนับสนุนจากชาวบ้านในการทำกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของโรงเรียน ข้อดีของระบบอุปถัมภ์ในชุมชนที่ผู้วิจัยพบคือ เมื่อผู้นำในชุมชนขอความร่วมมือในเรื่องใดก็มักจะได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนเป็นอย่างดี แต่จุดอ่อนที่ผู้วิจัยพบ คือชาวบ้านขาดการพึ่งพาตนเอง (ในด้านกิจกรรม) และเป็นผู้ตามมากกว่าเป็นผู้นำ อकिनรพีพัฒน์ (2548) อธิบายด้วยว่า ผู้อุปถัมภ์และผู้ถูกอุปถัมภ์มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรต่างกันซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยฉบับนี้

3.2.5 วิถีไทยในชนบท จากเอกสารประกอบแผนยุทธศาสตร์ตำบล S235 อธิบายวิถีชีวิตของคนในตำบลว่าถึงแม้ว่าจะเป็นคนต่างถิ่นย้ายมาอยู่ร่วมกัน แต่ก็อยู่ร่วมกันในแบบเครือญาติ มีการดำเนินชีวิตแบบสังคมไทยสมัยก่อน อยู่อย่างเรียบง่าย รักความสงบ มีความผูกพันกันอย่างใกล้ชิด มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีขนบธรรมเนียมประเพณีเหมือนกัน ประกอบอาชีพคล้ายกัน มีการให้ความเคารพนับถือผู้อาวุโส ในสนามวิจัย ผู้วิจัยพบว่าผู้นำในชุมชนที่เป็นคนท้องถิ่น มีความเป็นกันเอง ไม่ถือตัว มีความใกล้ชิดสนิทสนมกับคนในตำบลอย่างแนบแน่น ตัวอย่างเช่น ในการปรับฐานชุมชนครั้งที่ 2 มีแกนนำชุมชนท่านหนึ่งมีตำแหน่งเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านติดภารกิจ ไม่สามารถเข้าร่วมประชุมได้ จึงได้มอบหมายให้ประธานสภาอบต. ซึ่งเป็นเพื่อนกันมาร่วมประชุมแทน ในการประชุม ในขณะที่อสม. ไม่ว่าง มอบหมายให้สมาชิกสภาอบต. มาประชุมแทน เป็นต้น แตกต่างจากระบบราชการที่ผู้บริหารจะมอบหมายผู้ใต้บังคับบัญชามาแทนในตำบล S235 จึงมีความผสมผสานระหว่างค่านิยมแบบระบบราชการและค่านิยมแบบวิถีไทยในชนบท การมีค่านิยมแบบวิถีไทยในชนบททำให้คนในชุมชนสามารถเข้าถึงแกนนำชุมชน ได้ง่าย และมีความเป็นกันเองมากกว่าการมีค่านิยมแบบระบบราชการ แต่แกนนำที่เป็นคนในท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังมีทักษะในด้านการบริหารจัดการน้อยกว่าแกนนำที่มาจากส่วนราชการ แนวทางการพัฒนาตำบลจึงควรใช้จุดเด่นของทั้งสองส่วนมาผสมผสานกันคือ แกนนำควรสร้างความเป็นกันเอง ไม่ถือตัว ตามแบบวิถีชีวิตคนชนบท แต่นำความรู้ด้านการพัฒนาที่ได้จากระบบราชการมาใช้ดังพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2537 ทรงแนะหลักการทำงานว่า

หลักการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญ จะต้องใช้การทำงานอย่างมีพื้นฐานทั้งทำงานอย่างที่ว่า ใช้วิชาการขั้นสูงด้วย ทั้งสองอย่างก็จำเป็น โครงการพื้นฐานแบบชาวบ้านกับโครงการวิทยาการขั้นสูง ที่ถ้าแปลเป็นภาษาฝรั่ง เราก็ใช้คำว่า

High Techno ทั้งสองอย่าง Low Techno กับ High Techno ก็จำเป็นที่จะใช้ (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549)

3.2.6 ระดับชั้นในการจัดการ นอกจากจะพบว่าแกนนำที่ร่วมออกกำลังกายและเล่นกีฬาด้วยกันในตำบล ไม่สามารถขับเคลื่อนนโยบายหรือแผนงานให้ไปสู่การปฏิบัติได้เนื่องจากขาดทรัพยากรในการบริหารแล้ว สาเหตุที่เป็นไปได้อีกประการหนึ่งคือ แกนนำกลุ่มนี้ไม่มีทักษะในการบริหารนโยบายเนื่องจากแกนนำกลุ่มนี้ ประกอบด้วย สมาชิกสภาอบต. ครูในโรงเรียน และผู้นำเยาวชน ซึ่งเป็นผู้นำที่มีทักษะในด้านการปฏิบัติการ แต่ขาดทักษะในด้านการจัดการและด้านบริหารนโยบายอันเป็นทักษะของผู้บริหารระดับสูง สอดคล้องกับคำอธิบายของ Bridges and Roquemore (2002) ที่กล่าวว่าระดับของการจัดการมี 3 ระดับ ประกอบด้วยระดับเทคนิค ระดับการจัดการ และระดับสถาบัน การขาดทักษะในการบริหารจัดการจึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ไม่สามารถขับเคลื่อนแผนการพัฒนาได้

3.3 กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การปรับฐานชุมชนทำให้เกิดความเข้าใจระหว่างผู้วิจัย แกนนำ และคนในตำบล การปรับฐานชุมชน 5 ครั้ง มีแกนนำหมุนเวียนกันเข้าร่วมนับรวมได้ถึง 34 ท่าน แต่ส่วนใหญ่มาเพียงครั้งเดียว (27 ท่าน) และมีเพียง 2 ท่าน มาประชุมครบทุกครั้ง ทำให้การประชุมขาดความต่อเนื่องและไม่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ หลังจากการปรับฐานหลายครั้ง มีการปรับเปลี่ยนแกนนำในการเข้าร่วมหลายท่านจนสามารถสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมได้ 6 รอบ ส่งผลให้เกิดการปรับกระบวนการวิจัยให้สอดคล้องกับบริบทของตำบลและสามารถเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมได้ โดยมีปัจจัยที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

3.3.1 เกิดกระบวนการมีส่วนร่วม ในกระบวนการวิจัยจำนวน 6 รอบ มีผู้เข้าร่วม 27 ท่าน เป็นผู้ที่เข้าร่วมประชุมมากกว่า 3 ครั้ง จำนวน 8 ท่าน ในจำนวนนี้มี 3 ท่าน ที่เข้าร่วมทุกครั้ง โดยพบว่าทั้ง 3 ท่าน เป็นแกนนำหลักในการขับเคลื่อนกระบวนการ ส่วนแกนนำท่านอื่นแม้ไม่ได้เข้าร่วมทุกครั้ง แต่ก็ได้ส่งตัวแทนเข้าร่วม และให้ความร่วมมือปฏิบัติตามแผนการที่กลุ่มได้ร่วมกันวางไว้ สอดคล้องกับคำอธิบายของทงศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ (2540) ว่าการมีส่วนร่วม คือ “การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ความชำนาญ ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุน” นอกจากผู้วิจัย และแกนนำชาวบ้าน (ประธานกลุ่มแม่บ้าน ประธานกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้นำเดินแอโรบิค) ยังมีผู้เกี่ยวข้องในฐานะพัฒนา ได้แก่ บุคลากร ของอบต. ผู้แทนโรงเรียน ผู้แทนสถานพยาบาล และผู้แทนหน่วยงานที่ตั้งอยู่ในตำบล เป็นต้น สอดคล้องกับคำอธิบายของศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ 4 (2549) ที่ว่า ต้องมีความเห็นพ้องกันทั้ง 3 ฝ่าย คือ

ชาวบ้าน นักวิจัย นักพัฒนา และต่างก็ต้องมีบทบาทเท่าเทียมกันในการกำหนดปัญหา เลือกลงแนวทาง ในการปฏิบัติ การวิจัยนี้จะเป็นการผสมผสานระหว่างความรู้เชิงทฤษฎีและระเบียบ วิธีการของ นักวิจัย เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของนักพัฒนา และความต้องการกับความรอบรู้ของชาวบ้าน

นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับคำอธิบายของ ซอบ เข้มกล้าและ โกวิท พวงงาม (2547) ได้อธิบายว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมค้ำึงถึงการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่าง นักวิจัย ผู้เชี่ยวชาญ ชุมชน ประชาชน และองค์กรที่เกี่ยวข้องให้เป็นเครือข่ายความร่วมมือในทุก ขั้นตอนของการวิจัย กระบวนการมีส่วนร่วมครั้งนี้ยังมีรูปแบบของการมีส่วนร่วมครบทั้ง 8 ลักษณะ ตามที่ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ 4 (2549) ได้อธิบายไว้ ประกอบด้วย

- 3.3.1.1 ร่วมศึกษาปัญหา และสาเหตุของปัญหา ตลอดจนความต้องการของชุมชน
- 3.3.1.2 ร่วมคิด สร้างรูปแบบ วิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
- 3.3.1.3 ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงาน หรือโครงการ หรือกิจกรรม เพื่อจัด หรือแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน
- 3.3.1.4 ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด ให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
- 3.3.1.5 ร่วมจัด หรือปรับปรุงระบบการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพ
- 3.3.1.6 ร่วมลงทุนในกิจกรรมของชุมชน ตามความสามารถของตนเองและหน่วยงาน
- 3.3.1.7 ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงานโครงการและกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้
- 3.3.1.8 ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมิน บำรุงรักษาโครงการ และกิจกรรมที่ได้ทำไว้

3.3.2 มีองค์การและทรัพยากรในการบริหาร การแก้ปัญหาโดยกระบวนการมีส่วนร่วมทำให้เกิดกลุ่มหรือคณะทำงานในรูปแบบเป็นทางขึ้นแทนการรวมตัวกันออกกำลังกายและเล่นกีฬาตามอัธยาศัย ส่งผลให้เกิดการรวมกำลังความคิดและทรัพยากร โดยการประสานประโยชน์ของแต่ละฝ่ายเพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายที่ตนต้องการ สอดคล้องกับคำอธิบายของสยามเอชอาร์ ทีม (2544) ในเรื่ององค์การที่ว่า “องค์การเกิดขึ้นเพื่อช่วยแก้ไขข้อจำกัดของมนุษย์ให้มีการทำงานที่เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้นกว่าการกระทำโดยลำพัง” และเรื่ององค์ประกอบของการบริหารที่นอกจากต้องมีวัตถุประสงค์ในการทำงานและมีการประสานงานกันแล้วยังต้องมีทรัพยากรในการบริหารงาน ได้แก่ คน เงิน วัสดุเครื่องใช้ และการจัดการ (สยามเอชอาร์ทีม, 2544)

3.3.3 การส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แม้ว่าจะมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ที่มีนโยบายลดอัตราเพิ่มของการเจ็บป่วยด้วยโรคที่ป้องกันได้ 5 อันดับแรก ได้แก่ โรคหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคหลอดเลือดสมอง โรคมะเร็ง ด้วยการดูแลสุขภาพเชิงป้องกัน ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ และเล่นกีฬา (สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550) และแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติฉบับที่ 4 มีนโยบายส่งเสริมการกีฬาเพื่อมวลชน 4 มาตรการ คือ เผยแพร่ความรู้ด้านกีฬาเพื่อมวลชนอย่างจริงจัง มีสถานที่และอุปกรณ์ออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างทั่วถึง มีผู้นำการออกกำลังกายและกีฬาเพื่อมวลชน และจัดกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างเหมาะสมและทั่วถึง (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2550 ข) แต่ผู้วิจัยไม่พบว่ามีมาตรการใดที่แสดงถึงการขับเคลื่อนนโยบายข้างต้นให้กระจายมายังตำบล S235 นอกจากสื่อทางวิทยุ และ โทรทัศน์ แม้ว่าจะมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาและกระทรวงสาธารณสุขที่มีหน่วยงานและบุคลากรกระจายอยู่ในส่วนภูมิภาค ทั้งในระดับจังหวัดและระดับอำเภอก็ตาม ต่างจากการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชนที่ต่างร่วมแรงร่วมใจกัน เพื่อพัฒนางานให้ไปสู่ความสำเร็จ สอดคล้องกับคำอธิบายของ Monash University (1997) ว่าผู้ที่เข้าร่วมในการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นผู้มีส่วนได้เสียในผลงานที่เกิดขึ้น จึงต้องให้ความสนใจ มีบรรยากาศของความร่วมมือ ความซื่อสัตย์สุจริต มีความคิดเห็นที่สอดคล้องและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ข้อสังเกตของผู้วิจัยในประเด็นนี้คือ ความร่วมแรงร่วมใจของบุคลากร และหน่วยงานในตำบล เป็นตัวจักรสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในตำบลแต่บุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในตำบล ยังขาดความรู้และประสบการณ์ในด้านนี้ ทำให้แม้จะมีความพร้อมในด้านบุคลากร งบประมาณ สถานที่และอุปกรณ์ แต่ขาดทักษะในการส่งเสริมกีฬาในชุมชน ซึ่งอาจทำให้มีการดำเนินงานได้ไม่ตรงกับนโยบายสาธารณะที่ได้วางไว้ ในขณะที่หน่วยงานผู้ถือนโยบาย ซึ่งมีทั้งความรู้ ประสบการณ์และทักษะในการดำเนินงานยังขาดกลไกในการประสานให้ท้องถิ่นได้รับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและทันสมัย โดยเฉพาะในท้องถิ่นชนบทซึ่งอยู่ห่างไกลจากชุมชนเมือง

3.3.4 ระดับชั้นในการจัดการ การปรับเปลี่ยนแกนนำในการเข้าร่วมกระบวนการโดยเชิญผู้นำหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาร่วมเป็นแกนนำ ทำให้เกิดการขับเคลื่อนกระบวนการวิจัยจากการวางแผนไปสู่การปฏิบัติได้ ปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนกระบวนการอาจมาจากเหตุผลสองประการคือ ประการที่หนึ่งหัวหน้าหน่วยงานมีอำนาจเด็ดขาดในการจัดสรรทรัพยากรในหน่วยงานเพื่อใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้วางแผนไว้ ไม่ว่าจะเป็นด้านบุคลากร สถานที่อุปกรณ์ แม้กระทั่งงบประมาณ และในประการที่สอง หัวหน้าหน่วยงานเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการวางแผน และมี

ประสบการณ์ในการทำงานระดับนโยบาย ซึ่งต่างกับผู้นำชุมชนที่เป็นครู หรือเป็นชาวบ้านที่มีทักษะในระดับเทคนิคแต่ขาดทักษะในระดับการจัดการและระดับนโยบาย (Bridges & Roquemore, 2002)

3.4 ความสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รูปแบบที่ได้จาก

กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีประเด็นที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่น่าสนใจนำมาอภิปราย ดังนี้

3.4.1 การบูรณาการกิจกรรม กลยุทธ์การบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมการ

ออกกำลังกายและเล่นกีฬา เข้ากับกิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ และกลยุทธ์การควมรวมกิจกรรมของหน่วยงานต่าง ๆ ในตำบลเข้าไว้ด้วยกันในรูปแบบของปฏิทินกิจกรรม โดยไม่แยกกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาออกมาต่างหาก แต่ให้รวมเป็นหนึ่งในสี่กิจกรรมของตำบล ประกอบด้วย การออกกำลังกาย การเล่นกีฬา การท่องเที่ยว และการส่งเสริมวัฒนธรรม ผลที่ได้คือไม่เกิดการงานซ้ำซ้อน ประหยัดเวลา ประหยัดบุคลากรและงบประมาณ สอดคล้องกับหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งทรงเป็นต้นแบบของการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (2550) ได้รวบรวมไว้อย่างน้อย 3 ประการ จากทั้งหมด 23 ประการ ได้แก่

- **คิดอย่างองค์รวม (Holistic)** คือ การมองอย่างครบวงจร ไม่มองเพียงด้านใดด้านหนึ่ง แล้วแก้ปัญหาอย่างเชื่อมโยงเป็นระบบ

- **บริการรวมที่จุดเดียว (One Stop Services)** ทำให้ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็จะได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นปรองดองและประสานงานทำให้ประชาชนได้ประโยชน์

- **ประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด** การพัฒนาและการช่วยเหลือราษฎรพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงใช้หลักการแก้ปัญหาด้วยความเรียบง่ายและประหยัด ราษฎรสามารถทำได้เอง หาได้ในท้องถิ่นและประยุกต์ใช้สิ่งที่มีอยู่มาแก้ไขปัญหาโดยไม่ต้องลงทุนสูงหรือใช้เทคโนโลยีที่ซับซ้อน

3.4.2 ความพอเพียง

การทำงานของคณะผู้ร่วมวิจัย โดยการสร้างองค์การเพื่อการประสานประโยชน์ บุคลากรทุกคนเป็นอาสาสมัคร มีการหมุนเวียนกันใช้สถานที่และทรัพยากร มีอบต. ให้ความสนับสนุนด้านการเงินบ้างตามความจำเป็น โดยเน้นการจัดการที่คำนึงถึงความพอประมาณและมีเหตุผลเป็นหลักการสำคัญ สอดคล้องกับพระบรมราโชวาทที่ทรงอธิบายหลักของเศรษฐกิจพอเพียงว่า “ความพอเพียงนี้ ก็แปลว่า ความพอประมาณและความมีเหตุผล...ให้

พอเพียงก็หมายความว่า มีกินมีอยู่ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หุงหาก็ได้แต่ว่าพอ...” (พระบรมราโชวาทเมื่อ วันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2541) (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์และสำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549)

3.4.3 พึ่งพาตนเอง แขนงนำทั้งหมด ยกเว้นผู้วิจัย เป็นคนในชุมชน ประกอบด้วย แขนงชาวบ้าน หัวหน้าหน่วยงาน ข้าราชการ และผู้แทนประชาชนที่มาจากการเลือกตั้ง ได้ร่วมกัน วางแผน ปฏิบัติ สังเกต และสะท้อนกิจกรรมหลายรอบ โดยไม่ได้พึ่งพาปัจจัยภายนอก ไม่ว่าจะเป็น ด้านบุคลากร งบประมาณ สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ สอดคล้องกับหลักการทรงงาน ๓ ที่ทรงส่งเสริมให้ประชาชน “พึ่งพาตนเอง” โดยทรงเห็นว่าเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2550) การพึ่งพาตนเอง คือ ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทั้งจากปัจจัยภายในและ ภายนอกต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2549)

3.4.4 เริ่มจากจุดเล็กและค่อยเป็นค่อยไป ข้อสรุปหนึ่งที่ได้จากการอภิปรายใน กระบวนการวิจัยเมื่อติดขัดเรื่องงบประมาณ คือให้ทำตามมีตามเกิดหรือทำเท่าที่มีงบประมาณ โดย ให้ทำจากจุดเล็ก ๆ แบบค่อยเป็นค่อยไป โดยเชื่อว่าถ้าบดจะค่อย ๆ พัฒนาไปที่ละเล็กละน้อยแต่ มั่นคง ซึ่งถือเป็นภูมิคุ้มกันสำคัญอีกประการหนึ่ง สอดคล้องกับหลักการทรงงาน๓ ที่ทรงใช้การ แก้ปัญหาโดยเริ่มแก้ปัญหาที่จุดเล็ก โดยทรงมองปัญหาในภาพรวม (Macro) ก่อนแล้วจึงแก้ปัญหา โดยเริ่มจากจุดเล็ก (Micro) โดยทำการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าก่อน และทรงเห็นว่าการค่อยทำค่อย แก้ไขไปที่ละจุด ดีกว่าการรื้อของที่มีอยู่เดิมแล้วสร้างใหม่ที่อาจสร้างความเดือดร้อนแก่ประชาชน ได้ (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2550) และสอดคล้องกับพระบรมราโชวาทเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2540 ว่า “ข้อสำคัญในการสร้างตัว สร้างฐานะนั้น จะต้องถือหลักค่อยเป็นค่อยไป ด้วยความรอบคอบระมัดระวัง และความพอเหมาะ พอดี ไม่ทำเกินฐานะและกำลัง หรือทำด้วยความเร่งรีบ” (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549)

3.4.5 ประเด็นความรู้ และคุณธรรม เป็นเงื่อนไข 2 ประการ ที่ระบุไว้อย่าง ชัดแจ้งถัดจากหลักการ 3 ประการ (ความพอประมาณ มีเหตุมีผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี) ของ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2549) งานวิจัยนี้พบว่า ทั้งความรู้และคุณธรรมเป็น เงื่อนไขสำคัญส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนกระบวนการวิจัย

- **ด้านความรู้** พบว่าสาเหตุที่ไม่สามารถขับเคลื่อนกระบวนการวิจัยไปสู่การ ปฏิบัติในการระยะแรกได้ ส่วนหนึ่งเกิดจากแกนนำในระยะแรกขาดความรู้และทักษะในการ

บริหารจัดการ ต่อมามีการปรับเปลี่ยน โดยเชิญหัวหน้าหน่วยงานในตำบลเข้าร่วมกระบวนการด้วย ทำให้สามารถขับเคลื่อนกระบวนการวิจัยไปสู่การปฏิบัติได้ เนื่องจากหัวหน้าหน่วยงานมีความรู้ มีประสบการณ์ มีทักษะในการวางแผน การจัดการ และการขับเคลื่อนนโยบาย (Bridges & Roquemore, 2002)

- **ด้านคุณธรรม** พบว่าคุณธรรมเป็นเงื่อนไขที่ใช้ในการขับเคลื่อนองค์การตัวอย่างที่ปรากฏชัดเจน คือ การทำงานของคณะผู้ร่วมวิจัยทุกคนเป็นอาสาสมัคร ทำงานโดยไม่ได้รับค่าตอบแทนด้วยความร่วมแรงร่วมใจและมีความเสียสละเพื่อส่วนรวม นอกจากนี้ คุณธรรมยังนำไปสู่ความยั่งยืน ดังตัวอย่างของตำบล S235 ที่สร้างเสริมผู้นำรุ่นที่สองโดยมีการวางแผนให้แกนนำชาวบ้านมีส่วนร่วมในการประชุมทุกครั้งเพื่อสอนงานและมีแผนในการปรับเปลี่ยนแกนนำเมื่อชาวบ้านมีความพร้อม ในขั้นปฏิบัติก็มีตัวอย่างในการนำเดินแอโรบิค จะพบทุกครั้งว่ามีการสอนแกนนำรุ่นใหม่เพื่อเตรียมไว้สำหรับการพึ่งตนเองในอนาคต

3.4.6 ปรับสมคูลตามกระแสโลก การวิจัยครั้งนี้คณะวิจัย (ผู้วิจัย และแกนนำ) สามารถปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้เพียงบางส่วน เนื่องจากคณะวิจัยไม่ได้ทำงานแบบด้านกระแสสังคม ในทางตรงกันข้าม คณะวิจัยยอมรับกระแสความเปลี่ยนแปลงทางสังคมในยุคปัจจุบัน โดยการรับฟังความเห็นของชาวบ้านและแกนนำ และวางแผนจัดกิจกรรมให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมเดินแอโรบิค การส่งเสริมกีฬาตำบลโดยจัดให้มีการแข่งขันกีฬาสากลหลายประเภท เป็นต้น ในสนามวิจัย ผู้วิจัยมีโอกาสเข้าร่วมการประชุมกับแกนนำต่าง ๆ ในตำบลหลายครั้ง ทั้งในประเด็นที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับกระบวนการวิจัย หากพิจารณาไปตามกระแสสังคมปัจจุบันจะเกิดความรู้สึกว่า ชาวบ้านหรือแกนนำชาวบ้าน มักชอบเรียกร้องขอโน้มนงนี่ โดยอ้างความขาดแคลน หรือความเดือดร้อน เป็นสาเหตุสำคัญ แต่หากพิจารณาด้วยความเป็นธรรมแล้ว จะพบว่าเวทีชาวบ้าน เป็นเวทีที่เปิดโอกาสให้ชาวบ้านและแกนนำได้เรียกร้องสิทธิที่ตนควรได้ การเรียกร้องสิทธิจึงเป็นการทำหน้าที่ของชาวบ้านอย่างหนึ่งตามระบบการปกครองปัจจุบันโดยรัฐธรรมนูญ มาตรา 287 ระบุว่า “ประชาชนในท้องถิ่นมีสิทธิมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดให้มีวิธีการที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมดังกล่าวได้ด้วย” (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550) จากการสังเกตของผู้วิจัย ในมุมมองของชาวบ้านและแกนนำ การปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการเรียกร้องตามสิทธิเป็นประเด็นที่ต้องแยกออกจากกัน ตัวอย่างเช่น ในการประชุมเพื่อเตรียมการแข่งขันกีฬาตำบลประจำปี แกนนำแต่ละหมู่บ้านรวมทั้งสมาชิกสภาอบต. ต่างเรียกร้องของบประมาณดำเนินการจากอบต. ให้กระจายมายังหมู่บ้านของตน ให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยอ้างความจำเป็นต่าง ๆ และแสดงความไม่เห็นด้วยเมื่อ

อบต. จัดสรรงบประมาณให้อย่างจำกัด แต่เมื่อได้รับการจัดสรรงบประมาณไปตามส่วนแล้ว ชาวบ้านและแกนนำได้พยายามจัดสรรงบประมาณให้มีประสิทธิภาพ โดยใช้หลักประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่าโดยระบบและโครงสร้างสังคมในปัจจุบัน ทำให้เราไม่สามารถปฏิเสธความเป็นไปของกระแสสังคมได้ แต่การอยู่ในสังคมปัจจุบันให้มีความสุขนั้น จะต้องมีสำนึกถึงความพอเพียงกำกับไว้ด้วย ความพอเพียงนั้นมีอยู่ในสำนึกของคนทุกคนอยู่แล้ว เพียงแต่ว่าใครจะนำมาปฏิบัติได้มากน้อยเพียงใด การปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงได้เพียงบางส่วน ไม่ขัดกับแนวคิดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในทางตรงข้าม กลับเป็นการปฏิบัติอย่างถูกวิธี ดังพระบรมราโชวาทในวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2541 ว่า

...เศรษฐกิจพอเพียงนี้ให้ปฏิบัติเพียงครั้งเดียว คือ ไม่ต้องทั้งหมด หรือแม้จะเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอ ได้ปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนามาช้านานแล้ว มาบอกว่าเศรษฐกิจพอเพียงนี้ดีมาก แล้วก็เข้าใจว่าปฏิบัติเพียงเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอนั้น หมายความว่า ถ้าทำได้เศษหนึ่งส่วนสี่ของประเทศก็จะพอ ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงและทำได้เพียงเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอนั้น ไม่ได้แปลว่าเศษหนึ่งส่วนสี่ของพื้นที่ แต่เศษหนึ่งส่วนสี่ของการกระทำ... (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549)

สอดคล้องกับประมวลความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่กลั่นกรองโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำเผยแพร่ โดยมีบางตอนอธิบายว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางปฏิบัติตนเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ให้สมดุลและพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอก (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2549)

เมื่ออภิปรายโดยภาพรวมแล้ว สรุปได้ว่า การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Kemmis and McTaggart (1990) นั้น สามารถปฏิบัติได้จริงโดยสอดคล้องกับแนวทางการจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2550) ได้อธิบายไว้ว่า การจัดการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหมายถึงแนวทางของการพัฒนาที่ส่งเสริมให้มีการปฏิบัติงานเพื่อไปสู่จุดหมายปลายทางที่มีความมั่นคงและยั่งยืน มีการคิด การปฏิบัติ และการประเมินผลที่คำนึงถึงหลักการสำคัญคือ ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี รวมถึงการใช้ความรู้และคุณธรรมในการปฏิบัติงาน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

1.1 การต่อยอด ควรต่อยอดจากโครงการวิจัยเป็น โครงการพัฒนา เพื่อให้สามารถนำโครงการวิจัยมาใช้ประโยชน์ได้จริง

1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาและกระทรวงสาธารณสุข ควรมีนโยบายและมีแผนปฏิบัติการในการประสานงานกับท้องถิ่นให้ได้รับความรู้ความเข้าใจด้านการส่งเสริมกีฬาเพื่อมวลชนและให้แนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องในสถานะที่เลี้ยง ไม่ควรให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำงานเองโดยลำพังโดยขาดทิศทาง การดำเนินงานที่ถูกต้อง

1.3 ภาครัฐควรปรับระเบียบราชการให้ยืดหยุ่นได้มากขึ้น เพื่อให้ชาวบ้านได้สามารถเข้าถึงงบประมาณและทรัพยากร โดยยึดพระราชดำรัส “ทำเหมือนชาวบ้านทำ” ที่ทรงอธิบายว่า “ต้องไม่ลงทุนมากนัก ทำเหมือนชาวบ้านทำ ยอมให้เสียไปบ้าง ถ้าลงทุนทำมากไป หลวงจะทำได้ แต่ชาวบ้านทำไม่ได้” (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549) ในสนามวิจัย ผู้วิจัยพบว่า การทำโครงการ โดยเบิกงบประมาณตามระเบียบราชการจะต้องใช้งบประมาณมากกว่าการดำเนินงาน โดยชาวบ้านหลายเท่าตัว หากงบประมาณเท่ากัน ดำเนินการ โดยวิธีชาวบ้านจึงทำโครงการ ได้ นานกว่า แต่ติดที่ระเบียบราชการในการเขียนโครงการและของงบประมาณ หากพิจารณาจากหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเรื่อง “ไม่ติดตำรา” จะเห็นว่า ทรงแก้ปัญหาโดยไม่ใช้วิธีการที่ตายตัวแต่ยืดหยุ่น หลากหลาย ดัดแปลงได้ตามความจำเป็นและข้อจำกัด โดยพิจารณาตามสภาพความเป็นอยู่ที่แท้จริงของแต่ละชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2550) การยืดหยุ่นของภาครัฐจึงมีความจำเป็นและควรนำมาปฏิบัติโดยยึดหลัก “ไม่ติดตำรา”

1.4 ควรมีหน่วยงานที่ให้การรับรองการจัดตั้งกลุ่มส่งเสริมการออกกำลังกาย และเล่นกีฬาในชุมชน ถึงแม้ว่าจะมีนโยบายสาธารณะที่มียุทธศาสตร์ในการส่งเสริมให้ประชาชนออกกำลังกายและเล่นกีฬา แต่กลุ่มหรือชมรมที่มีการรวมตัวกันของสมาชิกเพื่อออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาในชุมชนยังไม่สามารถขอรับการส่งเสริมจากภาครัฐเหมือนกลุ่มอื่น เช่น กลุ่มอสม. มีการจดทะเบียนรับรองจากหน่วยงานสาธารณสุขท้องถิ่น กลุ่มผู้สูงอายุได้รับการรับรองจากอำเภอ จึงสามารถขอความสนับสนุนจากอบต. ได้ แต่กลุ่มส่งเสริมกีฬายังไม่มีหน่วยงานใดให้การรับรองจึงไม่สามารถขอความสนับสนุนจากอบต. หรือหน่วยงานภาครัฐโดยตรงได้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรลดขนาดพื้นที่วิจัยจากตำบลเป็นหมู่บ้านเดียว หรือชุมชนเดียว เพื่อ

ผลการวิจัยที่ชัดเจนมากขึ้น

2.2 ควรนำรูปแบบที่ได้ไปทดลองใช้กับตำบล ชุมชน หรือหน่วยงานอื่น ๆ และนำผลที่ได้มาประเมินเพื่อพัฒนารูปแบบให้ดีขึ้นต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ. (2549). *เทิดไท้ ๖๖ ผู้รังสฤษฎี* Commemorative Edition on His Majesty's Human Development Lifetime Achievement Award May 2006. กรุงเทพฯ: กรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ.
- กรมอนามัย. (2552). *แผนยุทธศาสตร์โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล ประเด็นยุทธศาสตร์ สายส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย (พ.ศ. 2552-2554)*. วันที่ค้นข้อมูล 27 สิงหาคม 2553, เข้าถึงได้จาก <http://www.anamai.moph.go.th/>
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2547). *คู่มือปฏิบัติงานการท่องเที่ยวและกีฬาสำหรับข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจในสังกัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการโรมพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- _____. (2550 ก). *แผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2550-2554)*. วันที่ค้นข้อมูล 12 เมษายน 2551, เข้าถึงได้จาก <http://www.mots.go.th>
- _____. (2550 ข). *สรุปสาระสำคัญเพื่อขับเคลื่อนแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2550-2554)*. กรุงเทพฯ: โรมพิมพ์องค์การกีฬาของ สกสค.
- กลุ่มงานพัฒนาทรัพยากรบุคคล สพข. เขต 5 ลำปาง. (2547). *การวางแผนยุทธศาสตร์*. วันที่ค้นข้อมูล 26 กรกฎาคม 2547, เข้าถึงได้จาก <http://cddweb.cdd.go.th/cdregion05/hrdweb/kam/strategic%20planning.htm>
- กลุ่มประชาสัมพันธ์ กองกลาง สำนักงานพัฒนาการกีฬาและนันทนาการ. (2550, มีนาคม). *พันธกิจวารสารสำนักงานพัฒนาการกีฬาและนันทนาการ*, 2(4).
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2546). *การวิเคราะห์สถิติขั้นสูงด้วย SPSS for Windows (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร
- กาหลง เข็นจิตต์. (2548). *การพัฒนารูปแบบการดำเนินการศูนย์กีฬาตำบลของการกีฬาแห่งประเทศไทย*. คุยฎีนิพนธ์ปรัชญาคุยฎีบัณฑิต, สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การออกกำลังกายและการกีฬา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- โกมล ชอบชื่นชม. (2541). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาชนบทที่ก้าวหน้าและยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- โกมล สนั่นก้อง. (2549). *พัฒนาหลักสูตรการเตรียมความพร้อมนักวิจัย*. วันที่ค้นข้อมูล 10 มิถุนายน 2551, เข้าถึงได้จาก http://www.vijai.org/tool_vijai/01/

คณะกรรมการจัดทำร่างแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติฉบับที่ 4. (2550). *ร่างแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติ ฉบับที่ 4. (2550-2554)*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2547 ก). *นานาคำถามเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

_____. (2547 ข). *ประมวลคำในพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชตั้งแต่พุทธศักราช 2493-2542 ที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

เครือข่ายกสิกรรมไร้สารพิษแห่งประเทศไทย, ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2546). *มาร์ติน ฝรั่งทำไร [วิถีโอคิสก์]*. กรุงเทพฯ: สำนักฝึกอบรม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

เครือข่ายกาญจนาภิเษก. (2548). *พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคล ในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิตฯ วันศุกร์ที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2541. วันที่ค้นข้อมูล 17 กุมภาพันธ์ 2548, เข้าถึงได้จาก <http://kanchanapisek.or.th/speeches//1998/1204.thhtml>*

โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนโดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. (2530). *สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนโดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เล่มที่ 10. วันที่ค้นข้อมูล 10 มีนาคม 2551, เข้าถึงได้จาก <http://www.kanchanapisek.or.th/kp6/BOOK10/chapter9/t10-9-12.htm#sect1>*

จรรยาพร ธรณินทร์. (2538). *การเสริมสร้างสุขภาพคนยุคใหม่*. กรุงเทพฯ: เอส พี เอฟ พรินติ้งกรุ๊ป.

จินดา บุญช่วยเกื้อกุล. (2542). *การดูแล รักษา และส่งเสริมสุขภาพ. สุขภาพเพื่อชีวิต (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2547). *ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง. วันที่ค้นข้อมูล 28 ธันวาคม 2547, เข้าถึงได้จาก <http://www.thairath.co.th>*

เฉก ชนะศิริ. (2541). *ทำอย่างไรชีวิตจะยืนยาวและมีความสุข (พิมพ์ครั้งที่ 82)*. กรุงเทพฯ: กราฟแมนเพรส.

- เฉลิมชัย บุญรักษ์. (2546). *การศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานกีฬาภายในจังหวัดตามแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2545-2549)*. กรุงเทพฯ: เอกสารวิจัยส่วนบุคคล. วิทยาลัยการป้องกันราชอาณาจักร.
- ชอบ เข้มกั๊ด และ โกวิทพวงงาม. (2547). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเชิงประยุกต์*. กรุงเทพฯ: เสมอธรรม.
- ชาย โพธิ์สิตา. (2549). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ชวลิตรัตน์ จรัสกุลชัย. (2549). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการเทียบสมรรถนะ (Benchmarking)*. วันที่ค้นข้อมูล 6 กันยายน 2549, เข้าถึงได้จาก <http://www.qa.ku.ac.th/knowledge/benchmarking.doc>
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2550). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย (พิมพ์ครั้งที่ 10)*. กรุงเทพฯ: ไทเนรมิตกิจอินเตอร์ โพรเกรสซิฟ.
- ชูศักดิ์ เวชแพศย์. (2519). *สรีรวิทยาของการออกกำลังกาย*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาสรีรวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- จิตติกร ศิริสุขเจริญพร. (2541). *การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ*. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2542). *1999 จุดเปลี่ยนแห่งยุคสมัย จาก โลกาภิวัตน์สู่ชุมชน*. กรุงเทพฯ: เอ็ดดิสันเพรส โปรดักส์.
- ณรงค์ศักดิ์ บุญยมาลิก. (2549). *Balanced Scorecard*. วันที่ค้นข้อมูล 6 ตุลาคม 2549, เข้าถึงได้จาก http://www.unescobkk.org/fileadmin/user_upload/aims/Pattaya_SCB_Jun05/Balanced_Scorecard__3649__3621__3632_KPIs.doc
- ณัฐพงษ์ ทองภักดี. (2550). *เศรษฐกิจพอเพียงในภาครัฐ. ใน เอกสารประกอบการบรรยายหลักสูตรปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงรุ่นที่ 6, 23- 27 กรกฎาคม 2550*. กรุงเทพฯ: สำนักฝึกอบรมสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ดำรง กิจกุล. (2540). *คู่มือออกกำลังกาย (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- ดำรง วัฒนา. (2547). *คู่มือการจัดทำแผนยุทธศาสตร์สำหรับหน่วยงานภาครัฐ*. วันที่ค้นข้อมูล 26 กรกฎาคม 2547, เข้าถึงได้จาก <http://www.ops.moc.go.th/pcni/Strategie%20manual.htm>

- เดือนใจ รักษาพงศ์. (2551). *การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้เพื่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม*.
 คุษฎีนิพนธ์ การศึกษาคุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย,
 มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ทงศักดิ์ คุ่มไชนะ. (2540). *หลักการพัฒนาชุมชน*. ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน. (2552). *การวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณ*. วันที่ค้นข้อมูล 4 พฤษภาคม 2553,
 เข้าถึงได้จาก [http://www.edu.msu.ac.th.remsu/?name=knowledge&file=read
 knowledge2id=5](http://www.edu.msu.ac.th.remsu/?name=knowledge&file=readknowledge2id=5)
- ทองสง่า ผ่องแผ้ว. (2549). *IOC เพื่อการวิจัยในวงเล่า*. วันที่ค้นข้อมูล 28 มกราคม 2553, เข้าถึงได้
 จาก <http://gotoknow.org/blog/eduresearch/68585>
- ธวัชชัย สุภคิษฐ์. (2550). *การจัดการสิ่งแวดล้อมและการเกษตรกรรมตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง*.
 ใน *เอกสารประกอบการบรรยายหลักสูตรปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงรุ่นที่ 6, 23-27
 กรกฎาคม 2550*. กรุงเทพฯ: สำนักฝึกอบรม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- นฤพนธ์ วงศ์ตุรภัทร. (2541, กรกฎาคม-ธันวาคม). *จิตวิทยาการเป็นผู้นำการออกกำลังกายและกีฬา
 เพื่อสุขภาพ*. *วารสารวิทยาศาสตร์การออกกำลังกายและกีฬา*, 2(2).
- นิรมล กิติกุล. (2546). *องค์การและการจัดการ* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย.
- บุญเรียง ขจรศิลป์. (2539). *วิธีวิจัยทางการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: พี. เอ็น. การพิมพ์
- บุญส่ง หาญพานิช. (2546). *การพัฒนาแบบการบริหารจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาไทย*.
 วิทยานิพนธ์ครุศาสตรคุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาอุดมศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย
- ประชุม รอดประเสริฐ. (2547). *นโยบายและการวางแผน หลักการและทฤษฎี* (พิมพ์ครั้งที่ 8).
 กรุงเทพฯ: เนติกุล.
- ประภัสสร วศินนิติวงศ์. (2542). *ชะลอวัยใส่ใจสุขภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: รุ่งแสงการพิมพ์.
- ปริญานุษ พิบูลสรารุช. (2549). *ทฤษฎีความพอเพียงกับการบริหารทรัพยากรบุคคล*. วันที่ค้นข้อมูล
 18 ธันวาคม 2549, เข้าถึงได้จาก <http://www.nesdb.go.th/SufficiencyEcon/main.htm>
 _____ . (2550). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการประยุกต์ใช้*. ใน *เอกสารประกอบการ
 บรรยายหลักสูตรปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงรุ่นที่ 6, 23-27 กรกฎาคม 2550*.
 กรุงเทพฯ: สำนักฝึกอบรม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ พ.ศ. 2543 วันที่ค้นข้อมูล 15 กุมภาพันธ์ 2551, เข้าถึงได้จาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/RKJ/index/index.htm>
- พระราชบัญญัติกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ พ.ศ. 2544. (2544, 7 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา*.
- พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542. (2542, 17 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา*.
- พานอรามา เวลด์ไวด์. (ม.ป.ป.). *บริหารธุรกิจอย่างยั่งยืน บนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง* [วิดีโอติสต์]. กรุงเทพฯ: กลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- พิเชษฐ ไพบูลย์ศิริ. (2549). *การนำแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การพัฒนาจังหวัดแบบบูรณาการ: ศึกษาเฉพาะกรณีการพัฒนาจังหวัดนนทบุรี*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยการป้องกันราชอาณาจักร.
- พินิจ กุลละวณิชย์. (2537). การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ: สารน่ารู้. ใน *อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพลตำรวจเอกพิชัย กุลละวณิชย์ เมื่อ 9 มีนาคม 2537* (หน้า 12- 15). กรุงเทพฯ: หอรัตนชัยการพิมพ์.
- พิสนุ ฟองศรี. (2552). *วิจัยทางการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์.
- ไพรัตน์ วงษ์นาม. (2542). *การวิเคราะห์พหุตัวแปร*. ชลบุรี: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ภวิดา ปานะนนท์. (2548). บริษัทไทยยูเนี่ยน โฟรเซ่น โปรดักส์ จำกัด (มหาชน). ใน *สุริพันธ์ุ เสนานุช (บรรณาธิการ), Excellence Company กรณีศึกษา 4 องค์กรเอกชนที่มีการบริหารจัดการเป็นเลิศ* (หน้า 83- 107). กรุงเทพฯ: แผนกประมวลความรู้ ฝ่ายวิจัยและระบบสารสนเทศ สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ.
- มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. (2545). *การบริหารคุณภาพ*. วันที่ค้นข้อมูล 19 กุมภาพันธ์ 2551, เข้าถึงได้จาก http://e-learning.mfu.ac.th/mflu/1301312/IM/chapter2_1.htm
- มหิธร จิตตเกษม. (2547). *การศึกษาแรงจูงใจในการออกกำลังกายเป็นกิจวัตรของคนในกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพลศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- มหิธร จิตตเกษม. (2551). *ข้อมูลจำนวนและประเภทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแยกรายจังหวัด*. ม.ป.ท.

- มูลนิธิชัยพัฒนา. (2548). *Sufficiency Economy*. วันที่ค้นข้อมูล 18 กุมภาพันธ์ 2548, เข้าถึงได้จาก http://www.chaipat.or.th/journal/dec00/eng/e_economy.html.
- _____. (2549). เศรษฐกิจพอเพียง: ทิศทางแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ตามรอยพระยุคลบาท. *วารสารมูลนิธิชัยพัฒนา*. วันที่ค้นข้อมูล 26 ธันวาคม 2549, เข้าถึงได้จาก http://www.chaipat.or.th/journal/dec00/eng/e_economy.html.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550. (2550, 24 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542*. วันที่ค้นข้อมูล 10 มีนาคม 2551, เข้าถึงได้จาก <http://rirs3.royin.go.th/new-search/word-search-all-x.asp>
- วรภัทร์ ภูเจริญ. (2545). *ดัชนีวัดผลงาน (Key Performance Indicators)*. กรุงเทพฯ: ฟิสิกส์เซนเตอร์.
- วรศักดิ์ เพียรชอบ. (2525, มกราคม). การออกกำลังกายสำคัญไฉน. *วารสารวิทยาลัยพลศึกษา อ่างทอง*, 1, 37.
- วัฒนา พัฒนพงศ์. (2546). *BSC และ KPI เพื่อการเติบโตขององค์กรอย่างยั่งยืน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: แปซิฟิค.
- วันชัย ตันติวิทยาพิทักษ์. (2549, พฤศจิกายน). วิกฤตเศรษฐกิจด้วยเศรษฐกิจพอเพียง. *นิตยสารสารคดี*, 22(261).
- วัลลภ ไทยเหนือ. (2546). *Healthy Thailand*. วันที่ค้นข้อมูล 22 มิถุนายน 2550, เข้าถึงได้จาก [Healthy- Thailand%252023%2520Dec%252046%5B1%5D.ppt#268,8,Healthy Thailand](http://www.healthy-thailand.go.th/Healthy-Thailand%252023%2520Dec%252046%5B1%5D.ppt#268,8,Healthy-Thailand)
- วิชัย รูปขำดี. (2550). ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาสังคมและชุมชน. ใน *เอกสารประกอบการบรรยายหลักสูตรปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงรุ่นที่ 6*, 23-27 กรกฎาคม 2550. กรุงเทพฯ: สำนักฝึกอบรม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วิเชียร เกตุสิงห์. (2538). ค่าเฉลี่ยกับการแปลความหมาย: เรื่องง่าย ๆ ที่บางครั้งก็พลาดได้. *ข่าวสารการวิจัยการศึกษา*, 18(3), 8-11.
- วินิตา รัตตบุรณินท์. (2542). *อยู่ร้อยปีไม่มีแก่: ใช้ชีวิตอย่างไรจะไกลหมอ*. กรุงเทพฯ: ชรรมสภา.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2550). *เอกสารประกอบการฝึกอบรมหลักสูตรผู้นำชุมชนในกระแสโลกใหม่ เรื่องการจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน*. 6-7 สิงหาคม 2550. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- วิโรจน์ สารรัตนะ. (2545). *วิธีวิทยาการวิจัยแบบผสม กระบวนทัศน์ใหม่สำหรับการวิจัยทางการบริหารการศึกษา*. ขอนแก่น: อักษราพิพัฒน์.

- วุฒิพงษ์ ปรมัตถากร และอารี ปรมัตถากร. (2542). *วิทยาศาสตร์การกีฬา* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ 4. (2549). *รายงานการวิจัยเรื่องรูปแบบการทำงานของนักพัฒนาภาคประชาชนในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก*. วันที่ค้นข้อมูล 15 กุมภาพันธ์ 2551, เข้าถึงได้จาก <http://cddweb.cdd.go.th/cdregion04/cdrg04/Research/Blueprint%20for%20Change.pdf>
- สติเฟน เคมมิส และโรบินแมกเทกการ์ด. (2538). *นักวางแผนวิจัยปฏิบัติการ* (ส.วาสนา ประवालพฤกษ์, แปล). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2551). *ระดับชั้นและเกณฑ์การแบ่งระดับองค์การบริหารส่วนตำบล*. วันที่ค้นข้อมูล 18 เมษายน 2552, เข้าถึงได้จาก <http://thaipoliticsgovernment.org/>
- สมบัติ กาญจนกิจ. (2541). *พฤติกรรมกรรมการออกกำลังกาย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- สมโภชน์ อเนกสุข. (2553). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. ชลบุรี: ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาประยุกต์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สมาคมองค์การบริหารส่วนตำบล. (2550). *อบต. อำนาจและหน้าที่ตามกฎหมาย*. วันที่ค้นข้อมูล 15 กุมภาพันธ์ 2551, เข้าถึงได้จาก <http://www.tumbon.net>
- สมาคมอนามัยแห่งประเทศไทย. (2549). *ปฏิทินสาธารณสุข*. กรุงเทพฯ: สหประชาพาณิชย์.
- สยามเอชอาร์ทีเอ็ม. (2544). *หลักการจัดองค์การและการบริหาร*. วันที่ค้นข้อมูล 18 กุมภาพันธ์ 2551, เข้าถึงได้จาก <http://isc.ru.ac.th/data/BA0000644.doc>
- ส่วนวิจัยและพัฒนาระบบรูปแบบและโครงสร้าง สำนักพัฒนาระบบรูปแบบและโครงสร้าง กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2550 ก). *ข้อมูลจำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแยกรายจังหวัด ณ วันที่ 30 กันยายน 2550*. วันที่ค้นข้อมูล 3 มีนาคม 2551, เข้าถึงได้จาก <http://www.thailocaladmin.go.th/work/apt/abt031050.pdf>
- _____. (2550 ข). *รายชื่อองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 6,498 แห่ง*.
- สาขาวิชาฟิสิกส์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี. (2552). *Normalized T-Score Calculation*. [โปรแกรมคอมพิวเตอร์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.electron.rmutphysics.com/TScore/>

สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2548). *เอกสารการสอนชุดวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหาร หน่วยที่ 9-15* (พิมพ์ครั้งที่ 9). นนทบุรี: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2548). *สรุปสาระสำคัญ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9*. วันที่ค้นข้อมูล 16 กุมภาพันธ์ 2548, เข้าถึงได้จาก <http://www.nesdb.go.th/plan/data/plan9/data/intro2.doc>

_____. (2549). *ร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) เสนอคณะกรรมการ สศช.* วันที่ค้นข้อมูล 26 ธันวาคม 2549, เข้าถึงได้จาก <http://www.nesdb.go.th>

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550 ก). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554)*. วันที่ค้นข้อมูล 26 ธันวาคม 2549, เข้าถึงได้จาก <http://www.nesdb.go.th>

_____. (2550 ข). *สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 และแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*. วันที่ค้นข้อมูล 26 ธันวาคม 2549, เข้าถึงได้จาก <http://www.nesdb.go.th>.

_____. (2550 ค). *สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554)*. วันที่ค้นข้อมูล 25 มิถุนายน 2550, เข้าถึงได้จาก <http://www.nesdb.go.th/Portals/0/news/plan/p10/plan10/>

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2550). *หลักการทรงงาน*. วันที่ค้นข้อมูล 25 กรกฎาคม 2550, เข้าถึงได้จาก http://2002.143.131.242/main/b_139.htm

สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2549). *สมุดบันทึกเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานประสานงาน นิทรรศการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี.

สำนักงานบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา. (ม.ป.ป.). *แบบเสนอขอพิจารณาจริยธรรมการวิจัย*. บศ. 02.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2542). *รายงานการสำรวจพฤติกรรมการเล่นกีฬาและการดูกีฬาของประชากร พ.ศ. 2540*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2551). *การสำรวจพฤติกรรมการออกกำลังกายของประชากร พ.ศ. 2550*.
กรุงเทพฯ: ธนาเพรส
- สำนักงานสหกรณ์จังหวัดสมุทรปราการ. (2552). *การจัดทำแผนกลยุทธ์*. วันที่ค้นข้อมูล 25
มิถุนายน 2552, เข้าถึงได้จาก [http://webhost.cpd.go.th/cpd_samutprakarn/images/
Download/section02.doc](http://webhost.cpd.go.th/cpd_samutprakarn/images/Download/section02.doc)
- สำนักบริหารการปกครองท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (ม.ป.ป.).
การปกครองท้องถิ่น. วันที่ค้นข้อมูล 30 สิงหาคม 2553, เข้าถึงได้จาก
<http://pab.dopa.go.th/mmenu1.html#thumbon>
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2545). *การใช้สถิติในงานวิจัยอย่างถูกต้องและได้มาตรฐานสากล*.
กรุงเทพฯ: เพื่อองฟ้าพรินติ้ง
- สุพัตร์ พิบูลย์. (2552). *การพัฒนาเครื่องมือประเภทมาตรประมาณค่า (Rating Scale) ในงานวิจัย*.
วันที่ค้นข้อมูล 27 พฤษภาคม 2552, เข้าถึงได้จาก [http://gotoknow.org/blog/sup005/
238980](http://gotoknow.org/blog/sup005/238980)
- สุพานี ศฤงฆ์วานิช. (2546). *การบริหารเชิงกลยุทธ์ แนวคิดและทฤษฎี* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ:
ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2542). *วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยเชิงคุณภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2546). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- _____. (2549). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวัฒน์ เทพอารักษ์. (2548). *ทฤษฎีใหม่: จากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของ
เกษตรกร*. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- สุวิมล ตั้งสัจจงพนธ์. (2526). *หลักการออกกำลังกาย*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์.
- เสก อักษรานุเคราะห์. (2534). *การออกกำลังกายสายกลางเพื่อสุขภาพและชะลอความแก่*.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสนอ จันทรา. (2544). *แนวทางสู่ความสำเร็จในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
กรณีศึกษาจังหวัดจันทบุรี*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยการป้องกันราชอาณาจักร.
- เสรี พงศ์พิศ. (2553). *100 ร้อยคำที่ควรรู้* (ฉบับปรับปรุงใหม่). กรุงเทพฯ: พลังปัญญา.

- อคิน รพีพัฒน์. (2548, 9 มีนาคม). ระบบอุปถัมภ์กับการพัฒนาสังคม: ด้านหนึ่งในการเปลี่ยนแปลงสังคมไทย. ใน คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. *ปาฐกถาพิเศษ ป้าย อังภากรณ์ ครั้งที่ 9*. กรุงเทพฯ: สามลดา. เครือข่ายจิตอาสา. วันที่ค้นข้อมูล 20 กันยายน 2553, เข้าถึงได้จาก <http://www.openbase.in.th/puay004>
- อภิชัย พันธเสน, สรวิชญ์ เปรมชื่นและพิเชษฐ์ เกียรติเดชปัญญา. (2546). *การประยุกต์พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงกับอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย [สกว.].
- อภินันท์ จันตะณี. (2009). *การสร้างเครื่องมือ/แบบสอบถาม เพื่อใช้ในการวิจัย*. วันที่ค้นข้อมูล 10 ธันวาคม 2552, เข้าถึงได้จาก <http://aphinant.aru.ac.th/wp-content/uploads/2008/08/tool-creat.ppt>
- อภิสิทธิ์ วิริยานนท์. (2542). *หลัก 5 อ. ทฤษฎีพอเพียงแห่งสุขภาพ*. กรุงเทพฯ: น้ำฝน.
- อวย เกตุสิงห์. (2526). บทบาทของสถาบันการศึกษา การกีฬา และหน่วยงานต่างๆ ในการส่งเสริมกีฬาและการออกกำลังกายสำหรับทุกคน. ใน *รายงานการประชุมสัมมนาระดับชาติ พุทธศักราช 2526* (หน้า 21-24). กรุงเทพฯ: เทพนิมิตการพิมพ์.
- เอกวิทย์ มณีธร. (2550). การกำหนดนโยบายสาธารณะด้านการกีฬาในประเทศไทยระหว่าง พ.ศ. 2520-2546). ใน *เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการการศึกษาศิระทางการบริหารและการจัดการออกกำลังกายและการกีฬา วิทยาลัยวิทยาศาสตร์การกีฬามหาวิทยาลัยบูรพา*.
- ไอลีน ลัดดิงตัน, ฮันส์ เดล และกิตติพร ตันตระกูลรุ่งโรจน์. (2542). *ชีวิตเต็มร้อย แนวทางรักษาสุขภาพให้ดีเลิศ*. กรุงเทพฯ: ช่าวประเสริฐ.
- Bridges, J. F., & Roquemore, L. L. (2002). *Management for Athletic/ Sport Administration Theory and Practice* (3rd ed.) Georgia: ESM.
- Chittakasem, M. (2008). Exercise and Sport Management Through Philosophy of the Sufficiency Economy for Sustainable Development. In *Proceedings 4th Asian Association for Sport Management Conference* (pp. 290-292). Bangkok: Pokkow.
- Clark, J. (1992). *Full Life Fitness*. Illinois: Human Kinetics Publishers.
- Creswell, J. W. (2005). *Educational Research*. (2nd ed.). New Jersey: Pearson Education.
- Creswell, J. W., & Clark, V. P. (2005). *Designing and Conducting Mixed Methods Research*. California: Sage.

- Cyber Health. (2000). What is fit? Physical Fitness. *Cyber Health Fitness*. Retrieved January 11, 2008, from <http://www.dfwnetmall.com/cyberhealth/fitness.htm>
- Erven, L. B. (1994). *The Five Functions of Management*. Retrieved June 11, 2009 from <http://www.ag.ohio-state.edu/~mgtexcel/Function.html>
- Fredline, E. (2000). *Host Community Reactions to Major Sporting Events: The Gold Coast Indy and the Australian Formula One Grand Prix in Melbourne*. Doctoral dissertation, the School of Tourism and Hotel Management, Faculty of Commerce and Management, Griffith University. Abstract retrieved October 20, 2008, from <http://www4.gu.edu.au:8080/adt-root/public/adt-QGU20030226.083759/>
- Getchell, B. A., Mikesky, E., & Mikesky, K. N. (1998). *Physical Fitness: A Way of Life* (5th ed.). Boston: Allyn and Bacon.
- Good, C. V. (1973). *Dictionary of Education* (3rd ed.). New York: McGraw-Hill.
- Gray, C., & Larson, E. (2002). *Project Management the Complete Guide for Every Manager*. New York: McGraw-Hill.
- Guy, M. (2009). *Strategic Sports Event Management: Olympic Edition*. (2nd ed.). Oxford: Linacre House, Jordan Hill. Retrieved December 28, 2010 from <http://books.google.co.th/books?id=t1N6txgRAoMC&pg=PA93&lpg=PA93&dq=olympic+australia+white+elephant&source=bl&ots=c-xV8RLgB7&sig=2HXSA5n-GrV2FWa3EqQ9SmUK4iI&hl=th#v=onepage&q=olympic%20australia%20white%20elephant&f=true>
- Houghton Mifflin Company. (2005). *The American Heritage Science Dictionary*. Retrieved January 15, 10 from http://www.ldoceonline.com/dictionary/model_1
- Hoye, R. (2002). *Board Performance of Australian Voluntary Sport Organizations*. Doctoral dissertation, the School of Leisure Studies, Griffith University. Abstract retrieved March 20, 2006, from <http://www4.gu.edu.au:8080/adt-root/public/adt-QGU20030304.090329/index.html>
- Intravisit, A. (2005, January-June). The Rhetoric of King Bhumibol's Sufficiency Economy: Rhetorical Analyses of Genre and Burke's Dramatism of the December 4th Speeches of 1997, 1998, 1999 and 2000. *BU Academic Review*, 4(1).

- Janson, L., Archer, T., & Norlander, T. (2005, July). Achievement of timing at the highest competitive level: The necessity of a driving conviction. *Athletic Insight-the Online Journal of Sport Psychology*, 7(2), Retrieved September 12, 2005, from <http://www.athleticinsight.com/Vol7Iss2/AchievementofTiming.htm>
- Keeves, J. P. (1997). Models and model building. In J. P. Keeves (Ed.), *Educational Research, Methodology, And Measurement: An International Handbook*. (2nd ed., pp. 386-394). New York: Pergamon.
- Kemmis, S., & McTaggart, R. (1990). *The Action Research Planner* (3rd ed.). Victoria: Deakin University.
- _____. (2005). Participatory Action Research Communicative Action and the Public Sphere. In N. K. Denzin, & Y. S. Lincoln (Eds.), *The Sage Handbook of Qualitative Research* (3rd ed., pp. 559-603). California: Sage Publications.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970, Autumn). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30, 608.
- McGuigan, B. (2006). *What are KPIs?* Retrieved October 8, 2006, from <http://www.wisegeek.com/what-are-kpis.htm>
- Monash University. (1997). *Action Research*. Retrieved March 15, 2008 from http://users.monash.edu.au/~gromeo/action/lecture_notes.htm
- Pearson Education. (2010). *The Longman Dictionary of Contemporary English Advanced Learner's Dictionary*. Retrieved January 15, 2010 from http://www.ldoceonline.com/dictionary/model_1
- Powers, K. S., & Dodd, S. L. (1997). *The Essentials of Total Fitness: Exercise, Nutrition, and Well-ness*. Boston: Allyn and Bacon.
- Unicef. (2001). *Children as Community Researchers*. Retrieved March 15, 2008, from <http://www.unicef.org/teachers/researchers/intro.htm>

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
เอกสารที่ใช้ในกระบวนการวิจัย

ที่ ศธ 0528.18/ว 0929

คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา
มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี
20131

24 พฤศจิกายน 2552

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นายกองค้การบริหารส่วนตำบล.....

ด้วย นายมหิธร จิตตเกษม นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขา
วิชาวิทยาศาสตร์การออกกำลังกายและการกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพา ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์
เรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียง” ในความควบคุมดูแลของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สันติพงษ์ ปลั่งสุวรรณ ประธาน
กรรมการ มีความประสงค์ขออำนวยความสะดวกในการสำรวจสภาพความพร้อมขององค์การ
บริหารส่วนตำบล (อบต.) ในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชนจากท่าน
โดยผู้วิจัยจะขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) หรือทางไปรษณีย์
โครงการวิจัยนี้ได้ผ่านขั้นตอนการพิจารณาทางจริยธรรมของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา
เรียบร้อยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็น
อย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เอนก สุตรมมงคล)

คณบดีคณะวิทยาศาสตร์การกีฬา

นายมหิธร จิตตเกษม โทร. 089-6678553

e-mail: rocket_298@hotmail.com หรือ rocket.sm@windowslive.com

คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา
มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี

24 พฤศจิกายน 2552

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการให้ข้อมูล

เรียน นายกองค้ำการบริหารส่วนตำบลหนองอ้อม หรือผู้แทน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสำรวจสภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชนใน
องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) และแผนพัฒนา
การกีฬาแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2550-2554) มีนโยบายมุ่งเน้นการพัฒนาระบบสุขภาพเชิงป้องกัน
เป้าหมายคือลดอัตราการเพิ่มของโรคที่ป้องกันได้ใน 5 อันดับแรก ได้แก่ โรคหัวใจ ความดันโลหิต
สูง เบาหวาน โรคหลอดเลือดสมองและมะเร็ง โดยการส่งเสริมให้ประชาชนออกกำลังกายและเล่น
กีฬาให้มากขึ้น และมีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น โดยเฉพาะ อบต. เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการ
ดำเนินงาน

เพื่อสำรวจสภาพความพร้อมขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ในการส่งเสริมการ
ออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชน ผู้วิจัยใคร่ขอความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสำรวจ
ที่ผู้วิจัยได้ส่งมาพร้อมหนังสือฉบับนี้ โดยกรุณาตอบคำถามให้ครบทุกข้อตามความเป็นจริง เพื่อ
ประโยชน์ต่อการ ปรับปรุง พัฒนาการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนให้มี
ประสิทธิผลยิ่งขึ้น ผู้วิจัยหวังอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านในการให้ข้อมูล จึง
ขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

นายมหิธร จิตตเกษม

นิติศิปริญญาเอกหลักสูตรการจัดการกีฬา

**แบบสำรวจสภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชนในอบต.
ตามยุทธศาสตร์การพัฒนากีฬาเพื่อมวลชนในแผนพัฒนากีฬาแห่งชาติฉบับที่ 4**

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้น

ชื่อ อบต. _____ อำเภอ _____ จังหวัด _____

ชื่อผู้ให้ข้อมูล _____ ตำแหน่ง _____

หมายเลขโทรศัพท์ที่สามารถติดต่อได้ _____

กรุณาทำเครื่องหมาย “✓” ลงในช่อง ที่สอดคล้องกับข้อมูลที่ปรากฏในพื้นที่ อบต. ของท่าน

1. หากตั้งเป้าหมายให้คนในชุมชนอย่างน้อยร้อยละ 50 (ห้าสิบ) มีร่างกายแข็งแรงและมีสุขภาพดี เมื่อพิจารณาจากสภาพปัจจุบัน ประมาณว่าอบต. ของท่านจัดอยู่ในกลุ่มใด

สูงกว่าเกณฑ์ เท่ากับเกณฑ์ ต่ำกว่าเกณฑ์ ไม่มีข้อมูล

2. หากตั้งเป้าหมายให้คนในชุมชนอย่างน้อยร้อยละ 60 (หกสิบ) ออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาเป็นประจำอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ปัจจุบัน ประมาณว่าอบต. ของท่านจัดอยู่ในกลุ่มใด

สูงกว่าเกณฑ์ เท่ากับเกณฑ์ ต่ำกว่าเกณฑ์ ไม่มีข้อมูล

3. หากตั้งเป้าหมายให้คนในชุมชนอย่างน้อยร้อยละ 60 (หกสิบ) เข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการ (กิจกรรมยามว่าง เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินและผ่อนคลายความตึงเครียด) เป็นประจำ ปัจจุบัน ประมาณว่าอบต. ของท่านจัดอยู่ในกลุ่มใด

สูงกว่าเกณฑ์ เท่ากับเกณฑ์ ต่ำกว่าเกณฑ์ ไม่มีข้อมูล

4. หากตั้งเป้าหมายให้คนในชุมชนอย่างน้อยร้อยละ 70 (เจ็ดสิบ) มีคุณธรรม และจริยธรรม ประมาณว่าอบต. ของท่านจัดอยู่ในกลุ่มใด

สูงกว่าเกณฑ์ เท่ากับเกณฑ์ ต่ำกว่าเกณฑ์ ไม่มีข้อมูล

5. หากตั้งเป้าหมายให้คนในชุมชนอย่างน้อยร้อยละ 70 (เจ็ดสิบ) มีความสามัคคี และมีวินัย ประมาณว่าอบต. ของท่านจัดอยู่ในกลุ่มใด

สูงกว่าเกณฑ์ เท่ากับเกณฑ์ ต่ำกว่าเกณฑ์ ไม่มีข้อมูล

6. อบต. มีแผนงาน โครงการ และงบประมาณ ในการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชนในพื้นที่อบต. หรือไม่

มีมาก มีพอประมาณ มีค่อนข้างน้อย ไม่มี

7. ความพร้อมในการจัดให้มีศูนย์กีฬาตำบลที่พร้อมให้บริการด้านการออกกำลังกายและการเล่นกีฬาแก่ชุมชน

มีมาก มีพอประมาณ มีค่อนข้างน้อย ไม่พร้อม

ส่วนที่ 2 สภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชนในอบต.

กรุณาทำเครื่องหมายวงกลม (○) ล้อมรอบ ตัวเลข 5, 4, 3, 2 หรือ 1 เพื่อแทนความหมาย ดังนี้

- ⑤ หมายถึง มีการดำเนินงานที่ได้ผลดีมาก
- ④ หมายถึง มีการดำเนินงานค่อนข้างดี
- ③ หมายถึง มีการดำเนินงานพอประมาณ
- ② หมายถึง มีการดำเนินงานค่อนข้างน้อย
- ① หมายถึง ไม่มีการดำเนินงานหรือมีน้อยมาก

สภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬา	เกณฑ์ที่ประเมิน				
1. ในพื้นที่อบต. ของท่าน มีการทำการศึกษาหรือวิจัยเกี่ยวกับการออกกำลังกายและการเล่นกีฬาที่เหมาะสมกับชุมชนของท่าน.....	5	4	3	2	1
2. ในพื้นที่อบต. ของท่าน มีการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายและเล่นกีฬา ผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ.....	5	4	3	2	1
3. ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อบต. ของท่าน ได้รับความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างทั่วถึง.....	5	4	3	2	1
4. ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อบต. ของท่าน ได้รับความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายและเล่นกีฬาที่เหมาะสมกับเพศ วัย และสภาพร่างกาย.....	5	4	3	2	1
5. ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อบต. ของท่าน ได้รับความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายและเล่นกีฬาที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของชุมชน.....	5	4	3	2	1
6. มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน.....	5	4	3	2	1
7. มีการนำแนวคิด หรือวิธีการใหม่ ๆ มาใช้เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน.....	5	4	3	2	1
8. อบต. ของท่าน มีพื้นที่สำหรับให้ประชาชนสามารถใช้ในการออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างเพียงพอ.....	5	4	3	2	1
9. สถานที่ออกกำลังกายและเล่นกีฬาในพื้นที่อบต. ของท่าน ได้รับการดูแลให้ใช้งานได้ดีอยู่เสมอ.....	5	4	3	2	1
10. มีความร่วมมือจากฝ่ายต่าง ๆ หลายฝ่ายในการสร้าง พัฒนา และบำรุงรักษา สถานที่ออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนของท่าน.....	5	4	3	2	1

สภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬา	เกณฑ์ที่ประเมิน				
11. สถานที่ออกกำลังกายและเล่นกีฬาในพื้นที่ อบต. ของท่าน สามารถให้บริการแก่ คนชรา ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส.....	5	4	3	2	1
12. โรงเรียนหรือสถานศึกษาในเขต อบต. ของท่าน อนุญาตให้เด็ก เยาวชน และประชาชนใช้เป็นสถานที่ในการออกกำลังกายและเล่นกีฬา.....	5	4	3	2	1
13. ในพื้นที่ อบต. ของท่าน มีผู้นำหรืออาสาสมัครผู้นำที่มีความรู้ ความสามารถในการจัดกิจกรรมการออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาสำหรับประชาชน.....	5	4	3	2	1
14. ในพื้นที่ อบต. ของท่าน มีอุปกรณ์การออกกำลังกายและเล่นกีฬาบริการแก่ เด็ก เยาวชน และประชาชนอย่างทั่วถึง.....	5	4	3	2	1
15. ในพื้นที่ อบต. ของท่านมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วม โดยคนในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันวางแผนในการจัดกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาให้แก่ประชาชน.....	5	4	3	2	1
16. ในพื้นที่ อบต. ของท่าน มีการจัดกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาเพื่อส่งเสริมสุขภาพและสมรรถภาพของประชาชนอยู่เป็นประจำ.....	5	4	3	2	1
17. ในพื้นที่ อบต. ของท่าน มีการจัดกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาโดยมีเป้าหมายเพื่อการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ความสามัคคีและความมีวินัยของคนในชุมชน.....	5	4	3	2	1
18. มีการรวมกลุ่ม หรือจัดตั้งกลุ่มของคนในชุมชนเพื่อการออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาในพื้นที่ อบต. ของท่าน.....	5	4	3	2	1

***การขอความร่วมมือในระยะที่ 2 ของการวิจัย** ผู้วิจัยจะทำการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน โดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการ โดยคัดเลือกตำบลที่สนใจและพร้อมให้ความร่วมมือในการวิจัยโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หากตำบลของท่านมีความสนใจ กรุณาทำเครื่องหมาย “✓” ในช่อง “☐” พร้อมทั้งระบุชื่อผู้ประสานงานและหมายเลขโทรศัพท์เพื่อการติดต่อกลับด้วย จะเป็นพระคุณยิ่ง

สนใจและพร้อมให้ความร่วมมือจนสิ้นสุดกระบวนการวิจัยโดยให้ติดต่อกลับมาที่
ชื่อ _____ โทรศัพท์ _____

ไม่พร้อมที่จะร่วมวิจัยในระยะที่ 2

(สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ นายมหิธร จิตตเกษม มหาวิทยาลัยบูรพา โทรศัพท์ 089- 6678553)

**แบบประเมินความสอดคล้องของแบบสำรวจสภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและ
เล่นกีฬาของประชาชนในตำบล ในแผนการพัฒนากีฬาเพื่อมวลชน
ตามแผนพัฒนากีฬาแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2551-2554)**

นามผู้เชี่ยวชาญ _____

ตำแหน่ง _____

สถานที่ทำงาน _____

คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อความแต่ละข้อต่อไปนี้ ว่ามีความสอดคล้องกับสภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชนในอบต. ตามแผนการพัฒนากีฬาเพื่อมวลชน 4 มาตรการในแผนพัฒนากีฬาแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2551-2554) หรือไม่ โดยทำเครื่องหมาย “✓” ลงในช่องให้คะแนน = 1 ในข้อความที่ท่านเห็นว่ามี ความสอดคล้อง ในช่องคะแนน = 0 เมื่อท่านไม่แน่ใจ และช่อง = -1 เมื่อท่านเห็นว่าไม่สอดคล้อง

หากท่านเห็นว่ามีข้อความใด ควรแก้ไข อย่างไร กรุณาเขียนอธิบายโดยสังเขป เพื่อผู้วิจัย จะนำมาปรับปรุงต่อไป

มาตรการ	แบบสำรวจ	คะแนน		
		1	0	-1
1. จัดให้มีการเผยแพร่ความรู้ ด้านกีฬาเพื่อมวลชนอย่าง จริงจัง โดย	1. ในพื้นที่อบต. ของท่าน มีการทำการ ศึกษา หรือวิจัยเกี่ยวกับการออกกำลังกาย และการเล่นกีฬาที่เหมาะสมกับชุมชนของ ท่าน			

มาตรการ	แบบสำรวจ	คะแนน		
		1	0	-1
2) จัดทำสื่อและนวัตกรรมการเล่นกีฬาและการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับเพศ วัย และสภาพร่างกาย เพื่อนำไปสู่การเล่นกีฬาและการออกกำลังกายที่เป็นพฤติกรรมนิสัยต่อไป	2. ในพื้นที่อบต. ของท่าน มีการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ	_____	_____	_____
	3. ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อบต. ของท่าน ได้รับความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างทั่วถึง	_____	_____	_____
	4. ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อบต. ของท่าน ได้รับความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายและเล่นกีฬาที่เหมาะสมกับเพศ วัย และสภาพร่างกาย	_____	_____	_____
	5. ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อบต. ของท่าน ได้รับความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายและเล่นกีฬาที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของชุมชน	_____	_____	_____
	6. มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน	_____	_____	_____
	7. มีการนำแนวคิด หรือวิธีการใหม่ ๆ มาใช้เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน	_____	_____	_____

มาตรการ	แบบสำรวจ	คะแนน		
		1	0	-1
2. จัดให้มีสถานกีฬา อุปกรณ์เล่นกีฬาและออกกำลังกายอย่างทั่วถึง โดย				
1) สนับสนุนให้มีการระดมทรัพยากรจากทุกฝ่ายในการสร้างสถานที่เล่นกีฬาหรือออกกำลังกายประจำหมู่บ้าน โดยให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินงานการพัฒนาและการดูแลรักษา	8. อบต. ของท่าน มีพื้นที่สำหรับให้ประชาชนสามารถใช้ในการออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างเพียงพอ	_____	_____	_____
	9. สถานที่ออกกำลังกายและเล่นกีฬาในพื้นที่อบต. ของท่าน ได้รับการดูแลให้ใช้งานได้ดีอยู่เสมอ	_____	_____	_____
	10. มีความร่วมมือจากฝ่ายต่าง ๆ หลายฝ่ายในการสร้าง พัฒนา และบำรุงรักษาสถานที่ออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนของท่าน	_____	_____	_____
2) สนับสนุนให้มีการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการและผู้สูงอายุในการใช้สถานที่เล่นกีฬาหรือออกกำลังกายทุกแห่ง	11. สถานที่ออกกำลังกายและเล่นกีฬาในพื้นที่อบต. ของท่าน สามารถให้บริการแก่ คนชรา ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส	_____	_____	_____
3) สนับสนุนให้สถานศึกษาเปิดโอกาสให้เด็ก เยาวชน และประชาชนในชุมชนได้ใช้สถานที่เล่นกีฬาหรือออกกำลังกาย รวมทั้งมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมอย่างทั่วถึง	12. โรงเรียนหรือสถานศึกษาในเขตอบต. ของท่าน อนุญาตให้ เด็ก เยาวชน และประชาชนใช้เป็นสถานที่ในการออกกำลังกายและเล่นกีฬา	_____	_____	_____

มาตรการ	แบบสำรวจ	คะแนน		
		1	0	-1
4) สนับสนุนและส่งเสริมให้ หน่วยงานของรัฐและเอกชน เช่น กระทรวง กรม บริษัท ห้างร้าน และ โรงงาน อุตสาหกรรม จัดให้มี สถานที่ อุปกรณ์ รวมทั้ง บุคลากรทาง การกีฬา เพื่อให้บริการด้าน การเล่นกีฬาหรือออกกำลังกาย แก่บุคลากรของหน่วยงาน	(*ใช้คำถามข้อ 10)			
3. จัดให้มีผู้นำการออกกำลังกาย และกีฬาเพื่อมวลชน โดย				
1) สนับสนุนและส่งเสริมให้มี อาสาสมัครผู้นำการ ออกกำลังกายและกีฬามวลชน เพื่อจัดกิจกรรมการ ออกกำลังกายและการเล่นกีฬา ที่เหมาะสมกับวัย และภาวะ เจ็บป่วยเฉพาะตนให้แก่ ประชาชนทุกกลุ่ม รวมทั้ง ผู้สูงอายุและผู้พิการ	13. ในพื้นที่อบต. ของท่าน มีผู้นำหรือ อาสาสมัครผู้นำที่มีความรู้ความสามารถ ในการจัดกิจกรรมการออกกำลังกายหรือ เล่นกีฬาสำหรับประชาชน			
2) จัดให้มีการพัฒนาผู้นำการ ออกกำลังกายและกีฬามวลชน อย่างต่อเนื่องโดยมีการฝึก อบรม การสัมมนา การศึกษา ดูงาน การจัดประชุมระดับ จังหวัดและระดับชาติเป็น ประจำทุกปี				

มาตรการ	แบบสำรวจ	คะแนน		
		1	0	-1
3) จัดให้มีศูนย์กีฬาตำบล ทุกตำบล เพื่อเป็นศูนย์บริการด้านเล่นกีฬาและการออกกำลังกายแก่ชุมชน รวมทั้งมีอุปกรณ์กีฬาบริการแก่เด็ก เยาวชน และประชาชน อย่างทั่วถึง	(*ใช้คำถามในส่วนของข้อ 7) 14. ในพื้นที่ อบต. ของท่าน มีอุปกรณ์การออกกำลังกายและเล่นกีฬาบริการแก่เด็ก เยาวชน และประชาชนอย่างทั่วถึง	_____	_____	_____
4. จัดกิจกรรมการออกกำลังกายและกีฬาสำหรับประชาชนทุกกลุ่มอย่างเหมาะสมและทั่วถึง โดย				
1) ส่งเสริมให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ประสานการจัดทำแผนปฏิบัติการและกิจกรรมการเล่นกีฬา และการออกกำลังกายให้แก่ประชาชนทุกกลุ่ม	15. ในพื้นที่ อบต. ของท่านมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วม โดยคนในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันวางแผนในการจัดกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาให้แก่ประชาชน	_____	_____	_____
2) ส่งเสริมให้บุคลากรของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนได้ออกกำลังกายและเล่นกีฬาตามความสนใจเป็นประจำอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง	16. ในพื้นที่ อบต. ของท่าน มีการจัดกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬา เพื่อส่งเสริมสุขภาพและสมรรถภาพของประชาชนอยู่เป็นประจำ	_____	_____	_____

มาตรการ	แบบสำรวจ	คะแนน		
		1	0	-1
3) ส่งเสริมการจัดกิจกรรมกีฬา เพื่อมวลชนทุกระดับหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอเป็นประจำ เพื่อส่งเสริมสุขภาพ สมรรถภาพ รวมทั้งสร้าง คุณธรรม จริยธรรม ความสามัคคีและความมีวินัย ของคนในชาติ	17. ในพื้นที่อบต. ของท่าน มีการจัด กิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬา โดยมีเป้าหมายเพื่อการเสริมสร้าง คุณธรรม จริยธรรม ความสามัคคีและ ความมีวินัยของคนในชุมชน	_____	_____	_____
	18. มีการรวมกลุ่ม หรือจัดตั้งกลุ่มของคนใน ชุมชนเพื่อการออกกำลังกายหรือเล่นกีฬา ในพื้นที่อบต. ของท่าน	_____	_____	_____
ความเห็นเพิ่มเติม (ถ้ามี)				
.....				
.....				
.....				
.....				
ลงชื่อ _____		ผู้ประเมิน		
วันที่ _____ เดือน _____ พ.ศ. _____				

ดัชนีความสอดคล้องของแบบสำรวจ

ข้อความในแบบสำรวจ	คะแนนจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน						
	1	2	3	4	5	$\sum R$	IOC
1. ในพื้นที่อบต. ของท่านมีการทำการศึกษาหรือวิจัยเกี่ยวกับการออกกำลังกายและการเล่นกีฬาที่เหมาะสมกับชุมชนของท่าน	0	1	1	1	1	4	0.8
2. ในพื้นที่อบต. ของท่าน มีการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายและเล่นกีฬา ผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ	0	1	1	1	1	4	0.8
3. ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อบต. ของท่าน ได้รับความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างทั่วถึง	1	1	1	0	1	4	0.8
4. ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อบต. ของท่าน ได้รับความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายและเล่นกีฬาที่เหมาะสมกับเพศ วัย และสภาพร่างกาย	0	1	1	1	1	4	0.8
5. ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อบต. ของท่าน ได้รับความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายและเล่นกีฬาที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของชุมชน	1	1	1	1	1	5	0.8
6. มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน	1	1	1	1	0	4	0.8
7. มีการนำแนวคิด หรือวิธีการใหม่ ๆ มาใช้เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชน	0	1	1	1	0	3	0.6
8. อบต. ของท่าน มีพื้นที่สำหรับให้ประชาชนสามารถใช้ในการออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างเพียงพอ	-1	1	1	1	1	3	0.6
9. สถานที่ออกกำลังกายและเล่นกีฬาในพื้นที่อบต. ของท่านได้รับการดูแลให้ใช้งานได้ดีอยู่เสมอ	0	1	1	1	1	4	0.8

ข้อคำถามในแบบสำรวจ	คะแนนจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน						
	1	2	3	4	5	$\sum R$	IOC
10. มีความร่วมมือจากฝ่ายต่าง ๆ หลายฝ่ายในการสร้างพัฒนา และบำรุงรักษาสถานที่ออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนของท่าน	0	1	1	1	1	4	0.8
11. สถานที่ออกกำลังกายและเล่นกีฬาในพื้นที่อบต.ของท่าน สามารถให้บริการแก่ คนชรา ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส	0	1	1	1	1	4	0.8
12. โรงเรียนหรือสถานศึกษาในเขตอบต.ของท่าน อนุญาตให้ เด็ก เยาวชน และประชาชนใช้เป็นสถานที่ในการออกกำลังกายและเล่นกีฬา	1	1	1	1	1	5	1.0
13. ในพื้นที่อบต.ของท่าน มีผู้นำหรืออาสาสมัคร ผู้นำที่มีความรู้ความสามารถในการจัดกิจกรรมการออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาสำหรับประชาชน	0	1	1	1	1	4	0.8
14. ในพื้นที่อบต.ของท่าน มีอุปกรณ์การออกกำลังกาย และเล่นกีฬาบริการแก่ เด็ก เยาวชน และประชาชนอย่างทั่วถึง	0	1	1	1	1	4	0.8
15. ในพื้นที่อบต.ของท่านมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วม โดยคนในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้ร่วมกันวางแผนในการจัดกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาให้แก่ ประชาชน	0	1	1	1	1	4	0.8
16. ในพื้นที่อบต.ของท่าน มีการจัดกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาเพื่อส่งเสริมสุขภาพ และสมรรถภาพของประชาชนอยู่เป็นประจำ	-1	1	1	1	1	3	0.6
17. ในพื้นที่ อบต.ของท่าน มีการจัดกิจกรรมการออกกำลังกายและเล่นกีฬา โดยมีเป้าหมายเพื่อการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ความสามัคคี และความมีวินัยของคนในชุมชน	1	1	1	1	1	5	1.0
18. มีการรวมกลุ่ม หรือจัดตั้งกลุ่มของคนในชุมชน เพื่อการออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาในพื้นที่อบต.ของท่าน	1	1	1	1	1	5	1.0

ค่าเฉลี่ย 0.8

ภาคผนวก ข
รายนามผู้เชี่ยวชาญ

**รายนามผู้เชี่ยวชาญที่ประเมินความสอดคล้องของแบบสำรวจ
สภาพการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาของประชาชนในตำบล**

1. นายสมพร ไร่บางยาง	อธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น
กระทรวงมหาดไทย
2. นายปรีดี โชติช่วง	หัวหน้าผู้ตรวจราชการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา
3. นายสมพงษ์ ชาตะวิถี	อธิการบดีสถาบันการพลศึกษา
4. นายธงชัย สาระกุล	ผู้อำนวยการ กองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน
กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข
5. นายนพดล แก้วสุพัฒน์	นายกสมาคมองค์การบริหารส่วนตำบลแห่งประเทศไทย

รายนามผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบเนื้อหา
ด้านการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาในชุมชนและหลักปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียง ที่ผู้วิจัยใช้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับแกนนำในกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ
แบบมีส่วนร่วม

1. ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล	กรรมการและเลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา
2. นายวิวัฒน์ ศัลยกำธร	ประธานมูลนิธิกสิกรรมธรรมชาติ
3. นายนพดล จิรบญุติลภ	คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ สถาบันการพลศึกษา
4. ดร.ไพฑูรย์ กันสิงห์	อาจารย์คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพา
5. นายอมรทัตต์ อัครกะพู	นักพัฒนาการกีฬาชำนาญการ สำนักวิทยาศาสตร์การกีฬา
กรมพลศึกษา

ภาคผนวก ค

สนามวิจัย

ผู้วิจัยยื่นหนังสือขออนุญาตใช้สนามวิจัยต่อนายกอบต.

เส้นทางสัญจรในตำบล

หอกระจายข่าวและศาลาประชาคมในชุมชน

สนามและอุปกรณ์

การเล่นตามอัธยาศัย

การแข่งขันกีฬาตำบล

เวทีประชาคม

ที่พักสายตรวจที่ผู้วิจัยใช้เป็นที่พัก

ผู้วิจัยร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน

การใช้แรงงานวิถีชีวิตของคนในตำบล

การปรับฐานของชุมชน

การสะท้อนและการวางแผน

กิจกรรมเดินแอโรบิก